

Ivar Aasen

Brev og Dagbøker

Band 2: Brev 1862-1896

Ved Reidar Djupedal

Det Norske Samlaget, Oslo 1958

Prenta med tilskot frå Noregs Ålmennevitskaplege Forskingsråd

Prenta hjå Reistad & sønn, Oslo

Førebels elektronisk utgåve desember 2002 ved Nynorsk kultursentrum.

Om den elektroniske utgåva

Verket vart digitalisert av Dokumentasjonsprosjektet ved Universitetet i Oslo i 1998. I denne førebelse elektroniske utgåva er ikkje merknadene til Reidar Djupedal med. Nokre kodar i skarpe <klammer> er synlege i teksten, mellom anna med sidetal frå bokutgåva. Innhaldslista er flytt fremst, og ho refererer til sidetal i bokutgåva.

Nynorsk kultursentrum, desember 2002

Oddmund L. Hoel

INNHALDSLISTE

Faksimile av slutten på brev nr. 258	6
Faksimile av slutten på brev nr. 317	7
249. 1862, 5.2. Eirik Sommer	9
250. 1862, 5.2. Hilmar Krogh Møller	10
251. 1862, 5.7. Vitskapsselskapet	11
252. 1862, 12.7. Ivar Jonson Aasen	12
253. 1862, 20.9. Jakob Kobberstad	13
254. 1862, 6.10. Fortale til "Noregs Saga"	14

255.	1862, 31.12.	Arbeidsmelding for 1862	15
256.	1863, 6.7.	F. A. Brockhaus	19
257.	1863, 21.8.	Ludvig L. Daae	19
256.	1863, 6.7.	Marius Nygaard	22
259.	1863, 18.12.	Jakob Jonson Halkjelsvik	26
260.	1864, 15.1.	Arbeidsmelding for 1863	27
261.	1864, 26.3.	Martin Arnesen	30
262.	1864, 26.3.	Påskrift i "Norsk Grammatik" til Carl Richard Unger	32
263.	1864, 19.5.	Magnus Brostrup Landstad	32
264.	1864, 7.7.	Påskrift i "Norsk Grammatik" til Carl Sæve	35
265.	1865, 17.1.	Arbeidsmelding for 1864	35
266.	1865, 30.5.	Jon Ivar Aasen	38
267.	1865, 11.8.	Anders Reitan	40
268.	1866, 10.1.	Martin Arnesen	42
269.	1866, 18.1.	Arbeidsmelding for 1865	44
270.	1866, 8.2.	Johan Fritzner	47
271.	1866, 10.4.	Per Bø	48
272.	1867, 15.1.	Arbeidsmelding for 1866	50
273.	1867, 19.2.	Tobias Olaus Bertanus Knudsen	53
274.	1867, 20.2.	Ludvig L. Daae	54
275.	1867 26.2.	Marius Nygaard	56
276.	1867 20.4.	Christian August Bendixen	58
277.	1867 1.6.	Jakob Kobberstad	59
278.	1867, 8.7.	Andreas Aabel	60
279.	1867, 16.9.	Jakob Kobberstad	61
280.	1867, 16.9.	Ludvig L. Daae	63
281.	1868, 15.1.	Arbeidsmelding for 1867	65
282.	1868, 6.2.	Georg Grieg	68
283.	1868, [6.2.]	Georg Grieg. Merknader til John Bunyan: Pilegrimsferd	69
284.	1868, 25.6.	Georg Grieg	71
285.	1868, 25.6.	Georg Grieg. Landsmålversjon av brev nr. 284	73
286.	1868, 25.6.	Georg Grieg. Merknader til Martin Luthers litle Katekisma	75
287.	1868,	Omsetjing av Katekisma	76
288.	1868, 31.12.	Jon Ivarson Aasen	77
289.	1869, 15.1.	Arbeidsmelding for 1868	79
290.	1869, [31.3.]	Werner Hosewinckel Christie	81
291.	1869, 21.5.	Olav Paulson	82
292.	1869, 21.5.	Omsetjing av "Vaar Gud han er vaar faste Borg", vedlegg til brev nr. 291	83

293.	1869, 13.7.	Karl Weinhold	84	
294.	1869, [8.10.]	Det norske Samlaget	87	
295.	1870, 8.1.	Lauritz Kristian Hiorth	87	
296.	1870, 15.1.	Arbeidsmelding for 1869	88	
297.	1870, 19.4.	Vitenskapsselskapet	91	
298.	1870, 21.4.	Anton Laurentius Larsen	92	
299.	1870, 30.4.	Georg Grieg	94	
300.	1870, april	Georg Grieg. Merknader til Evangelium etter Markus	97	
301.	1870, 13.7.	Johannes Belsheim	99	
302.	1870, 19.12.	Ingeborg Melset	100	
303.	1871, 17.1.	Arbeidsmelding for 1870	102	
304.	1871, mars	Bladstyret for "Andvake"	105	
305.	1871, 18.9.	Johan Peter Sand	107	
306.	1871, 30.9.	Ingeborg Melset	109	
307.	1872, 20.1.	Arbeidsmelding for 1871	111	
308.	1872, 5.3.	Vitenskapsselskapet	113	
309.	1872, 30.3.	Henrik Krohn	114	
310.	1872, 18.5.	Stener Johannes Stenersen	117	
311.	1872, [20.5.]	Tilskrift på ei kvittering frå Karolus Velle	117	
312.	1872, 15.6.	Jon Ivarson Aasen	117	
313.	1872, 25.7.	Knud Olsen	119	
314.	1872, 10.10.	Edwin Jessen	120	
315.	1872, 29.11.	Føreord til "Segner fraa Bygdom", II	122	
316.	1872, 28.12.	Christoffer Løvvig	123	
317.	1872, 31.12.	Ivar Jonson Aasen	124	
318.	1873, 20.1.	Arbeidsmelding for 1872	125	
319.	1873, 7.3.	Volter Edvard Lidforss	127	
320.	1873, 11.7.	Theodor Möbius	129	
321.	1873, 11.7.	Carl Säve	130	
322.	1873, 18.10.	Ola Vindsnes	130	
323.	1873, 10.12.	Olav Jakobson Høyem	132	
324.	1873, 11.12.	Niels Alstrup	134	
325.	1874, 20.1.	Arbeidsmelding for 1873	135	
326.	1874, 24.1.	Rudolf Hildebrand	137	
327.	1874, 19.2.	Peter Tidemand Malling	139	
328.	1874, 25.2.	Carl Friederich Frisch	139	
329.	1874, 1.6.	Matias Skard	141	
330.	1874, juni.	Helsing til Island frå Det norske Samlaget	142	
331.	1875, 25.1.	Arbeidsmelding for 1874	142	
332.	1875, 3.7.	Jon Ivarson Aasen	145	

333.	1876, 21.1.	Arbeidsmelding for 1875	146
334.	1876, 24.2.	Christian Anton Kahrs	149
335.	1876, 9.3.	Knud Olsen	149
336.	1876, 20.4.	Sivert Steinnes	150
337.	1876, 22.6.	Rasmus Jonson Aasen	152
338.	1876, 28.8.	Ole Skøien	153
339.	1877, 20.1.	Arbeidsmelding for 1876	154
340.	1877, 5.2.	Nils Rosing Bull	156
341.	1877, 5.3.	Stortinget	156
342.	1877, 14.4.	Helge Væringsaasen	157
343.	1877, 8.8.	Karl Wilhelm Whistling	158
344.	1877, 29.10.	Matias Skard	159
345.	1877, 13.11.	Sander Røo	162
346.	1878, 21.1.	Arbeidsmelding for 1877	164
347.	1878, 15.6.	Ivar Hole	166
348.	1878, 13.8.	Ole Hansen	166
349.	1878, 9.9.	Bladstyret for Fedraheimen	166
250.	1878, 19.11.	Torstein Svensgaard	166
351.	1878, 31.12.	David Olson Bakke	167
352.	1879, 23.1.	Arbeidsmelding for 1878	168
353.	1879, 3.3.	Olav Håkonson Semeleng	170
354.	1879, 16.4.	Frederik Bætzmann	171
355.	1879, 19.4.	Rasmus Jonson Aasen	172
356.	1879, 12.7.	Jacob Andersens Enke (Anton Heiberg)	173
357.	1879, 19.7.	Per Steinarson Nupen	174
358.	1879, 21.7.	Johan Christian Johnsen	174
359.	1879, 18.8.	Lars Konrad Jelsa	176
360.	1879, 19.9.	Stipendtilråding for Johannes Barstad	176
361.	1879, 29.9.	Stipendtilråding for Bernt Støylen	177
362.	1879, 1.10.	Avslagsbrev på tiggarbrev	177
363.	1879, 1.10.	Avslagsbrev på tiggarbrev	177
364.	1879, 27.10.	Johannes Benedictus Klingenberg	177
365.	1879, 4.12.	Ludvig L. Daae	178
366.	1880, 21.1.	Arbeidsmelding for 1879	180
367.	1880, 23.1.	Thorvald Tollefsen	182
368.	1880, 12.2.	Per Steinarson Nupen	182
369.	1880, 20.2.	Bernhard Nicolai Thomle	183
370.	1880, 6.3.	Marius Hægstad	183
371.	1880, 11.10.	Johannes Belsheim. Merknader til Um Kristi Etterfylgjing av Tomas fraa Kempten	184
372.	1880, 15.10.	Johan Fredrik Monrad	185
373.	1880, 30.10.	Bladstyret for "Oplanden Avis"	186
374.	[1881-1882]	Omsetjing av stykke frå Bibelen	189
375.	1881, 25.1.	Arbeidsmelding for 1880	189
376.	1881, 31.1.	Nemnda for Eidsvollmonumentet	192
377.	1881, 5.2.	Kyrkjedepartementet	192
378.	1881, 16.2.	Stortinget	192
379.	1881, 19.2.	Ekspedisjonen for Fedraheimen	192

380.	1881, 11.3.	Georg Grieg	192
381.	1881, 12.3.	Ivar Ivarson Melset	193
382.	1881, 30.3.	Det norske Samlaget	194
383.	1881, 28.4.	Wergelandskomiteén	195
384.	1881, 30.4.	Ernest Glaeser & Co.	195
385.	1881, 12.5.	Olav Kristenson Vaarum	195
386.	1881, 27.5.	Olaf Skattebøl	196
387.	1881, 28.5.	Ivar Ivarson Melset	197
388.	1881, juli.	Utan tilskrift	197
389.	1881, 9.11.	Ole Hansen	198
390.	1881, 17.11.	Jørgen Vehn	199
391.	1881, 19.11.	Hans Lund Schjølberg	200
392.	1881, 27.12.	Påskrift i "Norske Ordsprog", 2. utg., til Vitskapsselskapet	201
393.	1882, 25.1.	Arbeidsmelding for 1881	201
394.	1882, 25.3.	Hans Vartdal	203
395.	1882,	"Norrøningar" til Evangeliet etter Lukas	203
396.	1882,	Omsetjing av stykke frå Evangeliet etter Lukas	206
397.	1882, 15.5.	Thomas Henrik Plahte	207
398.	1882, 1.9.	Mathias Askevold	208
399.	1882, 5.9.	Per Steinarson Nupen	209
400.	1882, 1.11.	Julius Gude	210
401.	1882, 5.12.	Universitetsbiblioteket i Oslo	211
402.	1883, 22.1.	Kristian Lefèvre Grimsgaard	211
403.	1883, 25.1.	Arbeidsmelding for 1882	212
404.	1883, 12.2.	Torstein Svensgaard	214
405.	1883, 17.2.	Olaf Holm	215
406.	1883, 14.4.	Anders Hovden	216
407.	1883, [15.6.]	Johan Storm	217
408.	1883, 25.6.	Julius Gude	217
409.	1883, 22.9.	Det norske Samlaget	219
410.	1883, september.	Fråsegn om Stefan Frich's omsetjing av Klas Omnstav (etter Z. Topelius)	219
411.	1883, oktober.	Johan Christian Johnsen	220
412.	1884, 12.1.	Isak Vederhus	220
413.	1884, 19.1.	Kyrkjedepartementet	221
414.	1884, 21.1.	Arbeidsmelding for 1883	221
415.	1884, 1.3.	Julius Gude	224
416.	1884, 8.3.	Julius Gude	225
417.	1884, 12.3.	Merknader til Julius Gude: Landkunna	226
418.	1884, 14.6.	Kyrkjedepartementet	232
419.	1884, 19.7.	Ola Svinndal	232
420.	1884, 20.8.	Søren Julius Jensen	232
421.	1885, 26.1.	Arbeidsmelding for 1884	233
422.	1885, 26.2.	Stortinget. Stipendtilråding for Christian Bang Vidsteen	235
423.	1885, 10.6.	Matias Skard	235
424.	1885, 29.6.	Nordahl Rolfsen	237
425.	1885, 15.9.	Ketil Graver	237
426.	1885, 2.11.	Fråsegn om Christian Bang Vidsteen: Ordbog over Bygdemaalene i Søndhordland	238
427.	1885, 16.11.	Georg Julius Justus Sauerwein	238
428.	1886, 27.1.	Arbeidsmelding for 1885	239
429.	1886, 15.2.	Sivert Steinnes	242
430.	1886, 17.3.	Marius Hægstad	243
431.	1886, 22.5.	Sivert Steinnes	244
432.	1886, 4.12.	Mons Litleré	245
433.	1886, desember	Torkell Mauland	246
434.	1887, 31.1.	Arbeidsmelding for 1886	246
435.	1887, 4.7.	Sigvard Martin Nielsen	248
436.	1887, 30.7.	Sigvard Martin Nielsen	249

437.	1887, 19.12.	Hans Konrad Kjennerud	250
438.	1888, 31.1.	Arbeidsmelding for 1887	251
439.	1889, 3.5.	Maurits R. Aarflot	252
440.	1889, 3.5.	Styret i Volda og Ørsta Sparebank	254
441.	1889, 12.8.	Student Lund	254
442.	1890, 17.3.	Kristofer Randers	255
443.	1894, 30.4.	Gustav Friedrich Büsing	256
444.	1895, 7.5.	Maurits R. Aarflot	256
445.	1895, 12.8.	Styret i Volda og Ørsta Sparebank	257
446.	1895, 14.8.	Kyrkjedepartementet	257
447.	1896, 30.6.	Kyrkjedepartementet	257
448.	1896, 17.8.	Utan overskrift	257

Tillegg som er komne til i prentinga:

449.		Omsetjingar av stykke frå Bibelen	258
450.		Omsetjingar av stykke frå Bibelen	258
451.	1867, 12.12.	Peter Tidemand Malling	258
452.	1884, 28.6.	Hjalmar Pettersen	258

Tillegg nr. 1. Nokre brev til Ivar Aasen 1852-1893.

1.	[1852, mai]	P. Chr. Asbjørnsen	260
2.	1852, 13.8.	Bjørn Rist	260
3.	1853, 13.4.	P. Chr. Asbjørnsen	260
4.	[1855]	P. Chr. Asbjørnsen	260
5.	[1850-åra]	P. Chr. Asbjørnsen	261
6.	[1850-åra]	P. Chr. Asbjørnsen	261
7.	1855, 30.4.	Peter Andreas Clausen	261
8.	1856, 1.8.	Niels Juel	261
9.	1859, 4.1.	Aasmund Olavson Vinje	262
10.	1859, 22.3.	Peter Andreas Jensen	262
11.	1859, 20.9.	Svein Bjørndal	264
12.	1860, 3.1.	P. Chr. Asbjørnsen	264
13.	1862, 7.4.	Ludvig Varming	265
14.	1863, 8.8.	Jørgen Olafsen	265
15.	1864, 16.8.	Fredrik Størmer	266
16.	[1865], 2.10.	Bjørnstjerne Bjørnson	267
17.	1865, 20.11.	Kristofer Janson	267
18.	[1866]	Hans Ross	267
19.	1869, 29.4.	Hans Schulze	267
20.	1869, 6.8.	Hans Mo	268
21.	1871, 9.6.	Kristian Holst	268
22.	1877, 19.2.	Kristian A. Winter-Hjelm	268
23.	1878, 8.10.	Hans Ross	268
24.	1881, 17.11.	"Foreningen for norske dialekter og folketraditioner"	269
25.	1882, 1.6.	Kristian A. Winter-Hjelm	269
26.	1885, 3.12.	Northwestern Literary and Historical Society	270
27.	1886, 6.7.	Laurits M. Foss	270
28.	1893, 3.8.	Anders Hovden	270
29.	1893, 5.8.	Det norske Studentersamfund	271
30.	1893, 5.8.	Henrik Ibsen	271
31.	1893, 5.8.	Kristiania Flagsamlag	271

32. [1893, aug.] Sophus Bugge 271
 33. [1893, aug.] Fredrik Størmer 271

Tillegg nr. 2. Nokre skriftstykket etter Ivar Aasen 1833-1880.

1833. Skrivebog 1833 272
 1843. Om Almuesproget [1] 277
 1843. Om Almuesproget [2] 278
 1845. Om det norske Almuesprogs Vigtighed 279
 [1846] Tanker til Anvendelse ved Leilighed [1] 283
 [1846] Tanker til Anvendelse ved Leilighed [2] 284
 1849. Om et norsk Skriftsprog 286
 [1850] Gamla Reglo aa Rispo 287
 [1851] Den norske Eenhed 288
 [1851] Om en Sprogreform 289
 [1852-53] Om et norsk Sprog 290
 [1852-53] Om Sproget 291
 [1852] Olav Trygveson 291
 [1852-53] Byreisa 292
 [1852-53] Helsinga 293
 1853. Om Landsmaalet 294
 1856. Om Udtalen af skj og sj 295
 1858. Lidt mere om Sprogsagen 296
 1860. Om Sproget Dyrkning 298
 [1862] Max Müller um Landskapsmaal 299
 [1864] Femtiaarsfesten 299
 [1864] Tjodseden 300
 1872. Endnu lidt om Udgivelsen af Munch's Skrifter 301
 [1872] Tusundaarsfesten 302
 1873. Om Benævnelsen Krone og Øre 302
 [1874] Skrivemaade for Stedsnavne 303
 [1874] Om Stedsnavne 304
 1877. Wörterbuch der ostfriesischen Sprache 305
 1878. J. E. Rydqvist 306
 1880. Frua og Frøken 307
 [1880] Nemningar paa Maal og Vegt 308
 [1880] Motmæle 309
 [1880] Mælingar 310
 [1880-81] Om Gaardsnavne 310

Opplysninger og merknader	312
Faksimile av brev nr. 354	368
Om Ivar Aasens brev	369
Forkortingsliste	403
Rettingar og tillegg	404
Teiknforklaring	405
Handskriftliste	407
Bortkomne brev	409
Faksimile av brev nr. 436	410
Faksimile av brev nr. 446	411
Faksimile av brev nr. 447	411
Alfabetisk brevlister	412
Namn- og sakregister	415

IVAR AASENS BREV 1862-1896

249. *Eirik Sommer*, 5.2.1862.

5. Febr. 62.

Til Hr. E. Sommer.

Skjønt jeg har megen Travlhed, maa jeg dog tage mig Tid til med nogle Ord at underrette Dem om, at Trykningen af Deres Bog allerede er i fuld Gang. Jeg havde tænkt at see lidt mere paa Haandskriftet og tilføie enkelte af de smaa Rettelser, som jeg efter Deres sidste Brev kunde have Adgang til at gjøre; men saa vidste jeg ikke af, før der allerede kom Korrektur af første Ark, og dermed var da Arbeidet begyndt. Dette var for omtrent tre Uger siden, og nu ere allerede tre Ark færdige, og første Korr. af fjerde Ark er alt kommen. (Sidste Side af 4de Ark, S. 64, naar til Side 91 i Manuskri.) Der er imidlertid altid Adgang til Forandring af enkelte Ord i Korr., men med Udeladelser eller Forandring af Linier og længere Stykker har det mere Vanskelighed. Jeg har ellers ikke turdet gjøre nogen stor Forandring; og enkelte Former som maaskee burde forandres, ere altsaa blevene staaende saaledes: Noreg, Rum, aat ved Inf., Høvding.

Derimod har jeg sat: der, trenga, Svear.

Runeskriften blev staaende efter Deres Ønske, uagtet disse Runer, som saa mange andre, ere temmelig tvivlsomme. Derimod tror jeg vist, at vi udelade Olafsrima, da dette Digt kun er et senere islandsk Arbeide og ikke tilhører den ægte gamle Versedigtning. Jeg synes endog at man i denne Bog

kunde have nok med Verset af *Vafrudnism-l* i første Ark, hvilket netop var en meget passende Prøve saavel paa Sproget som paa den gamle Verseform.

Det kommer vel nu til at gaae saa fort, at der ikke bliver Tid til nogensomhelst Efterspørgsel. Allerede hidtil har det gaaet saa, at jeg ikke har faaet rigtig Tid til at skrive et Brev engang. Jeg læser nemlig to Korrekturer og desuden en tredie saakaldet Revision, og alt dette optager forfærdelig megen Tid. I sidste Stykke af Bogen bør vist noget udelades, som jeg sidst skrev om; maaskee burde ogsaa Bedømmelsen af de sidste Konger forkortes eller udelades (efter mine Tanker) da der vistnok vil vanke en skarp Kritik over alle slige Ting. Med Titelen har det neppe nogen Vanskelighed; hvis Folkeoplysningsselskabet skal nævnes, kunde det gjerne sættes uden Oversættelse. (Selskapet til Framhjelp av Aalmuga - Upplysningi.) Hvad skulle vi gjøre med det lange Stykke af Hirdskraa? Deres Navn med dobbelt "m".

<side nr=10>

Vi have her nu et lidet Selskab for Landsmaalet, et "Maallag" som kommer sammen hver Lørdagskveld. Jeg har læst op et Par Stykker af Norigs Saga i dette Lag, og der har da vanket enkelte Bemærkninger blandt andet den, at Udtryksmaaden var vel meget trondhjemske; men dette lægger nu jeg ikke saa megen Vægt [paa], da det er en Ting, som ikke let kan undgaaes. Jeg burde vist have skrevet mere, men jeg har saa skammelig liden Tid, at jeg faar haste det meste som muligt. Naar jeg har det altfor travlt, kommer jeg gjerne i en saa bister Stemning, at jeg ikke kan skrive saa venligt og pynteligt som jeg ønskede og maa derfor bede om Undskyldning, om et eller andet skulde være noget plumpt.

250. Hilmar Krobog Møller, 5. 2. 1862.

5te Februar 1862.

Til Sagfører H. Møller.

For længe siden burde jeg have svaret paa Deres kjærkomne Brev og takket for de dermed følgende Oplysninger; men Tiden har været usædvanlig travl, saa at jeg aldrig har kommet til at gjøre Alvor af Tingen. Og saasom det er bedre seent end aldrig, faar jeg da herved takke for Sendingen, som virkelig var mig til megen Fornøielse. Rigtignok har jeg nu faaet samlet en heel Deel Oplysninger fra Nordland, efterat min Ordbog var udkommen da jeg engang gjorde en stor Reise til Lofoten og Tromsø, og siden har modtaget en meget stor Ordsamling fra Hr. E. Thesen i Vesteraalen, foruden adskillige spredte Meddelelser; men alligevel indeholdt dog Deres Samling adskilligt som endnu var nyt for mig; og om endog enkelte andre Ord vare

mig allerede lidt bekendte, saa var det dog særdeles nyttigt at faae et saadant nyt Vidnesbyrd om deres Brug og Betydning. - Og saa maa jeg da i Særdeleshed takke for den tilsendte Vise, som naturligviis var mig meget kjærkommen. Jeg havde forhen kun seet den i en Afskrift, som jeg troede maatte være meget forvansket; men nu har jeg da faaet Syn for Sagn, og er ikke lidet glad over at kunne fremvise et prentet og heelt Exemplar af dette Aandsprodukt, som med al sin Pudseerlighed dog har adskillig Interesse især i Sproget.

Min Samling af Stof til en ny Ordbog er nu blevet noget forfærdelig stort, og jeg veed ikke, naar den Tid skal komme, da Udbyttet af det altsammen skal forelægges Almeenheten. Jeg vilde først faae i Stand en omarbejdet Udgave af min Grammatik, men allerede dermed har jeg nu arbejdet omtrent i tre Aar, og er endda ikke færdig. Det gaar saa bedrøvelig seent med dette Arbejde, at det er reent en Skam. Stundom gaar jeg træt af Arbejdet, og stundom faar jeg for meget andet at bestille. Der gjøres nu saa mange Forsøg til "norsk" Forfatterskab, deels i Landsmaal og deels i andet Maal, og saa snart som En har kamset i Hop et saadant Stykke, kommer han strax til

<side nr=11>

mig med det. For Øieblikket sidder jeg og læser Korrektur paa en stor Norges Historie i Landsmaal af en Seminarist Sommer i Trondhjem. Og saaledes gaar en stor Deel af Tiden bort, medens visse nødvendige *Arbeider* ligge ufærdige.

Forøvrigt har jeg det endnu omtrent paa samme Maade som før, og mit ivrige Ønske om at faae en anden Skik paa mine Husholdsager har aldrig villet opfyldes. Har ellers havt bedre Helbred, og maa saaledes være glad, saalænge som jeg kan udrette noget.

251. *Vitskapselskapet*, 5.7.1862.

Til Directionen for det kgl. norske Videnskabers Selskab i Trondhjem.

Da jeg nu staar i Begreb med at give en ny Udgave af den ene af de Bøger, som jeg for nogle Aar siden, ved Hjælp af det kgl. norske Videnskabers Selskab, fik udgivet paa Prent, maa jeg herved tillade mig at tilstille den ærede Direction nogle Ord om dette Foretagende. Som bekendt var Oplaget af den første Bog, nemlig "Det norske Folkesprogs Grammatik", allerede for flere Aar siden udsolgt; senere er ogsaa Ordbogen kommen ud af Boghandelen, og der har saaledes længe været Spørgsmaal om en ny Udgave af disse Bøger. Men efter alle de nye Oplysninger, som ere tilkomne efter den første Udgivelse, har jeg for længere Tid siden fundet det nødvendigt, at disse Skrifter maatte faae en betydelig Forbedring og tildeels en fuldstændig

Omarbeidelse, førend de kunde udgaae i en ny Udgave. Jeg tog saaledes først Grammatiken for mig og fandt snart, at denne Bog maatte heelt igjennem omarbeides, hvis den skulde blive til nogen rigtig Hjælp; og især fandt jeg det nødvendigt, at Landssproget her burde overalt behandles som et selvstændigt Sprog, saaledes at en normal og almindelig Form overalt maatte blive opstillet og behandlet som Hovedsag, medens derimod Dialekternes forskellige Former kunde behandles i tilføjede Anmærkninger som Forgørelser af den normale Form. Dette Arbejde har, ved adskillige indtrædende Hindringer og Forsinkelser, gaaet saa usædvanligt seent, at der endog er medgaaet tre Aar til den endelige Bearbejdelse og Reenskrivning. Bogen er nu som forhen deelt i fem Afdelinger; men disse ere heelt igjennem omarbejdede med mange Tillæg, og desuden opstillede i en anden Orden (Lydlære, Ordformer, Bøjningsformer, Orddannelse og Sætningslære). Med disse fem Afdelinger er jeg nu endelig bleven færdig, saa at der nu, foruden en ny Fortale, kun mangler et Par Tillæg, nemlig et Stykke om Dialekterne (ligesom i forrige Udgave) og et nyt Stykke om Dialekternes Foreningspunkter eller om Landets Sprog i det Hele. Paa Grund af en større Udførlighed og en Mængde nye Anmærkninger, vil denne Udgave blive meget større end den forrige, og maaskee dobbelt saa stor. Dernæst adskiller den sig ogsaa fra den forrige Udgave i de ovenfor antydede Punkter, at den nemlig overalt gennemfører en bestemt Paastand om dette Sprogs Jævnbyrdighed med Nabo-sprogene og om dets Ret til en ordentlig og

<side nr=12>

omhyggelig Behandling. Selve Bogens Titel ønskes forandret til: Norsk Grammatik "efter Almuens Talebrug" (eller noget lignende); og den nye Fortale vil handle om Sprogets forhen værende Stilling og om de bekvemmeste Midler til at holde det ved Magt og bruge det til nogen Nytte for selve Folket.

Da Bogens egentlige Text altsaa nu er renskrevet, medens de manglende Tillæg ere forberedte i Udkast, og Arbejdet saaledes er nær ved sin Fuldendelse, kan der nu være Tid til at gjøre Forberedelser til Trykningen, hvilket jeg hidtil, paa Grund af Arbejdets langsomme Gang, har anseet raadeligst at udsætte. Imidlertid har jeg anseet det nødvendigt først at meddele den ærede Direction en foreløbig Underretning om denne Sag, da nemlig det norske Videnskabs Selskab efter det foregaaende har et Slags Eiendomsret til denne Bog, saa at altsaa den ærede Direction vel kunde have et eller andet at bemærke med Hensyn til en ny Udgave af Bogen. Idet jeg maa bede om Undskyldning for den herved brugte Frihed, maa jeg saaledes vove at udbede mig nogle Ord tilsendte, om hvorvidt den ærede Direction maatte have noget at bemærke ved dette Foretagende.

Christiania den 5te Juli 1862.

Arbødigst

I. Aasen.

252. Ivar Jonson Aasen, 12.7.1862.

12te Juli 1862.

Til Ivar Jonsen Skogøe (Aasen).

Det har allerede draget længe, førend jeg har kommet til at give noget Svar paa Deres Brev som jeg modtog i forrige Maaned omtrent som i Pintsekelgen. Paa den Tid, da Brevet kom, var jeg syg, og skjønt det just ikke var nogen haard Sygdom, var det dog altid sea meget, at jeg ikke kunde skrive og ikke var oplagt til at tænke paa noget Slags Forretning. Dette kom tll at være noget længe, saa at jeg først nylig er nogenlunde kommen til Kræfter igjen, og saaledes er det da kommet til Forhaling. Jeg maa ogsaa tilstaae, at jeg for et Par Aar siden ogsaa modtog Deres Brev fra Andenæs, men at jeg den Gang havde saa megen Travlhed, at jeg ikke kom til at svare i rette Tid, og siden blev det forsømt, da jeg altid har en uovervindelig Ulyst til at skrive Breve.

Om Deres Bosættelse i Nordland blev jeg alt i Vinter underrettet ved et Brev fra Deres Fader som netop handlede om det samme; men nu fik jeg da endelig fuldkommen Oplysning om denne Ting ved Deres eget Brev. Rigtignok synes jeg det var slemt, at De skulde flytte saa langt bort og ikke kunde forblive i Hjembygden eller nogensteds syd i Landet; men naar det nu engang er afgjort, og De selv finder Dem fornøiet dermed, saa kan jeg naturligviis ikke sige noget derom.

Hvad det omtalte Pengelaan vedkommer, da er det vel nu allerede forseen

<side nr=13>

at gjøre noget derved, og desuden vilde det ogsaa falde mig vanskeligt at gjøre nogen Hjælp, som kunde forslaae noget. Rigtignok har jeg nu hidtil faaet en vis Pengesum for Aaret, men saa har jeg ogsaa maattet være paa et Sted, hvor det gaar utrolig fort med at blive af med sine Penge. Dyrt var det allerede før paa dette Sted, og i de senere Aar er da alting blevet meget dyrere, saa at der behøves en stor Indtægt for at holde det ud. Indkomsten har saaledes gjerne villet ud igjen til Opholdet og til de Reiser, som jeg af og til har maattet gjøre; og desuden bliver man her ogsaa overhængt af adskillige Bekjendte om Pengelaan, saasnart som Folk veed, at man maaskee kunde have nogle Daler tilovers. Nu er det uvist hvor længe jeg beholder min Indtægt, og desuden venter jeg ogsaa, at der forestaae adskillige større Udgifter med det første, blandt andet med en Bog, som jeg nu snart skal

lade trykke, og som jeg rimeligviis for det første maa betale Omkostningerne for. Under disse Omstændigheder maa jeg altsaa sige, at det nu vilde falde mig besværligt at skaffe saa mange Penge tilveie og at sende dem bort da jeg endog, om jeg havde dem, maaskee snart vilde selv have nødvendigt Brug for dem. Jeg maa altsaa beklage, at jeg ikke kan give noget Haab om denne Ting, og beder om at dette ikke maa blive optaget som nogen Tværhed eller Uvillighed.

Jeg har længe tænkt paa at gjøre en Reise til Nordland, men veed ikke, naar dette kan blive.

Med mig selv staar det ellers nogenlunde vel til, og for Resten er alt ved det gamle. Med Helbredden er det saa af og til; stundom kan jeg være taalelig frisk i lange Tider, men andre Tider er det daarligt igjen. Dette staar vel ogsaa i Forbindelse med Modet eller Sindsstemningen. Tungsindighed og Argrelse har jeg nu længe været tilbøielig til, men det voxer paa med Aarene, eftersom man mere og mere seer, at man ikke kan faae sine gamle Ønsker opfyldte. Imidlertid indseer jeg nok, at jeg burde være bedre fornøiet med Livet, naar jeg betænker, at om jeg end i visse Maader ikke har det saa hyggeligt som andre Folk saa kan jeg dog i visse Ting have mere Fornøielse end mange andre.

Til Paal Hovden beder jeg at hilse fra mig. Vær tilsidst selv hilset, og fortryd ikke paa, at mit Brev ikke er brevet saa fornøieligt som jeg kunde ønske. Christiania den 12. Juli 1862.

I.A.

Adr.: Ivar Jonsen Skogøe, - · Liland i Ofoten/pr. Sandtorv.

253. *Jakob Kobberstad, 20. 9. 1862.*

Til Hr. J. Kobberstad (i Volden).

Til Svar paa Deres Forespørgsel om Skriftet "Ervingen", maa jeg herved meddele, at jeg først havde troet at Oplaget var udsolgt, men at jeg dog nu har faaet udspurgt, at Boghandler Cappelen endnu har en Deel tilovers; imidlertid er Forraadet kun lidet, saa at han ikke vil kunne sende saa mange Expl. (som 50) til et enkelt Sted; derimod vil nok et mindre Antal endnu kunne overlades. Det er nemlig Cappelen, som har havt denne Bog i Kommission til Forhandling for Kristiania Norske Theater, som egentlig var Forlæggeren. Kristiania den 20. Sept. 1862

I. A.

254. *"Fortale" til "Noregs Saga i Stuttmaal. - Skrivi i Landsmaalet av Eirik M. Torvaldsson Sommer", 6.10.1862.*

Forleggjaren til denne Boki hever bedet meg um at skriva nokre Ord som

ein Fortale; og naar eg visste, at det kunde vera til nokor Rettleiding, so skulde eg inkje hava so myket imot det helder.

Det vil vera kunnigt, at Seminarist E. S o m m e r i Trondheim fyre nokre Aar sidan hadde sendt ei Prøva av ei Noregs-Saga i Landsmaalet til Folkeupplysnings-Selskapet i Christiania, og at nokre smaae Stykke av denne Skrifti vaaro prentade i "Folkevennen" i 1858. Etter som det no vil syna seg, hever han sidan drivet trottigt paa med det tiltekne Verket; og me vita ogso, at han hever kostat baade Tid og Tenkning paa det og gjort mange Umbøtingar i Uppskrifti, fyre det at Boki skulde verda til større Gagn fyre Aalmugen.

Det, som Folk vilja fyrst merka ved denne Boki, er at ho er skrivi i eit Maal, som er litet kunnigt i Skrift. Den Tanken, som visar seg i denne Freistnaden, kann vel snaraste tydast soleides, at siden det no lenge hever voret so, at Aalmugen laut læra tvau Maal, eit til Tale og eit til Skrift, so vilde det inkje skada, um Aalmugen ogso fekk nokre Bøker til at lesa i det Maalet, som han sjølv kann tala, og som høyrer Landet til ifraa gamle Tider. Det hever ymist voret freistat at skriva beint fram etter Talen i eit Bygdarmaal; men detta hever den Meinsemdi med seg, at det daa vil verda mange Maalformer, og ingi som er rett til Gagns. Difyre var det helder freistande at taka det beste, som finst i Landet, og lempa seg nokot etter det gamle Maalet, som er Roti til alle vaare Bygdarmaal. Paa denne Maaten kann Maalet verda lettare til at lesa og greidare til Likning med alle Bygdarmaali; og so hever det ogso den store Vinningen med seg, at Aalmugen daa kann faa ein rettare Tanke um Landsens Maal, en som han fyrr hever havt.

Denne Tanken hever ymist voret sett i Verk, og me ero fleire, som hava freistat paa det same. Og som det her visar seg, hever denne Mannen rettat seg myket etter oss andre, so det inkje er nokon stor Skilnad i Skrivemaaten. Vistnog kunde eg segja, at det kanskje er eit og annat Ordlag, som eg vilde hava sett paa ein annan Maate; men detta hever no inkje so stort at tyda; for det er so litet, som er skrivet i detta Maalet, at det inkje er ventande,

<side nr=15>

at alle Smaating skulde no alt vera so grant avgjorde, at det inkje kunde vera ein einaste Skilnad i nokon Ting.

Um Innhaldet i Boki kunde det ogso vera nokre faae Ord at segja. Det er synlegt, at Boki er mest etlad til Lesnad fyre Aalmugen i Bygdom og helst fyre Ungdomen. Det er so til at taka, som um ein Mann vilde tala til ei Samning av Aalmugafolk og fortelja deim alt det viktugaste, som hever hendt i Landet fraa dei eldste Tider som me vita nokot um. Det maatte her vera mest etterseet, at Fortelningi var greid elder tydeleg, og at det alltid var

nokot med, som kunde vera huglegt at høyra og lett at minnast. Her er soleides mange Smaasegner og Samtalar innflettade, som vel inkje hava nokor stor Vigt i ei Landssaga, men som derimot hava den Dygdi, at dei ero lette at lesa og festa seg lett i Minnet. Av same Orsaki er det vel ogso, at Framsetningi hever vordet nokot lang i fyrste Deildi og derimot myket stutt i sidste Parten av Boki; for det fell alltid lettare at fortelja um den gamle Tidi, daa alle Tilburdar ero so meisterlega framsette i vaare gamle Skrifter; medan derimot den seinare Tidi hever litet til at bjoda av slik Fortelning, som Aalmugen hever meste Hugan til at høyra.

Eg tenkjer soleides, at Aalmugafolk vist kunna hava Gagn av at lesa denne Boki, og at Lesnaden vil falla deim nokorleides lett, naar dei fyrst hava vant seg nokot til Skrivemaaten, so dei kunna tenkja seg Ordi uttalade i det Maalføre, som dei sjølve ero vande til. For det vil vera eit litet Lag med Lesnaden i detta Maalet som i alle andre, naar det skal vera greidt og heimlegt fyre deim, som høyra paa Upplesingi.

Christiania, 6te Oktober 1862.

I. Aasen.

255. Arbeidsmelding for 1862, 31. 12. 1862.

Til den kongelige norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisnings-Væsenet.

I Henhold til de foregaaende Beretninger om mine Undersøgelser af det norske Folkesprog, maa jeg herved forsøge at give en kortfattet Fremstilling af disse Arbeiders Gang i det nu forløbne Aar; og i denne Hensigt kan jeg da foreløbig oplyse, at et af de Skrifter, hvori Udbyttet af de foretagne Undersøgelser skulde blive Almeenheten forelagt, er i dette Aar endelig blevet færdigt; men at dette Arbeide ogsaa har optaget saa megen Tid, at der ikke er blevet noget synderlig mere udrettet.

Den nye Omarbeidelse af "Det norske Folkesprogs Grammatik", som allerede har været omtalt i flere foregaaende Beretninger, er nu endelig bleven færdig. Men dette Arbeide har allerede været bebudet i flere Aar og har i det Hele optaget saa lang Tid, at jeg selv har været baade forundret og skamfuld derover. Aarsagen dertil er vel nærmest den, at jeg forudsaa, at man nu vilde kræve en langt mere grundig og udførlig Fremstilling end som forhen, og at det

<side nr=16>

derfor blev mig nødvendigt at anvende megen Tid paa Forarbeider og Exempelsamlinger, ligesom ogsaa at stræbe at undgaae enhver Forsømmelse eller Uorden i Fremstillingen; men dertil kom ogsaa, at jeg ikke altid var i Stand til at udholde den Anstrengelse, som dette Arbeide medførte, og at jeg altsaa blev

nødt til at tage det mere mageligt, end jeg havde tænkt. Skjønt denne Bog saaledes burde have været færdig for længe siden, har det dog ikke været mig muligt at komme til Ende dermed førend nu, og endda staar Trykningen tilbage. Jeg havde ventet, at Arbeidet kunde blive sluttet saa tidlig, at Trykningen kunde have begyndt i Midten af Aaret, og Bogen saaledes komme ud før Nytaar; men ved Midsommers Tider gik nogle Uger til Spilde for mig formedelst Sygelighed, og saaledes turde jeg ikke da gjøre nogen Foranstaltning til Trykningen; og da Udarbeidelsen af Slutningsstykkerne i Bogen ogsaa gik meget seent, besluttede jeg at lade det staae hen med Trykningen til over Nytaar. Imidlertid er da de paatænkte Slutningsstykker blevne færdige for et Par Maaneder siden, saa at der nu er Leilighed til, at Bogen kan komme under Pressen og saaledes komme ud til Sommeren.

Den hele Bog er nu at ansee som et ganske nyt Arbeide, da den forrige Udgave kun er benyttet som Materiale, saaledes at dens Indhold her er optaget i en ny Ordning og en ny Fremstilling og desuden betydelig forøget ved adskillige Tillæg og ved nye Bemærkninger. Lydlæren er langt mere udførlig end i forrige Udgave, og den næste Afdeling, som er kaldet "Ordformer", indeholder enkelte nye Underafdelinger (saasom om Rodformer og Endelser med mere); til denne Afdeling er ogsaa det gamle Afsnit om "Overgangsformer" blevet henført, hvorimod Stykket om Orddannelsen er flyttet længere ud i Bogen. Den tredie Afdeling om "Bøiningsformerne", er bleven temmelig lang, og den gik da ogsaa meget seent fra Haanden, saa at der til denne Deel alene blev anvendt omtrent et Aars Tid. Den fjerde Afdeling omfatter "Orddannelsen" og indeholder adskillige nye Stykker; den femte Afdeling, som handler om "Sætningslæren", kan omtrent siges at være oparbejdet fra nyt af. Det paafølgende Tillæg om "Landskabsmaalene" havde jeg tænkt at lade staae omtrent som i forrige Udgave, men da Stykket endelig kom til Behandling, fandt jeg, at ogsaa dette maatte omarbejdes ligesom alt det foregaaende. Derefter er tilføiet et nyt Tillæg om "Landssproget", indeholdende for det første en kort Oversigt af den almene norske Sprogform, som ligger til Grund for Dialekterne, og dernæst en kort fremstilling af de Kjendemerker, hvorved denne Sprogform adskiller sig fra de nærmest beslægtede Sprog, samt adskillige Bemærkninger om, hvorledes dette Tungemaal maa opfattes og behandles, forsaavidt man skulde ønske at benytte det i Skrift. Dette Stykke er saaledes et Slags Redegjørelse for den Plan, som ellers gaar igjennem den hele Bog, hvorefter dette Sprog burde nemlig behandles som en egen og selvstændig nyere Form af det gamle norske Maal, saafremt det nogensinde skulde blive

rigtig opfattet og bedømt. Mit fornemste Formaal ved det hele Arbeide har været at lede Læseren til en rigtig Opfatning af dette Tungemaal og at paavise Forholdet imellem dette og de nærmest beslægtede Sprog, saa at man ikke skulde længere behøve at sammenblande det, som ikke hører sammen, eller adskille det, som virkelig hører sammen. Hvorvidt Sproget skal benyttes i Skrift eller ikke, er for det første en underordnet Sag; Hovedsagen er derimod, at Sproget først maa blive rettelig opfattet og ikke forblandet med uvedkommende Ting. Og en saadan rigtigere Opfatning kunde ikke fremkaldes ved løse Talemaader eller dunkle Almeensætninger; dertil behøvedes tvertimod en ordentlig Fremstilling, bygget paa sikre Kjendsgjerninger og tilstrækkelig oplyst ved tydelige Exempler, for at enhver, som vil tænke paa Tingen, kan have noget at grunde en Mening paa. Men at faae alle de hertil hørende Kjendsgjerninger samlede og fremstillede i en passende Orden var alligevel et Arbeide, som krævede megen Studering og Eftertanke; og dette har da ogsaa været en Aarsag til, at Arbeidet har gaaet saa overmaade langsomt.

Der mangler saaledes nu kun et Gjennemsyn af Indholdet, efter hvert som Haandskriftet skal afgives til Trykning. En ny Fortale er for længe siden forfattet, men er allerede bleven to Gange omarbeidet og behøver nok endnu en tredie Omarbeidelse, da den nødvendigviis maa indeholde adskillige Punkter, som ere udsatte for Modsigelse, og som derfor ogsaa maa være vel forsynede med klare og indlysende Grunde. Det vanskeligste herved er, at Fremstillingen let vil blive for lang for en Fortale, og denne burde her være meget kortfattet, da nemlig Bogen selv er bleven saa stor. Ved den udførligere Behandling og ved alt det tilføiede Stof er denne Udgave bleven omtrent dobbelt saa stor som den foregaaende; Haandskriftet udgjør noget over 460 Sider og synes at kunne fylde ialfald 25 og maaskee henimod 30 Ark prentet. Dette er vistnok noget uheldigt, da nemlig en saadan Bog, hvordan den ellers er skreven, dog altid vil falde noget kjedelig og anstrengende for de fleste Læsere. Imidlertid falder det mig dog vanskeligt at finde noget Stykke af Betydenhed, som godt kunde udelades; tvertimod finder jeg oftest, at noget er for kort, eller at noget burde tillægges. Ellers seer det dog ud til at en større Opmærksomhed for vore Sprogforholde er vaagnet i den senere Tid, og efter de Yttringer, som jeg har hørt af et Par Boghandlere, synes der ikke nu at være nogen Vanskelighed for at faae en saadan Bog udgiven.

Da saaledes dette lange Arbeide er paa en Maade kommet fra Haanden, vil der nu endelig blive Leilighed til at forberede en ny Udgave af Ordbogen. Adskillige Forarbeider dertil ere allerede gjorte, blandt andet en Optegnelse af alle de Ord, som paa Grund af en nøiagtigere Skrivemaade maa flyttes til et andet Sted i Ordregisteret; men adskillige andre større Forberedelser blive endnu at gjøre, førend den endelige Bearbeidelse kan begynde. I den Tid, som

er forløben, siden Ordbogen kom ud, er en stor Mængde af Materiale tilkommet,

<side nr=18>

som nu bliver at indskyde imellem det gamle Forraad. Det meste deraf er samlet ved Reiser og Iagttagelser i Landdistrikterne og for en stor Deel ved Efterspørgsel angaaende Ord, som forefindes i ældre Glossarier og i Optegnelser af andre Samlere; og i den senere Tid har jeg ogsaa faaet enkelte større eller mindre Samlinger meddeelte fra forskjellige Kanter. Dernæst er ogsaa en stor Mængde Ord opsamlede af Skrifter, som i de seneste Aar ere komne paa Prent; disse Ord ere egentlig to Slags, nemlig dels benyttede Ord af Almuens Tale (saasom telemarkiske i Vinje's Skrifter og trondhjemske i Sommer's Noregs Saga), og dels tildannede Ord, det vil sige, Afledninger og Sammensætninger, som maaskee ikke just bruges i Dagligtalen, men som dog have god Grund i Sproget, saa at de ialfald kunne bruges. Det sidste Slags Ord maa rigtignok behandles med nogen Kræsenhed, men alligevel maa de dog ikke ganske forskydes, uden forsaavidt som de skulde være uheldigt dannede, saa at de ikke kunne anbefales til videre Brug, i hvilket Tilfælde de enten kunde blive udeladte eller kun løselig nævnte med Henviisning til et bedre Ord for det samme Begreb. Ellers ere ogsaa adskillige andre Ord forefundne, som vel ikke bør optages i det egentlige Ordregister, nemlig saadanne, som kun findes i ældre Glossarier og Landskabs-Beskrivelser, men hvis virkelige Brug i Landet er tvivlsom, da en nærmere Efterspørgsel ikke har givet nogen Bekræftelse derpaa. Disse Ord burde vel helst opstilles i et lidet særskilt Register i Slutningen af Bogen; og for en Deel maa de vel opstilles med Tvivl, da det nemlig har viist sig, at enkelte saadanne Ord ere indkomne ved en Misforstaaelse og navnlig ved Feillæsning eller Trykfeil, hvilket maaskee i enkelte Tilfælde burde oplyses, ifald der skulde blive Rum til at tage disse Ord ind i Bogen.

Foruden den Masse af Ord, som saaledes paa forskjellig Maade ere tilkomne, vil der ogsaa blive mange Tillæg og Forandringer at indskyde i de forhen opsatte Forklaringer af Ordene. Det vil vistnok blive noget vanskeligt at faae den hele Bearbejdelse saa kort, at den bekvemt kan rummes i et enkelt Bind, hvilket dog af flere Grunde maa være det ønskeligste. Det er ellers at frygte, at ogsaa dette Arbeide vil gaae meget seent; imidlertid har jeg dog det Haab, at det vil gaae noget bedre med dette end med Grammatiken, da man ved saadanne Ordbogs-Arbeider dog har den Fordeel, at Sammenhængen er løsere, og at Ordningen af Indholdet har en fast Regel at følge, saa at man dog slipper for at studere paa, hvad der skal staae først eller sidst i Bogen. Naar den endelige Bearbejdelse engang kan foretages, vil det maaskee være

bedst at udgive Bogen i mindre Hefter, for at ikke den hele Masse skulde blive for længe liggende for at vente paa Slutningen.

Ved Siden af dette Arbeide vil der da ogsaa blive nogen Leilighed til at gjøre Forberedelser til en dansk-norsk Ordbog, som allerede længe har været omtalt som en Nødvendighed. Som jeg engang forhen har bemærket, kunde det maaskee være tjenligst, at der blev udgivet en liden Ordbog over fremmede Ord med norske Forklaringer; men der er allerede flere Ting, som saaledes have været paatænkte, og som dog desværre have maattet udsættes indtil videre. De første Arbeider have nemlig optaget saa megen Tid, at jeg nu ikke længere tør tænke paa noget mere end netop det nødvendigeste.

Christiania den 31. December 1862.

Ærbødigst

I. Aasen.

256. *F. A. Brockhaus*, 6. 7. 1863 .

Til F. A. Brockhaus i Leipzig.

Til Benyttelse for den nye Udgave af Konversations Lexikon har jeg ikke stort mere at meddele, end hvad der allerede er anført i Norsk Forfatterlexikon og i det Nordiske *Conversations Lexikon* som udkommer i Kjøbenhavn. De betydeligste af mine Skrifter ere:

Det norske *Folkesprogs Grammatik*. Chr. 1848. Ordbog over *det norske* Folkesprog. Chr. 1850. Prøver af Landsmaalet i *Norge*. Chr. 1853. Norske Ordsprog 1856.

Som biografiske Notitser tilføies, at jeg er født i *Aaret* 1813 paa Gaarden *Aasen* i Kirkesognet Ørsten i Fogderiet Søndmør i Bergens Stift. Opfostret i en Bondefamilie fik jeg kun liden Underviisning førend ved 20 Aars Alder, da jeg et Par Aar var hos en Præst i et Nabosogn. Senere som Huslærer kom jeg til at læse nogle gammelnorske Bøger tilligemed Rasks islandske Grammatik; derved kom jeg paa den Tanke at skrive en liden Grammatik for Dialekten paa Søndmør, og dette Manuskript, som blev foreviist for *Biskop Neumann i* Bergen, gav Anledning til, at jeg fra Videnskabs Selskabet i *Trondhjem* fik Tilbud om et Stipendium for at samle Oplysning om flere Dialekter. Senere blev dette fortsat saaledes at jeg kom til at bereise hele Landet og behandle alle norske Dialekter tilsammen indtil ovennævnte Grammatik og Ordbog vare færdige. Senere har jeg havt Stipendium af Statens Midler, efter Bevilgning af Stortinget, for at samle Materiale til Fuldstændiggjørelse af fornævnte Værker. En omarbejdet Udgave af *Grammatiken* er nu under Pressen. En ny og meget forøget Udgave af Ordbogen er paatænkt, men denne Udgave vil behøve lang Tid for at blive færdig.

Chr. 6te Juli 1863.

257. *Ludvig L. Daae, 21. 8. 1863.*

Høistærede!

Skjønt jeg paa denne Tid har saa meget at bestille, og det nu som før falder mig besværligt at skrive Breve, maa jeg dog skynde mig med at svare

<side nr=20>

noget paa dit Brev og meddele hvad jeg for Øieblikket veed om de omspurgte Ting, om endog dette ikke skulde være noget tilstrækkeligt.

Det omhandlede Stykke i Landsloven, N. g. L. 2, 136 (Ef menn kasta lognum til sildar o.s.v.), har adskillig Dunkelhed, da nogle Sætninger ere temmelig knappe og ufuldstændige, og som det synes, ikke opstillede i den Ordning som vilde gjøre Opfatningen lettest. Dernæst indeholder det ogsaa enkelte Ord, som nu synes ubekjendte, og som efter de anførte Varianter ogsaa synes at have været noget dunkle for enkelte Afskrivere, saasom: lognum, kringar, hverfum og rodháfum. Men ved det førstnævnte Ord have vi dog den Fordeel, at vi kunne holde os til et endnu brugeligt Ord, nemlig: Lagn, f., som forefindes i Nordland, i det mindste i Ranen, og forklares som et Slags stort Garn, som sættes i en Bue eller Halvcirkel, og især bruges til Laxefangst. (Jeg har det optegnet fra mit Ophold i Lofoten i 1851.) Dette vil netop svare til et gammelt "lögn", pl. lagnir. I den nye "oldnordiske", (dvs. islandske) Ordbog af Erik Jonson anføres ogsaa virkelig "lögn", f. med pl. lagnir, og med Forklaringen: "Sted hvor man lægger Garn"; men hvor den Mand har faaet sin Viisdom fra, kan ingen vide, da han ikke bruger at nævne sin Kilde. Forklaringen synes ialfald at være daarlig. Her i Loven maa Ordet ligefrem betyde en "Not", og den samme Betydning har det ogsaa paa et andet Sted i de gamle Skrifter, nemlig i Didriks Saga (Side 71), hvor det staar som en Variant til "strandvarpa" (altsaa et Slags Kastenot); derimod er Formen lidt afvigende fra ovennævnte "Lagn", da det her staar som neutr. plur. ("nu urdu lognin svá þung"), hvilket dog ikke her kommer i nogen Betragtning. Naar vi nu sætte Jonsons Forklaring til Side, have vi altsaa to Betydninger for os, nemlig Garn og Not; men disse to Begreber synes ogsaa i gamle Dage at have været meget sammenblandede, da Noten oftest findes betegnet med "Net"; f. Ex. i det hertil svarende Sted i Frostathingsloven (N. g. L. 1, 254). Men dette gjør da heller ikke noget til Sagen, da "Not", egentlig kun er et stærkere Garn, som kan forsynes med Hjørnetoug eller "Geiler" og derved drages ind imod Landet.

Ved et Par andre Ord kan Betydningen nogenlunde bestemmes efter Textens Sammenhæng. Saaledes maa "kringar" vistnok være Hjørnerne eller Endekanterne af Noten (altsaa ved Geilerne); ligeledes maa "barmtog" være

omtrent det samme som Geiler. "Hvervar" og "Rodhaavar" synes nu at være ubekjendte, men ialfald have vi dog "Haav" som almindeligt Navn paa de Øsekurve, som man netop bruger ved Notfiske.

Den tilføjede Oversættelse i Udgaven af 1817 synes at være uduelig. Jeg forestiller mig derimod, at det Stykke, som nærmest vedkommer os, kunde opfattes omtrent saaledes:

"Naar Mænd kaste Not efter Sild, da kan hver, som vil, lægge Kavlerne under Vand (eller: skal det ikke være forbudt at lægge Baad indpaa Kavlerne),

<side nr=21>

saalænge til Hjørnetougene<fmark ind=1>) ere komne paa Land; og før skal man ikke øse Sild af Nettet. Og dersom man ikke har bortviist dem (som ville øse), da kan enhver af dem hjælpe sig (eller: forsyne sig) med de sædvanlige Haaver, dog saaledes at de skaffe de andre fuldkommen Hjælp (altsaa: at de kun hjælpe og ikke hindre dem, som have kastet). Men dersom disse vise dem bort, og de da øse Sild længere, da falder al Silden til dem, som eiede Kastet. Og hvis de lade Baadene for fulde, saa at de ikke kunne gjøre Hjælp, (og hvis dette skeer) førend Hjørnetougene komme paa Land, da skal den, som eier Kastet, eie al den Sild, som disse bringe paa Land; og dersom noget synker, da have enhver det som han fik (eller: den Skade, som han fik). Men hver den, som lægger sig ind paa Kavlerne og ikke vil gjøre Hjælp, men derimod gjør Spilde i Fangsten, og som tillige har været bortviist, skal bøde efter den forrige Bestemmelse baade Garnspilde og Veidespilde og "Fuldrette" til den, som eiede Kastet, og en Mark Sølv til Kongen."

Om det andet Punkt i Brevet (nemlig om Landslod paa Island) finder jeg ingen Oplysning. Jeg leder frem og tilbage i den anden Deel af Graagaas (Finnsens Udgave, Kbh. 1852), men seer ingen Ting derom. I "Landbrigdabáttir" findes et Kapitel 208 "um veidar" hvor der først tales om Fuglefangst og siden om Elvefiske, med samme Regler som i de norske Love, at man ikke skal gjærde tvært over en Elv og derved hindre Fisken fra at gaae længere op o.s.v. Derpaa kommer Kap. 209 "um reka", 210 "um reka fjörör" (nærmest om opdreven Træ) og 211 "um vidar flutning". Derpaa følger Kap. 212 "um veidar á sjá" som er kun 3 Linier langt og lyder som følger:

"Menn eigo allir at veida fyrir uten netlög at ósekjo en þar ero netlög utarst er sel net stendr grunn XX mösqva djupt at fjoro. oc komi þá flár upp." Derefter følge nogle lange Kapitler "um hvalflutning, um hvalreka, um finnanda spik, og um vágrek (det sidste nærmest om opdrevne Lig). Derpaa begynder "Leiglendinga þáttir", og noget mere om Fiskerie er jeg ikke i Stand til at finde. Hvis der er noget sligt, maa det staae indklemmt i et Stykke af andet

Indhold, saa at det er vanskelig at træffe paa.

At der maa have været en nærmere Bestemmelse, kan man dog slutte, saavel af den Omhu, hvormed Lovene ellers værne om al Eiendom og al Fordeling af Fangst, som ogsaa af det her anførte Sted; thi naar Søen var fri uden for det Punkt, hvor et 20 Maskers Kobbegarn i Ebbetiden kunde naae med Flaaen (eller Kavlen) til Vandfladen, saa følger deraf, at den indenfor dette Punkt ikke var fri, og at man altsaa har maatte have en Overenskomst. Efter Oplysninger fra den nyere Tid, navnlig efter Jon Sigurdsons "Fiskibók" (Kbh. 1859), seer det ellers ud til, at Islændingerne aldrig have lagt nogen særdeles Vind paa Fiskerie; og maaskee det har været ligedan i gamle Dage.

<fnote ind=1> Hjørnerne komme paa Land [sett til over lina</fnote>

<side nr=22>

Mere veed jeg da ikke at fortælle denne Gang. For Resten er alting ved det gamle. Af den nye Grammatik ere hidtil kun 8 Ark trykte, og saaledes har det endda lange Udsigter. Ellers holder jeg paa med den fjerde Redaktion af Fortalen til denne Bog; og hver Gang jeg tager fat paa denne Fortale; bliver det et ganske nyt Stykke og langt anderledes end det forrige; men engang maa der dog blive en Ende paa Tingen.

Med Bøn om at hilse fra mig og med Ønske om alt Velgaaende slutter jeg saaledes disse Linier.

Chnstiania den 21 de August 1863.

I. Aasen.

E. Skr. Nogen Nyhed, som kunde være værd at skrive, veed jeg neppe at komme paa. Vinje kom nylig tilbage og var et Par Uger i Byen, men er nu reist øst over Eidskogen til sin Broder Ølbryggeren. Han var meget stolt af den Opsigt, som hans engelske Bog havde gjort. Vartdal har atter [g]jort et Forsøg paa at faae Examen, men med samme Udfald som før. - Et Selskab af svenske Skuespillere har i Sommer givet Forestillinger i Klingenberg's Theater og havt megen Søgning. Jeg synes jeg finder mere Norsk hos de svenske end hos de norske Skuespillere; men det er nu vel ikke mange, som see Tingen fra den Side.

Utanpå: Til/Hr. Sagfører L. Daae/a /Solnør/pr. Ørskougs Postaabnerie.

Poststempel: Christiania 24. 8. 1863.

258. *Marius Nygaard*, 16. 9. 1863 .

Høgstærade.

Det var ein Hugnad no i desse Bilom at faa eit Brev i Landsmaalet; for

det er lenge, siden eg las nokot norsk, og lenge siden eg skreiv nokot og. Eg balar so lenge med at skriva u m det, at eg aldri fær skriva nokot i det; og difyre kann det vel turvast, at eg minner meg paa det atter. Og so var det ogso Moro at høyra, at Folk vilje hava ei Greiding av Maalhøvi vaare, og det endaa fraa ein Mann, som sjølv helder med det norske Maalet og inkje hatar det, so som dei fleste av vaare Bladskrivarar gjera. Hadde det no voret so vel, at eg kunde giva ei liti Tilstudning til denne Maalgreidingi, so skulde eg fulla tykja, at det var gildt; men eg tenkjer no mesta so, at eg veit ikkje nokot stort til at fortelja annet en det, som De sjølv hever funnet fyrr. Og ein annan Ting er no det og, at eg tykjer, det er vel tidlegt endaa at giva nokor Fortelning um denne Saki, siden altsaman er berre eit Upphav elder ein Freistnad, som inkje hever havt Tid til at gjera nokon Framgang endaa. Men kor det no kann vera med detta, so kann eg daa alltid nemna ymse Merkjestader elder Punktar, som etter mine Tankar kunde vera medtakande i ei slik Avgreiding.

Eg veit ikkje visst, um De vil skriva um Maalskiftet fraa dei fyrste Tider,

<side nr=23>

elder um fyrste Upphavet til dansk Maalbruk i Norig. I det Tilfellet vilde og gjera den Merknaden, at etter alt, som eg kann finna, er der liten Grunn til berre at skulda paa det danske Herredømet, som Folk alltid ero so hugade til. Av dei samnade Brev og Skrifter, fraa Tidi ved Aaret 1400 og fram etter, fær eg no alltid den Umtokken. at Nordmennerne hava seg sjølve at paaskulda fyre Vanskipnaden med Maalet. Ein kann vel knapt segja, at dei norske Hovdingarne under Eirik av Pommern vaaro nøyddde til at skriva dansk; men lika vel hava dei daa byrjat so smaatt med det. Og under Kristian III kunde vist endaa nokot vera gjort ved Maalet, naar berre Nordmennerne hadde viljat men nokot slikt sjaa me aldri Merke til. Det vardt ikkje eingong eit Prenteverk tilkostat i Noreg fyrr en fram mot 1650, heile 200 Aar etter at Prentekunsten var oppkomen. Endaa dei norske Logerna laago lenge uprentade og til Skade fyre baade Folk og Regjering, og Kristian IV laut baade lokka og truga dei norske Embættesmennerne, fyrr han fekk deim til at gjera Tilbuning til ei Utgaava av Logboki; og so vardt det daa ogso ei undarleg Utgaava. Og naar inkje nokot betre vardt gjort i dei Tidom, so verdt det so myket vandare sidan.

Den store Grunnskaden var, at det vantade kunnige Talsmenner fyre Landsens Aalmuge, og at det alltid berre var tenkt paa det, som var maklegaste fyre Stormannsstandet, og inkje paa det som var maklegaste fyre Aalmugen. Dei smaa Ordsamningarne, som sidan komo ut, synast berre vera gjorde til

ein Lette fyre Embættesmannen, at han kunde skyna nokot meir av det, som Folket talade. Den fyrste Ordsamnaren, som me kjenna, er Presten Jensen paa Askvoll; i Fortalen til hans "Norske Dictionarium" (Kbh. 1646) nemner han "det gode gamle norske Maalet" liksom med ein Sukk; men hans Klaga gjeng daa mest ut paa det, at ymse gamle Ord verda vanskøytt, og ymse framande Ord verda innførde. Hundrad Aar seinere kom Pontoppidan med eit Glossarium (Bergen 1749), og han talar ogso myket um framande Ord; han synest endaa at leita baade vidt og breidt etter ei Orsak til den uventede Finningi, at det norske Maalet var rikare en det danske; men med alt detta seer det daa ut til, at han, som var dansk Mann, hever havt eit gløggare Auga fyre Aalmugabruket en som mange andre. Etter hans Tid kom det ein heil Hop av Ordsamningar (av Strøm, Wille, Wilse og fl.), som sidan vordo samanlagde i Hallagers Ordsamning, men altsaman synest mest vera gjort fyre berre Forvitna og liksom fyre Moro Skuld. Vistnog hever Hallager umtalat, at det norske Aalmugamaalet er so vel avmerkt og fraaskilt fraa dei andre Maali, at det vanter ikkje annet en berre Bøker i det; men etter som det synest, hever han dermed inkje tenkt paa annat en berre paa Skrifter i ymse Bygdarmaal. Og millom dei andre, som hadde skrivet um Bygdarmaali, var det faae, som hadde gjort nokon tydeleg Skilnad paa dei "grammatiske" Formerna. Den Mannen, som hadde gjort det best av deim alle, var Presten

<side nr=24>

M. Schnabel (i hans Stykke um Hardangermaalet, i Norske Vidensk. Selsk. Skrifter, 1784); men han lagde seg til at døya, just som han hadde byrjat paa eit Verk, so[m] viser so ovlega gode Teikn, at det er myket tregeade, at det inkje vardt fullført. Um dei aalkjende Dølevisorna av Storm og Stockfleth kann ein ogso segja, at dei vaaro tollega gode i Maalformi; men derimot hava dei det Lytet, at Ordskipnad og Tankelag er ofta alt for framandt, so det snaraste seer ut som ei "Skalkaherming" etter den Diktar-Seden, som daa var høgst i Mode. Og det kann og vera sagt, at so lenge som alt gjeng ut paa berre at skriva "ortofonisk" i ymse Bygdarmaal, kann det aldri verda nokor stor Framhjelp i det. Det minner mest um den gamle Regelen "Skil i sunder, og raad so sjølv" (Divide et impera); for det verd helder mange Maal, og inkje som er til Gagns.

I same Bilom hadde ymse Bokmenn ogso freistat at upptaka einskilde norske Ord i sine danske Skrifter. So smaatt var detta alt byrjat med Peder Dass og Povel Juel; men detta hadde no inkje stort at tyda paa ei Tid, daa Maalet endaa var myket ustødt, baade hjaa norske og danske Skrivande. I sidste Helfti av fyrre Aarhundradet vardt det derimot drivet myket vidare

av ymse Nordmenn, som Gunnerus, Sommerfeldt og Chr. Hammer. Denne sidste var ein forfølsende "norsk Nordmann"; men so var det no myket Skravl med honom, so at hans Samtidingar gjorde berre Narr av honom. Derimot var Amtmann Sommerfeldt just ein Mann, som nøytt norske Ord paa ein skynsamleg Maate, serlega i hans Jorddyrkings Bøker, som vistnog vaaro til stor Hjelp fyre den norske Aalmugen, so at det er myket undarlegt, at hans Aalmugabøker skulo no vera so reint avgløymde, som dei ero. Men det hever aldri fylgt nokor vidare Heppa med denne "Upptakningi"; me hava Exempel nog fraa den seinere Tidi. Jakob Aall slapp tolla lett av; for Folk tykte vel so, at i slik ei gomol Krønik som Snorraboki var det no inkje so grant med det. Men Wergeland fekk mangein Snert fyre sine "Bondeord"; Rektor Bugge fekk Skam til Takk fyre sitt Stræv, og sidan fleire etter honom. Me hava ikkje lenger at fara en til Landstad, som no fær so dugelege "Reistingar" paa alla Sidor.

Um Framgangen med Maalsaki i dei seinaste Aarom kunde det no synast lettare at finna Opplysningar nog, siden altsaman er so nytt; men naar eg tenkjer meg um, so er inkje alt so lett at minnst endaa. Det gjeng no so i desse Dagar, at me alltid læra nokot nytt og gløyma nokot gamalt, so at alt det, som var fyre tie elder tjugo Aar siden, vil reint smetta seg ut or Minnet. Eg veit, til Exempel, at det fyre tie - tolv Aar sidan var ein Maalstrid millom Knudsen og Munch; men eg minnst ikkje grant, kvat Striden gjekk ut paa. Jamnaste var det no Skrivemaaten og Uttalen i "dansk-norsk" og so denne Upptakningi av norske Ord, som var umstridt i dei Tidom. Um "Landsmaalet" var det ikkje vidare Tale. I Grammatikken av 1848 torde eg inkje tala nokot

<side nr=25>

stort um det, og mest fyre det, at eg var i stor Uvissa, um kor Maalformi skulde rettaste vera lagad; lika eins var det, daa Ordboki kom ut. Derimot hadde Munch gjenget myket viljugt inn paa Tanken um eit "Folke-Skriftsprog" (Lange's Tidsskrift, 2, 287), og Knudsen vilde ogso gjerna sjaa Bøker i eit Landsmaal; men ellers vilde han, at det norske Maalet skulde koma so smaatt um Senn, og inkje alt paa ein Gong (Lange's Tidskr. 4, 270). I ei Ummæling av "Folkevennen" leet eg nokre Ord falla um eit Landsmaal i Skrift (Same Tidsskrift, 1852); men daa var det ogso ein Strid med det same. "Den norske Tilskuer" kom so glupande, at det var reint avskræmelegt (No 42 og 43, 1852). Eg laut endaa ut og svara i same Bladet og fortelja nokot, som eg trudde, at alle Mann maatte vita fyrr, at ingen hadde tenkt paa at jaga Dansken reint ut or Landet, korkje det Aaret elder næsta Aaret. Ellers so kom no denne Striden nokot for tidlegt; for det var ikkje nokon, som hadde seet

nokot Landsmaal endaa. Det var fyrst eit Aar seinare (1853), at eg vaagade meg ut med mine "Prøver", som endaa var berre ein veik og trivlande Freistnad. Sidan kom eg atter til det same i Fortalen til dei "Norske Ordsprog" (1856), i eit Stykke om "Dannelsen og Norskheden" (Folkevennen 1857), og i den uheppne Fridtjovs Saga (1858), som vakte slik ein rjukande Storm av Maalstrid. Sidan kom det no fleire med i Leiken (Dølen, Hungervekja og fl.); og ei Stund saag det no illa ut, med di at det var for myken Skilnad i Skrivemaaten, og det var for mesta som Bygdarmaal paa nytt Lag. Seinare hever det daa seet nokot likare ut med det; men nokon Einskap er det no inkje endaa, og inkje er det vidare ventande helder; for der er for litet til at retta seg etter endaa.

Men detta er no altsaman kjent og kunnigt eg trur knapt, at eg kann fortelja Dykk nokot, som De inkje veit fyrr; men lika vel hever eg daa skrivet desse Linorna, for eg veit av mi eigi Røynsla, at det ofta kann vera godt at faa ei liti Paaviisning, um det endaa er ei Sak, som me synest kjenna. Hadde det no voret utkomet nokot av det, som eg hever klorat saman i desse sidste Aarom, so kunde det vel voret til nokot større Rettleiding, kann henda; men det gjeng so spottelega seint med alle mine Tiltak, at eg er reint skjemd av di. Den nye Grammatik skulde no voret ute fyre longo sidan; men endaa er det ikkje trykt meir en 10 elder 11 Ark, so det vil vera knapt nog, um Boki kjem ut til Nyaaret. I Fortalen til denne Boki hadde eg ogso tenkt at koma med ei liti Maalsaga; men so var det myket for langt, og difyre hever eg sidan tenkt at gjera detta til ei liti Bok fyre seg sjølv og skriva henne i sjølve Landsmaalet. Dermed kunde eg ogso hava den Vinningen, at eg fekk skjella og smella, so myket som eg vilde; for det torer eg inkje gjera i Grammatikken, sidan eg der lyter vera nokorleides fiin og vyrdsam og tenkja meir paa Utlendingarne en paa vaare eigne Gapar. Ja, ein kann gjerna segja "Gapar". Det er ikkje mange Vikor, sidan det stod ei Røda i "Nyhedsbladet"

<side nr=26>

um eit Maal "som kunde og skulde afløse Skriftsproget", og eit Maal, som ingen talar, men "som idelig maa tye til selvgjorte eller vilkaarligt dannede Udtryk" o. s. v. Det er den gamle Drøsa, maa vita! Det er v e l Torv til ei sannare Maalsaga, skulde eg tenkja.

Men hermed fær eg daa enda Brevet. Og so vil eg ynskja, at De maa liva vel.

Kristiania den 16de September 1863.

I.Aasen.

18de December 1863.

Til Jakob Halkjelsvig.

De ønsker naturligviis at see et Svar paa Deres Brev, saa snart som muligt, og jeg maa derfor haste med at fremsende de Oplysninger, som jeg har faaet. Jeg har været hos Prof. Voss, og var saa heldig at træffe ham strax, hvilket ellers er en Sjeldenhed. da den Mand altid har saa meget at bestille. Det saa ud til, at han kjendte vel til det omtalte Sygdomstilfælde, som han benævnte som en "Ischias" (eller Hofteværk), som især angriber Nerverne fra Hofterne og ned imod Foden, og som ofte kan være en langvarig og piinlig Sygdom. Men da han ikke havde Adgang til noget personligt Eftersyn eller til en nærmere Efterspørgsel, havde han dog nogen Tvivl om hvad Middel der var bedst, da det let kunde hænde, at Tilfældet stod i Forbindelse med nogen anden Sygdom f. Ex. i Indvoldene, og i dette Tilfælde maatte man tage Tingen paa en anden Maade. Efter hvad han nu kunde vide, troede han, at det bedste var at forsøge "Elektricitet" eller Paavirkning af en elektrisk Maskine, og at der kunde være Leilighed dertil ved de elektriske Redskaber, som forefindes paa Telegraf-Stationerne. Han vilde derfor raade til at søge hen til en Telegrafist enten i Aalesund eller noget andet nærliggende Sted, hvor saadanne elektriske Redskaber forefindes, saa at man der kunde berøre Maskinen og udsætte sig for en elektrisk Gjennemstrømning. Jeg beklager, at jeg forstaar mig saa lidet paa Tingen, at jeg ikke nøiagtigt kan fortælle Fremgangsmaaden, da Voss ikke havde Tid til at opskrive noget undtagen de Ord "Konstant Strøm af 15 Pladepar", som han satte paa Bagsiden af Brevet. Imidlertid tænker jeg, at en Telegrafist let vil skjønne, hvorledes Tingen for øvrigt skal udføres.

Ellers omtalte han ogsaa et meget simpelt Middel, som man har brugt i slige Tilfælde, og som skal baade kunne lindre Smerten og i visse Tilfælde faae Sygdommen til at vige. Dette Middel er at holde et glødende hedt Jern til Kanten af Øret paa den Side, som er syg. Man skal nemlig ophede et Knivblad eller [et] andet passende Jern, indtil det er "hvidglødende"; dette skal man da holde ind til den øverste Kant af Ørebladet (eller Ørebrusken) og saa nær, som man paa nogen Maade kan taale, uden at brænde sig til Skade.

<side nr=27>

Naar dette gjentages til visse Tider, skal det have en god Virkning for saadanne Tilfælde.

Af de medsendte Penge vilde Voss ikke have noget, og derfor sender jeg dem da hermed tilbage. Forøvrigt ønsker jeg at De snarlig maatte faae en god Forbedring.

260. Arbeidsmelding for 1863 , 15 . 1 . 1864.

Til den kongelige norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Ligesom jeg ved de foregaaende Aarsskifter har forsøgt at give en kort Beretning om mine Arbeider til Oplysning om Folkesproget, saaledes maa jeg ogsaa nu forsøge at meddele en lignende Forklaring for det forløbne Aar, uagtet jeg nok maa frygte for, at denne Beretning ikke vil blive synderlig indholdsrig, da nemlig de Arbeider, hvorom jeg skulde tale, have allerede været begyndte for længere Tid siden og saaledes ere nævnte i de foregaaende Beretninger, saa at der just ikke er meget nyt at omtale.

Allerede i flere Aar har jeg bebudet en ny og omarbejdet Udgave af "Det norske Folkesprogs Grammatik", og i min sidste Beretning meddeelte jeg nok ogsaa, at dette Arbejde da var færdigt, og at Bogen snart kunde komme ud. Alligevel er den dog endnu ikke udkommen. Der gik nogen Tid hen, førend der blev begyndt paa Trykningen, og siden har da Trykningen ogsaa gaaet seent, saa at alt har hjulpet til at forhale Tiden. Nu kan jeg rigtignok sige, at Bogen kunde næsten have kommet ud til Nytaar, da der var trykt 22 Ark, og det kun var 3 Ark, som nu stod tilbage. Bogen bliver nemlig 25 Ark (eller maaskee kun 24 1/2), foruden Fortalen, som vel ogsaa vil udgjøre et Ark; og det kan saaledes nu ikke vare mange Uger, førend jeg endelig bliver dette Arbejde kvit, som jeg allerede længe nok har ønsket. - Angaaende Bogens Udgivelse havde jeg foreløbig indsendt en Anmeldelse til det norske Videnskabs Selskab i Trondhjem, som nemlig havde besørget den første Udgave; og herpaa havde jeg da faaet det Svar, at Selskabet havde intet at bemærke med Hensyn til en ny Udgave. Jeg søgte derfor en Forlægger paa saadanne Betingelser, at Bogen kunde være at faae for en taalelig Priis, og saaledes sluttede jeg da en Overenskomst med Bogtrykker Malling paa saadanne Vilkaar, at Prisen for Kjøbere ikke skal blive alt for høi, og at Bogen alligevel vil blive nogenlunde godt udstyret.

Om Planen og Indretningen i denne Bog har jeg forklaret mig ved foregaaende Leilighed, saa at det nu kun vil blive en Gjentakelse at tale nærmere derom. Den er, som før bemærket, heelt igjennem omarbejdet og saaledes meget forskjellig fra den første Udgave; fornemmelig afviger den deri, at det for det meste kun er Grundlaget eller det almindelige Stof i Landssproget, som er behandlet i Bogens egentlige Text, medens derimod Dialekternes Egenheder

<side nr=28>

og Afvigelser ere omtalte i de tilføiede Anmærkninger. Paa Grund heraf er Sproget ogsaa overalt betegnet som "Norsk" og stillet jævnsides med

Svensk og Dansk. Og i Overeensstemmelse hermed finder jeg det ogsaa rettest at give Bogen Titel af "Norsk Grammatik", uden at tage noget Hensyn dertil, at man har begyndt at kalde et andet Sprog norsk, thi om endog en saadan Brug kunde forsvares i andre Tilfælde, saa burde den dog ialfald ikke optages i en saadan Afhandling, hvor Sprogene netop skulde benævnes med deres egentlige og rette Navne.

Endskjønt dette Arbeide som sagt, var færdigt i forrige Aar, blev det endnu nødvendigt at anvende nogen Tid til Rettelser og Forbedring i Haandskriftet, foruden til Korrektur og Eftersyn ved Trykningen. Ved Siden deraf har jeg fornemmelig syslet med adskillige Forarbeider til en ny Udgave af den norske Ordbog, og forøvrigt med Gjennemgaaelse af enkelte nyere Sprogværker og med en nærmere Granskning i det gamle Sprog, hvoraf jeg da ogsaa har optegnet betydelige Ordregistre med Henviisning til Kilderne, da saadant ofte er særdeles nyttigt at have ved Haanden; thi om man endog har gode Ordbøger, træffer det dog ofte til, at de ikke citere netop de Steder, som man helst vilde have, da nemlig de ældre Ordbøger fornemmelig have holdt sig til Sagaerne og andre islandske Skrifter, medens derimod de særegne norske have været mindre benyttede, og tildeels ogsaa først nylig ere udgivne i Trykken. Imidlertid har dog mit Arbeide for det meste bestaaet i at ordne de norske Ordsamlinger og især i at sammenstille flere mindre Ordsamlinger og slaae dem sammen til een. De Ordregistre, som jeg nu har til Benyttelse ere egentlig tre Slags. Det første Slags er de, som jeg har samlet efter egen Iagttagelse, og som ogsaa have det største Indhold og udgjøre den egentlige Hovedsamling, som bestandig har voxet og endnu kan siges at voxer. Andre ere derimod Samlinger efter Haandskrifter, som have været mig meddeelte eller som jeg har faaet Anledning til at benytte. Et tredje Slags er Samlinger efter trykte Skrifter fra de senere Tider, saasom Glossarier, Landskabsbeskrivelser og forskjellige Afhandlinger om Landets Skik og Brug. Disse Samlinger maatte for det første behandles noget forskjelligt, og egentlig var det kun Samlingerne af den første Art, som jeg indtil videre vilde betragte som Grundlag for Ordbogen. I Samlinger efter Haandskrifter fra andre Hænder er man ofte udsat for Misforstaaelse paa Grund af Læsefeil eller Skrivefeil, og i Samlinger efter trykte Skrifter har man ogsaa at vogte sig for Trykfeil, ei at tale om, at den medfølgende Forklaring ofte er meget utilstrækkelig. Efter min gamle Plan skulde derfor alle saadanne Ordsamlinger først blive prøvede ved Efterspørgsel i vedkommende Distrikter; thi ved saadan Efterspørgsel hos selve Almuen kan man baade faae Adgang til at opfatte Ordene nøiagtigt og faae tilstrækkelig Oplysning om deres Brug og Betydning, og tillige blive opmærksom paa adskillige andre Ord, som staaer i Forbindelse dermed.

Og paa saadan Maade er da ogsaa de ældre Ordsamlinger blevene gennemgaaede, og meget nyt Stof er ogsaa ved samme Leilighed kommet for Dagen; men saa har jeg efterhaanden faaet nyere Ordsamlinger, som atter kunde gjøre en ny Efterspørgsel nødvendig. Imidlertid er det dog nu den første Nødvendighed, at alt det hidtil samlede Stof maa blive bragt i fuldkommen Orden, saa at en ny Udgave af Ordbogen snart kan blive paabegyndt.

Skjønt der vistnok for en stor Deel vil være Adgang til at benytte den samme Ordning og de samme Forklaringer i den nye Ordbog som i den første Udgave, vil dog den nye Behandling fordre meget Arbeide, da der baade er meget nyt Stof at behandle og mange Forandringer at gjøre, og der tillige behøves en forbedret Plan for Skrivemaaden, som ogsaa vil medføre adskillige Omflytninger i Ordregisteret. Det er nemlig Hensigten, at Ordbogen nu skal behandles efter samme Plan som den nye Grammatik, saa at Ordene opstilles i deres fuldkomne Form, om endog den almindeligste Udtale kan være lidt afvigende; f. Ex. Ferd (Fær), Korn (Konn). Imidlertid bør den virkelige Udtale ogsaa angives; og i de Tilfælde, hvor Ordets rette Form er uvis, og hvor man altsaa ikke har andet end Udtalen at holde sig til, bliver naturligviis kun den forefundne Udtaleform at anføre. Ved saadanne Ord, som have en Usædvanlig eller fra Sprogets Regler afvigende Form, skulde dette paa en eller anden Maade antydes. Et fraskillende Mærke (helst et Kors) kunde sættes ved de fremmede eller unorske Ord, som man har maattet finde Grund til at anføre. Et andet Slags Mærke (helst en Stjerne) kunde sættes ved adskillige nydannede Ord, som ere brugte i Skrifter i "Landsmaalet", og som ogsaa burde findes nævnte i Ordbogen, især forsaavidt deres Form er saa naturlig og heldig, at de uden Anstød kunde bruges af Almuen selv, ifald de vare mere bekjendte.

Hvor langt dette Arbeide vil kunne drives i det kommende Aar, er vanskeligt at sige, men ialfald er det nok vist, at der vil gaae lang Tid, førend noget kan blive færdigt til Udgivelse. Skjønt mange Forarbeider allerede ere gjorte, er der dog endnu meget at gjøre, førend den endelige Bearbejdelse kan foretages; saaledes vil jeg endnu behøve nogen Tid for at blive færdig med et fuldstændigt Ordregister, som skulde omfatte baade det nye og det gamle Stof og tillige kunne optage de forskjellige spredte Optegnelser, som efterhaanden ere tilkomne. Desuden kunde det nok endnu behøves at gjøre en eller anden Reise for at samle nærmere Oplysninger om adskillige tvivlsomme Ting, især i de før omtalte Ordsamlinger, som ere optegnede af Bøger eller Haandskrifter. Rigtignok kan jeg ogsaa her paa Stedet ofte faae gode Oplysninger fra forskjellige Kanter af Landet; men det forslaar dog ikke til det,

som behøves, og desuden er der adskillige Distrikter, fra hvilke jeg sjelden eller aldrig træffer til at faae nogen Underretning paa denne Maade.

Det vil altsaa blive Tilfældet, at jeg ogsaa i den nærmeste Tid vil være

<side nr=30>

ligesom bunden til et eneste langvarigt Arbeide; og det seer da ogsaa ud til, at jeg aldrig faar bestille noget andet end at skrive Grammatik og Ordbog. Den utrolige Langsomhed, hvormed disse Arbeider skride frem, er noget, som ofte ærgrer mig, da jeg ogsaa havde tænkt at udrette adskilligt andet, som jeg nu ikke faar Tid til at tænke paa. Værst er det imidlertid, at de, som virkelig ønske Oplysning om Sproget, skulle vente saa overmaade længe, førend noget saadant kan komme for Dagen; ei at tale om, at det i disse lange Tider, maa see ud, som om jeg ikke havde udrettet nogen Ting, hvilket jeg heller ikke kan være synderlig vel fornøiet med. Rigtignok kan vel Aarsagen til denne Langsomhed for en stor Deel forklares saaledes, at saadanne Arbeider altid ville kræve en langvarig Forberedelse, naar de skulle være nogenlunde fuldstændige og nøiagtige, og at man her ogsaa maatte behandle et længe forsømt og ubearbejdet Stof, som just behøvede en omhyggelig Fremstilling, for at dets rette Værd skulde blive tilfulde kjendt og forstaaet. Men alligevel vilde jeg dog inderlig ønske, at Arbeidet maatte gaae noget raskere fra Haanden, end som det nu i de sidste Aar har gaaet.

Christiania den 15de Januar 1864.

Ærbødigst

I. Aasen.

261. *Martin Arnesen*, 26. 3. 1864.

26de Marts 1864.

Til Hr. M. Arnesen.

Det har været mig en Fornøielse at læse den tilsendte Afhandling; og jeg vilde kun ønske, at jeg havde havt den for mig noget tidligere da jeg derved havde kommet til at gjøre en Forbedring i min nye Grammatik ved en udførligere Fremstilling af de Adverbier som have Endelsen "es", og som jeg kun har omtalt meget kort og ufuldstændigt. Den Anmærkning i min Ordbog, at Formen "leides" kunde henføres til et afledet Leide, n., var kun en Formodning, som jeg ikke længere holder paa. Ordene med "leides" maa nemlig betragtes i Sammenhæng med de øvrige Ord, som faae Endelsen "es", og som dannes ligesaa vel af Femininer som af andre Ord, saasom: baklides, jamsides, samstundes, avhendes, rettsøles, andbæres, unøydes, bakeggjes. Jf. innbyrdes, middypes, innhyses, andhæres, andfottes, midstrøymes. .

Adverbierne paa "leides" dele sig efter min Opfatning i to forskjellige Rækker; den første omfatter dem, som sammensættes med reent Adj., Subst. eller Stedsadverb, altsaa: bein(leides), rak, rett, mid, lang; - land, sjo, hav, fjell, skog, mark, - heim, bak, fram, nord, sud?, ut, inn, av, aa, eftir (Isl.). I anden Række komme: alle(leides), mange, ein, ingi, nokor, ander, same, (Sv.) æfven, (D.) lige, hvilke; - kor, so, þá. I første Række er Formen klar og tydelig ligesom Betydningen; i anden Række ere derimod mange

<side nr=31>

Besyderligheder; især vil Adjektivets Form i Sammensætningen blive meget tvivlsom og vaklende. Jeg kommer til at blive meget brydd med disse Ord i min paatænkte nye Ordbog, da det ikke er let at vide hvad man skal gjøre med slige uformelige Figurer som: anderleides (ann'rleids) og ingileids. Bekvemmost var det vistnok at betragte dem som nye og forvanskede Former i Stedet for: onnor Leid, ingi Leid, alla Leider, manga Leider; og mærkelig nok blive de ogsaa paa nogle Steder adskilt fra de øvrige Ord ved en egen Form; saaledes i Hallingdal og Valdres: andelein, mangelein, nokolein, korlein, solein, hvad enten nu det tilkomne "n" skal opfattes som en Fleertal Dativform eller som en egen Partikel (na, ne), som paa andre Steder endog bliver tilhængt efter "s": soleisinne, korleisinne, nokoleisinne. Blandt andre besynderlige Afvigelser forekommer nok ogsaa en Form med "st" (saa-lest, korlest), og det er altsaa meget rimeligt at Formen "einslest" (som De har bemærket) kan svare til det danske "eneledes"; men imidlertid findes det ogsaa i Formen: einslestom, som atter er noget uforklarlig. Og hertil kommer, at der ogsaa findes et mere almindeligt "eileis" og eikorleis med en anden Betydning (nogenledes, paa een eller anden Maade), som netop skulde udtrykkes ved "ei Leid, el. eikor Leid".

Deres Opfatning af Formerne: aldeles, fremdeles og særdeles har meget for sig. Ved det ene Ord (fremdeles) er det nok ogsaa fuldkommen sikkert, at det er opkommet af framleides; derfor bliver samme Overgang ogsaa rimelig ved de to andre; men alligevel synes mig dog, at der er nogen Tvivl. Ordet "aldeles" synes at være nyt og uvant for vor Almue, men "særdeles" er kommet i megen Brug og hedder tildeels sérdeildes (Hard.). Jf. sérdeilis i Dipl. 1, 409. 2, 360. 5, 287. De anførte Bemærkninger af Petersen (S. 19) og Rydqvist (S. 26), om Ordene Deel og dele, synes mig at være noget dristige. Da Ordet Deil er et fælles germanisk Ord (Goth. dails, Ang. dæl, T. teil) maa det dog tillægges en større Betydning, og vistnok maa det ogsaa have været bekjendt for vore Forfædre, uagtet det findes saa sjelden i Skrift. Dipl. 3, 284 (fra 1369); 4, 531 (fra 1402), som Fritzner synes at have glemt. Heraf udgik da

Verbet deila, vistnok i den oprindelige Betydning: dele, skifte, som let kunde gaae over til: tviste, trætte (jf. "have noget at skifte"). Og af deila kom atter "deild" som er meget brugeligt i G.N. i begge Betydninger (Deel, Afdeling og Tvist). Et afledet Verbum deilda bruges i Bergens Stift.

Formen "silla" (for sidla af sid, dvs. seent) forekommer vist i gamle Skrifter, men jeg har ikke optegnet Stedet. Den danske Form silde opfatter jeg som en Skriftform, ikke som nogen Omsætning. Jf. Netla, kitla, Vatn, Botn; egentl. D. Nædle, kidle, Vadn, Budn; - i senere Udtale: Nælle, kille, Vann, Bunn; efter Skrivereglerne: Nælde o.s.v.

Mere veed jeg da for øieblikket ikke at bemærke. Den omtalte Ordsamling fra Soløer modtog jeg i sin Tid af Hr. Belsheim og den var mig ogsaa til

<side nr=32>

god Hjælp paa en Reise i Soløer for en to - tre Aar siden, da jeg derved kom til at opspørge mange flere Ord. Jeg mindes især et Ord "Hinnvitu", som jeg studerede meget paa, men hvis Oprindelse og Sammensætning endnu er mig en stor Gaade. Ordet og Betydningen kjendte alle; men noget mere vidste ingen.

Kristiania den 26de Marts 1864.

262. Påskrift i "Norsk Grammatik", 26.3.1864.

Til Hr. Professor Unger
fra Forfatteren.

263. Magnus Brostrup Landstad, 19. 5. 1864.

Hr. Landstad.

Naar jeg herved skal give et lidet Svar paa Deres seneste Brev, maa jeg først bede om Undskyldning for, at jeg forhen saa længe har forsømt at yttre mig om den her omhandlede Sag. Da Deres Bemærkninger om Salmebogen forledne Aar stod at læse i Morgenbladet, tænkte jeg meget paa at sende Dem nogle Ord, saavel for at udtale min Glæde over, at jeg dog engang fik see et Forsvar for Landssproget, som ogsaa for at nævne et og andet Ord, som maaskee kunde være udeladt, for ikke at benyttes til unødigt Tvist af disse Modstandere, som vel ikke kjende meget til Sagen, men dog ere saa mærkværdigt "gløgge" til at finde Feil ved anden Mands Arbeide. Men saa havde jeg forsømt at optegne de Ord, som netop skulde omtales; og da nu disse Stykker kort efter kom ud som en Bog for sig selv, saa tænkte jeg, at nu var det for seent, for nu kunde der ikke gøres noget ved det. Ved de Modbemærkninger, som senere ere fremkomne, har jeg ogsaa ofte havt Lyst til at

skrive noget i et eller andet Blad; især syntes jeg at den stortalende Thesemager, som var ude i Fjor, burde have noget Skrubb, saavel for hans "Theses", som vare opstablede paa et falskt Underlag, som ogsaa for hans fornærmelige Skrivemaade. Men saa havde jeg just holdt paa at skrive saa længe om Sproget, at jeg var baade træt og kjed. De samme Ting skulde nemlig omtales i min nye Grammatik, og der havde jeg da holdt paa i Aar og Dag med Udarbeidelse og Omarbeidelse og ny Omarbeidelse, saa at det ikke saae ud til nogen Ende. Da nu endelig denne Bog var færdig, saa viiste det sig, at der endda var kun lidet gjort, og at det egentlig var en ny Ordbog, som her skulde gjøre det største Slag; og saaledes vidste jeg da ikke af, førend jeg sad nedplumpet i en Masse af Ordsamlinger, og der sidder jeg da endnu. Det seer ud til, at jeg aldrig faar gjøre andet end at skrive Grammatiker og Ordbøger; og da disse Arbeider ere saa godt som endeløse, saa har jeg da altid det samme Tryk paa mig, at jeg nemlig sidder indmuret i en Masse af ugjort Arbeide. Og hertil kommer endelig, at det altid koster mig en besynderlig Anstrengelse at skrive

<side nr=33>

eller sætte noget i Stiil, saa at jeg ogsaa derfor er nødt til at lade mange Ting fare, som jeg ellers kunde have Lyst til at tage fat paa.

Rigtig nok er det nu saa, at jeg ikke saa ganske kan gaae ind paa den Plan at optage norske Ord i en dansk Text; men alligevel maa jeg dog for Almuens Skyld ønske, at vore nødvendigste Bøger skulde være saa folkelige og nordiske som muligt. Med sitt fattige Ordforraad og sin stærke Tillem্পning efter Tydsken er det danske Bogmaal nu blevet temmelig kjælent og kildent, saa at det ikke taaler nogen stærk Opfriskelse; og dette har da ogsaa indvirket paa Opfatningen her i Landet, saa at Folket nu vil hellere taale et Ord med noget fremmed Klang, end et Ord med en særlig norsk Form. Det er saaledes alt for sandsynligt, at Deres Bog for Øieblikket ikke vil vinde den Indgang, som man kunde ønske. Imidlertid vilde jeg dog ikke troe, at det skulde være nødvendigt at gjøre nogen stor Forandring, hvilket nu ogsaa vilde koste meget nyt Arbeide. Især tror jeg, at adskillige ægte danske Former, som findes i de ældre Sange og virkelig ere brugte af Forfatterne selv (f. Ex. af Kingo), burde netop beholdes, om endog en nyere Smag vil kalde dem forældede. Alligevel kan der dog blive nogen Tvivl ved enkelte Former, som, eftersom det synes, ikke have villet rigtig fæste sig i Dansken, saasom: tagde (= taugde, taug), tarv (tørv, tør), vyrdes (= værdes). Ligeledes kan der blive Tvivl ved nogle af de særlig norske Ord, som her ere optagne. Det er besynderligt nok, at endog et meget bekjendt og aldeles upaaklageligt Ord, f.Ex. Ordet "Rid", kan stundom synes at støde i denne Sammenhæng; det

forekommer næsten som en liden Knude paa en jævn Traad, og man synes, at der er gjort et lidet Brud paa Sprogets Harmonie, uagtet man vanskelig kan forklare, hvorledes det har sig. Endnu mere mærker man noget sligt, naar de optagne Ord ogsaa have en noget afstikkende Form (f. Ex. "at greide Tankefloker"), uagtet dette i en fuldstændigt norsk Text vilde netop være et ypperlig Udtryk. Det er ærgerligt, at saa skal være; det er harmeligt, at der endda skal være saa liden Adgang til at benytte vore norske Ord; og det er da ogsaa dette, som har drevet baade mig og flere til at forsøge det paa en anden Maade. Vi ville haabe, at der bliver virket for en Vending i Smagen, og at denne Vending ogsaa engang vil komme; men det er bedrøveligt at vide, at det endnu vil vare længe, førend man kan faae Folket til at synge og bede med sin egen Tunge.

Hvad jeg ellers ved den ovennævnte Leilighed havde tænkt at bemærke, var især dette, at jeg syntes, at De havde taget det noget vel strengt med de fremmede Ord, og at der var enkelte Ord, som rigtignok nu synes os noget upopulære, men alligevel ikke ere saa ganske fremmede, som de kunde synes. Man kan meget let tage feil af disse Ord, og jeg har selv tildeels været inde paa det samme. Jeg troede f. Ex. længe, at Ordet "Spott" maatte være unorsk; og det er ogsaa besynderligt nok, at dette Ord har netop samme Form

<side nr=34>

her som i Høitydsk, medens andre Ord paa "t" eller "tt" ere afvigende; men alligevel findes dog dette Ord i vort gamle Maal og i ægte norske Skrifter (Kongespeilet 1, 57, 64, 92, 125; Fagerskinna 12, 120; Lovene 2, 413). Ordet "Ansvar" vil nu efter den danske og svenske Skrivemaade let opfattes som et tydsk Ord; alligevel er det dog ikke tydsk, men netop et ægte nordisk Ord, som nemlig skulde skrives med "and" (dvs. imod), altsaa: Modsvar, Tilsvær. Ordene Borgen (opr. Borgun), hemme, nære, Last og laste, Stad, Stand og Tilstand, - maa ogsaa ansees som norske Ord, uagtet de synes tildeels at klinge noget fremmede. Endeel andre Ord, som: fegte, feie, Gjæk, Glands, Held, Middel, slapp, slett (dvs. ganske), stolt, stole, standse, - ere rigtignok tvivlsomme, men synes dog at have en vis Adkomst alligevel. Mange andre ere derimod utvivlsomt fremmede (dvs. unordiske), saasom: Andagt, annamme, Anslag, begjære, begynde, behage, beholde, betragte, foragte, fordærve, forsømme; - og det skulde vist være godt at faae Folk en Smule afvænnede fra Brugen af dem; men alligevel kan det dog for Øieblikket falde noget vanskeligt. Fra "Landsmaalet" bør de rigtignok bortvises; men i den sædvanlige Skrift kan det have sine Ulemper, især i Vers og Sange, hvor Formen er tilvant og ikke let kan forandres.

Men det er sandt: hvad jeg her skriver om, er jo kun en liden Deel af Tingen; og hvad De egentlig ønskede, var netop en nærmere Samtale om disse Ting. Det skulde være mig meget fornøieligt, om jeg efter Deres gode Tilbud kunde besøge Dem; men uheldigviis vilde det nu i den nærmeste Tid falde mig vanskeligt at gjøre nogen Reise. Jeg har nu for en Tid holdt paa at slaae sammen mine mange smaae Ordsamlinger til en stor Fællessamling for Oversigtens Skyld; dette Arbeide vil endnu udkræve en Maanedes Tid, og siden faar jeg vel tænke paa en eller anden Reise paa andre Kanter. Men saa er der ogsaa en anden Grund, nemlig den, at naar der bliver Spørgsmaal om Ord og Talemaader, da trænger jeg ofte til at have mine Bøger ved Haanden, og derfor træffer det stundom til, at jeg ikke kan give saa mange Oplysninger paa et andet Sted, som naar jeg er hjemme. Dersom De nu havde noget at reise efter hid til Byen, og De da vilde see ind til mig, da vilde nu dette falde mig beleiligt. Hvis derimod disse Forhandlinger kunde udsættes til længere ud paa Sommeren, kunde det maaskee ogsaa falde mig beleiligt at gjøre en Reise til Sandefjord. Og hermed faar jeg da for denne Gang slutte, idet jeg atter beder om Undskyldning for, at jeg har gjort saa liden Hjælp i denne Sag.

Christiania den 19de Mai 1864.

I. Aasen.

P. S. Mit Opholdssted er som forhen i Theatergaden No 6, Fru Holm's Gaard.

<side nr=35>

264. Påskrift i "*Norsk Grammatik*", 7. 7. 1864.

Til Hr. Prof. C. Säve
med Høiagtelse
fra Forfatteren.

265. *Arbeidsmelding for 1864, 17.1.1865.*

Til den kgl. Norske Regjerings Departement for Kirke - og Underviisningsvæsenet.

Ligesom jeg ved de foregaaende Aarsskifter har forsøgt at give en kortfattet Beretning om mine Arbeider, saaledes skylder jeg ogsaa denne Gang at give en Meddelelse om, hvad jeg i det nu forløbne Aar har søgt at udrette for at tilveiebringe fuldkomnere Oplysninger om Landets Sprog. Denne Gang har jeg rigtignok den Fordeel at kunne nævne et afsluttet Arbeide, nemlig den nye Grammatik, som endelig udkom i Trykken i Marts Maaned sidstleden; men denne Bog var da ogsaa længe bebudet og ofte omtalt i mine foregaaende Beretninger, saa at jeg nu ikke kan have noget synderlig mere at tilføie. I

denne nye Udgave har jeg da endelig søgt at fremstille dette Sprog som et virkeligt Sprog, og saaledes at gennemføre en Plan, som allerede, da den første Udgave var udkommen, blev tilraadet og samtykt af kyndige Mænd, og som jeg ogsaa ved modnere Overveielse netop fandt at være den rette. Besynderlig nok, har jeg endnu ikke seet nogen Anmeldelse af denne nye Bog. Efter al Sandsynlighed maatte den paa visse Sider faae en uvenlig Modtagelse, da der nemlig er saa mange, som have dannet sig en ganske anden Forestilling om Tingen; men alligevel kan jeg dog ikke finde, at Bogens Plan burde være anderledes.

Det nærmeste Arbeide som nu forestod, var at ordne og bearbeide Stoffet til en ny Ordbog og at søge nærmere Oplysning om adskillige Ord, som endnu vare noget tvivlsomme. En Forberedelse hertil var allerede forhen begyndt, og Arbeidet kunde nu drives mere stadigt, efter at Grammatiken endelig var færdig. Idet jeg nu havde begyndt paa en nøiagtigere Ordning af Tillæggene til den gamle Ordbog, foretog jeg ogsaa i Løbet af Sommeren en Reise til Hallingdal, Sogn, Voss og Nordhordland, for at samle adskillige nye Oplysninger fra disse Egne. Udbyttet af denne Reise blev rigtignok ikke synderlig stort, da jeg kun opholdt mig i kort Tid paa hvert Sted, eftersom jeg frygtede for, at et længere Ophold vilde medføre alt for megen Tidsspilde. Imidlertid fik jeg dog nærmere Bekræftelse paa adskillige Formodninger angaaende Brugen af enkelte Ord; og ialfald havde jeg dog den Tilfredsstillelse at høre, at Dialekterne ikke just holde paa at forsvinde saa stærkt, som man i de sidste Aar har villet fortælle os. Tvertimod syntes jeg overalt at finde, at Sproget netop var i samme Forfatning nu, som for tyve Aar siden, da jeg første Gang besøgte disse Egne.

<side nr=36>

Det Ordforraad, som er tilkommet, efterat Ordbogen var udgiven (1850), var hidtil optegnet i flere smaa Samlinger og ikke sammenført i nogen fuldstændig Ordning. I Begyndelsen havde jeg tænkt at holde alle Tillæg sammen i een Samling; men allerede efter tre Aars Forløb (1853) var den dertil indrettede Bog saa fuldskreven, at hverken Sidespalter eller indskudte Blade vilde længere hjælpe. Senere har jeg derfor kun opstillet Ordene med sine Forklaringer i en Samling for hvert Aar; medens jeg dog ogsaa har holdt et Register, hvori de tilkomne Ord for hvert Aar bleve tilføiede uden Forklaring. Men for at faae en tilstrækkelig Oversigt af alle Tillæg fandt jeg det dog alt mere og mere nødvendigt at have dem samlede i et nyt Register med tilføiede Forklaringer, om endog disse maatte blive meget korte. Et saadant Register har jeg nu i det forløbne Aar udarbeidet. Efterat dette var

færdigt, og den ovennævnte Reise ogsaa var fuldført, foretog jeg et andet Arbeide, som ogsaa i flere Aar har været paatænkt, nemlig at opstille et fuldstændigt Register over det hele Ordforraad saavel i den trykte Ordbog som i de senere tilkomne Tillæg, saaledes at Tillæggene bleve indskudte imellem det gamle Ordforraad, medens Ordenes Ordning ogsaa med det samme blev forandret eller tillempet efter en forbedret Skrivemaade, saa at det hele kunde passe til den fuldkomnere Plan, som nu er fremstillet i den nye Grammatik. Dette Ordregister, som er uden Forklaringer og som tildeels er skrevet med Forkortning i de sammensatte Ord, har jeg ogsaa nu faaet færdigt. Senere har jeg desuden forfattet et Register over endeel norske Ord, som findes anførte eller omtalte i adskillige ældre og nyere Skrifter (saasom: Jensens Glosebog; Det norske Videnskabs Selskabs Skrifter; Topographisk Journal, o.s.v.), men hvis nuværende Brug er noget tvivlsom, saa at de maaskee ikke burde optages i det egentlige Ordregister, men hellere anføres i et Tillægs-Register i Slutningen af Ordbogen. (Et lignende Register over Ord af Manuskripter havde jeg allerede forhen færdigt.) Endelig har jeg ogsaa ordnet en Række af adspredte Optegnelser om enkelte Ord og samlet disse i et Register for sig selv, som for det første kun indeholder Anmærkninger om Ordenes Udbredelse, forsaavidt de ere forefundne i flere Distrikter end de, som først vare anførte. Mellem alle disse Samlinger er det ovennævnte fuldstændige Ordregister nu at betragte som Grundlaget, hvortil de øvrige Samlinger slutte sig, og hvortil de egentlig ogsaa burde være føiede, naar det kun var muligt at indrette et Ordregister saaledes, at man deri kunde faae Rum for alle de tilkommende Tillæg og Anmærkninger.

At dette er egentlig kun Forberedeser eller Forarbejder, og enkete af dem have allerede været begyndte i de foregaaende Aar; men ved disse Forarbejder er dog Sagen bragt saa vidt, at den endeige Bearbejdelse af Ordbogen nu kan begynde. Disse Forberedeser have egentlig været lette Arbejder og gaaet nogenlunde jævnt; den endelige Bearbejdelse vil derimod vistnok gaa seent

<side nr=37>

og ujævnt. Der vil opkomme adskilligt nyt, som ikke har været optegnet, det vil ogsaa falde vanskeligt at erindre alt, som har været optegnet og benytte alt paa sit rette Sted. Og naar jeg mindes tilbage til den Anstrengelse, som jeg havde med den første Ordbog, maa jeg vistnok sige, at jeg gruer for dette nye Arbeide. Rigtignok har jeg nu visse Fordele fremfor den første Gang: de vigtigste Ord ere dog nogenlunde forklarede i den første Udgave; Sammenligningen med det gamle Sprog vil nu falde lettere, da flere gamle Skrifter nu ere udgivne, og en bedre Ordbog ogsaa er udkommen; endelig er der ogsaa

nu en bedre Adgang til Sammenligning med Svensk og med de svenske Dialekter. Men imidlertid ville Fordringerne til en Ordbog ogsaa nu stilles høiere; og især maa dette gjælde om en Ordbog over et Sprog, som har været længe forsømt og ringeagtet, da Sprogets Anseelse for Fremtiden vil beroe meget paa den Behandling, som det ved denne Leilighed kommer til at faae. Foruden en Mængde nye Forklaringer vil der ogsaa blive mange Forandringer i de forrige Forklaringer, saa at en stor Deel af det, som var trykt i forrige Udgave, nu maa atter omskrives. Desuden bliver det ogsaa vanskeligt nok at behandle alt med en saadan Korthed, at Bogen ikke bliver alt for stor. Ved et løst Oversyn af det forhen nævnte Ordregister faar jeg ud, at dette indeholder omtrent 40,000 Ord; og dette er i Grunden et alt for stort Tal, da der nemlig i en saadan Ordmasse altid maa være en stor Deel, som ikke har nogen synderlig Vigtighed eller trænger til nogen særlig Forklaring; navnlig gjælder det sidste om en Mængde af sammensatte Ord, som ere saa simple og bekjendte, at man kun behøvede at nævne dem uden Forklaring, forsaavidt de ikke kunde udelades. Og for Kortheds Skyld kan det ogsaa blive nødvendigt at afholde sig fra adskillige Anmærkninger om Ordenes Oprindelse eller Forekomst i andre Sprog, især i de Tilfælde, hvor Ordene ogsaa findes hos de beslægtede Folk og ere tilstrækkelig oplyste i andre Ordbøger. Ved de særegne norske Ord burde imidlertid deres Slægtskab angives, forsaavidt som dette kan skee med Sikkerhed og i Korthed. Forøvrigt tænker jeg at Behandlingen maa blive omtrent den samme som i den forrige Udgave, dog med den Forskjel, at der nu maa gjøres en strengere Adskillelse imellem Dialektformer og de normale eller fuldgyldige Former efter samme Plan som i den nye Grammatik. Det vil nu være bekvemmest at udgive Bogen i Hefter (ligedan som Fritzners Ordbog), for at der dog kan blive en og anden Hvilestund i Arbeidet, og for at de, som mest ønske at have Bogen, dog indtil videre kunne faae en Deel af den.

Endskjønt det samlede Ordforraad, saaledes som ovenfor bemærket, nu er blevet meget stort, mangler der dog alligevel et og andet, som burde være med. Jeg sigter herved nærmest til enkelte Stamord eller vigtige gamle Ord, som ikke ere forefundne i Talesproget; især synes det mig underligt, at der er enkelte gamle Ord, som findes bevarede i svenske Dialekter, men derimod ikke hidtil ere forefundne i de norske; om saadanne Ord tror jeg sikkert, at de maa

<side nr=38>

findes paa et eller andet Sted her i Landet, naar det kun var muligt at faae dem opspurgte. Ligeledes har jeg, ved skriftlig eller mundtlig Meddelelse, kommet paa Spor efter enkelte Ord, som jeg ikke har faaet tilstrækkelig Oplysning om. For at faae mere Vished i saadanne Tilfælde kunde det vist endnu være

nødvendigt for mig at reise noget mere omkring i Landet, naar kun dette kunde skee uden alt for megen Tidsspilde og Forhaling af det nødvendigste Arbeide; men dette kan vanskelig lade sig gjøre, da de Distrikter, som jeg skulde besøge, ere baade mange og langt afsides liggende. Det nødvendigste for Øieblikket er imidlertid at bearbeide det hidtil samlede Stof til Offentliggjørelse, og dermed faar jeg da forsøge at komme saa langt som muligt.

Ønskeligt skulde det være, om Arbeidet kunde skride saaledes frem, at et Hefte af Ordbogen i dette Aar kunde blive færdigt til Udgivelse; men da saadanne Arbeider pleie at gaae senere, end man havde ventet, er det vanskeligt at sige, hvor langt jeg vil kunne drive det til næste Aarsskifte.

Christiania den 17de Januar 1865.

Ærbødigst

I. Aasen.

266. *Jon Ivarson Aasen, 30. 5. 1865.*

30te Mai 1865.

Til Jon Aasen.

Jeg faar nu ikke længere forsømme at skrive dig til og takke for det meget kjærkomne Brev, som jeg nylig fik fra dig. Det er nu meget længe siden jeg skrev til dig, og heller ikke har her været nogen Leilighed til at sende nogen mundtlig Hilsning, siden i Fjor da Storthingsmændene var her. Rigtignok har jeg ikke havt noget stort at skrive om, men alligevel har jeg dog ofte tænkt derpaa; imidlertid har jeg havt saa meget andet at skrive, at jeg ikke har givet mig Tid til at skrive noget Brev; og besynderligt nok er det netop Brevskrivning, som falder mig mest besværlig af al Slags Skrivning, og som jeg derfor oftest forsømmer.

Det var mig en stor Fornøielse at høre om de gode Forandringer, som ere paatænkte iblandt vore Paarørende, og jeg skulde da ogsaa nu have god Lyst til at gjøre et Besøg i Hjembygden; men det vil dog vanskelig kunne lade sig saaledes. Forsaavidt jeg kan slippe bort fra mine langvarige Arbeider, faar jeg maaskee først gjøre en liden Reise paa Sydkanten, blandt andet i Telemarken, for at samle flere Oplysninger om de Ting, som høre til min egentlige Bestilling. Dette Stræv med Forklaringen af Landets Sprog er et Arbeide, som der ikke er nogen Ende paa. Naar jeg engang har faaet en Samling saaledes gennemarbejdet, at den kan udgives i en Bog, saa kommer der efterhaanden saa mange nye Oplysninger til, at jeg bliver nødt til at gjøre det hele Arbeide om igjen, hvis der skal blive rigtig Skik paa det. Nu er der ogsaa en stor Fremgang med Sprogvidenskaben i andre Lande,

saasom f. Ex. i Sverige, Danmark og Tydskland, saa at der udgives adskillige lærde og grundige Sprogværker, og især har man i senere Tider begyndt at lægge særdeles Mærke til Almuens Talebrug og samle nyttige Oplysninger deraf. Her hos os er der endnu saa god Sprogskik hos Almuen, at den meget vel kan taale en Sammenligning med Brugen i vore Nabolande; men saa gjælder det om, at alt dette bliver saa vel fremstillet og forklaret, at Folk maa skjønne det, og at især vore egne Stormænd kunne see at Almuens Sprog ikke er saa foragteligt, som de have meent. Derfor er det, at en Beskrivelse af Landets Talebrug bør være meget omhyggelig og vel udført, og derfor er det ogsaa, at disse Arbejder gaae saa utrolig seent. I forrige Aar blev jeg endelig færdig med en ny Udgave af min Grammatik eller Sproglære, og saa maatte jeg begynde paa en ny Udgave af min Ordbog, og dette Arbejde vilde da endnu kræve en to - tre Aar og kanskee mere, saa at det kommer an paa et langt Liv, om jeg skal faae udrettet noget mere af alt det som jeg havde tænkt paa. Jeg er ofte ærgerlig over, at jeg saaledes skal bruge al min Tid til saadanne store Skrifter som kun blive læste af nogle faa Folk, som have god Tid og mange Penge; da jeg derimod havde større Lyst til at skrive adskillige Smaabøger, som kunde være til Oplysning og Fornøielse for Almuesfolk; men det gaar nu saa, at man først og fremst faar drive paa [med] det, som er det nødvendigeste og som man egentlig er paalagt at gjøre.

Jeg har tænkt paa dette, som du har nævnt i Brevet, nemlig om jeg kunde sende en liden Sang til den omtalte Leilighed; men jeg troer aldrig, at jeg vilde være i Stand til at gjøre noget sligt, som kunde due noget. Det er nu mange Aar, siden jeg drev paa slige Ting; i den senere Tid har jeg kun skrevet nogle Vers i Landsmaalet, dette har jeg da ofte faaet Utak for, da der er saa mange Folk, som bare gjør Nar af slige Forsøg. Og saa er det ligesom jeg havde tabt Lysten og Evnen til disse Ting, formodentlig fordi jeg altid har havt andre Ting til at tænke paa.

Med mine egne Sager staar det lige eens som før, og derfor har jeg da altid saa lidet at skrive om. Jeg holder til i et Leieværelse og betaler 15 Dlr Maaneden for Hus og Mad, og forresten gaar alting sin gamle Gang. Skjønt jeg kunde have udkomme til en liden Bosættelse, er der dog ikke endnu nogen Udsigt dertil, for naar den bedste Tid er gaaen forbi, er det siden vanskeligt at faae noget sligt i Stand. Ellers har jeg været lykkelig med det, at jeg i de senere Aar har været taalelig frisk, og om det end ofte har været et og andet smaat som feilede, saa har jeg dog ikke været syg for Alvor. Især maa jeg takke Gud for, at jeg har været friskere i Hovedet og ikke paa lang Tid har havt saadanne Tilfælde af Forvirring, som jeg forhen mærkede en og anden Gang. Imidlertid taaler jeg ikke nogen stærk Anstrengelse, og især falder det mig besværligt at sidde længe og skrive, da det ikke altid vil taales.

Her er nu kun faa Bekjendte fra Søndmør. Den som jeg oftest snakker

<side nr=40>

med, er Joh. Velle, som er Lærer ved en Barneskole her. Saa er her og en anden Bekjendt, nemlig O. *Vartdal* som har gaaet her længe og skullet studere, men som endnu ikke har kunnet staae sig til Examen, saa han egentlig kun har spildt sin Tid og sat sig i Skyld og Gjæld. Det er ellers hyggeligt, at mine gamle Bekjendte Morits og Ludvig Daae skulle komme igjen til Thinget. Det store nye Thinghuus bliver færdigt til Thinget begynder; men det kan vel være, at Folk vil synes det er for tidligt at tage Huset i Brug til Thinget.

Jeg beder at hilse vor Broder Syver og vore andre Paarørende, som ere i Nærheden.

267. *Anders Reitan*, 11. 8.1865.

August 1865.

Til Hr. A. Reitan.

De har allerede maattet vente længe paa et Svar paa Deres Brev; thi da Brevet kom hertil, var jeg ude paa en Reise i Sætersdalen, og siden jeg kom tilbage, har der ogsaa været visse store Forhindringer, saa at jeg først nu kunde tage fat paa Tingen for Alvor. Jeg tør saaledes ikke gjøre nogen lang Indledning, men vil heller strax opsætte de Bemærkninger, som kunde være at gjøre ved de tilsendte Sange.

1. Syngarhelsing, i Landsmaal egentl. Syngjarhelsing, dog kunde Songarhelsing ogsaa gaae an. 1ste V. Bringa, f. skulde egentlig have Fleertal Bringor; men saa er der ogsaa et "Bring", m. og dette har da Fl. Bringar, som her staar. "Liden" skulde efter den vedtagne Skrivning hedde Lidi, dog er det ikke saa nøie med dette. "alle Fuglan prisar", bedre: alle Fuglar prisa (el. lova). Sidste Linie egentl.: Tusund Harpor klinga, (Ental klinger eller kling). 2. V. "Sinne" er et nyere Ord, men her vanskeligt at undgaae. "rinne" egentl. "rinna" (renna). "Til dei gamle's Minne", maaskee: til eit Fedra-Minne, el. Ættarminne. Ved 3die Vers er meget at anmærke. Indholdet synes mig vel stærkt, især Yttringen om Asatiden (Aasatidi) og Balders Baal, da man derved kommer for langt bort i det uvisse hvor hverken Tid eller Sted kan bestemmes. Ordet Sid (Skik) rimer ikke godt med "Tid". (Jeg skriver Sed). Tid og Lid kunde godt sættes i Dativ plur. Tidom, Lidom naar man bare ogsaa havde et tredie Riimord (f. Ex. Ridom, Sidom, Stridom). Men maaskee agter De at udelade eller omarbeide Verset. - I 4de Vers mærkes: "Valder Jættar Gru og Harm" maaskee: Valdar Jøtlar (el. Jøtlom) Gruv og Harm. "Jætte" er nemlig den svenske og danske Form for Jøtun, som

nu hos os hedder Jøtul (Jutul, Jutel). Ellers kunde "Tussar" bruges i samme Mening. Nogle smaa Bogstav-Rettelser ere tilføiede i Haandskriftet.

2. Hausten. 1 V. inkje meire (skulde hedde: meir), maaskee: lenger.
2 V. reid, kunde maaskee skrives: v Reid. - 3, laangt, egentl. lognt. 4de
"fjærni" skulde egentlig hedde "fjerre", men saa bliver der Vanskelighed med

<side nr=41>

Rimet. 5te "Taav Jætarlur": av Gjætarlur. "Med Syt og Graat" synes ikke ganske at passe. Maaskee kunde i anden Linie staae "Klang" (for Laat) og i 4de Linie "Band og Tvang", el. noget lignende. Smaa Rettelser som: andar, bleiknar, varmar &c. ere tilførte.

Ved de følgende Sange, som ere i Dialekt, tør jeg ikke gjøre saa store Bemærkninger; thi her veed De naturligviis selv bedre Besked. Dog kan der være enkelte Punkter at nævne.

3. Bondesong. Formen: "Bonsong" synes noget uforstaaelig. Det er et Spøragsmaal om der skulde skrives "eg" eller "e". "mæt" (i 2det Vers) burde skrives "mett", da der er et andet Ord, som virkelig hedder "mæt" (dvs. værdig, værd at agte). - Ordet "levvi" (3die V. 3. L.) synes at staae som Inf.; skulde det ikke egentlig være Ind. Præs. (lever)? - Mønan (4de V.) mon ikke Mønnan. - "rønnes" (5te V.) mon ikke røne. erbe (V. 6), maaskee tydeligere: erbe', erbe'e. Kjæft (V. 7) vil maaskee synes mindre bekvemt, da der nemlig tales om Uld. 8de Vers (Me bytte Bu &c.) kunde maaskee udelades. Især har jeg noget imod Linierne "E Hop som Hop i Handel" og "Vor skrøpelege Vandel", da Udtrykket er altfor fremmedt. Formerne: Gaavaa, laavaa, vaattaa, synes mig kunde beholdes da de nemlig høre til dette Maal ligesom ogsaa til flere Naboedialekter.

4. Heimen. - ruvin (V. 2); bruges denne Form virkelig ogsaa i Fleertal? - dugges (V. 3, L. 4), mon ikke: dogges? "De klang so blaut" (4. V.), mon ikke hellere mjukt (lint, mildt) ? skjøna (i næste Linie), mon ikke skjøna? "Gavann" (5) Gaavaan? Fryt (6. V.) er noget fremmedt, mon ikke hellere Lyst. - "venne" (7. V.), tydeligere: vende. feld (V. 8) = fell. (gjeld, er derimod ret). Slægt (V. 9), er et nyere Ord (= Ætt), men saaledes er ogs. vanslægte. "I Haugom stor og høg og breid". (V. 11); disse Fleertal af Adj. ere for fremmede noget forvildende. Eplann (11), hedder det ikke Epla? "feld", fell. Haap er et nyt Ord (Jf. Von). "te Ands og Hjartes"; disse Genitivformer maa være nyere tilkomne. Omskifting (V. 13) kunde maaskee ombyttes med et kortere Ord (f.Ex. Vending), da nemlig de længere og kunstigere Ord gjøre Stilen noget mat og upoetisk.

5. Litle Bekken min.- Bæk (V. 1), tydeligere Bekk. "at", bedre: att.

(Du kjenne me fill att). "Bytte" (V. 4); hedder det ikke Byte? - "Aue bli vaadt" (V. 5), Aue bli vaatt? Dersom Formen "bi" for bli (blive) skulde findes i Holtaalen (ligesom i Tønsæt), burde denne netop bruges; denne Form er mærkelig nok, da den maaskee støtter sig til det norske bida (være), snarere end til det fremmede blive, *egentlig* T. belifen, beliben).

Bygdemaalene paa Røros-kanten og flere af vore østligste Egne have rigtignok nærmet sig noget til Dansk og afveget meget fra den gamle norske Form, især ved de mange Endelser paa e (og er), som ere saa meget mere besynderlige, som man just skulde vente, at det nærmere Bekjendtskab med Svensken skulde

<side nr=42>

netop her have virket til at bevare de gamle Former med "a" og "ar". Men alligevel have dog disse Maal ogsaa sine Dyder, naar de kun tages noget selvstændigt, saa at Udtrykket og Skrivemaaden ikke lempes for meget efter Dansken. Af denne Grund er det at jeg (maaskee med Uret) har yttret Tvivl om enkelte Former (som: Bytte, Gave, skønne, dugges), da det i slige Tilfælde foresvæver mig, at der maaskee kunde være en anden Form, og isaafald burde da denne bruges. Det er nemlig altid saa fristende at bruge den Form, som er bekjendt af Bogmaalet. De mange Oversættelser, som Hr. Sundt for et Par Aar siden lod trykke i Folkevennen, vare for en stor Deel fordærvede ved en saadan Tillæmpning efter Dansk, og dette maa vistnok gjøre en skadelig Virkning. For det første bliver Almuesprogets rette og gode Form derved fordulgt, saa den ikke rigtig kommer for Dagen; for det andet faae Folk deraf det Indtryk, at Norsk og Dansk er egentlig det samme. Thi Folk, som ringeagte baade Almuen og Sproget, staae altid færdig til at benytte sig heraf. "See der kan man see," sige de, "naar det kommer til Prøven, saa taler Almuen ligedan som vi, og alt dette Snak om et eget Sprog er bare en Grille." Og dog er der alligevel en dygtig stor Kløft imellem norsk og dansk Udtryksmaade, saa at et skrevet Stykke, som er noget rigt udstyret med ægte norske Udtryk, ikke vil blive saa ganske let at oversætte paa Dansk. Det faar jeg, min Stakkel, bekjende, som skal sidde her og skrive Forklaringer over alle saadanne Udtryk og ofte er aldeles opraaet for en tilstrækkelig Forklaring paa Dansk.

Deres Ønske om en Sang om Modersmaalet finder jeg meget naturligt. Jeg vilde ogsaa ønske, at vi havde en saadan Sang af allerbedste Slag; maaskee har jeg endog selv ogsaa tænkt at gjøre et lidet Forsøg; men der [er] ikke blevet noget af det; og nu falder det mig altid vanskeligt at faae noget Vers i Stand, dels fordi at Tanken ikke vil strømme rigtigt til, og dels fordi jeg er bleven meget kræsen baade om Formen og Indholdet, saa jeg aldrig bliver fornøiet

med mine Forsøg. For Øieblikket kan jeg altsaa ikke gjøre noget ved Tingen, og hvad der kan hænde senere, er ogsaa noget uvisst.

Om hermed sender jeg da de tilsendte Stykker tilbage og beder om Undskyldning for den Frihed, hvormed jeg har behandlet Tingen.

268. *Martin Arnesen, 10. 1. 1866.*

10de Januar 1866.

Til M. Arnesen.

Det er nu, allerede længe, siden jeg modtog Deres Brev; men jeg har i den sidste Maaned været meget sygelig og derfor lidet oplagt til at skrive; desuden havde jeg ogsaa ventet ved nogen Efterspørgsel at finde en eller anden nærmere Oplysning om de omspurgte Navne, hvilket imidlertid dog ikke er skeet.

Om det første Navn veed jeg dog noget alligevel, forudsat at det omtalte

<side nr=43>

Navn paa Eidskogen ikke er nogen Sammensætning med "Stad" men derimod et enkelt Ord "Rast". Der findes nemlig paa Oplandene et Ord, som synes at forklare Tingen. Paa Hadeland betegner "Rast" et Stykke Vei som man kan fare uden Hvile, el. uden Standsning (altsaa = Skeid). dog forekom Ordet mig at være Neutrum, og hedte ogsaa "eit Rastan" (el. Rastand). Ved Siden heraf mærkes Heimrast, f. dvs. Græsgang, Udmark eller Bjergside, som er nær ved Gaarden, - i Modsætning til Utrast, dvs. Fjeldmarker eller Græsgange som ere længere borte fra Gaarden. Disse Ord forekomme paa Hadl., Toten og Gbr. det sidste ogsaa i Hall. og (efter mine Optegn.) ogsaa i Smaal. I Num. hedder det Utrost, hvorved Formen falder sammen med G. N. röst (pl. rastir), som nemlig baade betyder Landstrækning og en vis Veilængde. Paa Vestsiden af Landet har jeg ikke hørt andet end Rast f. dvs. en Rad el. Række f. Ex. af Træer, Stører, Nagler o.s.v. (Anf. i Ordb.). I Nordland findes derimod Røst, f. om en Række af Strømbølger, et Vandstykke som er oprørt af Strøm. (Dette er ogsaa G.N.) Rimeligviis har Rast (Rost) betegnet baade et Veistykke og et Hvilested, skjønt den sidste Betydning her har traadt tilbage, medens den i Tydsken derimod har faaet Overvægt. Goth. rasta for begge Betydn., G. Ht. raste ligedan (Jf. Wackernagel). Den nedertydske og holl. Form "Rust" vil Weigand forklare af et formodet Stammeverbum restan (rast, rustom) dvs. komme til Hvile.

Om det andet Navn (Mang el. Magn) maa jeg tilstaae, at jeg ikke veed at give nogen Oplysning, da [jeg] hverken har kjendt noget "Mang", som kunde passe til Stedsnavn og heller ikke har fundet noget lignende i G.N. Isl. eller i svenske Dial. I de gamle Breve finder jeg kun et Navn, som ligner, nemlig

"Mange Fiske i Arskoug paa Rommerige (Dipl. 4, 787). At Magn kunde være af et Verbum magna (el. magna), dvs. styrke, synes mig vel ikke umuligt, men dog mindre sandsynligt. Munch anfører Magnórar som et gammelt Navn, men hvorfra han havde det, er mig ubekjendt; maaskee er det fra "Den røde Bog", som vi saa længe have ventet at faae see. Det bedste vilde det være, hvis Ordet kunde findes i Solør eller nærved som Appellativ med bestemt Betydning.

Overhoved er Stedsnavne en vanskelig Ting at forklare, og tildeels vistnok det dunkleste af alt hvad der hører Sproget til. Hvad betyder f. Ex. Manger, Fister, Vors, Valdres, Thoten, Birid? Forsaauidt de ikke findes i meget gamle Dokumenter, bliver man ret ofte uvis om den oprindelige Form, da især de lange Navne kunne have undergaaet megen Forkortning eller ogsaa Tillæmpning efter andre og mere bekjendte Ord. Endog Navne, som findes i Dokumenter, synes tildeels at være forfeilede; som Ex. vil jeg nævne en Gaard paa Sdm. som i et gammelt Brev er skrevet Giwf (Dipl. 1, 757, fra 1516), af Munch opført som Gjuf, men som dog vistnok skulde være Djuv (djuf), da det i søndre Sdm. hedder "Dju", og dette er et Ord, som baade paa Sdm.

<side nr=44>

og i Hard. betyder en Huulning (HOLA, Dokk, Dump). Og ved de rette gamle Navne maa det ogsaa betænkes, at de have været i Brug i mange Aarhundreder, førend man havde lært at skrive, og at de ofte kunne være opkomne ved et eller andet ubetydeligt Tilfælde som vi aldeles ikke kunne vide noget om. Men for Sprogforskningen kunne dog slige Navne have Interesse blandt andet fordi de vise at mange Ord ikke ere komne til Brug i Skrift.

Jeg skylder at takke Dem for de tilsendte Bøger, og især for Afhandl. om Stedsnavne, som jeg [med] megen Fornøjelse læste. Deres Sammenstilling af Ang og Vang tiltalede mig især. I en gammel Bog, som De maaskee ikke har truffet til at see, nemlig Miltzows Presbyterologie (for Voss og Hard.) er rigtignok ogsaa denne Forbindelse antydnet, dog kun som et Alternativ imellem forskellige andre. At Ang (r) staar i nærmere Forbindelse med "Eng" end med adj. ang (^ngr), synes mig nu at være temmelig vist; ogsaa seer jeg, at Grimm i Ordbogen har uden videre sammenstillet T. Anger med Nordisk "engi". Derimod er jeg ikke saa vis paa [at] Ang altid staar i Stedet for Vang da det synes mig, at Ordene tildeels maa holdes adskilte.

Undskyldning for at jeg ikke havde flere Oplysninger.

269. Arbeidsmelding for 1865, 18. 1. 1866.

Til Den kongelige norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

De Arbeider, hvormed jeg i det forløbne Aar har været sysselsat, og hvorom jeg her skal give en kortfattet Beretning, have fornemmelig bestaaet i en Fortsættelse af et forhen begyndt Arbeide, og kunne i korteste Maade betegnes saaledes, at Ordningen af Materialet til en ny Ordbog er fortsat, og at den endelige Bearbejdelse af denne Ordbog er begyndt.

Den første Halvdeel af Aaret gik hen med en Fortsættelse af de længe forhen begyndte Forberedelser til en ny Udgave af den norske Ordbog, nemlig med Udfyldninger i de forhen skrevne Ordregistre, og med Ordning af Optegnelser af Bøger eller Haandskrifter, hvori norske Ord findes anførte; dernæst ogsaa med Optegnelser af Gammel Norsk og af andre Sprog til Sammenligning, og endelig med Optegnelser af Sprogværker, hvori Ordenes Slægtskab, Forekomst og Afvigelser findes omhandlet. Alle saadanne Optegnelser syntes mig, at jeg burde have saa fuldstændige som muligt, ikke for at de skulde indføres i den nye Ordbog, som vil blive stor nok alligevel, men for at de altid skulde være ved Haanden til Eftersyn under selve Arbeidet, for at ingen nødvendig Oplysning skulde blive glemt, og for at der i visse Tvivlsmaals Tilfælde maaskee kunde findes en Veiledning til den rigtigste Opfatning af Ordenes Forhold og egentlige Betydning. Det kunde ogsaa være ønskeligt at have alle disse Optegnelser samlede i en eneste alfabetisk Række, da dette vilde være til stor Lettelse for det paafølgende Arbeide; men en

<side nr=45>

saadan ny Ordning af disse mange Optegnelser vilde kræve saa lang Tid, at jeg ikke turde indlade mig derpaa, da det nu maatte ansees som allernødvendigst at begynde paa selve Omarbejdelsen af Ordbogen, for at Almeenheten dog engang kunde see noget Udbytte af disse lange Arbeider.

I Juni Maaned foretog jeg en Reise til Telemarken og Sætersdalen for at søge nærmere Oplysninger, som kunde komme til Nytte ved Arbeidet med Ordbogen. I Vestbygderne af Telemarken havde jeg rigtignok været et Par Gange før, og ligeledes to Gange i Sætersdalen, nemlig saa langt op som til Valle; men denne Gang indrettede jeg det saaledes, at jeg reiste over fra Mo til en af de øverste Gaarde i Bykle, og saaledes kom til at befare hele Sætersdalen fra øverst til nederst. I Bykle kom jeg dog ikke til at standse noget, og jeg syntes ogsaa her at faae en Bestyrkelse paa den Formodning, som jeg forhen havde faaet, at det nemlig er Valle, som er Sætersdalens vigtigste Punkt med Hensyn til Sprog og Skik, medens derimod det langstrakte og tyndt befolkede Bykle ikke synes at have nogen mærkelig Særegenheit i denne Henseende. I disse Egne maa der vist findes adskillige Ord, som ikke hidtil ere optegnede; men til at samle disse vilde en lang Tid udkræves. Jeg maatte

derfor, her som andensteds, indskrænke mig til en Efterspørgsel af saadanne Ord, som jeg ved en og anden usikker Meddelelse var bleven opmærksom paa, eller om hvis Brug jeg kun havde faaet en Formodning. Som jeg ved foregaaende Leiligheder har bemærket, har jeg nemlig, dels af Haandskrifter og dels efter mundtlig Meddelelse af andre Iagttagere, optegnet en Række af Ord, som jeg ikke har tilstrækkelig Kundskab om, og som jeg derfor er i nogen Forlegenhed med. Paa den ene Side er der nogen Fare ved at optage saadanne Ord, da det maaskee kunde vise sig, at de vare feilagtigt opfattede; der findes ogsaa Exempler paa, at enkelte Ord, som ere indkomne i ældre Ordsamlinger, have kun beroet paa en Misforstaaelse, og naar saadanne Ord engang ere komne paa Prent, ville de siden gjerne blive staaende og komme igjen i senere Ordsamlinger. Paa den anden Side vilde det ogsaa være ilde, om alle de optegnede Ord, som ere noget usikre, skulde blive aldeles forbigaaede. Der er dog altid den Udvei, at de usikre Ord kunne nævnes i Ordbogen som usikre, nemlig enten saaledes at de opstilles samlede i et særegt Tillæg, eller saaledes at de indskydes imellem de øvrige Ord med en tilføjet Betegnelse af Tvivl om deres Brug eller Betydning. Alligevel var det dog altid bedst, at alt saadant maatte blive prøvet ved nærmere Efterspørgsel, naar man kun havde Tid og Leilighed dertil.

Men endskjønt der endnu kunde være meget at gjøre, saavel for at indhente Oplysninger om saadanne tvivlsomme Ting, som for at bringe de førnævnte Forarbejder til en større Fuldstændighed, syntes jeg dog, at det nu ikke længere var raadeligt at udsætte Arbejdet med selve Ordbogen. At den gamle Ordbog i mange Aar ikke har været at bekomme, er allerede en stor Uleilighed baade

<side nr=46>

for adskillige Landsmænd, som ønskede at benytte denne Bog, og tillige for udenlandske Videnskabsmænd, som ogsaa nu begynde at søge Oplysninger fra denne Kant for sine Sammenligninger af de germaniske Sprog. Efter enkelte Sprogværker, som i de seneste Aar ere udkomne i Tydskland og England, seer det ud til, at man nu betragter de nordiske Sprog med mere Opmærksomhed end forhen, og at ogsaa de norske Ord eller Former ville komme i Betragtning ved forefaldende Leilighed, og allerede af denne Grund maa det ansees som høist ønskeligt, at der nu maatte blive Adgang til at see en mere fuldstændig og ordentlig Ordbog over vort Lands Sprog.

Jeg begyndte derfor senere ud paa Sommeren at bearbejde en ny Udgave af Ordbogen, eller med andre Ord: at skrive en ny Ordbog; thi saaledes maatte Arbejdet nu blive taget. At udgive den gamle Ordbog med indskudte Tillæg og Rettelser, som jeg engang havde tænkt paa, fandtes nu ikke længere gjørligt,

da disse Tillæg og Forandringer bleve alt for mange til at faae Rum paa enkelte indskudte Blade. Paa nogle Steder skulde selve Ordene sættes i en anden Ordning; paa mangfoldige Steder skulde Betydninger og Exempler ordnes anderledes, og overalt blev der for meget at gjøre med Tillæg og Forbedringer, at kun sjelden et Par Linier af den gamle Text kom til at staae ganske urørt. Det blev altsaa bekvemmest, og ialfald bedst for Oversigten, at skrive nyt Manuskript for det Hele. Dette Arbeide gaar naturligviis meget seent, og jeg er for Øieblikket ikke kommen længere dermed end kun lidt over Midten af Bogstav B, saa at det, som hidtil er færdigt, kun udgjør omtrent en Tiendedeel af Ordbogen. Imidlertid har jeg det Haab, at Arbeidet herefter vil gaae raskere, og ialfald er der, som jeg forhen vidste, den Fordeel ved dette Slags Arbeide, at det gaar nogenlunde jævnt fremad og ikke medfører saa mange Omflytninger og Omarbejdelser som den foregaaende Behandling af Grammatiken. Mest frygter jeg for, at den nye Ordbog vil blive alt for stor. At den vilde blive en halv Gang større end den gamle (altsaa omtr. 60 Ark), var jeg længe forberedt paa; men efter Begyndelsen at dømme seer det ud til, at den vil blive endnu større; og dette er noget slemt, ialfald vilde det være til Hinder for Bogens Udbredelse her i Landet. Jeg faar altsaa forsøge at sammentrænge Indholdet og være sparsom med saadanne Exempler eller Anmærkninger, som vilde kræve meget Rum. Med Trykningen er det vistnok raadeligst at udsætte, indtil Arbeidet er kommet noget længere frem; thi naar man først har faaet at bestille med Trykning og Korrektur, vil Skrivningen gjerne blive saa forsinket, at der let kan indtræde en Standsning, som er til Uleilighed for Bogtrykkeren, og lettelig ogsaa kan drive Forfatteren til at haste for meget med Arbeidet.

I Løbet af Høsten fik jeg Leilighed til at see en ny og temmelig stor Ordsamling fra Hallingdal, hvoraf jeg da optegnede alt, hvad jeg troede at have Brug for. I denne Samling fandt jeg atter meget, som jeg vilde ønske at have

<side nr=47>

nærmere Oplysning om, især da Forklaringen ofte var utilstrækkelig. Jeg tænker derfor til Sommeren, hvis intet kommer i Veien, at foretage en ny Reise til Hallingdal. Jeg skulde rigtignok ogsaa have reist paa andre Kanter, naar der kun ikke var saa megen Tidsspilde dermed; saaledes har jeg i flere Aar tænkt paa at gjøre en Reise til Nordland, hvor jeg endnu har meget at efterspørge; men en saadan Reise vilde, naar jeg skulde standse paa flere Steder nordenfjelds, medtage henved et halvt Aar, og saaledes tør jeg ikke beslutte mig dertil. Imidlertid faar jeg see til at benytte den Leilighed, som man her paa Stedet kan have til at træffe Folk fra saadanne afsides liggende Egne, thi

ogsaa dette kan ofte være til god Hjælp, og jeg har da ogsaa forhen paa denne Maade faaet mange nyttige Oplysninger.

Det nødvendige er imidlertid at fortsætte Reenskrivningen af den nye Ordbog; thi saalænge som denne Bog ikke er færdig til Udgivelse, kunne de dertil hørende Forarbejder ikke have noget Værd for Almeenheten. Trods alt Arbejde med Samling og Ordning ere dog mine Optegnelser ofte saa ufuldstændige eller saa adspredte, at de vanskelig vilde kunne benyttes af andre end mig selv; og desuden er der ogsaa meget, som ikke engang er blevet optegnet, og som jeg først bliver opmærksom paa, naar jeg skal bearbejde det Hele i Sammenhæng. Jeg vil derfor ønske, at jeg maatte faae Lykke til at fuldføre dette Arbejde efter den derfor lagde Plan, idet jeg haaber, at dog ialfald denne Bog maa blive til noget Gavn for vort Folk og til nogen Hjælp for Videnskaben. Christiania den 18de Januar 1866.

Arbødigst
I. Aasen.

270. Johan Fritzner, 8. 2. 1866.

Til Hr. Pastor Fritzner.

Da jeg har hørt, at De nu arbejder paa en Samling af Tillæg til Deres Ordbog, saa formoder jeg, at De just nu kunde ønske at faae en eller anden Meddelelse, som kunde komme til Nytte ved Bearbejdelsen af disse Tillæg. Nu er det Tilfældet, at jeg deels af Nødvendighed og deels for Fornøielses Skyld har gjennemlæst en stor Deel af vore gamle Skrifter, og tillige deraf optegnet en Mængde Ord og Former, som jeg vilde komme ihu til en anden Gang, især forsaavidt de kunde komme mig til Nytte ved Behandlingen af det nyere Sprog. Jeg havde saaledes allerede for flere Aar tilbage en betydelig Samling af Optegnelser af de særlig norske Skrifter, som Lovene, Diplomatariet, Kongespeilet, Barlams Saga og flere; og siden er Samlingen efterhaanden bleven forøget, deels ved Læsning af senere udkomne Skrifter og deels ved nyt Gjennemsyn af de gamle. Da nu disse Optegnelser ere gjorte leilighedsvis og uden Henhold til nogen Ordbog, træffer det ofte til, at jeg deri finder en Henviisning til et andet Skrift eller andet Sted end det, som nu er anført i Deres Ordbog, og enkelte Gange finder jeg ogsaa et Ord, som jeg ikke har

<side nr=48>

forefundet i Ordbogen. Jeg burde derfor maaskee have sendt Dem denne Samling til et Gjennemsyn, men for det første finder jeg, at Samlingen ved de mange Tillæg og indskudte Blade er kommen i nogen Uorden, og for det andet formoder jeg, at De nu vil gjøre Deres Tillæg saa korte som muligt og derfor ikke vil forlænge dem med nye Henviisninger eller Citater for de Ord, som

allerede ere indførte. Jeg har derfor indskrænket mig til at opsøge og afskrive de Ord, som jeg ikke har fundet i Ordbogen og som maaskee kunde være forbigaaede ved en Forglemmelse. Dette er saaledes kun et Uddrag, som jeg selv kan undvære og altsaa ikke behøver at faae tilbagesendt. Maaskee har det ikke noget synderligt Værd, da det vel er muligt, at De selv allerede er bleven opmærksom paa det samme, som her er anført; desuden kan det ogsaa være, at et og andet af de her anførte Ord virkelig findes nævnt paa et andet Sted i Ordbogen; og endelig kan det ogsaa hænde, at jeg har glemt at anføre et og andet, som var mere værdt, fordi jeg ikke har gives mig tilstrækkelig Tid til et fornyet Gjennemsyn. Imidlertid fremsender jeg dog det her optegnede i den Tanke, at deriblandt kan være et og andet, som De nu kunde have Brug for.

I de tilføiede Anmærkninger har jeg til mulig Benyttelse anført nogle faa Ord af Folkesproget, som jeg først i de senere Aar er bleven opmærksom paa, og som derfor mangle i min Ordbog. Af saadanne Bemærkninger kunde jeg maaskee optegne flere, hvis jeg nu havde foretaget mig at gjennemsee Ordbogen paa ny; men dertil vilde jeg behøve længere Tid, og desuden er det nu noget seent at komme med saadanne Oplysninger.

Christiania den 8de Februar 1866.

I.Aasen.

Utanpå: Til/Hr. Pastor J. Fritzner/a/Thjødling/pr. Laurvig.

Poststempel: Christiania 9. 2. 1866.

271. *Per Bø*, 10. 4. 1866.

Til P. Bø i Gausdal.

Efter den Anmodning, som er mig tilstillet i Deres Brev af 27de f. M., har jeg søgt at finde nogle nærmere Oplysninger om Navnet paa det vestlige Dalføre i Gausdal, og hvad jeg saaledes har forefundet, skal jeg her i Korthed meddele.

I Munchs *Beskrivelse over Norge i Middelalderen* Side 136, og 138, findes dette Dalstrøg benævnt "J^rdrudalr (Bødalen)". Men i de Kilder, som jeg ellers har Adgang til, er jeg ikke i Stand til at finde Navnet netop i denne Form, og formodentlig maa det da være taget af et eller andet gammelt Haandskrift, som ikke hidtil er udgivet. Imidlertid træffer det sig saa heldigt, at dette Distrikt findes nævnt i flere gamle Breve i det norske Diplomatarium, og dette er en Kilde som man her maa tage fortrinligt Hensyn til, da det

<side nr=49>

nemlig indeholder Dokumenter, som kunne henføres til bestemte Tider og

Aarstal, og som ere skrevne af Folk, som boede i Distrikterne og selv kjendte de Steder, som de skrev om. (Det er ogsaa at mærke, at disse Dokumenter for det meste ere komne for Lyset i de seneste Aar, og ikke vare trykte, da Munch skrev sin Norges Beskrivelse). Ved nærmere Eftersyn i denne Brevsamling (hvoraf hidtil 6 Bind ere udkomne), finder jeg dette Dalstrøg nævnt paa 10 Steder, som jeg her maa nærmere paavise.

(Citater)

(I 4de og 6te Bind synes Navnet ikke at forekomme da det nemlig mangler i Navneregisteret)

Her have vi altsaa paa 4 Steder Jadradale, og til denne Form passe ogsaa de øvrige; thi efter Sprogets gamle Regler er det netop Jadradal, som her maa ansees som den ældste og oprindelige Form, og denne gaar da paa sædvanlig Maade over til Jædra, Jædre, og endog Jæredal, altsaa ligedan som Navnet Jadar ved Stavanger, og selve Ordet Jadar (en Kant) som nemlig endnu er i fuld Brug, men sædvanlig i en forkortet eller afvigende Form, nemlig: Jar, Jair, Jær, og i Trondh. Stift: Jaadaar og Jaar, som tildeels ogsaa betyder en Landstrækning eller et Bygdelag. Saavidt jeg veed, er det Formen "Jar" som nu bruges i Gbr. og det er derfor besynderligt nok, at nogle gamle Breve have Jæder (Jædre); men der ere mange slige Exempler paa, at de skrivende Folk allerede tidlig begyndte med saadanne Afvigelser, som ikke havde nogen Grund i Almuens Talebrug. Om Navnets Betydning er det vanskeligt at sige noget vist. Navnet Jødrudal, som Munch havde forefundet, men som efter det foranførte ikke findes i *Diplomatariet*, vilde forudsætte et Hunkjønssord J^hdra, el. rettere Jadra, som formodentlig maatte være Navn paa en Elv. I Navnet Jadradal kan det derimod neppe være noget Elvenavn, som ligger til Grund; derimod maa der vist have været et Sted, som hedte "Jadrar" (Fleertal) og som betydede Kanterne eller noget sligt.

Uheldigviis hører dette Navn til de Former hvori den nuværende Talebrug afviger stærkt fra den gamle Skrivemaade, saa at der altsaa kan blive nogen Tvivl om hvorledes det nu skulde skrives. Dersom Navnet endnu var i fuld Brug i Gausdal vilde det der formodentlig hedde "Jardal" (el. Jærdal). Ved en ny Optagelse af Navnet vilde der nærmest blive Spørgsmaal om Jadradal eller Jardal. Om dette Jardal vilde man sige, at det er forvansket eller for meget afvigende fra det gamle; om det gamle Jadradal vilde man sige, at det er altfor tungført og passer ilde sammen med andre lignende Navne. Indvendinger mod det nyere Navn vilde dog ikke have saa meget at betyde, dersom Navnet Jardal virkelig var kjendt og brugt hos Almuen. Og hvis Navnet er kommet saa ganske af Brug, at Almuen ikke længere kjender det, vil dette ogsaa være en stor Hindring for at gjenoptage det gamle Navn. Jeg er derfor tilbøielig til at troe, at man hellere burde optage Navnet

<side nr=50>

"Bødal" for det nye Præstekald da dette er et bekvemt og vakkert Navn, med en Form hvorom ingen Tvivl kan finde Sted. Men imidlertid faar jeg da henstille dette til Deres nærmere Overveielse, da det her formodentlig faar beroe paa et Skjøn af de Folk, som Sagen nærmest vedkommer.

I Anledning af det andet Spørgsmaal, nemlig om en Veiledning til Rettelse af de forvanskede Gaardsnavne, kan jeg kun anføre at der skal være visse Kildeskrifter, som ikke endnu ere udgivne især et som kaldes Den røde Bog, og at der blandt de udkomne kun kan mærkes det store Diplomatarium, og den fornævnte Beskrivelse over Norge i Middelalderen af Munch (udk. 1849). Men i disse nævnes kun en og anden Gaard, og langt fra ikke alle, saa at meget alligevel bliver uvist. Nu er der ogsaa en Vanskelighed for at finde Folk, som baade have den fuldkomne Sprogkundskab og tillige en fuldkommen Lokalkundskab især med Hensyn til Almuens Brug af Navne; thi man maatte her have en nøiagtig og paalidelig Opgave af Almuens Udtale, da man ofte netop derved kan slutte sig til Navnets rette og gamle Form. Maaskee er det endnu for tidligt at gjøre noget ved Tingen, da der vel om nogle Aar vil komme nærmere Oplysning i mange af disse Punkter.

272. Arbeidsmelding for 1866, 15.1. 1867.

Til den kongelige norske Regjerings Departement for Kirke - og Underviisningsvæsenet.

Til Underretning om de Arbeider, hvormed jeg i det nu forløbne Aar har været sysselsat, kan jeg i Korthed meddele, at den forhen begyndte nye Bearbejdelse af Ordbogen er bleven stadig fortsat, og at jeg dernæst ogsaa har fortsat mine Efterspørgsler om Ordenes Brug, hvorved jeg baade har faaet flere tvivlsomme Punkter opklarede og tillige atter faaet en betydelig Forøgelse i Ordforraadet.

Ved forrige Aarsskifte var jeg kun kommen lidt over Midten af Bogstav B i den nye Ordbog over Folkesproget . I Løbet af dette Aar har det gaaet saavidt fremad, at jeg nu er kommen til Midten af H. Jeg er saaledes færdig med en Deel, som er lidt mere end en Fjerdepart, men endnu ikke saa meget som en Trediepart. Dette kan vistnok synes at være lidet for saa lang Tid; men jeg er nu engang vant til den Erfaring, at man ikke kommer langt om Dagen med saadanne Arbeider, og at det heller ikke nytter at haste mere end sædvanlig, da man derved baade udsætter sig for at glemme meget og tillige svækker sine Kræfter, saa at man kan behøve lange Hviletider for at komme i Stand igjen. Jeg har imidlertid havt det Held med dette Arbeide, at jeg har

kunnet fortsætte det jævnt og stadigt, saa at ikke nogen betydelig Forsinkelse har fundet Sted, undtagen i den mørkeste Vintertid, da det nemlig falder mig besværligt at arbeide længe ved Lys om Aftenen og især at fortsætte Reenskrivningen af en saadan Bog, hvor det er saa nødvendigt, at alt skal være nøi-

<side nr=51>

agtigt og tydeligt. For denne Aarstid har jeg derfor maattet indrette det saaledes, at jeg kun har anvendt Aftenen til foreløbige Optegnelser om enkelte Ord og derimod opsat med Reenskrivningen til den følgende Dag, for at den da kunde foregaae nogenlunde uafbrudt.

Den Forøgelse i Ordforraadet, som jeg ovenfor har nævnt, er for en stor Deel tilkommen paa en Reise, som jeg i Løbet af Sommeren foretog. Jeg havde nemlig i det foregaaende Aar faaet Leilighed til at see en temmelig stor Ordsamling fra Hoels Sogn i Hallingdal, og da denne Samling indeholdt meget, som jeg ønskede at have nærmere Oplysning om, besluttede jeg at reise til Stedet, og især at besøge den ene af Ordsamlingens Forfattere, Sander Raaen, som jeg ofte havde hørt nævne, men endda ikke truffet sammen med. Hos denne Mand og et Par andre, som jeg kjendte fra en foregaaende Reise, fik jeg nu saa god Underretning, at jeg her kunde udrette meget paa en kort Tid, idet jeg baade fik en nærmere Bestemmelse af de vigtigste Ord i bemeldte Samling og tillige fik Leilighed til at høre mange andre Ord, som ikke forhen havde været optegnede. Nogle af de saaledes tilkomne Ord synes rigtignok at være sjældne og nu for Tiden lidet brugelige; men ogsaa disse have dog sit Værd, fordi de ofte tjene til Oplysning om andre Ord eller nærme sig til visse Udtryk i det gamle Sprog. Imidlertid har man her atter et Exempel paa, at uagtet al den Efterforskning som i den senere Tid har været gjort, kan der dog i enkelte Egne være meget, som endnu ikke er optegnet, og som man kun ved gunstig Tid og Leilighed kan komme til at opdage.

Ved Efterspørgsel hos Folk fra Landet har jeg ogsaa her paa Stedet faaet mange nye Oplysninger og nye Ord fra forskjellige Distrikter, saa at min Ordsamling for dette Aar er usædvanlig stor, og omfatter henimod et tusinde Ord. Denne vedvarende Forøgelse i Ordbogens Stof medfører rigtignok en Forsinkelse i Arbeidet, da jeg derved nødes til at gjøre mange Tillæg og Forandringer i den Deel, som allerede er udarbejdet. Men imidlertid har dette kun lidet at betyde imod alt det øvrige, som virker til at gjøre Arbeidet langvarigt, saasom Eftersynet af alle Optegnelser til Ordbogen, Sammenligningen med tilsvarende Ord i andre Ordbøger, og allermest Vanskeligheden ved at finde nøiagtige Forklaringer, som ligesaavel kunne være forstaaelige for Udlændinger som for Landsmænd i Almindelighed. Det maa altid forudsættes,

at man nu vil gjøre langt større Fordringer end forhen til en Ordbog over dette Sprog, og naar jeg lægger Mærke til, hvor omhyggeligt adskillige nyere Ordbøger fra andre Land ere udarbeidede, maa jeg naturligviis ønske, at vi ogsaa her kunde have en Ordbog, som var saa vel udført, at den kunde holde sig nogen Tid og ikke saa snart behøve at afløses af en ny Bearbejdelse. Og den rige Samling af Stof, som efterhaanden er tilveiebragt, udkræver ogsaa en omhyggelig Fremstilling for at blive til Hjælp for Videnskaben; thi ogsaa dertil maa man tage Hensyn paa en Tid som denne, da Sprogmandene

<side nr=52>

lægge saa megen Vind paa en Sammenstilling af Ordenes Form og Brug i alle beslægtede Sprog. Det er fornøieligt nok at see, at norske Ord og Former allerede nu blive medtagne til Sammenligning i fremmede Sprogværker, saasom i Grimm's tydske og Wedgwood's engelske (etymologiske) Ordbog; men jeg maa dog beklage, at der endnu ikke har været Adgang til nogen fuldkomnere norsk Ordsamling end kun min Ordbog af 1850, hvor der baade mangler meget, og hvor Ordenes Form heller ikke altid er saadan, som man kunde ønske at see den i en Sammenstilling med de beslægtede Sprog.

Imidlertid er det ogsaa nødvendigt at behandle Stoffet saaledes, at Bogen ikke skal blive alt for stor. Antallet af de Ord, som hidtil ere optegnede, vil, naar ogsaa Optegnelser af Haandskrifter og Bøger medregnes, kunne anslaaes til omtrent 50 000, hvoraf dog mange ere tvivlsomme eller af liden Betydning. Dersom nu alt skulde optages og behandles udførligt, vilde der blive en Bog i flere Bind, og allerede efter den hidtil fulgte Plan seer det ud til, at den nye Ordbog vil blive dobbelt saa stor som den gamle. Men dette kan man dog ikke rigtig vide, førend naar Trykningen er begyndt; og det kan maaskee da blive tjenligt at gjøre adskillige Forkortninger. Der er nemlig visse Punkter, hvor en Forkortning kunde gjøres uden noget synderligt Tab, saaledes i de Tilfælde, hvor der er en Række af sammensatte Ord, som let kunde forstaaes uden nogen særskilt Forklaring, og ligesaa i de Tilfælde, hvor der er flere Navne paa een og samme Ting, og hvor det vel kunde gaae an at sætte Forklaringen kun ved det ene Navn og ellers henvise dertil paa de øvrige Steder. Imidlertid har jeg ogsaa forhen havt noget saadant for Øie, og især har jeg været sparsom med saadanne Exempler og Anmærkninger, som vilde optage mange Linier. Ligesaa har jeg sparet paa Anmærkninger om Ordenes etymologiske Forhold og især i de Tilfælde, hvor der tilbyder sig flere Forklaringer, hvoraf den ene synes at have ligesaa god Grund som den anden.

Indtil videre har jeg ogsaa troet at burde udelade en Deel Ord, som jeg ikke anseer for ganske sikre, eller som jeg ikke har faaet tilstrækkelig Oplysning

om, hvilket især gjælder for saadanne Ord, som ere mig skriftlig meddeelte. Rigtignok ere mangfoldige saadanne Ord i de senere Aar blevne bekræftede og nærmere bestemte ved Efterspørgsel paa Stedet eller hos Almuesfolk fra de opgivne Distrikter; men efterhaanden have nye Meddelelser kommet til, som ogsaa indeholdt adskilligt dunkelt, og saaledes ere de tvivlsomme Punkter endnu saa mange, at der ikke vil gives Leilighed til at faae dem alle opklarede.

For den nærmeste Tid faar jeg nu ikke tænke paa andet end at fortsætte Udarbeidelsen af Ordbogen, og saaledes maa jeg da indtil videre opgive alt det øvrige, som jeg længe har tænkt at udrette, saasom at forberede en ny Udgave af de norske Ordsprog, med mere. Ordbogen har længe nok ladet vente paa sig, og det er allerede slemt nok, at det endnu ikke paa nogen

<side nr=53>

Tid vil være raadeligt at gjøre Foranstaltninger til Bogens Trykning. Allerbedst vilde det være, om Trykningen kunde udsættes, til den hele Bog var udarbeidet; men da en saadan Udsættelse i visse Henseender vilde blive alt for lang, kunde det være tjenligt at lade Trykningen begynde, naar de to Trediedele af Manuskriptet vare færdige, og i det mindste burde jeg da være kommen over Halvparten; thi naar Trykningen først er begyndt, vil det siden gaae besværligt med Udarbeidelsen, ei at tale om, at alle de Tillæg og Rettelser, som efterhaanden tilbyde sig, da maa henlægges til Bogens Slutning. For det første anseer jeg det altsaa at være raadeligst at fortsætte Reenskrivningen uden Afbrydelse; og jeg vil da kun ønske, at dette Arbeide maatte gaae sin jævne Gang som hidtil, saa at jeg dog engang kunde have den Fornøielse at vide, at den største Deel af Arbeidet var fuldført.
Christiania den 15de Januar 1867.

Ærbødigst
I. Aasen.

273. *Tobias Olaus Bertanus Knudsen, 19. 2. 1867.*

19de Febr. 1867.

Til Kjøbmand T. O. B. Knudsen i Aalesund.

Paa Deres Spørgsmaal om vor gamle Bekjendt B. Aakre, kan jeg i Korthed svare, at han boer paa Landet her i Nærheden og kun en to el. tre Mile fra Byen, men at det alligevel er lidet som jeg i den seneste Tid veed om ham, da jeg kun sjelden træffer til at finde ham. I de første Aar da jeg var her, havde jeg derimod meget Kjendskab med ham. Han kom just da tilbage fra sit Ophold i Sverige og begyndte at drive Forretninger som Dyrlæge her i Byen. Paa denne Tid traf vi ofte sammen, og nogle andre Søndmøringer,

hvoriblandt Jokum Andersen og Sagfører Barstad, havde saavidt jeg mindes ogsaa noget Kjendskab til ham. Han giftede sig ogsaa her i Byen, men en kort Tid senere flyttede han ud paa Landet herfra, idet han fik en Dyr lægepost i Aas Præstegjeld i Nærheden af Drøbak, og der har han siden opholdt sig. Jeg har ikke kommet til at besøge ham og mindes ikke engang Navnet paa Gaarden hvor han boer; imidlertid har jeg af og til truffet ham, naar han har været inde i Byen; men det har været saa sjelden, at der baade har gaaet et Aar og to imellem. Sidste Gang jeg traf ham, var i Fjor Vaar, da Storthingsmændene var her; da var han inde hos mig, og samme Dag traf jeg ham ogsaa hos Morits Aarflot. Det har nok ofte været smaat og armodsligt med ham, imidlertid har jeg hørt, at han i den seneste Tid skal staae sig noget bedre, og at han skal være meget afholdt af Folket i hans Naboskab, saa at de have hjulpet ham til at bygge sig et Huus og desuden ogsaa have viist ham Velvillie i flere Maader. Ellers forholder [han] sig rolig paa Stedet, og om han end er kvik og lystig ligesom før, er han dog ikke saa fuld af Paafund som i

<side nr=54>

gamle Dage. Men som sagt, det er nu saa sjelden jeg træffer ham, at jeg ikke veed synderlig meget at fortælle.

En anden Bekjendt, som De nævnte i Brevet, J. Velle, boer her i Byen og har en Lærerpост ved en af vore Skoler. Han har allerede en liden Familie. Han kom først til Byen, efterat Aakre var flyttet herfra.

274. *Ludvig L. Daae, 20. 2. 1867.*

Til Ludvig.

Nu tør jeg ikke andet end prøve paa at svare med nogle Ord paa dit Brev, som allerede er blevet noget gammelt. Jeg fik paa samme Tid et Par andre Breve, som ogsaa skulde besvares, og desuden har jeg længe siddet i et Mudder af Ord, som skulde sættes i Register. Min Ordsamling for det forløbne Aar gik op til et Tal af omtrent tusinde Ord, hvoraf over to Trediedele fra Hallingdal; og nu i Markedsdagene kom her en Mand fra Hallingdal med et nyt Tusinde, som venter paa at blive optaget i min Samling, hvilket dog tildeels bliver tvivlsomt, da Optegneren ikke havde givet sig Tid til at sætte nogen Forklaring til Ordene. Imidlertid ligger min store Ordbog i Hvile fra Dagene for Juul, da jeg var kommen omtrent til Midten af Bogstavet H. Der er saaledes lange Udsigter. Det gjælder om at leve længe og være stærk til det sidste.

Af Nyheder have vi kun lidet udenfor det, som man sætter i Aviserne. Vi havde en streng Januarmaaned med en langvarig Nordenvind, som truede

med at bide Næse og Øren af os; men til vor store Trøst have vi siden havt et Par Uger med Sommermaals Veir. Som en Mærkværdighed i Naturen kan det ellers fortælles, at en Sildehval havde forvildet sig ind i en af Havnekrogene imellem Vedbryggen og Fæstningen; paa den lille Vig laae der en tyk Iis, og da Hvalen hverken kunde bryde Isen eller vende tilbage, blev den liggende død paa Stedet. Det var, som om den skulde vise Byens Folk, at Hvalen ikke er nogen rigtig Fisk; thi hvis den var det, vilde den ikke drukne i Vandet.

Imidlertid var det vel ikke Dyreriget, men hellere Bogriget, som jeg skulde fortælle noget om, hvis jeg ellers vidste noget, som ikke allerede var bekjendt. Det blev da endelig saa, at Nyhedsbladet sovned af, og der var vist ogsaa mange, som i den sidste Tid bleve kjede af det, vel ikke saa meget for dets skarpe Kritik (som det selv meente), men hellere for dets Mangel paa Indhold og for den uforkeligen og stormandslige Tone, som det efterhaanden slog ind paa. - F o l k e b l a d e t er derimod allerede blevet en stor Magt. Rigtignok blev det en Tid meget lastet for sin udenlandske Artikel, da denne blev redigeret af Gamle-Granskeren, som her fandt en god Leilighed til at hamre paa med sit Yndlingsværk at oprive alle Smaastater og støbe dem sammen i store Klumper, som skulde jævne sig med Stormagterne. Men

<side nr=55>

saa fik vi her ved Juletider høre, at der var skeet et Ministerskifte i Bladet, at nemlig Granskeren var udviist, og E. Sars var kommen i Stedet, og saaledes ventede man da en Forbedring paa denne Side. - D ø l e n hviler fremdeles; og imidlertid er der Tale om at begynde et nyt Blad, hvori Dølen kunde faae et Rum for sig selv. Nogle Malkontenter have nemlig raadslaaet om at grundlægge en Tidende, som for det første skulde være Ugeblad, men siden, hvis det lykkedes, blive Halvugeblad eller Dagblad. Jeg var nylig tilstede i et Møde af disse Folk, nemlig Vinje, Sars, Værenskjold, H. Berner, H. Ross og nogle andre; jeg var nemlig tilkaldet for at være behjælpelig med at give Bladet Navn; men dermed gik det nu, som det pleier i slige Tilfælde: Hundrede Navne bleve bragte i Forslag, men intet af dem var godt nok. Med Hensyn til Bladets Redaktion saae det ud til, at Sars og Værenskjold skulde være Hovedmænd og skrive i det tilvante Bogmaal, medens derimod andre som Vinje, Ross og Berner kunde være med som Landsmaalsmænd. Dersom dette kommer til at gaae, kan man vist vente sig noget godt deraf. De ovennævnte Hovedmænd ere baade frisindede og dygtige Karle, og hvis de ere ligesaa flinke til at skrive som til at tale, kunne de vistnok gjøre meget Gavn.

I Studentersamfundet har der været megen Bevægelse siden i Høst. (Jeg er rigtignok ikke med i slige Lag; men jeg faar dog høre adskilligt alligevel). Først begyndte man med "Maalsagen", som det hedte "for at vække en Smule liv i Samfundet", og dette Liv kom da til at vare en Maanedes Tid. Hvad "Maalmændene" sagde, vide vi nu nogen Besked om, da et Par af deres Foredrag bleve prentede; men hvad Modparten sagde, vide vi kun lidet om, og efter hvad man fortæller, skulle Indlæggene fra denne Side tildeels have været saa grove, at de ikke kunde prentes. Da man var kjed af denne Sag, begyndte man med "Skandinavismen", og dette blev da en lang Historie, som man kunde vente. Mange af Gamlegutterne have været oppe og talt i denne Sag, og blandt andet har Advokat Dunker holdt et Foredrag, som roses meget, især for udskillige fyndige Udfald mod "Amalgamisterne". Gamle-Granskeren skal der have truffet enkelte haardnakkede Modstandere, saavel unge som gamle. Det skal ogsaa have viist sig, at vore Skandinaver danne ikke mindre end fire forskjellige Partier, som ikke kunne forliges; og desuden tegner det ogsaa til en Strid imellem norske og danske Skandinaver, saa at det virkelig seer ud til, at Skandinaverne ikke ere synderlig stærke, uagtet al deres Dygtighed til at larme og tyrannisere over sine Landsmænd.

Ved Siden af al denne Larm af politiske Kandestøbere findes her dog ogsaa megen Virksomhed af en mere stille og hyggelig Art. Den nye Udgave af Snorre vil nu snart være færdig, og desuden er et andet prægtigt Værk under Trykning, nemlig den gamle Morkinskinna, som besynderlig nok ikke før har været trykt. Den bliver omtrent 13 eller 14 Ark stor, og den halve Deel

<side nr=56>

er allerede færdig. Denne Unger er dog en Mand, som udretter noget alligevel, og hans Arbejde er sandelig ikke af det letteste Slags. Allerede at læse et saa opslidt og tilrøget Manuskript som Morkinskinna synes at være en reent fortvivlet Sag for os andre, og naar man saa betænker al den besværlige Afskrivning og ligesaa besværlige Korrektur paa disse Skrifter, kan man ikke undres, om Manden stundom bliver træt og sløv. Det var ellers en Lykke, at han kom til at flytte ud af den store Kaserne i Universitetsgaden, hvor han ikke rigtig kunde trives; nu boer han i sit eget nye og vakkre Huus ved Ullevolsveien, og seer ud til at befinde sig meget vel.

Ellers gaar nu alt sin sædvanlige Gang her paa Stedet. Ogsaa denne Vinter have vi haft to Theatre at gaae til; imidlertid veed jeg lidet om dem, da det nu er saa længe, siden jeg var paa Komædie, at jeg ikke mindes, hvad Tid det var. Den skønne Helene har atter været paa Færde og atter vakt megen Larm i Bladene; jeg har baade seet og læst dette Stykke i forrige Aar, og jeg synes

dog, at dette Spøgerie just ikke var værdt at gjøre nogen Larm for. Det efterlader sig ialfald visse Minder, som hverken ere skadelige eller ubehagelige, nemlig en Række af kvikke Melodier, og disse kunne nu snart siges at være i Alles Mund her paa Stedet; man hører dem daglig overalt i Gaderne og ofte ogsaa fra Klaveret i Stuerne.

Der kunde vel endnu være et og andet smaat at skrive om, men jeg mindes ikke noget særdeles for Øieblikket; og desuden har jeg nu altid noget at udrette. Egentlig burde jeg ikke tænke paa andet end at komme en Tomme fremad i mit endeløse Ordbogsarbeide. Jeg er ofte ganske nedtrykt af Tanken om disse uendelige Arbeider, som aldeles forhindrer mig fra alt det øvrige, som jeg havde tænkt at udrette. Men det nytter ikke at klage. Jeg faar endog være glad til, at jeg ikke mærker noget Tegn til en Standsning i Maskinen, og saaledes faar jeg da haabe, at jeg om et Aars Tid herefter vil være færdig med en H a l v p a r t af Ordbogen.

Jeg beder at hilse til nærmeste Bekjendte og slutter med gode Ønsker.
Kristiania, den 20de Februar 1867.

I. Aasen.

275. *Marius Nygaard*, 26. 2. 1867.

Hr. Nygaard.

Efter den modtagne Anmodning har jeg gennemseet Deres Grammatik og optegnet nogle Bemærkninger, som det ved Gjennemsynet faldt mig ind at gjøre. At afgjøre hvor meget eller lidet der skulde optages i en saadan Bog, er vistnok, som De selv har bemærket, en vanskelig Ting; imidlertid havde jeg forud tænkt mig, at det her kunde være nok med de vigtigste Punkter af Bøiningslæren og en liden Indledning om Lydforholdet. Paa Grund heraf

<side nr=57>

forekom det mig ved første Øiekast, at Bogen indeholdt alt for meget eller berørte for mange Punkter, og saaledes kom da mine Bemærkninger for det meste til at gaae ud paa Forkortning eller Udeladelse. Jeg tænkte nemlig mest paa Begyndere, som lettelig lade sig afskrække, naar de see, at der bliver saa mange Ting at iagttage.

Jeg var ogsaa nysgjerrig efter at vide, hvad Mallings vilde sige om dette Foretagende, og har derfor senere talt med ham derom. Han siger, at hvis dette skulde være en Bog paa flere Ark, vilde han ikke være tilfreds dermed, men derimod troede han, at et lidet Uddrag paa et Par Ark ikke kunde være til Hinder for Afsætningen af den større Grammatik, som alligevel gaar saa daarligt, at det ikke kan blive stort værre. Det skal være en meget sjelden Begivenhed, at denne Bog bliver efterspurgt. Om han selv skulde være tilbøielig

til at forelægge den nye Bog, kom jeg rigtignok ikke til at spørge efter; men efter hvad jeg kunde høre, var han kjed af disse Landsmaalsbøger, hvoraf kun een, nemlig "Symra", havde gaaet af og betalt for sig, medens de andre bleve liggende paa Loftet. Den anonyme Forfatter af "Skrift og Umskrift" havde nylig været hos ham med en stor Læsebog i Landsmaalet, men var uden Miskund bleven afviist.

De vedlagte Bemærkninger ere kun løseligt henkastede og vel ogsaa noget frie og hensynsløse, som jeg da maa bede om Undskyldning for, da det altid falder mig besværligt at sætte saadanne Bemærkninger i nogen rigtig Stil. Egentlig er jeg træt og kjed af at skrive blot om Sproget, og tillige finder jeg mig nedtrykt af Tanken om de endeløse Arbeider, som endnu staae tilbage. Jeg sidder nu atter fast med et Arbeide, som kræver flere Aar, nemlig en ny Ordbog, som nu bliver saa flittigt efterspurgt, saa længe den ikke er at faae; hvis den engang bliver færdig og kommer ud, vil det maaskee gaae som med Grammatiken, at man ikke længere vil høre nogen Efterspørgsel. Men hvad der ved alt dette egentlig ærgrer mig, er at jeg aldrig faar Tid til at skrive noget for selve Folket, idet jeg kun maa arbeide for Bibliothekerne eller, som man siger, for "Videnskaben", forsaavidt Videnskabsmændene skulde finde det Umagen værdt at see paa disse Ting.

Jeg maa ellers benytte denne Leilighed til at takke for de Bøger, som jeg har faaet tilsendte fra Dem. Med megen Fornøielse læste jeg i sin Tid "Eddasprogets Syntax", og kunde ikke andet end beundre den store Flid, som er lagt paa dette Arbeide. Det var ikke saa faa Punkter i den gamle Edda, som jeg netop ved denne Fremstilling fandt opklarede; jeg havde nemlig forhen fundet dem dunkle, men ikke givet mig Tid til at studere paa Sammenhængen. Der har man saaledes et godt Exempel paa, hvilken Fordeel det er at faae arbeide paa et vist afmaalt og begrændset Felt, i Stedet for at fare over alle Vidder paa een Gang, som man undertiden maa gjøre.

<side nr=58>

Og hermed faar jeg da slutte, idet jeg ønsker Dem Lykke og Fornøielse af Deres Virksomhed.

Kristiania den 26de Februar 1867.

I. Aasen.

E. Skr. Med Hensyn til Bogens Titel synes mig, at denne er passende nok. Naar der i Forordene hentydes til den "store Interesse for Landsmaalet, som i den senere Tid er vakt", da er dette maaskee for meget sagt, da denne

Interesse ikke synes at være meget udbredt; men alligevel kunne dog Ordene godt forsvares i den Opfatning, at der vistnok er mange, som interessere sig meget for Tingen, om de end ikke ere saa mange, som man kunde ønske.

276. *Christian August Bendixen, 20. 4. 1867.*

Til Herr Bendixen.

Der er allerede hengaaet nogen Tid siden jeg modtog Deres Brev med den indlagte Vise, saa at jeg nu ikke længere kan undlade at sende Svar tilbage. Jeg var noget uvis om, hvorledes jeg skulde tage det med Sproget. Dersom dette skulde rettes efter en vis Dialekt, navnlig den telemarkiske, da vilde en indfødt Person i Distriktet kunne gjøre det bedre end jeg. Hvis det derimod skulde lempes til en mere almindelig norsk Form (et Slags Landsmaal), da vilde jeg vistnok gjøre mange Forandringer; men disse kunde let komme i Strid med Riim og Versemaal, saa at de ikke kunde benyttes; hvis man f. Ex. skulde sætte "der" for hist, Fjellveggen for Fjeldets Væg, el. Fjelltinden for Fjeldets Tind, da maatte jo selve Texten forandres. Imidlertid har jeg tænkt mig, at man maaskee ikke behøvede at tage det saa strengt i adskillige Smaating, naar der kun blev rettet paa de slemmeste Feil, som: gangjar, sjungar, ljo, drauma, Nøkjan, Gaukan og lignende. Og saaledes lader jeg da følgende Bemærkninger medfølge til nærmere Overveielse [og] til mulig Benyttelse.

1. V. hist. dar sjungar Foglin. gangjar. eina.
2. Fugle. ljo (imperf.). haurte.
3. Sjoen (Snjoen). dar kæn. ondarliga Blommar bliver.
4. Gaukan. galar. Aarran. spællar. hur.
5. Fjelles Væg. skommar. Nøkjan. brommar.
6. gangjar. ingon. rara Ting. dat ljo (præs.).
7. Ti nær troit Sola. gangje. ein sagte Hvisken (foreslaaet: ei laagleg Kviskring, el. mjukleg, venleg).
8. Bækjen. Maanan. haat der gjeng a me.
9. haukar. draumar.
10. Guttan. Fællen. drauma.
11. So sjungar Foglin. Træe hist. gjeng (gakk) aleina.
12. ferstæn. so kjem te mæg (kom til meg).

Sætninger: Inkje gangjar du eina. Høir hur Gaukan han galar. Nøkjan

<side nr=59>

me de langje Sjæg. Æg veit inkje haat der gjæng a me. So sjungar Foglin paa Træe hist. gjæng inkje so aleina.

Der kunde maaskee endnu være flere Smaating at anmærke, men det er vel

som før sagt, ikke just nødvendigt at tage det saa strengt. Folk ere nu vel vante til at see en Blanding af norske og danske Former, og desuden er det kun faa som forstaae sig noget nøie paa Forholdet, saa at der vel ikke behøves nogen stor Forsigtighed. Imidlertid maa jeg bede om Undskyldning for den Frihed, som jeg har tilladt mig ved disse Bemærkninger.

Christiania den 20de April 1867.

277. *Jakob Kobberstad, 1. 6. 1867.*

Til Hr. Kobberstad.

Efter at have modtaget Deres Brev, angaaende Hr. Rise og hans Ønske om at komme til Eckersbergs Malerskole, har jeg været ude og forespurgt mig om Leiligheden ved denne Skole; men som det synes, have vi kommet paa en ubeleilig Tid, saa at der for Øieblikket ikke er noget videre [at] udrette. Eckersberg selv er nemlig paa denne Tid ved Udstillingen i Paris og ventes ikke hjem, før om en Maaned eller saa omtrent. Desuden fik jeg ogsaa den Besked, at der nu for Tiden ikke er nogen Plads ledig ved Skolen, og at det endog er tvivlsomt, om der bliver nogen Plads til Høsten. Dette var en slem Ting, da der saaledes ikke bliver Leilighed til at søge det Stipendium, som De har omtalt i Brevet. Det første Forsøg har altsaa ikke ført til noget. Jeg har talt herom med Joh. Velle, som pleier at vide god Besked om disse Skoler, og han synes da ogsaa, at det nu er bedst at vente nogen Tid. Rigtignok er her ogsaa Tegneskoler, hvor man kan drive det temmelig vidt; men dette vilde da kun være en Begyndelse, og desuden vilde det ikke være raadeligt for en ubemidlet Person at komme hertil, med mindre han var vis paa at faae en Bestilling, som kunde give lidt at leve af. Jeg veed saaledes nu intet videre at foretage end kun at meddele Dem denne Underretning; da jeg imidlertid seer af Deres Brev, at det ikke haster med at sende Rises Tegninger tilbage, saa er det vel bedst, at jeg beholder disse i Forvaring, indtil Eckersberg kommer hjem, og saa kan jeg da faae tale med ham selv derom og saaledes faae høre, om der kunde blive nogen Udvei eller ikke.

Maaskee kommer jeg til at gjøre en Reise ud paa Landet men dette bliver da ikke før langt ud paa Sommeren, og ialfald vil det ikke blive nogen lang Fraværelse.

Jeg beder at hilse R. Aarflot, da jeg ikke nu faar Leilighed til at svare paa hans Brev. Vær ogsaa selv hjertelig hilset.

Christiania den 1ste Juni 1867.

<side nr=60>

278. *Andreas Aabel, 8. 7. 1867.*

8de Juli 1867.

Til Hr. Aabel.

Det er allerede længe siden jeg modtog Deres Brev, men min Tid har været saa optagen, at jeg ikke kunde svare derpaa, som jeg ønskede. Den Afhandling som De har indsendt til Udgiveren af Folkevennen, har jeg rigtignok endnu ikke seet, men alligevel kunde jeg dog skrive nogle Ord om de Navne, som De har nævnt i Brevet, skjønt det just ikke er stort som jeg har at meddele, da nemlig slige Ting som Navne og især Stedsnavne, er noget af det dunkleste som man kan tage for sig.

Ved Navnet Ragndid (Randi) er jeg mest tilbøielig til at holde paa Munchs Forklaring (i *Norskt Maanedskrift* 3, 49), nemlig at Ragndid er Ragnrid = Ragnfrid, da der ikke synes at være nogen bedre Udvei. At "did" (el. di) skulde være Dis, forekommer mig utroligt, da Lyden "s" ikke pleier at falde saaledes bort, men tvertimod er den seigeste eller mest uslidelige af alle Konsonanter. Af denne Grund tror jeg ogsaa at "Haldi", ikke kan være Halldis, men hellere en slappet Form for Haldri, = Hall-rid. Ligesaa at Dordi ikke kan være Tordis, men hellere et fremmedt Navn, især da Overgangen af Thor til Dor i dette Tilfælde vilde være noget usædvanligt. I Enden af Navne maa vistnok dor opfattes som thor, saasom Andor, Haldor; men i Begyndelsen af Navnet synes Th kun at blive T og intet andet. Navnet Dingenæs skulde være en mærkelig Undtagelse, hvis dette virkelig er Thingenæs, men allerede dette synes mig tvivlsomt, saa jeg hellere vilde troe at Pinganæs kunde beroe paa en gammel Misforstaaelse. Saavidt jeg mindes er der ogsaa en Gaard som hedder Dingen, og i Sfj. "Dingsøren" for Dyngjasand (?) efter Munch i hans Beskr. over Norge, p. 100. Navnet "Dordi" er ellers et af disse besynderlige Navne, som man ikke kan faae Tag paa; dette hedder ogsaa Durdei; paa Sdm. hedte det Dyrdei og blev der forklaret som Dorothea, hvilket ellers hedder Daarte.

Om Navneformen "Rid" maa jeg sige det samme som De selv har bemærket, at det neppe kan høre sammen med "hrid" (Anfald), uagtet selv Munch var inde derpaa. Sophus Bugge skrev engang en liden Afhandling om Navne i et tysk Tidsskrift, og saa vidt jeg mindes, forklarede han "Rid" som den vidende, nemlig en Valkyrje. Dette synes mig langt mere tiltalende, da der nemlig er saa mange andre Mindelser om Valkyrjerne i vore gamle Kvindenavne.

At Navnet Eiliv er det samme som Adj. eilifr (altid levende), har Munch opstillet uden Betænkning; og dette synes da ogsaa at være det rimeligste, hvorvel det neppe er ganske sikkert.

Gaardsnavnet Døskeland hører formodentlig til de feilskrevne Navne, hvoraf man har en skammelig stor Mængde i *Bergens Sift*. Det har maaskee først

<side nr=61>

været sat i Brug af en Fremmed, som opfattede Dysjaland som Døskjeland, og saa skulde det da vare Døskeland. Ordet er let at forklare af det gamle dys, pl. dysjar (Steenhob, Grav).

Stedsnavne med "Valder" og "Valde" henføres bekvemmest til Vallar og Valla, Genitiv af Voll; undtagen hvor de virkelig udtales med "ld", thi i dette Fald maa det være noget andet, helst af et Mandsnavn Valde el. Valdar. Det er den store Ulykke med slige Navne, at man aldrig kan stole paa deres Form i Matrikulen. Kan man gjenfinde Navnet i ægte gamle Dokumenter, saa er dette det allerbedste; men da en stor Deel af [vore] Stedsnavne ikke findes i disse Kilder, maa man først forhøre sig om den nedarvede Form, som bruges af Almuen paa Stedet i den daglige Tale; dette er da det eneste, som man kan bygge nogen Slutning paa, thi om det end skulde være lidt forvansket, bliver det dog sikkrere end den Form som i de sidste Tider er kommen i skriftlig Brug. Jeg for min Deel tør aldrig gjøre mig nogen Slutning om slige Navne, førend jeg har hørt hvorledes de udtales af Bønderne i Bygden.

Jeg takker for de meddeelte Ord fra Søndfjord, blandt andet for Oplysningen om gremja, gramde da jeg ikke før havde fundet nogen rigtig Besked om denne Form. Ligesaa om "røsen" med Betydning anseelig, prægtig, som netop passer godt sammen med G. N. hræsin af hrÛs. Et af de anførte Ord (neml. Forneste?) forstod jeg ikke; de øvrige vare mig noget bekjendte.

Jeg stræver fremdeles med det lange Arbeide paa en ny Ordbog. Jeg begyndte paa Reenskrivningen for et Par Aar siden, og endnu er jeg ikke kommen til Midten af Bogen; saa der endnu er lange Udsigter. Det værste er at jeg imidlertid ikke faar Stunder til at skrive noget andet, som jeg kunde have mere Lyst til. Men det faar nu saa at være. Vær hjertelig hilset.

279. *Jakob Kobberstad, 16. 9. 1867.*

16de Sept. 1867.

Til Hr. Kobberstad.

Det kom til at drage noget utrolig længe førend jeg fik Leilighed til at udføre mit Arinde angaaende Hr. Rise og hans Ønske om at komme i Malerskolen; men endelig er det dog skeet, og jeg faar saaledes meddele Dem den Besked, som jeg har faaet, omendskjønt denne Besked ikke var saa ganske efter Ønske.

Da jeg først skulde opsøge Hr. Eckersberg var han just udenlands og skulde blive borte i lang Tid. Da jeg senere spurgte efter ham, var han rigtignok tilbagekommen, men han boede ikke i Byen og skulde ellers være ude paa Reiser i Fjeldbygderne. Senere var jeg selv ogsaa en Tid ude paa Reise, og da jeg

kom tilbage, fik jeg vide, at Eckersberg ikke havde noget Ophold i Byen, men kun kom herind en og anden Dag for et kort Årinde, forøvrigt skulde han boe i Sandvigen lidt over en Miil herfra, og ellers ofte være ude paa Reiser.

<side nr=62>

Der var saaledes ikke bedre Raad end at reise til Sandvigen, og did reiste jeg da ogsaa en Dag, men uheldigviis var *Eckersberg* netop ude paa en Reise og skulde blive borte i flere Dage. Strax efter fik jeg see i Bladene, at en ledig Plads ved Malerskolen var averteret længe forud, og nu blev jeg reent forskrækket og troede, at jeg allerede havde forspildt min Sag ved Forsinkelse. Saaledes lagde jeg atter afsted til Sandvigen og var nu endelig saa heldig at træffe *Eckersberg* og forevise ham de tilsendte Tegninger. Her fik jeg da at vide, at der egentlig ikke var noget forsømt; der var endnu god Tid til at melde sig; men alligevel var der for Øieblikket visse Vanskeligheder for at komme ind paa Malerskolen, da man allerede længe havde kjendt flere Ansøgere med udmærkede Talenter.

Som jeg nu hører, er det kun meget faa Elever, som denne Skole optager, og dette skal da kun være saadanne, som have usædvanlige Anlæg og som allerede ere komne noget vidt i Kunsten. Nu er der rigtignok nylig bleven en Friplads ledig; men denne Plads er allerede i forrige Aar bleven efterspurgt af to (eller flere) Personer som ere usædvanlig flinke og have givet saa gode Prøver, at der for en mere uøvet Begynder ikke er nogen Udsigt til at kunne kappes med dem.

Eckersberg gjennemsaae Rises Tegninger med megen Opmærksomhed; men han syntes at ville have noget andet end hvad han her fandt. De fineste Tegninger som jeg troede skulde gjøre det bedste Indtryk, satte han kun liden Priis paa, idet han meente, at dette kun var Eftertegninger, som rigtignok viste et "godt Øie for Formen" og en stor Nøiagtighed i de enkelte Smaating, men ikke gav nogen Anledning til at bedømme, om Manden har Talenter til noget nyt og selvstændigt Arbeide. Han vilde egentlig kun see Originaltegninger, Billeder af Naturen, Grupper af Dyr eller Mennesker og deslige, da slige Tegninger, om endog noget ufuldkomne, ofte vilde give bedre Mærke paa Talentet end den taalmodigste Udførelse af alle smaa Enkeltheder, f. Ex. i et Blad eller en Blomst. Som mig synes, tog han Tingen noget for strengt; men efter hans egne Yttringer kan jeg nok forklare mig hans Grund dertil. Han vilde nemlig ikke raade nogen til at slaae ind paa denne Vei uden særdeles gunstige Omstændigheder, da Arbeidet giver et saa daarligt Levebrød, at der ikke er andet end Nød og Trængsel at vente af det. Han havde selv ofte angret paa at have valgt sig denne Levevei, og tillige havde han havt

den Argrelse at see flere unge Personer, som havde gjort en god Begyndelse og givet store Forhaabninger, men som siden tabte Modet og sloge sig til Skjødeshed, saa at der blev intet af dem. Hvad nu denne Mand angaar, da vilde han meget fraraade, at han skulde opgive den Stilling, han kunde have hjemme, eller tage de smaa Midler, han kan have erhvervet sig, for at opoffre sig for Malerkunsten. Hvis han derimod kunde faa sig en anden Bestilling i denne By eller andensteds, saa at han kunde have ordentligt Udkomme

<side nr=63>

og derhos have Adgang til en Tegneskole, da vilde dette netop være den bedste Leilighed for ham til at følge sin Tilbøielighed og udvikle sine Anlæg uden nogen Skade.

Dette var altsaa den Besked som jeg fik. Jeg forstaar mig kun lidet paa disse Ting og veed ikke rigtigt, hvad som nu skulde være det bedste Raad. Men dersom Hr. Rise fremdeles skulde have den samme urokkelige Lyst til Kunsten, da skulde han for det første ikke henvende sig til en Skole, som gjør saa overmaade store Fordringer til sine Elever; derimod skulde han hellere tænke paa en af Tegneskolerne, hvor der er lettere Adgang og mindre Tab ifald man skulde være uheldig. Her i Byen er der nu altid god Leilighed ved den saakaldte kongelige Tegneskole, "vgl. Norske Tegne- og Kunstscole", hvor der gives fri Underviisning et Par Timer daglig om Vinteren; og desuden skal her ogsaa være flere gode Tegneskoler; men den store Uleilighed er, at han da maatte have en vis Bestilling el. et lidet Levebrød i Byen, og noget saadant vilde være meget vanskeligt at bekomme, da her er, som man siger, ti Hænder om enhver liden Bestilling som kan give noget at leve af. Hvorledes det kan være i Bergen eller andre Steder veed jeg mindre om.

Til Slutning maa jeg da bede om Undskyldning for at jeg blev saa seent færdig med min Udretning, og at jeg ikke var i Stand til at faa et mere tilfredsstillende Udfald deraf. Rises Tegninger skulde jeg vel nu have sendt tilbage med det samme; men maaskee det ikke haster saa meget dermed, og saa kunde det formodentlig falde beleiligere at sende dem med Dampbaad.

280. *Ludvig L. Daae, 16. 9. 1867.*

Høistærede!

Da dit sidste Brev kom hertil, var jeg netop ude paa en Reise i Østerdalen, og efter at jeg kom tilbage, har der været mangt at udrette, saa at jeg endnu ikke har kommet til at give noget Svar. Jeg takker meget for Brevet fra den lille Ubekjendte; det var mig en stor Fornøielse at læse det, og naar jeg skal sige min Mening saa var det et meget fortræffeligt Brev. Nu beder jeg at

hilse hende fra mig og sige, at hun skal faae sin Begjæring. Den lille Kasse med de otte Skuffer er nu ikke længere til nogen Hjælp for mig, og det er mig derfor en Fornøjelse, at den alligevel kan komme til Nytte. Lad hende altsaa have den. De tørre Planter som ligge i Skufferne, kan man kaste ud paa Marken; jeg faar nu ikke mere Tid til at studere paa Græs eller Ugræs, og saaledes har jeg ikke noget Brug for disse Ting. Det eneste skulde være, om der imellem Planterne skulde ligge nogen Papirlap med en eller anden Paategning, som kunde være værd at gjemme; men det tror jeg neppe, at der gjør, thi saavidt jeg mindes, har jeg engang seet efter, om der var noget sligt.

Naar ret skulde være, skulde jeg have skrevet et særskilt Brev til hende

<side nr=64>

for at takke for hendes Brev; men jeg har saa meget at gjøre, at jeg ikke faar Tid til alt, som jeg vilde.

Det næste, som skulde omtales, var disse Navne paa Jordskyld, som ere anførte i dit Brev. Men slige Navne er noget vanskeligt Kram, da de ere saa indskrænkede til enkelt Sted og Tid, at det tildeels vil være et reent Slumpetræf at finde nogen Oplysning om dem. Der er endog nogle af de her anførte Navne, som jeg ikke mindes at have hørt eller seet før. De andre, som jeg selv har forefundet, skal jeg kortelig omtale.

"Engelsk" er bekjendt i Omegnen af Mandal og betegner 1/12 Hud i Skyld. (1 Hud er 4 Geitskinn, eller 12 Engelsker). Navnet er vistnok taget af en engelsk Mynt, maaskee Skilling, da nemlig engelske "Skildingar" nævnes saa ofte i de gamle Breve.

"Nottung" el. Notting er brugeligt i Raabygdelaget, Mandal og Lister, som Kornmaal; det forklares som 1/3 Skjæppe, men jeg synes næsten, at det skulde være noget mere. I gamle Skrifter har jeg ikke fundet det, og heller ikke i danske eller svenske Glossarier. Ordets Form er noget uforklarlig, og jeg skulde næsten troe, at det kun er en Forvanskning for "ein Aattung"; i saafald kunde det da have været en Halvskjæppe, betragtet som Ottendedeel af en Halvtønde eller et gammelt Saald.

"Reemaal" forekommer, i Betydning af 1/4 Lispund Tunge, i Smaalenene og maaskee ogsaa videre omkring, da det ei alene findes nævnt hos Wilse (Spydeberg 450), men ogsaa hos Strøm (Eger 242) og Wille (Sillejord 278). Ved Siden heraf forefindes: Reiemaal, om en Rude, som udgjør 8 Stænger paa hver Kant. Gudbr. (Fron). Ligesaa: Reiemaal, om en Teig, som kræver en Dags Arbeide eller optager en Høstarbeidsdag. Hadeland. Jeg opfatter Ordet som Reidemaal.

"Malag" (?) har jeg ikke forefundet; men det synes at ligne vort søndmørske

Mællag, hvilket jeg opfatter som Mæle-lag, i Lighed med Marklag og Kyrslag. De øvrige Ord ere mig ubekjendte.

Af Literaturens Nyheder er der meget, som jeg ikke giver mig Tid til at see paa, og saaledes har jeg heller ikke læst Svend Grundtvigs Udfald imod Keyser og Munch. Jeg maa ogsaa sige, at jeg ikke har været meget nysgjerrig, da jeg altid har troet, at ialfald Keyzers Paastande vare saa vel grundfæstede, at man ikke let kunde opfinde nogen ny Maskine til at omstøde dem med. Men i de Sager, som vedkomme vort aandelige Arvegods fra gammel Tid, skulle vi nu ikke vente os andet end Klander og Modsigelse fra vore Naboer, og især fra Danskerne. Det vilde være underligt, om de skulde lade os beholde de Ting uden nogen Paatale.

Jeg har endnu ikke naaet til Midten af min nye Ordbog; jeg har kun nylig begynt paa Bogstav L. Det gaar seent som sædvanligt; og imidlertid voxer Forraadet noget forfærdeligt, da der nu ogsaa er flere, som have begyndt at

<side nr=65>

samle Ord. Kand. Ross er nylig kommen tilbage fra Agdesiden med en stor Mængde af Optegnelser; og Kand. Nielsen har været i Hallingdal og gjort en Samling der. Alt dette er godt og vel; men jeg vilde kun ønske, at jeg havde havt disse Samlinger nogle Aar tidligere, saa at de nu kunde være sammenarbejdede med det øvrige Stof. Nu vil dette falde mere vanskeligt, og adskillige Optegnelser, som ere noget usikre, ville nu neppe kunne optages.

Jeg beder at hilse.

Kristiania den 16de September 1867.

I. Aasen.

E. Skr. Een Nyhed skal jeg dog have at fortælle, og det er den, at Vartdal er bleven Student. Netop i Dag (den 16de) er han bleven færdig med sin Examen, og denne Gang har han da endelig havt den Lykke at staae sig. Og han har da ogsaa stridt saa længe, at man ikke kan andet end glæde sig over denne Lykke.

Jeg kunde ogsaa her omtale at jeg har havt Underhandlinger med Landskabsmaler Eckersberg om en Gut fra Rise i Hareidsdalen, som skal have en uimodstaaelig Lyst til Malerkunsten og er bleven meget anbefalet af Rasmus Aarflot og Jakob Kobberstad, idet de have sendt hans Tegninger til Foreviisning for Hr. Eckersberg. Men der var ikke noget gunstigt Svar at faae. Malerskolen søges af flere, som ere endnu flinkere end Rise, og Eckersberg er ikke tilbøielig til at opmuntre fattige Folk til at slaae sig paa Malerkunsten.

Utanpå: Til/Hr. Sagfører L. Daae/a/Solnør/Ørskougs Postaabnerie.
Betalt.

Poststempel: Christiania 17. 9. 1867.

281. *Arbeidsmelding for 1867, 15. 1. 1868.*

Til den kgl. Norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Idet jeg herved skal forsøge at give en kort Oversigt af mine Arbeider i Anledning af den fortsatte Undersøgelse af Folkesproget, kan jeg foreløbig meddele, at mit Arbeide i det nu forløbne Aar for det meste har bestaaet i at fortsætte Reenskrivningen af den paabegyndte nye Ordbog, og at ogsaa nogen Tid er bleven anvendt til Optegnelser og Uddrag af nogle nye Ordsamlinger, som i Aarets Løb ere blevne mig meddeelte.

Ved Begyndelsen af Aaret var jeg kommen noget ud i Bogstav H i den nye Ordbog over Folkesproget, og i Løbet af dette Aar har Arbeidet skredet saavidt fremad, at jeg nu er færdig med Bogstav L og har begyndt paa M. Jeg kan saaledes nu sige, at den første Halvdeel af Ordbogen er færdig, dog med den Undtagelse, at nogle senere tilkomne Ord ikke endnu ere indførte, da jeg ikke gjerne vilde haste med at indføre saadanne Tillæg, eftersom der

<side nr=66>

altid komme nye Tillæg til, som altsaa gjøre nye Forandringer i Manuskriptet nødvendige. Det lange Arbeide er saaledes kommet et godt Stykke fremad; men imidlertid staar der ligesaa meget tilbage at gjøre; og da nu den første Halvpart har krævet en Tid af mere end to Aar, vil vel ogsaa den sidste Halvpart optage ligesaa megen Tid, om endog Arbeidet maaskee kan gaae noget lettere i Slutningen end i Begyndelsen. Og da der ogsaa vil udkræves en lang Tid til Bogens Trykning, saa kan det ikke negtes, at der endnu er lange Udsigter til, at det hele Arbeide kan komme for Lyset. Dette er rigtignok en slem Omstændighed, da det af mange Grunde maatte ansees som særdeles ønskeligt, om en fuldkomnere norsk Ordbog allerede nu var udkommen; og for min egen Deel finder jeg mig ogsaa besværet af dette Arbeides Langvarighed, da jeg derved bliver forhindret fra alt det øvrige, som jeg havde tænkt at udrette. Men imidlertid faar jeg endda være fornøiet saa længe som Arbeidet kan gaae saa jævnt og stadigt, som det heldigviis hidtil har gaaet.

Endskjønt jeg nødig vilde afbryde dette Arbeide ved nogen Reise, syntes det mig dog nødvendigt at gjøre en liden Udflugt for at faae Oplysning om nogle af de mange Ting, som jeg havde at spørge om; og saaledes foretog jeg da ud imod Høsten en Reise til Solør og Østerdalen for at faae mere Vished om enkelte Ord, som skulde forefindes i disse Egne. Ved denne Leilighed besøgte jeg atter Hr. Svenkerud i Vaaler, hos hvem jeg for nogle Aar siden havde seet en Ordsamling, som jeg dengang ikke kom til at benytte tilfulde, da

Samlingen kun bestod af adskillige Rækker af Ord uden nogen Forklaring og altsaa maatte gjennemgaaes med Efterspørgsel for hvert enkelt Ord. Ved velvillig Bistand af Hr. Svenkerud selv foretog jeg denne Gang en nøiagtigere Gjennemgaaelse af disse Samlinger og kom derved til at faae mange særdeles nyttige Oplysninger. Idet jeg senere fortsatte Reisen til Aamot og Reendalen, kom jeg kun til at indhente nærmere Forklaring over adskillige tvivlsomme Ord, som jeg forhen havde optegnet, saa at selve Ordsamlingen ikke derved fik nogen mærkelig Forøgelse.

Imidlertid ere flere nye Ordsamlinger komne mig i Hænde fra andre Kanter. Foruden de store Samlinger, som jeg forhen havde faaet fra Hallingdal, har jeg ogsaa i dette Aar faaet et betydeligt Forraad fra dette Distrikt. Under et Besøg i Byen i forrige Vinter medbragte Hr. Sander Raaen atter en Samling, som vel omfattede over et Tusinde Ord, men som dog var noget vanskelig at benytte, da der nemlig manglede Forklaring til Ordene, saa at en Deel af Samlingen ikke endnu er saavidt opklaret, at den kan komme til fuld Benyttelse. Senere har jeg ogsaa faaet en mindre Samling fra samme Sted ved Hr. Fuldmægtig Nielsen, som nemlig havde gjort endeel Optegnelser paa en Reise i denne Egn; og desuden har jeg ogsaa fundet mange gode Oplysninger i en Samling af Folkesagn, som ere skrevne i Hallingdals Maal af Sander Raaen og flere. - Fra Mandal og Raabygdelaget har jeg faaet en meget stor Ordsamling

<side nr=67>

til Gjennemsyn fra Hr. Cand. Ross, som i sidstleden Sommer havde bereist disse Egne for at gjøre Iagttagelser over Folkesproget, og som ved denne Leilighed havde samlet et rigt Forraad af Oplysninger om adskillige gamle Ord, hvis Brug ikke var tilstrækkelig bekjendt. Ved Foranstaltning af Hr. Ross har jeg ogsaa faaet Leilighed til at gjennemsee en gammel Ordsamling, som jeg maaskee forhen har hørt nævne, men ellers ikke vidst noget videre om, nemlig en Samling af telemarkiske Ord, som for længere Tid siden har været indsendt til Biskoppen i Kristiansand fra Niels Sveinungson i Vinje. Denne Samling indeholder et betydeligt Antal af Ord, men er noget vanskelig at benytte, da Skrivemaaden tildeels er noget forvildende, og Ordenes Forklaring ofte utilstrækkelig; imidlertid er dog en Deel af Indholdet allerede bekjendt af andre Samlinger. - Dernæst har jeg ogsaa faaet en mindre Ordsamling fra det Trondhjemske med adskillige gode Oplysninger, som Hr. H. Berner havde optegnet under et Ophold nordenfjelds; og endelig har jeg i de sidste Dage modtaget en ny Ordsamling fra Hr. Provst Fritzner, som nemlig ved Siden af sine Optegnelser af det gamle Sprog ogsaa i en længere Tid har gjort Optegnelser af Folkesproget.

Disse nye Samlinger indeholde rigtignok meget, som allerede forhen var mig bekendt, men ved Siden deraf indeholde de ogsaa meget nyt og give mange nye Oplysninger om forhen bekendte Ord. Imidlertid maa jeg beklage, at disse Tillæg skulde komme saa seent, nemlig først efter at mit Arbeide paa den nye Ordbog var begyndt. Dersom jeg havde havt alt dette Forraad for nogle Aar siden, kunde jeg med Lethed have slaaet det sammen med mine forrige Samlinger; de usikre eller tvivlsomme Ord kunde da efterhaanden blevet bestemte ved nærmere Efterspørgsel, og det øvrige Forraad kunde være bearbejdet i Sammenhæng og med stadig Oversigt af det Hele. Nu derimod kommer denne store Forøgelse meget ubeleiligt. Det er allerede en Forsinkelse for mig at gennemgaae saa mange store Samlinger for deraf at tage Uddrag eller Afskrift og sætte disse Uddrag i en saadan Orden, at de siden med Lethed kunne benyttes. Og desuden er det ogsaa en vanskelig Ting at behandle Ord, som man ikke selv har hørt, da der saa let kan indsnige sig Misforstaaelse, dels ved feilagtig Opfatning og dels ogsaa ved feilagtig Skrivning eller Læsning. Jeg har allerede forhen en stor "Ordsamling af Haandskrifter", hvoraf jeg kun vilde optage de Ord, som jeg efterhaanden fandt bekræftede ved Efterspørgsel; og i denne Samling skulde da alle de tilkomne tvivlsomme Ord indtil videre indføres; men allerede denne Indførelse kræver megen Tid, og da nu Arbeidet engang maa have en Ende, vil der snart ikke blive Tid til nogen videre Efterspørgsel, uden forsaavidt der kunde findes en bekvem Leilighed til at faae Oplysning om et og andet af de vigtigste Punkter. Det vil altsaa blive umulige at komme til Vished om alt, hvad der fra de forskjellige Kanter er opgivet eller antydnet, og imidlertid er det hidtil optagne Forraad allerede saa rigt og mangfoldigt,

<side nr=68>

at det bliver vanskeligt nok at faae det affærdiget i en Bog af nogenlunde maadelig Størrelse.

Hvad der nu foreligger at gjøre i det kommende Aar, er altsaa at fortsætte Arbeidet med Ordbogen og søge at komme saa langt som muligt dermed. Hvorvidt der i dette Aar skal gjøres nogen Foranstaltning til Bogens Trykning, kan imidlertid være tvivlsomt. Vistnok vilde det være godt, om en Deel af Bogen snart kunde komme ud, da ogsaa Trykningen vil optage en lang Tid; men paa en anden Side vilde det ogsaa være uheldigt at lade Trykningen begynde, førend Bogens Reenskrivning er kommen noget nær imod Slutningen, da nemlig dette Arbeide siden vil blive idelig afbrudt og for længere Tider standset ved den besværlige Korrekturlæsning. Det synes derfor tilraadeligst, at Skrivningen endnu i nogen Tid bliver fortsat uden Afbrydelse, idetmindste indtil de to Trediedele af Manuskriptet ere færdige.

Vistnok kunde det endnu være nødvendigt at gjøre flere Reiser i Landsbygderne, især da de tilkomne nye Ordsamlinger indeholde saa meget, som behøver en nærmere Prøvelse. Men alligevel tør jeg ikke tænke paa nogen saadan Afbrydelse i det begyndte Foretagende, undtagen for det Tilfælde at Arbeidet ikke vilde rigtig gaae, saa at jeg derfor kunde finde det tjenligt at foretage en Reise for at samle Kræfter og styrke Helbreden. Imidlertid maa jeg ønske, at Omstændighederne maa blive gunstige for en stadig Fortsættelse af det begyndte Arbeide, da intet nu er nødvendiggere end at Ordbogen bliver afsluttet saa snart som muligt.

Christiania den 15de Januar 1868.

Ærbødigst

I. Aasen.

282. *Georg Grieg*, 6. 2. 1868.

6te Febr. 1868.

Til G. Grieg (i Bergen).

Efter Deres Anmodning har jeg gennemseet Haandskriftet til Bunyans Pilgrimsgang og gjort enkelte smaa Bemærkninger derved, men jeg er ræd for at disse Bemærkninger ikke ere til synderlig Hjælp. Jeg havde først tænkt at indskyde en og anden Vedtegnings med Blæk og Pen, men saa mærkede jeg, at jeg derved kom til at skjæmme Haandskriftet ud, saa der ikke blev Rum til Deres egne Rettelser. Siden tog jeg mig for at skrive disse Vedtegninger med Blyant; men saa kan det vel træffe til, at de ere ulæselige og tillige vanskelige at stryge ud igjen o. s. v.

Paa det medfølgende løse Blad har jeg ogsaa tilføiet nogle ubetydelige Bemærkninger ved Navnene paa de fingerede Personer i Bunyans Fortælling. Og desuden har jeg endnu nogle smaa Optegninger, som jeg her lader medfølge.

(Efter et andet Blad). Til Manusk. Side: 2, 3, 4, 7 (glory), 9 (hurtful), 10, 20, 22, 24, 32, 35, 43, 58, 60, 68, 70 (2), 108 (2), 114, 119, 120 (2).

<side nr=69>

Hermed faar jeg da slutte. Det skulde være mig en Fornøjelse at studere paa disse Ting, naar der ikke var den Uleilighed, at jeg har saa liden Tid dertil og at jeg heller ikke lettelig i nogen Hast kan udfinde hvad Ord der skulde passe bedst for de enkelte Tilfælde. Det hænder mig saa tidt, at jeg slet ikke kommer paa det rette Ord i det Øieblik, da det behøves, uagtet jeg dog tykkes vide, at der skal være et eller flere Ord, som passer til Tingen. Jeg har derfor ofte forsøgt paa en synonymisk Ordning af Ordene for visse Begreber, men en saadan Ordning vilde kræve en meget lang Tid og er derfor ikke kommen til nogen rigtig Fuldførelse.

283. Merknader til John Bunyan: *Pilegrimsferd* or *denne Verdi til den komande*.

Yversett fraa Engelsk [ved Georg Grieg], Bergen 1868.

Til Bunyans Pilgrims Progress.

- S. 2. (i Overs.). I am undone. Eg er reint raadlaus.
 3. Evangelist: Fagnar.
 4. Parchment-Roll: Brevrulla, Skinnbrev.
 - Wicket Gate: Gjerdelid, Port.
 5. Obstinate: Traalynd.
 - Pliable: Bøygleg, Lempeleg. - Brimstone: Brennestein.
 7. Glory (Glories): Ærefylla, Æreglans.
 8. the Power[s] and Terrors: Krafter og Rædslor.
 - pleasant: yndelegt, fagnadsamt.
 - none of them are hurtful: ingen av deim er slik at han gjerer nokon
 uglad
 10. Immortality: Udaudlegskap.
 13. bemired to purpose.
 14. Wordly Wiseman: Verdslegvise.
 - Carnal Policy (Stad): [Verdsleg Klokskap].
 17. Legality (Mann): Logleg, Logvise.
 18. Civility (Mann): Sedvise.
 20. Gentleman: Herremann; el. Godmenne, Snildarmann.
 22. just: rettferdig.
 24. the King of Glory: Ære-Konungen, Heiders K.
 25. hypocrite: Skrymtar.
 32. Interpreter: Tydar (Gr.).
 - excellent things: kostelege *Ting*.
 35. Evangilja: Naadelæra.
 36. Passion (Person): Braad, Braadlynd.
 - Patience (Pers.): Tolug, Spaklynd.
 43. Eternity: Ævelengd. - (eternal: ævelang).
 49. Simple, Sloth og Presumption: Faatenkte, Late og Sjølvvise.

<side nr=70>

50. Formalist: Ordtræl, Ordvand. Formtræl.
 - Hypocrisy (Person): Skrymtar.
52. 6. Timorous: Ræddlynd.
 - Mistrust: Vantrøysten.
58. The Lord of the Hill: Herren av Berget.

60. Prudence (Kvinde): Visleg.
 - Piety (do): Gudsogn, Gudleg; Milda.
 - Charity (do): Kjærleg, Elska.
68. That which put Glory of Grace into all he did (Or. 52): det som sette Ynde-Ljosken paa all hans Gjerning.
70. (54). neither by Length of Days nor Decays of Nature: korkje ved Daga Lengdi elder Aldersslitet i Skapnaden.
 - As how they had subdued Kingdoms &c. (54): kor dei hadde vunnet Kongerike, fremdat Rettferd, fenget Lovnader, bundet Munnen paa Løvor, kvævt Ofsen paa Eldar, smøyt seg undan Eggi paa Sverdet, vordet sterke i sin Vanstyrke, vordet herduge i Striden og drivet framande Herflokkar paa Flugti.
72. The Delectable Mountains: Fager-Bergi.
82. The Valley of the Shadow of Death: Daud-Skugga-Dalen.
94. Wanton (Kvinde): Ovkjæta, Skripna, Kjæla.
96. (73). Many delights: mange Gledor.
100. Shame (Mand): Skambljug? Blygen.
105. Talkative (Mand): Talerik, Mangmaalug, svallug.
108. (82). Things moral or things evangelical: Ting av Sedelæra eller Naadelæra.
 - Things more essential, or things circumstantial: Ting som ero upphavlege, elder som ero tilfellelege: sjølvgeven, emneleg.
114. Profession: Vedkjenning, Umvitning, Sjølv[v]itning.
119. (89). his corruption and his abused reason: hans Forvending og hans formyrkte Vit (Skyn).
120. an experimental confession: ei røynslefast Vedkjenning (Umvitning, Jakvæding).
 - Holiness: eit heilagt Liv, heilagt i Hjartat, heilagt i Huslyden &c. og heilagt i Umgangen med Verdi.
136. (101. Hate-good: Godgjerda-Hatar.
137. Envy, Superstition og Pickthank (Mænd): Ovundsam, Ovtruen, Smeikjen.
142. (105). Blindman, No-good, Malice, Lovelust, Liveloose, Heady, Highmind, Enmity, Liar, Cruelty, Hatelight, og Implacable. (Jurymænd).

<side nr=71>

Mere til Bunyan

S. 149. zealous: kvat, fyrug, gridug, annsam, driftug.

153. headstrong: tverstøytande, tvervikt, traadlynd.

161. authentic: fullgodt, fulltruande.
163. gentlemanlike: som ein fin Herremann.
167. pillar: Steinstolpe, Steinstuv?
192. a pleasant prospect: ei yndeleg Utsyn.
196. a show of pilgrimage: ein Svip (eit Skin, ei Aasyn) av Pilegrimskap.
198. conceit: Tanke, Tykke; Sjølvtykke?
200. in his own conceit: i sitt eget Tykke el. i si eigi Tykkja. G. N. Þykkja.
204. jewels: Glimsteinar, Perlor?
205. certificate: Vitnebrev.
208. typical: som ei Likning, eit Bilæte, ei Form.
213. [King's champion]: "Tegnar", Kongsmenner, Undersaattar.
214. the[y] had their coats soundly brushed: Dei vordo duglega gjenomdengde, el. fingo ei dugande Bøysting (Reisting, Myksla, Smurning).
220. destroyer: Nedrivar, Svikar?
226. glory: Ærerikdom, Æerrike?
229. perdition and destruction: Tjon, Spilla, Fortjoning, Fortaping?
233. religious duties: gudleg Gjerd el. Tenesta?
235. apply: maata til, faa til at høva.
- application: Tilmaating.
238. presumption: for stor Djervskap. Vaagsemd, Ublygd, Nærsekna?
244. to honour and glory: til Æra og Upphøgning.
248. agree: samstavast, samstevjast.
251. being and attributs: Vering og Eigenskapar.
253. phantastical (?), ørskeleg, draumleg.
258. hobbling: hokrande (høklande, skaakande).
264. the power of guilt: Synderædsla, R. fyre Refsingi.
269. in their own deceivings: i si eigi Sjølvdaaring, el. Forvilling.
273. difficulties: Vanskar, Meinsemd, Meinføre, Møda, Vaas.
284. swallowed up: innteken, rusad, fagnaddruk[k]en.
286. Blessing, honour, glory and power . . . for ever and ever: Velsigning og Æra og Frægd og Magt igjenom endelause Tider.

284. *Georg Grieg, 25. 6. 1868.*

25 Juni 1868.

Til G. Grieg.

Det kom til at drage længe førend jeg blev færdig med Gjennemsynet af de tilsendte Skrifter. Jeg har taget dem for mig en og anden Stund og er snart bleven træt, da det nemlig i slige Tilfælde idelig indtræffer, at jeg

rigtignok synes, at et Udtryk burde være anderledes, men imidlertid ikke kan træffe paa et bedre Udtryk til at sætte i Stedet. Uagtet jeg her sidder indmuret i en Masse af 50 000 Ord, er jeg dog hvert Øieblik forlegen for at finde Udtryk for et og andet Begreb. Det er ligedan som med en Kjøbmand, som har faaet hjem en stor Skibsladning af Varer, men ikke har faaet Tid til at pakke dem op og sætte dem paa sine Hylder, og som altsaa ikke rigtig veed, om han har det, som man spørger om.

Jeg har ikke truffet til at faae nogen nøiere Kundskab om Forraadet af religiøse Fortællinger i den engelske Litteratur; jeg seer rigtignok at adskillige Tidsskrifter indeholde en Mængde af Fortællinger af verdsligt Indhold, men disse ere vel sædvanlig kun bestemte for den fornemme Verden som desværre er Tilfældet med den største Deel af Tidens Litteratur. De religiøse Traktater, hvoraf der skal gives en Mængde har jeg ikke truffet til at see noget af. Hvad nu Bunyans Pilgrimsfærd angaar, maa jeg rigtignok sige, at det er en af de Bøger, som ikke blive for gamle, men alligevel kunde man dog ønske sig noget af en mildere og mere opmuntrende Slags. Da nu imidlertid Arbeidet engang er gjort, saa tør jeg ikke sige noget videre derom. Oversættelsen er saa god som man paa denne Tid kan vente; og om der endog kunde være et og andet at udsætte paa Udtryksmaaden, saa synes jeg dog at det er allerede meget, at det kunde blive saavidt velgjort.

Katekismen har jeg ogsaa seet paa; men her turde jeg ikke andet end at være noget sparsom med mine Anmærkninger, da jeg ellers kunde komme med altfor mange Forslag; og saa kom jeg stundom ud af Mindet om Originalen, da jeg syntes det maatte være oversat efter en omarbejdet Udgave, som jeg ikke kjender til. Jeg veed ikke ret, om Tiden endnu er kommen til at udgive saadanne Arbejder, da vi endnu ikke ere komne til nogen rigtig Færdighed eller Sikkerhed i dette Slags Stiil; imidlertid er det vist, at man engang maa begynde og forsøge, hvis der skal blive noget af. Jeg har selv ofte tænkt at forsøge det; men jeg har ikke faaet saa god Tid, og dernæst har jeg hidtil ikke faaet fat i nogen gammel og uforandret tydske Udgave af Luthers *Katekismus*. Men dette Arbejde maatte tages strengt, saa man ei alene maatte see paa en reen Sprogform, men ogsaa paa en fyndig, høitidelig og velklingende Stiil, som let kunde fæste sig i Hukommelsen og ikke være meget afvigende fra det forhen tilvante. Især synes jeg at Bibelstederne altid maa behandles med en særdeles Omhyggelighed; og dette har tildeels nogen Vanskelighed, især i de mange dunkle Genitivforbindelser, som synes at trænge til en Opløsning, hvis Sammenhængen skal blive tydelig.

Et Par Punkter kan her nævnes. Daabsordenes af Mark. 16, 16, kunde vist oversættes: Den som trur og *verder* døipt, han skal verda frelst. Det græske

Ord sôthêsetai betyder nok ligefrem skal blive frelst (reddet, bjerget) og hertil passer den engelske Oversættelse shall be saved, hvorimod Luther har:

<side nr=73>

"er wird selig werden", som rigtignok kommer ud paa det samme, men ialfald er dunklere. - Ordene i Nadverden "Denne er det nye Test. Kalk o. s. v." kunde vel tages efter Luk. 22, 20 og 1 Cor. 11, 25: Denne Kalken er den nye Pakt i mitt Blod. I saadanne Bibelord tror jeg man burde beholde de fuldere Præsensformer med "er" f. Ex. verder (bliver). Hos Matth. og Mark. ere Ordene langt mere dunkle. Det var at ønske at en Præstemand vilde studere noget paa disse Ting.

Imidlertid er jeg ræd for, at de Forslag som jeg her forhen har fremsat, ikke altid ere gode. Jeg synes nu at enkelte slige som Gudsogn, Ærefylla forekomme mig noget stødende. Sagen er at vi endnu kun ere i de første Forsøg og at en større Klarhed først vil vindes med Aarene.

Jeg havde tænkt at sende Skrifterne tilbage med Hr. Holst, men efter hvad jeg nu hører, er han allerede reist, rimeligviis har han søgt mig og ikke truffet mig hjemme. Jeg beder at hilse Hr. H. Krohn. Jeg troer ikke at Maalsagen har lidt noget stort Afbræk ved det store Rabalder som endeel Bladskrivere have gjort i Vinter eller ved deres listige Forsøg paa at splitte Partiet ved at sætte den ene Person op imod den anden. Tvertimod synes jeg at der i den sidste Tid er større Enighed end nys forhen. Den Samling af Sagn fra *Hallingdal* som det norske Samlag har udgivet, betragter jeg som en herlig Ting, og noget som kan vise Folk, at naar sligt Sprog endnu findes i Landet, da maa man sige at Landsmaalsforsøget ikke er bygget paa bare Indbildning.

285. *Georg Grieg*, 25. 6. 1868.

Til Grieg.

Det drog nokot lenge fyrr eg kom til Ende med Gjenomskodningi av dei tilsende Skrifterna. Eg hever teket deim fyre meg ei og onnor Stund, og stundom vordet trøytt av det og; for det er jamnaste so, at der som andre standa faste, der stend eg ogso fast. Eg siter her innmurad i ei Mukka paa 50 000 Ord, og endaa er eg alltid oppraadd fyre Ord, naar det nøyder paa. Det er lika eins som med ein Kaupmann som hever fengyet heim ei stor Skipsladning med Varor, men aldri kann faa Tid til at skipa deim upp og setja deim paa sina Hyllor. Naar so Folk koma og spyrja etter eitkvart Slaget, so lyt han segja, at han mest maa hava det, men han veit aldri kvar det ligg. Og det kann endaa henda, at han inkje sjølv veit kvat han hever.

Um Bunyans Pilgrimsferd hever eg havt so ymse Tankar, med di eg ofta

hever tykt so, at det vist maatte finnast einkvar nyare gudleg Fortelning av eit mildare og meir oppmodande Slag, som her kunde høva til Yversetning; men sidan no Tiltaket eingong er gjort, og so myket Arbeid er paakostat, so torer eg ikkje segja nokot større um det. Og helder ikkje hever eg raakat til at faa nokon Kjennskap til den nyare Boksamning av detta Slaget, so eg

<side nr=74>

kunde nemna nokre høvelege Bøker til Yversetning i detta Maalet. - Um Arbeidet paa Pilegrimsferdi maa eg segja, at det vist er so godt som ein no paa denne Tid kunde venta; for her er ikkje mange Mønsterskrifter til at retta seg etter, skal eg tru. Og um det endaa kann vera ymist aafaatt i ein slik Freistning, so lyt ein daa segja, at det er alt myket, at det kann vera so maata godt som detta.

Katekisma hever eg ogso skodat paa. Detta er eit Arbeid, som eg ofta hever tenkt aa freista paa; men fyre det fyrste hever eg aldri fenget Tid til det, og dernæst hever eg ikkje raakat til aa faa fat paa Luthers eigi Katekismus i ei gamal og ubrigdad tydske Utgaa. Men eit slikt Arbeid vilde eg taka strengt og vandsamt so det inkje berre skulde vera reint Maal og rette Ordlag, men ogso ein lett og klingande Samskipning og ein vyrdeleg, høgtidleg og fyndig Tone igjennom det heile. Eg veit ikkje vist, um Tidi endaa er komi til at senda nokot slikt ut imillom Folket; me ero so litet tiltamde til at skriva um gudlege og aalvorsame Ting, so det kann ikkje verda nokon stødug Stil elder nokon trygg og greidtøk Tilskipning i Ordlaget. Der er so myket, som ikkje er komet rett i Gang endaa, slikt som Yversetningi av desse dimme og mødesame Genitiv-Sambindingar, som der er so myket av i Bibelstilen, og som oftaste synast trenga til ei Uppløysning, naar Samanhengen skulde verda klaar og tydeleg fyre Folket. Men eitt er vist, og det er, at skal der verda nokon Framgang, so faa me eingong taka til og freista og byrja; for daa fyrsta ser ein kvat som vantar, og sidan fær ein venda og vøla paa det nokot um Senn. Eg er rædd fyre, at eg inkje hever teket det so grant og gløgt med Gjennomskodningi som eg skulde; men eg tyktest ikkje hava Tid til at taka det strengare. Eg siter her med detta endelause Arbeidet med ei ny Ordbok; det verd no snart try Aar, sidan det byrjade, og endaa er eg berre komen til Bokstaven P og hever rikleige Arbeid til tvau Aar til elder endaa meir, um me liva so lenge.

Og so er det no ogso liten Fagnad ein fær av slikt Arbeid. Det er nokot til eit ofsa Tak, som vaare Fiendar hava teket no sidan i Vetter; og merkverdigt er det kor lett dei sleppa av, og kor litet det verd motsett fraa vaar Sida, endaa det kjem no av det, at dei hava alle Bladi med seg. No kann ein lesa seg til

i danske Blad og vel ogso i svenske, at detta Maalstrævet hever ingen Grunn, at Maalet er "daudt", at Diftongarne berre finnast som avdøyande Leivningar i nokre Fjellbygder[,] at Endingar med "a" ero mest avlagde, at den norske Bøygningi er avlagd og meir slikt. Paa den Maaten kjem no eg til at standa som ein Ljugar med alt det som eg hever fortalt um detta Maalet. Det er den Takk, som eg hever fyre Umaken. Elles fær eg no stola paa, at der eingong vil koma Folk, som vilja sjaa kven som hadde Rett, men det kann vel henda, at det verd langt at bida.

<side nr=75>

Et Par Ord om et Par Steder. Ordene Den som troer og bliver døbt, han skal blive salig, Daabsordene af Mark. 16, 16 kunde godt oversættes: verda frelst, som er et klarere Udtryk. Det græske Ord sôthêsetai betyder nok ligefrem: skal blive frelst (reddet, bjerget), og hertil svarer ogsaa den engelske Oversættelse: shall be saved. Derimod hos Luther[:] er wird selig werden.

Ordene i Nadverden: Dette er det nye Test. Kalk &c. kunde gjerne tages efter 1 Cor. 11,25. Denne Kalken er den nye Pagt i mitt Blod (he kaine diatheke). I disse Bibelord troer jeg næsten man burde holde paa de fuldere Præsensformer med: er, som verder, bliver.

286. *Merknader til "Martin Luthers litle Katekisma", Bjørgvin, 1868.*

Vedlegg til brevet til Georg Grieg, 25. 6. 1868.

Til Katekisma.

4de Bod. so me inkje forsmaa elder harma vaare Foreldre, elder deim som bjoda og raada yver oss.

10 B. Du skal inkje lysta etter Maken til din Næste (din Næstings Make), etter hans Svein elder Terna, hans Ukse elder Asne, elder nokon av dei Ting, som honom tilhøyra.

- inkje draga fraa Næsten hans Make, hans Tenar elder hans Fe; men helder paaminna og tilraada hans Folk, at dei standa med Truskap i den Tenesta, som dei ero sin Herre skyldige.

Slutn. Eg Herren din Gud er ein streng Gud, som refser Vondskapen etter Fedrom paa Borni i tridje og fjerde Lid, paa deim som hata meg.

1. Artikel. Eg trur paa Gud Fader[,] den allmaattuge som skapade Himmel og Jord. Forklaringen oversprungen. (En ny Text).

3dje [Artikel]. eit Samnøyte millom dei heilage (?), Forlating fyre Synderna, Uppstanding fyre Likamen og etter Dauden det ævenlege Liv.

7de Bøni. og naar so vaar sidste Stund er komi, at me daa maa ganga

med glade Voner (?) fraa detta vesalle Liv til der ævenlege Liv.

Daupen. Etter si Miskunn hever han frelst oss ved Badet til Nyfødsla og Atternying ved den heilage Ande, som han hever utsendt riklega til oss ved Jesum *Kristum* vaar Frelsar, at me skulo verda rettferdiggjorde av hans Naade og etter Voni vera Ervingar til det ævenlege

Liv. Det er ein sann Tale.

- So ero me gravsette med honom i Døypingi til Dauden, at so som Kristus er oppvakt fraa dei daude ved den Æra, som høyrer Faderen til, so skulo og me ferdast um i ein ny Livnad.

I Nattverdar Sakramentet berre ymse Setningar litetvetta umbrøytte.

<side nr=76>

287. *Omsetjing av Katekisma, 1868.*

Til Katekisma.

Bodordi (etter Luthers Bibel).

1. Du skal ikkje hava andre Gudar fyre meg.
2. Du skal ikkje misbruka Herren din Guds Namn; for Herren vil ikkje lata den vera urefst, som misbrukar hans Namn.
3. Kom i Hug, at du helgar Kviledagen.
4. Du skal heidra din Fader og di Moder, at du kan[n] liva lenge i Landet.
5. Du skal ikkje slaa i Hel.
6. Du skal ikkje driva Hor.
7. Du skal ikkje stela.
8. Du skal ikkje føra falsk Vitnesburd mot din Næste.
9. Du skal ikkje lysta etter din Næste's Hus.
10. Du skal ikkje lysta etter din Næste's Kona (Make), hans Svein elder Terna, hans Ukse elder Asne, elder nokon Ting som honom tilhøyrer.

Eg Herren din Gud, er ein streng Gud, som heimsøkjer Federne's Misgjerdar paa Borni til tridje og fjorde Lid, paa deim som hata meg. Men eg gjerer Miskunn i mange tusund paa deim som elska meg og halda mine Bodord.

Artiklarne.

1. Eg trur paa Gud Fader, den allmaattuge, som hever skapat Himmelen og Jordi.
2. Eg trur paa Jesum Kristum, Guds einborne Son, vaar Herre, som er gjeten av den heilage Ande, fødd av Jungfru Maria, pint under Pontius Pilatus, krossfest, daaen og gravsett, nedfaren til Helvites; paa tridje Dagen uppstaden fraa dei Daude, oppfaren til Himmels og sitjande ved høgre

Handi hjaa Gud Fader den allmaattuge, der han atter skal koma ifraa til at døma livande og daude.

3. Eg trur paa den heilage Ande, og ei heilag aalmenneleg, kristeleg Kyrkja, eit Samnøyte millom heilage Menneskior, Forlating fyre Synderna , Uppstanding fyre Likamen, og etter Dauden det ævenlege Liv. Amen.

Herrens Bøn.

Fader vaar, du som er i Himlom, helgat verde ditt Namn, tilkome ditt Rike, verde din Vilje, som i Himmelen, so og paa Jordi; giv oss i Dag vaart daglege Braud, og forlat oss vaar Skuld, som me forlata vaare Skuldmenner; og leid oss ikkje i Freisting, men frels oss fraa det vonde, for ditt er Riket, Magti og Ara i Avelengdi. Amen.

Daupens Heilagmaal.

Gange ut og lære alle Folk og døype deim i Namn av Faderen og Sonen og den heilage Ande.

<side nr=77>

- Den som trur og verder døypt, han skal verda salig (frelst); men den som ikkje trur, skal vera fordømd.

- Men etter si Miskunn hever han frelst oss ved Badet til Nyfødsla og Umnying, som verder fullført ved den heilage Ande, som han hever dreivt (utfløytt, utsendt) riklega til oss ved Jesum Kristum vaar Frelsar, at me, som ero rettferdiggjorde av hans Naade, skulo vera Ervingar etter Voni til det ævenlege Liv. Det er ein sann Tale.

- So ero me jordade med honom i Daupen (i Skirsla) til Dauden, at so som Kristus er oppvakt fraa dei daude ved den Ara, som høyrer Faderen til, so skulo me ogso ferdast i ein ny Livnad.

Nattverdar Heilagmaalet.

Den Natt (Kveld), daa vaar Herre Jesus Kristus vardt forraadd, tok han Braudet, takkade og braut det, gav sine Læresveinar og sagde: Take detta og ete det; det er min Likam, som er gjeven fyre dykker. Gjere detta til Minning um meg.

Lika eins tok han og Kalken etter Nattverden, takkade, gav deim og sagde: Drikke alle av detta; det er Kalken fyre den nye Pakt i mitt Blod, som er uthellt fyre dykker til Forlating fyre Synderna. Gjere detta, so ofta som de det drikka, til Minning um meg.

31 December 1868.

Til Jon Aasen.

Det er nu allerede længe siden jeg fik dit sidste Brev; men jeg har dog ikke hidtil kommet til at svare derpaa, dels fordi jeg syntes at have for liden Tid, og dels fordi jeg sjelden har nogen Lyst til at skrive Breve. Imidlertid maa jeg dog nu i Juletiden sende dig nogle Ord og takke for Brevet med de mange kjærkomne Efterretninger om Tilstanden der hjemme. Det er kun en og anden Gang jeg faar høre noget derfra ved Leilighed, og ved saadanne Leiligheder synes jeg altid, at det er for lidet imod hvad jeg ønskede at vide.

Om mig selv har jeg ikke meget at fortælle. Jeg sidder her og skriver Dag efter Dag ligesom før; kun med den Undtagelse, at jeg paa Sommertiden gjør en eller [anden] Reise for at samle nye Oplysninger. Det som jeg nu holder paa med, er en ny Udgave af den norske Ordbog. Det skulde egentlig være en anden Udgave af den forrige Ordbog, som jeg just havde faaet færdig, da jeg kom hjem til Søndmør i 1850. Men saa skulde denne Udgave helt igjennem rettes og forbedres, og imidlertid havde jeg i de senere Aar faaet saa mange flere Ord og saa mange nye Oplysninger til, at det alligevel blev et nyt Arbeide, da nemlig den hele Bog maatte skrives paa nyt. Dette Arbeide har nu allerede varet over tre Aar, og vil endnu vare et Aar eller mere, hvis ingen

<side nr=78>

Forhindring kommer paa. Disse store og lange Arbeider optage saaledes al min Tid, og dette er jeg ofte misfornøiet med, da jeg skulde have langt større Lyst til at skrive noget andet smaat, som kunde være til Oplysning for Almuesfolk og tillige være lette at bekomme; medens derimod de Bøger som jeg nu skriver, blive store og kostbare og desuden ikke egentlig ere skikkede til Læsning for Almuen. Men der er ikke nogen Raad for det, man maa først gjøre hvad der er nødvendigt og hvad man er tilsat at gjøre. Og saa faar jeg da have det Haab, at ogsaa dette vil være til Gavn for Folket om det end ikke bliver nogen egentlig Folkelæsning.

Jeg takker for Hilsningen fra Hans Bjerke; det er vist den samme som engang var bosat i Lyngen indenfor Tromsø. Han var tilstede ved et Formandskabsmøde i Tromsø, da jeg var der i 1851, og ved den Leilighed kom jeg da til at tale med ham. Han er egentlig en Søndmøring og saavidt jeg mindes barnefødt i Jøringfjorden.

Jeg veed ikke ret hvad vi skulde gjøre med de Penge, som du har indsat for mig i Sparebanken. Det var ikke stort værdt at lade dem blive staaende, og jeg synes det maa være bare Bryderie for Folk at holde Regnskab over

en saadan liden Sum; men saa er det ogsaa lidet værdt at sende dem hid; og allerbedst var det, om de kunde bruges til noget paa Søndmør, men jeg veed ikke rigtig hvad det skulde være. Jeg har længe tænkt, at jeg selv skulde komme til Søndmør, men jeg veed nu ikke hvad Tid dette kan blive, da jeg nu for det første har saa meget at gjøre med det før omtalte lange Arbeide at jeg ikke faar Tid til nogen lang Reise.

Her er nu paa denne Tid mange Søndmøringer i Byen og deriblandt ikke mindre end fire Storthingsmænd, nemlig Maurits og Johannes Aarflot og Daae og Grønningsæter; desuden er det nu mange andre Storthingsmænd, som jeg er kjendt med fra forrige Tider. Karolus Velle, som har været saa længe i Bergen, er nu ogsaa her i Byen og har været her over et Aar. Johannes Velle, Søn til Klokkeren, har nu i Aar faaet sig opbyggt et stort nyt Huus. Det er rigtignok opført med laante Penge, men det kan dog give noget af sig med Tiden. Her er nemlig mange, som saaledes bygge Huse ved Laan, og saa bygge de da saa stort, at de have mange Værelser til at bortleie, og af denne Leie bestride de sine Renter og Afgifter.

For Resten har jeg for min Deel alting paa den gamle Maade. Jeg har i de seneste Aar havt den Lykke at være nogenlunde jævnlig frisk, og saaledes gaar da mit Arbeide sin sædvanlige Gang saalænge jeg bare tager det mageligt og ikke anstrenger Hovedet for meget.

Særlig Hilsning til Syver.

<side nr=79>

289. Arbeidsmelding for 1868, 15. 1. 1869.

Til den kongelige norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

I Henhold til de foregaaende Beretninger om mine Arbeider i Anledning af den fortsatte Undersøgelse af Folkesproget, skal jeg herved forsøge at give en kortfattet Oversigt af disse Arbeiders Gang i det nu forløbne Aar.

Mine Udretninger i dette Aar ere egentlig at ansee som et eneste Arbeide, idet jeg nemlig har været stadig sysselsat med at fortsætte den forhen begyndte Udarbeidelse af en ny Ordbog over Folkesproget. Dette Arbeide er da i Aarets Løb skredet fremad fra Begyndelsen af Bogstav M til henimod Midten af Bogstav S, eller egentlig til Slutningen af de Ord, som begynde med "sl". Jeg kan saaledes nu sige, at de to Trediedelev af Ordbogen ere færdige; men da disse to Trediedelev have optaget en Tid af mere end tre Aar, vil jeg endnu behøve mere end et Aar til den tilbagestaaende Trediedelev. Der er saaledes endnu lange Udsigter til den endelige Slutning; men imidlertid faar jeg dog være fornøiet med, at Arbeidet hidtil har kunnet gaae nogenlunde jævnt fremad og saaledes ikke har optaget synderlig mere Tid, end som jeg forud

havde formodet.

Til en liden Afvexling i Arbeidet foretog jeg i Løbet af Høsten en Reise til Vinje og Raudland i Telemarken, nærmest i den Hensigt at søge mere Oplysning om adskillige Ord i Nils Sveinungsons efterladte Ordsamling, som jeg først i forrige Aar havde faaet Kundskab om. De mærkeligste Ord i denne Samling bleve ved denne Leilighed efterspurgt eller prøvede; og saaledes kom jeg da ogsaa herved til at faae et nyt Tillæg til mine forrige Samlinger. Imidlertid maatte jeg her, som ved flere foregaaende Leiligheder, lade det beroe med en Forespørgsel om de Ord, som syntes mig at være de vigtigste; og saaledes kunde der vistnok endnu være mangt og meget at spørge om i dette Distrikt ligesom paa mange andre Steder. Men Sagen er, at de tvivlsomme Punkter altid blive saa mange, at der vilde behøves en meget lang Tid til at faae dem alle opklarede.

Ved at benytte de forefaldende Leiligheder til Efterspørgsel om tvivlsomme Ord fra forskjellige Distrikter, har jeg ellers ogsaa faaet mange nye Oplysninger fra andre Kanter af Landet, saa at jeg atter har en betydelig ny Ordsamling for dette Aar ligesom for de foregaaende. Ved Behandlingen af den senere Deel af Ordbogen har jeg nu den Fordeel at kunne benytte alle disse Samlinger paa een Gang som en enkelt og afsluttet Samling; derimod er Forholdet anderledes for den første Deel af Ordbogen, som nemlig var udarbejdet, førend disse nye Samlinger vare tilkomne, da nemlig de senere tilkomne Oplysninger her maa indskydes i det allerede færdige Manuskript. Der er saaledes allerede tre Aars Samlinger at tillægge under de første Bogstaver, og to Aars Samlinger under de dernest følgende. Denne Indførelse af de tilkomne Ord skulde vel

<side nr=80>

egentlig være gjort for hvert Aar, men alligevel har jeg dog hidtil ladet dette Arbejde henstaae til en senere Tid, baade fordi jeg gjerne vilde fortsætte Bearbejdelsen af Ordbogen uafbrudt, og tillige fordi jeg vidste, at der altid vilde blive mange andre Tillæg og Rettelser at indføre i Bogen, saa at det vilde være allerbedst at gjøre alle disse Forandringer paa een Gang, for at Manuskriptet kunde holdes i nogenlunde god Orden og ikke forvirres ved nye Forandringer i de indførte Tillæg.

Foruden de skrevne Ordsamlinger, som forhen vare mig meddeelte til Benyttelse, har jeg ogsaa i dette Aar faaet en ny Samling fra Hr. Cand. Ross, fordetmeste bestaaende af Ord fra de bergenske og stavangerske Egne. Disse meddeelte Ordsamlinger ere mig naturligviis kjærkomne paa Grund af de mange nye Oplysninger, som de indeholde; imidlertid skulde jeg kun ønske at have havt dem nogle Aar tidligere for at kunne benytte dem bedre og have

mere Leilighed til at søge Oplysning om de deri forekommende tvivlsomme Punkter. Jeg har nemlig i det længste villet holde fast ved den gamle Plan, at jeg nemlig kun skulde optage hvad jeg enten selv havde hørt af Almuen eller ialfald fundet bekræftet ved en nærmere Undersøgelse. Paa Grund heraf har jeg ikke turdet optage synderlig meget af de Samlinger, som ere mig skriftlig meddeelte; og desuden er ogsaa mange af de meddeelte Ord af Optegneren selv betegnede som tvivlsomme. Disse nyere Samlinger indeholde saaledes meget, som ikke endnu kan benyttes i Ordbogen; og i adskillige ældre Skrifter og Ordsamlinger findes ogsaa enkelte Ord, som jeg ikke har faaet nogen Bekræftelse paa og derfor ikke har villet optage. Jeg havde engang tænkt at tilføie et Glossarium af saadanne usikre Ord i Slutningen af Ordbogen; men dette vil dog vanskelig lade sig gjøre, da Ordbogen alligevel bliver saa stor, at et længere Tillæg her vilde synes uheldigt. Jeg havde ogsaa forhen tænkt at indføre i Ordbogen et Udvalg af de bedste nydannede Ord, som ere brugte i Skrifter i de senere Aar; men af denne Indførelse er der dog ikke blevet noget, uden forsaavidt et Par saadanne Ord kunde i Korthed nævnes i en Anmærkning under et andet Ord. Det syntes mig tilsidst at være rigtigst at lade alle saadanne Ord henstaae til et senere Glossarium, hvor de maaskee kunde ordnes sammen med de ovenfor nævnte Ord af ældre Skrifter. Og paa denne Maade vil da selve Ordbogen beholde sin gamle Plan, idet den kun er anlagt paa at fremstille Almuens nedarvede Ord og Talebrug.

Skjønt denne Ordbog ikke kan blive færdig i det nu begyndte Aar, kunde det dog nu snart være Tid til at gjøre Foranstaltninger til Bogens Trykning, saa meget mere som ogsaa Trykningen vil medtage en temmelig lang Tid. Jeg har endnu ikke for Alvor talt med nogen Boghandler herom, og efter hvad jeg ellers ved en løselig Omtale har kunnet erfare, kan det maaskee blive vanskeligt nok at træffe nogen, som er villig til at forlægge en saadan Bog; imidlertid har der været yttret, at man burde udstede Subskriptions-Planer for at see, om der

<side nr=81>

vilde melde sig saa mange Kjøbere, at Trykningen kunde sættes i Gang. Dette kan vel være tvivlsomt nok, men alligevel burde det dog maaskee forsøges; og det vilde da ogsaa synes underligt, om man skulde nødes til at søge offentlig Understøttelse til Udgivelsen af en Bog, som nu i mange Aar har været saa ofte og idelig efterspurgt.

Hvad jeg imidlertid anseer som mest nødvendigt, er det at Udarbeidelsen af Ordbogen bliver stadig fortsat, for at saa meget som muligt kan være færdigt af Haandskriftet, naar Trykningen engang begynder, da der siden vil behøves saa megen Tid til Korrekturlæsning og til Forbedringer i Manuskriptet, at en

Fortsættelse af selve Reenskrivningen ved Siden deraf vilde falde meget besværlig.
Jeg vil saaledes kun ønske, at Arbeidet fremdeles maa gaae sin jævne Gang,
for at der dog engang kan komme noget ud af disse langvarige Forberedelser.
Christiania 15de Januar 1869.

Ærbødigst
I. Aasen.

290. *Werner Hosewinckel Christie* [31. 3. 1869].

Til Christie.

Idet jeg takker meget for den tilsendte Gaadesamling, maa jeg med det samme bede om en Undskyldning, for at jeg selv ikke havde gjort nogen Anstalt til at gjøre denne Samling tidligere bekjendt. Der er allerede flere Aar forløbne, siden jeg fik tilsendt fra Dem et Udvalg af *Christie's Samling* i den Hensigt at jeg skulde benytte dette i en *Samling* som jeg selv havde tænkt at udgive. Jeg havde nemlig tænkt at benytte alle de Samlinger, som vare komne mig for Øie, og just saaledes, at jeg altid vilde anføre Kilden, hvorfra de skriftlig meddeelte Gaader vare komne. Imidlertid syntes jeg, at det endnu var for tidligt at udgive min *Samling*, da den syntes mig at være altfor liden i Sammenligning med Samlinger fra andre Lande. Jeg tænkte nemlig, at jeg ved Hjælp af mine mange Bekjendtskaber snart kunde samle en god Deel mere end jeg havde. Men alligevel har det hidtil ikke villet lykkes at faae nogen betydelig Forøgelse deri. Og desuden har jeg i mange Aar været saa optaget med et Par meget langvarige Arbeider, at jeg knapt har faaet Tid til at tænke noget paa andre Ting. Jeg blev saaledes meget skamfuld over mig selv, da jeg i forrige Aar fik høre, at *Christie's Samling* allerede var udkommen, men da jeg siden fik see Bogen, syntes jeg ellers at det netop var godt, at den saaledes var udkommen for sig selv alene. Jeg seer at Janson har overført *Gaaderne* i en Almeendialekt, el. Normalsprog og dette syntes mig netop ved en slig *Samling* at være det retteste. Vistnok kunde det være godt at have *Gaaderne* i de *Dialekter* hvori de først vare meddeelte, men da slige Optegnelser fra forskellige Hænder altid pleie at være meget feilfulde, vilde der blive en stor Møie med at faae rette dem heelt igjennem efter den angivne *Dialekt*.

<side nr=82>

291. *Olav Paulson*, 21. 5. 1869.

21 Mai 1869.

Til Hr. Paulson.

Det har draget saa skammelig længe, før jeg kunde komme til at svare paa Deres Brev, at jeg nu maa frygte for, at De ikke længere venter noget Svar.

Imidlertid faar jeg dog engang forsøge, og saaledes maa jeg da først takke for Brevet med den udførlige Beretning om den paatænkte Læsebog. Maaskee kommer denne Bog noget for tidlig, da her endnu er saa lidet Stof til at vælge iblandt, og den største Deel af det, som hidtil er skrevet, kun er at ansee som et Slags famlende Forsøg uden nogen rigtig Sikkerhed i Form eller Udtryksmaade. Men det er da heller ikke at vente at alle ville bie, indtil disse Ting ere komne i rigtig Orden.

Hvad der ellers mest har hindret mig i at svare paa Deres Brev, er dette at jeg først vilde forsøge at faae en bedre Skik paa den medsendte Oversættelse af Luthers Psalme. Denne Oversættelse som O. Vig optog i sin Afhandling om Psalmerne i Folkevennen for 1855, var egentlig et forhastet Arbeide og desuden udskjæmt ved et Par stygge Feil, den ene en Trykfeil (dan for daa), og den anden en Meningsfeil i Sangens sidste Linie, foraarsaget ved en Mangel i den Original som jeg havde at oversætte efter. Nu syntes mig at denne Psalme burde faae en ganske anden og bedre Behandling, og saaledes har jeg da nu gjort mange Forsøg paa at faae noget bedre i Stand, men det har ikke villet lykkes mig at faae det saavidt, at jeg kunde være tilfreds dermed. Imidlertid fik jeg høre, at en Mand her i Byen havde ogsaa oversat den samme Psalme til en liden Samling som han agtede at udgive. Han vilde imidlertid helst have min Oversættelse i Samlingen i Stedet for hans egen; men jeg syntes nu at hans egen var bedre, og at han burde optage den, hvilket han da ogsaa har gjort, saa at den nu er trykt i Samlingen "Nokre Salmar". Alligevel vilde jeg endnu gjøre nogle Forsøg paa en ny Oversættelse, og saaledes er jeg da kommen til den her medfølgende Form, om hvilken jeg dog maa sige, at den endnu ikke tilfredsstiller mig. Jeg skal saaledes ikke finde det besynderligt, om De synes bedre om den anden Oversættelse i "Nokre Salmar" og saaledes heller vil optage denne.

Om Valget af Indhold til den paatænkte Læsebog har jeg ikke noget synderligt at anmærke; kun syntes jeg der var foreslaaet en altfor stor Mængde saa jeg frygtede for, at Bogen vilde blive for stor. Det nævnte Stykke "Eit Innstig" tror jeg ikke rigtig passer til Optagelse; det er noget tørt og fattigt, og saa er det ikke frit for at være inde paa dette uheldige Kulturstræv, som i saa lang Tid har skjæmt ud alle vore Folkeskrifter. Med Hensyn til Skrivemaaden vilde det være godt, om alle Stykker havde samme Form, saa at det kunde være noget at rette sig efter for Folk som selv vilde forsøge at skrive. Men heri bliver der vel netop en stor Vanskelighed.

<side nr=83>

Der har nemlig været adskillig Vaklen i Skrivningen, og jeg har endog selv

forandret min Skrivemaade i enkelte Smaating; saaledes skriver jeg nu i Ex. til Ordbogen stadig den og det; ofte ikkje for inkje som f. Ex. i Norske Ordsprog var altfor ofte brugt. Dernæst bruger jeg nu oftest "e" i Sammensætning (f. Ex. Stoveglas, Bondegard), ikke "o" og sjelden "a". Ellers er der nogle Forfattere som have forsøgt med flere Forandringer, som jeg ikke kan holde med; saaledes i "Lauvduskar", hvor der staar: talad, svarad, kastad m. m. som dog ialfald burde ende med "e". Jeg synes det vilde være ønskeligt om vi nu snart kunde slippe for flere Forandringer.

Jeg synes nu ofte, at der er altfor stort Hastværk med disse Landsmaalsforsøg, og at mange Ting komme for tidligt. Blandt andet synes jeg det er meget forhastet af Hr. Janson at foredrage Litteraturhistorie for en Litteratur som neppe endnu er begyndt og ei alene beskrive alle de ubetydelige Smaastemninger som have slumpet til at komme paa Prent, men endog beskrive selve Forfatterne fra Top til Taa og tillægge dem endnu flere Lyder, end de virkelig have havt. Men man kan da heller ikke vente sig andet i denne Snakkesygens Tid, da Folk bare ville have Personer og Figurer at sladre om uden at bryde sig noget om de Sager, som Personerne have virket for.

292. Omsetjing av "*Vaar Gud han er vaar faste Borg*".

Vedlegg til brevet til Olav Paulson, 21. 5. 1869.

<dikt>

Salme.

[1]

Vaar Gud han er vaar faste Borg,
vaar gode Skjold og Verja;
han hjelper oss or Sut og Sorg,
naar Trengslor um oss herja.
Den gamle Fiend' er
med Ufred atter nær;
stor Magt og Svik dertil
han mot oss nøyta vil.
Paa Jord er ei hans Like.

[2]

Vaar eigi Magt vist inkje vann,
me maatte snarleg falla;
men med oss er den rette Mann,
som Gud leet sjølv tilkalla.

Hans Namn du kjenner vist,
han heiter Jesus Krist

<side nr=84>

All himmelsk Herremagt
er under honom lagt;
sin Stad han vel maa verja.

[3]

Um Verdi full av Djevlar stod,
som ned oss vilde støyta,
me skulde endaa hava Mod
og fram til Siger trøyta.
Um Heimsens Fyrste vil
oss illa reida til,
hans Vilje litet gjeld:
han alt er dømd og felld;
eit Ord kann honom fella.

[4]

Det Ordet skal dei lata staa
og burt med Utakk venda;
for Herren sjølv vil til oss sjaa
og oss sin Styrke senda.
Og toko dei vaart Liv,
Gods, Æra, Born og Viv,
det alt me vyrda knapt,
dei hava endaa tapt:
Guds Rike vaart skal vera.

</dikt>

293. *Karl Weinhold, 13. 7. 1869.*

Til Prof. Weinhold.

1. Det er nu saa længe siden jeg modtog Deres Brev angaaende de norske Maanedsnævne, at jeg maa blues over, at jeg ikke endnu har kommet til at give noget Svar derpaa. Aarsagen er dels, at jeg har havt meget Arbejde og mange Forhindringer, dels ogsaa at jeg først ønskede at finde nogle nærmere Oplysninger om Brugen af disse Nævne. Ved denne nærmere Undersøgelse har jeg alligevel ikke fundet noget synderlig nyt; men imidlertid har jeg dog

faaet Bekræftelse i enkelte Punkter, som forhen vare mig noget tvivlsomme.

Paa Grund af den almindelige Brug af Almanakker er Begrebet om den gamle Tidsregning nu blevet meget fordunklet hos vor Almue; og dertil kommer, at Aarstiden ikke ofte benævnes efter nogen Maaned, men sædvanlig efter en eller anden Mærkedag (Helgendag); saaledes betegnes f. Ex. Oktober ved Ordene "etter Mikjelsmessa" (dvs. efter 29. Sept.), og November ved "etter Helgamessa" (dvs. efter 1. Nov.). Egentlig er det kun de tre eller fire

<side nr=85>

første Maaneder (Maaneskifter) i Aaret, som have noget bekjendt Navn; og deres Navne ere da følgende:

- 1) Jolemaaned, hvorom mere siden.
- 2) Torre (m.), el. Torren (aab. o). I vore Almanakker staar "Thorsmaaned", men dette passer ikke til Almuens Brug.
- 3) Gjø, f., som ogsaa i et af de nordlige Distrikter (Namdalen) hedder Go, eller Goa, f.
- 4) Krikla, f., brugl. i Tel. Paa Sdm. bruges et andet Navn Kvina (i'), el. Kvena, begge Navne ere dunkle og synes nærmest at betegne en Tid med Mangel el. Knapshed, maaskee Fodermangel. Den følgende "Maane" har derimod et fremmedt Navn, nemlig "Mai Møy".

2. Det er muligt, at disse Navne engang have betegnet faste Kalendermaaneder, som altsaa hvert Aar begyndte lige tidligt; men imidlertid har jeg ikke fundet nogen nærmere Bestemmelse eller Regel for en saadan Brug. Derimod viser det sig, at de her (ialfald i en stor Deel af Landet) have været Benævnelser for en Maanetid, d. e. Tiden fra Nymaane til Nymaane, og altsaa have flyttet frem eller tilbage efter Maanens Gang i Aaret. Dette antydes ogsaa allerede ved Fællesnavnet Maane (plur. Maanar), forskjelligt fra Maanad (Kalendermaaned). Hvorledes nu enhver "Maane" skal benævnes, beroer paa Bestemmelsen af den Tid da "Jolemaanen" begynder, og for denne Bestemmelse har man havt en vis Regel, som tildeels endnu er vel bekjendt. I min Fødeegn, *Søndmør* (i den nordligste Ende af *Bergens* Stift), er Regelen denne, at den rette Julemaane er den, som staar paa Himmelen paa "Trettandedag" (6. Jan.); altsaa: hvis der var Nymaane saa seent i December, at den samme Maane rækker til eller udover den 6te Januar, saa er dette Julemaane; hvis derimod Maanen begyndte tidligere, saa at den ikke naaer til 6te Jan. saa sættes den ud af Betragtning; thi da bliver den næste Nymaane Julemaane, om den endog indtræffer paa "Trettandaften" (5te Jan.). Julemaanen kan altsaa begynde fjorten Dage før Juul i det tidligste, eller henimod fjorten Dage efter Juleaften i det seneste; og Middeltiden imellem disse Yderpunkter

er selve Juleaften 24de. Dersom nu Julemaanen begynder den 24. Dec. saa begynder Torren omtr. ved 22. Januar, og Gjø omtr. ved den 20de Febr.

At den samme Bestemmelse (om Julemaane &c.) ogsaa har været gjældende i Telemarken (i Nord for Christiansand), kan sees af Wille's *Beskrivelse* over Sillejord (fra 1786), Side 238. At noget lignende ogsaa har været Tilfældet paa Oplandet i Nord for Christiania, kan sluttet af Hammers Norske Huusholdningskalender (1772), I, 40; hvor det hedder, at "Det Nye, som indfalder næst efter Nytaars Nye, kaldes Thore-Nye", og strax efter: "Det andet Nye næst efter Nytaars Nye, kaldes Gjøe-Nye". Ganske Overeensstemmende hermed er ogsaa Forklaringen af Ordet "Gjø" i Wilse's "Ordbog" eller Glossarium til hans *Beskrivelse* over Spydeberg i Smaalehnene, fra 1780.

<side nr=86>

Om denne Tidsregning endnu bruges i nogen stor Deel af Landet, er mig ikke nøie bekjendt. Navnene Torre og Gjø bruges rigtignok meget; men som det synes, tager man det ikke nu saa strengt med Hensyn til Maaneskiftet. Det forekommer mig snarere, at man sædvanlig enten betragter Torren som en Tid der begynder en Maaned efter Juul, eller ogsaa simpelthen anseer Torre som Februar, og Gjø som Marts Maaned. Den store Ebbe i Søen, som i de nordlige Egne kaldes "Gjøfjøre", pleier, saavidt jeg mindes, at indtræffe omtrent ved Midten af Marts Maaned.

For den øvrige Deel af Aaret synes der ikke at være nogen egentlige Maanedsnavne, og selv for det omhandlede første Fjerding-Aar gjælder det som forhen bemærket, at Tiden ikke ofte benævnes efter Maaneden, men hellere efter visse Mærkedage. Derimod have vi nogle Tidsnavne, som vel ikke gjælde for bestemte Maaneder, men som dog betegne en vis Aarstid og ere meget brugelige i den daglige Omgang. Saadanne Navne ere:

1) Fiskja, f. dvs. Fisketiden, omfattende Februar og Marts Maaned. Alm. ved Havkanten.

2) Vaarvinna, f., ogsaa kaldet Vaaronn (f.) og Plogvinna el. Plogen, dvs. Pløiningstiden, fra sidst i April til midt i Mai og tildeels længere.

3) Haavollen el. Haaballen, dvs. Tiden fra Pløiningen til Høslætten, omfatter nærmest Juni Maaned, men kan ogsaa siges at gjælde for to Maaneder, nemlig fra Midten af Mai til Midten af Juli. Dette dunkle Ord, som ogsaa forefindes i Sverige, bruges her kun i den sydlige Deel af Landet. Tiden kaldes ogsaa: Høgsumar, Leggsumar og Melonn (dvs. Medal-onn): Mellemarbeidet. Ellers mere almindelig Midsumar.

4) Høyvinna, f., eller Slaatten (Slaatt, m.) dvs. Høslætten, fra Midten af Juli til Slutningen af August.

5) Haustvinna, f., eller Skurden (Skurd, m.) dvs. Kornhøstningen; omfatter nærmest Sept. Maaned, men er tildeels længere.

For de sidste Maaneder i Aaret veed jeg ikke noget særskilt Navn. De kaldes kun med et fælles Navn Haustmaanar, i Modsætning til Vaarmaanar og Sumarmaanar. Dog kan jeg endnu tilføie, at man i Nordland har et Navn paa Tiden næst ved Juul, eller omtrent for December Maaned; denne Tid hedder nemlig Skamtid, dvs. de korte Dages Tid, af skam: kort.

Jeg maa bede om Undskyldning for, at jeg har skrevet paa Dansk, da jeg nemlig er saalidet forsøgt i at skrive Tydsk, at jeg er bange for, at det da vilde blive mindre forstaaeligt.

Christiania den 13de Juli 1869.

Arbødigst

I. A.

<side nr=87>

294. *Det norske Samlaget*, [8. 10. 1869].

Fråsegn om Ingvar Bøhn: "Norska Visor aat Folkehøgskular".

Til Bøhns Visesamling.

Da Bogen kun er bestemt for Folkehøiskoler, kan der vel ikke være stort at sige om Indholdet, da Samlingen vistnok er omtrent passende til sit Formaal. Men da en prentet Bog vel altid maa faae en større Udbredelse, kunde det dog anmærkes, at adskillige Læsere maaskee ville anke paa, at Indholdet er vel meget forskjelligt, da nemlig noget er af det aller lystigste og noget netop af det alvorligste Slags; der kunde saaledes være Spørgsmaal om hvorvidt aandelige Sange og Psalmer burde optages i en saadan Samling. Paa en anden Side synes jeg ellers, at Samlingen er alt for stor, og at endeel Viser godt kunde udelades, saaledes: Paal paa Haugen, Høvringsvisa, Høgskulesong, Til Kvendi, Del vil altid klaga og kyta, Gunnild og Einar og endelig: Vaart Maal.

Enkelte Forkortninger kunde vistnok undgaaes, især "nn" eller "n" for "han". Nogle ubekjendte Ord burde maaskee forklares, saasom "aat" for "utan", fjaag (= fjelg?) og Pistil (?).

Ved det Stev som slutter med Linien "som Stutehonnet paa Nordmann Fe" i et Stev fra Telemarken, skylder jeg at oplyse, at "Stutehonn" er indkommet i Landstads Visebog ved en Trykfeil, da det nemlig skulde være "Slutehonn", dvs. det ludende eller nedbøiede Horn.

295. *Lauritz Kristian Hiorth*, 8. 1. 1870.

8. januar 1870.

Til Hr. Fuldmægtig Hjorth.

I Anledning af Deres Spørgsmaal om Navnet Ogne kan jeg herved meddele, at jeg ikke har vidst om nogen anden Form af dette Navn end den som virkelig bruges i Distriktet. Paa Munthes Kart over det gamle Norge staar det opført som ”gna; og i Munchs *Beskrivelse* over Norge i Middelalderen anføres det først som ”gni men derefter nævnes ”gnu kirkja &c. som netop passer sammen med det ovenanførte Oga (f.). Efter hvilke Kilder Navnet er saaledes anført, veed jeg rigtignok ikke; men formodentlig grunder det sig paa gamle Breve. I de hidtil udkomne Dele af det norske Diplomatarium forekommer Navnet (efter de medfølgende Registre) paa tre Steder, nemlig:

1) Dipl. 2, 238, i et Brev fra Bispen af Stavanger skrevet "· Oghno", Aar 1347.

2) Dipl. 2, 562, i Beretning om et Møde "· Oga kirkjugarde", angaaende en Eiendom i Heskestad. Aar 1442.

3) Dipl. 4, 702, i Beretning om et Møde "· Fristadom, som liggr i Ogno sonk (dvs. sokn) ok Vallar skipredu". Aar 1465. (Daarlig skrevet.)

Forudsat at Navnet i alle tre Breve betegner eet og samme Sted, synes

<side nr=88>

altsaa den egentlige Form i Hovedsagen at være sikker; kun Ordets Kjøen er vaklende imellem Maskul. Ogne (med Genitiv Oga) og Femin. Oga (med Genitiv Ognu), men Endelsen kommer jo ikke her i Betragtning. Den nuværende Udtale med langt eller lukket O synes altsaa at være ganske rigtig; thi hvis Ordet oprindelig havde haft A (Aga med Gen. Øgnu el. Ogno), vilde det rimeligviis i Lighed med flere lignende Ord nu have en anden Udtale, nemlig med aabent O eller næsten som Aagne.

I de gamle historiske Skrifter (Kongesagaerne) synes Navnet ikke at forekomme, og i andre gamle Skrifter ved jeg heller ikke at finde det. Imidlertid maa det ovennævnte *Diplomatarium* ansees som en meget god Kilde for Stedsnavne saafremt de der forefindes i saadanne Breve, som ere godt skrevne og noget gamle. Disse Breve have nemlig det Fortrin, at de ere sædvanlig skrevne paa Stedet selv el. i Nærheden deraf og altsaa forfattede af Personer, som vare vel bekendte med Stedet og med Navnets Brug.

Efter det anførte maa jeg altsaa sige, at jeg ikke veed nogen Grund til at skrive dette Navn anderledes end som det nu virkelig lyder iblandt Folket.

Til Slutning maa jeg bede om Undskyldning for, at jeg saa længe har forsømt at fremsende dette Svar.

Christiania den 8de Januar 1870.

I. A.

296. *Arbeidsmelding for 1869, 15. 1. 1870.*

Til den kongelige norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Til Underretning om mit Arbeide med den fortsatte Undersøgelse af Folkesproget kan jeg herved i Korthed meddele, at jeg i det nu forløbne Aar har været stadig sysselsat med Udarbeidelsen af den forhen begyndte nye Ordbog, og at denne nu er paa en Maade færdig.

Ved forrige Aarsskifte var jeg kommen saa langt som til Midten af Bogstav S i denne Ordbog, og da saaledes en temmelig stor Deel endnu stod tilbage, ventede jeg ikke at blive færdig med Resten til Aarets Slutning. Imidlertid gik det lettere med denne sidste Deel end med det foregaaende, og da jeg ellers havde det Held, at Arbeidet altid kunde gaae jævnt og stadigt fremad, saa opnaade jeg alligevel at blive færdig med Slutningen til henimod Juletiden. Hvad som mest bidrog til dette Fremskridt i Arbeidet, var ellers det, at jeg ikke nu som i de foregaaende Aar kom til at foretage nogen Reise. Jeg syntes nemlig, at jeg ikke havde Tid til nogen saadan Standsning, da selv en meget kort Reise altid medfører en lang Afbrydelse i saadanne Arbeider, og desuden havde jeg denne Gang ikke noget bestemt Formaal for en Reise, da jeg nu kan sige, at jeg har omtrent lige meget at efterspørge i alle Distrikter,

<side nr=89>

saa at jeg egentlig kunde behøve at reise over hele Landet, hvis der var Tid dertil. Men paa denne Maade vilde Arbeidet ikke komme til nogen Ende.

Imidlertid er Ordbogen ikke saa ganske færdig endda. Der er nemlig tilkommet en Mængde Ord, efterat Arbeidet var begyndt, saa at der altsaa bliver mange Tillæg at indføre, fornemmelig i Bogens første Deel, som allerede var udarbeidet for tre eller fire Aar siden. Desuden er ogsaa mange nye Oplysninger indhentede, som give Anledning til, at en og anden Forklaring maa forandres, og forøvrigt ville mange andre Slags Forbedringer blive nødvendige, for at det ene kan stemme overeens med det andet. Man kunde synes, at alle saadanne Tillæg og Forbedringer burde være forhen indførte paa sit Sted i Manuskriptet, efter hvert som de tilbød sig; men imidlertid har jeg dog ikke fundet dette tilraadeligt, fordi det altid var at forudsee, at der ogsaa senere kunde komme nye Oplysninger, som vilde kræve en Forandring i disse Tillæg, og at altsaa dette vilde medføre megen Uorden i Manuskriptet. Jeg anser det saaledes som en Fordeel, at disse Tillæg og Forbedringer nu kunne blive indførte paa een Gang; men dette Arbeide vil da ogsaa udkræve nogen Tid, især hvis det hele skal indføres førend Trykningen begynder, hvilket dog ikke er saa ganske nødvendigt.

Foruden det Forraad af Ord, som jeg forhen har havt til Behandling, kommer der endnu ofte noget nyt fra en eller anden Side; og ligesom jeg i de foregaaende Aar har faaet adskillige Optegnelser til Benyttelse fra andre Samlere, saaledes har jeg ogsaa i det sidste Aar havt et Par saadanne Samlinger til Gjennemsyn, den ene fra Telemarken og flere Egne af Cand. Ross, den anden fra Gausdal af Hr. P. Bø. Om disse Optegnelser maa jeg imidlertid sige det samme som om nogle af de tidligere modtagne, nemlig at de have kommet for seent til at komme til fuld Benyttelse for mit Arbeide, da der nemlig vilde behøves mange nærmere Oplysninger, for at de skulde komme til fuld Anvendelse i Ordbogen. De Ord, som man har forefundet i en skreven Samling, ville meget let kunne misforstaaes, og desuden er det ofte Tilfældet med nogle af disse Samlinger, at Ordenes Forklaring enten mangler eller er betegnet som usikker. Jeg har saaledes ikke turdet benytte meget af saadanne meddeelte Optegnelser, idet jeg nødig vilde afvige fra min gamle Plan, som nemlig har været den, at jeg kun skulde optage hvad jeg havde hørt hos Almuen eller ialfald faaet nærmere bestemt og bekræftet. De tidligere modtagne Samlinger have været mig til megen Nytte, da jeg derved er kommen paa Spor efter mange gode Ord og ofte meget mere, end der var anført i Samlingen. De nyeste Samlinger kunde ogsaa komme til lignende Nytte, hvis der endnu var Tid og Leilighed til at indhente de nærmere Oplysninger i alle tvivlsomme Punkter; men Sagen er, at Arbeidet engang maa have en Ende, og at det hidtil bearbejdede Forraad engang bør komme for Lyset.

<side nr=90>

Med saadanne Ord, som jeg kun har forefundet i skrevne eller trykte Samlinger, havde jeg engang den Plan, at de skulde opstilles i en egen Række for at henstaae til nærmere Prøvelse, og at en saadan Samling maaskee burde indtages i Ordbogen som et Tillæg for sig selv. Men imidlertid maa nok denne Plan indtil videre opgives, og fornemmelig af den Grund, at Ordbogen derved vilde blive alt for stor. Mit færdige Manuskript til denne Bog udgjør noget over 3400 Sider, som rigtignok kun ere halvskevne Sider (nemlig paa brækket Papir), men som dog efter et løseligt Skjøn kunne fylde en trykt Bog paa 70 Ark; og saa stor burde denne Ordbog ikke være. I Stedet for at lægge endnu mere til, burde jeg altsaa hellere søge at forkorte Indholdet overalt, hvor dette uden noget Tab lod sig gjøre. Og der er vistnok ogsaa megen Anledning til at forkorte Indholdet, især i Bogens første Deel, hvor jeg ofte har indført noget mere end det nødvendige, idet jeg tænkte, at det senere vilde være en let Sag at udslette hvad der befandtes overflødigt. Der er saaledes mange Forklaringer, som vistnok ere for lange; der er mange Anmærkninger

og Oversættelser, som ikke vare meget nødvendige; og der er adskillige Rækker af sammensatte Ord, som ere saa simple, at de godt kunne forstaaes uden nogen særskilt Forklaring. I saadanne Tilfælde vil altsaa en Sammentrængelse og Forkortning ikke være til nogen synderlig Skade. Nu er det rigtignok vanskeligt at gjøre sig noget bestemt Begreb om Bogens Størrelse, førend Trykningen er begyndt, eller førend man har seet, hvor mange skrevne Sider der ville gaae ind paa et trykt Ark; og det vil saaledes først senere vise sig, om nogen betydelig Forkortning i Manuskriptet bliver nødvendig. Men ialfald faar jeg være belavet paa at sammentrænge Indholdet saa meget som muligt; jeg har allerede længe havt en Formodning herom, og dette var da ogsaa en Grund til, at jeg helst vilde have det hele Manuskript færdigt, førend Trykningen begyndte.

Imidlertid faar jeg nu forsøge at gjøre Foranstaltninger til Bogens Trykning. Det er hidtil blevet udsat, fordi jeg først vilde indføre det forhen omtalte Tillæg i Begyndelsen af Bogen, for at man strax kunde have en fuld Oversigt af det Indhold, som vil komme paa de første Ark. Der kan maaskee endnu blive nogen Vanskelighed for at faae Bogen udgiven, da man ikke kan vente, at vore Boghandlere skulde være synderlig tilbøielige til at overtage Forlaget paa en saadan stor Bog; men imidlertid vil jeg dog i det længste haabe, at det maa lykkes at finde en Forlægger, og at det ikke skulde behøves at begjære nogen offentlig Understøttelse til dette Foretagende.

Det vil nu blive bekvemmet at udgive Bogen i Hefter paa 6 eller 8 Ark, da dette baade kan være til Fordeel for Afsætningen og tillige give Anledning til, at der fra en eller anden Kant kunde komme Forslag til Rettelser og Forbedringer, som siden kunde benyttes i et Tillæg i Slutningen af Bogen. For min egen Deel maa jeg ogsaa ansee det ønskeligt, at der saaledes ved Afslutningen

<side nr=91>

af de enkelte Hefter kunde blive en liden Hvilestund i det anstrengende Arbeide, som forestaar, saavel med den endelige Forberedelse af Manuskriptet som med den besværlige Korrekturlæsning. Jeg vil kun ønske, at jeg maa være i Stand til at holde ud dermed, saa at Udbyttet af disse mange Aars Arbeide engang maatte komme for Lyset paa en nogenlunde ordentlig Maade.

Christiania den 15de Januar 1870.

Ærbødigst
I. Aasen.

297. *Vitskapsselskapet*, 19. 4. 1870.

Til Directionen for det kgl. norske Videnskabers Selskab i Trondhjem.

Det vil formodentlig være den ærede Direction bekendt, at jeg i de senere Aar har været sysselsat med at forberede en ny og forøget Udgave af den norske Ordbog, som for tyve Aar siden blev udgiven efter det kgl. norske Videnskabers-Selskabs Foranstaltning. Det nye Ordforraad, som efterhaanden kom for Dagen ved den fortsatte Undersøgelse af Folkesproget, voxede snart op til en saadan Størrelse, at det ikke længere syntes raadeligt at udgive det særskilt som et Tillæg til Ordbogen; og desuden viste det sig ogsaa, at Ordbogens eget Indhold behøvede en ny Bearbejdelse med en bedre Ordning og bedre Forklaring, saa at det egentlig vilde være bedst at skrive nyt Manuskript til den hele Bog. Jeg besluttede derfor at slaae det nye Stof sammen med det gamle og saaledes begynde paa en ny Bog, som jeg af visse Grunde helst vilde have fuldskreven og færdig, førend den blev leveret til Trykken.

Med dette Arbeide er jeg nu endelig bleven færdig. Rigtignok kommer der endnu adskilligt nyt Stof til, saa at der altid bliver enkelte Tillæg at indføre; men alligevel maa jeg dog engang slutte dermed, da det færdige Manuskript er blevet saa stort, at det efter et løseligt Skjøn vil fylde over 60 eller maaskee 70 Ark, medens derimod den forrige Udgave kun udgjorde 40 Ark.

Nogen Foranstaltning til Trykningen er endnu ikke gjort; men efter hvad jeg paa Forhaand har kunnet erfare, synes der at være Udsigt til, at en eller anden af Boghandlerne her paa Stedet vil overtage Forlaget af denne Udgave, saa at Bogen altsaa nu kan udgives uden nogen offentlig Understøttelse. Imidlertid vilde jeg dog foreløbig underrette Videnskabs-Selskabet herom for det Tilfælde, at den ærede Direction maaskee kunde have noget herved at bemærke.

Christiania den 19de April 1870.

Ærbødigst

I. Aasen.

Utanpå: Til/Directionen for det kgl. norske/Videnskabers Selskab/i/Trondhjem.

Poststempel: Christiania 19. 4. 1870.

<side nr=92>

298. *Anton Laurentius Larsen, 21. 4. 1870.*

21. April 1870.

Til Cand. Larsen i Kjøbenhavn.

Idet jeg nu skal sende Dem nogle Ord til Svar paa Deres sidste Brev, maa jeg først meddele, at den omtalte nye Ordbog nu endelig er fuldskreven og færdig til Trykken. Jeg begyndte paa dette Arbeide strax efter at jeg var

færdig med den nye Grammatik og bragte det endelig saa vidt, at jeg fik mit Manuskript færdigt til [Trykning] ved Slutningen af forrige Aar. Imidlertid har jeg siden havt et nyt Arbeide med at indføre de Tillæg, som efterhaanden vare samlede, efterat Arbeidet med Ordbogen var begyndt. Tilstrømningen af nyt Stof har nemlig vedvaret siden som før, og endnu kunde der være saare meget at indføre, hvis der blev Tid til at indhente nærmere Oplysning om alt det som er tvivlsomt. Men Tingen maa engang have en Ende, og Manuskriptet til den omarbejdede Ordbog er allerede saa stort, at det synes at ville fylde en Bog paa over 60 eller snarere 70 Ark, medens derimod den forrige Udgave kun udgjorde 40 Ark.

Men Hensyn til Bogens Text har jeg ofte været inde paa den samme Tanke, som er fremsat i Deres Brev, at nemlig Forklaringen burde gives paa Tydsk eller Engelsk, for at de norske Ord kunde blive bedre forstaaede i Udlandet og tillige vinde mere Opmærksomhed. Jeg har ogsaa lagt Mærke til, hvor ubekjendt dette Sprog er for fremmede Sprogmand. Man seer det ene Sprogværk efter det andet med Udsigt over samtlige germaniske Sprog og med saadanne Sammenstillinger, hvori der netop vilde være en passende Plads for den norske Form og hvor denne mangen Gang vilde tjene til god Oplysning ved Siden af de øvrige, hvis den fandtes der; men den findes ikke. Af de tre Mænd, som udgive Grimms Ordbog, er der kun een (nemlig Hildebrand) som optager norske Ord til Sammenligning; de to andre befatte sig ikke dermed. Af de engelske Sprogmand veed jeg kun een, som har benyttet norske Ord, nemlig Wedgwood i en senere Deel af hans *etymologiske* Ordbog, som jeg ellers kun har seet citeret i Edv. Müller's *etymologiske Wörterbuch*; og i Chambers *etymologiske* Dictionary. Dette kan vel for en stor Deel grunde sig derpaa, at Ordbogen af 1850 kom ud i saa lidet Oplag, at det kun var meget faa Exemplarer deraf, som kom til Udlandet; men ellers har vel Sagen ogsaa en anden Grund, nemlig den, at man ikke venter noget Sprogstof fra dette vort Land, da man altid har hørt, at det norske Sprog var for længe siden uddødt og opgaaet i det danske.

Men saa ærgerligt det end kan være, at de norske Ord og Former endnu ikke ere komne til sin Ret i den videnskabelige Sammenstilling af Sprogene, saa maa man dog haabe, at dette vil rette sig med Tiden, og at den forbedrede Udgave af Ordbogen vil hjælpe noget dertil. At Ordene her ere forklarede

<side nr=93>

paa Dansk vil maaskee være ubekvemt for en og anden Videnskabsmand, men alligevel tror jeg dog ikke, at dette vil være til nogen særdeles stor Hindring for de Sprogmand, som virkelig lægge an paa en grundig Sammenstilling

af de beslægtede Sprog. Og imidlertid er der ogsaa en vigtig Grund til netop at give Forklaringen af de norske Ord paa Dansk, nemlig den, at det er vore egne Landsmænd, som først og fremst behøve den Kundskab som her skal meddeles, eller med andre Ord, at det er den nærmeste Nødvendighed, at Landets eget Folk maa faa Adgang til at danne sig et rigtigt Begreb om Landets Sprog. Denne Grund synes mig at være saa overveiende, at om jeg endog selv kunde give Forklaringerne paa et mere anseet Sprog, turde jeg dog neppe bestemme mig dertil.

Men idet jeg saaledes har sat mine Forklaringer i dansk Form, har jeg dog overalt havt fremmede Læsere for Øie. Jeg har bladet flittigt i Molbechs Ordbog og søgt at undgaae alle de tvivlsomme Ord, som ere opkomne hos nyere norske Forfattere og som ofte kun ere daarlige Dialektformer, som man ikke vil finde i nogen Ordbog. Det forekom mig som en Nødvendighed at bruge sædvanlige danske Ord og helst med saadanne som tillige ere tydske eller optagne af andre bekjendte Sprog. Jeg venter endog, at mange Nordmænd ville stødes over de mange fremmede Ord i mine Forklaringer; men dette faar ikke hjælpe; jeg skulde brugt mange flere, hvis jeg kun kunde komme paa dem i rette Tid. Men jeg maa sige det samme om denne som om den forrige Udgave, at jeg idelig har været i Forlegenhed for at finde passende Ord til Forklaringer, og at netop dette Forklaringsværk har voldet mig det største Hovedbrud og den meste Tidsspilde.

En fortræffelig Ting vilde det vistnok være, om man ved Siden af den danske Forklaring ogsaa kunde have en Oversættelse i et andet Sprog. Men herimod stiller sig den slemme Omstændighed, at Bogen da vilde blive meget større; og den er allerede nu saa stor, at det vil blive vanskeligt nok at faa den udgiven, da vore Boghandlere vel ikke vente sig nogen stor Afsætning paa en saadan Bog, som vil koste 3 eller 4 Spd. Jeg har søgt at gjøre alt saa kort som muligt og derfor udeladt eller udstrøget adskilligt, som var mindre sikkert eller mindre nødvendigt; men det samlede Stof er nu engang blevet saa stort, at man ikke længere kan affærdige det i noget maadeligt Bind.

Det var mig en Fornøielse at høre, at De har seet de norske Ordsamlinger, som have ligget ubenyttede i Kbh. Jeg har allerede for flere Aar siden hørt noget derom, og havde ogsaa engang tænkt at reise til *Kjøbenhavn* for at gjøre Optegnelser af disse Samlinger. Men jeg fik efterhaanden saa mange Optegnelser her hjemme af allehaande prentede og uprentede Skrifter, at jeg tilsidst maatte opgive Tanken om at benytte dem alle. Jeg har nemlig i det længste villet holde paa min gamle Plan, som var den, at jeg først ville optage hvad jeg selv havde hørt og saaledes kun benytte de forefundne Ordsamlinger til

Prøvelse og Efterspørgsel i vedkommende Distrikter, for derved at faae nærmere Oplysning om de enkelte Ord og komme til en rigtig Opfatning af deres Brug. Paa denne Maade har jeg virkelig faaet meget fortræffeligt Materiale og vilde vel endnu faaet mere, hvis der blev Tid og Leilighed til at gjennemgaae alt paa samme Maade. Men Sagen er at Arbeidet engang maa afsluttes. Der maa komme noget ud af det, som hidtil er gjort.

Jeg har nok ogsaa forhen faaet et Brev fra Dem som ikke er blevet besvaret, og saaledes har jeg da forsømt at takke for den Ordsamling, som jeg for nogle Aar siden fik tilsendt fra Dem. At see et saadant Arbeide som dette, var mig naturligviis en stor Fornøielse, og jeg var endog ganske forundret over, at der i denne Deel af Landet skulde findes nogen, som forenede en saadan Sprogkundskab med en saadan Interesse for det nationale Sprog. Af de grammatiske Oplysninger kom jeg rigtignok ikke til at benytte saa meget som jeg ønskede, da jeg ikke fik Leilighed til at gaae ind paa *Dialekternes* Egenheder, derimod have *Anmærkningerne* til Ordbogen været mig til stor Hjælp, blandt andet derved, at den gav mig Anledning til at rette paa enkelte Forklaringer, som vare noget feilagtigt opstillede i Ordbogen.

Efter det anførte er Trykningen af *Ordbogen* ikke endnu begyndt, men det var netop paatænkt, at der nu i disse Dage skulde gjøres Foranstaltninger dertil. Det hele Manuskript er færdigt saa at kun Indførelsen af endeel Tillæg endnu mangler. Jeg vil ønske, at det maa gaae heldigt; saa at et Hefte af Bogen snart kunde udkomme.

299. *Georg Grieg*, 30. 4. 1870.

30 April 1870.

Til G. Grieg.

Det har nu draget længe nok, før jeg kom til at sende Deres Haandskrift tilbage. Deels var det saa, at jeg syntes jeg ikke havde Tid til noget Gjennemsyn, og deels havde jeg ogsaa en Frygt for at tage fat derpaa, da jeg vidste hvor utrolig megen Tid der behøves til slige Gjennemsyn, og hvor utrolig lidet der kommer ud af det. Hvis der var Adgang til Samtale om Tingen, var det en anden Sag; men at skrive alt hvad man finder at bemærke, er saa omtrent umuligt. Og saa er det ogsaa at betænke, at der krævedes et eget Studium til disse Ting; der behøves baade en Sprogkundskab og speciel historisk Kundskab, som egentlig er Theologers Fag og ikke kan ventes hos andre. Jeg har ofte tænkt paa at oversætte Stykker af Bibelen, men naar jeg har talt derom med Theologer, har jeg snart hørt saa meget, at jeg er bleven skræmt. Jeg kan saa lidet Græsk, at det er Skam at nævne det, men alligevel har jeg dog mærket, at de smaa Smuler som jeg har opfanget deraf, ofte have været mig til stor

Hjælp i saadanne Tilfælde hvor Grundtextens Ord egentlig ikke let lade sig oversætte men kun nogenledes oplyse ved en længere Forklaring.

<side nr=95>

Det forekom mig som en stor Uleilighed, at Texten ikke var sat i Kapitler og Vers paa den sædvanlige Maade; thi derved kommer man da i Forlegenhed hver Gang man skal opsøge et Stykke om man endog kunde det udenad. Det er dog alligevel en stor Fordeel at have Texten afdeelt i meget smaa Stykker; og om end den gamle Inddeling tildeels kan være daarlig eller feilagtig, saa er dette ikke nogen synderlig Skade; og imidlertid er den nu engang slaaet saa fast, at det vistnok bliver et Slags Nødvendighed at beholde den.

Hvad nu selve Oversættelsen angaar, da maa jeg sige det samme nu som ved visse foregaaende Leiligheder, at det vilde være en let Sag at læse den, naar man kun slap for at paavise noget bedre. Hvert Øieblik synes jeg finde et Udtryk, som støder mig, men naar jeg da skal sige hvad det skulde ombyttes med, saa vil det knibe. Jeg tykkes altid vide, at der findes langt bedre Ord, men jeg veed ikke at komme paa dem; og hvis jeg nu skulde optegne alle mine Betænkninger og Betæneligheder, saa vilde dette blive et langt Arbeide.

Det er netop denne Studering, som er det slemmeste ved saadanne Gjennemsyn, da den kræver saa megen Tid og giver saa lidet af sig. Jeg har opsat adskillige Bemærkninger med Blyant, men jeg veed ikke, om de ere til nogen synderlig Hjælp; maaskee de tildeels ere vanskelige at læse og altsaa kun ere til Udskjæmmelse for Manuskriptet. Imidlertid var der enkelte Punkter, som jeg har forbigaaet, fordi jeg havde tænkt at omtale dem noget nærmere; og saaledes vil jeg da her i Særdeleshed anføre følgende:

Godtokke (Side 2), Tydsk Wohlgefallen. Efter Grundtexten snarest Godvilje. Jf. Veltykke, Hugnad, Fagnad.

Synagoga (3) burde oversættes. Luther [har] tildeels "Schule". Egentlig Samningshus, Soknarstova, Stemnestova (brugl. i *Søndfjord*).

vaarkunna (S. 4. 24. 36.) er noget ubekvemt, men de Ord som det kunde ombyttes med, have ogsaa visse Uleiligheder. [Det er] ogsaa lidet bekjendt (betyder snarest: overbære med). Her gjælder det deels Begrebet "beklage": anka, syta, vaasa; deels "ynkes": ynkast (for aumkast, øymkast), daast (daaddest), kløkkjast, mykjast.

Menneskje-Sonen (6 &c.), faar vel staae. Da Græsk anthropos ligesom Latin homo baade betyder Menneske og Mand, kunde vort "Mann", som ogsaa har begge Betydninger vel være nærmest; men det er her mest om at gjøre at fremhæve Begrebet Menneskens (dvs. *Menneske*-slægtens) Søn.

tyna er nærmest "ødelægge" og synes ikke altid at passe her (S. 9 og fl.). Jf.

fortjona, føra i Ulukka, fella, bana, døyda.

Aalmuge (10 og fl.) passer nogenledes til *Græsk* ochlos og *Latin* turba:
Hop, Skare, Mannvase. Valget imellem Folk og Aalmuge synes ikke at være
saa særdeles vanskelig. Paa nogle *Steder* vil "Folk" passe bedre.

Gudspott (11. 65). *Græsk* og *Latin* blasphemia betyder egentlig ikke blot
Gudsbespottelse, men ogsaa: skammelig Tale, ugudelig Snak, Spot over

<side nr=96>

hellige Ting. Vi burde altsaa her have et andet Ord som Forspott, Vanspott ?,
men dette er vanskelig at finde. Jf. Skamord, Skamrøda, Hædingsord.

støyta og støytast (13. 20. 39) for det tydske ärgern synes ubekvemt.
Græsk og *Latin* scandalizare er egentl. føre i Fald, forføre, fordærve, forskjemma.
I passiv Stilling vel ogsaa: blive oprørt eller ophidset (?).

Jf. skjemmast, forskjemmast, argast. (I denne Betydning forarga).

djevel-ør (dæmoniacus) falder her noget ubekvemt. (S. 17 &c.) Det
tydeligste norske Ord (for dæmoniacus) er maaskee "forgjord", ellers kan man
ogsaa mærke tryllt, fortryllt, forteken, innteken, yverteken.

Draug (25), maaskee bedre Dauding eller Attergangar. *Græsk* phantasma
er egentlig en indbildt Figur. Draumsyn, Skuggesyn, Ham, Vord, Fylgja.

Skipnad (26). Egentlig Tradition (Ervesed), som her helst kunde opfattes
som Fyresegn, Tilsetning, maaskee her hellere: Setning, Fyresetning, Fyreskrift.

Offergaava (27). Ordet Korban (Kap. 7, 11) burde vel her være med.
Sammenhængen i Verset er ellers saa dunkel, at ingen Oversættelse synes tilfredsstillende.
Luther har rigtignok givet en tydelig Forklaring, men det
kommer an paa, om den er tilstrækkelig vel begrundet.

flekka (28) synes mindre heldigt. *Græsk* koinos og *Latin* communis er
egentlig almindelig eller fælles for alle, dernæst ogsaa: simpel, ringe, uædel
(= uvand, smaaleg, klen, vanprydeleg, utekk), altsaa i det hele ligt det tydske
"gemein". Side 26 (Kap. 7, 2) er det oversat med vanheilag, og dette er ikke
saa ganske upassende. Det hertil hørende Verbum, *Græsk* koinoo, *Latin* communico
kunde maaskee ogsaa gjengives med vanhelga. (Det forklares i Tydsk
ved: verunreinigen, entweihen, altsaa: ureinsa, avvigsla). Jf. ellers skjemma,
lyta, nedra.

Vonde Tankar o. s. v. (28) (Mark. 7, 21). Ordningen af de her opregnede
Synder gives noget forskjelligt. Efter Vulgata omtrent saaledes: For innan
fraa Mannsens Hjarta kjem vonde Tankar, Hor, Frillelivnad, Manndraap,
Tjuvskap, Girugskap, Vondskap, Svik, Utugt, Ovund (eller vondt Auga),
Spottord, Ovmod, Vitløysa.

ordkastast (31). Besynderlig nok mindes jeg ikke noget rigtig godt Ord

for Latin disputare. Jf. ordast, rødast, samrøda. Afvigende kiva, trætta.

Surdeig (31), ubekvent Ord, men vanskelig at ombytte. Græsk zyme og Latin fermentum er egentlig Gjær, Gjæring, Gjester.

framgiva (43 &c.), bedre yvergiva (svarende til Latin tradere). Jf. avhenda, avlata, senda.

Suterna (55) er meget for mat. Det græske Ord (<GRESK>■δ■ς</GRESK>) betegner en stor Lidelse, en haard Smerte, saa som Fødselssmerte. Altsaa nærmest: Pinsla, Pina eller Verk. Jf. Rid, Flaga, Fauka.

Møda (56), ligeledes for mat. Græsk thlipsis, Latin tribulatio er nærmest: Trykning, Trengsla, Klemba, Kreisting, Naud, Plaaga.

<side nr=97>

Paktar-Blodet (61) er rigtignok en ubekvem Form, som bør helst undgaaes; men Sætningen er jo ogsaa meget vanskelig at oversætte.

samljoda (64) synes ikke at være i Brug; derimod har man i de sydlige Fjeldbygder samstava(st) og samstevjast, om at harmonere eller stemme overeens; og dette Ord bør vi tage i Brug.

til Viljes (67). En anden Form, som forekommer paa Østlandet nemlig "til Vils" er egentlig rigtigere og henhører til det gamle vil, n.

70. daud (Kap. 15, 44), er naturligviis ganske rigtigt, men paa Grund af en vis Fordom imod Formen kunde man maaskee paa dette Sted benytte det gamle daaen. Det er rigtignok ikke i nogen Brug, men vil dog let kunne forstaaes.

300. *Merknader til "Evangelium etter Markus" [omsett av Georg Grieg], april 1870.*

1. undan deg. - i di. 2. samstundes. 3. Vald (potestas). - Synagoga: Stemnestova. 4. djevlør. - preika (= læra, tala fyre Folket). 5. Mannatrongen. 6. Menneskjesonen. - Baara (Baar). 8. hadde Torv (var naudtrengd). - fyre Mannen. 9. myket Folk (rett). - týna. 10. Toresøner. - Aalmugen (turba). 11. Han er fraa seg (in furorem versus). - Gudspotter (Blasphemiæ). 12. ein stor Aalmuge (ochlos, turba). - ut at saa. 13. med sjåande Augo sjaa &c. Hellere "at dei sjåande skulo sjaa og ikkje merka". - støytast dei samstundes. 14. bera dei Ljos inn. 15. Mustardskorn. - paa hi Strand, = burt um. - toko dei honom &c. = h. med seg. 16. forgangast - Legioni &c. (maa ombyttes). 17. Legioni (kan gaae ud). 18. Dekapolis (Tibya Landet ?). - paa hi Sida (yver Sjøen). - Blodflødor (maa vel staae). - inkje besnat &c. (Forbedres). 19. Blodkjeldor &c. Kropp &c. - han saag Staaket. 20. vaalade myket (båro seg illa). - yversett (utlagt). - støytttest

(skjemdest ?). 21. Profet (Profete). - riste Dufti av d. Føter. 22. vaktade &c. (Afvig. fra Orig.). - Stridshovdingarne &c. 23. Vardmann (Vaktar). 24. vaarkunnade. 25. Molar (Leivningar). - til hi Sida. - Draug (phantasma). 26. Lang Parenthese. M. vituperaverunt. - Skipnadarne (traditiones). - vanheilage (communes). 27. Fint gjera de (snildt). - Offergaava. Korban mgl. (11). 28. flekka (communicare) . - Mk. Hor, Frilleliv, Lauslivnad. - Grensorna. 29. syrofønicisk. - Kvelparne (Smaahundarne). - maalhalt (neppe godt). - Dekapolis Gensor. 30. vaarkunnar. - lagde deim fyre Folket (sette). 31. ordkastast. - Slægt (generatio). - yver &c. (trans fretum). 32. Molar (Leivningar). - sputtade. rækte? - Eg ser Menne &c. 33. verda forkastad (reprobari). - haattar (sapis). 34. han forneitte (deneget). - Æreglansen (gloria). - han vardt umskapad (metemorphote). 35. tri Stovor (skenas, tabernacula). - kjemer i Vissa fyrst (?) 36. ordkastadest (conquirentes &c.). - talmast burt (arescit). - di vantrue Slægt. -

<side nr=98>

vaarkunna oss. 37. ljop saman = strøymde til. - framgjeven (traderet). 38. hadde ordkastast (disputaret). - motteker. fagnar? 39. ein Bikar Vatn (calix). - støyter (scandalizaverat). - lytad (debilis). (Vers 44 er udeladt). 40. Gensor (fines). - Skiljebrev. - ihopskøytt (samanbundet). 41. trugade deim (som bårø deim, mgl.). - springande, hastande? - utan ein (og det er) Gud. mgl. 42. elskade honom (med Kjærleike?). - illa nøgd: modfallen. traatt (difficile). - Menner: Mannen. (Mk. Naalauga). 43. Eigner: Jorder? - framgiva (tradere). - Æregir. 44. kvat: det som. - Bikar (calix). - døypast: vera døypte. - toko dei til at verda tykkne. - Storfolket (principes). 45. kalla paa honom: kalla h. fram. - Ver ved godt Mod: ver trøystig? 46. heve Torv fyre: treng um. - Riket ... det som kjemer. Benedictum quod venit regnum patris nostri David. 47. Fikjetre. - Fikjetidi. - tyna (perdere). 48. forbannade (maledixit). 49. Vald: Magt. - Daupen hans Johannes. - plantade. - Vinpressa. 50. Haadord: Spottord. - vyrda: hava Vyrtnad fyre. - kastade: forsmaadde. - er han vorden: er detta gjort. - leitade: freistade. 51. sannmælt: sanntalande. - giv ikkje um: skøyter. 51. Til kven er detta Likneskja &c. (Cujus est imago hæc et inscriptio). 52. til kven av deim. - i Moses Bok, ved Tyrnerunnen (i Boki um Moses ved T.). 53. Næsting (plesios, proximus). - var aat at læra. 54. Ålmugen (ho polys ochlos). - Agte: vakte. - Skjervar. - Kvitt. - av si Naud: Armod. 55. Der skal ikkje latast. - Eg er det: det er eg. - Stridssegner: Rødor um Ufred. - bera til: ganga til. - Suterna: Trengsla, Pinsla, Naudi. 56. framgiva (55). - Stygget. - vei! - Møda (tribulatio, thlipsis). 57.

stytt: avstytt, avkortat. - til at forvilla. (Parenthese). - Ætter: Vindstrik.
 - dess Grein. - denne Slægti. 58. Dyrvord. - gav Umbodet aat &c. -
 Hanegaling. - leitade: freistade paa. - 59. vordo tykkne. - han
 leitade: grundade? 60. Høgtidi aat dei usyrde Braudi. - toko til at
 verda sorgalle. - Er eg det: Er det eg. 61. mitt Blod, Paktar-Blodet
 (V. 24). - støytast: skjemmast? skjemdast? - hugramare: endaa ein
 Gong (atter). 62. hugstolen: modfallen. - Bikaren: Skaali. - skulde
 svara: svarade. - Sove no &c. (Vilja de no sova). 63. Klubbor: Kjeppar,
 Stavar. - velgjætt: varsamt. 64. burtan: undan, ifraa. - samljoda: samstavande.
 65. Gudspotti. - skuldig. - dekkja. - "med Lovom"? 66. han
 ihugade det (?). - samstundes: aarla, tidlege. 67. framgjevet. - til Viljes.
 - Folket (turba). - hadde hudstroket honom? 68. rido: flettade. - din
 (du). - (Lang Parenthese, om Simon). - yversett. - ovanyver. 69.
 Vers 28 mgl. - framum: frammed. Noget mgl. 70. i tvent. - nokot
 burtare: nokot ifraa. 71. liden: avliden. - angande Kryddor: Smyrsla?
 72. Skjelvte: Skjelv. - seet: seed (sedd). - Sidan: sidst paa. - klandrade:
 lastade. 73. preika: forkynna. - daudlegt: døydelegt? faarlegt.

<side nr=99>

301. *Johannes Belsheim, 13. 7. 1870.*

13de Juli 1870.

Til Belsheim.

Det er nokot sjeldan, at eg giv meg Tid til aa skriva Brev, men so lyt eg
 daa gjera ein Freistnad no likevel, og sidan eg fekk slikt eit kjærkomet Brev i
 Landsmaalet, so lyt eg svara i same Maalet, og det kann daa ogso vera som ei
 Moro imillom alt det andre, som eg lyt skriva i annat Maal. Fyrst og fremst
 lyt eg no takka fyre Brevet og gjera Kvitting fyr det, som var medsendt.
 Desse Pengarne hadde eg ikkje tenkt nokot større paa; og eg trudde ikkje
 at det skulde vera so myket helder; fyrr eg leitade upp mine gamle Uppteikningar
 og saag etter kvat som var uppteiknat. Etter som der stend, heve det
 voret fyrst i Juni 1860 eit Laan paa 5 Dalar, men deim heve eg fenget atter
 i næste August Maanad. Sidan er uppteiknat i Oktober same Aaret 3 dl, og
 deim maa eg hava fenget atter kort Tid deretter; for dei er ikkje innførde paa
 den seinare Aarslista yver ymist Tilgodehavande; og soleides er alt kvitt til
 den Tid. Derimot finn eg uppteiknat fyre 1861 i Mai 2 dl 60, og i
 November 2 dl, og so tilsidst fyre 1862 i April 5 dl, so at heile Skuldi verd
 9 dl 60. Eg heve soleides no fenget ein halv Dalar for myket, og den skulde
 eg med retto sendt tilbaka; men so er det alltid eit litet Bry med det, og so
 tenkte eg, at det kann standa til ein annan Gong. Kven veit, um me inkje endaa

kunna finnast.

Eg hadde det so godt, medan du var her i Byen; for naar eg daa hadde nokot til aa spyrja fraa Valdres, so visste eg kven eg skulde ganga til; men so var det Slut med det og detta var meg ein stor Saknad. Eg heve no i dei sidste 5 Aari haldet paa aa skriva ei ny Ordbok, og no er det daa endelege komet so langt fram at Boki er ferdug; men no er det Prentingi, som stend atter; eg hadde tenkt, at eit Hefte av Boki skulde koma ut no i Sumar; men det er ikkje komet i Gang med Prentingi endaa. I all denne Tid laut eg leggja alt annat Arbeid burt, so eg heve ikkje ein Gong givet meg Tid til aa skriva eit Ord til Svar paa all den Lygn og alt det Slarv um "Maalstrævet", som heve stadet i Avisom og i ymse Bøker med. Fyrst no i Aar heve eg havt som ei liti Kvild; men nokot Arbeid til Prenting heve daa ikkje komet i Stand, so nær som eit litet Stykke, som var nokorleid tillagat fyrr[,] ei Yversetning av Schillers Klokkesong, som no vardt trykt i Dølen i fyrrre Maanad.

Sidan eg nemner Dølen, kann eg og fortelja, at Vinje heve havt mange Umskifte i det sidste Aaret. I Fjor Sumar vaagade han til aa gifta seg, og alt var godt og vel; Kjerringi stellte godt med Reikneskapen hans, so han fekk si rette Innkoma av Bladet sitt og hadde goda Voner fyre Framtidi. So gjekk det daa til fram paa Vaaren; daa kom Kona i Barnseng og fødde ein Son; men deretter lagde ho seg til aa døya, og Mannen sat atter med Barnet. Daa reiste han upp aa Landet til Broder sin, men paa Vegen vardt han sjuk og

<side nr=100>

fekk ein Gigtfeber, som dei kalla det, og denne Sykja vardt langdrøg, so han laut stadna med Bladet sitt i tvo Maanader elder so paa Lag. No er han atter komen til Byen og heve fenget Bladet i Gang paanytt, men han er ikkje frisk endaa.

Det norske Samlaget strævar med aa utgiva Smaaskrifter; men det er ei Uheppa, at d'er faa som kunna skriva rettugt godt, og dei faae som ero, hava liti Tid til slikt Arbeid. Eit uventat godt Verk var "Nokre Salmar", som er utkomne i tvau Hefte, og som heve fenget Lovord baade av Viner og Uviner. (Forfataren er Studenter E. Blix ifraa Salten, ein Mann som me venta oss myket godt av). - Fullmegtig E. Nilsen heve nyst skrivet ei Bok med historiske Fortelningar (Striden millom Persia og Hellas); ho er no snart prentad og verd som 11 elder 12 Ark.

Med meg er no alt saman i det gamle Laget. Eg er ikkje nokot vidare sterk til Arbeid, men so er eg daa ikkje stort verre en fyrr. Der er mangt og myket, som eg endaa heve tenkt aa gjera, naar eg fær fraa meg den endelause Ordboki; men det er uvist kor myket eg skal koma til aa fullføra.

Her i Byen gjeng det no som fyrr, med Byggjing og Braak og Umskipling, so ein snart inkje kan kjenna seg atter. Hus paa try elder fjore Loft veksa upp som Sopp um Hausten, og endaa er det trongt og knapt um Rom. Eg likar ikkje dei nye Husi og hadde beste Huguen til aa flytja ut paa Landet, men eg heve no inkje fenget stella meg som eg vilde fyrr, og fær vel ikkje no heretter helder.

302. Ingeborg Melset, 19. 12. 1870.

19de December 70.

Til Ingeborg Melseth.

Kjære Søster. Det var mig en Glæde at modtage dit Brev og høre, at du lever vel. Det er saa sjelden, at jeg faar nogen Hilsning fra mine Paarørende, og det kan jeg ikke undres paa, da jeg ikke skriver til nogen af dem og altsaa ikke kan vente noget Brev. Det er kun vor Broder Jon, som jeg nogle Gange har skrevet til og faaet Breve fra, men det har været længe imellem. Og desuden har jeg da ogsaa havt saa lidet at skrive om, at det ikke syntes at være Umagen værdt at sende noget Brev. Der er ikke skeet nogen Forandring i min Leveskik, siden jeg kom hid til Byen; jeg boer endnu som en eenlig Person i et leiet Værelse og har lidet Kjendskab med Husets Folk. Det blev ikke saa som jeg havde tænkt, at jeg skulde skaffe mig Huus og Hjem for mig selv. I den Tid da det passede bedst at indrette sig for Fremtiden, maatte jeg fare og flytte alt Landet omkring, saa jeg ikke blev rigtig kjendt paa noget Sted, og siden jeg kom hid, har jeg heller ikke kommet i stort Bekjendtskab med Folk. Og naar man først er kommen bort fra sine Ungdoms Bekjendte og siden kommen til at være imellem bare stolte og fornemme

<side nr=101>

Folk, er det ikke let at finde noget passeligt Selskab heller. Mine Kjendinge have kun været Studenter fra Landet og eenlige Personer ligesom jeg selv. De bosiddende Folk har jeg sjelden havt Adgang til.

Det træffer sig dog af og til, at her kommer Folk fra Søndmør, og især er det mig en Fornøielse hver Gang da Storthingsmændene komme. Morits Aarflot har nu været her paa mange Ting, og de sidste Gange har ogsaa L. Daae fra Solnor været med. Desuden er det nogle Søndmøringer, som have kommet til at blive her i længere Tid, saaledes Joh. Velle, Søn til A. Velle, vor gamle Klokker. Johannes er Lærer ved en Skole her og har allerede skaffet sig Huus og Hjem og en heel Familie. Hans Fader var her i Fjor Sommer og besøgte ham. For et Par Aar siden kom ogsaa Karoles Velle hertil, efter at han i flere Aar havde været Lærer ved en Skole i Bergen. Han er Søn af

Valborg i Halkjellsvik og nedstammer saaledes fra gamle Peer Kr. som jeg nu knapt kan mindes; men han har taget sig godt frem og er kommen i god Anseelse for Kundskab og Lærdom. Ellers er her ogsaa et Par Studerende fra Ørskog, nemlig en fra Søholt og en fra Haukaas, men disse har jeg ikke noget Kjendskab med.

Selv har jeg nu mit stadige gamle Arbeide med at bringe noget ud af alle disse Optegnelser om Sproget, som jeg i denne lange Tid har samlet. Mit sidste Arbeide har været en ny Ordbog med Forklaringer over Ord og Talemaader, som bruges af Almuen. En saadan Bog har jeg ogsaa gjort engang før, men nu skulde det være en ny Udgave med en stor Mængde Tillæg og Rettelser, og med denne Bog har jeg da havt stadigt Arbeide i fem Aar og endda mere. Jeg ærgrer mig ofte over, at jeg saaledes kun kommer til at Skrive store Bøger som ikke kunne komme til stor Brug hos Almuen; jeg havde større Lyst til at skrive smaa og forstaaelige Bøger, som kunde være til Oplysning for Almuesfolk; men saadanne Ting har jeg ikke faaet nogen Tid til.

Imidlertid faar jeg trøste mig med, at ogsaa disse store Bøger kunne blive til Nytte for Almuen, blandt andet derved, at Folk herefter vil faae et bedre Begreb om Bondemaalet end hidtil.

Din Begjæring om et Billede eller Portræt af mig skulde jeg strax have opfyldt, dersom jeg bare havde noget saadant Billede færdigt; men uheldigviis har jeg aldrig hidtil ladet mig aftegne. Nu efter at den nye Kunst med Speiltegning (eller Fotografie) er kommen i Gang, seer jeg rigtignok, at alle Slags Folk lade sig aftegne; men med mig er der ikke blevet noget af det. Jeg har altid været tilbøielig til at ansee al denne Aftegning som bare Fjas, og saa har jeg ogsaa været ræd for, at hvis der var noget Portræt af mig, vilde det snart komme i Hænderne paa visse Folk, som samle Billeder af alle bekjendte Personer og føre dem ind i visse Blade eller Skrifter, hvor de da faae Leilighed til ogsaa at skrive en liden Historie om Personen og gjøre lystigt

<side nr=102>

Nar af ham, hvis de synes noget ilde om ham. En anden Grund har det ogsaa været, at jeg ofte har været brydt af Pletter i Ansigtet og saa har jeg da villet bie til det blev bedre dermed. Men engang faar jeg nu forsøge alligevel, kun faar jeg bede om, at du vil bie lidt længere, da det paa denne mørke Aarstid er næsten umuligt at faae noget godt Speilbillede. Dersom det kunde staae hen til Vaaren kommer, vil der forhaabentlig blive bedre Leilighed, og saa faar jeg da see til, at have det i Minde og ikke forsømme det.

Jeg har nok ofte tænkt, at det skulde være hyg[ge]ligt at komme til Søndmør

igjen, men jeg har havt saa mange andre Reiser at gjøre &c. Og i den nærmeste Tid slipper jeg [ikke] herfra &c. (for Ordbogen). Lykkeligviis har jeg i de sidste Aar været nogenlunde jævnlig frisk. For nogle Aar siden var jeg ofte sygelig, og det hændte ogsaa stundom at jeg mærkede Tegn til Forvirring i Hovedet, naar jeg havde drevet længe paa med Skrivning og Studering. Men i de senere Aar er det blevet bedre &c. Og saa maa jeg da takke *Gud* for altsammen og tilstaae, at omend ikke alt har gaaet som jeg vilde, saa har det dog gaaet godt alligevel. - Ønsker at du maa leve vel.

303. Arbeidsmelding for 1870, 17. 1. 1871.

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke og Underviisningsvæsenet.

I det Aar, som nu er forløbet, siden jeg indsendte den forrige Beretning om mine Arbeider i Anledning af den fortsatte Undersøgelse af Folkesproget, har jeg ligesom forhen været stadig sysselsat med at forberede en ny Ordbog til Trykken; og endelig er det da ogsaa kommet saavidt, at Ordbogen Trykning er begyndt, men nogen Deel af Bogen er endnu ikke udkommen.

Ved forrige Aarsskifte kunde jeg berette, at jeg var kommen til Ende med Reenskrivningen af Manuskriptet til den nye Ordbog, men at der imidlertid var en Samling af Tillæg og Anmærkninger, som vare tilkomne efter Arbeidets Begyndelse og som endnu ikke vare indførte i Haandskriftet. Jeg begyndte derfor kort efter at indføre disse Tillæg og at ordne den første Deel af Haandskriftet til Trykken, idet jeg haabede, at Bogen snart kunde komme under Pressen, saa at en Deel af den kunde komme ud i Løbet af dette Aar. Imidlertid gik det denne Gang som oftere forhen, at alting medtog længere Tid, end man skulde vente. I Begyndelsen syntes det at være vanskeligt at finde en Forlægger til Bogen, men endelig lykkedes det mig dog at træffe en Overenskomst med Bogtrykker Mallings, saaledes at Trykningen skulde begynde i Løbet af Sommeren; Bogen skulde udgives i Hefter paa 6 eller 8 Ark og trykkes med Frakturskrift ligesom den forrige Udgaave, dog med den Forskjel, at enkelte Exempler og Talemaader skulde sættes med mindre Skrift, og at Formatet skulde være lidt større end i den første Udgaave. Siden gik der da nogen Tid hen, førend Trykningen kunde begynde, og da den endelig udpaa Høsten

<side nr=103>

var begyndt, indtraadte der atter flere Standsninger. Det blev nødvendigt at anskaffe større Mængde af Skrift eller Typer til Bogtrykkeriet, og da disse Typer maatte forskrives fra Tydskland, hvor der nu, paa Grund af den udbrudte Krig, var bleven Mangel paa Arbeidsfolk i Fabrikerne, saa kom det til at vare noget længe, førend denne nye Forsyning ble fremsendt. Under

saadanne Omstændigheder løb da Tiden hen, saa at Trykningen ikke kom rigtig i Gang førend ud i November Maaned. Det var saaledes ikke mere end tre Ark, som bleve færdige fra Pressen til Juul, og det vil altsaa endnu vare en Maaned eller to, førend et Hefte af Bogen kan komme for Lyset.

Endskjønt jeg maa beklage denne Forsinkelse, blandt andet derfor, at mange Sprogforskere og videlystne Mænd have maattet vente alt for længe paa denne Bog, maa jeg dog sige, at Forsinkelsen ogsaa har været mig til nogen Fordeel, da jeg derved har faaet saa meget bedre Tid til at indføre de Tillæg, som efterhaanden havde tilbudt sig, og til at gjøre de Rettelser og Forbedringer, som ved ethvert nyt Gjennemsyn af Haandskriftet at være fornødne. Jeg vidste allerede forud, at der vilde behøves en lang Tid hertil, og derfor var det da ogsaa, at jeg helst vilde komme til Ende med Bogens Reenskrivning, førend der blev gjort nogen Foranstaltning til Trykningen. Selv nu efter saa lang Tids Forløb er Indskydelsen af Tillæggene kun fuldført i den første Trediedeel av Bogen; men i denne Deel var da ogsaa Mængden af Tillæg størst, da der nemlig var hengaaet omtrent fem Aar fra Begyndelsen af Arbeidet. Og ligesom der i denne Deel af Bogen blev de fleste Tillæg, saaledes blev der ogsaa den største Trang til Rettelser og Forandringer i Texten, for at der kunde blive Lighed og Overeensstemmelse imellem de forskjellige Dele af Arbeidet.

De Forbedringer, som ellers have krævet mest Tid og skaffet mest Hovedbrud, ere netop de, som grunde sig paa en Bestræbelse for at give tydelige og nøiagtige Forklaringer til Ordene. Da nemlig en saadan Bog bør være forstaaelig for Udlændinger saavel som for Landsmænd, maatte det her være magtpaaliggende at give Forklaringerne i en god dansk Form og forøvrigt helst benytte de Udtryk, som ere mest udbredte eller bekjendte i andre Sprog. Fremmede Sprogforskere, f. Ex. tyske eller engelske, kunne ofte have Møie nok med at forstaae den danske Forklaring, og de vilde faae endnu mere Møie med en Forklaring, som syntes at være dansk og dog ikke var det. Men nu er det netop Tilfældet med det Sprog, som vi vænnes til i vore Blade og Bøger, at det ikke altid er rigtig Dansk. Deels vænnes vi til adskillige fremmede Ord, som nok ikke ere synderlig bekjendte i Dansk, og deels vænnes vi til at bruge et andet Slags Ord, som vel egentlig skulde være norske, men som sædvanlig skrives i visse forvanskede Dialektformer, saa at de neppe ville findes i nogen ordentlig Ordbog. Jeg er saaledes idelig nødt til at blade i de danske Ordbøger for at see, om Ordene virkelig findes der med den paatænkte Betydning, og

<side nr=104>

ofte finder jeg da, at en Forklaring, som jeg forhen har brugt, vil være uforstaaelig

allerede for danske Læsere og endnu mere for tyske eller engelske.

Og ved Siden heraf er der ogsaa en Omstændighed, som altid har gjort Ordenes Forklaring besværlig, nemlig den at man idelig kommer i Forlegenhed for at finde passende danske eller mere bekjendte Ord til at oversætte de norske med. Der er saaledes mangfoldige Forklaringer, som jeg flere Gange har maattet forandre eller gjøre om igjen, saa at jeg trygt kan sige, at netop denne Deel af Arbeidet har voldet mig større Vanskelighed, end almindelige Læsere ville forestille sig.

Hvor stor denne nye Ordbog vil blive, er endnu vanskeligt at vide, da det er saa faa Ark, som hidtil ere opsatte til Trykning; men hvis jeg tør slutte noget af denne Begyndelse, vil Bogen blive imellem 60 og 70 Ark. Da vil ialfald blive en god Deel større end den forrige Udgave, som kun udgjorde 40 Ark; og dette er i visse Henseender en uheldig Ting, da det vil være til Hinder for Bogens Udbredelse her i Landet, hvor de mest videlystne Folk sædvanlig have liden Leilighed til at købe store Bøger. Imidlertid vil dog den sidste Halvdeel af Manuskriptet ikke blive saa drøi som den første, da der ikke bliver saa mange Tillæg at indføre som i Begyndelsen. Og desuden maa der vel blive Adgang til at forkorte Indholdet paa et og andet Sted. Som jeg ved en foregaaende Leilighed har antydnet, søger jeg at indskrænke det store Antal af sammensatte Ord, forsaavidt de høre til et simpelt og let forstaaeligt Slags, som f. Ex. de mange Ord, som kunne sammensættes med Navne paa Dyr og Væxter, Træer, Bygninger, Arbeidsredskaber og deslige. Dernæst udelader jeg sædvanlig ogsaa de Ord, som jeg kun har forefundet i Skrifter og Optegnelser, og som jeg ikke ellers har faaet nogen Bekræftelse paa eller Oplysning om. Og endelig har jeg søgt at undgaae saadanne etymologiske Anmærkninger, som vilde optage meget Rum og dog ikke give tilstrækkelig Vished om Tingen.

Forhaabentlig vil der nu snart blive Leilighed til at udgive et Hefte af Bogen, saa at Almenheden dog engang kan faae see noget Udbytte af disse langvarige Arbeider. Imidlertid kommer jeg til at faae stadig Sysselsættelse med Korrekturlæsningen og med den fortsatte Indførelse af Tillæg og Rettelser, saa at der neppe bliver Leilighed til at begynde paa noget nyt Arbeide. Der er nok andre Ting, som jeg i længere Tid har tænkt paa, saasom en ny og forbedret Udgave af min Samling af Norske Ordsprog; men dette maa vel endnu opsættes til en senere Tid, da det nu er mest magtpaaliggende at faae Ordbogen vel fra Haanden.

Christiania den 17de Januar 1871.

Ærbødigst
I. Aasen.

304. *Bladstyret for "Andvake"*, [april 1871].

Til Redactionen af Bladet Andvake.

Af det Nummer af Bladet, som jeg har faaet tilsendt, seer jeg, at der endnu er Adgang til at sige fra, om man vil have Bladet eller ikke, og jeg benytter derfor Leiligheden til at sige, at jeg ikke har Lyst til at have et Blad som er saa vanskeligt at læse og forstaae som dette. Dersom Sproget var en virkelig Dialekt og nøiagtigt skrevet, vilde det dog være til nogen Oplysning baade for mig og flere, men en vilkaarlig Sammenblanding af flere Slags Dialektformer bliver mere til Forvildelse end til Oplysning. Det er let sagt at man skal skrive efter Udtalen, men det er ikke saa let udført; jeg har f. Ex. ikke hørt nogen udtale aristokratisk, tyrannisk, el. vokalisk, thi der er mange Slags Udtale, og den almindeligste er ofte den som mindst fortjente at komme i Skrift. Naar vi skulle lære et andet Sprog, pleier man ikke at være saa føielig at kaste alle Former bort forat vi skulle faae det saa meget mere let og mageligt. Bønderne pleie overalt at sige at det [er] mere vanskeligt at læse deres eget Maal end et Bogmaal, og heri have de god Ret. Et Bogmaal skulde netop hjælpe til at støtte og styrke den bedste nationale Udtale, og ikke til at helliggjøre al den Skjødesløshed som Dagligtalen kan tillade sig. Naar man nu vil give efter for den slappest Dagligtale saa bliver der ingen Adgang til at see Ordenes rette Form, og tilsidst bliver der heller ingen Regel for Skrivemaaden; man vil altid komme til at vakle imellem to eller flere Maader. Den ene vil skrive "hava trutt, stridt, kjent og dømt", den anden vil skrive hava trudd, stridd, kjend og dømd (saaledes som her i Bladet). Den ene vil skrive: dæ, mæ, au efter Udtalen, den anden: de, me, aug efter egen Smag og Behag. Den ene vil have: Hestar, Gutar, Dagar; en anden som har hørt at Sproget skal være "vokalisk", vil have Hesta, Guta, Daga. Og paa en anden Side vil ogsaa Læseren staae forlegen, f. Ex. med Formen "kasta" som kan betyde baade kastar, kastade og kastat; eller ligesaa med Ordene "me" og "de", som kunne betyde mangt andet, end det som er tilsigtet. Det vil da ikke vare underligt, om Læseren synes, at den danske Form var meget bedre. Thi det er da ogsaa en bekjendt Sag, at Folk i andre Lande have en ligesaa skjødesløs Udtale som her; men alligevel finde [de] det dog nødvendigt at lære en fuldkomnere Form til skriftlig Brug, og til denne Form pleie de da ogsaa at holde sig i Læsningen om ikke just i Dagligtalen; thi den Paastand at visse Bogstaver ikke skulle udtales i Læsningen er nok bare en Skolemesterregel, som ialfald ikke kan have stor Gyldighed for de nordiske Sprog.

Men i Følge med den omtalte Vanskelighed for Læseren er der ogsaa en anden og større Skade, nemlig den, at med en slig omskiftelig Sprogform kunne

Folk aldrig faae noget sikkert Begreb om et nationalt Sprog. Det er dog den første og simpleste Fordring til ethvert Bogmaal, at det altid skal vise sig i samme Form, og at Ordene skulle see ligedan ud i den ene Bog som i den

<side nr=106>

anden, og i det ene Aar som i det andet. Var ikke dette, saa kunde vi ikke engang lære at læse og endnu mindre at forstaae noget Sprog tilgavns. Naar man nu tvertimod vil splitte Sproget i flere Dialektformer, saa betager man Folket alt Haab om at komme tilrette dermed og virker saaledes netop til at gjøre den hele Stræben forhadet og modbydelig. Og dette vil da ogsaa være til stor Glæde for Sprogets Foragtere, som deri netop see sit bedste Ønske opfyldt; thi de ville derved faae saa gode Vaaben i Hænde, at det ikke længere nytter at forsvare det saakaldte Maalstræv. De ville ingen Forskjel gjøre paa nyt eller gammelt Maalstræv, men give os alle lige Deel af Spot og Fornærmelser, og saa maa de uskyldige lide for de skyldige og tie stille til alle Fornærmelser.

Dette er naturligviis ikke noget hyggeligt for os, som have været med fra Begyndelsen og staaet imod alle Stød, fordi vi vidste, at vi havde en Sag, som kunde forsvares med al Ærlighed, saalænge som den ikke blev forfusket af dens egne Venner. Vi troede da ogsaa, at vi nu af den lange Erfaring skulde vide nogenlunde Besked om, hvad Fremgangsmaade, som her var den retteste; thi man maa dog have lært mere paa 30 Aar end paa 3 Aar. Jeg tør tillade mig at bemærke, at den Fremstilling af Sprogsagens Historie, som staar at læse i dette Blad, ikke er saa ganske paalidelig. Det er ikke rigtigt at den saakaldte "gamle Form" var rettet efter Svensk og Dansk; den var netop rettet efter de bedste norske Dialekter og dernæst efter Gammel Norsk. Heller ikke er det rigtigt, at det var skandinaviske Tanker, som ledede mig til at opstille en "Normalform", og at jeg i dette Stykke maatte "give efter for Tiden". Forholdet er omtrent det modsatte. I mine første Forsøg brugte jeg kun et Slags Fælles Dialekt efter den almindeligste Udtale; men jo mere jeg satte mig ind i Sagen, des mere fandt jeg, at det var meget uheldigt at opstille en ny Dialektform, som stod langt under Svensk og Dansk, uagtet dog den svenske og danske Dagligtale er lige saa slusket som vor egen. Den eneste rette Maade maatte her blive at opstille den ældste eller fuldkomneste Form og ikke den almindeligste; og naar jeg nu besluttede mig dertil, saa var dette just ikke at give efter for Tiden, men hellere at stille sig imod Tiden. Der var vel et Par Sprogmand, som samtykkede deri, men forøvrigt var hele Hoben imod, og dette viste sig da ogsaa tydeligt nok i de mange hidsige Angreb og i al den Tale om at opfinde eller lave eller skabe et ny Sprog. Jeg blev rigtignok staaende længe alene om Forsvaret, men havde dog senere den Fornøielse, at

nogle af de kyndigste Mænd gave min Plan sit Bifald og sagde, at saa omtrent burde det være.

At det nu igjen skulde være Tid til at gjøre et voldsomt Spring tilbage til Dialektformen, kan jeg ikke forstaae, og heller ikke veed jeg hvad for mærkelige Opdagelser det er, som nu have givet Anledning til at fordømme det gamle System som "aristokratisk og tyrannisk og attaat unationalt" eller til en slig sikker Forhaabning om, at vi som holde paa det gamle, skulle snart

<side nr=107>

komme efter og gaae over til den nye Form. Dette er jo reent en aabenbar Krigserklæring, som vistnok vil være til stor Glæde for alle vore gamle Modstandere, men som dog ikke vil bringe os til Overgivelse endda. Den nye Modstand kan nok hindre os i at forsvare Sprogsagen mod de gamle Modstandere, men den kan ikke hindre os i at arbeide for den efter samme Plan som forhen. Det kan nok være muligt, at en saadan regelløs Dialektform kan finde en Deel Tilhængere, især af unge varmbloedige Folk, som ville meget og vide lidet; men selv om Tallet paa disse Tilhængere skulde blive noget stort, venter jeg dog at de som forstaae Tingen bedst, ville være lidt uvillige til saaledes at lade sig omdrive af ethvert Lærdoms Veir. Jeg for min Deel agter ikke at løbe over eller at gjøre flere Indrømmelser end som ere gjorte forhen. Jeg finder ikke, at det nu er nogen "Ti" for et Blad at skifte sit Sprog; derimod finder jeg, at det vilde engang være Tid til at rette noget paa endeel slemme Sprogbommerter og unorske Udtryksmaader, som i den sidste Tid synes at have vundet meget Indpas; det vilde ialfald være mere nødvendigt end at studere paa hvad Sprogform der skulde være bekvemmest for alle de Fuskere, som kunne faae det Indfald at ville skrive i et Sprog, som de endnu ikke have lært.

305. *Johan Peter Sand, 18. 9. 1871.*

(18 Sept. 71.)

Til J. P. Sand.

Som Medlem af en bedømmende Committee i "Det norske Samlag" i Christiania har jeg faaet Anledning til at læse de Segner fra Selbu, som De har indsendt til Selskabet, og i Anledning heraf tillader jeg mig at sende Dem nogle faa Bemærkninger, fornemmelig om Sproget og Skrivemaaden i disse Stykker. Jeg maa da for det første sige, at jeg for min Deel har havt megen Fornøielse af at læse disse Sagn, og at jeg ogsaa har havt Nytte deraf for mit eget Arbeide idet jeg her fandt særdeles god Oplysning om et Landskabsmaal,

som jeg forhen vidste alt for lidet om. Jeg har saaledes faaet Leilighed til at optegne adskillige Ord eller Former, som jeg forhen ikke havde eller ikke var rigtig sikker paa; og jeg vilde kun ønske, at jeg havde havt disse Oplysninger nogen Tid før, da de nu for en stor Deel komme for seent til at benyttes for den nye Ordbog, som nu er under Trykning.

Imidlertid er det ikke alle, som ere saa vante til at læse Bygdemaal som jeg; og saaledes kunde det nok være, at mange vilde finde disse Stykker vanskelige at læse, og at enkelte Ord kunde behøve en liden Forklaring. Og naar en saadan Bog skal trykkes, er det allerede en slem Ting, at man ikke har stadig Adgang til Raadførsel med Forfatteren da et og andet let kan blive misforstaaet eller læst feilagtigt; der er saaledes enkelte Ord, ved hvilke jeg ikke er sikker paa, om jeg har læst dem rigtigt, saasom: Fæl (el. Tæl), Fælkniv (Tælkniv),

<side nr=108>

Tegind (*Fegind*), paa Hemrommi (el. *Lemrommi*), Laten (el. Loten); og lettest kan Læsefeil indsne i Stedsnavne som Rotl'n, Fongind, Barsmoen, i Barogara, Kvelohaugen, Ems, Evjare.

Dernæst er der enkelte Ord som jeg ikke rigtig forstaar mig paa. Saaledes "Kjeld", som ikke synes at betyde Hjell (Loft) men hellere en Laave eller sligt. Ligesaa Nerkjeft ("dem bar ut Nerkjeftend i Træg"), som jeg slet ikke forstaar. Noget lignende er Tilfældet med "Skrut" (taa di Nepfrøskrutaam), Smelleska (?), Stappar (Fod?), Pjaale, hurra og ettehurra. Ved det Udtryk "me di Bæraam" skulde det være godt at vide, om det hedder Bær eller Bære, og om det er Hunkjønssord eller Intetkjønssord. Ved Ordet Gadd (Hest) er det paafaldende, at det i Dativ kan hedde "Gaddja". Ved det Udtryk "dem mel ti" (snakke om?) er jeg uvis om Verbet er mæla (mele) eller mala (maalaa). Blandt Former, som synes mig usikre, mærkes: od (aad), hold, huld og hild (alle som Imperfektum med Betydningen holdt), held (halvt), heldanna. Kongind va foldi; ho va intik; me'n kristi Lem (mon ikke: kristen); ker'n ha bekommi a vori (?), han laag aa sprat aa skjælv (skolv?); din egja Dreng (eien?); saa fe den hi dej (den her?); gangja unda me (mon ikke gang eller gakk)? Paa et Par Steder synes noget at være glemt eller forskrevet; saaledes "saa ska den fo, som alt ska de gjaa", og "naar'n kom ini sad Sjøle, sat'n Andrianus der". Maaskee ogsaa flere Steder, som jeg har forsømt at optegne.

Noget paafaldende var det mig, at der stadigt staar e i endeel Ord, som ellers almindelig udtales med æ, som: de e, fe, Kle; Era, lere, kjere, svert, skreme, Seter, redd, Trette. Men dette er maaskee en Egenhed ved dette Maalføre. Maaskee det samme er Tilfældet med "ei" for øy.

Nogen Betænkelighed har jeg ellers ved Skrivemaaden "nd" for dobbelt

"n", som: indaa and'n, hend, kvend, ind kvend, gjend, Jend, i Kvend, andur, Dagind, Bakkind, Haugend, Hestend, Taanda, Baanda; Slaataanda &c. I den sædvanlige nordenfjeldske Udtale pleier det dobbelte "n" ellers at lyde næsten som inj, nnj, el. ngj, f. Ex. Granne næsten Grangje; og det kunde da vistnok være nyttigt at adskille det fra det rene dobbelte N, som ogsaa forekommer i enkelte Ord; men at skrive det med "nd" synes dog noget betænkeligt, da Folk altid ville læse som der staar skrevet, og saaledes stundom kunne have Møie for at kjende Ordet igjen. Men maaskee det her virkelig udtales som "nd"; i det Tilfælde er der intet at anmærke, og ialfald er det nu vanskeligt at gjøre nogen Forandring i denne Skrivemaade. Noget lignende kunde ogsaa synes om "ld" for dobbelt L, dog findes dette heldigviis ikke i saa mange Ord som det forrige.

En Lettelse for Læsningen vilde det være, om Endekonsonanten oftere var fordoblet, saasom i Ordene: at, aat (ha'), ret se, bit, slep, leg, haag (hogg), Tak og lignende, som let kunne forvexles med noget andet. Ogsaa vilde det være til Fordeel for Tydeligheden, om nogle Sammenstillinger vare skrevne

<side nr=109>

i to Ord i Stedet for eet, saasom: paafar, iveg, ivegja, ilag, ilaas, paatimen. Men dette er da noget som er sa let at forandre, at det knap er værd at tale om.

Lyden ej (i Hej, dej, Treja) er maaskee kun det samme som "øy" og burde isaafald skrives ligedan.

Et Udtryk, som forekommer mig fremmedt, er Ordet "ker" (i Betydningen hvor, eller paa hvilket Sted), nemlig i de Sætninger: Der ker Kjørkja staar; der ker han sto; der ker han he sli, der ker han haur? de, dit ker'n skuld; dit ker de va. Her pleie vi ellers altid bruge: der, eller der som, el. blot: som. Enkelte have rigtignok begyndt at sige "kor", men dette synes at være en meget fremmed Brug. Hvis det ellers er gammel Brug faar det staae.

Ellers er der ogsaa enkelte fremmede Ord, som maaskee burde ombyttes med mere hjemlige Udtryk saafremt saadanne findes; saaledes: Nabo, Nisse (jf. Tufte, Niskjerring, trekte, traf, sak, Rakspige, omtrent, Lossement, Familjan, bestandaugt, bestemt, oforsigtaugt, Gjemyt, Orden, ordne, spisse (Øraam), Model, kostbar, Snirkla, aatspredt, Støi, Spisbur. En saadan Rensning kan nu just ikke være saa aldeles nødvendig, men det vilde dog i saadanne hjemlige Fortællinger altid være godt at opvise saa mange ægte gamle Ord og saa faa fremmede som muligt.

En liden Forklaring af Betydningen kunde som før sagt, være ønskelig paa enkelte Steder. Jeg kan til Ex. anføre, at jeg strax i Begyndelsen stod i Forlegenhed ved Ordet "Kvendfele", da jeg ikke kunde komme paa, hvad det

skulde betyde, førend jeg senere saa "Kvend" og "Fel" paa andre Steder og saaledes sluttede, at det maatte vare det samme som Kvernfjellet. Men en saadan liden Forklaring er nu altid let at føie til, hvis man bare kan finde noget Rum til at skrive den paa. I saadanne Haandskrifter vilde det altid være godt at have et aabent Rum eller en bred Kant paa hver Side til at skrive Tillæg eller Rettelser paa.

Idet jeg saaledes tilstiller Dem disse Bemærkninger som jeg har oplæst for Selskabets Formand, H. Berner, maa jeg bede om Undskyldning for den Frihed som jeg derved har tiltaget mig, fornemmelig af den Grund at jeg frygtede for at noget kunde blive misforstaaet el. forfeilet, naar Samlingen skulde trykkes. Forøvrigt maa jeg henstille til Dem selv, hvorvidt De skulde finde det nødvendigt at gjøre nogen Forandring i de her berørte Punkter.

306. Ingeborg Melset, 30. 9. 1871.

30te Sept. 71.

Til Søster Ingeborg.

Da jeg forrige Gang skrev dig til, maatte jeg bede mig undskyldt for, at jeg ikke kunde sende dig den Ting, som du havde bedet om, da jeg ikke den Gang havde noget saadant og heller ikke fandt Tiden beleilig til at forskaffe mig det. Senere har jeg da jævnlig tænkt paa at opfylde din Begjæring; men

<side nr=110>

saa har jeg altid syntes, at der var en eller anden Hindring i Veien, og saaledes har da Tiden gaaet hen, saa at jeg først ganske nylig har kommet til at forskaffe mig den omtalte Ting. Jeg maa saaledes atter bede om Undskyldning for, at det har draget saa længe dermed.

Imidlertid er jeg da saa lykkelig at kunne sige, at jeg lever vel, og at mit Arbeide gaar nogenlunde jævnt og stadigt fremad, saalænge som jeg faar tage det let og mageligt og ikke behøver at haste meget dermed. Jeg har endnu den samme Lyst til at lære og samle Kundskab, og jeg synes da ogsaa, at jeg altid gjør Fremskridt nu som før. Derimod gaar det altid tungt og seent, naar jeg skal skrive eller forfatte noget; og dette kommer vel meget deraf, at jeg altid er ræd for, at det ikke skal blive godt nok. Men det er nu ogsaa en nødvendig Ting at være forsigtig med saadan Skrivning, da der er saa mange, som altid have Lyst til at finde Feil og Mangler ved de Skrifter, som komme fra en Person, som har samlet sin Kundskab paa egen Haand eller udenfor Skolerne. Og især er det da slemt, naar man kommer til at skrive et og andet, som ikke behager disse Folk; men dette bliver man dog stundom

nødt til at gjøre alligevel. Imidlertid er der nu ogsaa forskjellige Meninger iblandt disse Folk, saa at man ofte kan træffe til at faae Last fra den ene Side og Ros fra en anden Side; og tilsidst bliver man da ogsaa vandt til denne Ting, saa at man ikke bryder sig stort om hverken Ros eller Last. Men alligevel maa man nu altid passe paa, at man har god Grund for det som man skal sige, at man ikke siger mere end man veed med nogen Vished.

I forrige Vinter var jeg noget plaget af Gigt eller Værk i den ene Arm, og det varede da saa længe til der kom Sommervarme i Luften; siden har jeg ikke kjendt noget dertil, men det kan vel hændes, at det kommer igjen. Jeg har lidt meget ondt af Kulden om Vinteren, siden jeg kom her til Byen, og saa har det da ogsaa været vanskeligt at finde noget hyggeligt Huus til at boe i paa dette Sted. Her er en forfærdelig Mængde af store og høie Huse med den ene Sal ovenpaa den anden[,] men saa er det ogsaa saa mange Værelser og saa meget Folk i hvert Huus, at man ikke kan faae stille sig, som man vilde hverken for Vinteren eller Sommeren. Jeg skulde have god Lyst til at komme til en hyggelig Gaard paa *Landet* hvor jeg dog i det mindste kunde kjende alle Folk i Huset, men saa længe som jeg har saa meget at bestille i Byen, er der ikke nogen Leilighed til at slippe bort herfra.

Mit egentlige Årinde for denne Gang er ellers at fremsende det forhen omtalte Billede eller Portræt, som jeg nu endelig har faaet. Men jeg er ræd for, at det ikke kan være nogen Fornøjelse at see det, og ialfald er jeg selv ikke synderlig vel fornøiet dermed. Jeg har altid havt en Ulyst til at see noget saadant Billede, da jeg frygtede for at det vilde blive stygt; men saa var det heller ikke at vente, at det skulde blive bedre senere, og egentlig burde jeg da have skaffet mig det for flere Aar siden.

<side nr=111>

Imidlertid faar jeg hermed slutte mit Brev, idet jeg ønsker at baade du og dine maa leve vel.

307. Arbeidsmelding for 1871, 20. 1. 1872.

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

I Lighed med hvad der i de foregaaende Aar har fundet Sted, skylder jeg at indsende en Beretning om mine Arbeider i det forløbne Aar, og dette kan da denne Gang gjøres nogenlunde kort, da heldigviis nu en Deel af mit lange Arbeide er kommen for Lyset, idet nemlig de første Hefter af den norske Ordbog endelig ere udkomne.

Ved forrige Aarsskifte var det kommet saavidt, at Ordbogens Trykning var begyndt; imidlertid var det kun de 3 første Ark, som vare blevne

ferdige til Nytaar. I den nærmeste Tid skred da dette Arbeide saaledes frem, at det første Hefte paa 8 Ark var færdigt ved Slutningen af Marts Maaned. Det andet Hefte blev færdigt i Juli Maaned, og det tredje i Oktober. Det fjerde Hefte ventede vi at faae færdigt før Juul, men imidlertid indtraf der nogen Forsinkelse, saa at det først blev færdigt efter Nytaar. Dette Hefte, som slutter med 32te Ark, rækker noget langt ud i Bogstav M og er kommet omtrent som halvandet Ark ud over Midten af Manuskriptet. Den første Halvdeel af Bogen er altsaa færdig fra Trykkeriet, og det hele kan nu antages at blive lidt over 60 Ark, altsaa ikke fuldt saa meget, som det i Begyndelsen blev anslaaet til. Imidlertid vil der nok blive endeel Tillæg at indføre ved Slutningen, saa at der rettelig kan blive et Par Ark mere. Jeg har ogsaa forhen tænkt paa, at der ved Slutningen af Bogen skulde indskydes et særskilt Tillæg af saadanne Ord, som forefindes i ældre Ordsamlinger, Topografier, eller lignende Skrifter, og som jeg ved de hidtil gjorte Undersøgelser ikke har faaet nogen nærmere Oplysning om. Et saadant Tillæg kunde ialfald gjøres temmelig kort, idet man kun skulde optage de mærkeligste Ord og derimod forbigaae allehaande ubetydelige eller tvivlsomme Udtryk og Benævnelser, som kunde optage mere Rum, end de egentlig fortjene, saasom f. Ex. de mangfoldige Plantenavne, som findes anførte som norske, skjønt man ofte bliver uvis om, hvor de ere komne fra. Da imidlertid Bogen bliver stor nok alligevel, er jeg endnu ikke ganske bestemt paa, hvorvidt et saadant Tillæg her skal indføres; og for en Deel vil det da ogsaa beroe paa, hvorledes det vil lave sig med Fyldningen af det sidste Ark i Bogen.

Da Manuskriptet til Ordbogen allerede var færdigt, førend Trykningen begyndte, kunde man vente, at der nu skulde blive nogen Tid tilovers for adskillige andre Arbeider; og virkelig havde jeg selv ogsaa ventet mig en og anden Hvilestund, endskjønt jeg nok vidste, at der endnu vilde blive meget at gjøre med Ordbogen. Imidlertid har det viist sig, at der ikke var nogen

<side nr=112>

Hvile at vente, da nemlig det nødvendige Efterarbeide har optaget saa megen Tid, at jeg ikke har fundet Leilighed til at foretage noget andet. Foruden det sædvanlige Gjøremaal med Korrekturlæsningen blev der ogsaa et langt Arbeide med at affærdige Haandskriftet til Trykningen, blandt andet med Antydning af alle de Ord og Exempler, som skulde sættes med anden Skrift end de almindelige Forklaringer. Dernæst vare mange nye Ord eller nye Oplysninger tilkomne, som endnu ikke vare indførte i Manuskriptet; og endelig skulde det hele gennemgaaes med et strengt nøiagtigt Eftersyn, som for Sikkerheds Skyld tildeels maatte gjentages flere Gange. Det sidste er

egentlig det, som har optaget den meste Tid, da jeg ved ethvert saadant Eftersyn idelig har fundet noget, som burde rettes eller forbedres, og da mange af de tilkomne nye Oplysninger have medført en ny Opfatning af flere Ord, som havde en vis indbyrdes Sammenhæng. Og imidlertid har det nu som forhen været Ordenes Forklaring, som har foraarsaget mig det meste Hovedbrud, idet jeg jævnlig syntes, at den opstillede Forklaring var utydelig eller uheldig, og dog ikke for Øieblikket kunde finde nogen, som var bedre.

Om Behandlingen af Ordene behøver jeg ellers ikke nu at sige meget, eftersom allerede en betydelig Deel af Bogen er udkommen og saaledes fremlagt til almindeligt Eftersyn. Imidlertid er der dog altid adskilligt, som Læseren ikke selv kan see, og som først kan paavises i en Fortale til Bogen; blandt andet kunde det bemærkes, at denne Bog ikke indeholder alt det Forraad af Ord, som hidtil er optegnet eller paaviist. Hvad jeg selv har forefundet blandt Almuen, er rigtignok altsammen indført, med Undtagelse af endeel fremmede Ord og adskillige andre, som enten vare alt for usikkre eller ogsaa alt for ubetydelige til at opstilles for sig selv med en særskilt Forklaring. Hvad jeg derimod kun har forefundet i Bøger og Skrifter eller i forskellige mindre Ordsamlinger, er ikke her kommet til nogen fuldstændig Benyttelse. Som jeg allerede ved tidligere Leilighed har bemærket, var det min Plan at søge nærmere Oplysning i Landdistrikterne om de saaledes forefundne Ord, idet jeg først vilde høre dem hos Almuen, førend jeg optog dem i min egen Samling. Og paa denne Maade har jeg da ogsaa benyttet de Ordsamlinger, som jeg havde bekommet for nogle Aar siden; medens derimod nogle nye Samlinger, som jeg først har faaet i de seneste Aar, ere kun blevne lidet benyttede, da der ikke blev Tid til nogen nærmere Undersøgelse, uden kun forsaavidt som jeg ved indtræffende Leilighed kunde gjøre Forespørgsel om et og andet af de vigtigste Ord. Det blev nu engang nødvendigt at gjøre en Avslutning paa dette Arbeide, og saaledes fandt jeg det ikke raadeligt at opgive min gamle Plan og optage Ordene af de forskellige nye Samlinger uden nogen videre Undersøgelse. Rigetignok see vi Ordbøger andensteds fra, som netop ere grundlagte paa forskellige Ordsamlinger og paa spredte Optegnelser af forskellige Forfattere; men jeg maa dog sige, at jeg har en vis

<side nr=113>

Mistro til saadanne Ordbøger, som have saa mange Forfattere, hvoraf enhver naturligviis har fulgt sin egen Opfatning og desuden manglet Oversigten af det hele Forraad. Thi om der end paa denne Maade kan blive en større Samling af Stof, maa der dog vistnok blive adskilligt upaalideligt, og ialfald maa der blive en Mangel paa Eenhed i Opfatningen og paa Overensstemmelse imellem

Værkets forskjellige Dele.

Da Trykningen af Ordbogens første Halvdeel, som før bemærket, allerede har medtaget et Aars Tid og lidt mere, og jeg i al denne Tid ikke har udrettet mere end at udfærdige denne Bog til Trykken, saa lader det sig slutte, at Bogens sidste Halvdeel vil kræve lige saa lang Tid, og at jeg ogsaa i det nu begyndte Aar faar nok at gjøre med det samme Arbeide, saa at der ikke bliver Leilighed til at foretage noget andet. De øvrige Arbeider, som jeg havde tænkt at begynde paa, saasom en Forberedelse af Stoffet til en dansk-norsk Ordbog, en forbedret Udgave af de norske Ordsprog med mere lignende, maa altsaa udsættes indtil videre. Jeg faar enda ansee det som en Lykke, at dette længste Arbeide endelig er saavidt fremskredet, at jeg dog kan have nogen Udsigt til at see det fuldført. Og saa maa jeg da ønske, at kyndige Læsere maa finde sig nogenlunde tilfreds med dette Arbeide, og at det først og fremst maa komme til nogen Nytte for vort Folk i Fremtiden.

Christiania den 20de Januar 1872.

Erbødigt
I. Aasen.

308. Vitskapselskapet, 5. 3. 1872.

Til Vidensk. Selskab i Trondhjem.

Da jeg for længere Tid siden blev underrettet om, at Selskabet endnu ikke havde faaet det andet Hefte af den norske Ordbog, tænkte jeg først at anskaffe et nyt Exemplar af dette Hefte og sende det sammen med det fjerde Hefte, som da snart skulde blive færdigt fra Pressen. Imidlertid indtraf der nogen Forsinkelse, saa at det sidste Hefte først nylig er blevet færdigt til Afsendelse, og tilsidst blev jeg ogsaa gjort opmaerksom paa, at der først burde gjøres en Forespørgsel paa Posthuset i Trondhjem angaaende det manglende Hefte. Det blev nemlig indleveret her den 14de August, og ved senere Efterspørgsel har jeg faaet den Besked, at det blev afsendt herfra med Pakkeposten den 16de August. Det er saaledes noget besynderligt, at det ikke skulde komme rigtigt frem, ligesaavel som det foregaaende og det følgende Hefte; og det vilde derfor maaskee være tjenligst, at det først blev naermere efterspurgt, om ikke den omhandlede Pakke skulde være ankommet til Trondhjems Postkontor i Dagene efter den 16de August. Hvis det da skulde findes, at Pakken virkelig er bortkommen, faar jeg see til at skaffe et nyt Exemplar i Stedet saa snart som muligt. Idet jeg nu vilde anmode om en naermere Undersøgelse af denne

<side nr=114>

Sag, maa jeg imidlertid bede om Undskyldning for min Dristighed og tillige

for den lange Udsættelse, som allerede har fundet Sted og som fornemmelig har sin Grund i den store Travlhed, som jeg nu for en Tid har havt med at affærdige de følgende Dele af den nye Ordbog.

Chr. den 5te Marts 1872.

309. *Henrik Krohn, 30. 3. 1872.*

Hr. H. Krohn.

Stor Takk skal De hava fyre Brevet. Det var meg rettelege kjærkomet no aa høyra nokre Ord fraa ein Mann, som eg kann halda med; eg fær elles høyra nogo myket fraa Folk, som eg inkje kann samstavast med. Eg sit her og strævar med desse endelause lange Arbeidi mine; og med alt det ser eg liten Mun av di; det er helder likt til, at Folk verda alt galnare og galnare, di lenger ein preikar fyre deim. Og so er det no den Uheppa og med denne Byen. at galnaste Folket samnar seg her og slær alle sine Grillor i Hop, og naar dei daa er djerne nog til aa riva ned alt, som gjort er fyrr, og setja upp nokot spildrende nytt i Staden, so hava dei alltid Von um eit stort Medhald; for alt det, som er nokre Aar gamalt, det er ikkje lenger tolande paa ein slik Stad, maa vita.

Det er ein undarleg Ting. at Bøker. som er utkomna i Bergen skulo trenga so utrulege lang Tid til aa vinna seg hit; det ser mest ut, som dei inkje vilde syna seg her paa denne Sida. I langa Tider hadde eg seet ymse Lysingar i Bladom, um at 5te og 6te Hefte av "Fraa By og Bygd" var aa faa hjaa Gjertsen i Bergen, men her hjaa oss var inkje aa faa. Fyrst no nylege fekk eg sjaa, at dei var hitkomne, og soleides er det ikkje meir enn knapt so myket, at eg heve leset deim. Det torer no vel henda eingong, at ogso Nygaards Grammatik i Gamle-Maalet kjem sigende hit; men det verd vel langt aa bida endaa, kann eg vona.

Det er meg ein Hugnad aa lesa Tidskrifti fraa Vestmannlaget; for der er daa ein Tanke, som eg kannast ved, og eit Maal, som eg kann lesa. I Bergen verd det daa alltid gjort nokot til Gagns; her hjaa oss verd det ikkje gjort stort annat en Ugagn. Me hava havt ymse gilde Gutar med oss fyrr; men so missa me den eine fyre og hin etter; anten flytja dei burt, elder ogso faa dei so myket Stræv med sine eigne Saker, at dei aldri faa Tid til nokot annat. So er det no med Berner; han var komen paa ein god Veg med Landsmaalsskrifti; men so tok han paa seg detta Dagbladet, og siden er han so bunden med alt det Styr og Stell, som dertil høyrer, at han er reint forkavad. Ein annen god Mann var J. E. Nielsen; men han vardt Politiemeister paa Kongsberg, og siden høyra me ikkje nokot meir fraa honom. So er det E. Blix; det er ein Fagna-Mann av beste Slaget, men han er no i Utlandet, og naar han

eingong kjem atter, so fær han vel snart eit Embættte, og so heve han nog med sine eigne Greidor. Soleides missa me alle dei beste; og det styggaste er, at det inkje kjem nokot nytt Folk attaat, annet en ymse Galningar, som berre riva ned og inkje byggja upp. Her er fulla nokre, som kalla seg Maalmenner og laast verka fyre Maalreisningi; men dei gjera det no paa slik Maate, at dei berre hjelpa vaare Motstandarar, og inkje oss, og med det same gjera dei Aalmenningen so villraadig og uviss um det rette Landsmaalet, at Folk maa tru, at det er berre Slarv alt i Hop. Mest merkjelegt og snart utrulegt er det, at dei skulde finna so mange Lesarar, at dei kunne halda sitt Verk i Gang; men det kjem no myket av denne Nyfikna og Umskifte-Sykja, som grasserar hjaa Byfolket, so at dei alltid maa hava ein ny Skapnad fyre Augom og aldri kunne lide det, som er nokre Aar gamalt.

Naar De no heve bedet meg um aa segja min Meinig um De skulde halda fram lenger med Dykkar Verksemd i Maalsaki, so er det, som De hadde vonat, at eg kjem i nokor Uvissa um, kvat eg skal segja um den Ting. Men det er ikkje so til aa taka, som at eg skulde vera lika glad, anten De gjorde so elder so; det er langt derifraa. Det einaste, som set meg i Uvissa, er den Otten, at denne Verksemdi snart kunde vera til for myket Tidspille fyre Dykk og soleides føra til Tap i den næmaste og naudsamaste Livsgjerningi. Naar so er, so kann eg inkje undrast paa, um De stundom leidest av eit takkelaust Arbeid og ynskjer, at andre vilde ogso stræva ei Stund frametter. Og i slike Umstand veit eg litet aa giva nokor Raad, uten det skulde vera so lagat, at De kunde finne andre duglege Folk, som kunde drive nokot friskare paa med Arbeidet, so De sjølv fekk taka det lettare og inkje øyda so myki Tid med det. Kunde det vera Von til, at andre kunde stella med Tidskrifti, so De sjølv berre kunde nøyta eikor Fristundi til aa hjelpa til med eit Stykke, so vilde daa nokot vera vunnet, med di at De daa fekk betre Tid til det vigtugaste Verket og so ymist kunde tenkja paa det andre med. Men so er det no Spursmaal um, kor mange der er, som hava god Hug og høveleg Tid til slikt Arbeid.

Denne Tidskrifti Dykkar likar eg rettelege vel, og helst dei Stykki, som De sjølv heve skrivet. I Fjor ei Stund var det nog inkje fritt, at eg tykte, De leet for vel yver Tydsken og for myket illa yver Franskmannen; men detta er no nokot, som ikkje kjem Maalsaki ved, og med alt det so likar eg Skrifti lika godt. Um det sidste Stykket fraa Dykk (i 6te Hefte) tykte eg endaa, at det var makelaust vel skrivet og betre en alle dei fyregangande. Og difyre var det og som ein Støyt fyre meg aa høyra, at De skulde hava so liten Hugnad av Arbeidet, og so liti Uppmoding til aa helda ved med di.

Men det er vel same Uheppa i Bergen som her, at det kann vera mange, som skunda paa, at nokot skal vera gjort, men faae som bry seg nokot stort um det, som eingong er gjort.

<side nr=116>

Det er alt for sant, at det no er myket dauvlegt med Maalsaki, og at der just ikkje er mange gode Syner fyre næmaste Framtidi. Men so kann eg no aldri tru, at det er reint vonlaust helder. Eg heve no alltid havt ein Otte fyre det, at det vilde ganga baade seint og ubeint med denne Freistnaden, at ymse duglege Menner vilde verda trøyte, og at ymse Fuskarar vilde stiga upp og freista paa aa skjemma ut heile Verket. Men so kann eg daa helder ikkje tru, at den gamle Tanken skulde verda reint oppgjeven, elder at vituge Folk skulde slaa seg til Ro med nokot Fuskarverk. Endaa um so skulde vera, at det skulde ganga nokre Aar, daa det inkje vardt nokot skrivet (annat en Fusk), so vonar eg daa vist, at det eingong vilde taka seg uppatter. Eg heve jamnan tenkt so, at dersom alle visste det same som eg um Maalskipnaden, so vilde dei fleste ogso koma paa same Tanken um kor Maalet skulde vera medfaret. Eg vilde berre, at det skulde altsaman vera opplyst og kunngjort fyre heile Folket; men so er det Uheppa, at det vardt for mangt og for langt, so at Folk ikkje hadde Tolmøde til aa høyra det. Difyre vilde eg no fyrst berre segja det viktugaste og dernæst giva ei liti Rettledning fyre deim, som sjølve vilde gjera nokor Hjelp. Det leidaste er no det, at ymse Folk giva seg til aa skriva, som slett ikkje kunna Maalet, og so dernæst, at sume er so kloke i si eigi Innbilling, at dei aldri bry seg det minste um, kvat andre hava gjort, og aldri vilje fylgja nokor onnor Rettesnor en sine eigne Grillor. Slikt er no nokot, som ein alltid kann venta, og som kann vera harmelegt nog, med di det alltid hindrar og seinkar den rette Framgangen; men endaa kann eg no aldri tru, at Saki skulde falla fyre den Skuld. Der vil daa alltid vera Folk, som skyna Skipnaden betre og som helst vilja sjaa Maalet i ein sømeleg Skapnad, og daa tenkjer eg, at dei knapt vilja finna nokor tryggare og stødare Form en den, som me, Rudningsmennerne, hava sett upp.

Eg kunde visst hava mangt og myket til aa fortelja, men so fær eg daa gjera ein Slutnad paa Brevet, som no alt hever vordet langt nog, endaa det visst er altfor liti Opplysning i det. Det er ein undarleg Ting, at det alltid fell meg so tungt aa skriva Brev; det koster meg so myket Stræv og Studering, at det er reint utrulegt; og endaa gjeng det jamnaste so, at eg ikkje rett kjem uppaa kvat eg skulde skriva, fyrr ei Stund etter at Brevet er avsendt. Men nog derum. Eg takker fyre Helsningi og ynskjer Dykk eit godt Mod og

ei god Lukka.

Kristiania, den 30te Marts 1872.

I. Aasen.

Utanpå: Til/Hr. Henrik Krohn/i/Bergen.

Betalt.

Poststempel:Christiania 30 .3. 1872.

<side nr=117>

310. Stener Johannes Stenersen, 18. 5. 1872.

Til Hr. Stenersen i Ringsager.

I Anledning af Deres Forespørgsel, om jeg vilde gjennemsee den omtalte Bog angaaende Huusdyrenes Røgt, maa jeg herved svare, at jeg vistnok gjerne vilde, hvis jeg havde bedre Leilighed; men at det nu for Tiden er mig omtrent som umuligt, da jeg har saa meget at bestille med mine egne Sager. Jeg har nemlig selv en stor Bog under Trykning, og derved er der da saa meget at gjøre med Omarbeidelse og Eftersyn og Udstyring til Trykken, at det ofte er knapt nok, at jeg kan have Haandskriftet færdigt til den Tid da det behøves i Trykkeriet. Dette Arbeide vil fremdeles vare i Aar og Dag, og i al denne Tid vil jeg ikke faae Leilighed til at tænke paa noget andet. Jeg maa saaledes bede om Undskyldning for, at jeg ikke kan love nogen Medvirkning i denne Sag, endskjønt jeg under andre Omstændigheder nok havde Lyst til at vise min Deeltagelse for dette som for ethvert saadant Foretagende, som kan tjene til Almuens Oplysning.
Chr. den 18de Mai 1872.

311. Tilskrift på ei kvittering frå Karolus Velle, [20. 5.] 1872.

Tilbagefaaet.

I. Aasen.

312 .Jon Ivarson Aasen, 15. 6. 1872.

Kjære Broder.

Det er nu meget længe, siden jeg skrev til dig, og dermed er da just ikke meget tabt, da jeg ikke har havt noget stort at skrive om; men nu faar jeg dog endelig see til at sende tilbage de to Breve, som Maurits havde med sig hid, og som jeg burde have sendt tilbage for længe siden. Det var mig en Fornøielse at see disse Breve fra din Søn i Nordland, da jeg deraf kan skjønne,

at han staar sig godt og driver sit Brug med god Fremgang. Og dette er da noget, som er glædeligt at vide, siden han nu engang er kommen saa langt bort fra alle sine Slægtninger.

Nu er her da ofte Leilighed til at høre noget hjemmefra, da Storthingsmændene komme her hvert Aar, og i den Tid, da de ere her, faar jeg da ofte tale med dem om Tilstanden hjemme. Det er rigtignok længe, siden jeg var paa Søndmør; men alligevel tykkes det mig, som om jeg endnu havde mit Hjemsted der; thi her i Byen kan jeg knapt sige at have noget Hjem, da det snarere forekommer mig, at jeg kun opholder mig her som en reisende eller fremmed Person. Og for En, som er opfostret i en rolig Afkrog, er det heller ikke saa let at finde sig rigtig tilfreds paa et saadant Sted som her; man gaar her og tumler i en idelig Trængsel af Folk, og saa bliver man ikke

<side nr=118>

kjendt med disse Folk alligevel; og desuden er her en saadan bestandig Uro med Indflytning og Udflytning, at man ofte ikke veed, hvor det bliver af de Folk, som man før har været kjendt med. Noget bedre skulde jeg da synes om at være i en Gaard paa Landet; men det har der nu ikke blevet Leilighed til, siden jeg blev nødt til at være her paa Stedet for mine Forretningers Skyld.

Jeg holder endnu paa med et Arbeide, som jeg allerede har havt for mig i flere Aar, nemlig en norsk Ordbog, det vil sige: en omarbeidet og meget forøget Udgave af den Ordbog, som kom ud for tyve Aar siden. Det er nu allerede halvandet Aar, siden det var kommet saa vidt, at Trykningen begyndte; men saa har det gaaet meget seent i Trykkeriet, saa at vi endnu behøve et Aars Tid, førend denne Bog bliver færdig. Bogen kommer ud i Hefter paa 8 Ark; og det er fem Hefter, som nu ere udkomne, men der vil endnu blive tre Hefter til. Dette vil saaledes blive det største og fornemste af mine Arbeider; men det kan vel være, at ikke alle ville være fornøiede dermed, da der altid er en og anden, som havde tænkt sig dette Arbeide udført paa en anden Maade; imidlertid er det nu ikke saa mange, som forstaae denne Ting rigtig tilfulde. Den grundigste Bedømmelse skulde man snarest vente af Udlændinger, og derfor var det mig en Fornøielse at see, at en af de lærde Sprogmand i Tydskland havde skrevet en liden Anmeldelse af Bogen, da det første Hefte var udkommet i Fjor. Denne Mand havde da udtalt sig meget gunstigt og syntes at være vel tilfreds med Arbeidet. Imidlertid faae vi vel ikke høre stort mere derom, førend efterat den hele Bog er udkommen.

Ellers maa jeg nu sige det samme, som jeg før har sagt, at jeg ofte er misfornøiet med, at jeg saaledes skal bruge al min tid til at skrive saadanne

store Bøger, som almindelige simple Folk ikke kunne have nogen Fornøielse af; da jeg derimod altid havde større Lyst til at skrive noget smaat, som kunde være til Oplysning for Almuesfolk. Men dette er der nu ingen Raad for, da man først og fremst maa gjøre det nødvendigste og saa lade det øvrige beroe indtil videre.

Om mig selv har jeg ellers ikke noget stort at fortælle, da altsammen gaar omtrent paa samme Maade, som det har gaaet i lang Tid; i de sidste to eller tre Aar har jeg heller ikke gjort nogen Reise, da jeg ikke har faaet rigtig Tid dertil. Lykkeligviis har jeg nu i de sidste Aar været nogenlunde jævnlig frisk; og omendskjønt jeg ofte tykkes at være uskikket til at skrive eller forfatte noget, saa har jeg dog ikke i disse senere Aar mærket til nogen Forvirring eller Svaghed i Hovedet, som jeg i forrige Tider stundom havde en Fornemmelse af. Og dette er da ogsaa en stor Lykke for den, som skal sysle med saadanne Arbeider, som netop kræve megen Tænkning og Studering, og som senere ogsaa ville blive nøie prøvede og strengt bedømte. Lad nu saa være, at mange ville synes, at mit Arbeide ikke har stort at betyde, saa

<side nr=119>

tør jeg dog troe, at det vil være til noget Gavn for vort Folk alligevel; og derfor anser jeg det som en Guds Velgjerning, at jeg har kunnet holde ud saa længe dermed og saaledes blive nogenlunde færdig med det vigtigste.

Fra vor Søster Ingeborg havde jeg Brev engang i Fjor, og jeg skrev hende da ogsaa nogle Ord tilbage. Jeg kunde nok have Lyst til at komme til Søndmør engang endnu; men det er nu vanskelig at vide, om det vil lave sig saaledes.

Jeg beder at hilse dine Folk hjemme og saa vor Broder Syver, som jeg saa sjelden hører noget fra. Og saa vil jeg da ønske, at det maa gaae Eder alle vel
Christiania den 15de Juni 1872.

Ivar Andreas Aasen

Utanpå: Til/Jon Iversen Aasen/i Ørstens Sogn.

313. *Knud Olsen*, 25. 7. 1872.

Til Knud Olsen i Aalesund.

Jeg maa beklage, at jeg ikke kunde opfylde Deres Ønske om at faae nogle Vers til Festen i Haugesund. Det forekom mig omtrent som umuligt at faae noget saadant i Stand paa saa kort Tid, og desuden vidste jeg ikke at finde nogen rigtig passende Melodie, som en saadan Sang kunde anlægges efter. Og saa vidste jeg tillige, at der ved denne Leilighed vilde komme

Sange fra alle Kanter, og alle sammen i en Stiil og Maneer, som vilde behage Mængden langt mere, end alt, hvad jeg kunde tilbyde. Hvis jeg skulde skrive noget, maatte det blive i Landsmaalet, og da vilde vore mægtige Mænd ikke bryde sig stort om det. Jeg har allerede for tyve Aar siden skrevet en Sang om Haraldshaugen; nemlig den som siden er optaget i Jensens Læsebog; men der er ikke kommet nogen sømmelig Melodie til den, og det har heller ikke seet ud til at Folk havde nogen Lyst til at synge den. Og saa er der nu ellers ikke meget, som kan opmuntre os til at synge om vore gamle Minder. Man skryder af vore gamle Forfædre, men paa samme Tid arbeider man af al Magt paa at afskaffe alt hvad der har nogen Lighed med Forfædrenes Skik og Sprog og Tanke; og saaledes have vi da saa lidet at være stolte af, at vi tvertimod have megen Grund til at blues ved en Sammenligning med Forfædrene. Saadanne Betragtninger virke noget nedslaaende, og paa Grund deraf maa jeg tilstaae, at jeg ikke var rigtig oplagt til nogen særdeles Deeltagelse i denne Nationalfest.

Rigtignok var jeg ude og saae paa Stadsen her i Byen; men jeg maa dog sige, at jeg skulde have befundet mig bedre i et Selskab af Bønder ude paa Landet, da jeg der vilde have fundet bedre Minder fra de gamle Tider. Men det er nu ikke alle som betragte Tingen fra en saadan Side, og saaledes er det da godt at høre, at Folk have havt Hygge og Fornøielse af denne Fest.

<side nr=120>

Imidlertid maa jeg bede om Undskyldning for, at jeg ikke kom til at sende Dem noget, og at jeg desuden allerede har ladet Dem vente længe paa et Svar paa Deres Skrivelse

Chr.den 25de Juli 1872

314. *Edwin Jessen, 10.10.1872.*

Til E. Jessen.

Deres Brev er allerede saa længe blevet ubesvaret, at jeg ikke veed hvorledes jeg skal undskylde min Seenfærdighed. For det første havde jeg noget travlt med mine egne Sager, og dernæst forekom det mig, at de Oplysninger, som jeg for Øieblikket kunde give, vare saa ubetydelige, at de ikke vilde være til nogen synderlig Hjælp om de ogsaa kom noget tidligere frem. Mit Kjendskab til de mindre Forgreninger af Sproget er paa flere Punkter blevet temmelig overfladisk, da nemlig min Undersøgelse af Sproget skulde omfatte hele Landet i Nord og Syd, og der altsaa ikke blev Tid til noget langt Ophold

paa hvert Sted eller til nogen Granskning af alle Afvigelser i de afsidesliggende Bygder. Og desuden var det især Ordforraadet, som jeg først og fremst maatte henvende min Opmærksomhed paa, medens derimod de mange smaa Afvigelser i Former og Udtale maatte behandles mere løselig, blandt andet af den Grund, at en Fremstilling af alle disse Former maatte blive saa vidtløftig, at kun faa Læsere vilde have Taalmodighed til at følge med.

Om de indtrøndske Dialekters Forhold til den jæmtelandske veed jeg intet at sige, da den sidste er mig saa lidet bekendt. Under mit Ophold i Trondhjem for mange Aar siden traf jeg til at være ofte sammen med nogle "Jæmter", og det forekom mig da, at deres Maal havde kun faa Afvigelser fra det trøndske; men imidlertid forsømte jeg at optegne noget deraf; hvad jeg endnu mindes er kun, at det brugte o (aabent) for "au", f.Ex. Host (Haust), lost (laust); men dette bruges da ogsaa i Guldalen og øverst i Selbu (nemlig i Tydal).

De inderste Bygder eller Grændsebygderne i *Trondhjems* Stift har jeg ikke kommet til at bereise. Imidlertid har jeg dog været saa langt ind som til Snaasen (nemlig i Sommeren 1856), og ved denne Leilighed hørte jeg ogsaa adskilligt om de indenfor liggende Finnlider, men hvad jeg hørte omtale, var kun nogle gamle Ord, og ikke noget som egentlig vedkom Formerne eller Udtalen.

Snaasens Dialekt (el. Snasa'maalet) havde jeg forhen hørt omtale som et Maal for sig selv med mange Egenheder; men jeg syntes dog ikke, at disse Egenheder vare saa særdeles mange; det forekom mig kun, at man der havde flere gamle Ord end i Bygderne udenfor. Blandt Formerne mærkede jeg nogle, som maaskee ere egne for Distriktet saasom Føtu (Bøtte), Høtu (Krybbe), Sølu (Svale), Tødur (Tiur), Olsvuku, Græs, njær, sjerskilt. Dog kunne vel de sidste ogsaa bruges andensteds da det indskudte j som i tjett og stjel, ogsaa

<side nr=121>

findes paa andre Steder. I det hele synes Dialekterne i Inderøen, Værdalen og Stjørdalen at udgjøre en temmelig eensartet Række; men imidlertid findes vel her som andensteds visse smaa Afvigelser, saa at et efter Udtalen opskrevet Stykke kunde blive lidt anderledes i det ene Dalstrøg end i det andet. Uheldigviis have vi ikke paalidelige Dialektprøver fra disse Egne.

Ved de enkelte Spørgsmaal i Deres Brev faar jeg ellers i Korthed bemærke følgende.

- 1.) Ord som begynde med "vr" har jeg ikke forefundet nordenfjelds. En enkelt Undtagelse som "vraka" er vistnok at ansee som fremmed.
- 2.) Ord som "v" el. "hv" for kv er ikke forefundne her.
- 3.) Formen "ång" for ang (som i lang, mange &c.) synes ikke at have Sted

i det Trondhjemske, uden maaskee i den sydligste Deel (Romsdalen). Denne Overgang tilhører Bergens Stift og de øverste Fjeldbygder i *Telemarken* og *Nummedal*.

4.) Formen "se", for sjaa, har jeg ikke bemærket, uden i Efterligning af Bysproget. Derimod findes i det Trondhjemske tildeels en Afvigelse i et Par Former af sjaa, nemlig sjér (sér) og sjétt (sétt).

5.) Lyden u synes ikke at have mere af den svenske Udtale i det Trondhjemske end andensteds. I nogle faa Ord kan vel u gaae over til ø eller y (som Tøft, Tynn, støtt) men noget saadant findes ogsaa andensteds f. Ex. ved Christiania[:] "Stønd" for Stund; med nogle andre, som ogsaa i Dansk have ø el. y: tørr, tynn, sønna; imidlertid er det kun Undtagelser. - Ved o mærkes intet særegent.

6.) Lyden "kj" er ligedan i Trondhjems Stift som ellers. Jeg troer ogsaa, at det svenske kj ikke er saa forskjelligt fra vort, som man har villet sige. Efter alt hvad jeg har hørt, har jeg ikke mærket nogen synderlig Afvigelse i den svenske Udtale, ialfald ikke saa stor, at jeg vilde betegne Lyden med "tj".

7.) Et aandende "g" eller "d" (gh, dh) er ikke forefundet i det Trondhjemske. Et aspireret d (ð) har jeg kun hørt i min egen Fødeegn. Ved "g" har jeg ingensteds mærket Afvigelse.

8.) Vokalforlængelse i Former med bortfalden Endevokal synes ikke at have Sted. Lyden "i" er lige lang i driv' (Inf.) som i driv (Præs.), ligesaa "a" i kast' (Inf.) som i kasta (Imperf.). Betoningen kan forandres men ikke Vokalen. Paa Betoningen i det bst. Riva kan man høre, at det ubst. Riv' er forkortet. Mk: vis og vis.

9.) Adj. overført i Substantivform bruges her som andensteds i enkelte Tilfælde som Svarten, Blakken, Graaen, Brunen, Nyen, Styggen, Tjukken. Saaledes ogsaa for Hunkjøn: Blakka, Svarta, Tjukka, men i dette Tilfælde med svag Betoning, medens derimod Hankjøn har den stærke Betoning (Eenstavelsestone). Dog undtages "Gamlen" som er svagtonet, maaskee fordi Adj. er tostavet.

<side nr=122>

10.) Om Endelserne for Fleertal og den bestemte Form veed jeg for Øieblikket ikke noget mere at bemærke end hvad der allerede er anført i Grammatiken (Side 342 og f.). Af nogle nylig skrevne Dialektstykker fra Selbu seer jeg, at det første el. stærke Feminin har Endelsen i i Fleertal, som Hamni, Sengji, Naali, Bygdi; og at endog de tostavede Ord paa u og aa faae samme Endelse: Kakui, Sunnui, Kaanaai. Noget lignende findes ogsaa i Stjørdalen.

11.) Verbet bella (bell') er netop meget brugt i det Trondhjemske, dog

maaskee ikke meget som Hjælpeverbum, skjønt ogsaa dette kan lade sig høre.

I denne Stilling bruge Trønderne ellers ofte et andet Ord nemlig "hæl"

(dvs. herda), f. Ex. æg hæl' int hør' dæ. (Mest i Indherred).

12.) Om Pronominalformerne veed jeg ikke noget mærkeligt at anføre. Af de omtalte Sprogprøver fra Selbu seer jeg, at man der i Stedet for det ellers brugelige denna, detta, dessa, har en anden Form: d e n d a , d e d a , d i d a , og som Modsætning dertil: d e n h i &c.

Ogsaa kan bemærkes at Pron. eg (æg) i Snaasen gaar over til "i", hvorfor man i Spøg siger at "Snasingen dua andre Folk aa ia seg sjøl". Dog ogsaa i Romsdalen.

Dette er da alt hvad jeg for Øieblikket har at meddele til Svar paa de foreliggende Spørgsmaal. Jeg beklager, at jeg har saa lidet Kjendskab til de nærmeste svenske Dialekter men Sagen er, at jeg har havt saa meget at gjøre med vor egen Mangfoldighed af Former, at jeg var ligesom nødt til at see bort fra alt hvad der laae udenfor Landets Grændser, forsaavidt som det ikke kunde tjene til Oplysning om selve Ordene eller især om Ordenes videre Forekomst og indbyrdes Slægtskab.

Idet jeg nu fremsender disse korte Bemærkninger maa jeg atter bede om Undskyldning for, at jeg blev saa seent færdig dermed.

Chr. den 10de Oktober 1872.

Ærbødigst

I. A.

E. Skr. Nogen skriftlig Oplysning om Jæmtelands eller Herjedalens Dialekter har jeg ikke forefundet, og rimeligviis er noget saadant ikke at finde her i Landet.

315. Føreord til "Segner fraa Bygdom", bd. II, "Segner fraa Selbu" ved

J. P. Sand, 29. 11. 1872.

Desse Segnerne hava voret uppskrivna i Selbu-Maalet og innsende til det norske Samlaget fraa J. P. Sand. Det syntest oss vera Moro aa faa sjaa nokot slikt fraa Trondheims-Bygdom, som me elles fyrr hava havt so litet fraa. Men det kann vera ein Otte fyre, at desse Stykki vilja verda nokot vandslege til

<side nr=123>

aa lesa, med di der er so mange Avbrøyte fraa dei Former, som me elles hava voret vane til. Millom ymist annat vil Lesaren merka, at det trondheimske "nn" og "ll" her er skrivet "nd" og "ld", til Ex. Vold (Voll), Kvend (Kvenn, Kvern). Dernæst finst her jamnan: "e" fyre ei, som Sten (Stein); - "e" fyre æ, som: Kle (Klæde), ler' (lære), Hel (Hæl); - "ø" fyre jø (jo), som:

Møl (Mjøl), Føs (Fjøs), Løs (Ljos). Av ymse einslege Ord vilja me merka, at "a" ofta tyder h o n o m , lika so vel som h e n n e ; - at "aam" tyder d e i m og d e i , - at "ind" tyder baade e i n og h a n , og desutan ogso e n (end), og e l d e r (eller). Ordet "da" tyder snart d a a og snart d e r ; soleides i Samstellingi "den da", "de da" og "di da", som elles heiter: denna, detta og dessa. - Ellest visste me ikkje betre Raad en aa prenta Segnerne soleides som Uppteiknaren heve skrivet deim, og so faa me vona, at Folk med nokot Tolmøde vilja greida seg nokorleides med deim.

316. *Christoffer Løvvig, 28. 12. 1872.*

Til Hr. Chr. Løvvig.

Det er allerede nu en Maaned, siden jeg fik Deres Brev, men der har været saa mange Hindringer, at jeg ikke har faaet Leilighed til at svare derpaa.

Ordet "Hjelm" i den norske Lov er nok ligefrem optaget af den gamle norske Landslov. Allerede i Gulathingsloven nævnes "hialmar", som skulle sættes saaledes, at man ikke spilder Ager eller Eng (for en anden). I Frostathingsloven tales om Gods, som er borttaget og skjult "i lödu eda i hialmi eda vidkesti". Og i Magnus Lagabøters Landslov tales om Bortflytning af "láva Þili ok vidarkost, hialma ok hialmrodor". I Olaf den helliges Saga tales om store "hialmar" af Korn, som Asbjørn Sælsbane saae paa Karmøen, da han kom reisende fra Nordland til Jæderen. Paa et andet Sted nævnes "heyhialmar", som Krigsmændene reve sønder og brugte til at ligge paa, hvilket altsaa ikke kan betyde andet end "Høstakke". Og i gammel Dansk findes ogsaa et "Hjelm", som forklares ved et Tag over en Kornstak.

Imidlertid er Ordet fremdeles i Brug paa Vestkanten, ialfald ved Stavanger i Formen "Kjelm", som betyder et lidet fiirkantet Tag at sætte over en Kornstak ude paa Marken; maaskee bruges det ogsaa om Kornstakken selv, men det sidste har jeg ikke truffet til at høre.

At Gaardsnavnet Hjelm ogsaa har betegnet en saadan Stak (eller ogsaa en Top, som lignede en Stak) er meget sandsynligt, dog ikke ganske sikkert. Thi det er at mærke, at Stedsnavne for en stor Deel ere de dunkleste af alle Ord med Hensyn til den oprindelige Betydning.

Christiania den 28de December 1872.

I. Aasen.

Utanpå: Til/Seminarist Christoffer Løvvig/Stordøen/Søndhordland.

Poststempel: Christiania 28. 12. 1872.

<side nr=124>

317. *Ivar Jonson Aasen, 31. 12. 1872.*

Til Ivar Jonsen i Præstøe.

Da jeg for længere Tid siden havde modtaget dit Brev, tænkte jeg ogsaa paa at opfylde dit Ønske om at oversende nogle Bøger, som kunde være passende til Læsning for Børn; og dette skulde da ogsaa være mig en Fornøielse, naar jeg bare vidste at finde noget godt Forraad af slige Ting; men uheldigviis er der kun lidet, som er rigtig godt, og uagtet her hvert Aar udkommer en Mængde Bøger for Børn og Ungdom, er det dog saare lidet deraf, som er passende for Almuesfolk paa Landet. Saa er der ogsaa nogen Vanskelighed med Indpakningen, da de Bøger, som skulde sendes, maa være nogenlunde lige store, for at de kunne passe sammen i en Pakke. Imidlertid havde jeg skrabet sammen nogle smaa Bøger, nemlig Petersens Norges Historie og Verdenshistorie, et Par nyere Fortællingsbøger, nemlig Østgaards Fjeldbygd, og Bjørnsons Smaastykker; dernæst en liden Æventyrbog kaldet "Askeladden", Nordlands Trompet af Peder Dass, Norske Viser og Stev, med lidt mere Smaapluk. Heraf lavede jeg da sammen en Pakke, som jeg endelig ud i Oktober Maaned afleverede til Afsendelse med et Dampskib. Nu skulde jeg med det samme have sendt et Brev i Posten, da man ikke har Lov til at skrive noget i en saadan Pakke; men saa gav jeg mig ikke Tid til at skrive noget Brev, og senere har det været en saadan Paakastelse af Travlhed og Forhindringer, at jeg ikke har faaet Tid dertil. Det kan saaledes gjerne være, at Pakken er fremkommen, uden at nogen veed, hvor den er kommen fra. Det skulde være fornøieligt, om Børnene kunde finde noget rigtig nyt og morsomt i disse Bøger; men det kan gjerne hænde, at en stor Deel deraf er dem bekjendt før, da man nu har saa mange Bøger i Skolerne, som vi forhen ikke vidste noget af. Det hele Skolevæsen er nu noget nyt og fremmedt for mig.

I dit Brev var der ogsaa Tale om et Portræt; men med den Ting er der mere Vanskelighed end med det øvrige. Jeg har engang ladet mig overtale til at skaffe et Portræt; men jeg blev underlig til Mode da jeg saa det; efter mit Skjøn var det gaaet saa uheldigt, at Figuren var bleven reent ukjendelig. Senere har jeg nok tænkt at gjøre et nyt Forsøg for at see, om det ikke skulde gaae bedre; men det er endnu ikke blevet noget af det. Jeg faar saaledes bede om Henstand indtil videre.

Forøvrigt lever jeg vel og pusler med mine langvarige Arbeider nu som før. Mit sidste Arbeide har været en ny norsk Ordbog, og det er nu over to Aar siden Trykningen paa denne Bog begyndte, men endda er den ikke færdig og kan ikke blive færdig før ud paa Vaaren. Jeg havde ellers tænkt at skrive adskilligt andet smaat til Læsning for Almuesfolk, men det seer ikke ud til, at jeg skal faae nogen Tid dertil.

Til Slutning maa jeg da takke for Brevet og for de gode Efterretninger,

<side nr=125>

som jeg derved fik om dit nye Bosted og Tilstanden forøvrigt. Jeg ønsker, at det fremdeles maa gaae dig og dine vel, og da vi nu staae ved Enden af det gamle Aar, maa jeg tilsidst ønske Dig et glædeligt nyt Aar.

Christiania den 31 te December 1872.

Ivar Aasen.

Utanpå: Til/Ivar Jonsen Aasen/boende paa Præstø i Hellevær/ved/Bodø (Nordland).

Poststempel: Christiania 3. 1. 1873 [og] Bodø 8. 3. [1873].

Stempel: Ikke efterspurgt.

Påskrift ved tilbakesendinga: R e t o u r . Afsenderen antages at være Ivar Aasen, Christiania.

318. Arbeidsmelding for 1872, 20. 1. 1873.

Til Den kongelige norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Til Underretning om mine Arbeider i det Aar, som nu er forløbet, siden jeg indsendte min forrige Beretning, kan jeg i Korthed sige, at jeg i al denne Tid har vært sysselsat med at affærdige den nye Ordbog, hvis Trykning allerede længe forhen var begyndt. Ved forrige Aarsskifte var omtrent Halvparten af denne Bog trykt, idet tre Hefter vare udkomne, og det fjerde saa godt som færdigt. Dette Hefte, som sluttede i Bogstav M, udkom da endelig i Februar Maaned; det femte Hefte kom ud i Mai, og det sjette i September. Det syvende Hefte, som rækker til Begyndelsen af Bogstav V, er nu ogsaa færdigt, skjønt det ikke kunde komme ud til Nytaars-Tid. Hvad der nu staar tilbage, er altsaa det ottende eller sidste Hefte med Tillæg og Fortale.

Da det nu er over to Aar, siden Trykningen af denne Bog begyndte, ville vistnok mange synes, at det har gaaet meget seent med dette Arbeide, og dertil kan man da ogsaa have nogen Grund. Noget seent maa det nu altid gaae med saadanne Bøger paa Grund af den særegne Formsætning; men der har desuden ogsaa været visse andre Aarsager til Forsinkelse. I Begyndelsen blev der Mangel paa Forraad af visse Slags Typer, som saaledes efterhaanden maatte anskaffes; og senere ere enkelte Standsninger indtraadte paa Grund af Sætterens Sygdomsforfald. Vi have været saa heldige at have en udmærket flink Sætter; men han har i den senere Tid været sygelig og derfor maattet tage sig enkelte Hviletider; og paa Grund af denne Mands usædvanlige Dygtighed have vi ikke villet sætte nogen anden ved Siden af ham eller i Stedet for ham, saalænge som der var noget Haab om, at han selv kunde komme til at fuldføre Arbeidet.

For min egen Deel havde jeg vel gjerne villet, at det skulde gaae noget raskere med Trykningen; men imidlertid har jeg dog ogsaa havt en vis Fordeel af den indtrufne Forsinkelse, idet jeg nemlig har faaet bedre Tid til

at udstyre Manuskriptet med de Forbedringer og Tillæg, som efterhaanden tilbød sig, og at indhente enkelte Oplysninger i visse Punkter, hvor jeg havde været i Tvivl om Ordenes virkelige Brug. Disse Eftersyn og Forbedringer have da ogsaa ganske optaget min Tid, medens Trykningen var i stadig Gang, og i de enkelte Mellemtider har jeg været sysselsat med Udkast til SlutningsTillæg og Fortale, saa at jeg ikke har kommet til at udrette noget mere, og ialfald ikke til at begynde paa noget nyt Arbeide.

Imidlertid er det da endelig kommet saa vidt, at det nu kun er et Slutningshefte, som mangler, og at der altsaa snart kan blive Ende paa dette langvarige Arbeide. Dette Hefte vil blive lidt mindre end de forrige, og i det hele vil Bogens Arketal blive lidt mindre, end som fra først af var paaregnet, hvilket nærmest grunder sig derpaa, at Formatet i denne Udgave er lidt større end i den forrige. Rigtignok vil der blive et Tillæg af Ord og Talemaader, som ere tilkomne, efterat Trykningen var begyndt; men dette Tillæg vil ikke blive meget stort, og maaskee vil det da lave sig saaledes med Fyldningen af de sidste Ark, at jeg faar Adgang til, som forhen paatænkt, at indføre et andet og særskilt Tillæg af saadanne Ord, som forefindes i ældre Skrifter og Ordsamlinger, men som jeg ellers ikke har faaet nogen nærmere Oplysning om og derfor har anseet som usikre. Disse Ord udgjøre rigtignok en stor Mængde; men mange af dem synes at have liden Grund, og mange have da ogsaa liden Betydning, saa at de indtil videre vel kunne forbigaaes. Det, som her skulde optages i det paatænkte Tillæg, skulde altsaa kun være et Udvalg af saadanne Ord, som kunne henregnes til de bedste eller mærkeligste iblandt den store Mængde.

Efter Afslutningen af dette Arbeide vil der da endelig blive Leilighed til at begynde paa noget andet. Det nærmeste Arbeide skulde nu være en dansk - norsk Ordbog som Sidestykke til den norsk-danske. En saadan Ordbog var allerede nævnt i den Arbeidsplan, som var mig forelagt af det norske Videnskabers Selskab i Aaret 1842, og senere har der da ogsaa fra flere Sider været yttret, at en saadan Bog nu blev mere og mere nødvendig; men alligevel har det altid forekommet mig, at det endnu var for tidligt at foretage et saadant Arbeide, da det norske Ordforraad endnu ikke kunde antages at være tilstrækkelig samlet og sammenstillet til en saadan Anvendelse, idet man hellere maatte formode, at der endnu manglede meget i Ordsamlingen og endog i de vigtigste Grupper af Ordene. Imidlertid har jeg dog allerede for flere Aar siden gjort et Slags Forarbeide til en saadan Ordbog, nemlig et Forsøg paa at ordne og sammenstille de norske Ord i visse Grupper efter de forskellige

Rækker af Begreber. Men dette var da ogsaa kun et Forsøg, og det viste sig senere, at min Plan for Ordningen ikke havde været saa ganske heldig; ialfald fik jeg et bedre Begreb om Tingen, da jeg senere blev bekendt med et engelsk Værk af lignende Art, nemlig Roget's Thesaurus of English Words and

<side nr=127>

Phrases. Ved Betragtning af denne righoldige Synonym-Samling kom jeg snart ind paa den Tanke, at min egen Samling ved en forandret Ordning og større Fuldstændighed kunde blive et meget nyttigt Arbeide, som baade i høj Grad vilde lette Udarbeidelsen af en Ordbog med norsk Forklaring, og tillige vel kunde udgives særskilt til Brug for dem, som vilde foretage en videre Granskning af Sproget. Vistnok maa man vel indrømme, at det norske Ordforraad endnu ikke kan være fuldstændig samlet, og at mangt et betydningsfuldt Ord endnu ikke er blevet optegnet; men ialfald ere vi dog nu komne meget nærmere til Fuldstændighed, end som for nogle Aar siden var Tilfældet. Jeg agter derfor at foretage en ny Ordning og ny Udfyldning af den ovennævnte Sammenstilling af Ordene, hvilket nu kan blive et temmelig let Arbeide, da det nemlig hører til de Sager, som ikke behøve nogen egentlig Udarbeidelse og altsaa ikke optage synderlig lang Tid. Og ved Siden deraf har jeg ogsaa tænkt paa at gjøre Udkast til den dansk - norske Ordbog, dog kun i et mindre Omfang og uden at lægge an paa nogen stor Udførlighed.

Forøvrigt er der ogsaa flere mindre Arbeider, som forhen have været paataenkte, og som nu kunde udføres med større Lethed, saasom en forbedret Udgave af de norske Ordsprog, og en forøget Udgave af Registeret over norske Personsnavne, med mere af lignende Art. Men hvad der nu først skulde foretages af disse Sager, er endnu ikke saa ganske afgjort. Efter at jeg nu har anvendt saa mange Aar paa et Par store og vidtløftige Skrifter, har jeg ikke længere nogen Lyst til at begynde paa noget lignende stort Arbeide, som maaskee ikke kunde blive fuldført og altsaa vilde være til liden Nytte; derimod vilde jeg nok finde Fornøielse i at forsøge med et eller andet mindre Skrift, som kunde fuldføres paa nogenlunde kort Tid og tillige blive mere passende til Udbredelse blandt Almuesfolk i Landet. Og derved kunde jeg da ogsaa faae et gammelt Ønske opfyldt, nemlig dette, at jeg dog engang maatte faae Leilighed til at skrive noget, som kunde være til Oplysning eller Fornøielse for Almuen.

Christiania den 20de Januar 1873.

Ærbødigst

I. Aasen

Til Hr. Adjunct Lindfors (i Lund).

Der er allerede gaaet en lang Tid hen, siden jeg modtog Deres Anmodning om en Oversættelse af det vedlagte Stykke, saa at jeg nu er næsten bange for, at Svaret vil komme for seent. Imidlertid har jeg da endelig gjort et Forsøg til en Oversættelse, som jeg herved fremsender.

<side nr=128>

Da man hos os har saa forskjellig Mening, om hvad der er rigtig "Norsk", er det rimeligt nok, at ogsaa Fremmede maa blive noget uvisse om denne Sag. En Oversættelse i vort herskende Bogsprog vilde, som De meget rigtig har formodet, ikke vise nogen tydelig Forskjel fra den danske Oversættelse. Rigtignok omskriver man her adskillige Stykker som forhen ere skrevne paa Dansk, og saa kalder man da den nye Omskrivning uden videre "norsk", endskjønt Sprogform og Bøining og Udtryksmaade er ganske den samme, saa at Forskjellen kun bestaar i at optage et og andet mere populært Ord, altsaa noget som ogsaa en dansk Forfatter kan gjøre, uden at Sproget derfor behøver at skifte Navn. Derimod bruger vor Almue i den største Deel af Landet et nedarvet Sprog, som adskiller sig tydelig nok fra det danske og har al Ret til at kaldes Norsk. Rigtignok deler det sig i Dialekter, hvoraf ingen kan siges at være i alle Dele fuldkommene end de andre; men denne Splittelse er dog ikke større, end at man vel kan finde en Middelform, hvortil alle Dialekter kunne slutte sig. En saadan Middelform er det, som jeg allerede for flere Aar siden forsøgte at opstille, og den samme er det, som Janson og flere Forfattere have forsøgt at bruge. Disse Forsøg ere rigtignok blevne lastede som et unyttigt Paafund; men alligevel er dog dette en god Sag, saa længe som den behandles med Kyndighed og Omtanke. Det slemmeste er, at der kommer for mange Fuskere, som ville skrive i dette Sprog uden at kunne det, og som saaledes kun gjør Skade ved at forvirre Folkets Begreb om Tingen.

I dette Landssprog er da denne Oversættelse skreven. Da det ikke netop er Landets officielle Sprog, kan det indtil videre kaldes det norske Folkesprog eller Almuesprog, men "norsk" bliver det i alle Tilfælde. Mange af vore Landsmænd sige rigtignok, at det er "et lavet Sprog", men noget lignende kan man vistnok ogsaa sige om flere af de moderne Sprog. Her er ikke nogen anden "Lavning", end at nogle fremmede Ord ere ombyttede med norske, og at nogle Former ere skrevne fuldt ud, uagtet de i Dagligtalen lyde forkortede. f. Ex. a n n a ' for annat, og l a g a ' for lagade. Forøvrigt ere de allerfleste Former

i virkelig Brug, og allesammen ere de historisk givne, saa at intet kan siges at være opfundet eller vilkaarlig opstillet.

Til Forstaaelse af den spanske Original maatte jeg for en stor Deel søge Hjælp i de vedlagte Oversættelser. Af de romanske Sprog har jeg kun læst lidet, og i det spanske var jeg reent ukyndig; imidlertid mærkede jeg dog, at jeg maaskee snart skulde have kommet til Rette dermed. Det var tilsidst kun faa Punkter, hvorom jeg var ganske usikker; blandt andet var der en Sætning i Midten (eller i Stykket om Enkemanden), som forekom mig saa dunkel at jeg kun maatte støtte mig til de medfølgende Oversættelser.

Efter Deres ønske sender jeg denne *Oversættelse* i 10 Exemplarer. Originalen og de medfølgende *Oversættelser* kunde jeg nok have Lyst til at beholde længere, men da De formodentlig behøver dem, lader jeg dem herved medfølge.

<side nr=129>

Over Omkostningen ved Stykkets Trykning har jeg endnu ikke faaet nogen nøiagtig Opgave; men efter det foreløbige Skjøn bliver Summen saa ubetydelig, at det synes kun at være Umage at tale om nogen Erstatning.
Christiania den 7de Marts 1873.

Ærbødigst
I. A.

320. *Theodor Möbius*, 11. 7. 1873.

Til Möbius.

Det er allerede mange Aar, som nu ere hengaaede, siden De sidst fik noget fra mig; og imidlertid har jeg faaet tilsendt den ene Bog efter den anden fra Dem; saaledes i disse senere Aar: Eyrbyggja Saga, Altnordisches Glossar, Ares Islendingabok og Dänische Formenlehre, og desuden forhen: Edda Sæmundar Fornsögur, Catalogus librorum *Islandicorum*, og endnu flere. Og til Gjengjæld for saadanne store og værdfulde Sendinger har jeg kun havt lidet at tilbyde, da mit eget Arbeide har gaaet saa seent og smaat, at jeg har maattet blues derved. Da jeg imidlertid nu efter flere Aars Forberedelse er bleven færdig med et større Arbeide, nemlig en ny Ordbog, saa vilde jeg da, at De idetmindste skulde have denne Bog fra mig; og saaledes har jeg da for nogle Dage siden sendt den med Pakkepost, saa at jeg nu haaber, at De maa have faaet den. Egentlig burde Bogen være fremsendt paa en anden Maade, nemlig efterhaanden som de enkelte Hefter kom ud; men dette blev uheldigviis forsømt, og saaledes kommer da det hele nu paa een Gang, efter at De maaskee allerede forhen har seet den største Deel af Bogen.

Jeg er nu naturligviis noget nysgjerrig efter at høre hvad Bedømmelse denne Bog vil faae. Med Fornøielse har jeg seet et Par foreløbige Anmeldelser fra

tydske Sprogmand; men jeg skulde ogsaa ønske at see en mere omfattende og "indgaaende" Bedømmelse fra en eller anden Videnskabsmand, i dette Fald vilde jeg netop vente den bedste og grundigste Bedømmelse fra Tydskland; thi vore nordiske Skribenter synes ikke at sætte stor Priis paa noget Folkesprog og indlade sig ikke gjerne paa nogen Anmeldelse, undtagen af *Noveller* og Digtninger. Hvad jeg imidlertid først og fremst maa ønske, er at Bogen maatte befindes at være paalidelig og nyttig til Oplysning om den Sag, som den omhandler.

Chr. den 11te Juli 1873

Deres meget.forbundne

I. A.

<side nr=130>

321. *Carl Säve, 11. 7. 1873.*

Til Hr. Professor Säve.

Det er nu meget længe, siden De hørte noget fra mig; og imidlertid har jeg faaet den ene Bog efter den anden tilsendt fra Dem, saaledes foruden Ynglinga-Saga ogsaa Deres Afhandling om De starka Verberna, De nordiske Gudanammen, Hamleths Namn og Sigurds-Ristningarna, tilligemed nogle Skrifter om enkelte Dialekter, nemlig Vesterbottens af Unander, Ångermanlands af Sidenbladh, Södertörns af Upmark, og maaskee flere. Derimod har De ikke paa lang Tid faaet noget fra mig, og ikke heller har jeg havt noget godt at tilbyde, da mit eget Arbeide har gaaet saa seent og smaat, at jeg har maattet blues derved. Da jeg imidlertid nu efter flere Aars Forberedelse er bleven færdig med et større Arbeide, nemlig en omarbejdet "Norsk Ordbog", har det syntes mig, at De ialfald burde have denne Bog fra mig, og saaledes har jeg da for nogle Dager siden afsendt den med Pakkeposten, saa at jeg haaber, at De nu maa have faaet den. Egentlig burde Bogen være fremsendt paa en anden Maade, nemlig hefteviis efterhaanden som de enkelte Dele kom ud; men uheldigviis blev dette forsømt, og saaledes kommer da nu det hele paa een Gang, uagtet en Deel af Bogen allerede er noget gammel.

Endskjønt man nu ved saadanne langvarige Arbejder tilsidst bliver noget ligegyldig for Ros eller Last, er jeg dog alligevel endnu noget nysgjerrig efter at høre, hvad Bedømmelse denne Bog vil faae. Det forekommer mig stundom noget slemt, at man ikke faar see nogen ordentlig Anmeldelse af saadanne Bøger; men imidlertid finder jeg da Sagen forklarlig nok, idet jeg forestiller mig, at de Mænd, som forstaae sig bedst paa Tingen, ere saa optagne og overlæssede med Arbeide, at de ikke godt kunne indlade sig paa at skrive Anmeldelser.

- Hvad jeg ellers først og fremst maa ønske, er det, at Bogen maatte befindes at være paalidelig og nyttig til Oplysning om den Sag, som den omhandler.

Christiania den 11te Juli 1873.

Ærbødigst

I. Aasen

322. *Ola Vindsnes, 18.10.1873.*

Til O. Vindsnæs.

Det er allerede længe, siden Deres sidste Brev kom hertil; og desuden mindes jeg ogsaa at jeg i forrige Aar fik et Brev fra Dem, som ikke blev besvaret, saa at jeg nu har saare meget at bede om Undskyldning for. Aarsagen til denne Forsømmelse er nu tildeels den, at jeg ved adskilligt Arbeide blev forhindret fra at svare med det samme, saa at Sagen altsaa kom i Langdrag. Saa er det ogsaa den besynderlige Omstændighed, at det altid falder mig saa besværligt at skrive Breve og at jeg derfor har større Ulyst til dette end til andet Slags

<side nr=131>

Arbeide. Jeg er saaledes bange for, at der blandt mine mange Bekjendte nord og syd igjennem Landet vistnok ere flere, som have undret sig paa, at de ikke have noget Brev fra mig. I flere Aar var jeg nu forheftet med et stort og langvarigt Arbeide (nemlig en ny Ordbog); dette blev jeg da endelig færdig med nu i Sommer; men imidlertid seer jeg, at der altid bliver nok at gjøre, og sædvanlig noget som kræver lang Tid og meget Hovedbrud. Imidlertid faar jeg nu være glad, saa lange jeg kan udrette noget, som kan være til Nytte. Hvad jeg mest anker paa er det, at jeg ikke har faaet skrive noget, som kunde være til Fornøielse for Almuen; thi disse store Bøger om Sproget er noget som Almuesfolk vanskelig kunne skaffe sig, og som de heller ikke kunne have nogen Fornøielse af. Jeg havde nu større Lyst til at udgive nogle smaa Oplysningsbøger for Almuen, hvori jeg tillige kunde faae Leilighed til at vise Prøver paa hvorledes Almuens gamle Maal skulde rettest anvendes; men dette er nu saa længe blevet opsat og tilsidesat, at det nu er uvist, om der kommer noget ud af det.

Om mine egne Sager har jeg ellers ikke meget at fortælle, da min Levemaade fremdeles er omtrent den samme, som den har været i mange Aar. Jeg sidder her imellem mine Bøger og Papirer, og er ofte ærgerlig over at det gaar saa seent med alle mine Udretninger. I de sidste tre eller fire Aar har jeg heller

ikke været ude paa nogen Reise, og saaledes har der da været endnu mindre Omskiftelse end forhen. Jeg anseer mig endnu næsten som en fremmed Person her paa Stedet og har saare lidet Bekjendtskab med Byens Folk. De Folk, som jeg helst besøger, ere enkelte Bekjendte fra Landet og deriblandt to Skolelærere fra Søndmør, nemlig Joh. Velle fra Ørsten og Karolus Velle fra Volden. Og siden vi nu fik aarlige Storthing, har jeg da ogsaa den Hygge at jeg hvert Aar har faaet gjensee mine gamle Bekjendt[e] Maurits Aarflot og Foged Daae, som jeg da heller ikke har forsømt at besøge. En yngre Søndmøring, som De maaskee kunde kjende, er Student Grevstad fra Søkølv. Han tog sin første Examen nu i Sommer, og det seer ud til at han vil staa sig godt.-

Nu faar jeg da bede, at De vil hilse min Søster Ingeborg fra mig og sige hende, at jeg lever vel og ikke har noget at klage over; thi om jeg endog har enkelte smaa Anfald af Svaghed, saa er det dog gaaet saa let over, at det ikke var videre værdt at nævne.

Jeg har ofte tænkt paa at besøge Søndmør endnu en Gang; men det er uvist, om der bliver noget af det. Jeg har nemlig i forrige Tider maattet reise saa meget og er derfor tilsidst bleven saa kjed af dette Reiseliv, at jeg altid gruer for at komme ud af den tilvante Rolighed som jeg nu befinder mig bedst ved.

Kristiania den 18de Oktober 1873.

<side nr=132>

323. *Olav Jakobson Høyem, 10. 12. 1873.*

Til O. Høyem.

Det er allerede over en Maaned, siden jeg fik Deres Breve, men i al denne Tid har her været saa meget af Travlhed og Tidsspilde, at jeg ikke fik Ro til at forsøge paa noget Svar.

Et ønske om en dansk-norsk Ordbog har alt for 30 Aar siden været yttret og siden ofte gjentaget; men noget alvorligt Forsøg derpaa har hidtil ikke været gjort, og egentlig var det ogsaa for tidligt at forsøge det da det norske Ordforraad hidtil ikke var saaledes samlet eller opstillet, som det skulde være. For mange Aar siden gjorde jeg et Forarbejde dertil, nemlig en Ordning af det samlede Ordforraad efter Ordenes Betydning og Begreber; men i de senere Aar kom en stor Masse af nye Ord til, saa at denne Ordning nu maatte gjøres om igjen, og dette har jeg da ogsaa syslet med i det sidste Aar. Engang kommer jeg nu vel til at begynde paa en saadan Ordbog ogsaa; men om jeg bliver færdig dermed, er uvist. Den skulde ialfald anlægges efter en mindre Maalestok, omtrent som Grønbergs dansk-tydske eller Ingerslevs dansk-latinske Ordbog og

maaskee endnu noget mindre.

At den sidst udkomne norsk-danske Ordbog endnu ikke indeholder alt hvad den skulde, er kun altfor sikkert. Det er nok Tilfældet med mange andre Distrikter ligesom med Bynes, at de ere blevne forlidet gjennemsøgte, da der ikke blev Tid til noget langt Ophold paa hvert Sted og der heller ikke forefandtes ældre Ordsamlinger til foreløbig Benyttelse. Paa min lange Rundreise maatte jeg vælge et Middelpunkt i enhver af de store Landsdele, og saaledes valgte jeg da Orkedalen til Middelpunkt for Strøget søndenfor Trondhjem (1846). Senere har jeg rigtignok ogsaa bereist andre Egne i dette Strøg; imidlertid har jeg agtet mest paa de Bygder, som ligge længst fra Byen, da Sproget i Nærheden af Trondhjem forekom mig at vare meget fordansket ligesom ved Xia.

At mange vilde være utilfreds med den Sprogform, som jeg har opstillet i mine sidste Skrifter, kunde jeg nok vide forud; og det vilde da ogsaa være omtrent som umuligt at opvise en Form, som alle skulde være fornøiede med. Den største Gunst vilde jeg maaskee have opnaaet ved at skrive et Slags orthofonisk Dansk med enkelte norske Æ - lyd eller Bæ - lyd imellem. Jeg foer nu ogsaa en Tid og fomlede efter en Form, som skulde passe til den almindeligste Udtale, men jeg fandt da mere og mere, at man paa denne Maade aldrig kunde faae noget sømmeligt Sprog til at sætte ved Siden af Nabosprogene. Man burde dog gjøre sig en Smule Nytte af den bedre Sprogkundskab, som de sidste Tider have skaffet os. Det vilde blive noget for stridt at paastaae, at naar en Bogstav ikke udtales ved Kristiania eller Trondhjem, saa s k a l den heller ikke bruges paa noget Sted; derved kom man da til at hjælpe dem,

<side nr=133>

som have forvansket Sproget mest, i Stedet for dem, som have bevaret det bedst. Hr. Knudsen og slige Folk som ikke ville vide af noget Landsmaal, har nu længe nok talet om døde Bogstaver og døde Former; de ere nu ikke alle saa ganske døde endda, og ialfald vil de nok findes at være nødvendige for Tydeligheds Skyld. Og saa ere der da ogsaa andre Nationer, som have ligesaa megen Slurveskab i Hverdagstalen som vi, men som dog finde det nødvendigt at bevare en ældre og tydeligere Form for den skriftlige Brug.

Ellers har jeg nu saa længe skrevet om disse Ting, at jeg engang maa være kjed deraf; og saa seer jeg da heller ikke, at det nytter noget. Enhver vil nu være klogere og bruge sin egen selvvalgte Form med sin egen Dialekt til Grundlag. Derved faar man da en hel Flok af Sprogformer, som hverken er rigtig Dialekt eller rigtigt Landssprog, saa at det Stakkels Folk tilsidst maa blive reent forvildet og aldrig vide hvad der skal være det retteste. Og at

vi nu (som Vinje engang meente) skulde vente paa, at der engang skal komme en stor Forfatter, som af al denne Røre skal uddrage og opstille et staaende Sprog for Fremtiden, vilde vist være et daarligt Haab, da der er al Sandsynlighed for, at man vilde have ligesaa liden Respekt for de nye Bygningsmænd som for de gamle; og det sikreste er da, at Folket vil vende sig bort fra det hele Stræv og at selve Forfatterne tilsidst vil blive kjede deraf og slaae sig til Ro med et Slags fordærvet Dansk. Det retteste og bedste vilde nu være, at enhver som ikke kan komme tilrette med en virkelig national Sprogform, skulde afholde sig fra alle videre Forsøg derpaa og derimod skrive Dansk nu som forhen; saa var man dog ialfald vis paa, at man gjorde mindre Skade.

Til enkelte Punkter, som ere berørte i Deres Brev, maa jeg i største Korthed bemærke følgende. -Dativ skulde ogsaa jeg have Lyst til at gjøre mere Brug af, og fornemmelig Fleertalsformen (paa om); men uheldigviis er det en stor Deel af Folket, som er ganske avant fra Dativ og aldeles ikke forstaar at bruge det. - Endelsen "d" i Neutrum forsøgte ogsaa jeg engang; men jeg fik Modsigelse, som rimeligt var; thi det er da en besynderlig Afvigelse fra Neutrets stadige Form, hvor ingen Vokal kommer imellem, f. Ex. skapt (= skapat), fart (faret).- Endelserne ar og er ere ikke døde Former, men meget brugl. i de sydlige Egne (f. Ex. *Telemarken*); ogsaa ere de i fuld Brug paa *Østlandet* skjønt med den uheldige Fordanskning af "ar" til "er".

Katekjesen har jeg seet. Det slags Arbeide hører nu til de mere vanskelige, da man her fremfor alt ønsker en værdig, velklingende og klassisk Form, ligesom i Bibelstilen.

I Deres Bemærkning om vort Sammentræf i Stavanger er der maaskee en Feiltagelse. Jeg var rigtignok i *Stavanger* i 1858, men jeg var der kun i 3 Dage, nemlig 11te til 13de Juli. Det var efter mine Optegnelser hos Olsen i "Hotel du Nord"

<side nr=134>

Undskyld min Korthed. At skrive Breve er et Arbeide, som jeg altid gruer for.

Kristiania den 10de Dec. 1873.

I. A.

324. *Niels Alstrup*, 11. 12. 1873.

Til Alstrup.

Deres Brev er nu allerede blevet gammelt; men saaledes gaar det nu sædvanlig hos mig. Det falder mig altid besværlig at skrive Breve, og i den sidste Tid har her været en saadan bespottelig Travlhed at jeg ikke fik Ro dertil.

Om Stedsnavne faar jeg nu adskillige Spørgsmaal, som ikke ere lette at

svare paa, da mange af dette Slags Navne høre til de dunkleste Gaader, som hverken Sprog eller Historie kan opløse paa nogen paalidelig Viis. De kunne række bag om al Historie[,] de kunne være forkortede eller forvanskede, de kunne tildeels være opkomne ved et reent Tilfælde, som ingen kan vide noget om; og naar saa Navnets Form afviger fra alle bekjendte gamle Ord, saa er der ikke noget stort at gjøre ved det. Og derfor er det da ogsaa mange af dem, som aldrig have faaet nogen *Forklaring* saasom f. Ex. Vefsen, Thoten, Vors, Etne, Thinn, Jelsa, Manger, Moster, Fister, Jølster &c.

Navnet Snas el. Snaasen hører imidlertid ikke just til de værste; der er ialfald et gammelt Ord, som man kan forsøge at henhøre det til. Der findes nemlig, ialfald paa Island, et gammelt Ord, som hedder snös, med Fl. snasir; det findes anført i Ordbøgerne af Haldorson, Egilsson og Jonson og tillige hos Fritzner (efter en islandsk Saga) og forklares ved en fremragende Klippe eller Klippekant. At Snös og Snas er det samme, veed man deraf, at saadanne korte Femin. i G.N. have "ö", i den ene Kasus og "a" i den anden, f. Ex. nös, gen. nasar, pl. nasir. Ved Siden af snös findes ogsaa bergsnös, som vel kan være lidt tvivlsom (Berg-snös el. Bergs-nös), imidlertid er s n ö s sikkert nok[,] og Egilsson anfører endog af et gammelt Kvæde "ægis snasir", som han oversætter: promontoria in mare procurentia. Det forekommer mig ellers at vi ogsaa her i Landet have baade Bergsnos og Snös med samme Begreb som Nös, dvs.: en fremstaaende Pynt, Odde el. "Nabb", f. Ex. mod en Elv. Snos kommer altsaa nær til Begrebet "Næse" (Nös), og Egilsson opfatter det som "nös, præfixo s".

Dette Navn passer rigtignok ikke til et Landskab; men rimeligviis har det heller ikke først betegnet Landskabet, men kun et enkelt Sted, en Rydningsplads, eller et Hvilested eller en Bergkant, som man har seet i Frastand og havt til Veimærke. Allerhelst troer jeg, at det har været et Sted, hvor den første Færdselsvei gjorde en Krog omkring en fremstaaende "Bergnabb". Kunde siden let gaae over paa hele Omegnen naar denne blev bebygget. Det er noget længe nu, siden jeg var paa Snaasen (det var i 1856), saa jeg ikke rigtig mindes hvorledes der saae ud, men det synes jeg dog at huske, at der var endeel "Bergnabber" ligedan som paa andre Steder.

<side nr=135>

Den anden Sag var den dansk-norske Ordbog. Har været længe paataenkt, men ikke begyndt. Mange Forsinkelser og Tidsspilde, f. Ex. nu sidst med Fillestykket Ervingen.

Glad ved at være færdig med det største Arbeide. Stuller ellers hen som før.
Kristiania den 11te December 1873.

325. Arbeidsmelding for 1873, 20.1.1874.

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Ligesom jeg ved de foregaaende Aarsskifter har indsendt en kort Beretning om mine Arbeider i den næstforløbne Tid, saaledes skylder jeg ogsaa at give en kort Oversigt af disse Arbeiders Gang i det nu forløbne Aar. Og ved denne Leilighed kan jeg da først nævne, at jeg i dette Aar endelig blev færdig med det største og langvarigste af mine Arbeider, nemlig den nye Udgave af den norske Ordbog. Ved forrige Aarsskifte var Bogens Trykning saa vidt fremskreden, at det kun var et Slutningshefte, som endnu manglede; og dette Hefte blev da efter adskillig Forsinkelse endelig færdigt i Begyndelsen af Juni Maaned. De Tillæg, som efterhaanden havde tilbudt sig, medens Bogen var under Trykning, bleve ikke større, end at de med Magelighed kunde faae Plads i Bogens Slutnings-Ark (det 61de), hvor der ogsaa blev Leilighed til at indføre et lidet Udvalg af saadanne Ord, som kun ere forefundne i ældre Skrifter. En nærmere Forklaring af Arbeidets Plan er ellers indført i Bogens Fortale.

Et længe forberedet Værk er saaledes endelig kommet for Lyset; men hvorvidt Folk have fundet sig tilfredsstillende derved, har jeg endnu ikke faaet nogen synderlig Oplysning om. Fra et Par udenlandske Sprogmand har jeg rigtignok faaet venlige Hilsninger; og der har ogsaa været Tale om, at der skulde komme en udførlig Anmeldelse i et af de tyske Tidsskrifter; men imidlertid har jeg endnu ikke faaet noget saadant at see. Her hos os var neppe nogen ordentlig Anmeldelse at vente, da det seer ud til, at det kun er Noveller og Digte, som her skulde faae nogen grundig Bedømmelse, medens derimod andre og mere nødvendige Arbeider blive forbigaaede med Taushed, hvilket ialfald er en slem Ting for Forlæggeren og tildeels ogsaa for Forfatteren.

Efterat jeg nu endelig havde faaet denne Bog ud af Hænderne, har jeg siden for det meste syslet med en Sammenstilling af Ordene efter deres Begreb og Betydning, altsaa med et Slags synonymisk Ordning, hvori Ordene skulde opstilles i særskilte Rækker eller Grupper for hvert af de mere omfattende Begreber, f. Ex. Naturkræfter, Personer, Boliger, Redskaber, Arbeide, Bevægelse, Yttring, Tanke og saa videre. Dette var nu egentlig ikke noget nyt Foretagende, da jeg allerede for mange Aar siden havde gjort Forsøg til en saadan Ordning af Ordene, idet jeg dermed nærmest havde til Formaal, at det engang skulde

<side nr=136>

tjene til Hjælpemiddel ved Udarbeidelsen af en dansk-norsk Ordbog. Men da mit Ordforraad bestandig voxede og netop i de seneste Aar fik en meget stor Tilvæxt, blev det nu allerede et langt Arbeide at udfylde den gamle Synonym-

Samling efter det Ordforraad, som nu er samlet i den nye Ordbog. Desuden havde jeg ogsaa mærket, at min gamle Plan for Ordenes Sammenstilling ikke var synderlig heldig, idet jeg havde dannet en særskilt Række af Substantiver, en anden af Adjektiver og en tredje af Verber, medens derimod det retteste vilde være at slaae alle Ord sammen i en fortløbende Række. Herom fik jeg da ogsaa et bedre Begreb, da jeg senere fik see en saakaldet Thesaurus eller classificeret Opstilling af de engelske Ord; og nu venter jeg ogsaa snart at faae see en lignende Sammenstilling af de tyske Ord i et Værk, som nu skal være under Pressen, og som maaskee vil give mig mere Anledning til at foretage en ny Ordning af min gamle Samling. En saadan Ordning kan nemlig gøres paa flere Maader, og dersom man her kunde træffe paa den heldigste Plan for Ordningen, da vilde en saadan Ordliste godt kunne udgives som en Bog for sig selv og allerede i denne Form være til megen Nytte for dem, som senere vilde granske det nationale Ordforraad med Hensyn til dets større eller mindre Rigdom paa Udtryk for de forskjellige Begreber.

Den største Nytte, som en saadan Ordliste for Øieblikket kunde gjøre, var imidlertid den, at den, som forhen antydet, kunde tjene som et Forarbeide til en dansk-norsk Ordbog, som nu snart kunde behøves som et Sidestykke til den norsk-danske. En saadan Ordbog har allerede længe været omtalt som en ønskelig Ting; men jeg har dog ikke gjort noget Forsøg derpaa, dels fordi jeg ikke havde Tid dertil, og dels fordi jeg altid syntes, at det endnu var for tidligt at forsøge derpaa, saalænge som der for hvert Aar kom en betydelig Tilvæxt til det samlede Ordforraad, og det altsaa viste sig, at dette Forraad hidtil havde været alt for ufuldstændigt. Endskjønt nu den nye Ordbog vistnok endda ikke er fuldstændig, kunde der dog nu være Tid til at gjøre Anlæg til en tilsvarende dansk-norsk Ordbog, ialfald efter en mindre omfattende Plan, saaledes at Bogen kun skulde indeholde det vigtigste, behandlet i største Korthed, omtrent som de smaa Lomme-Ordbøger, som man har for visse andre Sprog. Og noget saadant har jeg da ogsaa tænkt at forsøge, saafremt der ikke kommer nogen Hindring i Veien..

Et andet Foretagende, som i de senere Aar har været paatænkt, er en ny og forbedret Udgave af de norske Ordsprog. Denne Bog kunde nu faae en betydelig Forbedring, blandt andet ved Tillæg af enkelte smaa Samlinger, som ere tilkomne i de senere Aar; og desuden burde Skrivemaaden ogsaa tillempes efter den nye Ordbog. Maaskee burde ogsaa den hele Samling ordnes efter en anden Plan, og isaafald vilde denne nye Udgave kræve et længere Arbeide; imidlertid er det endnu ikke afgjort, om nogen saadan ny Ordning skulde blive nødvendig.

Blandt mindre Arbeider, som ellers have været paatænkte, kan jeg her nævne en ny Udgave af de norske Persons-Navne, som jeg for nogle Aar siden lod indføre i Tidsskriftet Folkevennen, og som mange siden have ønsket at have i en særskilt Bog. For en saadan Udgave burde imidlertid Navnerækken være noget mere fuldstændig; og dette kunde da maaskee opnaaes ved et Eftersyn af de Navnelister, som kunne forefindes i Rigsarchivet eller i nogen anden tilgængelig Dokument-Samling; men et saadant Eftersyn er endnu ikke blevet foretaget.

Ellers er der nu mangt og meget, som saaledes har været paatænkt, men som jeg hidtil har maattet lade henstaae, for at de nødvendige Arbeider først kunde blive færdige. Det betydeligste Arbeide, som endnu staar tilbage, er vistnok den forhen nævnte dansk-norske Ordbog; og dertil ønsker jeg da ogsaa at kunne gjøre et Forsøg, idet jeg altid har nogen Frygt for, at en anden Forfatter vilde have mindre Oversigt af Sprogets Materiale og derfor være mere udsat for Feiltagelser. Men dette Arbeide vilde da ogsaa kræve en lang Forberedelse, og derfor synes jeg nu, at jeg gjerne vilde have nogen Afvexling, saaledes at jeg i enkelte Mellemstunder kunde sysle med et eller andet lettere Arbeide, som jeg kunde have Haab om at see fuldført i nogenlunde kort Tid. De foregaaende Arbeider have nemlig optaget saa mange Aar, at jeg endog maa ansee det som en stor Lykke, at jeg endelig var i Stand til at faae dem fuldførte; og i al denne Tid har jeg maattet afholde mig fra al anden Virksomhed, blandt andet fra at skrive noget, som kunde være til Oplysning for Almuen, saasom en Veiledning til en rigtigere Opfatning af Sproget og andre dermed forbundne Arveskikke, som idelig ere udsatte for en feilagtig Bedømmelse. Meget af dette kommer vel nu til at blive ugjort, men noget deraf kunde dog maaskee endnu lade sig gjøre. Imidlertid faar jeg da indtil videre fortsætte de forhen begyndte nødvendige Arbeider og søge at bringe dem saa vidt, som Kræfterne tillade.

Christiania den 20de Januar 1874.

Ærbødigst

I. Aasen.

326. *Rudolf Hildebrand, 24.1 .1874.*

Til Prof. Dr. Hildebrand.

Idet jeg herved takker for en Hilsning, som Hr. Asbjørnsen nylig har overbragt mig fra Dem, maa jeg allerførst bede om Undskyldning for den store Forsømmelse, at jeg ikke forhen har ladet Dem høre noget fra mig. Jeg blues virkelig ved at nævne den lange Tid, som nu er hengaaen, siden jeg fik tilsendt fra Dem tre Hefter af Grimms Ordbog (nemlig 5te Bind 9de,

10de og 11te Levering), og i al denne Tid har De ikke faaet saa meget som

<side nr=138>

et Ord tilbage. Uheldigviis er jeg en meget seenfærdig Arbeider, og især pleier da al Slags Brevskrivning [at] falde mig meget besværlig. Da jeg nu i disse seneste Aar var beskjæftiget med Udgivelsen af min nye Ordbog, gik jeg, saa at sige, i en bestandig Frygt for, at dette Arbeide ikke skulde blive færdigt, og paa Grund deraf blev da alle andre Arbeider udsatte til en senere Tid, saafremt de ikke havde nogen særdeles paatrængende Hast; men derved blev da ogsaa mange Udretninger forsømte i saa lang Tid, at jeg tilsidst ligesom skammede mig ved at optage disse Sager paany.

Da jeg allerede forhen havde gjort Bekjendtskab med Grimms Ordbog og deri med Fornøielse seet mange norske Ord anførte efter min første Ordbog, havde jeg ogsaa tænkt at sende Dem den nye Udgave af denne Bog; imidlertid fik jeg høre, at Forlæggeren, Hr. Malling, allerede havde sendt Dem den udkomne Deel af Bogen; og saaledes blev der ikke gjort noget videre fra min Side.

Deres Brev, som jeg modtog paa samme Tid som de ovennævnte Bøger, var mig til stor Glæde og Opmuntring, saa meget mere som jeg her hjemme ikke kunde vente at møde nogen særdeles stor Interesse for mine Arbeider, da man her er mest tilbøielig til at ansee Folkesproget som en Curiositet, som ikke kan have nogen synderlig Betydning for Fremtiden. Og her er da ogsaa mange, som allerede finde sig stødt ved en saadan Titel som "Norsk Ordbog", da de ikke kunne opgive den Forestilling, at den danske Sprogform her er den eneste almeengyldige og altsaa den eneste rette norske. Derfor hersker her da ogsaa en vis Frygt for, at vi let kunde vise dette Folkesprog for megen Opmærksomhed og derved forsømme noget som er mere nødvendigt. Imidlertid pleie dog vore Sprogdommere at faae visse Betæneligheder, naar de høre en Yttring fra U d l a n d e t om, at vi just her have et Sprog, som fortjente en større Opmærksomhed; og derfor har jeg da ogsaa ofte ønsket, at en eller anden af de tyske Sprogmande vilde foretage sig at betragte vore nordiske Sprogforholde og yttre sin Mening derom. Dersom en saadan udenforstaaende Sprogkjender vilde sige et godt Ord om vort gamle Landssprog, vilde dette her gjøre en bedre Virkning, end alt hvad vi Indfødte kunne sige.

Da det maaskee kan synes besynderligt, at min Ordbog ikke har nogen Henviisning til Grimms Ordbog, maa jeg her tilføie nogle Ord om Grunden dertil. Da jeg begyndte Arbeidet paa min Ordbog, var kun en liden Deel af Grimms Værk udkommen; og jeg frygtede da for, at de følgende Dele af dette store Værk vilde komme saa seent, at jeg ikke kunde komme til at

benytte dem. Og da min Bog skulde være saa kortfattet som muligt, maatte jeg ogsaa være sparsom med Henviisninger til nyere Sprogværker, saa at jeg kun enkelte Gange kom til at henvise til saadanne Værker, som allerede vare færdige og afsluttede. Saaledes har det da hændt, at jeg nogle Gange har kommet til at henvise til et Par andre Ordbøger og ligesaa til Grimms

<side nr=139>

Grammatik, men derimod ikke til hans Ordbog, skjønt det dog var denne, som jeg helst vilde henvise til.

Imidlertid har jeg da seet og benyttet samtlige udkomne Dele af dette Værk, og skjønt jeg kun har havt Tid til et flygtigt Gjennemsyn, har jeg dog overalt fundet stor Oplysning. Med mest Opmærksomhed har jeg seet efter alle Sammenstillinger med de nordiske Sprog, og det har da ogsaa været mig en stor Glæde at see de norske Ord saaledes benyttede som i de af Dem bearbejdede Dele af dette Værk, idet vore hjemlige Ord og Former endelig her ere komne i en rigtig Sammenstilling mod de tilsvarende Former i de beslægtede Sprog. Paa et enkelt Sted forekom der mig at være en Feil i Sammenstillingen, nemlig ved "Krausbrot" (V, 2090); men maaskee er det jeg selv, som har opfattet Sammenhængen feilagtigt.

Jeg har det Haab, at dette Exempel for Eftertiden ogsaa vil blive fulgt af andre Forfattere, som have Anledning til en Sammenstilling af samtlige germaniske Sprogformer. Og derfor anseer jeg det nu som en Lykke, at jeg endelig blev færdig med min nye Ordbog, hvori Ordforraadet baade er meget større og tillige bedre opstillet end i den foregaaende Udgaave.

Jeg takker meget for de tilsendte Hefter; men jeg var ogsaa næsten bange for at modtage en saa stor Gave, da De formodentlig ikke kunde have noget stort Forraad at tage af. Her hos os er det sædvanlig saa, at en Forfatter ikke har ret mange Expl. at raade over.

Til Slutning maa jeg bede undskyldt, at jeg skriver dette Brev paa Dansk. At læse Tydsk falder mig let, men at skrive det vilde vistnok falde mig vanskeligt, saa at jeg maaskee da blev mindre forstaaelig. Og saa ser jeg da, at De forstaar vore nordiske Sprog saa godt, at dette formodentlig ikke vil volde Dem noget Besvær.

Christiania den 24de Januar 1874.

327. *Melding til Peter Tidemand Malling, 19.2.1874.*

Jeg skal komme.

I. Aasen

328. *Carl Friedrich Frisch*, 25. 2. 1874.

Hr. Doctor Frisch!

Idet jeg herved skal sende et Svar paa Deres Skrivelse om den mig angaaende Artikel i Brockhaus's Conversations-Lexikon, finder jeg det bekvemtest først at paavise de enkelte Punkter, hvorved jeg har noget at bemærke, og derhos at betegne mine Bemærkninger med visse Tal eller Nummere, saaledes at jeg for hvert Nummer sætter det samme Tal ind i den afskrevne Artikel paa det Sted, hvor Bemærkningen henhører.

<side nr=140>

1. "Der Sohn armer Landleute". Dette "armer", burde maaskee forandres. Mine Forældre vare egentlig hverken fattige eller rige; de vare hvad man kalder s i m p l e Bondefolk, med liden Formue, men dog med nødtørftigt Udkomme.

2. "Seit 1835 Hauslehrer" &c. Dette Punktum behøver nogen Berigtigelse, og den Bemærkning, at det var Plantenavnene, som førte mig ind paa Sprogstudiet, bør stryges. (Den synes at grunde sig paa en Gisning af Prof. P. A. Munch, som i sin Tid meddeelte enkelte Artikler til det danske eller "nordiske" Conversations Lexikon). Det virkelige Forhold er følgende: Efter 1835 var jeg i nogle Aar Huuslærer for en Familie nogle Mile nordenfor mit Fødested; og i disse Aar syslede jeg noget med Naturhistorie og især Botanik; men dette havde ikke nogen videre Følge. Hvad som derimod ledede mig til at studere paa Sproget, var det Tilfælde, at jeg i denne Tid kom til at læse Rask's islandske Grammatik og nogle gamle Sagaer, hvorved jeg nemlig fik et nyt Begreb om Formerne i det Bondesprog, som var mit egentlige Modersmaal. Jeg fandt, at dette Tungemaal havde et Værd, som ikke var blevet rigtig erkjendt, og tillige harmedes jeg over, at visse fremmede eller indflyttede Folk altid behandlede dette Sprog med Spot og Ringeagt. Dette gav Anledning til, at jeg forsøgte at skrive en grammatikalsk Fremstilling af Sproget i min Fødeegn, og dette Forsøg var det da, som senere bragte mig i Forbindelse med det trondhjemske Videnskabs-Selskab.

3. "die er der Norwegischen Gesellschaft . . . übergeben". Egentlig var det ikke jeg selv, som sendte Afhandlingen til Selskabet i Trondhjem; jeg havde nemlig leveret den til Biskop Neumann i Bergen, og han havde da siden underrettet Selskabet derom. - Det var i Aaret 1842, at dette Selskab bevilgede mig Stipendium.

4. "zu der norwegischen Sprache". Skal formodentlig hedde: zu der a l t e n norwegischen Sprache.

5. "1850 bewilligte ihm das Storthing" &c. I stedet for 1850 skulde der

sættes 1851.

6. "auch wählte ihn 1850 die Gesellschaft" &c. Aarstallet bør rettes til 1852. (Dog kunde denne Bemærkning gjerne udelades).

7. "Seit dem hat A. eine Reihe anderer Schriften" &c. Disse Skrifter vare dog ikke mange. De vigtigste vare "Prøver af Landsmaalet" (Chr. 1853) og "Norske Ordsprog" (Chr. 1856).

Til en Fortsættelse bemærkes:

Ved fortsat Studium og ved gentagne Reiser i Landet havde jeg snart samlet saa meget nyt Stof og saa mange nye Erfaringer, at jeg nu fandt det nødvendigt at foretage en fuldstændig Omarbejdelse af den forhen udkomne Grammatik og ligesaa af Ordbogen. Dette Arbejde er nu endelig fuldført,

<meri>På side 142 er det lagt inn tabulatorer for å få underskriftene plassert på samme plass på linja som i originalen</meri>

<side nr=141>

og de omarbejdede Værker ere udkomne under Titel af "Norsk Grammatik" (Chr. 1864) og "Norsk Ordbog med dansk Forklaring" (Chr. 1873).

Noget mere, som kunde være nødvendigt at anføre, veed jeg for Øieblikket ikke. I det hele synes jeg, at Artikelen er heller for lang end for kort, og at enkelte af de mindre betydende Punkter vel kunde udelades. Jeg vilde derfor ønske, at de her meddeelte Oplysninger ikke skulde foraarsage nogen stor Forandring eller Forlængelse i den omhandlede Artikel; fornemmelig gjælder dette om Bemærkningen No 2, hvor jeg har skrevet saa udførligt, for at der kun skulde være Veiledning nok for den Forfatter, som skal bearbejde Stykket i den tyske Form.

Christiania den 25de Febr. 1874.

Arbødigst

I. A.

329. *Matias Skard, 1. 6.1874.*

1ste Juni 1874.

Til Matthias Skar.

Idet jeg nu efter Deres Anmodning skulde sende Dem det første Bind af M,llers Sagabibliothek kom jeg til at see lidt nærmere paa det Stykke som De ønskede at læse, og da forekom det mig strax, at dette Stykke er saa kort, at det maaskee vil falde lettere at afskrive det end at afsende selve Bogen. Den hele Afhandling udfylder ikke mere end tre Sider (1 1/2 Blad) i

Bogen, som desuden har lidet Format og rummelig Tryk. Og af disse tre Sider (349-351) er det kun den sidste Halvpart (1 1/2 Side), som vil have rigtig Interesse for Dem, da den første Halvpart kun er en Oversigt af selve Indholdet eller Historien, og denne er da naturligviis saa kort, at et kortere Uddrag af Viglunds Historie ikke kunde tænkes. Dette Uddrag slutter i Midten af den mellemste Side, og derpaa følger da Bedømmelsen el. Kritiken, som er ligesaa kort. At afskrive disse Linier kan vare snart gjort, og dette skal jeg da ogsaa gjøre, idet jeg kun vil see til, at ingen Feil skal indsnige sig i Afskriften.

Det omhandlede Stykke lyder saaledes: (S. 350). "Denne Saga har intet utroligt" o. s. v.

Dette er altsaa det omhandlede Stykke. Jeg har med Flid beholdt Forf.s Skrivemaade og Punktering, skjønt den sidste tildeels er noget skjødesløs. Jeg ønsker kun at Afskriften maa være læselig.

Saa kort som denne Anmeldelse er, har den alligevel et rigt Indhold. Bogen er udkommen i 1817, altsaa paa en Tid, da kun faa af de gamle Sagaer vare prentede. Forf. har for det meste maattet bruge de gamle røgede Haandskrifter; men alligevel har han gjort sit Arbeide saa vel, at det ikke let vil blive forældet.

<side nr=142>

De faa Ord, som Forf. anfører til Ex. paa Stilen, synes jeg ikke at have seet i den nyere kjøbenhavnske Udgave &c. Har før læst Bjørn Markussons [Udgave]. Var noget skjødesløs. Den nye [er] formodentlig efter bedre Haandskrifter.

330. *Helsing frå Det norske Samlaget til Island, 24. 6. 1874.*

Til Islendingom.

Gode Frendar! I dei tusund Aar, som ero avlidne, siden Forfederne dykkar foro ut til Island og toko seg Heimstad der, heve Norig og Island havt nokot so nær den same Lagnad. Den Tid, daa Norig stod i sin beste Blome, var og ei stor Tid fyre Island; daa Norig siden seig ned i Vanmagt, kom der ogso uheppna Tider yver Island. Og i dessa Tidom vardt det ogso litet av Samkvæmet imillom Norig og Island.

Vistnog fekk vaart Land ein Fyremun, daa det fyre seksti Aar siden vardt eit fritt Rike paa nytt; men paa ei onnor Sida hava de paa Island ein stor Fyremun framfyre oss. Medan det gamle Norrøne-Maalet hjaa oss vardt vanskøytt og utsleppt or Kyrkja og Skulen, hava de der ute med Truskap haldet fast ved det gamle Maalet og dermed drivet det fram til større Fullkomenskap.

Gode Frendar! Denne dykker Truskap mot Ervemalet er nokot, som

me vyrda høgt og som me vilja takka dykker fyre.

Det norske Samlaget, som so smaatt heve freistat aa nøyta vaart gamle Bondemaal til boklegt Bruk, tykkjest hava serleg Grunn til aa takka dykker fyre denne Truskapen, som alltid maa vera vaart Samlag til Styrkning og til ei god Fyresyning. Vistnog heve Lagnaden ført oss inn paa ein annen Veg, so me ikkje faa fylgja dykker i same Faret; men endaa vilja me vona, at Islendingar og Nordmennar skulo kjenne kvarandre paa Maalet, og at denne Kjensla skal vera ei kjærleg Minning um Broderskapen.

Me ynskja Island til Lukka med Tusundaars-Helgi. Me ynskja, at dykkar Framtid maa verda jamgod med dykkar beste Fyretid. Og so vilje me vona at me paa baada Sidor av Havet skulo hava den same Framhugen, so vist som me paa baada Sidor hava same Minni fraa Forntidi.
Kristiania i Juni 1874.

H. E. Berner.

Hans Ross.

E. Blix.

Ivar Aasen.

C. R. Unger.

C. J. Nilsen.

K. Seip.

331. Arbeidsmelding for 1874, 25.1.1875.

Til Den kongelige norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Idet jeg nu, ligesom ved de foregaaende Aarsskifter, skal give en kortfattet Beretning om mine Arbeider i det forløbne Aar, maa jeg foreløbig sige, at jeg

<side nr=143>

denne Gang har kun lidet at berette, da de Arbeider, som jeg i den sidste Tid har syslet med, kun ere en Fortsættelse af noget, som var forhen begyndt og som for det meste allerede er omtalt i en foregaaende Beretning.

Det har saaledes allerede før været bebudet, at der, efter at Arbeidet paa den store norske Ordbog var afsluttet, skulde gjøres Anlæg til en dansk-norsk Ordbog, omtrent i Lighed med Grønbergs dansk-tydske eller Borrings danskfranske Ordbog, dog helst anlagt efter en mindre Maalestok og kun omfattende alt det nødvendige. Et saadant Arbeide har da ogsaa længe været paatænkt, men dog ikke foretaget for Alvor, da det først var nødvendigt at samle saa meget som muligt af det norske Ordforraad, og det desuden ved de foreløbige Forsøg har viist sig, at Arbeidet vilde kræve en lang Forberedelse. Der er altid en vis hinderlig Omstændighed ved saadanne Arbeider, nemlig den at man aldrig kan have det hele Ordforraad saa vel bevaret i Hukommelsen, at man for hvert enkelt Begreb strax kan vide at træffe paa de bedste dertil svarende Udtryk; og man finder saaledes altid en Trang til at have Ordene sammenstillede i visse Grupper og Afdelinger efter deres Betydning, altsaa i et Slags logisk Ordning, omtrent som i Roget's Thesaurus for det engelske, eller Sanders's

Sprachschatz for det tydske Sprog. Da jeg allerede længe har kjendt noget til denne Vanskelighed, har jeg ogsaa for mange Aar siden gjort et Forsøg til en saadan begrebsmæssig Ordning af de norske Ord; og den Ordliste, som jeg dengang fik i Stand, har siden faaet mangfoldige Tillæg, efterat det norske Ordforraad var blevet fuldstændigere samlet. Men ved alle disse Tillæg blev denne Ordliste efterhaanden saa overfyldt og forviklet, at den høilig behøvede en Omskrivning tilligemed en ny Ordning og Afdelingsmaade; og allerede dette blev da et langt Arbeide, som endnu ikke er kommet til nogen Fuldendelse. Imidlertid bør dog ogsaa dette Arbeide fuldføres, da det ei alene kan være til stor Nytte som Forarbeide til den omtalte Ordbog, men ogsaa kunde have noget Værd som et Værk for sig selv. En systematisk Ordning af det norske Ordforraad vilde rigtignok ikke fremvise en saadan Rigdom og Fylde som de forhen nævnte engelske og tydske Ordlistes; men den vilde dog ialfald være et godt Hjælpemiddel til en Oversigt af det hjemlige Sprogstof og især til Oplysning om det ujævne Forhold, som tildeels finder Sted imellem Ord og Begreber, idet man for nogle Slags Begreber finder Armod eller Mangel paa Udtryk, medens man derimod i andre Tilfælde finder et temmelig rigt Forraad.

Af den Samling af norske Ordsprog, som udkom i 1856, burde der nu gives en ny og forbedret Udgave; og dertil har jeg da ogsaa gjort nogen Forberedelse, blandt andet ved at samle alle de Tillæg, som ere forefundne i enkelte nyere utrykte Samlinger saavel som ogsaa i ældre Skrifter. Skjønt disse Tillæg ikke ere saa ganske ubetydelige, havde jeg dog ventet at finde noget mere, idet jeg altid formoder, at der i en eller anden Deel af Landet endnu maa findes

<side nr=144>

adskillige gode Ordsprog, som ikke hidtil have blevet optegnede. Imidlertid har jeg dog nu et temmelig rigt Forraad, og derfor agter jeg ogsaa at gjøre en strengere Sondring af Indholdet og fraskille et og andet, som enten er af fremmed Herkomst eller har mindre Værd, da nemlig saadanne Ordsprog skulde enten udelades eller ogsaa kun behandles som Tillæg eller Varianter til det ægte hjemlige Forraad. Og da en ny Ordning af Ordsprogene tildeels ogsaa kan være nødvendig, vil det vel blive tjenligst at foretage en ny Omskrivning af den hele Samling.

For endeel Aar siden skrev jeg et Register over norske Personsnavne, som blev indført i Tidsskriftet Folkevennen for 1855. Senere har der været mange, som have yttret Ønske om at have et saadant Navneregister i en Bog for sig selv; og især har der jævnlig været Spørgsmaal, om hvorvidt Navnene ere gamle norske eller nyere og fremmede. Jeg har derfor længe tænkt paa at omgjøre

det ovennævnte Register til en liden Navnebog; men for det første have andre Arbeider været i Veien, og dernæst vilde jeg gjerne have den norske Navnerække saa fuldstændig som muligt, ligesom jeg ogsaa ved enkelte sjeldnere Navne gjerne vilde have Oplysning, om hvorledes de udtales i de Bygder, hvor de ere i Brug. Hertil behøvedes da en foregaande Undersøgelse, og denne er endnu ikke ganske tilendebragt. Imidlertid har jeg foreløbig dannet mig et særskilt Register over alle de gammel-norske Personsnavne, som forefindes i Diplomatariet og Jordebøgerne og de historiske Skrifter; og dette Forarbeide vil da ogsaa være til god Hjælp for Bedømmelsen af det nuværende Navneforraad.

Det er saaledes Skrifter, som have været paatænkte og forberedede; men intet af dem er dog i Løbet af det sidste Aar blevet færdigt til Udgivelse. Det gaar sædvanlig seent med saadanne Ting; og dette kan i en vis Henseende have sine Fordele, da der nemlig aarligaars udkomme adskillige Skrifter, som give mere Oplysning om Tingene og tildeels ogsaa byde mere Materiale til Sammenligning. (Til Exempel herpaa kan jeg nævne den gamle Biskop Eysteins Jordebog, som vil blive til fortræffelig Oplysning om Personsnavne og Stedsnavne, men hvoraf hidtil kun en Deel er udkommen). Der er saaledes altid Anledning til at gjøre nye Optegnelser og samle rigere Materiale; men disse Optegnelser ville naturligviis ikke komme Almeenheten til nogen Nytte saa længe som de ikke ere bearbejdede til et eller andet Slags Afhandling; og denne Bearbejdelse er det netop, som altid falder besværligst. Jeg har ofte beklaget, at en vis Deel af Aaret gaar næsten tabt for mit Arbeide, da jeg nemlig i den mørkeste Vintertid sædvanlig er meget ilde oplagt til at skrive eller forfatte noget; og forøvrigt vil ogsaa en Udarbejdelse af en Afhandling til enhver Tid koste mig megen Møie. Jeg maa ansee det som en Lykke, at jeg dog engang blev færdig med det langvarige Arbeide paa den norske Ordbog; men der var ogsaa meget mere, som jeg havde tænkt at udrette. De Arbeider, som

<side nr=145>

jeg her i det foregaande har omtalt som paatænkte eller forberedede, ere egentlig kun en Deel af det, som jeg endnu havde tænkt at gjøre; men disse Arbeider ville allerede kræve saa megen Tid, at jeg for Øieblikket ikke tør tale om noget mere.

Christiania den 25de Januar 1875.

Arbødigst
I. Aasen.

332. *Jon Ivarson Aasen, 3. 7. 1875.*

Til Jon Aasen.

Nu faar jeg da ikke forsømme at skrive dig til og takke for det kjærkomne Brev. Det var mig en stor Glæde at høre, at du nu er bleven friskere. Jeg havde rigtignok hørt, at du havde været noget sygelig; men det er saa lidet som jeg nu faar høre hjemmefra, at det forslaar ikke noget mod alt, som jeg vilde vide; og derfor var det mig da saa meget mere kjært, at jeg kunde faae nogle Ord fra dig selv.

De Penge, som du engang har sat ind i Sparebanken for mig, er vist en meget liden Sum, for saavidt jeg mindes, var det kun nogle faa Daler, og jeg har siden ikke tænkt noget videre paa dem. Dersom de nu kunde komme til nogen Hjælp for det Tilfælde, som du har skrevet om, saa skal du naturligviis have frit Lov til at tage Pengene ud og benytte dem; det er ikke engang noget at spørge om. Jeg er bare ræd for, at det er saa lidet, at det ikke kan hjælpe stort, og hvis jeg havde været saa nær, som jeg er langt fra, saa kunde der nok blive Raad til noget mere, om det skulde behøves.

Det glæder mig at høre, at dine Børn der hjemme leve vel og staae sig godt. Om Ivar fik jeg først i Fjor Sommer høre, at han var død, og dette var mig da noget uventet. Nogen Tid forhen, nemlig om Høsten 1872, havde jeg faaet et Brev fra ham med Spørgsmaal, om jeg kunde sende ham nogle faa Bøger, da hans Børn havde god Lyst til at læse, men de havde ikke saadanne Bøger, som ere rigtig fornøielige for Ungdommen. Jeg skaffede mig da nogle saadanne Bøger og sendte dem afsted i en liden Pakke; og siden skrev jeg ogsaa et Brev til ham derom, men dette Brev blev siden tilbagesendt fra Posthuset i Bodø med den Paategning at det var "ikke efterspurgt". Jeg veed saaledes ikke, om den lille Pakke virkelig kom frem eller ikke, og dette var da en fortrædelig Ting, men der var ikke noget at gjøre ved det.

Om mig selv har jeg ikke stort at fortælle, da alting endnu gaar paa den gamle Maade. Skjønt jeg ikke just har nogen stærk Helbred, har jeg dog i de senere Aar været taalelig frisk saa jeg egentlig ikke har nogen Grund til at klage. Mest misfornøiet er jeg derover, at jeg her i Byen ikke kan faae boe saaledes som jeg vilde. Her bliver mere og mere trangt ved den idelige Indflytning; nye Huse komme til og gamle Huse blive ombyggede; og saa blive

<side nr=146>

alle Huse saa store og høie at man sidst paa ikke faar nogen Udsigt hverken til Landet eller Søen. Jeg har mange Bøger og faar jævnlig flere, saa at mit Værelse [for] længe siden har været mig for trangt; men saa har jeg heller ikke vidst at finde noget, som passede bedre for mig. Det er en Ting, som man ofte kan ærgres over, at om man endog har Penge og betaler rigelig, saa kan man dog aldrig faae sine Ting som man vilde.

Siden jeg nu taler om Penge, kan jeg ogsaa fortælle at jeg nu har noget mere i Voldens Sparebank end det, som vi før have talt om. Da Morits Aarflot havde faaet Begjæring hjemmefra om noget Indskud til Sparebanken, saa overlod jeg ham dertil nogle Penge, som jeg i forrige Aar havde faaet af en Boghandler som Forfatterløn. Men dette er nu ikke værdt at gjøre noget Snak om.

Jeg kunde nok have Lyst til at besøge Søndmør endnu en Gang; men det vil blive vanskeligt at faae Tid dertil. Rigtignok har jeg ikke nu saa strengt Arbeide som før, da jeg holdt paa med den nye Ordbog som jeg endelig for to Aar siden blev færdig med. Men saa laver der sig altid noget at gjøre. Jeg har ogsaa længe havt Lyst til at gjøre en Reise til Stokholm eller Kjøbenhavn og videre omkring, da det nu er saa let at komme afsted til Udlandet, men jeg har ikke givet mig Tid. Sagen er at jeg maa benytte Sommertiden bedst til mit Arbeide. Med Dagslyset om Sommeren seer jeg at skrive og læse alt hvad jeg lyster, men at skrive om Vinterkvelderne falder mig besværligt; derfor faar jeg see til at ikke tabe noget af Sommertiden.

Der er mangt og meget som jeg havde tænkt at udrette, men til altsammen kræves der et langt Arbeide med Studering og Skrivning.

Jeg beder at hilse vor Broder Syvert og andre Slægtninger og Kjendinger.
Kr. den 3die Juli 1875.

333. Arbeidsmelding for 1875, 21. 1. 1876.

Til den kongelige norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisnings-Væsenet.

Naar jeg herved skal forsøge at give en Beretning om mine Arbeider i det nu forløbne Aar, befinder jeg mig i det samme Tilfælde som saa ofte forhen, at jeg nemlig kun har at berette om saadanne Arbeider, som allerede længe har været paatænkte eller forberedede og saaledes allerede ere omtalte i mine foregaaende Beretninger.

Et af disse langvarige Arbeider, som jeg længe har maattet opsætte til en beleiligere Tid, er imidlertid i dette Aar blevet fuldført. Saavidt erindres, har jeg ved foregaaende Leiligheder berettet, at jeg ønskede at kunne foretage en ny Ordning af de norske Ord i visse Grupper eller smaa Afdelinger efter Ordenes Betydning. Og allerede for henved 20 Aar siden havde jeg ogsaa gjort et foreløbigt Forsøg til en saadan Gruppering af Ordene, da dette allerede den Gang forekom mig nødvendigt til Støtte for Hukommelsen og blandt andet

<side nr=147>

som et Forarbeide til en dansk-norsk Ordbog. Imidlertid havde jeg Arbeide nok med at samle og fremstille Ordforraadet paa sædvanlig Maade, og da min Ordsamling for hvert Aar fik en betydelig Forøgelse, blev det efterhaanden

vanskeligt at holde dette Grupperings-Arbejde i nogen rigtig Orden. Jeg ønskede derfor kun, at jeg engang maatte faae Tid til at gjøre dette Arbejde om igjen; og dertil blev jeg da end mere opmuntret, da jeg senere fik see en systematisk Sammenstilling af de engelske Ord i Roget's "Thesaurus of English Words and Phrases", og tilsidst ogsaa en lignende Gruppering af de tyske Ord i Sanders's "Deutscher Sprachschatz." Endelig syntes da Tiden at falde mig beleilig, og jeg begyndte altsaa henimod Sommeren paa dette Arbejde, idet jeg haabede at blive færdig dermed i den lyse Aarstid; men alligevel kom Arbejdet til at vare til Aarets Ende, saa at der endnu ved Aarsskiftet manglede nogle Blade til en Afslutning og til et Register over Titlerne til de opstillede Grupper. Den nye Gruppering begynder med Naturen, det vil sige, med Benævnelser for Land og Vand og for de forskjellige Dele af Skabningsværket; derefter følger da Udtryk for Aand og Materie, for Mængde, Maal, Form, Egenskab, Tid og Rum, Stilling, Bevægelse, Tilfælde og Tilstand; dernæst følger Benævnelser for de nærmest menneskelige Sager, saasom Forstand, Villie, Tanke og Tale, Gjærning, Arbejde og Redskaber og saa videre. En saadan Ordning forekom mig mere naturlig end den kunstige Orden, som er opstillet i de førnævnte fremmede Værker, hvori mange af de vigtigste Grupper findes indførte paa saadanne Steder, hvor man vanskelig vilde falde paa at søge dem. I det hele har dette Arbejde forekommet mig mere interessant end mange andre; og da flere af Sprogets Venner formodentlig ogsaa vilde finde Fornøjelse deri, kunde det vistnok have sin Nytte at udgive denne Samling i Trykken, saa meget mere, som det ikke vilde blive nogen stor Bog. Imidlertid tør jeg dog ikke endnu ansee denne Samling som færdig til Udgivelse, da den vistnok ved et nærmere Eftersyn vil findes at behøve adskillig Forbedring og Udfyldning og enkelte Omflytninger i Grupperne. Og dertil kommer da ogsaa, at der er adskillige andre Arbejder, som først burde være gjorde.

Efter at dette Arbejde er udført, kunde jeg nu endelig have bedre Leilighed til at tage fat paa Udarbejdelsen af den dansk-norske Ordbog, der skulde tjene som Sidestykke til den sidst udkomne norsk-danske Ordbog. Som før antydet skulde den ovennævnte Gruppering af Ordene ogsaa tjene til et Hjælpemiddel og en Forberedelse til dette Værk. Men dette er da atter et af de langvarige Arbejder, som jeg altid har nogen Ulyst til, idet jeg saa ofte frygter for, at jeg ikke vil faae Leilighed til at fuldføre Værket. Imidlertid har jeg tænkt mig, at denne Ordbog burde anlægges efter en mindre Maalestok eller som et Lomme-Lexikon, der kun indeholder det allernødvendigste i største Korthed. Ialfald finder jeg det tilraadeligst at begynde Arbejdet efter en saadan indskrænket Plan, forat jeg da snarere kunde faae et Udkast færdigt. Skulde der

siden blive Leilighed til at gjøre noget mere, kunde dette Udkast efterhaanden forøges og udfyldes for at nærme sig noget mere til Fuldstændighed.

Imidlertid er der ogsaa flere Arbeider at foretage, og deriblandt maa jeg da først nævne den nye Udgave af de norske Ordsprog, som der allerede længe har været Tale om. Dertil har jeg da ogsaa i det forløbne Aar gjort nogle Forberedelser; men nogen endelig Bearbejdelse er endnu ikke foretagen. Deels har jeg ventet paa at faae endnu nogle Tillæg til Samlingen, og deels har jeg ogsaa været i Tvivl om, hvorvidt jeg skulde beholde den samme Inddeling som i den første Udgave, eller om ikke maaskee en ny Ordning burde foretages, i hvilket Tilfælde der da vilde blive et længere Arbeide. En mere nødvendig Forbedring vil det ellers være, at Skrivemaaden kan blive rettet i Overensstemmelse med den nye Ordbog, og at enkelte ubetydelige Talemaader, som i første Udgave ere opstillede som Ordsprog, kunne enten udelades eller behandles som Varianter af de Ordsprog, som staae dem nærmest. Dertil har jeg ogsaa nu en bedre Leilighed, da nemlig min Ordsprogsamling i den senere Tid er bleven forøget med mange gode Tillæg.

Dernæst har det ogsaa længe været paatænkt, at jeg engang skulde foretage en ny Baarbejdelse af en Afhandling om de norske Personsnavne og et dermed følgende Navne-Register, som for mange Aar siden var indført i Tidsskriftet "Folkevennen", men som egentlig burde være udgivet som en Bog for sig selv. I dette Tilfælde burde da Navneregisteret gjøres noget mere fuldstændigt, og den dertil hørende Afhandling burde ogsaa omarbejdes og forøges med endeel Bemærkninger om Navnenes Sammensætning og mulige Betydning. Til dette sidste har man nu nylig faaet adskillige gode Hjælpemidler, da nemlig det germaniske Navnesystem i den sidste Tid er blevet grundig bearbejdet af enkelte tyske Sprogmand, som Fick, Stark, Andresen og flere. Imidlertid faar jeg endnu gjøre nogle Forsøg til at opsamle de Navne, som endnu mangle i mit Register; og dette Arbeide bliver da rimeligviis det første, som jeg nu kommer til at foretage.

Vistnok vilde der ogsaa være mangt andet at gjøre, og meget skulde jeg da ogsaa have gjort, hvis ikke disse nye Udgaver af mine forrige Skrifter havde optaget saa utrolig megen Tid. Meget ofte har jeg maattet beklage, at jeg, med alt mit Skriverie om Landets Sprog, dog ikke har fundet Leilighed til at skrive noget derom for Almuen, hvem denne Sag dog nærmest vedkommer. Disse store Bøger, som kun indeholde en Opregning af Ordene eller af deres grammatiske Former, kunne ikke blive noget synderlig bekjendte iblandt Almuen; medens derimod nogle kortere Afhandlinger om Sprogets og Dialekternes Forhold netop vilde være passende til Udbredelse blandt Almuen og saa meget mere nødvendige, som netop denne Sag fra forskellige Kanter idelig

bliver fremstillet paa en saa skjæv og misvisende Maade, at Folket aldrig kan faae noget rigtigt Begreb om Tingene. I flere Aar har jeg nu maattet høre

<side nr=149>

paa allehaande Modsigelser imod min Fremstilling af disse Sager og alligevel maattet lade det altsammen blive ubesvaret, idet jeg dog altid har havt Haab om, at jeg engang maatte finde Leilighed til en Redegjørelse, som kunde komme til mere almindelig Kundskab. Men uheldigviis har der altid været saa meget andet at udrette, at et saadant Foretagende maatte udsættes til en senere Tid; og det samme vil vel fremdeles ogsaa blive Tilfældet.

Christiania den 21de Januar 1876.

Ærbødigst

I. Aasen.

334. *Christian Anton Kahrs, 24. 2. 1876.*

Til Hr. C. Kahrs (i Ørskog).

Af Hr. Foged Daae har jeg modtaget Deres Skrivelse angaaende det slemme Sygdomstilfælde, som har rammet min Broder Syver, og som jeg forhen ikke havde hørt noget om. At det under slige Omstændigheder kan falde ham vanskeligt at klare sig med Penge, finder jeg ganske rimeligt, og det skal da være mig en Fornøjelse om jeg kan gjøre ham nogen Hjælp i denne Forlegenhed. Efter Deres Brev vilde en Sum af 10 dl være til god Hjælp; men jeg slutter, at han vil behøve mere, og derfor sender jeg herved 20 Spd. som jeg altsaa vil bede Dem om at overlevere ham. Jeg skulde ogsaa have skrevet nogle Ord til ham selv; men da jeg ellers ikke har noget andet at skrive om, og jeg desuden for Øieblikket er stærkt angreben af Forkjølelse og derfor lidet oplagt til at skrive, saa faar jeg for denne Gang lade det beroe med denne Hilsning. Og saa faar jeg da bede Dem at sige ham, at det vilde være mig inderlig kjær, om jeg senere kunde faae nogle Ord fra ham, hvad enten han selv kunde blive i Stand til at skrive eller han kunde faae nogen til at skrive for sig.

Kristiania den 24. Febr. 1876.

335. *Knud Olsen, 9. 3. 1876.*

(9 Marts 76)

Til Knud Olsen (Aalesund).

For et Par Dage siden fik jeg et Telegram, som var undertegnet med Deres Navn, og som vistnok burde have været besvaret strax paa staaende Fod. Imidlertid kom jeg i Forlegenhed dermed, da jeg ikke rigtig forstod Indholdet; og først da jeg senere traf sammen med Hr. Aarflot og viste ham Skriften, kom

vi paa den Tanke, at ialfald et af Ordene (Aorstad) maatte være feilskrevet, og at Meningen kun var den, at jeg skulde sige hvad Tid jeg sidst havde været paa Søndmør. Dette kunde da synes at være en let Sag; men alligevel blev da ogsaa derved noget at anmærke, saa at det maaskee vilde blive for langt for en Telegrafsending; især da jeg aldrig har faaet rigtigt Skjøn paa den Kunst at skrive Telegrammer.

<side nr=150>

Forsaavidt Spørgsmaalet er om mit sidste Besøg paa Søndmør, kan jeg efter mine Reisenotiser oplyse, at dette fandt Sted i 1855; men den Gang kom jeg ikke saa langt som til Aalesund. Reisens nærmeste Formaål var at besøge de inderste Egne af Sogn og Nordfjord[,] og saa traf jeg til at reise sammen med Schjølberg (Sagføreren), idet vi toge Veien over Justedalsbredden og ned igjennem Stryn, og da jeg nu var saa nær ved Søndmør maatte jeg da ogsaa did. Vi kom til Halkjellsvig den 26. Aug. og derfra tog jeg Søveien 8 Sept. Den sidste Gang jeg var i Aalesund, var derimod i 1851, da jeg kom tilbage dertil d. 24de Juli fra en Reise i Nordland. Denne Gang standsede jeg kun et Par Dage i Aalesund, og siden opholdt jeg mig i Ørsten til d. 22de Sept. da jeg tog Søveien tilbage til Østlandet.

Da min Broder Syvert ogsaa var nævnt i Telegrammet, saa slutter jeg, at han har været inde hos Dem paa sin Hjemreise. For en 14 Dage siden fik jeg see af et Brev fra Doktor Kahrs i Ørskog, at Syvert var i Kur hos ham for et Tilfælde, som jeg ikke før havde hørt noget om. Nu formoder jeg da, at han har reist tilbage fra Ørskog, og at der ved hans Besøg hos Dem er blevet Tale om hvor længe det var siden jeg sidst var hjemme, og at dette har givet Anledning til Deres Spørgsmaal. Jeg beklager derfor at De ikke kunde faae Svaret strax. Men som før sagt, blev det længe, før jeg kom til nogen rimelig Opfatning af Sagen, og desuden har jeg i den sidste Tid været sygelig af Forkjølelse og derfor lidet oplagt til Forretning. Kr. d. 9de Marts 1876.

Venskabelig Hilsen [I. Aasen.]

(Udfyldning). - Det vilde være meget beklageligt, om De skulde have havt nogen Uleilighed af denne Forsømmelse fra min Side, og isaafald maa jeg da bede meget om Undskyldning. Ellers kan det ogsaa hænde, at Sagen ikke har nogen stor Betydning; men i alle Fald skal det da være mig kjært, om De kunde have nogen Nytte af de Oplysninger, som her ere meddeelte.

336. Sivert Steinnes, 20. 4. 1876.

Til Syvert Stennæs.

Det er nu allerede en Maanedes Tid siden jeg fik dit Brev, og jeg var da ogsaa tænkt paa, at jeg strax vilde skrive nogle Ord til Svar derpaa; men dermed gik det da, som det ofte pleier, at det blev udsat fra den ene Dag til den anden. At skrive Breve er et Arbeide, som altid falder mig mere besværligt end al anden Skrivning, og som jeg altid har et Slags Ulyst til, saa at jeg ofte er skamfuld derover, og derfor er det da ogsaa sjelden, at jeg skriver noget Brev.

Det var mig meget kjært at faae see nogle Ord fra dig og at høre, at du nu havde Haab om at blive befriet for den paakomne Legemsfeil. Skjönt jeg

<side nr=151>

nys forhen havde faaet Hilsninger hjemmefra med Maurits *Aarflot* og jeg tillige kort efter Nyaar havde faaet Brev fra Jon *Aasen*, havde jeg dog ikke hørt noget om dette Tilfælde, før jeg fik see Brevet fra Doktor Kahrs. Det var imidlertid alligevel glædeligt at høre, at der var Haab om Forbedring, og saa var det mig ogsaa en Fornøielse, at jeg denne Gang dog kunde gjøre en liden Hjælp med Penge, uden at dette var mig til nogen Slags Uleilighed. Det har nok ikke hændt ofte før, at jeg kunde gjøre nogen [en] Tjeneste; thi i de forrige Tider var jeg da sædvanlig pengeløs, og endda efter at jeg havde faaet en vis Bestilling, var det i mange Aar temmelig knapt og smaat. Nu i de sidste Aar har jeg derimod staaet mig godt med Penge, saa jeg bare har anket paa al den Velstand, og jeg har bare beklaget, at denne Lykke skulde komme saa seent, samt at der ikke blev Leilighed til nogen stor Forandring i Levemaaden; havde det været saaledes en 20 eller 30 Aar før, saa kunde jeg da have sat mig i Stand med Huus og Hjem og egen Huusholdning ligesom andre Folk. Nu derimod syntes jeg, at det var for seent at tænke paa noget sligt, og saaledes er jeg da bleven staaende i det samme Ungkarlsliv som forhen.

Om mine egne Sager er der ellers ikke stort at fortælle. Jeg har havt slige langvarige Arbeider med disse Ordbøger og den dermed følgende Studering paa Sproget, at jeg i mange Aar ikke har faaet tænke noget stort paa andre Ting. Jeg havde forhen altid tænkt, at jeg engang vilde skrive nogle Smaabøger til Oplysning for Almuesfolk, men dette er der da ikke blevet noget stort af. Det skulde være hyggeligt at have een eller anden saadan Bog at sende til Slægtninger eller Venner, men de Bøger, som jeg har skrevet ere ikke rigtig passende dertil. Et par Smaaskrifter ere rigtignok udkomne; men disse ere skrevne i det saakaldte Landsmaal, det vil sige i den bedste Form af de norske Bygdemaal; og dermed er der nu den Uleilighed, at mange Folk ikke ville læse dette Sprog og især pleie gamle Folk at have meget derimod. Endeel yngre Folk synes godt om Tingen, men saa gjøre de ogsaa meget Fusk med det,

at de selv skrive Bøger i en meget afvigende Sprogform, og hver paa sin Maade, saa at Folk tilsidst ikke kunne vide hvad som er det retteste.

Min Helbred er rigtignok ikke meget stærk, men dog saa nogenlunde jævn og god. I Vintertiden pleier jeg rigtignok at faae visse stærke Tilstød af Krim og Hoste, og i denne Vinter har det ogsaa varet meget længe; men forøvrigt har jeg dog ikke noget stort at klage over. Øinene ere tildeels ogsaa meget svage, men med godt Dagslys pleier jeg dog at see baade smaat og stort; og ialfald har jeg endnu ikke været nødt at bruge Brillen.

Der kunde vist være meget og mangt at skrive om; men for Øieblikket mindes jeg ikke noget, som har nogen videre Betydning. Jeg beder at hilse Broder Jon, og tilsidst sender jeg da herved min Hilsen til dig selv og din Familie.

Chr. den 20de April 1876.

<side nr=152>

337. *Rasmus Jonson Aasen, 22. 6. 1876.*

Til Rasmus J. Aasen.

Det har allerede draget længe, før jeg kom til at sende noget Svar paa dit Brev, saa at jeg først og fremst maa bede om Undskyldning for denne min Seenfærdighed. Af Maurits Aarflot, som var her i Byen, og som tidt og ofte fik Brev hjemmefra, havde jeg allerede faaet en Tidende om, at din Fader var afgaaet ved Døden; men forøvrigt vidste jeg ikke noget om de nærmere Omstændigheder, førend jeg fik dit Brev. Det kom mig rigtignok ikke saa ganske uventet, at han snart kunde forlade os, da jeg vidste, at han af og til havde været syg, og saa var han da ogsaa kommen til den Alder, da man ikke kan vente sig ret mange Levedage. At han ogsaa havde en Anelse om Døden, kunde jeg mærke af det Brev, som jeg fik fra ham ved Nytaars Tider, da han deri talede om sin tiltagende Svækkelse og yttrede, at dette Brev maaskee vilde blive det sidste, som jeg skulde faae fra ham. - Det er mig ellers trøsteligt at høre, at han fik en mild og rolig Død, og at han saaledes beholdt sin Sands og Samling til det sidste. Hans Bortgang er rigtignok ogsaa et Tab for mig, da jeg nu ikke har mange af mine gamle Paarørende tilbage; men imidlertid maa nu Mennesket engang vandre heden, og det er endda godt at vide, at en Mand har levet et meget virksomt Liv og tillige har opnaaet en sædvanlig Mandsalder.

I Anledning af det Spørgsmaal, om jeg havde noget tilgode hos den afdøde, kan jeg i Korthed sige, at jeg ikke havde noget tilgode, og at ingen [af] os skyldte den anden noget, forsaavidt som der er Tale om Penge eller Penges Værd. De smaa Pengelaan, som min Broder havde indkrævet for mig, havde

jeg ikke tænkt noget videre paa; jeg troede at det var bare som en fire fem Daler eller saa omtrent, og jeg blev derfor ganske forundret, da jag af et Brev fra min Broder i forrige Aar fik vide, at disse Penge med Tillæg af Renter havde voxet op til en større Sum, end som jeg havde tænkt. Efter den sidste Forhandling imellem os, skulde disse Penge nu benyttes til Hjælp for Karl Fagerhol; og det var mig da ogsaa en stor Fornøielse, at disse Penge kunde komme til saa god Nytte ved en saadan Leilighed. Det var altsaa en Hjælp, som ikke kostede mig noget Slags Umage eller Opoffrelse; og derfor ønsker jeg da ogsaa, at disse Penge ikke skulde betragtes som noget Laan eller nogen Gjæld til mig, da jeg slet ikke tænker at kræve noget deraf tilbage.

Idet jeg herved slutter min Skrivelse, beder jeg, at du vil hilse din Moder og andre Paarørende, som kunde spørge efter mig. Vær selv tilsidst kjærlig hilset.

Kristiania den 22de Juni 1876.

Ivar Aasen.

Utanpå: Til/Gaardmand Rasmus Jonsen Aasen/i Ørsten/paa Søndmør.

Poststempel: Christania 22. 6. 1876 [og] Aalesund 28 6. 1876.

<side nr=153>

338. *Ole Skøien*, 28. 8. 1876.

Til Hr. O. Skøien.

I Anledning af Deres Spørgsmaal om Navnet Skøien, faar jeg herved meddele hvad jeg for Øieblikket veed derom, hvilket ellers er kun lidet, da nemlig dette Navn som saa mange andre er noget dunkelt og derfor er blevet forklaret paa forskjellig Maade. Det er ellers ikke noget sjeldent Navn; det findes nemlig paa flere Steder søndenfelds og tillige paa et Par Steder i Bergens Stift, sædvanlig udtalt: Skoie og Skøie eller Skøien, men i de gamle Breve og Jordebøger skrevet Skodin og Skodini; sjeldnere Skodyn eller Skoddine. I det norske Diplomatariet eller Samlingen af de gamle norske Breve finder jeg ogsaa et Brev som er fra Aaret 1370 og er skrevet "· Skoddini i Lautine sokn", men som ellers ikke handler om denne Gaard, da det kun indeholder en kort Bevidnelse om, at Gudrun Gunnarsdotter havde solgt til Olaf Jonsson omtrent 4 Markebol Jord i Imesæter "i Lautine sokn" (Dipl. V, 198). Den sidste Deel af Navnet, nemlig "in" eller "ine", findes ogsaa i mangfoldige andre Navne og ansees som en Forkortning af det gamle vin el. vini, som ogsaa hedder vinjar (Vinje) og antages at betyde en Eng eller Græsmark. Efter dette maa den ældre Form altsaa være "Skodvin", men hvad Skod betyder, er mere tvivlsomt. Man har gjættet paa, at det simpelthen kunde komme af Ordet skoda (skodde, skoa, skaa), som betyder at betragte, skue eller see omkring sig, og

at Navnet altsaa kunde betegne et Sted, hvor man har god Udsigt, eller maaskee kun: et Sted som man havde befaret og udseet sig til Bosted. Imidlertid har Prof. Munch i sin Beskrivelse over Norge i Middelalderen opstillet en anden Forklaring, nemlig den, at Skodvin skulde egentlig hedde Skadvin og at dette "Skad" skulde være en afvigende Form af et gammelt "Skand", som ligger til Grund for Navnene Skaan og Skaane og for den gothiske Benævnelse Skandinavia (= Skaanøy). Men dette "Skand", som skulde betyde en Rand eller Udkant, synes at være et meget tvivlsomt Ord, og idethele forekommer denne Forklaring mig at være altfor dristig, saa at jeg indtil videre helst vilde holde paa den første Forklaring af Ordet skoda.

I Forbindelse hermed maa jeg ogsaa anmærke at dette Navn ikke let kan have nogen Sammenhæng med "Skeid", som betyder et Veistykke, en Løbebane, en Plads til Veddøløb eller Kapridning o. s. v. Dette Navn har altid været skrevet ligedan[,] nemlig Skeid, og er fremdeles et bekjendt Ord som altid udtales med kj (Skjeid, Skjei, Skjeie), medens derimod Lyden "kj" ikke finder Sted i Navnet Skoie eller Skøien.

Med Hensyn til Skrivemaaden er det vel indtil videre bedst at beholde Formen Skøie eller Skøien, da Navnet ogsaa paa andre Steder skrives saaledes.

Noget mere veed jeg for Øieblikket ikke at bemærke, og dersom disse Linier kunde være Dem til nogen Fornøielse, skal det være mig kjært.
Kristiania den 28 August [18]76.

<side nr=154>

339. *Arbeidsmelding for 1876, 20. 1. 1877.*

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Eftersom jeg i den foregaaende Tid ved hvert Aarsskifte har forsøgt at give en kort Beretning om de Arbeider, som jeg i det forløbne Aar havde havt under Hænder for at virke til nærmere Oplysning om vort Folkesprog, saa skulde jeg ogsaa denne Gang berette noget om disse Arbeiders Gang i det Aar, som nu er forløbet.

Efter hvad der i en foregaaende Beretning er anført, havde jeg for længere Tid siden begyndt paa en ny Ordning og Sammenstilling af de norske Ord i visse Grupper eller Afdelinger efter Ordenes Betydning, saaledes at denne Opstilling kunde tjene til Lettelse ved senere Undersøgelser og fornemmelig ved Udarbejdelsen af en dansk-norsk Ordbog. Dette Arbeide var ved forrige Aarsskifte næsten færdigt og blev da senere afsluttet med nogle Tillæg og Registre, for at det siden ved Leilighed kunde foretages til nyt Eftersyn og bedre Ordning. At udgive dette Skrift som en Bog for sig selv har ellers ikke hidtil været paatænkt, da det vist endnu kunde behøve megen Forbedring.

Imidlertid var der to andre Arbeider, som jeg nu fandt det nødvendigt at begynde saa snart som muligt, nemlig en ny Udgave af de norske Ordsprog, og en ny Bearbejdelse af min Afhandling om de norske Personsnavne. Og da jeg endnu ventede nogle Tillæg til Ordsprogene, kom jeg først til at studere paa Navnesamlingen. For endeel Aar siden havde jeg skrevet et Stykke om vore Mands- og Kvindenavne, hvortil der senere kom et Register, som omfattede alle de norske Navne, som jeg dengang havde samlet; og begge disse Stykker bleve da optagne i Tidsskriftet Folkevennen. Imidlertid var der mange, som ønskede at have disse Stykker i en Bog for sig selv, og dette Ønske vilde jeg da ogsaa imødekomme, saasnart jeg kunde faae Leilighed til at gjøre mit Navneregister noget mere fuldstændigt. Maaskee kunde dette nu synes mindre nødvendigt, efterat man i Prof. Munchs Afhandling om vore nationale Navne havde faaet saa god Oplysning om denne Sag. Imidlertid er Munchs Afhandling ikke bleven saa almindelig bekjendt, som den burde være; og desuden behøves der nok oftere en ny Paamindelse om vor gamle Navneskik, da denne netop nu i de seneste Tider har været udsat for en frygtelig Forvanskning. Idet jeg nu skulde begynde Arbeidet paa den nye Navnebog, vilde jeg først forsøge at samle saa mange som muligt af de nu brugelige norske Navne, saavidt dette kunde gjøres ved et Gjennemsyn af de Folketællings-Lister, som forefindes her paa Stedet; og da jeg frygtede for, at denne Navnelæsning vilde virke skadeligt paa Øinene, besluttede jeg at foretage den i den lyseste Aarstid. Jeg begyndte saaledes i April Maaned med et løseligt Eftersyn af de Folketællings

<side nr=155>

Lister fra 1801, som forefindes i Rigsarchivet; og senere henvendte jeg mig til det statistiske Kontor, hvor jeg benyttede Leiligheden til at gennemsee en stor Deel af Listerne fra Folketællingen i 1865. Egentlig skulde jeg have gennemseet alle disse Lister; men isaafald vilde denne Læsning have været i mange Maaneder og blevet meget angribende for Øinene; ei at tale om, hvor kjedeligt det er at læse Navnelister fra de Steder, hvor Navneskikken er mest forvansket. Jeg holdt mig saaledes mest til de Distrikter, hvor jeg forud vidste, at der var en god Navneskik; idet jeg da gennemgik Listerne for tre eller fire Præstegjeld i hvert Fogderie, medens jeg derimod paa andre Steder kun tog et og andet Præstegjeld til Gjennemsyn for dog at faae nogen Oversigt af det hele. Hertil anvendte jeg da et Par Maaneder og syntes, at det dermed kunde være nok; idet jeg ogsaa havde mærket, at enkelte gamle Navne ere vanskelige at finde i Listerne, endskjønt man dog veed, at de virkelig ere i Brug. Det er nemlig ofte Tilfældet, at naar det norske Navn har nogen Lighed med et af de bibelske eller fremmede Navne, da bliver det gjerne forvexlet

dermed eller anseet som en *Andring* deraf, som f. Ex. naar man skriver David for Dagfinn, Simon for Sigmund, Jørgen for Jørund og lignende. En fuldstændig Samling af de nu brugelige norske Navne er saaledes for Øieblikket vanskelig at tilveiebringe; men ialfald er det da nyttigt at have de fleste af dem samlede i et Register, for at der siden kan blive lettere Leilighed til at tilføie det manglende.

Imidlertid skulde nu denne Navnesamling ikke udgives som et simpelt Register uden nogen videre Bemærkning. Der bliver idelig spurgt om, hvor Navnene ere komne fra, og hvad de betyde; og om det nu tildeels er vanskeligt at give nogen Oplysning derom, saa vil der dog ogsaa ofte være Adgang til at finde en Forklaring. Foruden den omtalte Afhandling af Prof. Munch har man nu ogsaa fra andre Kanter, og især fra Tydskland, flere Skrifter, som give god Oplysning om det germaniske Navnesystem, saa at der altid bliver bedre Anledning til en Sammenstilling med det gamle Navneforraad hos de beslægtede Nationer. De gammelnorske Personsnavne i Diplomatariet, Jordebøgerne og Kongesagaerne, havde jeg allerede forhen samlet i et Register for sig selv; men nu vilde jeg ogsaa have en fuldkommen Oversigt af de gammel-tydske og gammel-engelske Navne; og da endeel af vore Navne ere komne andensteds fra, vilde jeg ogsaa opsøge de fuldstændigste Helgen-Registre og Martyrologier, hvori der kunde findes nogen Oplysning om et og andet af vore dunkle og fremmede Navne. Men disse Undersøgelser have da ogsaa optaget megen Tid, og især have de engelske Navne voldet mig Besvær, da de nemlig findes spredte i mange Skrifter, som tildeels ere vanskelige at faae fat paa. Med alt dette har jeg da samlet en Mængde af Optegnelser, som kunne komme til Nytte, skjønt naturligviis meget deraf maa lægges til Side, fordi det ikke kan finde Rum i en kortfattet Fremstilling. Og ved Siden deraf har

<side nr=156>

jeg ogsaa forsøgt at bearbejde det samlede Stof, og saaledes har jeg da skrevet et Udkast til den nye Navnebog; men dette Udkast behøver endnu nogen Bearbejdelse og Omskrivning, førend det kan udgives i Trykken. Imidlertid er da denne Navnebog nu saavidt forberedet, at den sidste Bearbejdelse formodentlig snart kan blive færdig.

Det næste Arbeide, som siden forestaar, er da, som før antydet, den nye Udgave af de norske Ordsprog; og hertil er der da ogsaa i det sidste Aar gjort nogle Forberedelser. Imidlertid vil denne nye Udgave behøve megen Forbedring og maaskee en fuldstændig Omskrivning, saa at ogsaa dette Foretagende vil kræve megen Tid.

Det skulde nu ogsaa være ønskeligt, om der snart kunde gjøres Forberedelse

til den dansk-norske Ordbog, som har været saa længe paatænkt, og hvortil ogsaa den førømtalte Sammenstilling eller Gruppering af Ordene skulde være et Slags Forarbeide. Men da det nu som forhen altid viser sig, at ethvert Arbeide optager længere Tid, end man forud havde formodet, saa vil det vel endnu være en Stund, førend der kan blive Leilighed til at begynde for Alvor paa dette Arbeide, hvorom man forud kan vide, at det maa blive noget langvarigt.
Christiania den 20de Januar 1877.

Ærbødigst
Ivar Aasen.

340. *Nils Rosing Bull*, 5. 2. 1877.

Til Hr. N. R. Bull.

Jeg maa bede om Undskyldning for at jeg saa længe har forsømt at svare paa den modtagne Forespørgsel.

Ordet "Brugsmand" har ikke hidtil været mig bekjendt, og for Øieblikket veed jeg ikke at træffe nogen, som kunde give mig Besked derom. Imidlertid veed jeg, at Ordet "Bruk" i Telemarken er meget anvendt for Skovbrug og især om Tømmerdrift, saa at man endog siger "Bruksstokk" om en Tømmerstok, og "Brukshaug" om en Dyng eller Klynge af Tømmerstokke f. Ex. ved en Foss i en Elv. Deraf slutter jeg da, at Ordet "Bruksmann" kunde betyde en Tømmerfløder eller en, som har stadigt Arbeide ved Tømmerdrift. Men dette er da indtil videre kun en Formodning.

Jeg takker meget for de tilsendte Opgaver over Folketællingen og Kreaturholdet.
Chr. den 5 te Februar 1877.

Ærbødigst
I. A.

341. *Stortinget*, 5. 3. 1877.

Da Hr. Kandidat H. Ross nu har offentlig udtalt sit Ønske om at faae Leilighed til et længere Ophold i visse Landdistrikter for at finde nærmere

<side nr=157>

Oplysning om Ord og Former af det norske Folkesprog, saa maa jeg i den Anledning bemærke, at jeg vilde ansee det som heldigt, om han kunde komme til at faae dette Ønske opfyldt. Jeg tvivler ikke paa, at der endnu kan være meget at samle, og af Erfaring veed jeg da ogsaa, at der behøves baade Tid og Flid til at udrette noget betydeligt i denne Sag, saa at det vel kunde være nyttigt, om flere Personer havde Leilighed til at sysselsætte sig dermed. Og til en saadan Virksomhed maa Hr. Ross ansees som særdeles vel forberedt, saavel ved sin grundige Kundskab om Sprogforholdene som ogsaa ved sit fortrolige Kjendskab til Almuen. Han har allerede forhen viist sig som en heldig

Samler, idet han fra sine tidligere Besøg i de sydlige Fjeldbygder har medbragt et rigt Forraad af gode Oplysninger, som ogsaa have kommet mig til Nytte ved min sidste Bearbejdelse af den norske Ordbog. Og senere har han da ogsaa med udholdende Flid fortsat sine Undersøgelser, som blandt andet viser sig af de "Tillæg til den norske Ordbog", som han nylig har meddeelt i Sars's og Liebleins norske Tidsskrift. Det har glædet mig at see, at en Mand med en saa omfattende Sprogkundskab har fundet Fornøielse i at granske vort Almuesprog, og at han derved ogsaa er kommen til at opfatte dette Sprogs virkelige Forhold paa den Maade, som jeg netop maa ansee for at være den rette. Og da han nu af egen Drift og blot af Interesse for Sagen har tilbudt sig at anvende en længre Tid til en fortsat Eftersøgning af Ord og Talemaader, som endnu ikke ere blevne optegnede, saa kan jeg ikke andet end ansee det som ønskeligt, om han kunde faae den Understøttelse, som dertil vilde behøves.

Christiana den 5te Marts 1877

I. Aasen.

342. *Helge Væringsaasen, 14. 4. 1877.*

Til H. Væringsaasen.

Det paatænkte nye Blad i Landsmaalet har jeg først nylig hørt omtale, og i sidste Nummer af Dagbladet er det da ogsaa nævnt; imidlertid har jeg endnu ikke seet nogen Indbydelse til Subskription derpaa. Imidlertid troer jeg dog, at dette er et Foretagende, som man kan vente sig noget godt af. Student A. Garborg er en ganske ung Mand og, saavidt jeg veed, en Bondesøn fra Jæderen; men det er en Mand med usædvanlige gode Evner og tillige med varm Interesse for Almuen og dens Sprog. Han ansees som Forfatter til nogle Stykker, som i den senere Tid have staaet i Aftenbladet med Mærket G, og disse Stykker have viist en Klarhed og Modenhed som man neppe skulde vente af et *ungt Menneske*. Ved sidste Aarsmøde i det norske Samlag blev han valgt til Formand i dette Selskab i Stedet for Berner, som frabad sig Valget; og Bestyrerne for dette Selskab ere nu Garborg og Hølaas og Ross. Rigtignok har

<side nr=158>

jeg endnu ikke seet noget skrevet i Landsmaalet af Garborg og jeg veed altsaa ikke vist hvad Form eller Skrivemaade han vil vedtage for det nye Blad; men jeg formoder dog, at han vil hævde Sproget i en værdig og læselig Form og ikke opstille et saadant ulæseligt Herkemaal, som vi før have seet i Bladet "Fram" eller Oversættelsen af Heimskringla. Denne Tilstilling med Actietegning for et Blad, som man ikke har seet nogen Prøve paa, er rigtignok noget, som jeg ikke rigtig forstaar mig paa; men det maa da vel ogsaa have

sin Grund; og ialfald vilde jeg ønske, at vi nu engang kunde faae see et godt Blad i Landsmaalet efter den lange Dvale, som har hersket efter at "Dølen" sovned fra os.

Kristiania den 14 April 1877.

343. *Karl Wilhelm Whistling, 8. 8. 1877.*

Til Hr. Dr. Whistling (i Leipzig).

Altfor længe har jeg nu forsømt at sende et Svar paa Deres Brev; men da det ikke er nogen stor Oplysning, som jeg kan give, saa er der vel ikke saa meget tabt ved denne Forsømmelse.

Paa mine Reiser i Sætersdalen har ogsaa jeg hørt tale om den gamle Skik at fylde en stor Skaal med Øl (Bier) og saa sætte en liden Skaal op i den store, for at hver Gjæst kunde dermed tage en Drik for sig selv, og altsaa alle drikke lige meget. Dette kaldes at drikke "einskils", d. e. enkeltviis (einzeln), og den lille Skaal eller Kop (Tasse) kaldes derfor Einskilskopp el. Einskjelskopp og med et mere fordunklet el. afstumpet Navn kaldes den ogsaa Skjelsing, pl. Skjelsingar. At saadanne smaa Drikkekar have et Skaft eller Haandtag, som ligner en Fuglehals eller et Fuglehoved, forekommer ogsaa andre Steder i Landet; saaledes veed jeg, at man i Nærheden af Staden Bergen bruger et Slags meget smaa Drikkekar med et Skaft som en Gaasehals, hvorfor man kalder det en Gaas (Gans), og da de tildeels ere af Sølv, kaldes det da en Sylvgaas (Silbergans).

Skjønt nu Navnet paa en svømmende Fugl passer bedst til et saadant Kar, kan vist ogsaa andre Fugles Navne bruges dertil, og saaledes finder jeg det da rimeligt, at det kaldes en Tiur skjønt jeg ikke selv har truffet til at høre det. Navnet paa denne Fugl er især ved Byerne "Tiur"; i Sætersdalen maaskee Teer el. Tér'e, paa andre Steder Te'ur, Tødør, Tudur, &c. og i vort gamle Sprog Þidurr, svarende til T. Auerhahn (Tetrao Urogallus). Den kaldes ellers ofte Storflugl fordi den er den største af vore Skovhøns (Gallinaceæ).

Den Regel, at den, som den svømmende Fugl vender Næb imod, skal drikke først har jeg ikke hørt, men den passer godt til andre "Auspicier", saa der er ingen Tvivl om Rigtigheden.

<side nr=159>

Jeg maa bede om Undskyldning for, at jeg ikke skriver paa Tydsk. At læse Tydsk falder mig let, men at skrive det falder mig besværligt, saa at jeg er bange for, at det vilde blive uforstaaeligt.
Chr. den 8de August 1877.

Ærbødigst

344. *Matias Skard, 29. 10. 1877.*

Hr. M. Skar.

Det kom til aa drygja lenge, fyrr De fekk høyra nokot atter um Haavards Saga. Eg trur, eg fortalde det eingong fyrr, at daa eg skulde til med ei Gjennomsyn av Handskrifti, som De hadde bedet um, so vilde eg fyrst hava Fat i den islandske Saga; men daa eg so kom ut og spurde etter Boki, so var ho ingenstad aa faa i Bokladom. So tenkte eg aa gjera Spurnad til Kjøbenhavn etter henne; men so vardt der ymist annat aa tenkja paa, og so vardt detta avdrygt, til dess det var reint avgløymt. Ei Orsak til det var det no og, at Stydingi i det norske Samlaget hadde sagt, at ho ikkje no i fyrste Tidom vilde giva ut fleire Sagor, men helder freista med eitkvart annat. Og nokot slikt, høyrrer eg, det er endaa; for eg var nyst ute og talade med Garborg (Formannen), og han segjer, at der no ogso er eit og annat smaatt, som er paatenkt til Utgiving, so at dei hava nog fyre det fyrste.

Men sidan eg no hadde fenget ei Minning um det, so laut eg daa eingong til aa skunda meg med denne Gjennomsyni, som hadde voret so lenge avdrygd; og so var eg daa ut og laante den nye Utgaava av Haavards Saga. Um Yversetningi torer eg ikkje segja nokot stort; eg kann vel synast at eit og annat Ordlag er for myket dansk, og at det islandske Ordet stundom er burtbytt mot eit Ord, som heve mindre Grunn; men nokot slikt vil no henda mest med alle Yversetningar av gamle Sagor. Skal ein halda seg nokot nær til det gamle Maalet, so vil Folk laata um, at dei ikkje skyna det; skal ein derimot giva ei friare Yversetning, so kjem ein so lett inn paa desse Fuskar-Talemaatarne, som er mest i Moden i Kristiania og der ikring, so det verd ikkje stort betre en ei dansk Umskrivning. Difyre tykkjer eg ofta so, at det er litet verdt aa faast med nokor Yversetning av Sagor i Landsmaal. Men so er det ymse andre, som hava ein annan Meining um det.

Men no fær eg ikkje gjera nokot større Umsviv um detta, men helder teikna upp nokre Smaating, som kunde giva Tilleiding til ein stutt Umtale.

Sida 7, 8 og 9 (i Handskrifti). Daa denne Fortelnad um Daudingen vil synast reint undarleg fyre ymse Lesarar, so kunde det vera godt, um der var ein liten Tilmerknad um, at det er fleire islandske Sagor, som hava det

<side nr=160>

so, at ein Mann gjeng heimatter, etter at han er daud, og at denne Attergangaren (elder Draugen) daa er verre til aa takast med, en Mannen sjølv var,

daa han livde.

S. 12. (Han var) "av god Ætt". - ættstórr ok frændmargr, - skulde kanskje helder heita: Han hadde stor Ætt og mange Frendar.

S. 15. "Det er ikkje lugomt". Helder: det høver ikkje so fyre meg. - (lugom, som Adjektiv, er nokot uskaplegt).

S. 18. H. "tyktest ingen Ting tess" - H. tyktest vera reint hjelpelaus (gagnlaus). Ogso detta "tess". er nokot uskaplegt.

S. 20. (L. 1). um han ikkje skulde skjemma meg endaa meir. (?)

S. 22. "daa han gjekk burtyver". - burt etter (burt-atter), derifraa.

S. 23. "Smerta" (dansk). Hugverk, Hugsott, Harm.

- ib. "Det lyt vist hava voret gamle H." - Det maa visst, &c. Detta "lyt" (som Teikn paa ei sterk Von) synest meg ikkje høvelegt. Me hava ofta lætt aat det som stend i Bjerregaards Fjeldæventyr "Dökk lyt vera tysste"; det læt, som um ein vilde segja: No er det ikkje onnor Raad; de faa vera tyrste, anten de lika det elder ei.

S. 25. (han) "gjerer det utum inkje atter millom T. og S. (Nokot dimt og tungført). Helder: gjerer Skilnad (Hjonskilnad), Skilsmaal.

S. 26. (og fl.). "Skip" finst ofta brukat, der me no segja Baat, elder Skuta.

S. 29. "Kvad" (dansk). Norsk form er: Kvæde.

S. 32. "Kvalpinnar". Rettare: Kvalriv (Sideriv av Kvalen). Sidebeini paa Kvalen kunna vera so store og sterke, at dei visst maa høva godt til Lunnar i ei Baatestød.

S. 35. "var Fjellet sleipt". - var Berget sleipt. (Fjell fyre Berg er Kristiania Maal).

37. "setja Varne paa Garden". Rettare: setja Eld p. G.

41. "so reint burtbytt. Betre: umskapad (umsnudd).

44. "ein stor Tufs". - "eigi mikilmenni at skapi" kunde vera paa Lag som: ikkje nokon dugande Mann.

46. "Pakke dykk" &c. (Verdit i brott, vándir uhappamenn). Burt med dykk, stygge Ulukkefuglar, der hava de gjort det største Uheppaverk o. s. v.

47. "taka seg av dykk". (Dansk). Helder: taka imot dykk, hjelpa, hylla dykk.

49. "Sinn". Huglag, Huglynde.

52. "i deg hev eg ein stor Skatt". (Framandt). Me vilde helder segja so: eg heve ein stor Skatt, naar eg heve deg. (Elder: medan, so lenge eg heve deg).

57. "lata oss stinga i Hel inne". - "stanga" i Originalen er vistnog alltid tolket med "stinga"; men etter Samanhengen skulde ein snaraste tru, at det her tydde "stengja. Men detta er det no ikke so grant med.

<side nr=161>

61. "so frakke Ting". (marga úheyrilega tiltekt), - mange uhøyrelege Illverk (Illgjærder), mange forskammelege Tiltak, el. desl.

63. "kvat dei hadde upplivt" (Dansk). - kor det hadde gjenget deim.

- (ib.). "Atle var sidan halden fyre den beste Kjempa". - "hinn bezti dreng" skulde kanskje heita: den gildaste Mann (ein av gildaste Gutom), ein Fagnamann (Munamann), Heidersmann.

I Fyreordom kunde eg nemna "Kvad" og "Smerta", som nyst fyrr ero nemnde. Dernæst "tri Aar", som eg vilde skriva: try Aar. Fyre "magtstal" vilde eg setja: mergstal.

Men no skulde eg sagt nokre Ord om Versi med; og detta er ei vandsleg Sak. Etter Brynjulfsons Umlysing, yver Grunnskifti til Haavards Visor, er der so myket dimt og ugreidt i deim, at det kunde synast litet verdt aa freista paa nokor Umskrivning. Og det same tykkjer eg no og um Visorna i fleire av dei gamle Sagom; dei taka myket Rom og giva liti Opplysning. Vistnog er der myket vænt og godt i deim; men naar ein skal freista paa ei Umskrivning i same Verseform, so vil alt det beste kverva reint burt. Difyre synest eg ofta so, at ein gjerna kunde lata Versi ute elder ogso berre segja ei tvau try Ord um kvat Verset gjeng ut paa. Men daa eg ser, at De legg stor Vegt paa Versi, so torer eg ikkje segja nokot større imot det. Eg tykkjer, Umskrivningi er so god, som ein kann venta etter dei vandslege Tilhøve; og um der no er eit og annat, som eg ikkje synest fullt so vel um, so lyt eg daa kjennast ved, at eg ikkje veit so radt aa setja nokot betre i Staden. Ein Ting lyt eg daa nemna, og det er, at der er nokre Verse-Linor, som enda med eit fulltonat Einstavingsord, f. Ex. "mattast lett av Strid"; detta høver ikkje godt til gamle Drottkvæde-Maalet, men det kunde no kanskje lett lata seg retta. Og elles heve eg teiknat upp nokre faae Forslag til Umbrøyting paa dei Stader, der eg tykte, at det kunde trengast; men eg torer ikkje segja, at det vilde vera nokor stor Umbot i deim. Det er desse, som her fylgja:

<dikt>

S. 29 (2). Vondt eg lid; men Laget
lyda vil med Milde,
naar eg i Elda etlar
Ærestev aa kveda.

S. 30. Valstad-Maasen gneller
villt, av Hagl umdriven;
mod ved Mannfalls-Tjørni

Morgonbit han krever.
So paa gamle Greinom
gol Rægauken fordum,
daa dei Saarflods Haukar
Høvdingsblod seg ventad'.

<side nr=162>

S. 36 (2). Ein av oss er fallen:
Aan; som Hallgrim segjer,
stupte han paa Staden,
støytt med Lunn til Grunnen.

S. 54. Baara svall um Baaten
breidt i Sumarkvelden.

S. 60. Valbrands Søner vyrda
vist um slikt so litet.
</dikt>

Men eg er mest rædd fyre aa syna detta fram, og eg vilde ikkje, at Folk
skulda vita stort um det. Kann De nøyta nokot av det, so er det vel; og kann
De ikkje, so kann det endaa vera vel. Og til Slut lyt eg bidja um Orsaking
fyre det, at eg heve talat so fritt og djervt; det gjeng ofta so, naar ein skal
skunda seg.
Kristiania den 29de Oktober 1877.

I. Aasen.

345. *Sander Røo, 13. 11. 1877.*

Til Sander Raaen.

Nu faar jeg da endelig gribe til Pennen og sende nogle Ord til dig, og
først og fremst maa jeg da takke for den nylig tilsendte venlige Hilsning.
Jeg har nu saa ofte tænkt paa at sende dig en skriftlig Hilsning, men saa er der
altid kommet noget i Veien; sædvanlig var det da saa at jeg sad fast med et
eller andet langvarigt Arbeide, saa jeg syntes ikke at have Tid til noget andet;
og dertil kommer da ogsaa, at jeg altid er saa lidet oplagt til at skrive Breve,
da dette Slags Arbeide falder mig mere besværligt end nogen anden Skrivning.
Andre Folk have det saa, at de kunne skrive mange Breve paa een Dag,
medens derimod jeg maa skrive et Brev flere Gange om igjen, førend jeg kan
faa det i nogenlunde sømmelig Stand. Og derfor har jeg da ogsaa forsømt
at skrive til mange gode Mænd, som jeg burde have skrevet til.

Da nu dit Brev minder mig om vore Samtaler og Forhandlinger om Hallingmaalet, saa maa jeg benytte denne Leilighed til endnu en Gang at takke for din store Hjælp og Bistand i denne Sag. Jeg mindes nok din utrættelige Flid for at opdage og optegne alt, hvad der kunde formodes at have noget Værd; og ved denne kjærkomne Hjælp blev jeg da ogsaa i Stand til at samle et usædvanlig stort Forraad fra dette Bygdelag. Og dette Forraad udmærkede sig ei alene ved sin Rigdom og Størrelse, men ogsaa ved sit indre Værd, da det nemlig omfattede et stort Tal af særdeles gode og nyttige Ord. En Mængde af Ord har jeg rigtignok ogsaa havt fra visse andre Steder, men de hallingdalske Ord syntes mig at udmærke sig fremfor andre, saavel ved deres Klarhed i Betydningen, som ved deres gode Samklang med den gammelnorske Orddannelse.

<side nr=163>

Dette gode Forraad er da ogsaa kommet til Nytte i den nye Ordbog, saa at det ikke længere behøver at blive forglemt. Jeg skulde kun ønske, at denne Bog maatte blive noget bekjendt i Bygderne og især at den kunde komme ind i adskillige Sogne-Biblioteker eller Almue-Bogsamlinger; men uheldigviis ville slige Bøger altid blive saa store og dyre, at de ikke kunne vente nogen stor Udbredelse i Landsbygderne. Og saa er der vel ogsaa mange, som synes, at slige Bøger ikke just ere nødvendige.

(No nokre Ord i eit annat Maal). Eg skulde hava god Hug til aa skriva i Hallingmaalet, liksom du sjølv; men det er so leidt med di, at naar ein vil skriva i eit annat Bygdarmaal en det, som ein kann fraa Barndomen, so kjem ein til aa gjera so mange Mistak i Ordlaget, at Folk vil læja aat di. Og difyre vil eg helder skriva nokre Ord i Landsmaalet (som me kalla det), for d e t skulde no vera so lagat, at det kunde taka i seg alt det beste av alle Bygdarmaal, men derimot ikkje hefta seg med desse Smaating, som skilja den eine Bygdi fraa den andre. Detta Landsmaalet kunde no gjerne havt god Framgang, naar alle vilde skriva paa same Maaten, so at Folket kunde venjast til aa lesa det; men det heve no gjenget so ymist med Skrivingi. Det stødaste og greidaste Landsmaalet heve voret skrivet i nokre Smaabøker fraa det Norske Samlaget her i Byen, og so ei liti Maanadsskrift fraa eit Samlag i Bergen. Og no nyst hava me ogso fenget eit nyt Vikeblad her i Byen; det er ein Student Garborg (fraa Jæderen), som stend fyre Bladet; og det er ein herleg gild og dugande Mann. Bladet er kallat "Fedraheimen" og byrjade no med fyrste Vika i Oktober Maanad; det teiknar seg tollegt godt, og det er likt til, at det vil vinna Framgang; for det heve alt no fenget eit stort Tal med Tingarar (elder Abonnentar).

Eg hadde no visst endaa eit og annat smaatt til aa spyrja um, men det

torer eg ikkje røra ved; for det vilde verda for langt. Naar ein raakar til aa tala med Folk, so gjeng slike Spurningar so radt og greidt; men skal ein til aa skriva deim, so verd det for myki Møda.

Og hermed vil eg daa helsa og ynskja deg Hugnad og Velgangande.
Kristiania den 13de November 1877.

Ivar Aasen.

Etterskrift. Eg kann helsa fraa Berner og likaeins fraa Sars, som eg nyleg heve talat med. Kand. Ross er ikkje i Byen; han søkte Stortinget i Fjor um Reisepengar til ei Umferd i Landet, so han kunde sankta Segner og Stev og Ord, som ikkje fyrr vaaro upppteiknade. Søknaden hans fekk godt Samtykke, og sidan heve han voret burte alt fraa tidleg i Sumar; han skal no vera einstad i Trondheims Stift.

Um meg sjølv er litet aa fortelja. Eg heve lenge haldet paa med ei Bok um norske Mannsnamn og Kvendenamn, og so tenkje eg paa ei ny Utgaava av dei norske Ordtøkje.

<side nr=164>

346. Arbeidsmelding for 1877, 21. 1. 1878.

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Til de Beretninger, som jeg i de foregaaende Aar har indsendt angaaende mine Arbeider til Fremme for Kundskaben om Folkesproget, skylder jeg nu at tilføie en Meddelelse om disse Arbeiders Gang i det sidst forløbne Aar.

I en foregaaende Beretning er det blevet omtalt, at jeg i nogen Tid havde syslet med at forberede en ny Udgave af en Afhandling om de norske Personsnavne, som engang var trykt i "Folkevennen" og som mange siden havde ønsket at see i en særskilt Udgave. Til Bearbejdelsen af denne Afhandling er ogsaa en stor Deel af det nu forløbne Aar blevet anvendt, og det har gaaet med dette som med flere foregaaende Arbeider, at det kom til at vare længere, end man skulde vente. Navnenes forskjellige Herkomst gav Anledning til mange nye Undersøgelser, og blandt andet blev der nogen Forlegenhed med adskillige fremmede Navne, som synes at have tilhørt visse Helgener eller Martyrer, hvorom nogen nærmere Oplysning var vanskelig at finde. Jeg syntes nemlig, at det vilde være nyttigt, om man i saadanne Tilfælde kunde paavise en historisk Person, som Navnet havde faaet sin største Anseelse fra; og i denne Hensigt har jeg da gjennemseet saa mange Helgen-Registre og Kalendarier, som jeg kunde faae fat paa. Og for det meste har jeg da ogsaa fundet saa megen Oplysning, som jeg for dette Øiemed behøvede, men alligevel blev der altid et og andet, som kom til at henstaae uden nogen Forklaring.

Imidlertid er da denne Bog bleven reenskrevet til Trykning, og det var

ogsaa Meningen, at den skulde være trykt inden Aarets Udgang; men da Bogens Afslutning først blev færdig noget seent paa Høsten, syntes jeg, at Haandskriftet gjerne kunde henlægges til efter Nytaar, da der maaskee kunde blive Leilighed til at gjøre en og anden Forbedring. Skjønt Bogens Indhold er meget kortfattet, synes den dog at ville udgjøre omtrent 6 eller 8 Ark trykt, og altsaa lidt mere, end som egentlig var tilsigtet. Den er deelt i tre Afdelinger, hvoraf den første indeholder et Register over de egentlig norske Navne, saavidt som de hidtil ere samlede, tilligemed endeel Bemærkninger om den gamle Navneskik og om Navnenes Betydning, med mere. Den anden Deel indeholder Registre over indkomne fremmede Navne med adskillige Bemærkninger dertil; og den tredie Deel er en kort Oversigt over nydannede eller uægte Navne, hvorefter Bogen slutter med nogle Bemærkninger om Navneskikken i det hele.

Dernæst har jeg ogsaa af og til syslet med et andet nødvendigt Arbeide, nemlig med at forberede en ny og forbedret Udgave af de norske Ordsprog. Disse Forberedelser have hidtil mest bestaaet i en Ordning af adskillige Tillæg til den forrige Samling og i visse foreløbige Planer for en ny Ordning af Ordsprogene.

<side nr=165>

Den gamle Samling var nemlig ordnet i mange smaa Rækker eller Grupper efter Ordsprogenes Indhold; men endskjønt denne Ordning kan have visse Fordele, har den dog ogsaa adskillige Ulemper, hvoriblandt den, at det ofte er vanskeligt at vide, til hvilken Gruppe et vist Ordsprog skal henføres. Dertil kommer, at de nyere Ordsprogsamlinger fra Tydskland og flere Lande følge en anden Plan, nemlig et Slags alfabetisk Orden, saaledes at Ordsprogene ordnes efter Bogstaverne i det vigtigste eller mest betonedes Ord i Sætningen. Dette har den Fordeel, at ethvert Ordsprog bliver lettere at finde, naar man vil opsøge det eller minde sig derpaa; og dermed følger da ogsaa, at Arbeidet med selve Ordningen paa denne Maade bliver noget lettere. En anden Fordeel er den, at der ved denne Ordning ikke er Anledning til nogen vilkaarlig Sammenstilling, da man her kun har at holde sig til selve Ordene i deres naturlige eller egentlige Betydning, medens man derimod ved en Ordning efter Ordsprogenes Mening helst kommer til at tænke paa en figurlig eller uegentlig Betydning, som imidlertid kan opfattes paa forskjellig Maade. Jeg er derfor nu mest tilbøielig til at opstille Ordsprogene saaledes, at deres vigtigste Ord komme til at staa i alfabetisk Orden. Rigtignok kommer jeg derved til at omskrive Samlingen; men det samme vilde jeg vel ogsaa blive nødt til, om jeg havde beholdt den gamle Ordning.

Et mindre Arbeide, som i senere Tid har været paatænkt, kunde maaskee

ogsaa her omtales. For nogle Aar siden skrev jeg en Fortegnelse over norske Plantenavne, som da ogsaa blev trykt i Tidsskriftet "Budstikken". Senere har jeg en og anden Gang hørt et Ønske om, at denne Navnerække maatte blive særskilt udgiven; og det har tillige været omtalt, at der ogsaa burde være en lignende Fortegnelse over de norske Navne paa Dyr, Fugle og Fiske med mere, saa at vore hjemlige Navne for Dyr og Væxter saaledes kunde findes samlede i en Bog for sig selv. Dette kunde nu let lade sig gjøre og vilde vistnok ogsaa have sin Nytte. Imidlertid vilde der ved adskillige Dyrenavne blive nogen Uvished om, hvad det er for en Art i Natursystemet, som de rettest skulde henføres til. Der vilde altsaa behøves nogen Studering og Raadspørgsel for at komme til mere Vished herom, og paa Grund deraf maa dette Arbeide for det første udsættes til en senere Tid.

Derimod er der et større Arbeide, som har været længe paatænkt, og som formodentlig mange ville ansee som meget nødvendigt, nemlig et Forsøg til en dansk-norsk Ordbog, som Modstykke til den udkomne norsk-danske. Det var egentlig som et Forarbeide hertil, at jeg, strax efter at den sidste Ordbog var udkommen, foretog mig at opstille de norske Ord i en vis systematisk Ordning efter deres Begreb og Betydning. Denne Ordning, som allerede selv var et langvarigt Arbeide og som er nærmere omtalt i en tidligere Beretning, har siden henligget som Haandskrift uden nogen videre Bearbejdelse. Det har altid forekommet mig, at der endnu manglede noget i den norske Ord-

<meri>Denne oppgaven har en del uvanlige linjemellomrom. I samråd med Halvard har de mest tydelige blitt markert med et ekstra linjeskift, selv om avstanden avviker betydelig fra fremtoningen i boka. Dette bare for å gjøre deg oppmerksom på dette, noe jeg fant nødvendig etter at avstandene på de aktuelle steder har blitt anført som feil etter 2. korrektur.</meri>

<side nr=166>

samling, og at jeg endnu ikke var tilstrækkelig forberedt til at begynde paa Udarbejdelsen af den dansk-norske Ordbog. Men alligevel maa dog et Forsøg engang gjøres, og da et saadant Arbeide vilde falde mere vanskeligt for andre end for mig, saa vilde det ogsaa være ilde, om dette Forsøg skulde opsættes alt for længe. Jeg agter derfor at gjøre en Begyndelse dermed, saa snart jeg kan blive færdig med den nye Udgaave af Ordsprogene.

Christiania den 21de Januar 1878.

Arbødigst
Ivar Aasen.

15/6 78.

Til Ivar Hole (Sunnelven).

Den omspurgte Afhandling om norske Navne var engang indført i Tidsskriftet Folkevennen for 1854, og derefter fulgte da et Navneregister i Aargangen for 1855. Disse Stykker ere siden blevne omarbejdede til en Bog for sig selv; men denne Bog er endnu ikke udkommen.
Kr. den 15de Juni 1878.

348. Ole Hansen 13. 8. 1878.

13/8 78.

Til O. Hansen (i Sandefjord).

Til Svar paa Deres Spørgsmaal om Navnet Solvangen kan jeg herved meddele, at dette Navn har meget god Grund i vort gamle Sprog. Som Stedsnavn findes "Vang" i vore gamle Dokumenter fra forskjellige Dele af Landet, og som et Ord for sig selv findes det ogsaa ofte i de gamle Skaldevers. Desuden er Ordet ogsaa fremdeles i Brug, ialfald paa Østlandet, hvor det da betyder: en Engslette eller Græsplan, især i Skoven eller Udmarken.
Kr. den 13de August 1878.

349. Bladstyret for "Fedraheimen", 9. 9. 1878.

Til Fedraheimen.

Hvis dette Stykke skulde blive optaget, vilde jeg ønske at see en Korrektur.

I. A.

350. Torstein Svensgaard, 19. 11. 1878.

Paategning, 19. Nov.

Til T. Svensgaard, i Aasnæs.

1. Navnet Olga er vistnok kommet fra Rusland, men man anseer det som en Form af det nordiske Navn Helga.

<side nr=167>

2. Navnet Oløv (Olov) betones vel rettest saaledes som de almindelige norske Navn paa to Stavelser, det vil sige med lidt stærkere Betoning paa første Stavelse, saasom i Tollef, Olaf, Gunnild, Sigrid o. s. v.

3. Navnet Oldis, f. er rigtignok ikke forefundet blandt de gamle Navne, men synes dog at være ægte norsk, da der ogsaa er andre Navne som begynde med Ol (Olbjørn, Olmod, Olrik) og flere som ende paa dis (Arndis, Halldis,

Herdis, Thordis, Vigdis). Ol (Øl) er Gjestebud eller Gilde.

4. Sveinar som Familienavn synes ubekvem, da det ligner de tydske Haandværkernavne, som vi have en heel Deel af, [f.] Ex. Møller, Backer, Bøcker, Schneider, Schröder.

351. *David Olson Bakke, 31. 12. 1878.*

Hr. Bakke.

Skjønt det paa denne tid falder mig meget besværligt at skrive Breve, faar jeg dog engang sende Dem nogle Ord til Svar paa det modtagne Brev.

Fra flere Kanter hører jeg nu en stærk Uvillie mod de saakaldte "stumme" Bogstaver "t" og "d", og dette synes mig da at være en besynderlig Ting, da jeg ikke har troet, at disse Bogstaver skulde være "stumme" i Bogmaalet. Man hører dog ingen Indvending mod disse Bogstaver i Dansk og Svensk, skjønt de ogsaa der falde ofte bort i Hverdagstalen. Der maa dog altid blive en Forskjel imellem B o g m a a l e t, som netop skal bevare de rette gamle Former, og H v e r d a g s t a l e n, som ikke behøver at regne saa nøie med Formerne, da den nemlig har Betoningen og det levende Udtryk til Hjælp, saa at der sjelden bliver Fare for nogen Misforstaaelse. At beholde Slutningsbogstaverne "t" og "d" i Skrift og Læsning synes mig dog ligefrem at være en Nødvendighed, saafremt man ikke bare vil have Dialekt eller Bygdemaal. Ellers har jeg nu saa ofte skrevet om disse Ting, at jeg bliver kjed af at skrive altid det samme op igjen.

Jeg er ræd for, at man nu vil drive det altfor stærkt med denne Brug af Hjemmemaalet i Skolen. Vi have saa godt som intet Forraad af mønsterværdige eller "klassiske" Skrifter i vort Landsmaal, og saa længe som dette er Tilfældet, vil man altid hænge fast i den gamle Røre af forskellige Bygdemaal. Og saa er der altid nogle, som forøge Forvirringen ved at opstille nye Landsmaal, saaledes som det falder dem selv bekvemmest, og deraf udkommer da noget, som hverken er Landsmaal eller Bygdemaal. Dette er det, som skader Sagen allermest; thi hvis et Sprog ikke altid er sig selv ligt, kan man ikke engang lære at læse det og endnu mindre bringe andre til at lære det.

Jeg tror derfor, at saalænge vi ikke have bedre Forraad af Skrifter, burde man ikke drive alt for stærkt paa med saadanne Sprogøvelser i Skolen, især

<side nr=168>

da der nu er saa mange endnu nødvendigere Ting at lære. Det vigtigste for Øieblikket er at opmuntre Folk til at holde fast paa Bondemaalet i sin Tale til daglig Brug, thi allerede derved vil meget være udrettet.

Forøvrigt faar nu enhver have sin egen Mening om Tingen.
Kristiania den 31. December 1878.

I. Aasen.

352. *Arbeidsmelding for 1878, 23. 1. 1879.*

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Idet jeg herved skal forsøge at give en Beretning om mine Arbeider i det forløbne Aar, finder jeg, at der just ikke er meget nyt at omtale, da disse Arbeider i det hele kun have været en Fortsættelse af noget, som var forhen begyndt og saaledes allerede er omtalt ved foregaaende Leiligheder.

Et af disse tidligere omtalte Arbeider er dog endelig nu kommet for Lyset, nemlig en Bog om de norske Personsnavne. Denne Bog var rigtignok færdig i det foregaaende Aar, men blev dog henlagt for et Aars Tid for det Tilfælde, at nye Oplysninger om enkelte Navne kunde tilbyde sig. Da det imidlertid gik smaat med disse Oplysninger, syntes jeg nu, at det var bedst at faae dette Arbeide ud af Hænderne; og derfor blev da Bogen med enkelte Forandringer og Rettelser affærdiget til Trykken og udkom saaledes i forledne November Maaned. Egentlig var nu ogsaa denne Bog at betragte som en ny Udgave, da den fra først af kun var en udførligere Bearbejdelse af et Par smaa Afhandlinger, som jeg for mere end tyve Aar siden havde skrevet for Tidsskriftet Folkevennen; men da der nu var et meget rigere Stof at behandle, maatte dette nye Forsøg komme til at adskille sig betydeligt fra det gamle; og der kunde ogsaa være Leilighed til mange flere Anmærkninger, som dog nu blev udeladte, da jeg frygtede for, at Bogen derved skulde blive større, end som passeligt kunde være.

Mit langvarigste Arbeide i Løbet af dette Aar har ellers været at forberede en ny Udgave af de norske Ordsprog. Den forrige Udgave, som udkom i 1856 i et Oplag paa kun 500 Exemplarer, var efter faa Aars Forlb udsolgt; og der blev altsaa snart Leilighed til at tænke paa en ny Udgave; imidlertid vilde jeg lade dette staae hen, indtil den forbedrede Udgave af min Grammatik og Ordbog var udkommen, for at Skrivemaaden i Ordsprogene kunde rettes og bringes i Overeensstemmelse med den nye Ordbog. Dernæst blev der nu ogsaa mange Forandringer at gjøre i selve Ordsprog-Samlingen, da der efterhaanden var kommet endeel Tillæg til det gamle Forraad, saa at der nu blev bedre Leilighed til at vælge og vrage; og dette kunde da ogsaa behøves, da den gamle Samling indeholdt adskilligt, som var altfor ubetydeligt, saa at

<side nr=169>

det maaskee kunde udelades eller erstattes med bedre Ordsprog af lignende

Betydning. Hertil kom da endelig, at jeg ikke længere var tilfreds med den gamle Ordning af Ordsprogene, da de nemlig i den forrige Samling vare opstillede i mange smaa Rækker eller Grupper efter deres Indhold og Betydning.

Denne Ordning har rigtignok den Fordeel, at de Ordsprog, som mest ligne hinanden, komme til at staa sammen i een Række; men den har ogsaa den Uleilighed, at Opstillingen bliver noget vilkaarlig, da mange Ordsprog ligesaa godt kunne henføres til den ene Række som til den anden; og deraf følger da ogsaa, at de blive vanskelige at opsøge eller gjenfinde i Samlingen. Af denne Grund syntes det mig tjenligere at følge den Plan, som er vedtagen i de nyere tyske Ordsprogsamlinger, nemlig at holde sig til "Mærkeordet", eller det vigtigste og mest betonedede Ord i Ordsproget, og saa opstille disse Mærkeord i en fortløbende alfabetisk Orden. Herved har man da den Fordeel, at Ordsproget selv sædvanlig angiver sin Plads i Samlingen; og da det ogsaa ofte træffer til, at flere Ordsprog have samme Mærkeord, saa kan man ogsaa ved denne Ordning faae adskillige Rækker af Ordsprog med lignende Betydning.

Da det nu i hvert Fald syntes nødvendigt at gjøre en stor Forandring i Ordningen af Ordsprogene, saa forekom det mig bedst at tage Skridtet fuldt ud og opstille samtlige Ordsprog i den sidst omtalte Ordning. Denne Opstilling har jeg altsaa foretaget og fuldført, saa at jeg nu er færdig dermed; derimod staar det endnu tilbage at reenskrive Samlingen og forsyne den med de Anmærkninger, som paa et og andet Sted kunne behøves.

Det kunde endnu tilføies, at medens jeg syslede med denne Ordning af Ordsprogene, foretog jeg ogsaa en lignende Ordning af de gammelnorske Ordsprog, som jeg efterhaanden havde optegnet af de gamle Skrifter. Dette hører da sammen med mine andre Optegnelser af det gamle Sprog, saasom en Samling af sjældnere Ord, et Register over Personsnavne og et Register over de mærkeligste Stedsnavne, alt sammen med Henviisning til de Steder, hvor det er forefundet. Disse Samlinger have ikke været bestemte til nogen Udgivelse; men imidlertid have de været meget nyttige til at have ved Haanden, blandt andet fordi der saa ofte har kommet Spørgsmaal om gamle Ord og fornemmelig om gamle Navne.

Næst efter Ordsprogene forestaar der nu et andet Arbeide, som har været længe paatænkt og efterspurgt, nemlig et Forsøg til en dansk-norsk Ordbog, det vil sige, en dansk Ordbog med norsk Forklaring, modsvarende den udkomne norske med dansk Forklaring. Nogen Begyndelse hertil har endnu ikke været gjort; derimod har jeg allerede for tre Aar siden gjort et Slags Forarbeide hertil, nemlig en Ordning af de norske Ord efter deres Betydning, da noget saadant syntes at være nødvendigt til Støtte for Hukommelsen, naar der blev Spørgsmaal om at paavise de norske Udtryk for ethvert opgivet Begreb. Rigtignok har jeg gruet for nu atter at begynde paa et af disse langvarige

<side nr=170>

Arbejder; men jeg har dog ogsaa tænkt mig, at man ikke her behøvede at gjøre Anlæg til noget stort Værk; man kunde for det første gjøre Udkast til en liden Bog, som kun skulde optage de vigtigste Ord og de sædvanligste Talemaader; medens derimod den fuldstændige Opregning af sammensatte og afledede Ord kunde udsættes til senere Leilighed. En saadan mindre Bog paa en 15 eller 20 Ark vilde dog kunne omfatte de nødvendige Sammenstillinger af danske og norske Ord og saaledes ialfald tjene til Grundlag for et fuldstændigere Værk, hvis et saadant senere skulde ansees nødvendigt. I det mindste agter jeg da at gjøre et Forsøg dermed, saasnart som Arbeidet med Ordsprogene maatte være overstaaet.

Endelig har der ogsaa været megen Opfordring til at skrive noget om vort Folkesprogs Forhold til det herskende Bogmaal, da nemlig dette Forhold idelig bliver mistydet og feilagtig fremstillet, saavel fra den ene Side som fra den anden. Og skjønt jeg allerede har skrevet meget om denne Sag, vilde der dog endda være mangt at paavise, som man endnu ikke har været tilstrækkelig opmærksom paa. Men der er ogsaa meget andet at gjøre, og altsammen gaar seent; og derfor faar jeg da først og fremst forsøge at blive færdig med det nødvendige.

Christiania den 23de Januar 1879.

Arbødigst

I. Aasen.

353. *Olav Håkonson Semeleng*, 3. 3. 1879.

Til Hr. O. H. Semelinge.

Om Navnet Semelinge veed jeg intet videre, end at der paa et Par Steder i vore gamle Brevbøger (*Diplomatarium norvegicum*) findes et Navn, som synes at være det samme. Et Brev fra Aaret 1324 (*Dipl. IV*, 147) er skrevet "· Similengjom" og handler om Salget af en Gaard, som hedder Bø (uden nærmere Angivelse). Et andet Brev fra 1424 (*Dipl. II*, 506) er ogsaa skrevet "· Similengjom" og handler om Salget af Gaarden Kjos "i Hordins kirkjusÛkn · Valdrese". Paa begge Steder findes Navnet saaledes kun i en Dativform, som svarer til et Nominativ Similengjar. Den sidste Deel deraf er rimeligviis Ordet Eng; den første Deel er derimod dunkel. I den gamle Skalda (*Snorra-Edda*) finde vi simi, og simul, blandt Navnene paa en Oxe, og dette minder os da noget om Navnet "Simla" paa en Reenko (*Hun-Reen*), som i Østerdalen ogsaa hedder Sømmøl og Sumul. Dette kunde maaskee ogsaa lægges

til Grund for et Gaardsnavn, ligedan som Reinlid, Reinskog, Reindal og lignende. Formodentlig har "Simil" været udtalt med aabent "i" (næsten som Semel), og dette kunde da ogsaa gaae over til Sømøl eller Sumul. Men dette er nu altsammen Gisning. Semelinge kunde maaskee rettere hedde Semeleng;

<side nr=171>

imidlertid er det dog ikke meget forvansket, saaledes som f. Ex. "Hurum" for Hordin (Høri). Og saa er det da altid heldigt, at Navnet findes i gamle Dokumenter, saa at man dog har noget at rette sig efter.
Kristiania den 3die Marts 1879.

I. Aasen.

354. *Frederik Bætzmann, 16. 4. 1879.*

Til Bætzmann.

Alt for længe har jeg nu forsømt at svare paa Deres Brev; men det er da heller ikke meget, som jeg har at bemærke derved. Om Optagelse af Sangen "Dei gamle Fjelli" i den omtalte Samling har jeg intet at sige. Det var rigtignok engang Meningen, at denne Sang ligesom adskillige andre skulde staae uden Forfatternavn, da jeg ikke vilde udgive mig for nogen Digter; - men denne Plan blev nu strax forpurret da disse Sange snart fandtes aftrykte paa et eller andet Sted med Navns Underskrift, uden at jeg havde faaet nogen Tilspørgsel derom; og derved var da ikke noget videre at gjøre. - Om de smaa Stykker "St. Hans-Aften", og "Sildfiske paa Bergenskysten" maa jeg sige, at de vistnok ikke ere synderlig vel udarbejdede; men iblandt de Stykker, som jeg har gjort mig mere Flid for, er der vel ikke noget, som kan passe bedre i en Skildring af Land og Folk; og jeg kan altsaa ikke have noget imod, at de optages i Samlingen.

Jeg veed ikke, om Deres Bog skal indeholde noget af de enkelte Forfatteres Biographie. Hvis dette er Tilfældet, vil jeg gjøre opmærksom paa, at der i min Biographie allerede er opkommet visse Feil, som true med at gaae over fra den ene Udgave til den anden. Saaledes fortælles der at Grunden til, at jeg begyndte at studere paa Sproget, skulde være den, at jeg først havde syslet med Botanik og derved var kommen i Studering over visse mærkelige Plante-Navne. Dette har ingen Grund. Saavidt jeg mindes, læste jeg det først i det nordiske *Conversations Lexikon*, og det maa ialfald ansees som en forfeilet Gisning. Den rette Grund til min Opmærksom[hed] for Sproget var den, at jeg ved at læse Rasks islandske Grammatik og et Par Sagaer havde faaet et nyt Begreb om Hjembygdens Talebrug og derfor desmere harmedes over, at de indflyttede Folk idelig gjorde Nar af vort Bygdemaal og vilde tvinge os til

at tale som de selv talte. - Dernæst har jeg ogsaa været utilfreds med, at man saa gjerne har villet kalde mig en Autodidakt; thi om end dette for en Deel kan være sandt, saa er det dog ikke saa ganske rigtigt; hvis jeg vilde sige, at jeg har lært altsammen uden Hjælp, da vilde jeg dog gjøre Uret imod de Mænd, som i sin Tid virkelig have ydet mig Hjælp og Veiledning. - Endelig er der da ogsaa, i Anledning af det saakaldte "Maalstræv", fremkommet adskillige Paastande, som man idelig gjentager og fornyer uden at undersøge hvorvidt

<side nr=172>

de have Grund, saasom at jeg skal have opstillet et Sprog, som ingensteds tales, og at jeg kun har drevet paa at faae det danske Sprog bort, med mere som jeg baade har modsagt og fremdeles vil modsige.

Men dette er nu, som før sagt, kun medtaget for det Tilfælde, at De vilde ledsage Deres Samling med biografiske Oplysninger. Hvis ikke dette er Tilfældet, vilde disse Bemærkninger være for denne Gang overflødige; men alligevel har jeg dog troet, at De maaskee kunde have nogen Interesse af at see dem.

Christiania den 16de April 1879.

Ærbødigst

I. A.

355. *Rasmus Jonson Aasen, 19. 4. 1879.*

Til Rasmus Aasen.

Det er nu over to Maaneder siden jeg fik dit sidste Brev, og i denne Tid har jeg da mange Gange tænkt paa at skrive nogle Ord til Svar derpaa, men hver Gang er der da kommet noget i Veien saa det ikke blev fuldført. Jeg faar saa mange Breve med Spørgsmaal om Ord eller Navne og saa mange Begjæringer om at hjælpe til med et og andet som skal udgives i Trykken, at jeg ofte forsømmer mit eget Arbeide bare for at hjælpe andre til at faae noget færdigt. Desuden har jeg nu altid en stor Ulyst til al Brevskrivning, især da det saa ofte træffer til, at jeg slet ikke veed hvad jeg skal svare eller hvorledes jeg skal skrive.

Det er fornøieligt at see, at der ogsaa i Hjembygden er nogle, som tænker paa vort gamle Landsmaal og forsøger at skrive deri; jeg havde forhen troet, at der paa de Kanter ikke var nogen, som brydde sig om saadanne Ting. Egentlig burde jeg ogsaa denne Gang skrive i Landsmaal; men jeg er nu kommen saa i Vane med at bruge det sædvanlige Bogmaal i alle Forretningssager; og det er man da ogsaa sædvanlig nødt til, fordi man som oftest maa skrive til Folk som ikke vide af noget Landsmaal og heller ikke skjøtte noget om det. Ellers

hører jeg, at man nu paa flere Steder i Landet gjør Adskillige Forsøg paa at skrive sit eget Maal, og dette kunde være en god Ting, hvis man kunde skrive allesteds ligedan; men da man nu har saa lidet at lære af eller at rette sig efter, saa bliver det som oftest kun et Bygdemaal, og da er der ikke stort vundet ved det. Nu er der ogsaa nogle, som skrive Bøger i Landsmaal, men uheldigviis følge de ikke alle den samme Plan, og derved bliver Sagen forvirret, saa at Folk ikke kunne vide hvad som er det retteste. Det bedste Landsmaal skrive de nu i Bergen, saa som i Bladet "Fraa By og Bygd", og her i Byen udkommer ogsaa et Blad "Fedraheimen", som egentlig er et godt Blad, men som dog ikke er frit for adskillige Paafund og Afvigelser i Skrivemaaden. Disse Forsøg

<side nr=173>

have nu vistnok sin Nytte; men dersom Sagen skulde have nogen rigtig Fremgang, maatte der være flere dygtige Forfattere, som allesammen fulgte samme Regler og vare enige om en fast og stadig Form for Skrivemaaden.

Det er bedrøveligt at høre, at Peer Nupen endnu ikke er kommen til nogen Førlighed igjen; vi havde dog ventet, at Badet i Sandefjord vilde gjøre ham nogen Hjælp, siden saa mange andre have faaet Hjælp ved det. At det i disse Omstændigheder falder ham vanskeligt at klare sig, er let at forstaae, og jeg veed ikke rigtig hvad der kunde gøres for at skaffe ham nogen Lettelse. Han har allerede før talt om, at han maaskee kunde nødes til at optage et Laan mod Pant i Gaarden eller noget sligt; og dette var kanskee ikke saa urimeligt, naar han kunde komme i Aftale derom med nogen, som boede i Nærheden og kjendte til Omstændighederne. Jeg forstaar mig nu aldrig paa det Slags Forretninger; og desuden er jeg for langt borte til at indlade mig paa slige Forhandlinger [og] ialfald vilde jeg have en Skræk for den tidsspildende Brevskrivning, som vilde følge dermed. Hvis jeg havde været saa nær, at vi kunde tales ved, vilde jeg maaskee kunde hjælpe paa en simplere Maade i en eller anden Knibe, skjønt jeg ikke kan vide om det kunde blive nogen stor Hjælp. Her har nemlig i de sidste Tider været saa mange Raab om Pengehjælp, at jeg ofte er bleven ræd og har tænkt som saa, at nu faar jeg da sige reentud nei til alle Sider. Jeg veed nu ikke hvorledes det kan føie sig senere, men for denne Gang tør jeg ikke sige noget videre om denne Sag.

Der er ellers en Mand der hjemme, som jeg sjelden hører noget om, nemlig Broder Syver paa Stennæs. Jeg haaber, at han lever vel, siden jeg ikke har hørt noget andet. For øvrigt maa jeg bede at hilse baade ham og andre Paarørende, naar Leilighed dertil maatte gives. Vær tilsidst selv hjertelig hilset.
Chr. den 19de April 1879.

356. *Jacob Andersens Enke (Anton Heiberg), 12. 7. 1879.*

12/7 79.

Til Andersens Boghandling i Trondhjem.

I Anledning af den modtagne Forespørgsel, om de norske Plantenavne i Budstikken af 1860, kan jeg meddele, at der i sin Tid blev taget endeel Separat-Aftryk af denne Navnefortegnelse, og at Budstikkens Udgivere, Schübeler og Asbjørnsen, have havt enkelte Exemplarer deraf at overlade til En og Anden, som ønskede at have dem, medens derimod nogen særskilt Udgave for Boghandelen ikke har været paatænkt. Imidlertid har jeg længe tænkt paa at forfatte en lignende Fortegnelse over de norske Navne paa Dyr, Fugle, Fiske o.s.v. som ere bekjendte her i Landet, og saa tilføie disse Plantenavne som en anden Deel, saa at begge Dele tilsammen kunde udkomme som en Bog for sig selv. Men jeg har hidtil ikke faaet Tid til at foretage dette Arbeide; og da

<side nr=174>

jeg endnu i nogen Tid vil være forhindret derfra ved andre Arbeider, saa veed jeg ikke at sige noget om, hvor snart denne Tanke kan komme til Udførelse.

Kristiania den 12te Juli 1879.

Ærbødigst

I. A.

357. *Per Steinarson Nupen, 19. 7. 1879.*

19/7 79.

Til P. Nupen.

Der har allerede gaaet nogen Tid hen, siden jeg fik dit Brev; men som sædvanlig har jeg da havt meget at bestille og mange Forhindringer, saa at jeg ikke har kommet til at svare derpaa.

Eftersom Omstændighederne har været, kunde jeg nok slutte, at din Gjæld allerede nu maatte være noget stor; men saa har jeg da ogsaa tænkt, at dette vel kunde rette sig ved en eller anden Overenskomst med kjendte Folk i Hjembygden; og desuden bliver man nu saa vant til at høre om Folk, som komme i Knibe for Gjæld, saa at man tilsidst ikke agter noget videre derpaa. Alligevel skulde jeg dog ønske at kunne gjøre nogen Hjælp i dette Tilfælde, forsaavidt som dette kunde skee uden nogen videre Uleilighed. Nogen stor Sum kan jeg rigtignok ikke love at skaffe, ialfald ikke for det første; men saa meget som et hundrede Daler eller to kunde jeg dog skaffe, hvis dette kunde være til nogen Hjælp. Nogen Forhandling om Pant eller Betryggelse vilde jeg ikke gjerne indlade mig paa, da det ikke er mig saa meget derom at gjøre; og det simpleste var da, at Pengene kunde betragtes som et Laan

i Forventning af bedre Tider. Imidlertid vilde jeg nu først høre, hvad du synes derom.

Jeg har nok ogsaa før faaet et Brev fra dig, som jeg ikke har kommet til at svare noget paa, og dermed fulgte da ogsaa et Brev fra din Datter, som jeg var meget glad over. Jeg faar nu benytte denne Leilighed til at takke for disse Breve, og forøvrigt vil jeg da ønske, at det maa gaae dig vel, og at Omstændighederne maa forbedre sig.
Kristiania den 19de Juli 1879.

I. A.

358. *Johan Christian Johnsen, 21. 7. 1879.*

Til Statsrevisor Johnsen.

Til min Beklagelse mærker jeg, at der i min Biografie i det norske Haandlexikon er indkommet noget, som kunde vække Anstød og som derfor burde være udeladt. Nu havde jeg rigtignok forud faaet Leilighed til at see dette Stykke i et Korrektur-Ark, men uheldigviis kom jeg kun til at gennemsee

<side nr=175>

Stykket i største Hast og langt fra ikke saa grundigt som jeg burde. Jeg syntes nok, at Stykket var altfor langt, og at der var sagt for meget om enkelte Smaating; men ved det flygtige Gjennemsyn kunde jeg dog ikke strax mærke noget, som nødvendig maatte forandres. Først senere opdagede jeg, at jeg havde forsømt at lægge Mærke til et enkelt Punkt, som lettelig kunde misforstaaes. Naar jeg engang havde fortalt, at jeg først havde fremviist min Plantesamling for Provst Deinboll paa Molde, og at der ikke kom noget videre ud af dette, da var det naturligviis ikke min Mening dermed at udtale nogen Beklagelse eller Anke mod denne Hædersmand, som netop havde modtaget mig meget venligt og gennemseet min Samling med stor Opmærksomhed. Sagen var nemlig den, at min Samling ikke indeholdt noget nyt eller noget særdeles vigtigt for Plantekjendere, og at den altsaa ikke kunde have noget synderligt Værd. Der var senere ogsaa flere, som kom til at see denne Plantesamling, og deriblandt var gamle Prof. Blytt, som nemlig havde hørt, at der var en saadan Samling, og derfor bad om at faae sig den tilsendt. "Den bergenhusiske Flora er overalt sig selv lig", sagde Blytt, og deraf kan man da skjønne, at dette Foretagende ikke kunde vække nogen synderlig Opmærksomhed. Det kunde derfor heller ikke falde mig ind at laste nogen af disse Mænd for deres Opfatning af Sagen. Der var ikke noget videre at gjøre derved, og det var netop ret gjort af disse Mænd, at de ikke opmuntrede mig til at vedblive med saadanne Arbeider. Hvis der skulde føres Anke mod nogen,

maatte det blive mod mig selv, fordi jeg havde ødslet adskillig Tid og Flid paa et Foretagende, som andre kunde udføre lettere og med større Fremgang. Imidlertid havde jeg nu engang fundet Fornøielse i denne Studering, og den har da ogsaa senere ved visse Leiligheder kommet mig til Nytte.

Min store Forseelse er nu den, at jeg ikke foretog et grundigere Gjennemsyn af Biografien medens der endnu var Leilighed til at rette paa den, og at jeg altsaa ikke kom til at drive paa at faae udeladt alt det, som paa nogen Maade kunde mistydes eller opfattes som en Anke mod nogen af de Personer, som jeg paa mine første Udflugter havde henvendt mig til. Nu er der desværre ingen Leilighed til at rette derpaa, uden for saa vidt der ved Bogens Slutning, hvor der formodentlig vil blive flere Rettelser at anføre, kunde antydes en Forandring i dette Stykke, saa at Feilen ialfald ikke skulde gaae over i en senere Udgave.

Kr. den 21de Juli 1879.

Ærb.

I. A.

<side nr=176>

359. *Lars Konrad Jelsa, 18. 8. 1879.*

18de August 1879.

Til Hr. L. Jelse.

Allerede længe er jeg nu bleven forhindret fra at svare noget paa Deres Brev; og hvad jeg har at svare, er heller ikke synderlig meget. Hvad Formen for Navnet "Jelse" angaar, da er denne heldigviis ikke vanskelig, da Navnet flere Gange forekommer i Brevene fra den Tid, da man endnu skrev Sproget rigtigt i den gamle Form. I de norske Brevbøger (Diplomatariet) nævnes saaledes "Jalsa kirkja" i et Brev omtr. 1280; "Jalsa sokn" i Brev fra 1324 og 1325, "Jalsa skipreida" i Brev fra 1361. En Præst, som hedder Peter "- Jalsa" nævnes fra Aarene 1345 og 1349 (Dipl. norv. 4, 240. 275). Senere forekommer "Jalsæ" (1429) og "Jelse" (1467). Denne sidste Overgang, je for ja, er den samme som vi have i flere Ord f. Ex. Fjell, sjeldan, hjelpa, gjerna, djerv (G. N. fjall, sjaldan &c.). Og saaledes viser det sig at den nuværende Form i Talen, nemlig Jelsa, netop staar paa den rette gamle Grund. At man sædvanlig skriver "Jelse", grunder sig kun paa det tilvante danske Lydsystem, som nemlig vil undgaae Endelser med a. Formen Jelsø har ingen Grund.

Om Navnets Betydning er det derimod vanskeligt at vide noget. Det synes netop at høre til en vis Række af dunkle Navne, som f. Ex. Thotn, Voss, Manger, Etne, Mostr, Fistr &c. hvorom man kan sige, at der er ingen som veed hvad de betyde; maaskee kunde de ogsaa være opkomne ved et eller andet

Tilfælde, som kun var bekjendt for de første Beboere. Dernæst er der ogsaa mange, som grunde sig paa en Persons Navn el. Tilnavn og slet ikke sigte til Stedets Beliggenhed. Da den gamle Skrivemaade nøiagtig adskiller j, hj og gj, kan man ved Navnet Jelsa ikke tænke paa noget "hjal" eller "gjal", men kun paa et Ord med jal, ial, eller maaskee "il". Efter den Beretning, som De nævner i Brevet, skal Prof. Munch netop have henpeget paa Ordet Il (dvs. Fodsaale); men dette maa vist kun have været en Gisning, og om det end er muligt, synes det dog ikke at have nogen stærk Grund for sig. Og saa er det heller ikke vist, om Navnets Kjerne egentlig er "ial" eller "ials", da Endelsen "sa" ikke synes at være noget egentligt Ord. Jeg maa altsaa sige at jeg ikke veed at finde nogen paalidelig Forklaring, og at fremsætte Gisninger anseer jeg for voveligt, da en løs Gisning let kan vinde mere *Opmærksomhed* end den fortjener.

360. Stipendtilråding for Johannes Barstad, 19. 9. 1879.

For Hr. J. Barstad.

Da Hr. Stud. theol. Joh. Barstad agter at søge om et Stipendium af et af de Legater, som ere bestemte til Understøttelse for Studerende, og han i den Anledning har bedet mig om at vedlægge nogle Ord om hans Formuesforfatning,

<side nr=177>

eftersom jeg fra forrige Tider er bekjendt med hans Forældre og Fødested, saa kan jeg herved meddele, at Forholdene paa Hjemstedet ikke ere saadanne, at han herefter kan vente nogen Understøttelse fra denne Side, og at det altsaa vilde være meget ønskeligt, om et af de omtalte Stipendier kunde blive ham tilstaaet.

Chr. den 19de Sept. 1879.

361. Sipendtilråding for Bernt Støylen, 29. 9. 1879.

Da Hr. Student Bernt Støylen agter at søge om et af de Stipendier, som ere bestemte til Understøttelse for Studerende, og han i den Anledning har bedet mig om at skrive nogle Ord til Anbefaling for ham, eftersom han ellers har saa faa Bekjendtskaber her paa Stedet, saa kan jeg herved meddele, at han sikkert nok vil have Trang til nogen Pengehjælp, og at jeg ogsaa troer, at han er særdeles værdig til en saadan Understøttelse.

Christiania den 29de September 1879.

Ivar Aasen.

362. Avslag på eit tiggarbrev, 1. 10. 1879.

Til Hr. - - (i Anledning af et nyt Laan).

Denne Gang kan jeg ikke hjælpe med saa mange Penge.
Chr. 1ste Okt. 79.

363. *Avslag på eit tiggarbrev, 1. 10. 1879.*

Og efter et nyt Brev samme Dag:

Der falder mig ikke beleiligt nu at laane noget ud, da jeg i de sidste Tider har tabt mange Penge ved Udlaan.

364. *Johannes Benedictus Klingenberg, 27. 10. 1879.*

Til Toldkasserer K l i n g e n b e r g i Drammen.

Som en Tilhjælp med at udfinde et Skibsnavn med Begrebet "udholdende" eller ogsaa "uforfærdet" veed jeg ikke bedre at gjøre end at opregne de bekvemmeste af de norske Ord, som have en noget nærkommende Betydning.

Saadanne Ord ere:

1. Adj. herdug (herdig), idug, trottug (oo), traæn, trøyten, kjeppen (kappsam), kræv, kvat; - djerv, modug, ukviden, ufysen, urædd.

2. Subst.

a) H u n k j ø n s o r d : Herda (Herding, Herdsla), Kjeppa (Kjeppna, Kappsemd), Tevling, Trøyta (Trøyting), Freisting (Freistna).

b) H a n k j ø n s o r d : Traae, Trott, Framhug, Kapphug.

c) N e u t r a : Nenne, Tilræde, Tiltak, Framtak.

<side nr=178>

Maaskee kan der være andre, som ere ligesaa gode eller endog bedre; men for Øieblikket veed jeg ikke at komme paa noget bedre.
Kr. 27de Oktober 1879.

Arbødigst

I. A.

365. *Ludvig L. Daae, 4. 12. 1879.*

Hr. Sorenskriver L. Daae.

Nu venter du vist ikke længre noget Brev fra mig, da jeg allerede har ladet Uge efter Uge og Maaned efter Maaned gaae hen uden at svare paa dit Brev, som imidlertid var mig meget kjærkomment, skjønt det rigtignok har faldet mig meget vanskeligt at læse det. Jeg forsømte at skrive i den Tid, da vi endnu havde lange og lyse Dage, og siden er det da blevet mere og mere vanskeligt. Jeg sidder nu altid fast med mine endeløse Arbeider, og dermed gaar det da saa seent, at det er Skam at fortælle. Og saa kommer der altid

en og anden, som vil skaffe mig lidt mere at bestille. Der kommer Begjæring om Gjennemsyn af et Manuskript; der kommer Breve med Spørgsmaal om et Ord, et Mandsnavn eller Gaardsnavn, et nyt Navn paa en Skude o. s. v. Endelig gaar mangen god Time bort i Tøv med adskillige Tiggersjæle og Plattenslagere, som ei allene ville plyndre Folk for deres Penge, men ogsaa forhindre Folk fra Arbeide ved deres utrættelige Overhæng.

Jeg sidder nu midt i en Røre af norske Ordsprog. Den gamle Udgave af Ordsprogene er for længe siden udsolgt, og den havde da ogsaa adskillige Mangler, som der nu skulde rettes paa. Ordsprogene skulde nu ordnes paa den nye Maade, som er kommen til Brug i de tyske Samlinger, og dermed fulgte da, at min Samling maatte omskrives fra Begyndelse til Ende. Efterat jeg nu var færdig med Opstillingen efter den nye Plan, begyndte jeg for henved et halvt Aar siden paa Reenskrivningen og syntes da at være saa vel forberedt, at det nu skulde gaae fort og jævnt med dette Arbeide; men det har nu gaaet som det pleier at gaae. Imidlertid maa nu vel denne Bog blive færdig om et halvt Aars Tid; men saa er der endnu saa meget andet, som staar tilbage at gjøre, at der just ikke er Udsigt til nogen Hvile. Den dansk-norske Ordbog, som man saa længe har spurgt efter, er der endnu ikke gjort noget ved. En særskilt Udgave af de norske Plantenavne (i Budstikken 1860) har været paakrævet; men hvis denne Navnerække skulde udgives paa ny, vilde jeg sætte den i Forbindelse med en Fortegnelse over de norske Dyre-Navne, og dertil behøvedes da nogen Studering og Forberedelse, som jeg endnu ikke har faaet Tid til. Ellers var der ogsaa meget andet smaat at skrive, f. Ex. endeel Bemærkninger om den moderne Sprogbrug og dens tiltagende Forvanskning. Og maaskee mere end mangt andet vilde det nu

<side nr=179>

behøves at skrive en ny Redegjørelse af Folkesprogets og Landsmaalets Stilling; thi nu har man da skrevet og løiet saa længe om denne Sag, at der vel kunde behøves et nyt Forsøg til at føre Sagen tilbage paa dens rette gamle Grund. Det seer ud til, at man har stolet paa, at jeg aldrig skulde faae Tid til at svare, og deri har man da ikke taget saa synderlig fejl. Det sidste Værk, som jeg har seet om denne Sag, er en lang Afhandling af Prof. Maurer om "Die Sprachbewegung in Norwegen" (i Bartsch's Germania). Jeg har ikke faaet Tid til at læse den lange Historie endnu, men det synes mig, at den for en stor Deel indeholder det samme som den ifjor udkomne Afhandling af Joh. Storm. Man skulde have ventet noget mere grundigt af en Mand som Maurer; men naar man betænker, at han har dannet sin Opfatning først efter Islænderne, og dernæst efter Skandinaverne i Kristiania, saa er Tingen ikke saa

forunderlig endda.

Det kunde endog blive nødvendigt for mig at skrive min egen Biographie; thi det seer ud til, at ikke engang denne stakkels simple Historie skal faae blive uforvansket. For hver Gang jeg læser en saadan Biographie, finder jeg noget Galskab i den; og om jeg end har faaet Folk til at rette noget paa tidligere Feil, saa er der altid kommet nye Feil i Stedet.

Om de politiske Sager behøver jeg ikke at skrive, deels fordi jeg heldigviis staar udenfor dem, og deels fordi de allerede ere bekjendte nok af Bladene. Om de literære Sager veed jeg heller ikke stort mere end hvad jeg seer af Bladene; især er det saare lidet jeg læser af vore Digteres Værker. Bjørnson har i den sidste Tid optraadt paa en Maade, som jeg ikke forstaar mig paa, og især synes mig hans Optræden imod Theologerne at være meget besynderlig. Han maa være betagen af en reent ustyrlig Lyst til at gjøre Opsigt.

Det blev heller ikke saa, at jeg kom til at besøge Zwilgmeier oftere paa det gamle Bosted. Imidlertid traf jeg engang hans Datter i Byen, og hun fortalte da, at de skulde flytte til et Sted i Incognito-Gaden. Og da jeg engang senere gik og spadserede paa de Kanter, mødte jeg netop Zwilgmeier selv i Gaden og blev da strax indbuden til at besee deres nye Bosted. De boe der meget pænt og hyggeligt i en liden vakker Gaard i Nærheden af Drammens-Veien.

Men nu faar jeg da gjøre en Slutning paa dette Brev, som rigtignok ikke er noget indholdsrigt. Det falder mig ofte besværligt at skrive, og allerhelst i et saadant Veir, som vi nu have faaet. Vi have her i de sidste Dage havt en saadan usædvanlig Kulde, at vi knap kunne mindes det værre. Skal Vinteren holde ved som den har begyndt, saa vil det blive bedrøvelige Udsigter.

Saa maa jeg da takke for dit Brev og bede om Undskyldning for min lange Forsømmelse med at skrive tilbage. Vær tilsidst hjertelig hilset.
Kristiania den 4de December 1879.

I. Aasen.

<side nr=180>

366. Arbeidsmelding for 1879, 21. 1. 1880.

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Idet jeg herved efter Sædvane skal give en Beretning om mine Arbeider i det forløbne Aar, maa jeg nu, som saa ofte forhen, bemærke, at det Arbeide, som i Aarets Løb er udført, kun har været en Fortsættelse af noget, som var forhen begyndt, og at ikke noget deraf endnu er blevet endelig afsluttet.

Som tidligere berettet havde jeg længe været betænkt paa at forberede en ny Udgave af de norske Ordsprog, som allerede i mange Aar have været ude af Boghandelen; og i denne Hensigt havde jeg i næstforegaaende Aar foretaget

en fuldstændig Omflytning af Ordsprogene for at sætte dem i den samme Ordning, som nu er gennemført i de nyere tyske Ordsprogsamlinger, og som jeg ogsaa har maatte ansee som den bekvemmeste. Men skjønt denne Ordning saaledes var fuldført i det forrige Aar, blev der dog endnu mange Omflytninger at gjøre, da det saa ofte traf til, at et og andet Ordsprog syntes at passe bedre paa et andet Sted end der, hvor det først var henført. Dernæst fandt jeg det ogsaa nødvendigt at gjøre mig nøiere bekendt med de nyeste Ordsprogsamlinger fra andre Lande, da man ved Gjennemsyn af en saadan større Samling ofte kan træffe paa noget, som ogsaa bruges hos os i en eller anden Form, men som hidtil ikke har været bemærket eller optegnet. Jeg har saaledes anvendt nogen Tid til Gjennemsyn af HarrebomË's hollandske og Wander's tyske Ordsprogsamlinger; men paa Grund af disse Værkers store Omfang maatte jeg rigtignok lade det beroe med et flygtigt Gjennemsyn, da nemlig den hollandske Samling udgjør 3 svære Kvartbind, og den tyske allerede udgjør 4 lignende Bind og dog endnu ikke er afsluttet. Men da disse Værker have den Plan at optage alle de Ordsprog, som forhen fandtes anførte i trykte eller skrevne Samlinger, forsaavidt som de hørte til samme Sprog, saa indeholde de naturligviis meget, som har saare lidet Værd og som ialfald ikke vedkommer os. Noget lignende er da ogsaa Tilfældet med den store danske Samling af E. Mau, som netop nu i det sidste Aar er kommen for Lyset; men paa Grund af den gamle Forbindelse imellem Folkene indeholder den danske Samling dog altid meget, som kan være os til god Oplysning. Jeg vilde kun ønske, at vi ogsaa havde en lignende Samling fra Sverige; og der skal da virkelig ogsaa være en saadan Samling, som allerede for nogle Aar siden var bearbejdet til Udgivelse i Trykken; men saavidt jeg har kunnet see, er den endnu ikke udkommen.

Til disse Forberedelser med Ordning og Udfyldning i den norske Samling og med Gjennemsyn af andre Samlinger blev nu en længere Tid anvendt, saa at jeg først ud paa Sommeren kom til at begynde paa den endelige Reenskrivning, og dermed har det da ogsaa siden gaaet noget seent, saa at jeg endnu ikke er færdig dermed. Den nye Ordning efter visse Hovedord eller Mærkeord

<side nr=181>

giver rigtignok en lettere Anledning til Sammenligning med andre Landes Forraad af Ordsprog; men dette har ogsaa medført, at jeg ofte syntes, at min Samling var for liden, og at der under et og andet Hovedord vistnok maatte være flere Ordsprog at anføre, hvis man bare kunde vide at træffe paa dem. Dette har da ofte givet Anledning til fornyet Undersøgelse og Eftersyn i de foreliggende Samlinger, hvormed der af og til har fulgt nogen Tidsspilde. Jeg

vidste rigtignok, at min nye Samling maatte blive noget større end den gamle; men jeg vilde dog ikke, at Bogen skulde blive meget stor, og maaskee kommer jeg da tilsidst ogsaa til at udstryge et og andet af det, som har mindst Betydning. Bogen er rigtignok, som forhen bemærket, endnu ikke afsluttet; men det er dog ikke synderlig meget, som nu staar tilbage.

Det kunde endnu tilføies, at jeg nu som forhen ogsaa har maattet anvende nogen Tid til at svare paa adskillige tilsendte Spørgsmaal om Ord og Navne, og især om Gaardsnavne. Saadanne Spørgsmaal komme snart fra Vestlandet og snart fra Østlandet, og man vil da vide, baade hvad Navnet hedder i sin retteste Form, og tillige hvad det betyder. Dette er ofte meget vanskeligt at vide; men ialfald maa man da give et Svar, og dertil udkræves da altid nogen Studering og Eftersyn i de Skrifter, hvor Oplysning derom kunde ventes. Jeg har derfor ogsaa i det sidste Aar brugt nogen Tid til at gjøre Optegnelser af de gamle Skrifter og sætte disse Optegnelser i en vis Ordning for at have noget at benytte, naar saadanne Spørgsmaal indløbe.

Jeg haaber nu, at jeg om et Par Maaneder kan være færdig med Ordsprogene og faae dem i Trykken. Senere kan jeg da faae Leilighed til at gjøre en Begyndelse til den dansk-norske Ordbog, som har været saa længe efterspurgt. Ved Siden deraf kunde jeg maaskee ogsaa forsøge paa en forhen paatænkt Sammenstilling af de norske naturhistoriske Navne, nemlig først en Opregning af de brugelige Navne paa Dyrene, og dernæst et Optryk af de norske Plantenavne, som for 20 Aar siden vare optagne i Tidsskriftet Budstikken, men som ellers ikke have været i Boghandelen og derfor ofte ere blevne forgjæves efterspurgt. Forøvrigt vilde der nu ogsaa være mangt andet at gjøre, da mange paatænkte mindre Forsøg i de senere Aar ere lagte til Side, fordi der altid var et større og langvarigere Arbeide, som først maatte bringes til Ende. Men noget saadant vil vel ogsaa fremdeles blive Tilfældet. Ialfald vil den førømtalte dansk-norske Ordbog kræve meget lang Tid, hvis man derved skulde lægge an paa nogen Udførlighed eller Fuldstændighed; men en saadan Plan bør vel for det første opgives, og det tilraadeligste vil være at gjøre et kortfattet Udkast til en liden Bog, som kun skulde indeholde det vigtigste eller det, som for det første er mest nødvendigt.

Christiania den 21de Januar 1880.

Ærbødigst

I. Aasen.

<side nr=182>

Til Th. Tollefsen i Hamburg.

Paa Grund af adskillig Travlhed har jeg endnu ikke kommet til at svare paa Deres Brev. Om de Navne som De til Exempel har anført i Brevet, kan jeg i Korthed bemærke, at Harald, Helga, Signy og vel ogsaa Valborg ere at ansee som norske Navne. Ogsaa Sverre, men dette har været lidet brugt. Alfred, Axel, Evald, Erna og Jenny ere mere fremmede, og det sidste er vel kun en engelsk Form af Johanna. Agnes er derimod et af de gamle Helgen Navne fra Italien og Østerlandene, ligedan som Agatha, Barbara, Cecilie, Katharina, Margreta og flere. - Ellers har jeg i den senere Tid ikke tænkt noget videre paa disse Navnehistorier, efter at jeg for et Par Aar siden havde skrevet en liden Bog derom. Denne Bog er udkommen i Trykken under Titel af "Norsk Navnebog" af I. Aasen (1878) og har været at faae i Mallings Boghandel, saavidt jeg mindes til en Priis af lidt over en Krone.

368. *Per Steinarson Nupen, 12. 2. 1880.*

12 Febr. 1880

Til P. Nupen i Ørsten.

Det kom til at drage noget længe førend du fik noget Svar paa dit Brev, og den største Aarsag dertil er den, at jeg nu i en Maanedes Tid har havt noget mere end sædvanligt at stræve med. Jeg har nemlig nu endelig flyttet til et andet Sted i Byen, og derfor blev der da meget at gjøre med Indpakning og Udpakning og tilsidst allermest med at lede op igjen alle de Bøger og Papirer, som jeg snarest behøvede. Jeg har nu faaet Værelse i Holbergs Gade, No 35, altsaa et Stykke længere mod Vest eller ud imod Slottet, og saa har jeg det da noget mere rummeligt og bekvemt end paa det forrige Sted.

Jeg sender denne Gang 100 dl. og haaber, at det vil være til nogen Hjælp i den første Forlegenhed. Jeg kunde have sendt noget mere; men jeg er ogsaa noget ræd for Folkesnakket, thi da det nu er Skikken med saadanne Breve, at man skal skrive udenpaa hvor meget der er indlagt i dem, saa bliver dette naturligviis strax bekjendt for alle Mand; og naar nu Folk fik høre, at du havde faaet en større Sum, saa vilde de strax komme med alle sine Krav og Fordringer paa een Gang; og jeg synes dog, at disse Folk gjerne kunde betænke dine Omstændigheder og have nogen Taalmodighed. Men det kan da ogsaa være, at ikke alle have Leilighed til at vente.

Det er meget glædeligt at høre, at du dog er kommen til lidt mere Førlighed, saa at der altsaa er et Haab om, at det fremdeles kan forbedre sig lidt efter lidt.

Nu er da Storthingsmændene atter hidkomne og have begyndt paa sine Forretninger. Ogsaa Kongen og Kronprindsen er nu her i Byen, og saaledes

<side nr=183>

har her da været megen Stads som sædvanlig ved slige Leiligheder. Imidlertid har her længe været saa mørkt Veir og saa blødt og sølet Førre at det ikke har været noget rigtig triveligt.

Jeg beder at hilse fra mig, og saa ønsker jeg da, at du fremdeles maa komme til mere Førlighed og faae bedre Udsigter for Fremtiden.
Kr. den 12te Februar 1880.

369. *Bernhard Nicolai Thomle, 20. 2. 1880.*

20 Febr.

Til Hr. Thomle (Drammen).

Om Navnet Arnljot kan jeg bemærke at det rigtignok hører til de gamle norske Navne, men synes nu at være gaaet af Brug, da jeg ikke har forefundet det i Navnelisterne fra den senere Tid. Blandt de gamle Navne, som ere anførte i Navnebogen S. 51, er dette Navn som saa mange andre for Kortheds Skyld udeladt, blandt andet fordi det er noget tungt at udtale og derfor snart vilde blive omskabt til Anjot *eller* Andlöt *eller* noget lignende. Og da Ordet "ljot" egentlig betyder styg, saa vil Navnets Betydning rigtignok være noget kjæk og dristig, men derimod ikke synderlig takkelig.
Kr. den 20de Febr. 1880.

370. *Marius Hægstad, 6. 3. 1880.*

6 Marts 80.

Til Hr. Hægstad (Namsos).

Da jeg i den sidste Tid har havt megen Tidsspilde bl. a. med en Flytning, har jeg endnu ikke kommet til at give noget Svar paa Deres Brev. Men førend jeg taler mere derom, maa jeg først komme ihu at takke for den tilsendte Bog, som jeg syntes meget vel om og var rigtig glad over, da jeg deraf kunde see, at der endnu er nogen som holde fast ved samme Sprogform, som jeg og flere har holdt paa, medens der ellers er saa mange som have forsøgt paa andre Former.

At De er i Tvivl om en *eller* anden Bøiningsform, f. Ex. Fleertal af Adj. kan jeg ikke undres paa, da jeg selv saa ofte har været uvis om saadanne enkelte Punkter. Der er en stor Mængde Folk, som bruge "a" i Fl. Femin., og der er ogsaa mange som bruge "a" i den bst. Form af Adj. Femin. og Neutrum; men saa er der en større Mængde, som ikke er vant til denne Adskillelse; og da nu de fleste skrivelystne Personer ere paavirkede af vore regjerende Skolemænd, som altid raabe paa, at alle overflødige Former skulle bortkastes, saa kan man ikke vente andet end at de fleste ville tage det letteste

og mageligste. Jeg havde god Lyst til at gennemføre Formen "a" for Femin.
Fl. i den nye Udgave af Ordsprogene, som jeg nu i det sidste Aar har strævet

<side nr=184>

med; men alligevel er det nok ikke gjort, blandt andet fordi det i *Ordsprogene* saa ofte træffer til, at flere Ord med "a" støde sammen, saa at der bliver en Misklang (f. Ex. Gamla Sinar kunna vera seiga); og dette mærkes her desmere, da vi nu ogsaa have "a" for "ar". Og desuden synes dette Punkt ikke at være noget særdeles vigtigt. Jeg har rigtignok tænkt, at vi i ret alvorlig Skrift, f. Ex. i Stykker af Bibelen, gjerne kunde bruge flere gamle Former, saasom Dativer, Konjunktiver og Bøining af Adj. ligesom jeg ogsaa har troet, at vi efterhaanden kunde stige nærmere tilbage til det gamle Sprog; men der er nu det uheldige, at en saadan Plan altid vil blive modarbejdet fra flere Sider.

Det er en stadig Fortræd, at saa mange arbeide paa at drage Sproget ned i den allermest formløse og skjødesløse Hverdagstale, som om vi ikke her havde samme Ret som i Danmark og Sverige til at holde fast paa en Sprogform, som var saa vidt heelstøbt og tydelig, at Folket kunde lære at læse og forstaae den. Der har været et forfærdeligt Raab imod de "daue" Bogstaver, og især har Høyem været ivrig deri; imidlertid seer det ud til, at ogsaa han har seet sig nødt til at optage adskillige "daue" Bogstaver og mangt andet, som ikke netop er trondhjemske; medens han derimod altid holder fast paa sin Plan at indføre den Knudsenske Skrivemaade i Landsmaalet. Og saa er der da andre, som rigtignok er mere rimelige, men som dog altid ville indføre visse nye Paafund. Selv "Fedraheimen" driver altid paa med visse Former, som ikke have nogen Grund, som fyr, fyr Skuld, lagad, &c.

Heller ikke kan jeg i alle Dele være tilfreds med Austlids ABC-Bog, ialfald ikke med saadanne Former som: hentad, lokkad, sovnad, &c. Thi det er dog vist, at Imperfektets Form egentlig er "de", og mange Ord forkortes ogsaa paa anden Maade end med "a" f. Ex. levde, vaagde, svarde, bakte, ropte. Her staar da b a k t e ikke for bakad, men [for] bak'de. Men dette "ad" har Folk faaet en besynderlig Lyst til. Det har endog hændt med Stykker som jeg selv har skrevet, at de ere blevne aftrykte med "ad" for "ade" o. s. v.

Undskyldning for at jeg ikke skrev i Landsmaal, o. s. v.
Kr. d. 6 Marts 1880.

371. *Merknader til "Um Kristi Etterfylgjing, av Tomas fraa Kempten, i Umskrift fraa Latin. Utgjevet av J. Belsheim", 11. 10. 1880.*
Manuskript. Um Kristi Etterfylgjing.

Afstumpede Former: da. dei(m). o(g). lagad. kallad. hugad, pl. att(er),
ette. yve. unde. - uppatt. hatad, imp. starvad. brukad.

Ny Skrivemaade: Ougo. Noud. Doude. noudig. lous. ousa. noudleg. verdog.
vorog. langvorog. viljog.

<side nr=185>

Gamle men ubekvemme Former: nid. vid. Sider. Sid og Frid. - sjalv.
adre. - at (= aat). gjarna. eldr. heldr. lengr. - antig. nær. haanom.
der. mang Ting. haag, hægre, hægst. upphægja.

Dativer (noget vanskelige): Saalenne. Domi.

Konjunktiver: vyrte. kynde. hedde. vøre. føre. gjorde. tryngje. kjøme.
lyte. vøgie. fynne.

Bst. Form: Æro. Sælo. Aldo. Frelso.

Ymse Former: helpa (jf. Hjolp) dann (jf. han). datta. dassa. danna
(39). - Skomm. fromm. verta. hon lik, el. mislik (11). slokare.

Ord: innvert. utvert. ævordsleg. Annsemd (Trott). sinnleg. jordleg.
himenleg. Godende. Sinn. Ordhegja (8). Elegskap. Sunderknysjing. Uskuld.
brækja (49). Skjepna. Brikna. Takksoga. Traa (Traaing). vøna. - Fimor (8).
misprydd. slikt (= so), 58. liva slikt (45). - fyst (naar). nam. reid (reidug),
75. at (= fyre), 2. inkje. maago. Det kjem oss med (15). ganga med (78).
gakk med. Da goda (4). me byrja (9).

Anm. Nødvendigt at beholde "e" i Imperf. f. Ex. hatade. Thi det er dog
vist, at vi ofte sige: bidde, klagde, vaagde, strævde, lovde, svarde; bakte
smakte, ropte, talte, roste, leitte og fl., og her maa da Formen "de" og "te"
være udgaaen fra "ade" og ikke fra "ad".

Særskilte Bemærkninger om Ordet "da" (det) og dan; om Fleertal "dei",
om helpa og verta; om innvert, sinnleg, jordleg og himenleg; om enkelte
Ord som kunde behøve en Forklaring.

Ligesaa om "med" for ved, "slikt" for so; om "fyst" i Betydning: naar,
eller saasnart, og inkje for ikkje.

Mere ubetydelige Punkter [ere] forbigaaede.

372. *Johan Fredrik Monrad, 15. 10. 1880.*

Til Pastor Monrad i Aal.

Om Betydningen af Navnet Læveld veed jeg ikke at sige noget, som kan
være til nogen synderlig Oplysning. Det er Tilfældet med mange af vore
Stedsnavne, at de ere meget vanskelige at forstaae, og allermest naar de ikke
forefindes i Jordebøger eller Dokumenter i den gammelnorske Form, da det
saa ofte viser sig at Navnene i de senere Tider ere blevne forkortede eller

forvanskede. Paa mine Reiser i Hallingdal har jeg ogsaa selv hørt dette Navn, men jeg synes kun at have hørt det i Formen i Leveldo (Dativ pl.). Hvis dette er rigtigt kunde man tænke, at "velde" kunde betyde en Jordeiendom eller en Strækning, som En har V a l d eller Raadighed over. Men dette er ikke at stole paa. I Valdres er ogsaa et Sted som hedder "i Skaveldo"; men dette findes nævnt i Øysteins Jordebog (fra 1400) i Formen Skafvella, og Navnets sidste Deel bliver altsaa tvivlsom. Og ved det første Led af Navnet Levelde bliver her endnu mere Uvished, det kunde være det gamle Ord Le (hlé),

<side nr=186>

dvs. Skjul eller Ly for Vinden; men det kunde ogsaa være en afstumpet Form af et andet Ord saasom Led (hlid), dvs. en Side, eller Lægje (lægi), et Liggested eller noget lignende. Da man saaledes kun er henviist til Gisninger, som altid ere vanskelige at bygge paa, saa tror jeg, at der for det første ikke er noget videre at gjøre, end at skrive det efter tilvant Brug, nemlig enten Le-, eller Læ- eftersom det passer bedst til *Almuens Udtale*.
Chr. den 15de Okt. 1880.

Ærbødigst
[I. Aasen]

373. *Bladstyret for "Oplandenes Avis", 30. 10. 1880.*

Til Redaktionen for Oplandenes Avis.

Skjønt jeg allerede flere Gange er bleven anmodet om at fremlægge en Oversættelse af nogle Stykker i Katekismen, har jeg dog hidtil ikke kommet til at gjøre noget derved, da jeg syntes, at dette for Øieblikket ikke kunde have nogen synderlig Betydning, eftersom Børnene alligevel maa lære disse Stykker i den Form, som forhen er os foreskreven, og der tillige i disse korte Stykker ikke er Anledning til at paavise nogen betydelig Forskjel imellem dansk og norsk Udtryksmaade. Dertil kommer da ogsaa, at jeg allerede før har taget Deel i saadanne Forsøg, som andre have gjort for at fremstille disse Stykker i en selvstændig norsk Form, men disse Forsøg synes ikke, at have fundet noget Medhold, og det har endog seet ut til, at mange vare misfornøiede dermed og syntes, at det maatte være en let Sag at gjøre noget bedre.

Alligevel kan jeg dog gjerne gjøre et nyt Forsøg, skjønt jeg just ikke venter, at man vil være synderlig vel fornøiet dermed. Imidlertid holder jeg fast ved min gamle Plan, at man i saadanne alvorlige Sager bør gjøre sig Flid for at fremdrage de vakreste og værdigste Udtryk, som Landets Sprog tilbyder, og tillige søge at undgaa saadanne Former og Vendinger, som kun tilhøre en daarlig Dialekt eller en skjødesløs Hverdagstale.

Der kunde ellers være mange Anmærkninger at gjøre ved denne Oversættelse, og blandt andet kunde det være nyttigt at tilføie noget om den Form, som disse Stykker have faaet i gammel Norsk, forsaavidt som de nu forefindes i de opbevarede Skrifter. Et af de gamle Ord vilde her være os til stor Nytte, hvis det endnu var bekjendt og forstaaet, nemlig Ordet "Naaung" (d. e. Næste, proximus). Dette Ord, som er dannet ligefrem af det gamle "naa", d. e. nær, forefindes jævnlig i de gamle Homilier og bruges endnu i vore Dage i de islandske Bøger. Det havde den Fordeel, at det giver en bekvem Genitivform (Naaungs), og det synes ogsaa at give et fyldigere Begreb end "Næste", idet vi herved maa tænke os ikke blot vore nærmeste, men ogsaa alle de Mennesker, som komme os saa n æ r , at vi kunne gjøre dem noget godt eller ondt, altsaa: alle dem, som vi komme i nogen Berørelse

<side nr=187>

med. Hvis man havde Frihed til at danne et nyt Ord, kunde man her tænke paa Nærkomning, Nærmenning, Nærring, eller noget sligt.

Hvorledes Ordene for "Forsagelsen" have lydt i Gammel-norsk, har jeg ikke kunnet finde. Efter Höfling's Bog om Daaben ("Das Sakrament der Taufe", 1859), havde man i Middelalderen flere forskjellige Former for denne Deel af Ritualen. Den sædvanlige romerske Formular kunde her oversættes omtrent saaledes: "Avsegjer du Satan? Og alle hans Verk (opera)? Og all hans Høgferd (pompa)?" I Luthers Døbebog af 1523 gjengives det saaledes: "Widersagst du dem Teufel? Und allen seinen Werken? Und allem seinen Wesen?" En anden tydske Form har alt i eet Spørgsmaal: "Widersagst du dem Teufel und allem seinem Anhang?" Andre tydske Kirke-Ordninger have noget mere, nemlig foruden "Djevelen og hans Gjerninger" ogsaa: Verden med alle dens Lyster, eller: Verden med dens Væsen og Pragt og Lyst, eller: Verden med al dens Overdaadighed (Üppigkeit). Noget lignende har ogsaa den engelske Formular (efter Common Prayer), nemlig: Djevelen og alle hans Gjerninger, Verdens forføngelige Pragt og Ære, samt Verdens Begjærlighed og Kjødets Lyster. - Man seer altsaa, at dette Punkt er blevet behandlet meget frit og opfattet paa forskjellig Maade.

Ogsaa ved Formen for de tre Artikler kunde der være adskilligt at anmærke og ligesaa ved Fader-vor, hvor der blandt andet kunde anføres Grunde for, at de tre første Bønner kun bør sættes i Ønskeform og ikke indeholde noget Imperativ. Men alt dette vilde blive noget langt, og desuden vilde det bedst kunne udredes i et Blad eller Skrift, som helt igjennem brugte Landsmaal.

Det er vel muligt, at jeg ved et senere Eftersyn kunde finde et heldigere Udtryk for et eller andet Punkt i disse Stykker; imidlertid fremsender jeg

herved Oversættelsen, saaledes som jeg for Øieblikket har den, nemlig i følgende Forsøg.

B o d o r d i .

Du skal ikkje hava andre Gudar fyre meg.

Du skal ikkje misbruka Herren din Guds Namn, for Herren vil ikkje halda den fyre uskyldug, som misbrukar hans Namn.

Hugsa paa, at du helgar Kviledagen.

Heidra Fader din og Moder di, at det maa ganga deg vel, og du maa lenge liva paa Jordi.

Du skal ikkje slaa i Hel.

Du skal ikkje gjera Hor.

Du skal ikkje stela.

Du skal ikkje bera falsk Vitnesburd imot andre Menneskior (Eller: mot din Næste).

Du skal ikkje traas etter annan Manns Hus.

<side nr=188>

Du skal ikkje traas etter annan Manns Kona, elder hans Svein elder Terna, elder hans Ukse elder Asne elder nokon av alle dei Ting, som honom tilhøyra.

Eg, Herren din Gud, er ein streng Gud, som refser Vondskapen av Fedrom paa Born i tridje og fjerde Liden, paa deim, som hata meg; men eg gjerer Miskunn i tusund Lider imod deim, som elska meg og halda mine Bodord.

T r u i .

Eg trur paa Gud Fader den allmechtige, Skaparen til Himmel og Jord.

Eg trur paa Jesum Kristum, Guds einborne Son, vaar Herre, som er avlad av den heilage Ande og fødd av Jungfru Maria, piint under Pontius Pilatus, krossfest og daaen og gravsett, (som) foor ned til Helheimen og paa tridje Dagen stod upp-atte fraa dei daude, foor upp til Himmels og siter ved høgre Hand til Gud Fader den allmechtige, derifraa han skal atter koma til aa døma livande og daude.

Eg trur pea den heilage Ande, ei heilag aalmenneleg Kyrkja, eit Samnøyte av heilage Menneskior, Forlating fyre Synderna, Uppstanding fyre Likamen, og eit ævenlegt Liv.

F y r e o r d t i l T r u i .

Eg avsegjer Djevelen og alle hans Gjeringar og alt hans Medfylgje

H e r r e n s B ø n .

(Matth. 6, 9. Luk. 11, 2.)

Fader vaar, du som er i Himmelen, helgat verde ditt Namn, til-kome ditt Rike, verde din Vilje her paa Jordi som i Himmelen; giv oss i Dag vaart daglege Braud, og ettergiv oss vaar Skuld, som og me ettergiva vaare Skuldmenn, og leid oss ikkje i Freisting, men frels oss fraa det vonde! For ditt er Riket med Magti og Æra igjenom alle Tider. Amen!

O r d i t i l D a u p e n .

(Matth. 28, 19).

Gange ut og gjere alle Folk til mine Læresveinar, so at de døypa deim i Namnet til Faderen og Sonen og den heilage Ande, og (at de) læra deim aa halda alt det, som eg heve bodet dykker! Og sjaa, eg er med dykker alle Dagar til Enden paa Verdi.

O r d i t i l N a t t v e r d e n .

(Matth. 16, 26. Mark. 14, 22. Luk. 22, 19. 1. Kor. 11, 23).

I den Natti, daa vaar Herre Jesus Krist vardt forraadd, tok han Braudet, takkade og braut det, gav sine Læresveinar og sagde: Take detta og ete det. Det er min Likam, som verder gjeven fyre dykker. Gjere detta til Minning um meg.

<side nr=189>

Lika eins tok han og Kalken etter Nattverden, takkade, gav deim og sagde: Drikke alle derav. Detta er Kalken fyre den nye Pakt i mitt Blod, som verder uthellt fyre dykker til Forlating fyre Synderna. Gjere detta, so ofta som de det drikk, til Minning um meg.

Anmærkning.

Hvis man endelig vilde udelukke alle fremmede Ord, kunde man i Stedet for "Kyrkja" sætte Soknarlag eller Soknarlyd (dvs. Menighed), i Stedet for "Kalken" Staupet, og i Stedet for "Pakt" Samband eller det gammelnorske Saattmaal (sáttmál). Men en saadan Strengthed i Sprogrensningen synes dog ikke nødvendig.

I. Aasen.

374. *Omsetjingar av stykke frå Bibelen*, [1881-82].

1. Kor. 1, 23. Me forkynna den Kristum den Krossfeste, som er Judom ei Avstyggjing og Grækom ein Daarskap.

Rom. 8, 22. For me vita, at all Skapningen sukker og verkjer saman med oss til denne Stund.

Rom. 9, 33. Som skrivet er: Sjaa, eg set i Zion ein Stein til Støyting og eit Hallberg (Svadberg) til Avstyggjing (til Fall), og den som trur paa det, skal ikkje verda til Skammar.

Rom. 12, 1. Eg raader dykker difyre, Brøder, at de framhalda dykkar Likam til ei livande, heilag og gudtekkjeleg Offring, (som er) dykkar skynsame Gudstenesta.

[Rom.] 12, 2. Og skape dykker ikkje til etter denne Verdi, men umskape dykker etter Uppnyingi i Hugan so de kunna røyna, kvat som er Guds gode og tekkjelege og fullkomne Vilje.

[Rom. 12,] 3. For etter den Naaden, som meg er gjeven, segjer eg til ein og kvar imillom dykker, at ingen maa tenkja høgare (um seg), en han skulde tenkja, at me helder tenkja so, at det er vitugt (skillegt), etter so som Gud heve tiletlat kvar sitt Maal av Tru.

375. Arbeidsmelding for 1880, 25. 1. 1881.

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Ligesom jeg ved de foregaaende Aarsskifter har forsøgt at give en kort Beretning om mine Arbeider i Aarets Løb, saa skulde jeg ogsaa denne Gang meddele noget om disse Arbeiders Gang i det nu forløbne Aar. Imidlertid er det ikke synderlig meget, som jeg har at berette, da det nu, som saa ofte forhen har gaaet saa, at der ikke er blevet saa meget udrettet som paatænkt,

<side nr=190>

og desuden har ogsaa adskillig Forsinkelse fundet Sted. For det første gik nogen Tid bort ved en Forandring af Bosted, idet jeg i Februar Maaned flyttede over til Holbergs Gade No. 35 (nyt No. 23); og senere blev jeg da ogsaa noget forsinket ved en langvarig Sygelighed ud over Vaaren og Sommeren.

Imidlertid fuldførte jeg dog Manuskriptet til den nye Udgave af de norske Ordsprog, som jeg forhen har berettet om; og det var da ogsaa bestemt, at denne Bog skulde udkomme i Løbet af Høsten. Jeg agtede endog at haste dermed, da jeg allerede for mange Aar siden havde hørt, at den gamle Udgave var udsolgt, og at Bogen ofte havde været forgjæves efterspurgt. Ved et nøiere Eftersyn blev det dog opdaget, at der endnu var endeel Exemplarer tilbage af den gamle Udgave; og skjønt nu dette ikke kunde have stort at betyde, blev det dog for det første besluttet, at Trykningen paa den nye Bog skulde for en kort Tid udsættes. Imidlertid bør nu denne Udsættelse ikke vare længe, og jeg tænker derfor nu snart eller udimod Vaaren at faae Trykningen sat i

Gang, for at jeg saaledes kan have en lysere Aarstid for mig til Korrekturlæsningen og det nødvendige Tilsyn med Trykningen.

I den senere Deel af Aaret har jeg da endelig begyndt paa et Anlæg til den dansk-norske Ordbog, som har været saa længe paatænkt og efterspurgt. Rigtignok er der nu udkommet et noget lignende Arbejde fra en anden Haand, nemlig i Overlærer Knudsens Ordbog ("Unorsk og Norsk"); men alligevel kunde man dog ønske at have en saadan Bog i sædvanlig Ordbogsform og med Beholdelse af den forhen brugte Skrivemaade, saa at Ordene kunde gjenfindes i samme Form i den dansk-norske Ordbog som i den forhen udkomne norsk-danske. Det paabegyndte Udkast er ellers meger kortfattet, idet jeg for det meste kun har opstillet de eenstammede eller usammensatte Ord og altsaa indtil videre forbigaaet de fleste sammensatte, ligesom jeg ogsaa har forbigaaet de fleste fremmede Ord, forsaavidt som de ikke ere komne i nogen almindelig Brug. Det synes mig nemlig for det første tjenligt at gjøre et saadant Grundlag, som snart kan blive færdigt, og saa siden efterhaanden udvide og udfylde Haandskriftet ved at tilføie flere Ord og fyldigere Forklaringer, ligesom ogsaa ved at optage saadanne Talemaader, som kunde behøve et Slags Oversættelse, forsaavidt som den norske Udtryksmaade er forskjellig fra den danske.

Som jeg ved tidligere Leiligheder har omtalt, faar jeg ofte Spørgsmaal om Navne, og især om den gamle Form af et og andet Gaardsnavn. For nu at have en lettere Oversigt af de gamle Navne, har jeg allerede for flere Aar siden gjort mig Registre over de mere mærkelige Stedsnavne i de gamle Jordebøger og i det norske Diplomatarium. Imidlertid syntes jeg ikke at have den fulde Nytte af disse Registre, førend jeg kunde slaae dem sammen til et heelt, saa at alt kunde findes i een og samme Række. Dette Arbejde foretog jeg mig da i Sommer, efterat jeg var færdig med Ordsprogene, og saaledes

<side nr=191>

har jeg da nu et meget stort Register over gamle Stedsnavne, ligesom jeg ellers forhen har Registre over gamle Personsnavne, gamle Ord og gamle Ordsprog med mere. Alt dette har nu egentlig været gjort til mit eget Brug, men det kan jo ogsaa være til Brug for andre, saavidt som nogen ønsker at benytte sig deraf.

I de Aar, som nu ere forløbne, siden min sidste Ordbog kom ud, har jeg efterhaanden faaet samle adskillige Tillæg til den norske Ordsamling; og blandt disse Tillæg ere ogsaa enkelte, som have meget Værd, men imidlertid er Samlingen ikke bleven synderlig stor. Af Hr. Candidat Ross har jeg ellers faaet mangfoldige Meddelelser, som jeg dog ikke har optegnet fordi jeg ventede paa, at han selv snart vilde udgive noget af sin store Samling enten særskilt

eller i et dertil passende Tidsskrift. Og til min Fornøielse hører jeg nu, at Hr. Ross netop er i Færd med at bearbejde sin Samling til Udgivelse.

Af paatænkte Arbeider er der et, som jeg ved en foregaaende Leilighed har omtalt, nemlig en Sammenstilling af de norske Navne paa Dyr, Fugle og Fiske med mere, altsaa en Række af hjemlige Benævnelser for Dyreriget, i Lighed med den Navnerække, som jeg engang før har opstillet for Planteriget. Jeg har allerede længe havt et eller flere Udkast til en Fortegnelse over alle de Dyrearter, som have noget Navn her i Landet, og det kunde nu være nyttigt at have en saadan Navnerække sammenføiet med en ny Udgave af de norske Plantenavne, som for endeel Aar siden bleve indførte i Tidsskriftet "Budstikken". Men da der endnu ved enkelte Dyrs Navne er nogen Uvished, om hvilken Art i Systemet de egentlig skulde henføres til, saa vilde dette Arbeide kræve en længere Forberedelse, som jeg endnu ikke har fundet Leilighed til.

Forøvrigt er der da ogsaa flere saadanne Arbeider, som i længere Tid have været paatænkte, men som dog have maattet udsættes, fordi der altid var noget mere nødvendigt, som først burde udføres. Blandt andet kunde jeg nok have Lyst til at foretage en grundigere Bearbejdelse af min i 1875 udførte "Sammenstilling af de norske Ord efter deres Betydning", for at dette Arbeide skulde faae en saadan Form, at det kunde fortjene at udgives. Men om nu end denne Sammenstilling ikke er skikket til Udgivelse, vil den dog alligevel komme til Nytte og ialfald til den Benyttelse, som den egentlig var bestemt til, nemlig som Hjælpemiddel ved Arbeidet paa den dansk-norske Ordbog. Og hvad jeg nu for Øieblikket maa ansee som mest nødvendigt, er at fortsætte det begyndte Arbeide paa denne Ordbog, saa at jeg for det første kunde blive færdig med et kortfattet Udkast, som senere efterhaanden kunde faae den Udfyldning og Forøgelse, som nødvendigt behøves.

Christiania den 25de Januar 1881.

Ærbødigst
Ivar Aasen.

<side nr=192>

376. *Nemnda for Eidsvollsmonumentet, 31. 1. 1881.*

Til Komiteen for Eidsvoldsmonumentet.

Undertegnede erkjender Modtagelsen af Komiteens Opfordring, men ønsker i k k e at tiltræde som I n d b y d e r .

Christiania den 31te Januar 1881.

Ivar Aasen.

377. *Kyrkjedepartementet, 5. 2. 1881.*

K v i t t e r i n g .

At jeg har modtaget det mig bevilgede Stipendium for andet Halvaar 1880, nemlig 1200 Kr. bliver herved tilstaaet.
Kr. den 5te Febr. 1881.

378. *Stortinget, 16. 2. 1881.*

Underskrift paa en Begjæring fra det norske Samlag til Stortinget om Stipendium for J. Belsheim til Arbeide paa en Bibeloversættelse.
Kr. 16de Febr. 1881.

379. *Ekspedisjonen for "Fedraheimen", 19. 2. 1881.*

Til Fedraheimens Expedition.

Fredrikstad.

Herved oversendes Betalingen for første Halvaar 1881 med 2 Kr. 20.
Kr. 19de Febr. 1881.

380. *Georg Grieg, 11. 3. 1881.*

Til G. Grieg i Bergen.

Som Veiledning til at finde et passende Ord for Geographie veed jeg neppe noget mere at anføre, end hvad De formodentlig selv allerede har tænkt eller gjættet paa. Alle disse "Graphier" eller Beskrivelser volde os Besvær, fordi vi ikke finde nogen norsk Betegnelse, som svarer til "beskrive". Og det er da ogsaa et kunstigt Ord, som vistnok kun er dannet efter det latinske describere, ligesom det engelske describe. Hvis det nu ellers kun skulde betyde at skrive om en Ting, da kunde vi maaske hjælpe os noget med samme Ord og saaledes sige f. Ex. Landskrift eller Jordskrift. Men at "beskrive" en Ting er ogsaa noget, som vi kunne gjøre med bare Ord og uden at skrive; det er altsaa noget mere simpelt eller naturligt, og derfor er det Skade, at vi ikke have noget passende Ord for det. For dette Begreb (at beskrive noget) have vi kun saadanne Udtryk som "segja kor det er laget, tala um kor det er skapt, fortelja kor det er" og deslige. Dette kan være godt nok, men saa kan vi ikke danne noget

<side nr=193>

Substantiv deraf; det maatte da blive noget som Lagsegn, Skapsegn, eller Skaplysing. (Islænderne kalde det blot Lysing). Imidlertid kunde Begrebet ogsaa opfattes som: kundgjøre eller give Kundskab om eller lære; og hertil høre et Par Ord som før have været foreslaaede, nemlig Landlæra og Landkunna, eller Jordkunna; de sidste passe netop sammen med Tydsk Länderkunde og

Hollandsk Landkunde, eller Jordkunna ligt Tydsk Erdkunde, Hollandsk aardrijkskunde; dog vilde rigtignok det sidste passe bedre til Geologie. Eller hvis man kun vil opfatte Sagen som en Fremviisning og Betragtning, kunde man ogsaa tænke paa: Jordsyning, Jordskoding, Landskoding eller lignende. Jeg veed ikke hvilken af disse Benævnelser jeg vilde foretrække; for Øieblikket synes jeg, at Landkunna vilde passe bedst, endskjønt der altid kunde være noget at udsætte paa dette som paa de øvrige.

Imidlertid forekommer det ogsaa mig, at en Geografie ikke just nu vilde være det heldigste til at forsøge med i Landsmaalet. Allerede de mangfoldige fremmede Navne ville give Bogen et fremmedt Udseende, og dertil kommer da ogsaa, at der bliver saa mange andre fremmede Ting at omtale og fremmede Ord at oversætte, saa at Arbeidet vil blive vanskeligt, saafremt man vil holde nogenlunde reent Sprog. Men Folk ere nu meget ivrige for at drive noget frem; her hos os har man ogsaa drevet paa med at forberede en *Bibeloversættelse*. Jeg synes det er for tidligt i en Sprogform som endnu er saa lidet oparbejdet.

Jeg kunde vistnok have meget mere at skrive om, men paa Grund af Frost og Forkjølelse falder det mig meget besværligt at skrive, og saaledes har det nu været i lang Tid. Denne Vinter er da ogsaa usædvanlig stræng; vi pleie dog i Løbet af Vinteren [at] have en og anden Tøveirsdag eller Læveirsdag, men det have vi nu ikke vidst af siden i November *Maaned*. Forøvrigt har jeg siden i Høst været nogenlunde frisk, og ikke havt noget stort at klage [over] foruden det, at jeg har været saa lidet skikket til Arbejde. Min største Sorg er den, at jeg udretter saa lidet, medens der dog endnu er saa meget, som jeg havde tænkt at udrette. Rigtignok læser jeg altid noget og samler bestandig Kundskab, men dette kan jeg dog ikke kalde noget Arbejde.

Bare jeg nu har skrevet saa tydelig at De kunde læse det.

Chr. den 11 Marts 1881.

381. Ivar Ivarson Melset, 12. 3. 1881.

12 Marts 81.

Til Ivar Melseth.

Da jeg i nogen Tid har været noget sygelig af Frost og Forkjølelse, har jeg endnu ikke kommet til at svare noget paa dit Brev, og saa faar jeg da nu forsøge derpaa. Det er saa sjelden jeg hører noget fra mine Slægtninger, at jeg i lange Tider slet ikke veed hvor det staar til med dem. Det var saaledes

<side nr=194>

længe før jeg kom til at vide, at din Moder var død; jeg hørte det først af

Peer Nupen, da han var her paa Sydkanten.

Af dit Brev seer jeg, at du nu kunde have Leilighed til at kjøbe Gaarden, som du boer paa, hvis du bare havde Penge nok dertil. Havde jeg været saa nær, som jeg er langt ifra, kunde jeg maaskee have gjort nogen Hjælp i dette Stykke, da jeg nu i de senere Aar har staaet mig nogenlunde godt med Penge, skjønt jeg just ikke vil sige, at jeg har samlet nogen Rigdom. Jeg kunde have langt mere end jeg har, hvis her ikke altid havde været saa megen Overhæng efter Laan og Hjælp og Understøttelse til saa mange Ting og saa mange Personer, som man ikke kjender noget til, og som man ogsaa ofte bliver narret af. Imidlertid har jeg dog altid lidt tilovers, og det kan saaledes hænde, at jeg kunde hjælpe, hvis det ikke er nogen stor Sum, som behøves.

Saavidt jeg forstod det, vilde en 400 Kr. nu være dig til Hjælp for det paatænkte Kjøb, og en saadan Sum kunde jeg maaskee nu have Leilighed til at skaffe; men saa vilde jeg, at det bare skulde betragtes som et simpelt Laan uden nogen videre Omstændigheder med Renteberegning eller Pantebrev eller slige Forsikringer, thi saadanne Sager forstaar jeg mig ikke paa. At sende Penge med Posten anseer jeg rigtig nok som en Uleilighed; men der er ikke nogen anden Maade at gjøre det paa. At du skulde reise hid for den Sags Skyld, vilde bare være til stor Tidsspilde og Pengespilde, og saaledes vilde det alligevel være bedst at sende Pengene paa sædvanlig Maade.

Men førend jeg nu gjør noget videre ved denne Sag, vilde jeg gjerne høre noget mere om det paatænkte Kjøb, og ligesaa om Familiens Tilstand forøvrigt. Jeg er nu bleven saa fremmed for Sagerne derhjemme, at jeg veed saa godt som ingen Ting derom.

Kristiania den 12. Marts 1881.

382. *Det norske Samlaget*, 30. 3. 1881.

Til det norske Samlaget.

Til Spørgsmaalet om hvilken Hjælp jeg kunde love til Forsøget paa en Oversættelse af det nye Testamente i det norske Landsmaal, maa jeg herved svare, at jeg nærmest havde tænkt at hjælpe til med Raad eller Vink angaaende den norske Sprogform og den norske Udtryksmaade, og at jeg fornemmelig vilde søge at virke til, at Texten kunde gives i en værdig og velklingende Stiil og ikke lempes for meget efter en skjødesløs og forfusket Hverdagstale. Kr. den 30te Marts 1881.

I. A.

side nr=195>

383. *Wergelandskomiteen*, 28. 4. 1881.

Paategning paa et Cirkulære til Wergelandskomiteen. (Petersens Forslag om en ny Komitee):

Undertegnede synes ikke, at der er Grund til at foretage nogen ny Behandling af denne Sag.

Chr. den 28de April 1881.

I. A.

384. *Ernest Glaeser og Co., 30. 4. 1881.*

Til Glaeser & Comp., Paris.

Jeg beklager, at jeg ikke kan skrive Fransk, men imidlertid maa jeg dog indsende nogen Bemærkninger angaaende den mig foreviiste Artikel af *Biographie des Contemporains*.

Det biographiske Stykke (fra L. 2 til L. 10) kunde blive mere korrekt efter følgende Oplysninger: - Jeg har nydt privat Underviisning, men ikke studeret ved nogen Skole. En liden Afhandling, som jeg havde skrevet om *Dialecten* i min Fødeegn (Søndmøre), gav Anledning til at det norske Videnskabers Selskab i Trondhjem tilbød mig en Understøttelse til at undersøge flere *Dialecter* og skrive en Grammatik og en Ordbog derover. Efterat dette Arbejde var færdigt, har jeg fra 1851, med Storthingets Bevilling, havt Stipendium af Staten til at fortsætte Undersøgelsen af Landets Sprog.

Fra 1852 Medlem af det norske Videnskabs Selskab i Trondhjem. (Ikke Christiania).

Ved det andet Stykke (om de udkomne Skrifter) har jeg kun at anmærke, at det sidste Aarstal (1865) er feilagtigt; den norske Ordbog udkom i 1873.

Chr. den 30te April 1881.

385. *Olav Kristenson Vaarum, 12. 5. 1881.*

Til Ole Kr. Vaarum. (Slidre).

Da jeg i den sidste Tid har havt meget at bestille, saa har jeg endnu ikke kommet til at svare noget paa Deres Brev. Imidlertid har jeg dog gennemseet de medsendte Vers, og jeg maa da sige, at jeg synes, at Arbeidet er godt gjort for en Begynder med saa liden Forberedelse. De Feil i Skrivemaaden, som De taler om, have nu ikke saa stort at betyde, især paa denne Tid, da vore Forfattere ere blevne saa usædvanlig skjødesløse i sin Skrivemaade. Derimod ville Folk see mere paa Indholdet i saadanne Vers, og i dette Stykke pleie Folk at være mere strenge, idet de kræve, at slige Digterforsøg altid skal indeholde noget aandrigt og fyndigt og tillige selvstændigt, saa at det ikke seer ud til nogen Efterligning af andre Forfattere. Og da der nu er saa mangfoldige, som skrive Vers i den danske Sprogform, saa vil det altid gjælde om at kunne gjøre noget, som udmærker sig fremfor den store Mængde.

Imidlertid seer jeg, at De ogsaa har gjort Vers i vort Landsmaal, og disse Vers har jeg da fornemmelig lagt mærke til, fordi jeg vidste, at det her er mere vanskeligt at rime, og at der saa let vil indsnige sig unorske Ord og Udtryk i saadanne Vers. I Sangen om "den gamle Kyrkja" har jeg saaledes bemærket nogle Ord, som ere altfor danske, nemlig: mens, skjønt, den (om en Tale), taus, kun, hædre (heidra). Det sidste Ord "Rand" er maaskee Feilskrift for Brand? Den anden Sang, "Heimlandet", synes mig at have for liden Tankefylde, og den ene Linie er noget feilagtig, neml. "naar eg hukser fyr Fagnad den gjev".

Den Stemning, som gaar gennem flere af disse Sange, synes jeg at kjende saa godt fra min egen Ungdom. Man har i denne Alder en særdeles Trang til at udtale sig om sig selv, om sin egen Stilling og sine egne Længsler. Man finder sig nedtrykt, og tungsindig, fordi man endnu ikke veed hvad man skal udrette i Verden; og dermed følger da en Uro, som ikke let vil stilles, førend man har faaet et fast og stadigt Arbeide for sig. Det er nu at ønske, at De snart maa faae en Leilighed baade til at samle Kundskab og komme i en passende Virksomhed. Og da De for det første kun ønsker at komme ind paa et Seminarium saa synes jeg, at der blandt Deres Kjendinger i Hjembygden dog maatte være en eller flere, som kunde hjælpe Dem til at faae dette Ønske opfyldt.

Da al Brevskrivning falder mig noget besværlig, faar jeg hermed slutte, idet jeg ønsker Dem Udholdenhed og Fremgang.
Kr. den 12te Mai 1881.

I. A.

386. *Olaf Skattebøl, 27. 5. 1881.*

Til Hr. Pastor Skattebøl.

Det er mig en Fornøielse at høre, at De har en Samling af norske Ord, som ikke forefindes i min Ordbog. Min sidste Udgave af Ordbogen (1873) indeholdt rigtignok et betydeligt nyt Forraad af Ord fra enkelte Distrikter og deriblandt fornemmelig fra Hallingdal og Nordland; men alligevel tvivler jeg ikke paa, at der endnu i disse Egne maatte være meget at finde, som ikke har været optegnet. Nu har rigtignok Hr. Kand. Ross begyndt at udgive en stor Samling af Tillæg til Ordbogen; men hans Plan for dette Arbeide har nok egentlig været kun at behandle de Ord, som han selv i de senere Aar har samlet; og desuden er der allerede trykt omtrent som tre eller fire Ark af denne Samling, saa at der vel ikke er Leilighed til at optage nogen ny Samling deri. Imidlertid har ogsaa jeg efterhaanden optegnet adskillige

Tillæg til Ordbogen, og dertil har jeg da ogsaa faaet nogle Optegnelser fra andre Hænder; men jeg har hidtil ladet det beroe med at opføre de tilkomne

<side nr=197>

Ord i et enkelt Register, for nemlig at have en vis *Oversigt* af dem; og da jeg desuden altid har ventet paa flere Tillæg, saa har jeg endnu ikke villet foretage nogen endelig Bearbejdelse af den nye Samling. Nu er det mig naturligviis kjært at faae Kundskab om saa mange Ord som muligt, og det vilde altsaa være mig en Fornøjelse at see Deres nye Samling; men imidlertid har det da ingen Hast; og dersom De har Formodning om at kunne forøge Deres Samling med flere nye Optegnelser, saa kan De da gjerne beholde den noget længere. Forhaabentlig vil der senere blive Leilighed til at ogsaa denne Samling kan komme til Benyttelse.

Kr. den 27de Mai 1881.

387. *Ivar Ivarson Melset, 28. 5. 1881.*

Til Ivar Melseth.

Efter at jeg nu har modtaget dit sidste Brev, maa jeg da skrive nogle Ord til Svar derpaa, idet jeg med det samme sender dig de Penge, som forhen ere omtalte. Efter hvad jeg nu kan see, var det rigtig godt og heldigt, at du fik Leilighed til at *kjøbe Gaarden*; thi det maa dog være en god Ting at eie det Stykke Jord, som man skal arbeide paa. Ellers var det mig ogsaa kjært, at jeg nu fik vide noget om *din Familie*; og jeg kunde maaskee ønske at høre lidt mere derom, f. Ex. om du har flere Børn end de to omtalte; men dette er nu bare af Nysgjerrighed, da det ikke er noget, som er nødvendigt for mig at vide.

Den Sygdom, som jeg talte om i mit forrige Brev, var ikke andet end en stærk Forkjølelse, som snart gik over igjen. Ellers har jeg nu alt ifra Ungdommen ofte været sygelig af et eller andet Tilfælde, saasom i Maven eller for Brystet eller paa andre Maader; men lykkeligviis har det altid gaaet over, saa at det ikke er kommet til nogen alvorlig Sygdom. Og saa er jeg da heller ikke saa gammel endda; jeg var nemlig meget yngre end mine Søskende, saa at endog min nærmeste Broder Syver er 7 Aar ældre, og din Moder var allerede over 20 Aar gammel, da jeg var født.

Jeg sender hermed 100 dl. og ønsker at det maa komme til god Hjælp. Hvis det skulde blive nødvendigt, kunde der maaskee senere blive Raad til lidt mere; men dette faar da staae hen til en senere Leilighed. Imidlertid ønsker jeg, at du vilde skrive mig til og lade mig vide om disse Penge ere rigtig fremkomne.

Kr. den 28de Mai 1881.

388. *Utan tilskrift, juli 1881.*

Det skulde være fornøieligt at vide, om der er udkommet noget af den store Ordsprogsamling af Pastor Strömbäck i Öregrund, som jeg har seet omtalt i et Par fremmede Skrifter. Da denne Samling ogsaa skal indeholde

<side nr=198>

norske Ordsprog, saa ere disse formodentlig anførte efter min Ordsprogsamling fra 1856, og dette bliver noget uheldigt, da den nye Udgave, som nu er under Trykning, har optaget mange nye Ordsprog og derimod udeladt adskillige af de gamle. Dernæst er ogsaa enkelte Ord skrevne lidt anderledes end i den forrige Udgave.

Christiania 1881 Juli.

I. Aasen.

389. *Ole Hansen, 9. 11. 1881.*

Til O. Hansen i Sandefjord.

Det kom til at vare længe før De fik noget Svar paa Deres Brev. Jeg havde i den sidste Tid megen Travlhed med at komme til Ende med en Bog som var under Trykning, og saa turde jeg ikke tænke paa andre Ting, førend dette var nogenledes overstaet.

Det omhandlede Navn er et af dem som see ud til at være meget simple, men som dog have sin særegne Vanskelighed. Sagen er, at det findes i gamle Skrifter i en Form som er ganske forskjellig fra den nu brugelige. Efter al Rimelighed er "Kamfjord" det samme Sted, som før har været kaldt Kambafiol og saaledes har Prof. Munch ogsaa opfattet det naar han i sin Beskrivelse over Norge i Middelalderen, Side 177 anfører "Kambafjöl (Kamfjor)". Navnet findes paa to Steder i Øysteins Jordebog. Det første Sted findes i den trykte Udgave Side 56, hvor Biskop Øystein efter en Visitats i Aaret 1398 opregner det Jordegods, som tilhørte Sanda kirkja og som omfatter omtr. 40 Gaardeparter, hvoriblandt: Jáberg, Helgarud, Hesistad, K a m b a f i o l l , Emundarud, Hanaholm, Frøyberg o.s.v. Det andet Sted er Side 195, i en Opregning af de Gaardeparter, som tilhørte Hospitalet i Tunsberg, hvoriblandt findes: "I Sandæ sokn i Valløynni i øystre K a m b æ f i o l 3 Markabol" og "i vestre K a m b æ f i o l 2 Markabol".

Desuden findes Stedet ogsaa nævnt i det norske Dipl. 4de Bind S. 130, hvor der findes et Brev fra 1554, som er et Uddrag af et Brev fra 1319 og handler om Jordegods som var givet til Hospitalet i Tunsberg. Dertil hørte blandt

andet "I Sandhe herett: Kamffiol synste 3 Markebol", og "vestre K a m m e f f i o l l 2 Markebol". Det sidste er rigtignok fra den Tid, da man fuskede mest i Sproget, og Navnet er vist meget afvigende fra Originalen af 1319; men alligevel passer dog den nye Form nogenledes til den gamle i Øysteins Jordebog.

Dette er da alt, hvad jeg har forefundet om dette Sted. Man seer altsaa, at Navnets første Deel er et tydeligt Ord, hvad enten dette da skulde betyde en Bjergryg eller et andet Slags "Kamb". Derimod er det Navnets sidste Deel som sætter os i Forlegenhed. Det kunde synes simpelt nok at opfatte

<side nr=199>

det som F j ø l l (d.v.s. Fjelde) eller ogsaa som F j ø l; men da bliver det høist besynderligt, at dette ikke skulde have efterladt sig noget Spor i den nuværende Udtale. Noget saadant Ord som Fjól kjendes ikke i det gamle Sprog; og at Fjól allerede i den gamle Tid skulde være kommet i Stedet for F j o r d, synes reent urimeligt; da en saadan Overgang som Fjord til Fjól hverken findes i Øysteins Jordebog eller i Skrifter som ere meget yngre.

Jeg veed altsaa ikke noget videre at sige om denne Ting og tør heller ikke yttre nogen Gisning; thi ogsaa en Gisning bør have en rimelig Grund, og hvis den ikke har det, er den værre end intet, da den nemlig indtil videre staar i Veien for en bedre Opfatning.
Christiania den 9de November 1881.

390. *Jørgen Vehn, 17. 11. 1881.*

Til Hr. Vihn (?) i Holtaalen.

Jeg er ikke sikker paa, om jeg har rigtig opfattet det Navn, som De skriver om; jeg var først uvis om jeg skulde læse Vilm eller Ven, men da jeg senere saae, at det ogsaa kunde skrives Veen, saa slutter jeg, at det i Udtalen maa have en Form omtrent som Viin eller Veen (Vén). Hvis man nu kunde finde Navnet i ægte gamle Skrifter, saa vilde dette være den bedste Hjælp; men de gamle Optegnelser om Jordegods indeholde saa lidet, at det vil være et Slumpetræf om man der finder hvad man søger. I Aslak Bolts Jordebog nævnes kun nogle faa[,] nemlig 7 eller 8, Gaarde i Holtaalen, og deriblandt er intet som ligner dette Navn. Derimod findes Navnet Vin paa et Par andre Steder i denne Jordebog, og det samme Navn findes da ogsaa i gamle Breve fra andre Kanter. Alleroftest findes det i S sammensætning, som Bergvin, Leikvin, Sandvin, Skerfvin, Ulfvin, saaledes ogsaa i "Hofvin" (nu skrevet Hovind, Hoven, Haaven), som netop passer godt til Deres Bemærkning om, at et "Veen" ofte findes i Nærheden af et Hof (Hov). Navnet

findes ogsaa ofte i en Fleertalsform Vinjar, og dette viser da, at Ordet maa have været udtalt med aabent "i" (ligesom i Skin, Tin, Skib, Fisk, visse o. s. v.), derfor kunde Lyden let gaae over til et lukt é, altsaa Veen, Vén. Ordets Betydning er vanskelig at see i Gammel Norsk, men imidlertid findes Ordet i et Par beslægtede gamle Sprog og har der Betydningen: Eng, Græsmark eller Græsgang.

Dette passer meget godt til vore Navne. Ellers kunde man, som De selv har bemærket, ogsaa tænke paa det gamle Ve, og der er ogsaa nogle Gaarde som fra gammel Tid have dette Navn. Men saa er der ogsaa nogle Navne, som dannes med Vid (Skov, Ved), og da dette gamle Vid nu mangesteds lyder som Ve, saa ville disse to Ord let forvexles, saa at det let kan hedde "i Veom" i Stedet for "i Vidom".

<side nr=200>

Hvis min Opfatning af Navnet er rigtig kunde det altsaa skrives Vin eller Vén (Veen); imidlertid er det da ingen vigtig Sag og ialfald er dette Navn ikke af de mest forvanskede. Bogstaven "h" har man formodentlig (efter Tydskernes Exempel) indskudt for at betegne Vokalens Længde, ligesom man ogsaa har skrevet "Dahl", for at det ikke skulde læses som Dall.

De som nu kjende bedst til vore Navnes Historie, er uden Tvivl de Mænd, som ere udnævnte til en Kommission for at rette paa Matrikulen, nemlig Fritzner, Bugge og Rygh. De kjende baade de gamle Skrifter og tillige Matrikulen fra de senere Aarhundreder, saa at de nu kunne vide bedre Besked end alle andre.

Kristiania den 17de November 1881.

I. A.

391. *Hans Lund Schjølberg, 19. 11. 1881.*

Til Kapt. Schjølberg.

Paa Grund af adskillige Omstændigheder har jeg ikke kommet til at give noget Svar paa Deres Brev til mig; blandt andet ventede jeg halvveis paa en Leilighed til en mere udførlig Forklaring, hvis nemlig Deres Søn skulde komme her til Stedet. Jeg modtog Brevet just den sidste Dag, da Kongen var her; og jeg gik da strax til Slottet med det indlagte Brev; men der fik jeg den Besked, at Kongen ikke modtager Breve uden forsaavidt de indeholdt en særdeles vigtig Melding til ham selv, hvorimod alle de Breve, som indeholdt en Begjæring eller en Anbefaling, skulde leveres til Sekretæren i Palæet. Jeg gik da siden til Sekretær Holst i Palæet, men han havde da en saadan usædvanlig Travlhed, at det var kun saavidt, at jeg fik levere Brevet, men at faae tale med ham var der da ingen Raad til.

Nu er det kun to Gange om Ugen, at Sekretærens Kontor er aabent et Par Timers Tid, og nogle Gange er der da saa fuldt af Folk, at man ikke kan faae udrette nogen Ting. Der gik saaledes nogle Dage, før jeg fik tale med Holst. Jeg mærkede da, at han havde læst Brevet, og saa fik jeg den Besked, at det ikke nytter at henvende sig ligefrem til Kongen om saadanne Sager, da Kongen kun skikker slige Breve til Sekretæren, for at de siden skulle behandles i Statsraadet. Det er nemlig Regjeringen som skal modtage alle Ansøgninger og Anbefalinger, og naar f. Ex. et Embede skal besættes, saa tager Statsraadet alle Ansøgninger for sig og udvælger da blandt de Ansøgende 3 Personer, som da betegnes med No 1, 2 og 3, hvorefter denne Indstilling forelægges Kongen, som da sædvanlig udnævner den der er indstillet som No 1, og forøvrigt pleier han ikke at gjøre nogen Bestemmelse, som ikke er foreslaaet af Statsraadet.

Efter denne Forklaring er det altsaa Regjeringen selv, som afgjør saadanne Sager, idet Kongen gjerne henholder sig til Regjeringens Forslag og helst vil

afholde sig fra at øve nogen Indflydelse paa Valget, for at der ikke skal blive Anledning til at anke paa nogen personlig Begunstigelse.

Saavidt jeg veed, er Deres Søn ikke kommen her til Byen. Det synes mig besynderligt, at det for en Mand med hans Talenter og Dygtighed skal være nogen Vanskelighed for at komme til et passende Embede; men maaskee er nu dette kun en midlertidig Vanskelighed, saa at Sagen senere kunde faae et bedre Udfald.

Idet jeg slutter disse Linier, fremsender jeg herved min hjerteligste Hilsen.
Kr. den 19de Nov. 1881.

392. Påskrift i "Norske Ordsprog", 2. utgåva, 27.12.1881.

Til
Det Kgl. norske Videnskabers Selskab
fra
Udgiveren.

393. Arbeidsmelding for 1881, 25.1.1882.

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Naar jeg herved skal forsøge at give en Beretning om mine Arbeider i det forløbne Aar, befinder jeg mig i det samme Tilfælde som saa ofte forhen, at jeg nemlig ikke har noget synderlig nyt at melde om, idet de Arbeider, som her kunne komme i Betragtning, allerede for det meste ere omtalte eller nævnte i tidligere Beretninger.

Et af disse forhen omtalte Arbeider har jeg dog endelig nu faaet fra Haanden,

nemlig den nye Udgave af de norske Ordsprog. Den egentlige Bearbejdelse af denne Udgave var rigtignok allerede færdig i det næstforegaaende Aar, men alligevel blev der dog endnu meget at gjøre med Gjennemsyn og Forbedringer, førend Haandskriftet kunde overlades til Trykken. Ved Benyttelse af nogle tilkomne Samlinger, som ere nærmere omhandlede i Bogens Fortale, er Indholdet i denne Udgave blevet ikke ubetydelig forøget; og jeg havde derfor ventet, at den nye Udgave skulde blive noget større end den forrige; men alligevel er den bleven endog lidt mindre end den gamle Udgave. Dette kan for en Deel grunde sig derpaa, at enkelte tvivlsomme og ubetydelige Ordsprog denne Gang bleve udeladte, og enkelte Anmærkninger bleve satte med mindre Skrift; men fornemmelig grunder det sig dog paa den nye Opstillingsmaade, hvorved alle de gamle Afdelinger med deres særskilte Overskrifter her ere bortfaldne, og altsaa betydeligt Rum er blevet indsparet.

I det næst foregaaende Aar havde jeg endelig begyndt paa et foreløbigt Udkast til den dansk-norske Ordbog, som har været saa længe paatænkt og

<side nr=202>

omtalt. Dette foreløbige Udkast er da ogsaa for en Deel blevet fortsat i det nu forløbne Aar, men er imidlertid ikke synderlig langt fremskredet, da det, især medens Ordsprogenes Trykning foregik, maatte indtil videre lægges til Side. I Forbindelse hermed kan jeg ogsaa bemærke, at dette Ordsprogs-Arbejde falder mig temmelig møisomt i den mørke Aarstid, blandt andet derved, at de Ordbøger, som vare bekvemmest at have ved Siden til Eftersyn ved Ordenes alfabetiske Opstilling (saasom Borrings dansk-franske og Grønbergs dansk-tydske Ordbog) ere alle trykte med meget fiin Skrift, som falder besværlig for svage Øine. Det er altsaa at vente, at dette Arbejde vil gaae meget seent; imidlertid bør det dog fortsættes, for at man dog engang kan have idetmindste et foreløbigt Grundlag til en saadan Ordbog.

Dernæst har jeg ogsaa anvendt nogen Tid til Optegnelser om Brugen af de norske Ord hos ældre Forfattere, især Peder Clausson og Peter Dass, af hvis samlede Skrifter der nu endelig er kommet nye og bekvemme Udgaver. Af adskillige andre Forfattere har jeg ogsaa forhen gjort lignende Optegnelser, og det kunde maaskee være tjenligt at bearbejde en Deel af disse Optegnelser til almindelig Benyttelse. Der har været Tale om, at man skulde have en liden Afhandling om disse ældre Forfatters Brug af norske Ord, og at et saadant Stykke skulde optages i det Tidsskrift, som den nye Forening for Folkesprog og Folkesagn har agtet at udgive. Ved en saadan Leilighed kunde da disse Optegnelser komme til en passende Benyttelse; imidlertid er nogen Bearbejdelse af dette Materiale endnu ikke foretagen.

Ellers har jeg nu som i de foregaaende Aar faaet adskilligt at bestille med at give Svar paa Breve om visse Navne og især om Gaardsnavne. Dette er nu ofte en meget vanskelig Sag, da mange af vore Gaardsnavne ere saa dunkle, at nogen paalidelig Forklaring neppe kan gives; imidlertid er det naturligt nok, at Folk ere nysgjerrige efter at vide saa meget som muligt om deres Betydning. Det har ellers ofte kommet mig til Nytte, at jeg for nogle Aar siden foretog mig at samle de mærkeligste gamle Stedsnavne og føre dem sammen i et enkelt Register med Henviisning til de gamle Skrifter hvori de forefindes. Rigtignok hjælper dette ikke altid til nogen Forstaaelse af Navnenes Betydning; men saa er det dog altid en Fordeel at kunne paavise Navnenes gamle Form, da denne sædvanlig er mere fuldstændig og uforvansket og tildeels ogsaa mere forstaaelig.

Det har tidligere været omtalt, at det kunde være nyttigt at have vore naturhistoriske Navne opstillede i en sammenhængende Række til Udgivelse som et Skrift for sig selv. Jeg har derfor stundom tænkt paa at gjøre en Fortegnelse over Navnene paa de her i Landet bekjendte Dyr og at sammenføie denne Fortegnelse med en ny Udgave af de norske Plantenavne, som jeg for en tyve Aar siden fik indførte i Tidsskriftet "Budstikken", og som senere ofte ere blevene efterspurgt, idet man ønskede at have denne Fortegnelse særskilt

<side nr=203>

aftrykt. Da jeg nu altid har fundet særdeles Fornøielse i Naturhistorien, saa har jeg forhen baade een Gang og flere gjort Fortegnelse over Dyrenes norske Navne med Tilføielse af de tilsvarende systematiske Navne, saavidt disse vare mig bekjendte; men jeg har dog anseet det for tidligt at udgive noget saadant, da der altid var enkelte Dyrearter, hvis rette Benævnelse i Natursystemet jeg ikke var rigtig vis paa. I den senere Tid har jeg alligevel tænkt, at om en saadan Fortegnelse ikke just havde noget videnskabeligt Værd, kunde den dog alligevel være til Nytte. De tvivlsomme Punkter skulde jo netop betegnes som tvivlsomme, og dette kunde da lede til, at Sagen senere blev bedre forklaret. Jeg kunde saaledes nok have Lyst til at udføre denne Tanke; men nogen Begyndelse dertil er endnu ikke gjort.

Det kunde vel ogsaa være nødvendigt at skrive noget mere om Folkesproget i Almindelighed, og dertil vil der vel ogsaa nu blive bedre Leilighed, efterat det er bestemt, at der skal udgives et Tidsskrift for saadanne Sager. Jeg veed imidlertid ikke, om jeg kommer til at give noget synderligt Bidrag dertil, da der er saa meget, som jeg havde tænkt at gjøre, og som jeg dog ikke kommer rigtig i Gang med, blandt andet derfor, at det stundom, og især i de korte Vinterdage, falder mig noget besværligt at skrive. Det nødvendigste vil nu være at fortsætte Udkastet til den førnævnte dansk-norske Ordbog,

og om jeg saa til en Afvexling ved Siden deraf kan forsøge paa noget andet af de paatænkte Arbeider, vil meget beroe paa, hvorvidt Helbred og Kræfter vil give Leilighed dertil.

Christiania den 25de Januar 1882.

Ærbødigst

Ivar Aasen.

394. *Hans Vartdal, 25. 3. 1882.*

Til Hans Vartdal.

For adskillige Udretningers Skyld har jeg hidtil ganske forsømt at svare paa Deres Brev. Det Selskab som De har omtalt, er formodentlig den nye Forening for Folkesprog og Folkesagn; og i saa Fald kunde De helst henvende Dem til Foreningens Formand, Hr. Provst J. Fritzner, som nu boer her i Byen. Det haster imidlertid ikke dermed, da denne Forening endnu ikke har udgivet noget.

Kr. den 25de Marts 1882.

395. *"Norrøningar" til "Evangeliet etter Lukas" [1882].*

Til Lukas.

- 1,5. ephemeria: Dagskifte, Deild, Avdeild.
- 1,17. kateskeuasmenos: tillagad, -skapad, -reidd, utreidd.
- 1,28. kecharitomenos: naadesæl, naadegaavad?

<side nr=204>

- 1,36. steira: ikkje barnkjøm, gold, G.N. ubyrja.
- 1,39. oreine: Høglende, Up[p]land, Bergland.
- 1,48. tapeinosis: Laagstand, underlagt Stand, Lægd, Laagvyrda.
- 1,51. diaskorpizo: sundra, strøya, dreiva.
- 2,8. chora: Landsbolk, Umkverv, Kverve, Kring.
- 2,9. doxa: Bjartleike, Ljos.
- 2,14. eudokia: Godtokke, Godvild.
- 2,19. symballo: samhøva, hugfesta, ihuga.
- 2,31. etoimazo: reida til, laga, skipa, halda til Reido.
- 2,47. synesis: Skyn, Innsyn, Vit.
- 3,5. pharanx: Dokk, Gjota, Hola, Kulp, Skor, Staup, Stup, Søkk, Djuv.
- 3,5. bunos: Haug, Hump, Knaus, Koll, Rabb, Rinde, Tuv, Kuv.
- 3,7. gennema: Elde, Old, Ætt, Avkjøme.
- 3,17. ptyon: Kastereka, -fjøl, Laavereka.
- 3,19. elencho: lasta, snefsa, brigsla, skjemma paa.
- 3,23. nomizo: halda fyre, tru, tykkja.

- 4,5. stigme (chronu): Blink, Kipp, Handekipp.
- 4,14. pheme: Gitord, Folkord, Røda.
- 4,15. synagoge: Stemnesal, -stova, Samningsal.
- 4,18. euangelizo: segja Godtidend, kynna Godordet.
- 4,28. thymos: Mod, Vreide, Illtykkje, Utokke.
- 4,29. ophrys (tu orus): Bergbrun, Ufs, Hamar.
- 4,33. daimonion: Meinvette, Illvette, Meinande.
- 4,34. apollymi: fortjona, tyne ut, skjemma, spilla, krenkja, skjegla; øyda, avøyda.
- 5,11. aphiemi: sleppa fraa seg, ganga fraa.
- 5,12. katharizo: gjera rein; reinsa, reinskapa.
- 5,21. dialogizomai: gruna, grunda, døma, tokka.
- 6,11. anoia: Galenskap, Vitløysa, Villskap.
- 6,15. zelotes: kappsam, kvat, heitmodug.
- 6,22. aphorizo: skilja ut, støyta ut, reka, vanda.
- 6,41. karphos: Straa, Flis, Bøs, Flus.
- 6,45. perisseuma: Yverfylla, Ovnøgd, Ovrikdom.
- 7,2. entimos: velvyrd, høgvyrd, kjær.
- 7,8. stratiotes: Hermann, -svein, Stridsmann.
- 7,25. endoxos: høgferdleg, stormannsleg.
- 7,25. tryphe: Goddagsliv, Kjæla.
- 7,42. apodidomi: leggja ut, greida, kvitta, luka.
- 8,8. karpos (Frukt): Alda, Aaburd, Avgrøde.
- 8,14. edone: Fegning, Gledskap, Trøyskap, Lyst.
- 8,29. pede: Fjotur (Futul), Stokk, Helda, Hoft.

<side nr=205>

- 9,14. klisia: Sæte, Sætelag; Matlag.
- 9,29. eidos: Svip, Aasyn, Bragd, Skaplund.
- 9,41. diestrammenos: rangsnudd, skakksnudd.
- 9,46. dialogismos: Gruning, Grunding, Døming.
- 9,62. euthetos: velmaatad, -lagad, høveleg, velfallen.
- 10,2. ergatai: Vinnefolk, Onnefolk, Skurdarfolk.
- 10,21. apokalypto: avtekkja, berka, byrta, uppvisa.
- 10,42. chreia: Torv (Tarver), Trong, Naudsyn.
- 11,8. anaideia: Skamløysa, Ublygd, Traasøkna.
- 11,34. aploos: rein, klaar.
- 11,45. hybrizo: neise, krenkja, snækja.
- 12,29. meteorizo: gremjast, illhugast, kvide, vera utolug.

- 12,33. anekleiptos: utrøytandej, uøydeleg, utømeleg.
- 12,48. plege: Slag, Dask, Strøka, Snert.
- 13,3. apollymi: forfarast, fara ille, koma burt.
- 13,24. agonizomai: kjeppast, trøyta, tevla, stræva.
- 14,14. antapodidomi: verda attergjevet, forskyldt, lønt.
- 14,17. etoimos: tillagad, tilreidd, -buen, reidug.
- 15,8. epimelos: trottugt, hollelega, grant, gløgt.
- 15,16. keration: Skolma, Skal, Hams, Skurn, Flus.
- 16,6. batos: Aske, Holk, Butt, Kagge, Dunk. Jf. Spann, Stamp, Strok.
- 16,11. pisteuo: tru; tiltru, yverlata, lata faa.
- 17,5. prostithemi: auka, skryta, leggja paa, meirka, drygja.
- 17,20. parateresis: Augsyn, Snarsyn, Sjaaing, so at ein stend og ser paa.
- 17,25. apodokimazo: forsmaa, vraka? reka, rata, skrata.
- 18,2. phobeo: ottast, øgja, ræddast, agast, hava Age (Oge), vægja.
- 18,5. hypopiazō: aaganga, naudtigga, amstra, tjaa, plaaga.
- 18,23. perilypos: hugfallen, stursam, sorgall, uglad.
- 19,3. zeteo: tra (etter), langa, stunda, fika, trøysta seg, freista paa.
- 19,7. katalyo: stige inn, taka Herbyrge, gjesta.
- 19,11. anaphaino: syna seg, verda uppsynt, *verda* uppljosleg.
- 19,43. charax: Stolpegjerde, Stengjegard, Grinding, Havgrind.
- 19,44. edaphizo: brjota til Grunnen, jamna med Jordi, øyda.
- 19,44. episkope: Gjesting, Vitjing, Vitja, Tillyding.
- 19,44. episkeptomai (7, 16): vitja, gjesta, sjaa inn til, lyda til, lydast um, heimskja.
- 20,5. syllogizomai: tenkja, tokka, døma, gita, grunda, tvihugast.
- 20,18. likmao: knysja, knuska, krasa, knasa, krysja, trysja, mylja sunder.
- 20,23. panurgia: Skalkeraad, Svakraad, Fulskap.
- 20,46. phileo: lika godt, tykkja vel um, lysta.
- 21,5. anathema: Eignarting, Merkegaava, Æregaava, kostarsame Ting.

<side nr=206>

- 25. echeo: dynja, glymjia, søyda, sjoda, baula, belja, gryla, rjota, tjota.
- 26. apopsycho: tapa Vedret (Vinden), verda andsloppen, kvavna.
- - prosdokia: Kvida, Gruvsemd, Rygd, Fæla, Rædsla.
- 21, 34. kraipale: Sumling, Ovfylling, Ovmetting, Ovnøytla, Tembing, Umaate.
- 22, 25. euergetes: Velgjerar, Velgjerdsman, Fagnamann, Godmenne.
- 28. diameno: trøyta, halda ut, herda paa.
- 44. agonia: Hardtak, Livsstrid, Saalarstrid, Daudvon, Helvon? Tevling.

23, 2. diastrepho: forvenda, forvilla, rangsnu.

- 29. trepho? ala, fostra; - søygja, giva Suga, giva Mjølkk.

24,16. krato: vera hindrad, vera ufør (vanfør), vera lama (nomen).

- 22. existemi: gjera rædd, skræma, kvekkja, stökkja, kippa.

- 29. parabiazomai: aaganga, trengja paa, naudbidja, naudtigga, nøyda.

Tillæg.

1, 1. peplerophoremenos: fullförd, uppfyllt, framkomen, fullkomen.

1, 31. syllambano: samtaka? itaka? barnast, byrja (-ast)? tidgast.

3, 14. sykophanteo: krangla til seg, pressa? grava aat seg, skinna seg.

15,14. dapanao: skutra, skutla, sumla, søyla, glatra, øydsla.

396. *Omsetjingar av stykke frå "Evangeliet etter Lukas" [1882].*

Luk. 1, 17. Og han skal ganga fram fyre honom i Elias' Ande og Kraft
og venda Fader-hjarto til Bornom og dei ulydige til rettvii Manns Hug og
bua til (skipa til) eit vellagat Folk fyre Herren.

1, 74. at me, frelste or Handi av vaare Fiendar, kunde tena honom urædde
i Heilagskap og Rettferd alle vaare Dagar.

(Mk. or vaare Fiendar deira Hender).

3, 5. Alle Dypter<fmark ind=1>) skal vera uppfyllte, og alle Berg og Humpar skal
vera nedstøytte.<fmark ind=2>)

4, 18. Herrens Ande er yver meg, difyre salvede han meg; hari heve sendt
meg til aa kunngjera Godtidendi fyre dei fatige, til aa lækja deim som hava
eit sundergnutt Hjarta, til aa forkynne dei fangne, at dei skulo sleppa frie,
og dei blinde, at dei skulo faa si Syn, til aa senda dei nedtrykte ut i Fridom,
til aa forkynna Herrens hugsame Aar.

6, 48. Han er lik ein Mann, som bygde Hus og grov djupt i Tufti og
lagde Grunnsteinen paa Berget. Men det kom ein Vatsflaum, og Elvi slog inn
paa det same Huset, og ho vann ikkje aa røyva<fmark ind=3>) det; for det var grunnfest
paa Berget.

<fnote ind=1>Dumper,Dokker, Holor.</fnote> <fmark ind=2>nedlagde, nedslegne.</fnote>

<fmark ind=3>skjepla, sukka, rikka.</fnote>

<side nr=207>

7, 24. Kvat gjekk de ut i Øydemarki til aa sjaa? Eit Røyrstraa, som vagar
fyre Vinden?

9, 29. Og det hende seg, at medan han bad, fekk hans Andlit ein annan
Svip, og hans Klædnad vardt kvit som Skin av ein Elding.

11, 21 f. Naar den sterke er fullvaapnad og vakter sin eigen Gard, so er
hans Eigedom i Fred. Men kjem der den, som er sterkare en han og vinn

Siger yver honom, so tek han heile hans Vaapning, som han hadde sett si Lit til, og skifter hans Herfang ut.

14, 13 f. Men naar du gjerer Gjestedod, so bed til deg fatige, vanføre, halte og blinde. Og sæl skal du vera; for dei hava inkje til aa giva deg atter, men det skal verda deg attergjevet i dei rettferdige Folks Uppstoda.

15, 14. Men daa han hadde sumlat burt all si Eiga, verdt det ein stor Hunger i det same Land, og han tok til aa lide Naud, (15) og han gjekk og trengde seg inn hjaa ein av Landsens Borgarar, og h a n sende honom ut paa Markerna sine til aa gjæta Svin, (16) og han vilde gjerna fylla Magen sin med slike Skolmer,<fmark ind=1>) som Svini aato; og ingen gav honom nokot.

17, 20. Men daa han var tilspurd av Farisæarom um naar Guds Rike skal koma, svarade han deim: Guds Rike kjem ikkje so som fyre Augnesyni 21),<fmark ind=2>) og de skulo ikkje segja: Sjaa her, elder sjaa der er det; for sjaa: Guds Rike er innantil i dykker.

18, 4. Og fyre ei Tid vilde han det ikkie: men siden sagde han ved seg sjølv: Endaa eg korkje ottast fyre Gud elder blyggest fyre Menneskja (5), so vil eg daa fyre den Uro,<fmark ind=3>) som denne Enkja gjerer meg, sjaa til aa giva henne Rett, so ho ikkje alle Dagar skal koma og aaganga<fmark ind=4>) meg.

19, 43. Det skal koma dei Dagar yver deg, daa dine Fiendar skulo reisa eit Stolpegjerde um deg og kringsetja deg og trengja deg fraa alle Sidor (44), og dei skulo støyta deg ned i Grunnen og dine Born i deg og ikkje lata etter seg Stein paa Stein, av di at du ikkje kjende di Heimsøknings-Tid.

21, 25. Og der skal vera Teikn i Sol og Maane og Stjernor, og paa Jordi skulo Folki hava Rædsla med Raadløysa, daa Hav og Baaror skulo dynja;<fmark ind=5>) (26) og Menneskior skulo verda andslopne<fmark ind=6>) av Otte og Kvida fyre det, som skal koma yver Mannheimen; for Krafterna i Himlom skulo skaka seg.

397. *Thomas Henrik Plahte, 15.5.1882.*

Til Hr. Pastor Plahte.

Idet jeg maa bede om Undskyldning for min Seenfærdighed faar jeg da endelig skrive nogle Ord i Anledning af Spørgsmaalet om Navnet Agvaldsnæs; og foreløbig kan jeg da bemærke, at dette Navn allerede i de gamle.

<fnote ind=1>Skurner, Skal, Hamsar.</fnote> <fmark ind=2>eller: so at ein stend og ser paa det.</fnote>

<fmark ind=3>Aagang, Plaaga.</fnote> <fmark ind=4>plaaga, uroa.</fnote>

<fmark ind=5>søyda, bylja (belja).</fnote> <fmark ind=6>kvavna.</fnote>

<side nr=208>

Skrifter har en vaklende Form. I de historiske Skrifter, som dog for en stor Deel ere skrevne af Islændere, hedder det Ögvalds, Augvalds el. Avgvaldsnes;

men det sidste er vel kun en Skrivemaade, som nærmest tilhører Islænderne, idet de saaledes ofte have skrevet "au" eller "av" i Stedet for æ, især i de Tilfælde hvor ö er Omlyd af a. I de gamle Breve, som hidtil findes aftrykte i Dipl. Norv. er Stedet et Par Gange nævnt "Agvaldsnes" (Dipl. 5, 39, fra Aar 1299), men ellers hedder det sædvanlig Avaldsnes, saaledes allerede i nogle Breve fra 1298 (Dipl. 4, 31 og følg.) og senere mange Gange. Og det Mandsnavn, som ligger til Grund for Stedsnavnet, hedder ogsaa i Brevene sædvanlig Avald. I gamle Sagaer findes rigtignok Ögvald, men kun i et Sagn om Kong Ögvald paa Ögvaldsnes; i den gamle Landnámabok nævnes derimod en vis Ávald og tillige en Ávaldi, og i et Tillæg til Bogen nævnes desuden en Jösur Afvaldsson av Afvaldsnesi, nemlig iblandt Stamfædrene til en Slægt paa Island. Det sidste er nu vel ikke synderlig paalideligt, og det rimeligste er nok at Navnet egentlig var Ag-vald, i Lighed med Agmund, som ogsaa findes forandret til Ögmund, Og- el. Augmund. Imidlertid vil man dog af det foranførte kunne see, at Formen Avald har saa gammel Hævd, at man nu gjerne kunde foretrække Avaldsnæs for Agvaldsnæs, medens derimod Ögvalds- el. Augvaldsnæs er noget, som man ikke behøver at tage Hensyn til.

Hvad Navnets sidste Led angaar, da er det ganske rigtigt saa, at det burde skrives n e s; men da man nu allesteds er vant til at skrive n æ s, vil vel Brugen fremdeles blive noget vaklende. Imidlertid vente vi nu adskillige saadanne Forbedringer fra den Kommission, som nu er i Virksomhed for at rette paa Skrivemaaden i Matrikulen.

Chr. den 15de Mai 1882.

Ærbødigst
I. A.

398. *Mathias Askevold, 1.9.1882.*

Til Hr. M. Askevold (Bergen).

Da jeg nylig har været ude paa en Reise og senere har været noget sygelig, saa har jeg endnu ikke kommet til at give noget Svar paa Deres Anmodning om et Portræt til Deres Samling. Imidlertid maa jeg bede undskyldt, at jeg ikke for Øieblikket kan meddele noget saadant Portræt. For det første har jeg nu meget imod at blive medregnet blandt Digtere, da jeg slet ikke har udgivet mig for nogen Digter; thi om jeg end har skrevet adskillige Vers, har jeg dog ikke villet sætte noget Navn paa dem; og jeg har endog været meget ærgerlig over, at man imod min Villie har sat mit Navn paa enkelte saadanne Vers. Og dernæst har jeg heller ikke nu for Tiden noget Portræt, som jeg kunde overlade til nogen. Paa Grund af forskellige Anmodninger

har jeg rigtignok et Par Gange forhen forsøgt at skaffe mig et saadant Billede, men Forsøget har ikke været saa heldigt, at jeg turde overlade Portrætet til nogen offentlig Foreviisning.

Chr. den 1ste Sept. 1882.

399. *Per Steinarson Nupen, 5.9.1882.*

Til P. Nupen.

Dit siste Brev kom hertil just som jeg var ude paa en Reise til Trondhjem, og siden jeg kom tilbage derfra, har her ogsaa været adskillige Forhindringer, saa at jeg endnu ikke har kommet til at skrive dig til. Det er mig en Glæde at høre, at du nu er kommen til noget bedre Helbred og Førlighed, og at der er Haab om, at det ogsaa fremdeles vil blive bedre. Den Plan, som du har skrevet om, nemlig at søge en Fyrvogter Post, veed jeg ikke at sige noget om; det er vel saa, at der er mange som vil søge en saadan Post, saa at det kan blive vanskelig at faae den; imidlertid vil vel M. Aarflot vide bedre Besked om denne Sag.

Som jeg seer af dit Brev, er du nu i Forlegenhed for Penge til Afbetaling paa Gjæld, og jeg har derfor i de sidste Dage studeret meget paa, om jeg kunde gjøre nogen Hjælp i dette Tilfælde. Det kunde nok gaae an, hvis her ikke var saa mangfoldige andre at hjælpe; men her er slig Jammer efter Penge, at det er en stor Plage; og især er det da de gode Søndmøringer, som plage mig mest. Det seer ud til, at alle Bondegutter ville hid for at studere, og saa komme de strømmende her til Byen og have bare saa meget Penge at de kunne leve en Maaned eller to, og siden have de ingen Ting. Man bliver saaledes nødt til at hjælpe snart den ene og snart den anden, men man kan ikke godt holde ud med det i Længden.

Imidlertid vilde jeg dog gjerne skaffe dia nogen Hjælp i dette Tilfælde, og jeg faar da heller sige Nei til adskillige andre, som ville komme senere. Som jeg seer af Brevet, gjælder det nu om en Sum af 200 Kroner, og denne Sum sender jeg da med dette Brev, idet jeg ønsker at det maa komme til god Hjælp, og at du fremdeles maa have Lykke og Velgaaende.

Kr. den 5te September 1882.

E. Skr. Fra I. Melsæt i Ørskog fik jeg i forrige Aar et Brev om, at han ønskede at kjøbe den Gaard, som han har boet paa, og at han dertil behøvede Penge. Jeg sendte ham da ogsaa nogle Penge, men har siden ikke hørt et eneste Ord derom, saa jeg ikke veed, om han har faaet min Sending eller ikke.

E. Skr. Det falder mig stundom vanskeligt at skrive tydeligt, da jeg ofte er skjælvhændt og usikker paa Haanden.

400. *Julius Gude, 1.11.1882.*

Hr. Jul. Gude.

Til Svar paa Deres Brev kan jeg bemærke, at ogsaa jeg har havt mange Tvivl om Skrivemaaden i saadanne Ord, som have "kj" eller "gj" i Efterstavelsen; og især gjælder dette om Substantiver af Intetkønnet. Jeg har havt størst Lyst til at skrive: Rike, Stykke, Merke, Gjenge, Hygge; men saa er der nogle Ord, som have et Verbum med "kj" eller "gj" ved Siden af sig, saasom: Tykke (tykkja), Ynske (ynskja), Nøge (nøgja), Fylge (fylgja); og her syntes jeg da, at der var mest Grund til at beholde "j". Og ligesaa syntes jeg, at det var omtrent nødvendigt at beholde "j" i Verbets Præsens med "er", naar Verbet har andre Former med "kj" eller "gj", f. Ex. eg søkjer (me søkja), eg ynskjer (me ynskja), eg drygjer (me drygja). Man kan nok sige, at Ordene vilde see smukkere ud, naar dette "j" blev bortkastet; men der er ogsaa Fare for, at man derved vilde give Anledning til en unorsk Udtale i Oplæsningen. For Øieblikket er det vistnok vanskeligt at opstille nogen bestemt Regel for Brugen i disse Tilfælde; men heldigviis er det vel ikke saa absolut nødvendigt, at alle Former i dette Punkt skulde være lige.

Om den Skrivemaade, som det bekjendte Stockholms-Møde opstillede, maa jeg sige, at vi neppe her burde tage noget synderligt Hensyn dertil. Af de i dette Møde foreslaaede Regler kunne vel nogle være nyttige nok for Dansk og Svensk, medens derimod andre (f. Ex. det at sætte "æ" i Stedet for "e") synes mig at være reent urimelige og ialfald unødige. I vort Landsmaal maatte det dog være tjenligst at holde sig til den Skrivemaade, som passer sammen med den gamle Brug i Norsk saavel som i andre Sprog, og som Folket ogsaa har været nogenledes vant til ved den danske Skrift. Det kan saaledes ikke skade at beholde den tilvante Skik i Skriftens ydre Udstyring, saasom i Brugen af "aa" eller i Brugen af Frakturskrift og store Forbogstaver i Substantiverne, da dette netop vil være en Lettelse for Læsningen. Og det er da ogsaa at mærke, at vor Almue altid vil faae nok at lære alligevel, om den ikke ogsaa skal plages med allehaande Skolemester-Paafund i Skrift og Tryk.

Det er at beklage, at der er saa lidet af gode Mønstre eller Forbilleder for dem, som ville skrive i Landsmaalet; thi meget af det, som man nu faar see, er snarere til Forvildelse end til Rettelse. Man seer idelige Forsøg paa at gennemdrive visse Former, som ikke have nogen rigtig Grund, saasom Brugen af "r" i Verbernes Fleertal (f. Ex. me tenkjer) og Brugen af "ad" i Imperfekrum (f. Ex. han lovad, lagad, strævad, &c.). Og ligesaa drives der meget Fusk i Udtryksmaaden, f. Ex. det gjeng s l i k (for: so), det ligg n e d e

(for: nedre), han stend a t t u m (for: attanfyre), han er a t t a t (for: attved), han gjekk oppyver (for: upp-etter), o.s.v. Jeg maa tilstaae, at jeg

<side nr=211>

ærgrer mig over mangt og meget af det som nu skrives i Landsmaal. Men det er da noget som man kunde vente; der er saa mange, som have Lyst til at skrive, men som ikke give sig Tid til at studere paa hvad Former og Udtryk, som ere de bedst begrundede. Man faar haabe, at det vil bedre sig noget med Tiden.

Christiania den 1ste November 1882.

I.Aasen

401. *Universitetsbiblioteket i Oslo, 5.12.1882.*

5te December (82) leveret Tyvevisen og Størdalens Beskrivelse paa Bibliotheket. Paa en Seddel vedlagt følgende:

Rachløvs Beskrivelse over Størdalen fik jeg for nogle Aar siden i Trondhjem af forhenværende Skolelærer Jørstad, som i længere Tid havde været en ivrig Samler af gamle og sjeldne Bøger. Han ønskede, at jeg efterat have benyttet Bogen vilde overlade den til Universitetets Bibliothek.

Tyvevisen fra Ranen har jeg for nogle Aar siden faaet tilsendt fra Sagfører Hilmar Møller i Næsne.

402. *Kristian Lefèvre Grimsgaard, 22.1.1883.*

Til Hr. Grimsgaard.

Jeg har hidtil udsat med at svare paa Deres Brev, fordi jeg først vilde see efter, om jeg virkelig skulde have noget Brev fra Vinje, som jeg kunde overlade til nogen. Jeg vidste, at jeg havde et lidet Riimbrev fra ham, og det var da ogsaa dette Brev, som blev benyttet, da man skulde sætte Navn under Vinje's Portræt i en ny Udgave af "Storegut"; men senere har Brevet været længe borte paa Udlaan, og hvis jeg kan faae det tilbage, vilde jeg netop beholde det selv som et Minde. Ellers finder jeg kun et eneste lidet Brev fra 4de Januar 1859 med Underskriften "Vinje", og dette vilde jeg da ogsaa gjerne beholde. Hvad mere jeg har af Vinje's Haandskrift, er kun et Par Smaalapper med Optegnelser af enkelte Ordsprog fra Telemarken, men alt sammen uden Underskrift og tildeels vanskeligt at læse.

Formodentlig har der vel nogensteds været enkelte Smaabreve med Vinje's Underskrift, saasom hos de Bogtrykkere, som prentede "Dølen", eller hos Udgiveren af Drammens Tidende, som Vinje i flere Aar skrev Korrespondence-Artikler til. Men uheldigviis er det vel oftest saa, at slige Breve ikke blive

gjemte.

Kristiania den 22de Januar 1883.

Ærbødigst

I. Aasen.

<side nr=212>

403. Arbeidsmelding for 1882, 25. 1. 1883.

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Idet jeg herved skal give en kort Beretning om mine Arbeider i det forløbne

Aar, maa jeg forud bemærke, at disse Arbeider for det meste kun

er en Fortsættelse af noget, som var forhen begyndt, og at ikke noget deraf er blevet afsluttet eller kommet for Lyset.

Det foreløbige Udkast til den dansk-norske Ordbog, som er brevet omtalt ved foregaaende Leiligheder, er ogsaa i dette Aar blevet fortsat og kommet et betydeligt Skridt fremad; men alligevel staar dog en god Deel endnu tilbage. Og derved er da ogsaa at mærke, at dette Udkast kun er et simpelt Ordregister med Tilføjelse af et Par Ord som Oversættelse for hvert af de i Registeret opstillede Ord. Der mangler altsaa en nærmere Bearbejdelse med Tilføjelse af visse afvigende Betydninger og visse særegne Talemaader. Dette Arbeide gaar altid meget seent og har visse Vanskeligheder, blandt andet derved, at man saa ofte ikke kommer til at træffe paa det rette Ord, som skulde bruges til at oversætte med. Dette havde jeg da ogsaa forberedt mig paa, idet jeg for nogle Aar siden foretog mig at opstille det norske Ordforraad i en ny Ordning, saaledes at Ordene kom til at staa i visse Rækker eller Grupper efter deres Betydning. Imidlertid blev det en Feil ved denne Opstilling, at de enkelte Grupper bleve altfor store, da jeg nemlig ikke gav mig Tid til at stille dem i flere Smaagrupper, saaledes som det bedst kunde behøves, naar Samlingen skulde benyttes. Men alligevel kommer dog dette Forarbeide mig jævnlig til Nytte, naar der spørges om Udtryk for et og andet Begreb, som er noget vanskeligt at betegne.

Blandt andre Sager, hvortil nogen længere Tid er bleven anvendt, kunde jeg nævne endeel Optegnelser om Brugen af norske Ord hos ældre Forfattere, især nærmest efter Reformationstiden. Af saadanne Optegnelser har jeg længe havt en Samling, og denne er da ogsaa i dette Aar bleven forøget, blandt andet ved et Gjennemsyn af Biskop Jens Nielsens nylig udgivne Visitatsbøger fra 1574 og følgende Aar. Der har været Tale om, at endeel af disse Optegnelser burde bearbejdes til en Afhandling for et eller andet Tidsskrift, og dette kunde da ogsaa have sin Nytte; imidlertid har der endnu ikke været Leilighed til nogen saadan Bearbejdelse.

Ved Siden af disse Samlinger fra den nyere Tid har jeg ogsaa af og til fortsat mine Optegnelser af Ord og Talemaader af det gamle Sprog. Blandt andet har jeg i længere Tid samlet Ordsprog af de gamle Skrifter, og tilsidst besluttede jeg ogsaa at afskrive disse Ordsprog og sætte dem i samme Ordning som i min sidst udgivne Ordsprogsamling. Dette Arbejde er da ogsaa udført, saa at jeg nu har en ordnet Samling af de gammelnorske Ordsprog med

<side nr=213>

Henviisning til de Skrifter, hvoraf de ere tagne. Denne Samling kunde gjerne være udgiven paa Prent; imidlertid er den vist ikke endnu fuldstændig, da der nemlig er enkelte Udgaver af gamle Skrifter, som jeg ikke hidtil har havt ved Haanden.

Da jeg i forrige Aar blev underrettet om, at der i Videnskabsselskabets Bibliothek i Trondhjem skulde findes et Par gamle Ordsamlinger, som jeg ikke før var bleven opmærksom paa, foretog jeg i August Maaned en Reise til Trondhjem for at see paa disse Skrifter. Det ene af dem fandtes at være en temmelig stor Ordsamling fra det nordenfjeldske, skreven omtrent som ved 1770 eller 80, men uden nogen Angivelse af Tiden eller Nævnelse af Forfatteren. Det meste af Bogens Indhold er rigtignok nu bekjendt; men det vilde have været mig til mere Nytte, om jeg havde kjendt denne Samling for 30 Aar siden. - Det andet Haandskrift indeholder endeel Optegnelser af Markus Schnabel, og jeg gjorde mig da ogsaa nogen Forventning om, at man maaskee her kunde finde noget Udkast til en Fortsættelse af Schnabels fortræffelige Afhandling om Hardanger-Maalet, som findes indført i Selskabets Tidsskrift af 1784. Dette var imidlertid ikke Tilfældet. De forefundne Papirer indeholde nærmest et Forarbejde til den trykte Afhandling og forøvrigt en Mængde Optegnelser af det gamle Sprog, som Forfatteren med Møie havde samlet efter de ringe Hjælpemidler, som han den Gang havde ved Haanden. - Ved denne Leilighed havde jeg ogsaa tænkt at see noget nærmere paa Wille's Ordsamling fra Telemarken, som ellers skal være heelt optagen i Hallagers norske Ordsamling (af 1802); men dette Haandskrift var for Øieblikket ikke at finde i Bibliotheket, og saaledes blev der da ikke Leilighed til noget Eftersyn.

Da det "norske Samlag" i dette Aar havde modtaget en Oversættelse i Landsmaal af et Par af de bibelske Bøger, nemlig Pauli Brev til Romerne og Markus Evangelium, har jeg efter Anmodning været behjælpelig ved Bedømmelsen af disse Oversættelser, nemlig forsaavidt Valget af de norske Ord og Brugen af de bedst begrundede nationale Udtryk angaar. I denne Henseende have saadanne Arbejder visse Vanskeligheder, saafremt man vil søge

at undgaa enhver Udtryksmaade, som kun er bleven bekjendt af Bøger og ikke tilhører Landets eget Sprog. Imidlertid syntes jeg dog, at Oversætterne allerede havde gjort sit Arbeide med saa megen Dygtighed og saa god Oversigt af det nationale Ordforraad, at jeg egentlig kunde ansee det som en Fornøjelse at tage Deel i dette Eftersyn af Arbeidet.

Jeg har ved en foregaaende Leilighed omtalt, at jeg engang agtede at skrive en Fortegnelse over de norske Navne paa Dyr og Fugle med mere, og at denne Fortegnelse da skulde sammenføies med en ny Udgave af de forhen udkomne norske Plantenavne. Og da det nu gaar meget skjodesløst med Brugen af de naturhistoriske Navne i vore Skrifter, idet man ofte kun faar

<side nr=214>

see en misforstaaet eller forvansket Dialektform i Stedet for de rigtigste norske Navne, saa forekommer det mig, at en ordentlig Sammenstilling af disse Benævnelser netop nu maatte være til Nytte for vore Naturkyndige, forsaavidt de virkelig ønske at bruge norske Benævnelser i sine Skrifter. Imidlertid faar jeg nok ikke snart nogen Leilighed til at tage fat paa dette Arbeide, da der ellers er saa meget andet at gjøre; blandt andet tales der allerede om en ny Udgave af den norske "Navnebog", som da ogsaa kunde behøve adskillige Tillæg og Forbedringer. Og hertil kommer da ogsaa, at det altid gaar saa seent med mit Arbeide, især i Vintertiden, da Dagslyset varer saa kort, og da det ogsaa, paa Grund af en gammel Svaghed i Fingrene, ofte falder mig meget besværligt at skrive.

Det nødvendige bliver nu at afslutte det omtalte Udkast til den dansk-norske Ordbog og dernæst begynde paa en nærmere Bearbejdelse af dette Udkast, for at der engang kan foreligge noget, som er nogenlunde skikket til at udgives i Trykken.

Christiania den 25de Januar 1883.

Ærbødigst
I. Aasen.

404. *Torstein Svensgaard, 12. 2. 1883.*

Til Hr. T. Svensgaard i Aasnæs.

Om Deres Forslag til Ombytning af visse fremmede eller ubekvemme Ord maa jeg sige, at en saadan Ombytning vilde være en ønskelig Ting; men at det ofte kan være vanskeligt at træffe et heldigt Valg imellem de Ord, som ere foreslaaede til Brug. Jeg er ikke ganske sikker paa hvad jeg i hvert Tilfælde vilde vælge; men imidlertid kunde jeg dog foreslaae følgende:

Forening: Lag, Samlag; Samnøyte.

Diskussionsforening: Samtalslag.
Statuter: Reglar, Loger (Love); Vedtægter.
Bestyrelse: Styring (ikke Styre), Styrsla.
Dirigent (Styrer, Leder): Ordfører.
(Ordstyrar er ikke [et] godt Ord; heller Maalstyrar.)
Præsident: Formann, Forstandar.
Vicepræsident: Næsteformann.
Secretair: Handskrivar, Bokfører.
Referent: Uppteiknar, Uppskrivar.
Revisor: Umsynsmann, Ettersynsmann.
Kasserer: Kassemester, Skatmester.

Ordet "Medlem" er rigtignok ikke noget heldigt Ord, men hører dog ikke heller til de fremmede. Egentlig er det kun en Oversættelse af Latinsk membrum

<side nr=215>

(Lem), som i forandret Betydning er anvendt i flere nyere Sprog,
f. Ex. Engelsk: Member of Parliament.

Da jeg ofte maa skrive Svar paa lignende Spørgsmaal, og da denne Brevskrivning ofte falder mig besværlig, saa faar jeg bede undskyldt, at jeg her har behandlet Sagen saa kort og ufuldstændigt.
Kristiania den [12te Februar 1883.]

405. *Olaf Holm, 17.2.1883.*

Hr. Pastor.

Om Betydningen af Navnet Tysfjord synes det vanskeligt at give nogen paalidelig Oplysning, da Tilfældet her er det samme som ved flere Navne, som begynde med "t", at man nemlig ikke veed, om det oprindelig har været "t" eller "þ" (th). Som bekendt gjorde man i gammel Tid en tydelig Forskjel imellem "t" og "th" (ligesom endnu i Islandsk og Engelsk); men allerede i vore Dokumenter fra 15de Aarhundrede findes þ (th) at vare overgaaet til "t". I Skrifter fra en ældre Tid finder jeg kun eet Navn med "Tys", nemlig Tysnes i Søndhordland; og dette kunde da maaskee (ligesom Ordet Tysdag) forklares af Gudenavnet Ty (Tyr) i Lighed med Thorsnes, Odensøy, Frøysvik, Njardvik og flere. Derimod findes flere Navne, som begynde med þys (thys), saasom þysstad, þysa, þyssudal og þyssøy eller þyssisøy. Hvad dette "thys" betyder, er ikke saa ganske sikkert; men det minder snarest om Ordet "þys", som betyder: Urolighed, Opløb, Tumult, og som grunder sig paa Verbet þ y s j a , tildeels endnu brugeligt i Formen t y s j a , d. e. storme frem, styrtede

frem, løbe, især med en raslende eller susende Lyd. At noget saadant ogsaa kunde give Anledning til et Stedsnavn, er ikke umuligt; thi man kan sikkert antage, at mange saadanne Navne grunde sig paa et Tilfælde, som indtraf i den Tid, da Stedet først blev beboet, og som siden efterhaanden blev glemt. Og i saadant Fald vil enhver Forklaring kun beroe paa en Gisning, uden at noget med Sikkerhed kan paastaaes. Hertil kommer da ogsaa, at mange Navne ere i Tidens Løb blevne forkortede og forvanskede, saa at deres nuværende Form slet ikke giver det rette Begreb om deres Oprindelse.

Kristiania den 17de Februar 1883.

Ærbødigst
I. Aasen.

Utanpå: Til/Hr Pastor O. Holm/i/Tysfjord.
Poststempel: Christiania 17. 11 83.

<side nr=216>

406. Anders Hovden, 14. 4. 1883.

Til A. Hovden.

Det glæder mig at høre, at du dog slap nogenlunde godt fra det Uheld, som traf Skibet paa din Hjemreise; jeg var nemlig ræd for, at det kunde have slemme Følger for Helbredden. Idet jeg nu læste dit Brev om Reisen, blev jeg mindet om, at jeg for længe siden burde have skrevet dig til om en vis Forhandling fra den Tid, da du reiste fra Byen. Jeg fik nemlig et Besøg af en Madame Gaarder, som fortalte, at hendes Slægtning eller Medboende, Md. Bentsen, var syg og desuden var kommen i Knibe, saa at hun ikke kunde betale for sig, og det truede med, at hun skulde blive udjaget af Huset. Denne Md. Bentsen havde i nogen Tid været din Værtinde, og fra denne Tid skyldte du hende 25 Kroner; dersom hun nu havde havt disse Penge, kunde hun nogenledes have klaret sig. Jeg vidste den Gang ikke, om du allerede var reist, og derfor gik jeg da ned i Munkedamsveien og spurgte paa flere Steder der hvor jeg troede, at du skulde boe; men der var ingen, som vidste noget om dig. Imidlertid kom Md. Gaarder igjen og medbragte da en Skrivelse fra en Student Aursnæs, som boer der i Huset, og som ogsaa bekræftede hvad hun havde sagt. Og da jeg nu syntes, at der ikke var Grund til at mistænke Vedkommende for noget uærligt, saa lod jeg Md. Gaarder faae 25 Kr. og fik hende til at skrive en Kvittering for Modtagelsen.

Dersom du træffer sammen med Jon Bjørdal, saa beder jeg at hilse ham fra mig. Jeg fik i Vinter et Brev fra ham og dermed en Vise af O. Følsvig om den politiske Strid i Landet. Da der havde været Tale om, at denne Vise skulde sættes ind i "Fedraheimen", saa leverede jeg den til Bogtrykker Olsen,

for at han og Student Mortensen kunde see paa den; men jeg troede just ikke, at de vilde have den ind i Bladet, da de nu havde havt saa meget før om denne Strid, og naar saadanne Sager skulde behandles paa Vers, da maatte det være et stort Mesterstykke, om det skulde gjøre nogen Virkning. Og efter nogle Dage fik jeg da ogsaa Visen tilbagesendt. Jeg burde maaskee nu have sendt den tilbage til Jon Bjørdal; men jeg har ikke troet, at Sagen var saa særdeles vigtig. Forøvrigt skulde jeg vel have skrevet baade til ham og til flere derhjemme; men der bliver aldrig Tid til slige Udretninger, og desuden falder det mig altid besværligt at skrive Breve.

Jeg takker for Efterretningen om mine Slægtninger og beder at hilse dem, hvis Leiligheden kunde falde saa. Og saa ønsker jeg da, at du fremdeles maa leve vel.

Kristiania den 14de April 1883.

I.Aasen

Utanpå: Til/Student Anders Hovden/i Ørsten/Søndmøre.

Betalt.

<side nr=217>

407. *Johan Storm*, [15. 6.] 1883.

Til Joh. Storm.

Deres Plan til en foreløbig Meddelelse af Deres Ordliste og Exempelsamling kan jeg kun samtykke i, og synes ogsaa at det er en heldig Tanke.

[Ei onnor utforming:]

Om Deres Plan til en foreløbig Meddelelse af en Ordliste og Exempelsamling maa jeg sige, at jeg ikke finder noget, som kan være til Hinder derfor; jeg synes tvertimod at det er en heldig Tanke.

408. *Julius Gude*, 25. 6. 1883.

Til Hr. Jul. Gude.

Alt for længe har det nu varet, førend jeg kom til at svare paa Deres sidste Brev. I de første Dage havde jeg det meget travlt med et Arbeide, som jeg nødig vilde slippe, før det var færdigt; og senere har jeg ogsaa haft visse andre Hindringer, blandt andet et Anfald af Øiensvagthed. Og saa bliver jeg stundom ogsaa træt af den idelige Studering paa at finde norske Ord til Erstatning for fremmede Gloser. Jeg har nu i lange Tider skullet give Svar paa forskjellige Spørgsmaal af dette Slags; men ofte har det da gaaet saa, at jeg bagefter har angret paa mine Svar og anseet dem som forhastede og uduelige, idet jeg senere var kommen til at tænke paa et andet Forslag, som vilde have været bedre.

Men da det nu altid er en god Ting, at Folket kan tilvænnenes til flere norske Ord og afvænnenes fra adskillige fremmede, saa vil jeg da uden videre Indledning gjøre nogle Optegnelser til de Ord, som ere nævnte i Deres Brev.

H a l v ø kunde hedde Landskage eller Landtange, eller maaskee snarest: Fastøy. (H a l v ø y duer ikke). Islænderne kalde det skagi og nes.

K a n a l . Det norske Ord Keila (nogle Steder Køyla) er uheldigviis lidet bekjendt. Ellers kan mærkes: Veita, Farveita, Farsund, Skiprenna, Skipsveg.

D i g e (molo). Demning. Ellers mærkes: Vør (Vorr), Varmur, Borg, Bale, Reina.

S ø i l e burde aldrig bruges; hellere da "Pilar", som allerede findes optaget i de gamle Skrifter. Ellers at mærke: Stolpe, Standar, Uppstandar, Stav. (G.N. stod og sula ere vanskelige; det første vil blive galt udtalt, og det andet er mest bekjendt i andre Betydninger).

P l a d s. "Plass" kunde maaskee bruges. Ellers kan mærkes: Aalmenning, Voll, Gald, Tuft.

N e d b ø r skrives rettest Nedburd. (Jf. Sv. nederbörd). Nedbæra er en tvivlsom Form.

I n d u s t r i e. Hedder paa nogle Steder: Orka og Hegd = Hagleike. (Jf. Sv. slöjd, for sløgd). Ellers at mærke: Idn, Idugskap, Handyrkje, Handgjerd, Handtame.

<side nr=218>

S m y k k e: Pynt, Prydeverk; Glimstein, Eignarstein.

F a b r i k: (egentlig Smidja), Verkhush, Verkmannstad; vel ogsaa: Verkstad, eller Verk.

o f f e n t l i g: aalmenn, aalmenneleg, Aalmennings. Jf. ogsaa: openleg, aalkunnug, uppsynleg.

p r i v a t: einskild, serskild, einmenneleg (?), heimeleg, husleg. - Dette "offentlig" og "privat" vil ellers ofte falde vanskeligt at betegne med forstaaelige Ord.

T y d s k e r, og andre Folkeslags Navne faae vel helst skrives efter den tilvante Brug i Talen, altsaa (i Fleertal): Tydskar, Polakkar, Rumænar o.s.v. Dog kunde derved være meget at bemærke.

V o n a r n e s er et heldigt Navn, men vil vel kun lidet komme til Brug.

Ved de norske Steds- og Landskabsnavne kan der ofte blive visse Vanskeligheder, blandt andet ved dette "Stift" og "Amt", som vi vel indtil videre maa drages med. Men ialfald skulde man dog søge at undgaae saadanne Benævnelser som Kristiania Stift, Kristiania-fjord og Kristiania-dalen (som ikke engang er nogen Dal). Fra gamle Dage have vi dog: Oslo Biskopsdøme

(Bispedøme, el. Stift); ligesaa have vi "Folden", som vel nu kunde hedde Oslofjord, og endelig have vi Oslo kverve (Osloar hverfe) som Navn paa Byens Omegn. Et andet fortrædeligt Navn er K r i s t i a n s s a n d , som man vel kunde ønske at faae ombyttet med Otersand eller Oternes; men dette vilde vel nu vække Forargelse. Imidlertid kunde vel Stiftets Navn ombyttes med Agder eller Agdesiden. Om Fredrikshald og Fredriksstad tør jeg ikke sige noget, da Stedets gamle Navn er saa lidet bekjendt. Nogen Gjenoptagelse af "Björgvin" eller "Nidaros" troer jeg ikke man bør befatte sig med.

Dette er da hvad jeg i største Korthed veed at sige om disse Ting, og dette er der da ikke nogen stor Oplysning i. - Med Kand. Ross kommer jeg kun sjelden til at tale, da han boer saa langt afsides. Vi talte nylig om nogle Øers Navne, som falde os noget vanskelige; vi like ikke saadanne Former som: Hinni, Alsti, Fosni, Hitri, Vigri, Suli, Ostri; men skulde vi da optage den ubestemte Form (Hine, Alst, Hiter, &c.), eller skulde vi lægge et "øy" til, eller ogsaa antage en svag Form (Hinna, Alsta, Hitra, &c.)? Besynderlig nok findes der i de gamle "Eyjaheiti" i Snorra Edda enkelte slige Former som Skrofa, Hitra, Vikna. Om slige Navne kan der altsaa blive megen Disputering; men indtil videre faar man da (som det hedder) "give det et Navn og lade det gaae".

Kristiania den 25de Juni 1883.

Ærbødigst
I. Aasen.

<side nr=219>

409. *Det norske Samlaget*, 22. 9. 1883.

Vedtegning.

Det foreliggende Manuskript indeholder 6 forskjellige Stykker, som allesammen kunne kaldes Børne Æventyr og som maaskee kunde være tjenlige til Læsning for Børn, men som ellers ikke synes at have noget synderlig stort Værd.

Paa Sproget i Oversættelsen kunde der være meget at udsætte, da man her, ligesom i flere af de nyere Forsøg i Landsmaalet, træffer saa mange uheldige Udtryk og Former af Hverdagstalen, f. Ex. bra, nok, unda, med (medan), kor (for kvar), att (for atter), ramle ned, tende Varme, skreik (for ropte), flaug (for sprang) o.s.v. Dernæst er da ogsaa endeel Former alt for meget danske, f. Ex. Passiver som: hengjest, brennest, treskest, kronest, berest. Og paa den anden Side er den opstillede Sprogform lagt saa nær ind til et Bygdemaal, at det kunde synes bedre, om det hele var i Bygdemaal, især hvis Dialektens Fremstilling var saa paalidelig, at den kunde bruges som

Materiale ved sproglige Undersøgelser.

Af disse Grunde synes jeg, at det ikke er meget tilraadeligt for Samlaget at udgive denne Bog i dens nuværende Form.

410. Merknader til Stefan Frich's omsetjing av "Klas Omnstav og mange morosame stykkje for born", september 1883.

Frich's Oversættelse af Topelius.

(Manuskript) .

F o r m e r . ei Kjempe. Greie. Ære. ei Kjelde. ynskje, v. suge. like. gjæte.

skrive. lære lesa. eta og drikke og sova. vera. gjera.

Ætt'a. Tida. Verda. Jorda. Natta. Mor'a. Eika. Marka. Sorga. si eiga.

Borna. Folka. Beina. Berga.

bau. Daue. baae. Raue. Sauer.

forbyda. stryka.

hengjest. brennest. kronest. berest. treskest.

kallad, imp. klagad. smakad. rosad. hoppad. plukkad. minkad. saknad.

lengtad.

med (= medan), unda. - sa'. - Ber, n.

Ven. Lem. - Nød. - Fingerbjør. Myggar.

D i a l e k t . fyr. aav. taa. att. attende. nok. vi. kor (= kvar). nett som.

fell, adv. tvo Hol. bli, v. - skjé, v. gje. ha gje't. bi berre. vænt. bra,

adv. Fare. Gave. helig. Sjæl. staar. metre. verj (imperativ).

skreik. flaug. - fælt. gruveleg.

Skøyarstrek. fyr ein Tull! det rare. Varme. tende Varme (Eld). ramle

ned. kjeia' seg. Skjyru (Sigd). klýv (kløyver). Neslor.

<side nr=220>

"Eg lyt vera i Pannkakuberget" (dvs. jeg maa vist være kommen i P.), s.

II, 3. Det kjem an paa. undren, adj. eit Spøkjels.

Dei tok til Palings? (III, 8). Han vart putt?

Mk. Korset, og sitt Kors.

F r a m a n d t . Stamfar. Lyn. Lynet. Det skreiv seg fraa di. Han trekte av

Hudi. Helt. Helteverk. tapre Helt. vakre. vakker. flink. munter. muntert.

riktig. hissug. dummaste. plaske. plumpe. trampe. topp! Skjikk.

skjikkast. skjildrad, imp. i Orden. begynde. Ransel. Heks. Menneskjeetar.

Ror (dvs. Styre). real og gudfryktig. - svært rart. dele seg. Dele Sorga

med oss. dele Æra med oss. Tapet? Vaktlar. Slips og Sløyfor. Frøykener.

ei Fe, Fea. Sofa. Spiskammer. ei Øyra, Øyror, ei Krone. - Arrest. det var

deg (dvs. du), det var dykk.

Indholdet af Frich's Oversættelse.

1. Klas Omnstav (som vart Konge i Jylland).
2. Den beste Vegen.
3. Er du god, er du rik.
4. Brusebekk og Susebekk.
5. Bullerbasius.
(altsammen Barne Æventyr).
6. Sanningsperla. (Æventyrkomedie).

411. Johan Christian Johnsen, okt. 1883.

Oktober 1883.

Om fornyet Subscription paa Johnsens Haandlexikon.

Til de mig foreviiste Anbefalinger af Norsk Haandlexikon kunde jeg gjerne ogsaa tilføie mit Navn; men jeg troer dog ikke, at dette kunde have nogen Betydning imellem de mere anseede Navne, og desuden har jeg kun betragtet Værket saa løselig og overfladisk, at jeg ikke rigtig tør give nogen Bedømmelse deraf.

412. Isak Vederhus, 12. 1. 1884.

Til Isak Vederhuus.

Ved adskillige nødvendige Arbeider er jeg hidtil bleven hindret fra at svare noget paa Deres Brev. Om det omhandlede Navn synes jeg, at det efter de meddeelte Oplysninger rettest kan skrives "Vederhus", eller at denne Skrivemaade ialfald kan være god nok. I de gammelnorske Jordebøger eller Love findes, saavidt jeg veed, ikke netop dette Navn, men derimod findes der andre lignende Navne, som Vedvåg, Vedrholm, Vedraland. Imidlertid er det at mærke, at der er to forskjellige Ord som hedde Vedr (Veder, Ve'er). Det

<side nr=221>

ene betyder "Veir", og med denne Betydning kunde "Vederhus" være omtrent som Hytte eller Skuur paa et Sted, som endnu ikke var beboet. Det andet Ord (Hankjønssordet) betyder "en Væder"; og jeg er tilbøielig til at troe, at netop denne Betydning passer bedst for dette Tilfælde. Der findes nemlig enkelte Navne, som begynde med "Bukk" eller med Bukkens gamle Navn Havn (Hafr), saasom: Hafrsfjord, Hafrslo, Hafrstad, og der er ogsaa mange Navne med Saud og Geit, hvoriblandt endog et som hedder Geithus ("i Geithusum", altsaa Fleertal) og som i det saakaldte Bergens Kalfskind (S. 50) findes nævnt iblandt de Gaarde, som tilhørte Hoprekstads eller Vig's Kirke i Sogn. Ellers er det nu altid at mærke, at saadanne Navne ofte kunne være opkomne ved

et enkelt ubetydeligt Tilfælde, som kun var bekjendt for dem, som først beboede Stedet, og som vi altsaa nu ikke kunne vide noget om.
Kristiania d. 12 Januar 1884.

413 . Kyrkjedepartementet, 19. 1. 1884.

19. Januar.

Til Kirkedepartementet.

I Anledning af den modtagne Forespørgsel om jeg kunde være villig til at tage Deel i Eftersynet af de Oversættelser af Nytestamentet, som det norske Samlag agter at udgive, maa jeg herved tilkjendegive at jeg ikke kan have noget imod at tage Deel i dette Eftersyn, nemlig forsaavidt det gjælder om Valget af norske Ord og Udtryk i Oversættelsen, ligesom jeg ogsaa kan tilføie, at jeg allerede forhen har været med i dette Arbeide, idet jeg nemlig har deeltaget med Dr. Blix i det sidste Gjennemsyn af de hidtil udgivne Dele af det nye Testamente, nemlig Brevet til Romerne og Markus Evangelium.

414. Arbeidsmelding for 1883, 23. 1. 1884.

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke - og Underviisningsvæsenet.

Idet jeg nu, ligesom ved de foregaaende Aarsskifter, skal give en kort Beretning om mine Arbeider i det forløbne Aar, kan jeg foreløbig bemærke, at disse Arbeider i det hele kun have været en Fortsættelse af noget, som var forhen begyndt, og som altsaa allerede har været omtalt i tidligere Beretninger.

Et af disse Arbeider er rigtignok i dette Aar blevet tilendebragt, nemlig det tidligere begyndte Udkast eller Anlæg til en dansk-norsk Ordbog; men dette Udkast indbefatter egentlig kun en foreløbig Opstilling af Ordene efter den danske Sprogform med Tilføielse af et eller flere af de norske Ord, som have samme Betydning. Til dette Udkast havde jeg nogen Hjælp i et Forarbeide, som jeg for nogle Aar siden udførte, nemlig en omfattende Sammenstilling af de norske Ord efter deres Betydning, saaledes ordnet, at

<side nr=222>

Ordene staae opstillede i forskjellige Rækker eller Grupper med visse Overskrifter til at betegne deres fælles Begreb. Imidlertid har Benyttelsen af dette Forarbeide tildeels faldet noget besværlig, fordi de opstillede Grupper i denne Ordning vare blevne alt for store, da jeg ikke havde givet mig Tid til at fordele dem i saa mange Smaagrupper, at de sammenhørende Ord kunde lettelig overskues. Denne Mangel har jeg senere forsøgt at rette paa, idet jeg nu har gjort et større Register over de mest omfattende danske Ord med Henviisning til de i den ovennævnte Sammenstilling opførte Grupper, hvori

man kunde vente at finde tilsvarende norske Ord. Hvad der nu nærmest er at gjøre, er at foretage en Bearbejdelse af Udkastet til Ordbogen, idet der blandt andet maa angives, hvorvidt de omhandlede Ord have mere end een Betydning, og hvorvidt Ordene anvendes i visse Talemaader, som behøve en Oversættelse for sig selv. Dette Arbeide vil naturligviis udkræve længere Tid; imidlertid maa jeg dog ansee det som heldigt, at det foreløbige Udkast nu er færdigt, da det ialfald vil tjene til et Grundlag for den egentlige Bearbejdelse og saaledes komme til Nytte endog i det Tilfælde, at jeg ikke selv skulde blive færdig med den paatænkte Bearbejdelse.

Ved Siden af dette Arbeide, som jeg nu maatte ansee som det nødvendigste, har jeg ogsaa fortsat med en tidligere omtalt Samling af Bidrag til Folkesprogets Historie, det vil sige, med Optegnelser om enkelte Forfatteres Benyttelse af Almuesproget i de næstforegaaende Aarhundreder. Nogle af Folkesprogets Venner have yttret Ønske om, at jeg skulde foretage en mere udførlig Bearbejdelse af de i Fortalen til min sidste Ordbog indskudte Bemærkninger om tidligere Forfatteres Brug og Behandling af norske Ord; og dette kunde nu ogsaa lade sig gjøre, da jeg allerede længe har havt en Samling af Optegnelser af disse Forfatteres Skrifter og endog i det sidste Aar har forøget denne Samling efter et Gjennemsyn af et Par større Skrifter, som jeg ikke forhen havde læst. Imidlertid har det forekommet mig, at en Afhandling herom vilde blive mere nyttig, hvis den blev indledet med en kort Udsigt over Sprogets skriftlige Brug i den næstforegaaende Tid, saasom ved Reformationstiden og i det femtende Aarhundrede; hvorom man sædvanlig finder alt for liden Oplysning. Og med dette Formaal for Øie har jeg da ogsaa til forskjellige Tider gjort Optegnelser af Dokumenter og Breve i det norske Diplomatarium, hvoraf der kunde udledes adskillige nyttige Oplysninger om Sprogets Skjæbne i de forrige Tider. Til saadanne Optegnelser har jeg ogsaa i det nu forløbne Aar anvendt nogen Tid, saa at jeg nu har et godt Materiale til en Afhandling om denne Sag; men nogen endelig Bearbejdelse deraf har jeg endnu ikke fundet Leilighed til at foretage.

I nogen Tid har jeg ogsaa syslet med en tidligere omtalt Sammenstilling af de norske Navne paa Dyr og Planter; og især er det Dyrenes Navne, som jeg senest har forsøgt at faae nogenlunde fuldstændigt samlede og ordnede,

<side nr=223>

for at de nu kunde sættes i Sammenhæng med de norske Plantenavne, som jeg for nogle Aar siden fik indført i et Tidsskrift, men som flere Læsere have ønsket at have i en Udgave for sig selv. Imidlertid syntes det mig, at der manglede noget i Materialet til dette Arbeide; og blandt andet forekom det

mig, at der fandtes for liden Oplysning om Dyrenes Navne i den sydlige eller sydvestlige Deel af Landet, medens derimod saadanne Navne fra det Nordenfjeldske allerede fra forrige Aarhundrede findes at være flittigt optegnede, blandt andet i det trondhjemske Viden[skabs]selskabs Skrifter. For at rette noget paa denne Mangel, og især for at faae nærmere Oplysning om Navne paa Fiske og Søfugle, foretog jeg i August Maaned en Reise til Jæderen og tilbragte nogle Dage i Stavanger, Egersund og Kristianssand, hvorved det da ogsaa lykkedes mig at faae en liden Forøgelse i mit Forraad af dette Slags Navne. Imidlertid er der endnu enkelte Punkter, hvorom jeg vilde søge Oplysning i Universitetets zoologiske Samling eller i illustrerede Skrifter, og dermed er jeg endnu ikke bleven færdig.

Da der for et Aars Tid siden var Tale om en ny Udgave af min Bog om de norske Personsnavne, anvendte jeg ogsaa nogen Tid til et nyt Eftersyn af denne Bog, hvorved jeg da kom til at gjøre adskillige Optegnelser til mulige Tillæg og Forbedringer i Bogen. Imidlertid viste det sig senere, at det endnu ikke hastede synderlig med denne nye Udgave.

Til de sidstnævnte Arbeider kunde der nu formodentlig ikke behøves nogen lang Tid, medens derimod det førstomtalte, nemlig Bearbejdelsen af den dansk-norske Ordbog, vistnok vilde blive noget langvarigt. Og forøvrigt var der nu ogsaa flere Arbeider, som jeg havde tænkt at udføre, og som jeg endog vilde ansee som meget nødvendige, men som jeg dog ikke rigtig har turdet begynde paa, fordi jeg har været bange for, at jeg ikke vilde faae Tid til at fuldføre dem. Der kommer altid et eller andet til, som volder Forsinkelse og Tidsspilde; og desuden maa jeg nu som forhen beklage, at det til visse Tider, og fornemmelig i den mørkeste og koldeste Vintertid, falder mig meget besværligt at udføre noget skriftligt Arbeide; og af denne Grund er det da ogsaa, at jeg i de sidste Aar har været saa lidet tilbøielig til at foretage Reiser om Sommeren, da jeg nemlig har frygtet for, at jeg derved vilde tabe for meget af den Arbeidstid, som for mig er den bekvemmeste. Imidlertid faar jeg da see til at bearbejde saa meget som muligt af det Stof, som jeg har samlet, og ialfald forsøge at fuldføre de Arbeider, som allerede ere begyndte. Christiania den 23de Januar 1884.

Ærbødigst
Ivar Aasen.

<side nr=224>

415. *Julius Gude, 1. 3 . 1884.*

Til Julius Gude.

Kort før Nytaar fik jeg et Brev fra Vestmannalaget i Bergen med Begjæring

om, at jeg vilde gennemsee et Udkast til en Geographie i Landsmaalet, og ved Nytaarstid blev da dette Manuskript mig tilsendt. I de første to - tre Uger havde jeg formedelst andre nødvendige Udretninger ikke Tid til at foretage et saadant Gjennemsyn, men omsider tog jeg dog fat derpaa, og endelig er jeg da først nu bleven færdig dermed. Efter Brevets Lydelse var dette Manuskript kun en Afskrift med en blank Side paa hvert Blad; og paa disse blanke Sider skulde jeg da optegne mine Bemærkninger efter Gjennemlæsningen. Dette har jeg imidlertid endnu ikke villet gjøre, blandt andet fordi jeg let kunde komme til at gjøre Forandringer og Rettelser i mine egne Bemærkninger og saaledes gjøre Manuskriptet alt for broget. Jeg har derfor indtil videre kun paa andet Papir optegnet de Ord eller Punkter hvorved jeg kunde have noget at bemærke. Disse Punkter ere nu temmelig mange, men saa er da ogsaa mange af dem kun ubetydelige.

For Kortheds Skyld maa jeg denne Gang forbigaae alle smaa Enkeltheder, idet jeg kun vil nævne nogle af de almindelige eller mest omfattende Poster. Det syntes mig ønskeligt at en Bog som indeholder saa megen god Oplysning, skulde være let at læse og ikke optage flere nye Former end som høist nødvendigt, da en Geographie allerede efter sin egen Natur er et vanskeligt Emne for et udyrket eller ubefæstet Sprog, især ved de mange fremmede Navne den maa behandle.

Der forekommer paa enkelte Steder visse Perioder, hvor Hovedsætningerne forbindes med visse Indskud eller Tillæg som let kunde fordunkle Sammenhængen, og som maaskee kunde lettes ved Afdelinger med Punktum, eller ved Tilføielse af et eller andet forbindende Ord.

Enkelte Sammensætninger forekomme mig alt for drøie (f. Ex. Skandinaviafastøyi. Austeuropalaaglandet). Især synes mig, at hvor fremmede Navne sammensættes med norske Ord, burde det norske fraskilles ved Bindetegn. F. Ex. Severn - Osen, Cape Verde-Øyarne.

Enkelte Former i de fremmede Navne kunde vel tillæmpes noget, saasom med Ny for New (Ny York, Foundland, Zealand) og med S for Sch (Schleswig, Schlesien, Schweiz). Derimod er der andre nye Former, som synes mig mindre nødvendige, saasom Sina, Sinesar; Meksiko, Teksas, Atlantshavet, Pacifichavet, Aljaska.

Hertil, kommer da ogsaa den nye Landeplage med Metermaal (m. km. km²) og med Decimaltal (0,5 - 1,5 - 0,35), som vel de fleste ville have megen Møie med, og som man vist ikke burde befatte sig mere med, end som man er nødt og tvungen til.

Nogle Forkortninger kunde maaskee let misforstaaes (f. Ex. Hovudst. - i Br. med). Hvor der kun er et Par Bogstaver at udelade, burde Ordet helst skrives fuldt ud.

Endelsen "ar" synes mig for ofte brugt, [f.] Ex. Negar, Tigar; især i Fleertal: Præmiar, Koloniar. I visse Fleertalsformer burde vel ogsaa et "ar" udelades; især naar Ordet allerede har en fremmed Endelse: Indianarar, Italianarar, Europearar, Mahomedanarar.

Et Par Ord har ofte forvildet mig i Læsningen, nemlig med (medan) og ser for serlege, eller helst. Et Par Ord, som jeg maaskee forhen selv har nævnt som tjenlige til større Brug, synes mig nu at være mindre heldige, nemlig "Hegd" (Handorka, Handvinna) om Industrie og "Fastøy" (Landskage). Ogsaa enkelte andre Ord synes mig uheldige i Skrift, saasom: attende, etter Maaten, Vilkor, Risstjerna, Svad, Onn. Og som før sagt, er der nu ogsaa flere Ord og Former, som jeg kunde have noget at bemærke ved; men dette maa jeg da lade beroe indtil videre. Det falder mig besværligt at skrive i koldt Veir, og saa er Dagene endnu for korte for mig; da jeg vanskelig kan udrette noget uden ved Dagslys.

Manuskriptet henligger fremdeles hos mig, og jeg vilde gjerne høre nogle Ord om hvad der videre skal gøres ved det, om jeg nemlig skulde sætte mine Bemærkninger ved Siden af Texten, eller om jeg ikke snarere skulde sætte dem for sig selv med Henviisning til Siderne i Manuskriptet.
Kr. den 1ste Marts 1884.

416. *Julius Gude, 8. 3. 1884.*

Til Jul. Gude.

For det Tilfælde, at De vilde gjøre et Besøg her i Byen, faar jeg underrette Dem om, at jeg har mit Tilhold i Holbergs G. 23 1ste Etg. (Indg. i Porten tilhøre), og at jeg sædvanlig er hjemme, undtagen en Times Tid ved Middag og en Times Tid i Mørkningen. Jeg pleier nemlig at gaae ud Kl. 11 eller 11 1/2, men ellers tager jeg det ikke saa nøie med Tiden saa jeg gjerne kunde være hjemme ved Middag ogsaa.

Jeg holder just paa med at optegne de Bemærkninger, som jeg tænkte at gjøre ved det omtalte Manuskript og vil formodentlig om et Par Dage være færdig dermed. Det vilde være en stor Fordeel, om vi kunde komme til en Samtale om disse Ting, da det altid gaar saa seent med denne Skrivning frem og tilbage. Jeg havde blandt andet i mit forrige Brev nævnt enkelte Ord som mindre heldige, men uden at anføre mine Grunde dertil, saaledes f. Ex. H e g d og S v a d, hvorved jeg nemlig havde den Grund for mig, at H e g d og S v a d bruges i en større Deel af Landet i en ganske anden Betydning, der, som det synes er bedre begrundet.

Kra. d. 8de Marts 1884.

<side nr=226>

417. *Merknader til Julius Gude: "Landkunna" 12. 3. 1884.*

Til G's Landkunna.

Side 1, Vilkor (Raad, Utveg; Støde, Tilstand, Umstand. Hag G.N. hagr).
2, Rom (Stad, Stelle). Risstjerna (Bedre: Halvstjerna). 3, etter Maaten
(etter Tilhøve, etter Likning). 5, Brennpunkt? (Brennmaat?). - dragen
(dregen). 6, liknar (likjest). 8, Kilometer? - 12, Lodd (egentlig Lod).
14, Tjugefjordeid (helst med Tal: 24de-deild). tvo Stelle (tvau). 15,
attente (attartil, bakleides; ogsaa "tilbaka", skjønt mindre begrundet). -
leggjast ihop (vert ihoplagd). 17, Skudaar. Midpunktet (Midmaatet, Midprikken).
18, Ekliptiken (Solvegen?) - jamte (jamt med, jamsides). - tvo
Strik (tvau). 19, Krabbevendestriket. 20, jamte. 23, fortare (forare, snarare).
eit Tjaug (Tjug). det Punktet. 24, slengja ut (v.n. slenga). denne
(Maanen). skýl (skyler). 25 mot denne (Flata). 27, "km2" (uforstaaeligt).
29, etter Maaten. 30, Atlantshavet (kunde gjerne hedde Atlantarhavet).
Pacifikhavet (Stillehavet). 31, "m." (Meter). 32, Vilkor (1).
(Svære Perioder). 33, Semitar og Chamsfolk (Chamitar?). (33), Slavar
(elder Vendar). Negarar (Negrar). framifraa Folk (Her mangler et Adjektiv).
34, krusutt Haar (krullat). Sina (bedre Kina eller China, som i andre Sprog).
35, Hegd (Handyrkje, Handorka, Orka, Handtrott, Husverk, Husverknad).
36, Mahomedanararne. (Det kunde vel gaae an at sætte saadanne Ord baade i
Eental og Fleertal med "ar". altsaa: ein Mahomedanar, og Mahomedanarne).
37, Neset (om Europa: Landskagen?). 38, Biskaya-viki. 39, Balear-øym.
Jonar-øym (ioniske Øyar). Balkanneset (Balkanlandet). 40, Austeuropalaaglandet
(Laaglandet i Aust-E.). Nordeuropafastøyi? 42, Millom-Europa
(-)sletta. (Sl.. i Millom-Europa). Pyrearneset (prenæiske Skagen). Balkanneset.
43, Krins (Kringel, Kring). Atlantsdriftstraumen (Drivstraumen
i Atlantarhavet?). 45, Minut, pl. (Minuttar). 46, "meir litande og nograre"
(?). 47, Norge og Sverge (Norig, Sverike). 48, Skandinaviafastøyi (Skandinaviske
Landskagen? Ordet burde helst undgaaes). 50, Ofotenfjord (Ofotfjorden,
el. Ofoten). Foldenfjord (Foldarfjord?). Saltenfjord (Saltfjorden
el. Salten). Ranenfjord (Ranfjord, el. Ranen). Folla? Vigtna (Vikna). snjoheil
(bedre snjofast). 51, Namsenfjord (Namsen). Norges (Norigs). Altsen
(? Alst'i, Alst-øyi). 52, mange Stelle (Stader). "den Munen"? 54, Dovre
(rettere Dovrefjell). Folda? Hætta (Hetta). 55, Stadlandet. (Hedder i
Omegnen: Staden, og Stadslandet). Lodalskaupa (-kaapa). 56, Jotunfjelli
(Rettere Jøtunfjelli). Nærøynaa-dalen. (Vistnok rettere Næreim, da der

ikke er nogen "Øy". Man siger ogsaa at Næreim skal vare Modsætning til Uppheim (paa Voss); isaafald egentlig Nederheim). Fillefjeld (Filefjell?). 57, Hallingskarve (-skarvet, ikke: skarven). Folgarefonna? 58, Dovre (Dovrefjell). Folde (Folda?). Rundane (Rundarne). Krins (Kringel). 59, Gauksto (Gaustadfjell. At Fjeldet har Navn efter Gaarden Gaustad eller

<side nr=227>

Gaukstad, findes allerede nævnt i Biskop Nielsens Visitatsbog fra 1595, Side 69. Uvist om Gautstad eller Gaukstad). lægnar (laagnar). Jæren (Jadren, el. Jedren). innøynde? Lister, og Listerland (egentlig Lista og Listeland). Breivik (Breidvik?). 60, Gjeløyi (Jeløy? Det gamle Navn er Jølund). Idefjord (Iddefjord). Hitera (maaskee Hitra, el. Hitrøy). Fredøy. (Bedre Frædøy. Imidlertid hedder det hos Aslak Bolt "Freide", og ligesaa i Dipl. X, 212. 217). endebratt (flogbratt). 61, Karmt. (Mon det ikke var bedst at beholde Karm-øy?) Jæren? Hitra? Kraakøy. (Jeg har hørt det nævnt som Kraakrøy). 62, Sverge? ganske (heilt). 63, Skandinaviafastøyi (s. 48). 64, liknar (likjest). Ranenelvi (Ran-elvi). Norges (Norigs). Snaasa (Snosi?). 65, Aana Sira (maaskee Sire-osen). Kvinæ (Kvini, el. Kvin?). 66, Otra. Skiensselvi (ny Form, men vanskelig at undgaae). Maane (Maani, el. Maan-elvi). Rjukan (skal hedde deels Rjukand, deels Rjukaren). 67, Klarelvis. 68, Bægna (Begna). flaumde (flaumade, eller fløymde). 69, Rena? (Reendal hedder hos Aslak Bolt Reindal). Osenelv (Oselv?). Folda? Bygdin, Gjende. (Disse Fjeldsøers Navne ere i Valdres svagformede Maskuliner Bygdin, Gjendin, Tyin; Dativ: aat Bygda, aat Gjenda, aat Tya). Mjøsa (Mjøsi). Vetle Hamar (har liden Grund. Stedet nævnes i et Brev fra 1359 (Dipl. N. V, 180), skjønt med klodset Skrivemaade "lilþlæ Hamar). 71, Ib (for Ibuar, kan let misforstaaes). Akershus (hedder nok endda op i Landet Aakershus). 72, Nedenes (har nok egentlig hedt Nedarnes, Nidarnes). 74, Uskikken med Svoltfodring. (Uvisi med Sveltefodring). det "kjem an paa" (gjeld um, rettar seg etter, el. deslige). Fesjaa (Fesyning, Fenadsyning). 76, Veidd (bedre: Veiding). "aatte av Utlendingar" (som Utlendingar eiga?) skilde (ymise, ulike). 78, Lodden (Lodda). Driv elder Sett (Set?). (78) St. Hans (Jonsoko, egentl. Jonsvoka). Aana-Sira (Siraa el. Sire-osen?). 79, liggja etter. (1. attanfyre). Kobbveidn (= veiding). Guano (Fiske-Tad?). 80, Norges og Sverges (Norigs, Sverikes). 81, "liggja me atter" (liggja me attanfyre, er me mindre framkomne). "me skulde vera framum mange" (framanfyre mange). 82, "ein Bite yver Jæren" (ein Stubbe, Mole). 83, Ordstyrar (vistnok bedre: Ordførar). 84, Heradsstyre (Heradsstyring). Yverøvrighet (Yverraadsmenner?). Universitetet (Yverskolen?) 85, Akershus (Aakershus). Glaamas Vatsdrag.

(Vassdraget etter Glaama?). 86, Kristiania. (Her burde "Oslo" i det mindste staae ved Siden, i Parentheser). Riksstyret. (Bedre Riksstyringi). Strømsøy (Straumsøy). 87, Vesle Hamar (Litleh.). Brevik (Breidvik?). 88, Kraakøy (Kraakerøy). Risør (Risøyr). Sjukehus fyre Tullingar (fortullade Folk?) Monnosen? Listerfjord (Listefjord). Karmt? (s. 61). 89, Musebygning (vel hellere Musæum, el. Minnehus?). 90, Stiftelsar (Stiftelse). Troms (Trums). 91, Sverge, "Ib." - 92, Botnhavet ligg (tilfroset). 94, Papirto (To til Papir). Hegdskular (Handyrkjeskular?) 95, Neitterett (Rett til aa neitta Samtykke?). 96, Göteborg 8000 (Skrivfeil?). 98, lægnar (laagner).

<side nr=228>

99, "Det kjem an paa Jordbygnaden", (det rettar seg etter). 100, trivast (trivst). lyngvoksen (lyngvaksen). Lyngen (Lynget). 101, Floden (Flodi). 102, Hegd. 104, Roskilde (Roesk.). 106, hos. 107, Cardiganbugti (Bindetegn) 108 Cornwallodden (-). "Rover" (forstaar jeg ikke). Tidarrom (Tidarbolk). 109, skikkad fyre Sauden (høveleg, lagleg f. S.). Engar (Engjar). 109, likner (likjest). Rover? 110, Severnosen (-). 111, fjordliknande (fjordskapade). Clydeosen (-). 114, Gævleike (Givmilda? Velgjerdsemd). "den" (honom). 115, tvo Hus (tvau H.). 117, Kolby (ein Kolby?) kunde let opfattes som et Navn 118, Koloniar (-er). 119, Podalen (-); Midtalparne (Mid-). skila seg (skilja). Fremre Alparne (maaskee bedre Fremste A.). 120, Todirekkja? Millom-Europabergi (Bergi i Mill.). 122, Transsylvania-høglandet. 124, "Føhn" (kallad). 125, Mineral (Malmar). 126, turvast (tarvst, el. vil turvast). Elbosen (-). 127, Floden (Flodi). 128, "øyde" (aude, audslege). 129, Schlesien (Sl.). 130, Rhindeltaet (-, el. Rhin-Øyarn). 134, trengja dei (trenga, el turva). 135, Klockemakeri (-makarskap). 136, sjølvraadent (-raadet). 137, "To" (Upplag?). 138, Schlesvig (Sl.). 139, vakkert (fagert). 140, "aga dei baade" (a. deim b.). 141, Religionsfriheit (Truarfridom?). fremre (fremste?). Skikk (Sed, Viis). 142, Hægd. 143, Koloniar (-er). 144, Bite (Flokk, Stykke). 145, Hegd. 147, "spitrande" (sprettande?). myket godt (so godt som). dyrkast (dyrka dei). drivast (av drivet). Skreid (Skreidtorsk). 149, "ganga dei fyreaat" &c. (Her synes noget for dunkelt). "er det skiftat Riksstyr" (er Riksstyringi umskift). 150, Krins (Kringel, Ring). Floden (Flodi). 151, Kammaren (Kammeri?). 152, Hegd. 153, Sina (Ch.). Schweiz (Sweiz). 154, tri Aar (try). 155, "tydsk-austerr." (-rikske), Ungarn (Ungarland?). 156, Slavar (elder Vendar). 157, Delegationerne (Thingsamningarne?). 158, Austerr(ike) Ungarn sjølvraadent (-raadet). 159, Pyrenearneset (Pyrenæiske Landskagen?). Balkanneset (Balkanskagen, el. Balkanlandet). tri Nes (try). skila seg (skilja s.). meir skild

(meir serskind, el. ulik?). tropisk (el. varmelands?). tvo Riki (tvau). Sukkerøret (-røyr). 160, snjoheile (snjofaste). Lisboa (el. Lissabon). 161, det finnast (finnst). Sjosalt vinnast (vinnst, el. bedre: vert utvunnet). 162, Hegd. Ukse­slagsmaal (Uksetirring, Tjorefikting). 163, "eit øyde Landskap" (ein aud, el. audsleg Landsbolk). 164, Cape Verdeøyarne (C.V.-Øyarne). 165, vulkansk Arbeid (v. Rørsla?). Posletta (-). 166, Romacampagna? 167, dei nemnde (Vegar) yver Alpom (Alparne). Hegd. Italianarar. 168, tvo Kammar (tvau Kammer). 169, "mykjet godt øyde" (so godt som aude, el. mesta tom?). 170, Balkanneset. eigde (aatte). 171, nok (nog). Sud Europavederlag. vintergrøn (vettergr.). Vinen (Vinet). Hegd. 172, Turkarne, "Skuptsjinaen" (ei Thingsamning Skuptschina?). 173, to Kammar (tvau Kammer). 174, Joniaøyarne (ioniske Ø.). Oldtidi (Forntidi). "Ib.". Dvinas og Kamas. Many­sljægdi. Donosen (-). 175, Vaigatsjøyi (-), Matotsjkin, Kertsjsund

<side nr=229>

(Jeg vilde foreslaae at skrive saadanne Navne enten som i Tydsken med "tsch" eller simpelthen med "ts"; Manyts, Vaigats? Matotskin, Kerts-sund). "hava aurt" (aurat, eller: øyrt). 176, "balt.rysk" (baltisk-r.). skilt Vederlag (ymist, el. ulikt V.). "øyde og avbrend" (aud, audsleg). 177, "brenna i eit" (stødt, jamt, alltid). 178, det synast (synest). 179, Størfiskje (Styrjef.). 180, Svad (Flag, Floar, Pollar?). Pacificoceanet. Atlanterøyrekkja, Sinahavet, Arabiahavet. 181, Havyta (H.flata). Kaspihavet. 182, heve skiftat Laup (skift sitt Laup). Fjellknote (-knot). Sinafjelli. 183, Sinalaaglandet. 184, Fram-Indialaaglandet. 185, Syriasandmoen. 186, CoeleSyriadalen (-). inkje n.l. finnast (finnst). 187, Ollor (Kjeldor, Uppkomor), Vilkor fyre Vokster (høveleg, Tilhøve?). Havyta (H.flata). 188, mykjet godt (mesta, so godt som). 189, Vest. Asiahøglende. Vinen (Vintreet). 190, Midt-Asia (Mid-A.). Nomadar (Hyrdingfolk?). Antilopar (-er). tropisk (el. Varmelands). Monsunen (Monsun-Vinden). 191, Tigaren (Tigeren). stille Luft (still L.). Sina. 192, finnast (finnst). Utvekling (Framstig, Framkjømd). mykjet godt trælbundne (mesta tr.). Ufred i eitt (jamt, stødt, jamnan). 193, Hegd. nedrodne Byar (nedrunde, el. nedrynde). utveklad (framstigen). tvo Landi (tvau). ero langt framum (l. fr. komne). Kastar (Serstand, Ervestand). 194, "Sjamantrui" (?) Santalararne. det synast (synest). Armeniarar. Sjeikar (Hovdingar). Vilkor (Tilhøve). Styr (Styring). 195, Oase (Graslende, Glen­na, Grorland, Grøde). 196, Hegd. 197, Monsunen (Monsunvinden). 198, Cochinsina? Atsjin? 199, Sinariket. Hegd. 200, Son aat Himmelen (S. til H. eller Himmelssonen). Jang-tse-kiangosen (Osen til J.). 201, Ollor (Kjeldor). Kamfer (Kamfor). alt for anne (annsane?)

forhugade). 2,5 Mill. (2 1/2?). Skipsdekker (Sk. dokker). 202, Kobbveidn (-veiding). 204, koma ned igjenom (ymse Skard i?) Fjellgarden. Atlantshavet. snjoheile (snjofaste). ganske laage (myket, el. berre l.). øyde (aude, audslege). 205, mykjet skild (ulik, ymis). leggjast (legst, el. legg seg, el. vert nedlagd). Ollor. 206, øyde (aude, snaude). yverflaumde (-flaumade, el; -fløymde). 207, nordanum (nordum). likna (likjast). 208, Passaten (Passatvinden). 209, Flodhesten (Elvhesten). 210, Negarar (Negrar). glat Haar (slett H.?). Chamsfolket. Slavar (Trælar). 211, Vold (Hardskap, el. Valdsverk, Herverk). Slavehandel (Trælehandel). 212, det synast (synest). Civilisation (Folkeseding?). Velmagtsdagar (Bedre klingende: Velstandsdagar). 213, coloniserad (uppteket med Nybygder?). 214, Slaveri (Trældom, Trælskap). Civilisation. 215, Cape Verdeøyarne (-). mesta øyde (mesta i Øyde, el. aude, ubygd). (215). annan Ætt (onnor Æ.). synast (synest). 217, Antillarøyrekkja (-). gjerdar um (gjerder, um). Meksikogolfen (-, x). 218, Newfoundland (Ny?). Svad (Floe, Flag, Poll?). Pacifichavet, Aleuterøyrekkja (-). 219, Maracaibolagunen (-). "i Br. med" (kan misforstaaes). samanhengjande (-hangande). 220, snjoheile (snjofaste). Cotopaji (x). 223,

<side nr=230>

(B. 1.) "i ei" (i den eine). har (hever). meire (meir). Meksiko (x); etter Maaten (etter Tilhøvet, e. Likning). 224, tvo Fjelland (tvau). 226, Teksas (x). skilt (ymist). midtre (midre?). 227, Utahkvelven (-). 228, meire (meir). Kaktustre (Kaktus-vokster?). slepp (v.a. slepper). Præriar (-er). 229, Veidd (Veiding). Klatreormen (Skratleormen?). 230, Tropeland (Varmeland)? nok (nog). 231, Vinter. 232, i eitt (stødt, jamnan, &c.). La Plataviddom (-). øyde, (audsleg, audt). 233, Dovendyret (Latedyret?) Indianarar? 239, Lynne (Lynde). Sinesarar. 235, Veidn (Veiding). Skreid (Skreidtorsk). Europæararne. 236, Dollaren (uden Forklaring). 237, Hegd. tvo Kammar (tvau Kammer). 238, "1,5 Mill." (1 1/2?) New York. "0,5 Mill." (1/2?). Veststatom (Vesterst.). Styret (Styringi). 239, Meksiko. 240, "mesta i eitt Ufred". "fraa 0,35 til yver 1 Mill km.2". Hovudst. (ad). Veidn (Veiding). 241, sovidt det turvast (tarvst, el. dei turva). 242, Skollende? 243, "ikkje framkjøm Leirdya (ei uframkjømeleg L.). mykjet godt (mesta). Runn (Klunger?). 244, tek-jet (te-kjet). 245, Newzealand (Ny?). eldbergliknande (eldbergskapade). 247, kristnad (-at). 248, Øyar som alt ero øyde (liggja i Øyde?).

251, Orkan (Storveder, Ovstorm?). 252, meire Rom (større Rom). Høgst og Lægst (kan ogsaa hedde Høgste og Lægste, el. laagaste. Ogsaa: Høgstemaat, og Lægstemaat). 253, Logjen (Logi). 254, Logjen. 255, syga (suga).

attende (attertil, &c.). eit Mun? "i Læ av deim" (i Livd av deim, attunder deim). 256, "eit Mun" (?). Ytterkantarne (Utkantarne). slepp han fraa seg Regnet (v.a. slepper). 257, "so kjem det an paa Landets Lega" (so rettar det seg etter Landslægjet?). 258, attende. 259, Tropebeltet (Varmebeltet?). Vilkor (Tilhøve, Tilstand). eit stille Belte (eit stillt B.). 260, etter Logjen (Logi). i eitt (jamnan, stødt). 261, Dette alar Vindkvervlar. (D. el (eler). Kan ogsaa hedde: avlar, el. gjerer). 262, Vilkor. 263, "Føhn" (uden Forklaring). 264, snjoheile (snjofaste). Geislebundel (Geislestreng, Skinstreng, Straale?). yverskoret (avskoren). 265, tidnar (el. tøyar). 266, rasar (rasar ned). fortare (forare, snarare). 267, Likevarmtlinor (el. Jamvarmelinor). 269, strauma (strøyma). "laga seg skilt" (l. s. ulikt, ymist). 270, "framum nokot annat Land" (framfyre n. a. L.). 271 (i Midten et Ord glemt, formodentlig: (den) eine). Bahamatronget (-Trongen). flyta yver ein Grunn. (renna y. e. Gr.). Driftstraumen (Drivstraumen?). 272, Drivtre (eller Rekevid). 273, La Perousesundet (-). 274, Floden (Flodi). 275, Floden. merkjast (merkar ein). 277, Dyreskjeljar (Sjodyrskal, el., -skjel?). 278, finnast (finnst). 279, Far (kunde ogsaa hedde: Spor). 280, leggjast (leggst, el. legg seg). sundermalad (-malen). 281, ill[-]luftande (illaluftande, illtevjande). Ome (Eim, Gust, Gufs). livande Eldberg (glødande? ruklande, uslokna?). etter Maaten (e. Høve, &c.). 282, Ome. Ollor (Uppkomor, Kjeldor). 283, nokre faae Sekund (n. f. Sekundar). 284, laust Emne (laus

<side nr=231>

Gyрма, laust Jordfang?). 285, braadna (v. a. bræda). liggja i Bjørg (1. i Livd, i Trygd?). rausar (rusar, runar). yverflaumde (yverflaumade, el. -fløymde). "finna med honom alet" (alen, el. avlad). 286, attende (bakleides, &c.). ymse (ymis). Svad (s. f.). Poosen (-). Rover? Kosa, Limonar? skilt (ulikt, ymist). 288, lægna (laagna). merkjande (merkande). 289, Tidarrom (Tidarbolck). finnast (finnst). 290, kval- og ormliknande Ødlor. (kvalskapade og ormskapade Ø.). skikkad (lagad). finnast (finnst). 291, smeltad Grjot (smeltat, braadnat). Havsyta (Havflata). 293, det finnast (finnst). Fjæralinor (Fjærelinor). 294, attende (bakleides, attertil). Dei tvo Riki (tvau). Vilkori. 295, hever prydd (prydt). øydaste (audslegaste, snaudaste). braadna (bræda). tvo - tri Slag (tvau - try Sl.). Venleike (Væn-). glæda (gledja). Rogn (Raun). Hægg (Hegg). 296, alar (el, eler, fostrar). Snultrevokster (Snikjevokster). 297, brukast (vert brukat). dyrkast (verta dyrkat). trivast (trivst). 298, Flodhesten (Elv-, Aa-). 299, Spermacetfeita (-). trivast (trivst). 300, Kua (Kui, el. Kyri).

Tillæg.

Noget svære Perioder: Side 32. 35. 39. 54. 70. 81. 114. 175. 203. 211.

229. 242.

Ordet "som" vilde i visse Relativsætninger hjælpe til større Tydelighed, saaledes

S. 5. 9. 15. 17. 22. 256. 266. 269.

Ordet "med", for "medan", forekommer meget ofte, saaledes S. 11. 13. 19. 21.

22. 27. 41. 44. 73. 75. 100. 112. 119. 129. 132. 135. 165. 166. 178.

184. 186. 188. 208. 216. 220. 226. 246. 251. 252. 254. 257. 258. 262.

263. 265. 268. 273. 280. 281. 286. 288. 291. 292. 294. 297.

Ordet "ser" (= serlege) forekommer S. 75. 76. 93. 96. 100. 134. 268. 285.

295. 297.

Formen "meire", for meir, S. 159. 199. 223. 228. 295.

Feilagtig Stavelsesdeling forekommer paa et Par Steder. "feng-jet" S. 74.

"tek-jet" 244. "Heng-jebru", 85. ("gj" og "kj" burde ikke adskilles).

I visse Fleertalsformer, som Kamelar, Antilopar, Æslar; Antillarne, Filippinarne

o.fl. er det tvivlsomt om Endelsen "ar" har nogen Grund, da saadanne

Ords Kjøen er ubestemt. Den tilvante Form med "er" kunde derfor gjerne

beholdes. Saaledes ogsaa: Kolonier, Præmier, Kaster og fl.

Om Forandringer i selve Texten tør jeg ikke sige noget. Dog maaskee et

Par Bemærkninger. Side 8 nævnes, at man først saae Mastetopperne; maaskee

bedre: man saae først Fjeldtopperne af et Land? - Side 59: "utan Øyar

elder Skjer - dei ero innøyrde" (Dunkelt). S. 149 "dei ganga fyreaat ogso

i det ikkje aa hava nokor Tru". - S. 204 "Elvar som koma ned gjenom

Fjellgarden" - maaskee tydeligere: koma ned igjenom ymse Skard i

Fjellgarden.

<side nr=232>

418. Kyrkjedepartementet, 14.6.1884.

Undertegnede finder ogsaa, at dette Arbeide er udført med megen Dygtighed,
og at de norske Ord og Udtryk ere valgte med megen Omhu.

Kristiania 14. Juni 1884.

I. Aasen.

419. Ola Svinndal, 19.7.1884.

Til O. Svindal.

Om Navnet Svindal kan jeg bemærke, at det allerede i gamle Skrifter
forefindes fra flere Steder, og at Skrivemaaden "Svindal" vistnok er den
rette. Navnet synes heller ikke at være saa besynderligt, naar man husker
paa, at der ogsaa er Navne, som begynde med Gris, Galte, Naut, Uxe,
Kyr, Kalv, Hund og flere lignende.

Navnet "Ola" skulde helst være skrevet Olav eller Olaf efter den gamle norske Brug.

Kristiania d. 19de Juli 1884 .

I.Aasen.

420. *Søren Julius Jensen, 20. 8. 1884.*

Til Hr. Jul. Jensen (Kjøbmand).

Om Navnet Markenrud (eller Martnarud) finder jeg ingen Besked i Skrifterne fra den Tid, da man endnu skrev ægte selvstændig norsk; derimod finder jeg fra en senere Tid noget, som vistnok her maa komme i Betragtning.

I ottende Bind af den store Brevsamling som kaldes Dipl. Norv. findes nogle Breve fra Tiden næst efter 1540, hvoraf man seer, at Høvedsmanden paa Agershuus Peder Hanson (Litle) i den Tid holdt paa at kjøbe sammen en heel Deel Jordegods paa Vestfold. I et af disse Breve, som er fra 1545 (Dipl. N. VIII, 830), hedder det, at Engelbrekt Amundson paa Grindenæs har solgt til P. Hanson "en ødegord hedder Sandvig udi Hogssogn, liggendes emellom Eid och Matmalrudt". Det sidste er vistnok meget forvansket, men antages af Udgiverne (Unger og Huitfeldt) for at være "Martnerud".

Et andet Brev fra 1546 (Dipl. VIII, 835) synes derimod at give bedre Besked. Dette Brev kundgjør, at Rolf Sæbjørnson har solgt til Høvedsmand Peder Hanson "en ødegord som heder Markmanderud" og "ligger i Hoffssogn paa Vestfollen vid Eggersvand". I dette Brev staar Navnet 5 Gange og hver Gang skrevet ligedan; paa en Udskrift har desuden staaet "Markmannerud". Dette er af Udgiverne antaget for at være "Martnerud" i Haugs Sogn paa Eker.

Den gamle Form af Navnet maa altsaa have været Markmannarud, og dette kunde i Tale let overgaae til Marknarud o. s. v. Det synes egentlig at betyde "Skovmændenes Rydning", altsaa en Plads som er ryddet af Folk fra et Sted som hedte Mork (Mark, Marker), d. e. Skoven eller Skovmarken.
Kristiania d. 20. August 84.

I. A.

<side nr=233>

421 . *Arbeidsmelding for 1884, 26.1 .1885.*

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Ligesom jeg ved de foregaaende Aarsskifter har forsøgt at give kort Beretning om mine Arbeider i Aarets Løb, saa skulde jeg ogsaa denne Gang berette noget om disse Arbeiders Gang i det nu forløbne Aar; men ved denne Leilighed kommer jeg nu, som saa ofte forhen, til at beklage, at Arbeidet har gaaet meget seent, og at der i det hele er kun lidet udrettet.

Det eneste Arbeide, som er blevet nogenlunde fuldført, er en Samling af Bidrag til Folkesprogets Historie. I Fortalen til min sidste Ordbog havde jeg kortelig omtalt nogle Forfattere, som i de sidste Aarhundreder havde skrevet om vort Almuesprog eller givet Ordsamlinger deraf; og senere er jeg da bleven tilraadet at optage disse Bemærkninger paa ny og bearbejde dem noget mere udførlig, saa at de kunde udgives som en særskilt Afhandling. Dette kunde jeg da ogsaa have Lyst til, saa meget mere som jeg derved vilde faae Leilighed til at benytte meget mere af de mange Optegnelser, som jeg efterhaanden havde gjort af disse Forfatteres Skrifter. Men da jeg nu ogsaa havde en Mængde Optegnelser af Skrifter fra den foregaaende Tid og fornemmelig af det norske Diplomatarium, saa syntes det mig bedst at bearbejde noget af dette Stof og opstille dette som det første Afsnit af den paatænkte Afhandling, saa at det kunde tjene til at give en vis Oversigt af Bogmaalets Overgang fra Norsk til Dansk. Denne første Afdeling skulde altsaa handle om Nordmændenes Behandling af deres eget Sprog i Tiden før Reformationen og især i det 15de Aarhundrede. Den anden Deel skulde omtale enkelte norske Forfatteres Ytringer om Almuesproget og især Forfatterens Brug og Behandling af norske Ord. Og hertil skulde da føies en tredje Afdeling om, hvorledes Sproget har holdt sig hos Almuen, efterat det ikke længere havde det nationale Bogmaal at støtte sig til. Den hele Afhandling er nu paa en Maade færdig og renskrevet, med Undtagelse af et Par Blade i Slutningen, som jeg ikke fik færdige til Aarets Udgang. Det hele er imidlertid meget kortfattet, saa at det ikke just vil blive nogen stor Bog; maaskee kunde det ogsaa blive optaget i et eller andet af vore Tidsskrifter.

Næst efter dette havde jeg tænkt at fuldføre et andet Arbeide, som ogsaa har været nævnt i en af mine tidligere Beretninger, nemlig en Fortegnelse over Dyrenes norske Navne i Lighed med den Fortegnelse over norske Plantenavne, som jeg for nogle Aar siden lod udkomme i Trykken. Disse Plantenavne have mange ønsket at see optrykte og udgivne for sig selv; imidlertid vilde jeg dog lade dette staae hen, indtil jeg kunde faae Leilighed til at udarbejde en lignende Fortegnelse over Dyrenes Navne, saa at det hele kunde blive en Opstilling af samtlige norske Benævnelser for baade Dyr og Planter, altsaa et Slags naturhistorisk Navnebog. Hvad der mest har tilskyndet mig

<side nr=234>

til dette Forsøg, er den Omstændighed, at de naturhistoriske Navne blive saa skjødesløst behandlede i vore Bøger og Blade, idet man dels optager et af de ubekvemmeste norske Navne, og dels opstiller Navnet i den sletteste Dialektform. Et foreløbigt Udkast til en norsk Navneliste for Dyreriget har

jeg allerede i lang Tid havt, og jeg har endog et Par Gange omarbejdet samme paa Grund af de Forandringer, som efterhaanden ere tilkomne i den systematiske Ordning; men alligevel har der altid været noget dunkelt og uvist, som jeg behøvede nøiere Oplysning om. I forrige Aar (1883) foretog jeg endog en Reise i denne Hensigt, og i det sidste Aar havde jeg ogsaa tænkt paa noget lignende; men i den Tid, som var bestemt til Reisen, var jeg uheldigvis besværet af en langvarig Øiensvagthed, saa at Planen maatte opgives. Alligevel kunde nok denne Fortegnelse fuldføres med det Materiale, som nu er forhaanden; og om der ogsaa skulde mangle adskilligt i Fuldstændighed eller i videnskabelig Nøiagtighed, kunde dog Forsøget endda være til Nytte, ialfald som Grundlag til en senere Bearbejdelse.

Imidlertid faar jeg da ikke forglemme det Arbejde, som mange nu ville ansee som det nødvendigeste af alle, nemlig Fuldførelsen af den dansk-norske Ordbog. Et foreløbigt Anlæg dertil er rigtignok fuldført og var allerede afsluttet for halvandet Aar siden; men dette Udkast behøvede en grundig Bearbejdelse, og dermed er jeg desværre endnu ikke kommen i Gang, dels fordi jeg gruede for Arbejdets Langvarighed, og fordi der var andre Arbejder, som kunde blive snarere færdige, dels ogsaa derfor, at jeg havde ventet paa lidt mere Materiale af de Ordsamlinger, som ere gjorte i de sidste Aar og som endnu ikke ere komne for Lyset. Desuden har jeg da ogsaa nogen Mistillid til mig selv ved dette Arbejde, fordi jeg saa ofte finder Feil i de Oversættelser, som jeg forhen har foreslaaet; det hender mig ikke sjelden, at naar jeg det ene Aar har opstillet en Oversættelse af visse fremmede Udtryk, saa finder jeg et andet Aar, at denne Oversættelse netop var uheldig, og at der vilde findes en langt bedre Udvei. Men dette er da noget, som vel altid vil finde Sted og som altsaa ikke burde afskrække fra et Forsøg til en endelig Fuldførelse af det paatænkte Arbejde.

Som en Aarsag til, at Arbejdet i dette Aar har havt saa liden Fremgang, kan jeg ogsaa anføre, at jeg i de sidste Tider har faaet saa meget at bestille med Gjennemsyn af andre Forfatteres Skrifter, blandt andet af Manuskripter fra det Norske Samlag og fra Vestmannalaget. Saadanne Gjennemsyn kunde nok rettelig affærdiges, naar der ikke blev saa mange skriftlige Bemærkninger at gjøre ved de forelagte Skrifter; men disse Bemærkninger optage ofte altfor megen Tid og ere desuden en kjedelig Bestilling, da man saa ofte maa gjøre de samme Bemærkninger ved det ene Skrift som ved det andet.

En anden Aarsag til Arbejdets Forsinkelse er det ogsaa, at jeg til visse Tider, især i den koldeste og mørkeste Aarstid, er saa ilde skikket til at skrive, da nogen

Svækkelse paa Synet, saavelsom en gammel Svaghed i Fingrene ofte gjør, at Skrivning falder mig besværlig. Dette er da noget uheldigt, da der, foruden det forhen omtalte, endnu var meget, som jeg havde tænkt at skrive, blandt andet min Afhandling om Landsmaalet med Advarsel mod alt det Fuskerie, som idelig vil indsnige sig deri fra det forfuskede Bymaal, hvorved der saa gjerne vil danne sig et Gadesprog, som hverken er norsk eller dansk. Imidlertid maa jeg da først og fremst tænke paa en Fuldførelse af de nødvendigeste Arbeider, og saa faar det da beroe paa, hvorvidt der vil levnes mig Tid og Kræfter til at bringe disse Sager til nogen Fuldendelse.

Christiania den 26de Januar 1885.

Ærbødigst

I. Aasen

422. Stortinget. Stipendtilråding for Chr. B. Vidsteen, 26.2.1885

Efter et Gjennemsyn af Hr. Vidsteen's "Oplysninger om Bygdemaalene i Søndhordland", og af hans senere tilkomne "Oplysninger om Vossemaalet", finder jeg at disse Skrifter vidne om en alvorlig Interesse for Sagen og om et fortroligt Kjendskab til Folkesprogets Regler og indre Sammenhæng. Rigtignok kunde jeg synes, at der tildeels er lagt vel megen Vægt paa enkelte Smaating, saasom paa visse ubetydelige Egenheder i Udtalen, som kunne opfattes paa noget forskjellig Maade; men i det hele maa dog disse Skrifter ansees som et meget nyttigt Arbeide, især ved den deri meddeelte udførlige Fremstilling af disse Dialekters Ordformer og Bøiningsformer; desuden viser det sig ogsaa, at Forfatteren er meget villig til at rette og forbedre sit Arbeide, saa snart nye Oplysninger tilbyde sig. Da jeg nu hører, at Forfatteren, hvis han havde Leilighed dertil, ogsaa gjerne vilde foretage en lignende Undersøgelse af Folkesproget i Hardanger, saa tror jeg, at det vilde være godt, om han kunde faae nogen Understøttelse dertil, da det vilde være særdeles ønskeligt, om disse fortrinlige Dialekter kunde engang faae en ret grundig Undersøgelse.

Kristiania den 26de Februar 1885.

Ivar Aasen.

423. Matias Skard, 10. 6. 1885.

Hr. M. Skard.

Nu faar jeg da ikke længere forsømme at sende de modtagne Sange tilbage. Jeg tør ikke foreslaae nogen stor Forandring, men kun nævne enkelte Punkter til at tænke lidt nærmere paa. Saaledes følgende:

S. 2. "der Dag ikkje tryt". Maaskee bedre: der tryt ikkje Dag o. s. v.

S. 3. "til Vaardag verdt kvar Vetter vend". For mange V'er.

S. 5. "ein Fader ynkast eigi Ætt". Da "ynkast" her gaar lige paa Objektet, bliver det noget ubekvemt.

S. 6. "vaar Skapnad mun han skoda". Kan let misforstaaes.

ib. "me er 'kje meir aa sjaa". Falder noget ubekvemt.

S. 8. "i Skuggedalen myrke inn". Kunde omsættes: i myrke Skuggedalen inn.

S. 11. "Skjelk det skyt" o. s. v. Maaskee bedre: det skyt Skjelk. Ellers veed jeg ikke vist, om Ordet Skjelk nu er i Brug; det skal have været brugt i Indherred og findes hos ældre Forfattere.

S. 12. "til yttaste Hamn". Dette "yttaste" er ikke nogen god Form; ogsaa "yterste" er noget tvivlsomt. Gammelnorske Former ere u t a r s t e og y t s t e (ýzte).

Enkelte Riim kunde vel, strengt taget, kaldes ufuldkomne, saasom: renn og Grend (S. 1), stend og enn (1), enda og kjenna (6), Ætt og sett (5), raada og skoda (6), Smil og vil (10). Men da man her ikke kan rime saa let som i Dansken, faar vel enkelte saadanne Mangler taales; dog burde man undgaae dem saa meget som muligt for ikke at give et daarligt Exempel. I eet Tilfælde synes jeg, at man ikke skulde tage det saa strengt med Rimet, nemlig i Endelser med "r" mod Endelse uden "r"; saaledes vilde jeg her paa Side 2 helst sætte "me tala", uagtet det skal svare til D a l a r og S a l a r . Jeg kan ikke lide dette "r" i Fleertal af Verbet, blandt andet derfor at vi allerede før have for meget af denne "nordiske Rhotacismus", som fremmede Sprogmand laste os for.

Af enkelte andre Smaating kunde jeg nævne følgende. Ordet "Fryd" (S. 10) er vel meget dansk; Ordet "evig" (2, 3) ligesaa. - "fjaag" (S. 7) er sikkert nok en Dialektform af fjelg (et gammelt fjælgr). "haag" er ogsaa nu en Dialektform, men har dog god og gammel Grund. - "Morgnen" (i Morgnen raude, S. 1), vel bedre Morgon' (med Apostrof). "Nordhimlen" (12), bedre Nordhimmel'n. - Vatten (11) har rigtignok Støtte i den svenske Skrivemaade, men føier sig for meget efter en slap Udtale. - "eit Syn" (13), bedre: ei Syn. - Ved Ordet "Taare" er der nogen Vaklen: Taare (S. 2), Taar, Taaror og Taara (S. 10); men Ordet kan rigtignok siges at have to Former.

Ved de Ord "Ulv og Lamb i grøne Vangen leikad' saman utan Kiv" (S. 9) har jeg havt nogen Tvivl, om dette Billede virkelig kunde anvendes i Skildringen af en forgangen Tilstand, da jeg nemlig har troet, at det kun skulde gjælde i en profetisk Forudsigelse om Tingenes Forvandling (efter Esaias 11, 6 og 65, 25) og altsaa som et Billede for en tilkommende Lykke.

Men hermed faar jeg da slutte. Jeg maa bede undskyldt, at jeg skriver utydeligt, da det ofte nu falder mig besværligt at skrive.

Kristiania den 10 Juni 1885.

I. Aasen.

<side nr=237>

424. *Nordahl Rolfsen, 29. 6. 1885.*

Til Nordahl Rolfsen (Bergen).

Til Svar paa Deres venlige Anmodning maa jeg tillade mig at sige, at jeg har meget imod at blive omtalt imellem de norske Digtere. Jeg har rigtignok skrevet enkelte Vers og endog ladet dem trykke, idet jeg tænkte, at de kunde staae uden Navn som saa mange andre Vers eller Riim i vore Blade og Bøger. Imidlertid har jeg den eene Gang efter den anden seet saadanne Vers aftrykte med mit Navn tilføiet, og dette har jeg da ikke været synderlig vel fornøiet med. Jeg har ikke villet give mig ud for nogen Digter, og jeg kan just ikke troe, at de rette Digtere ville ansee mig som en av deres Jævnlige. Alligevel har jeg endog i udenlandske Skrifter seet mig nævnt. som Digter og endog med en lang Biographie (hvor der sædvanlig var noget urigtigt), medens derimod adskillige andre Forfattere, som have arbeidet lige saa meget, vare enten kun løselig nævnt eller ogsaa ganske forbigaaede. Og saa har jeg da ved flere Leiligheder faaet Begjæring om at skaffe et Portræt; men dette har jeg da altid afslaaet, da jeg syntes at dette var at gaae altfor vidt i at paakalde Folks Opmærksomhed for sin egen Person, saa meget mere som jeg vidste, at saadanne Billedsamlinger altid give Anledning til megen Sladder og unyttig Snak. For alt saadant bliver jeg nu rigtignok anseet som en Særling; men saa trøster jeg mig med, at dermed er der da ingen Skade skeet.

Jeg beder om Undskyldning for min Frihed.

Kr. den 29de Juni 85

I.A.

425. *Ketil Graver, 15. 9. 1885.*

Til Hr. Graver (Fyrisdal).

Med Navnet Thorgils er Tilfældet det samme som ved saa mange andre Navne, at Betydningen er noget svævende og usikker, saa at den kan opfattes paa flere Maader. Gils ansees som en anden Form af Gisl, som falder sammen med Navnet Gisle. I vore ældste Skrifter findes ogsaa i nogle faa Tilfælde Þorgisl, men ellers sædvanlig Þorgils og i adskillige Breve ogsaa Þorgyls og Þorgjuls. Det gamle Gisl betyder nok egentlig Gidsel eller Person, som staar i Borgen for at en Fredsslutning ikke skal blive brudt; imidlertid kan Ordet ogsaa have en anden Mening, nemlig: en Bevogter, Iagttager, eller omtrent som Gjæter.

Da nu Torgils ialfald er en fuldkomnere Form end Torjuls eller Torjus, vil det vistnok være rigtigst at skrive Torgils (Th.), og vel ogsaa at bruge en saadan Form (Torgjils) i Dagligtalen, saafremt de nærmest Vedkommende vilde vænne sig dertil og være fornøiede dermed. Imidlertid er da Forskjellen

<side nr=238>

i Formerne ikke synderlig stor, og for Navnets Brug i Dagligtalen kan den ene Form være omtrent lige god som den anden.

Kristiania den 15 Sept. 85.

I. A.

426. *Fråsegn om Christian Bang Vidsteen: "Ordbog over Bygdemaalene i Søndhordland", 2. 11. 1885.*

For Hr. Vidsteen.

Da Hr. Vidsteen har givet mig Leilighed til at gennemsee den færdige Deel af hans Ordbog over Bygdemaalene i Søndhordland, og han derhos har yttret Ønske om, at jeg skulde skrive nogle Ord, om hvad jeg syntes om dette Skrift, saa kan jeg i den Anledning sige, at jeg anseer det som et fortræffeligt Arbeide, som overalt bærer Præg af Paalidelighed og en klar Opfatning. For dem, som ere Velyndere af Folkesproget og ønske at studere det nogenledes grundigt, vilde det derfor være ønskeligt, om Bogen kunde komme paa Prent; derimod kan det være tvivlsomt, om den ellers kunde faae nogen synderlig Afsætning, da de mange Henviisninger til en anden Ordbog ville synes noget besværlige, og de mange Dobbeltformer (eller Opstillinger af Ordene i to Former) ogsaa ville gjøre Bogen noget stor og maaskee medføre nogen Vanskelighed ved Trykningen paa Grund af den Mængde Typer, som dertil vil behøves. Imidlertid kunde der maaskee blive Leilighed til at undgaae en Deel af disse Dobbeltformer, saa at Bogen derved kunde blive noget mindre og bekvemmere til almindelig Benyttelse.

Kristiania den 2den November 1885.

427. *Georg Julius Justus Sauerwein, 16. 11. 1885.*

Til Dr. Sauerwein

En af vore Venner har nylig paamindet mig om, at jeg burde have sendt Dem en Hilsning eller skrevet nogle Ord til Dem, og dette var da ogsaa rimeligt nok; thi jeg maa da virkelig tilstaae, at jeg alt for længe har forsømt at lade Dem høre noget fra mig. Aarsagen er nu dels den, at jeg jævnlig er bleven hindret ved disse Afbrydelser og Udretninger som altid komme saa uventet paa, og dels den at jeg ofte bliver hindret ved en vis Lammelse eller Svaghed i Fingrene, saa at det ofte falder mig meget besværligt

at skrive.

Det er nu allerede længe siden jeg [fik] tilsendt en Bog, kaldet "Noch etwas mehr Licht" o.s.v. Jeg sluttede strax, at dette maatte være fra Dem, men jeg vidste ikke rigtig hvor De var henne, eller om De virkelig var her i Landet. Imidlertid læste jeg Bogen med stor Glæde; thi det gjør mig nu altid saa godt at høre et Forsvar for disse smaa Folkeslag, som ved en eller

<side nr=239>

anden politisk Sammenkobling ere blevne hindrede fra at bruge sit rette nedarvede Sprog. Det er da det samme Tilfælde som med vort eget Folk her i Landet.

Senere fik jeg da see, at Deres "Frie Viso" var udkomne og jeg var da naturligviis strax ude og skaffede mig Bogen. Jeg læste den da ogsaa med megen Fornøjelse, idet jeg især lagde Mærke til Behandlingen af Formerne, som [jeg] da ogsaa fandt at være meget omhyggelig og nøiagtig. At Morgenbladet i sin Anmeldelse behandler Bogen med sædvanligt Overmod, var just hvad man kunde vente, da dette Blad altid har larmet mod alt "Maalstræv", og da nu den nye Regjering har viist sig noget venlig mod dette Stræv, kunde dette ogsaa give Anledning til at sige Regjeringen adskillige Fornærmelser. Ellers hører jeg nu, at der skal komme en Anmeldelse i Dagbladet fra M. Skard, og da kan man dog engang vente al velvillig Omtale &c.

Endelig fik jeg da ogsaa Deres Brev fra Dovre af 10de Okt. og jeg gik da næste Dag til Dagbladets Redaktør for at tale om Sagen, men da var allerede Deres indsendte Stykke trykt i Dagbladet den foregaaende Aften. Imidlertid har jeg ventet, at der skulde komme noget mere, nemlig Deres "Bersøgle Visor", som jeg ogsaa mærkede at Redaktøren allerede havde modtaget.

Jeg kunde nok have Lyst til at skrive mere, men som før sagt falder det mig ofte besværligt at skrive, især i disse korte og mørke Vinterdage. Jeg maa derfor fatte mig kort. Beder tilsidst om Undskyldning for, at jeg saalænge har forsømt at sende Dem en Hilsning.

Kr. den 16de November 1885.

Ærbødigst

I.A.

428. Arbeidsmelding for 1885, 27. 1. 1886.

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

Efter den hidtil fulgte Sædvane skulde jeg ved denne Tid afgive en kort Beretning om mine Arbeider i det forløbne Aar; men idet jeg skal forsøge derpaa, maa jeg tilstaae, at der er kun lidet at berette om, og at ialfald ikke noget af mine skriftlige Arbeider i dette Aar er kommet for Lyset.

I min Beretning ved forrige Aarsskifte omtalte jeg, at jeg havde udarbejdet en Afhandling, som indeholdt adskillige Optegnelser og Bidrag til vort Folkesprogs Historie, og hvori jeg havde søgt at vise, hvorledes norske Former havde holdt sig nogenlunde til henimod Reformationstiden, men efter den Tid fordunkledes og forsvandt af den skriftlige Brug, saa at en Mindelse om det gamle Sprog tilsidst kun viste sig i enkelte Ord og Talemaader hos en og anden af de norske Forfattere. Denne Afhandling syntes mig at være for liden til særskilt Udgivelse og derimod mere passende til Indførelse i et eller andet

<side nr=240>

Tidsskrift, saasom i det af Dialektforeningen (Norvegia) bebudede Hefteskrift. Imidlertid har der endnu ikke været nogen bekvem Leilighed til at faae Afhandlingen udgiven paa denne Maade, og saaledes er den da indtil videre bleven henliggende utrykt.

I Slutningen af denne Afhandling havde jeg ogsaa tilføiet et Stykke om Folkesprogets nuværende Stilling; men efter nærmere Overveielse fandt jeg, at dette Stykke helst burde adskilles fra denne Afhandling og udarbejdes til en ny Afhandling, som netop burde være skreven i selve Landsmaalet eller i det rene og fuldkomne Folkesprog. Det nye Stykke skulde da være en "Rettleiding" eller kort Veiledning til en rigtig Opfatning af Folkesproget og til et bedre Skjøn paa dets Behandling i Skrift. Skjønt jeg allerede før har skrevet meget om denne Sag, syntes det mig dog, at en Paamindelse derom nu var meget nødvendig, da der idelig gjøres Forsøg til nye Omstøbninger, som jævnlig føre til en Forvanskning i Sprogformen, idet man altid kun tager Hensyn til en skjødesløs Hverdagstale og derimod vrager de vigtigste og bedst begrundede Former. Og denne Skjødesløshed bestyrkes da ogsaa altid ved Exemplet fra vort Bogsprog og Bysprog, hvor alt synes at gaae ud paa en Afskaffelse af al Grammatik og en stadig Berigelse med nye og besynderlige Udtryk, som hverken ere norske eller danske. Saadan Forfuskelse vil man nu vel aldrig blive ganske fri for; men det kunde dog være nyttigt at gjøre tænksomme Læsere opmærksomme paa noget af det Fuskerværk, som jævnlig truer med at komme i Mode. Imidlertid er jeg da ikke kommen videre med dette Forsøg end kun til at skrive et foreløbigt Udkast, som ellers vil behøve megen Bearbejdelse og videre Udfyldning.

Med Arbejdet paa den længe paatankte dansk-norske Ordbog er det endnu ikke kommet videre, end som tidligere har været berettet. Et Udkast dertil er rigtignok gjort for et Par Aar siden, for at der dog i det mindste skulde være et Grundlag til senere Bearbejdelse; men dette Udkast indeholder kun det danske Ordregister med Tilføielse af et eller flere af de tilsvarende norske

Ord for hvert af de danske. Der mangler altsaa en Udfyldning for enkelte Ords forskjellige Betydninger og for de dertil hørende særegne Talemaader. At denne Bearbejdelse ikke for Alvor er bleven foretagen, har havt forskjellige Grunde, som ved tidligere Leilighed have været omtalte, og deriblandt ogsaa den, at jeg længe har ventet paa et større Ordforraad af de Ordsamlinger, som i de senere Aar ere tilveiebragte af andre Samlere, men som endnu ikke ere komne for Lyset.

Mine Samlinger af Tillæg til den norske Ordbog ere i de sidste Aar ikke blevne synderlig forøgede, og jeg har da heller ikke gjort mig saa megen Umage derfor som forhen, idet jeg har beroliget mig med, at der nu er flere som fortsætte med at samle saadanne Tillæg. Imidlertid har jeg dog benyttet Leiligheden til at optegne de mærkeligste nye Ord af de Ordsamlinger, som

<side nr=241>

have været mig foreviste, blandt hvilke jeg især kan nævne en betydelig Samling fra Søndhordland af Hr. Chr. Vidsteen. Af saadanne Ordsamlinger seer jeg da ogsaa, hvad jeg netop havde ventet, at der ogsaa ofte kan behøves visse Tillæg og Forbedringer til mine Forklaringer i den norske Ordbog.

En særskilt Fortegnelse over de norske Benævnelser paa Dyr og Planter er et Arbejde, som jeg i lange Tider har havt i Tanke; og en Deel af mine Optegnelser dertil er da ogsaa for mange Aar siden udkommen under Titel af "Norske Plantenavne". Da dette Stykke var indført i et Tidsskrift (Budstikken 1860), og der senere har været Ønske om, at det skulde udgives som en Bog for sig selv, saa syntes jeg, at i dette Tilfælde burde ogsaa Dyrenes Navne tages med, saa meget mere som der i den skriftlige Brug af de norske Navne, f. Ex. paa Fugle og Fiske, ofte viser sig en stor Skjødesløshed, idet man jævnlig bruger et slettere Navn i Stedet for et bedre, eller en forvansket Dialektform i Stedet for den rette og fuldkomne Form. Jeg har derfor flere Gange taget denne Navnerække for mig til Behandling og har ogsaa i dette Aar syslet noget dermed; dog er det endnu ikke kommet til nogen endelig Bearbejdelse, dels fordi jeg altid har ventet paa flere Oplysninger, og dels fordi det undertiden, paa Grund af en vis Svaghed eller Lammelse i Fingrene, har faldet mig vanskeligt at skrive sikkert og tydeligt, hvilket netop her vilde behøves, især ved de mange systematiske Navne, som høre med til en saadan Afhandling. Imidlertid har jeg dog endnu ikke villet opgive dette Forsøg.

Nogen Tid er ogsaa i dette Aar bleven anvendt til Deeltagelse i Gjennemsynet af den foretagne Oversættelse af en Deel af det nye Testamente i Landsmaalet. Og saadanne Gjennemsyn optage da ogsaa temmelig megen Tid, da

det her fornemmelig gjælder om en omhyggelig Raadførsel angaaende Valget af de bedste Ord og Udtryk, og det desuden saa ofte træffer til, at de bekvemteste Ord ikke just ere almindelig bekjendte.

For det første kommer jeg nu til at forsøge paa en Fuldførelse af den førømtalte Afhandling om Folkesprogets Behandling i Skrift, og for øvrigt vilde der da være mangt og meget at gjøre, saafremt jeg kunde faae Arbeidet til at gaae nogenlunde fremad. Egentlig burde jeg vel helst have drevet paa med Bearbejdelsen af den dansk-norske Ordbog; men det gaar sædvanlig saa, at jeg gruer for at tage fat paa saadanne langvarige Arbeider, da det altsammen pleier at gaae saa beklagelig seent.

Christiania den 27de Januar 1886.

Arbødigst

I. Aasen

<side nr=242>

429. Sivert Steinnes, 15.2.1886.

Kjære Broder.

Det var mig da ret inderlig kjært, at jeg engang fik see nogle Ord fra dig og vide noget om din Helbreds-Tilstand. Jeg har saa sjelden hørt noget fra dig, og det var da ogsaa rimeligt nok, da jeg saa lenge har forsømt at skrive til dig; jeg har altid havt saa meget andet at skrive, at jeg syntes, jeg aldrig havde Tid til noget sligt som at skrive Breve, og besynderlig nok har netop Brevskrivning faldet mig mere besværlig end al anden Skrivning. Og nu i de sidste Aar falder da al Slags Skrivning mig besværlig, da jeg tidt og ofte er saa skjælvhændt og saa lam i Fingrene, at jeg har stor Møie for at skyve Pennen og skrive tydeligt.

Jeg har ret ofte ønsket, at det kunde lave sig saa, at vi kunde træffe sammen og tale med hverandre; og det samme seer jeg da, at ogsaa du har ønsket. For nogle Aar siden gjorde jeg adskillige Reiser i Sommertiden, og da kunde jeg ogsaa have gjort et Besøg paa Søndmør; men saa syntes jeg altid, at det var mere nødvendigt for mig at reise paa andre Steder. Og nu i de sidste Aar har jeg ikke kommet ud paa nogen lang Reise, da jeg altid syntes, at jeg burde benytte den lyse Sommertid til Fuldførelse af nogle skriftlige Arbeider, som jeg ikke har faaet rigtig i Gang om Vinteren, da baade Mørket og Kulden har været mig meget hinderlige. Og saa synes jeg altid, at jeg endnu har meget Arbeide ugjort, saa at jeg ofte beklager mig over, at jeg udretter saa lidet. Jeg læser meget og samler altid Kundskab; men dette er da ikke til nogen synderlig Nytte saa længe som jeg ikke kan bruge denne Kundskab til Oplysning for andre Folk.

Da jeg nu saa sjelden har hørt noget fra Hjembygden, saa har jeg nok ikke altid vidst rigtig Besked om din Familie eller dine Børn. Nu fik jeg da nylig høre, at din Søn havde holdt Bryllup og skulde flytte ind til Hovden; og saa fik jeg da ogsaa en reent uventet Sending, nemlig en Prøve af Bryllups Ølet, som Maurits Aarflot havde havt den Umage at bringe med sig paa Reisen. Jeg har endnu ikke havt Leilighed til at takke for Sendingen, men haaber, at det kan skee senere, naar det falder mig lettere at skrive.

Jeg hører, at din Søn er i Forlegenhed for Penge; og det kunde da være nok saa rimeligt at vente, at jeg kunde ville hjælpe ham noget. Rigtignok er her saa mange Raab om Pengehjælp til visse Personer og visse Familier eller til et og andet Velgjørenheds-Værk, saa man ofte kan blive rigtig brydd af det. Men alligevel faar jeg dog denne Gang see til, om jeg kunde gjøre nogen Hjælp. Det kommer nu an paa, hvor stor Sum det gjælder om; jeg veed ikke ret, hvor meget han kunde behøve; men dette faar jeg vel senere vide nærmere Besked om.

Jeg faar sige, at jeg lever vel, om endog nogen Svaghed af og til vil indfinde

<side nr=243>

sig. Jeg svækkes paa Synet og taaler lidet af Kulden, og saa faar jeg da ogsaa mangan stærk Ryk af Krimtsyge og Hoste. Imidlertid faar jeg være glad, saa længe jeg er nogenlunde frisk paa Foden og kan gaae mine Arinder i Byen uden nogen Uleilighed.

Men jeg faar see til at slutte, og jeg er ræd for, at jeg skriver saa utydeligt, at Folk ikke kan læse det. Og tilsidst maa jeg da ønske, at du maa finde Trøst i din Svaghed med et godt Haab og Hengivenhed i Guds Villie.
Kristiania den 15de Februar 1886.

Ivar Andreas Aasen.

430. Marius Hægstad, 17. 3. 1886.

Til M. Hægstad.

Det er nu gaaet en lang Tid siden jeg fik Deres Brev, og jeg maa beklage, at jeg endnu ikke har kunnet give noget Svar derpaa, da jeg nu i en Maanedes Tid har været saa sygelig at jeg ikke har kommet i Gang med at skrive noget.

Det glæder mig at høre, at De nu har Leilighed til at give en ny Udgave af Deres lille Grammatik. Deres Maallære har jeg i sin Tid læst med Fornøielse, og især var jeg glad ved at see, at den holder sig fast til de gamle Former og ikke indlader sig paa disse foregivne Lettelser, som man nu driver saa meget med, og som egentlig kun gaa ud paa at føie sig efter den mest magelige og slappe Hverdagstale, hvorved Sproget kommer til at see ud som et Bygdemaal

uden Sammenhæng med noget ældre Land[s]sprog. Vistnok er der enkelte Punkter (f. Ex. visse Fleertals-Endelser), hvor det kan være tvivlsomt, om man altid skulde holde sig strengt til den ældste Form; men det er da kun Smaating, som det ikke er nogen synderlig Fare ved, hvor det ene kan være omtrent lige godt som det andet. Derimod vilde det være en farlig Ting at opstille den Grundsætning, at man kun skal holde sig til den mest bekjendte og almindelige Brug, om endog denne netop er den mest forvanskede. Dette forekommer mig at være noget ligt, som om man i andre Sprog, f. Ex. Tydsk eller Fransk, vilde foreslaae at bortkaste alle de Former, som falde besværlige for Udlændinger. Jeg har tænkt at skrive en hel Bog om denne, Sag, men jeg bliver nu aldrig færdig med nogen Ting.

Med Hensyn til Reglernes Opstilling synes jeg, at Ordningen i Deres Maallære er meget god. Rigtignok kunde der maaskee være Tvivl, om det i en saa liden Bog skulde være nødvendigt at anføre alle smaa Afvigelser fra Hovedreglerne, saasom at opregne alle de Navneord, som kunne faae en liden Afvigelse i Fleertal, eller at opregne alle de Verber, som kunne have stærk Bøining, om endog flere af disse Verber ere lidet bekjendte eller have noget usikre Former. Men dette vil nu beroe paa et Skjøn, og mange ville vel synes, at det er bedst at medtage saa meget som muligt.

<side nr=244>

Med de grammatikalske Benævnelser vil der vel altid være en Vanskelighed, da mange af dem ikke godt kunne ombyttes med norske Ord. Om de nye danske Benævnelser, som nogle Skolemestere synes at finde Smag i, maa jeg sige, at flere af dem synes mig meget ubekvemme, og jeg har ofte undret mig over, at en slig Sprogmand som Rask har kunnet optage saadanne Navne som: Stedord, Tillægsord; Gjenstandsform, Hensynsform; Biform, Tillægsform o. s. v. Jeg havde selv engang tænkt at skrive en liden Grammatik i Landsmaalet og deri at opstille en heel Række af norske Benævnelser, saasom Lagord (Adj.), Fyllingsord (Adv.), Nemnefall (Nom.), Motfall (Akkus.), Sidefall (Dat.), Samtid (Præs.), Fyretid (Præt.), Visslag? (Ind.), Vonelag (Konj.), Bønelag (Imper.), o. s. v. Men der blev ikke noget af det, og det var vel ogsaa bedet, for det vilde nok ikke vare længe, før jeg selv blev misfornøiet med mine egne Forslag og vilde ønske dem ombyttede. Det visseste er, at vi indtil videre blive nødt til at beholde en Deel af de latinske Navne og især saadanne som ere meget vanskelige at ombytte med andre Ord, saasom Pronomen, Artikel, Indikativ og fl.

Det er sandt: jeg har nu i mere end et Aars Tid modtaget Bladet Dag uden at sende saa meget som engang Tak derfor. Men jeg er nu ogsaa ellers noget

forsømmelig, og saa falder det mig nu altid saa besværligt at skrive. Jeg maae ellers sige, at jeg synes meget godt om Bladet med Undtagelse af de latinske Bogstaver, som altid støde mig, især i alle Skrifter for Folket eller Almuen.

Kr. den 17de Marts 1886.

431. Sivert Steinnes, 22. 5. 1886.

Kjære Broder.

Da jeg havde faaet dit sidste Brev, tænkte jeg, at jeg strax burde skrive nogle Ord til Svar derpaa; men alligevel er der dog endnu ikke brevet noget af det. Jeg kom nemlig til at tænke paa, at det allerbedste vilde nu være, om jeg kunde foretage en Reise til Søndmør; da kunde vi baade faae tale sammen, og da kunde ogsaa de andre Sager blive afgjorte paa den bekvemmeste Maade. Rigtignok er jeg bleven kjed af Reiser og synes, at jeg aldrig kan trives med nogen Uro eller Forandring i den daglige Levemaade; og desuden var jeg ogsaa i denne Vinter længe sygelig af stærk Forkjølelse og dermed følgende Svaghed; men da jeg nu i den sidste Tid har været frisk igjen, saa har jeg dermed faaet et bedre Mod, og da man nu ogsaa kan reise langt mere mageligt end i forrige Tider, saa troer jeg, at jeg faar vove til og gjøre et Forsøg alligevel. Det kunde da ogsaa være fornøieligt for mig at see ind i Ørsten og standse der for en to - tre Dage. Imidlertid veed jeg ikke rigtig, hvor snart jeg kan slippe løs, da jeg nemlig skulde være med i en vis

<side nr=245>

Kommission, som har nogle langvarige Forretninger at udføre. Det vil vel neppe falde mig beleiligt at komme ud, førend ved Jonsøke-Tid; men efter hvad jeg syntes at mærke af dit sidste Brev, har jeg Haab om, at du kommer til at leve endnu en Tid fremefter, saa at det endnu ikke skulde være saa stor Hast med denne Reise. Hvis det imidlertid skulde haste meget med de omtalte Pengesager, kunde jeg ønske at høre nogle Ord derom med det første.

Vær imidlertid hjertelig hilset.

Kristiania den 22de Mai 1886.

Ivar Andreas Aasen.

Jeg maa bede om Undskyldning for, at jeg skriver saa utydeligt; det er nemlig til visse Tider at jeg plages af Skjælv i Hænderne.

432. Mons Litler, 4. 12. 1886.

Hr. M. Litlere.

Det drog lenge, fyrr eg kom til aa svara paa Brevet Dykkar. Eg heve havt

so mange Hefte og Hindringar, at det var ingen Ende paa; og so heve [eg] daa alltid voret illa upplagd til aa skriva, som eg no oftaste er, og alltid mest i slike stutte og myrke Dagar, som det er paa denne Aarsens Tid.

Etter Dykkar Aaminning um ei ny Utgaava av "Ervingen" heve eg talat med Statsrevisor Hølaas, som no er Formann i "Det norske Samlaget", og han heve dertil svaret, at det vel ikkje kunde vera nokot stort til Hinder fyre, at Samlaget kunde yverlata den nye Utgaava til ein annan Forleggjar; men siden dette Stykket no eingong er komet under det norske Samlaget, so kunde det vera godt aa hava det endaa ei Stund frametter. Detta, tykkjer eg, kann vera rimelegt nog, og so trur eg no og, at det ikkje hastar so myket endaa med ei ny Utgaava. Elles heve eg no ikkje tenkt nokot større paa det, utan fyre so vidt, at eg, i Tilfelle av ei ny Utgaava, vilde gjerna hava gjort ei liti Vending elder Retting paa ei tvo - tri Stader i Stykket. Men detta er no vel litet Gagn i, daa eg alltid seer, at Folk aldri bry seg um dei nye Utgaavorna. No helda dei paa fort veg aa taka upp slike Stykke i sine nye Lesebøker og Songbøker; men alltid er det berre Avtrykk etter fyrste Utgaava, so som no sidst i Rolfsens "Norske Digtere", der det er innkomne nokre Vers av Ervingen etter fyrste Utgaava, um endaa der er nye Utgaavor, som skulde vera myket betre. Paa den Maaten vil alt Arbeid paa Retting og Umbøting vera spillt og gagnlaust.

Der er elles ymse andre Ting, som eg heve tenkt, at det no kunde vera verdt aa utgiva paa nytt. So, til Exempel, ei Samning av dei bergenhusiske Folkesegner, som hava stadet spreidde i "Dølen" og andre Blad. Men at eg nemner detta her, er no berre eit Innfall. Eg hadde sjølv tenkt aa skriva eit og annat smaatt til Prenting; men eg fær ikkje Arbeidet til aa ganga. Eg er,

<side nr=246>

som fyrr sagt, jamnaste illa upplagd til aa skriva; og verst er det no alltid, naar eg skal skriva Brev, for daa er eg no alltid so rædd fyre, at eg ikkje skriv so tydelege, at Folk kann lesa det.

Og dermed fær eg daa bidja meg orsakad fyre denne Gongen.
Kristiania den 4de December 1886.

I. Aasen.

433. *Torkell Mauland, desember 1886.*

Til Hr. Mauland.

Eg maa klaga paa meg sjølv, at eg heve drygt so lenge med Svar paa Brevet Dykkar; men eg heve havt mange Hefte og Hindringar og jamnaste voret illa upplagd til aa skriva, som eg no oftaste er og alltid mest i desse stutte og myrke Dagar paa denne Aarsens Tid.

Eg undrast ikke paa, at De hever Tvil um Skrivemaaten i ymse Ord, det [gjeng] meg sjølv lika eins. So er det no millom annat med Ordet r y m a .

Der er nog paa fleire Stader, at det heiter ryma, og detta høver daa til den som Formi Rum (med langt u); men so heiter det paa mange andre Stader r ø m a , og detta høver til Namnordet "Rom" som no synest vera aalmennelegast.

Ordi vekk og vekke er vist berre nye Former. Dette "vekk" er vel inkje annet en aa Veg med ein Uttale som likjest paa den tydske.

434. Arbeidsmelding for 1886, 31. 1. 1887.

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke - og Underviisningsvæsenet.

I Anledning af Aarsskiftet skulde jeg nu som forhen have skrevet en Beretning om mine Arbeider i det forløbne Aar; men dette er allerede nu ved mange Slags Forhindringer brevet længe udsat, og desuden maa jeg da ogsaa tilstaae, at der er kun lidet, som er værd at berette om.

Ved en foregaaende Leilighed har jeg nok allerede omtalt, at jeg for et Par Aar siden havde foretaget mig at skrive en liden Afhandling, indeholdende Optegnelser til vort Folkesprogs Historie, hvori jeg da efter gamle Breve og Dokumenter havde sammenstillet endeel Exempler paa, hvorledes Sproget efterhaanden var gaaet over fra den norske Form til den danske. Da jeg nemlig havde en god Samling af Materialier til en saadan Afhandling, syntes jeg, at det maatte være nyttigt at meddele noget deraf til Almeenheten da man saa ofte hører Sagen fremstillet saaledes, at det kun skulde være den danske Regjerings Skyld, at det gamle Sprog blev opgivet, medens dog de skriftlige Optegnelser synes at vise, at Skylden for en stor Deel falder paa Nordmændene selv. - Denne Afhandling kunde nu for længe siden have været udgiven i Trykken; men da jeg syntes, at den var for liden til at

<side nr=247>

udgives særskilt, vilde jeg hellere søge at faae den ind i et eller andet Tidsskrift, og dertil har jeg endnu ikke fundet nogen passende Leilighed.

I Slutningen af denne Afhandling havde jeg ogsaa tilføiet noget om de nyere Forsøg paa at bruge Folkesproget i Skrift; men ved nærmere Overveielse fandt jeg, at disse Bemærkninger burde fraskilles og behandles for sig selv, saa at den forrige Afhandling kun skulde indeholde historiske Oplysninger fra de foregaaende Tider, medens derimod de tilføjede Bemærkninger om Sprogets nuværende Stilling burde bearbejdes som en ny Afhandling og netop skrives i det deri omhandlede Landsmaal, hvorved jeg da ogsaa kunde faae bedre Leilighed til at vise, at jeg ikke anseer det nødvendigt at gjøre saa mange

Forandringer i Sprogformen, som der fra visse Kanter er gjort Forslag til. Det viser seg nemlig overalt, at uagtet der forhen har været skrevet saa meget om disse Ting, saa hersker der dog endnu en meget feilagtig Opfatning af Sagen, idet man paa den ene Side anseer ethvert Forsøg til en selvstændig norsk Sprogform som et unyttigt og naragtigt Foretagende, medens man paa den anden Side anseer Sagen for at være saa let og simpel, at det kun gjælder om, at saamange som muligt foretage sig at skrive i det hjemlige Sprog, enhver efter sit eget Skjøn og helst efter den mest bekjendte Talebrug, endskjønt det jævnlig viser, at netop denne Talebrug er den mest forvanskede. Det kunde derfor vel behøves, at Folk fik flere Oplysninger til Veiledning i denne Sag; og om der nu end kan være mange, som ikke tykkes at behøve nogen Veiledning, saa vil der vel altid være nogle, som lægge Mærke dertil og gjøre sig Nytte deraf. - Denne Afhandling er det da, som jeg i det forløbne Aar har arbeidet længst med. Den er endnu ikke afsluttet; men saa er det dog kun en mindre Deel, som nu staar tilbage. Da det nu vil falde bekvemmest at udgive Afhandlingen som en Bog for sig selv, vil der formodentlig ikke være nogen Vanskelighed for at faae den i Trykken saa snart som den er færdig.

Af de andre forhen paatænkte Arbeider er intet i dette Aar blevet fuldført. Det foreløbige Udkast til den dansk - norske Ordbog har saaledes ligget i Hvile, da jeg altid har frygtet for, at dette Arbeide vilde blive saa langvarigt, at jeg aldrig kunde blive færdig dermed. Noget lignende har ogsaa været Tilfældet med den længe paatænkte Fortegnelse over de norske Navne paa Dyr og Planter, hvoraf Plantenavnene allerede for mange Aar siden ere udkomne, men Dyrenes Navne endnu ikke ere tilstrækkelig bearbejdede. Imidlertid har jeg dog altid havt dette Arbeide i Tanker; og det var da ogsaa nærmest i dette Øiemed, at jeg i forleden Sommer gjorde et Besøg i Bergens Musæum, idet jeg benyttede Leiligheden, da jeg i visse private Anliggender havde foretaget en kort Reise til Romsdalen og Søndmøre.

Nogen Tid er ogsaa medgaaet til Deeltagelse i Revisionen af de af M. Skard og Belsheim foretagne Oversætter i Landsmaal af visse Dele af det

<side nr=248>

nye Testamente. I Mai og Juni Maaned gjennemgik vi saaledes Matthæi Evangelium, første Brev til Korintherne og Apostlenes Gjerninger. I Oktober Maaned havde vi for os Brevet til Galaterne. Ved min Deeltagelse i disse Arbeider maa jeg ellers minde om, hvad jeg allerede forud havde gjort opmærksom paa, at jeg egentlig kun kunde tage Deel i Bedømmelsen af de norske Ord, som kunde foreslaaes til Oversættelse, medens derimod Forstaaelsen af

Grundtextens Udtryk og deres historiske Grund maatte for mig blive en noget dunkel Sag.

En og anden Gang hænder det nu som før, at jeg faar Spørgsmaal om Betydningen af et eller andet Navn, og især om Gaardsnavne. Dette falder mig stundom lidt ubeleiligt, da der er adskillige Navne, som hverken jeg eller nogen anden forstaar; og om der nu ogsaa er enkelte Navne, som kunne være lette at forklare, saa vil dog en saadan Forklaring ikke komme til synderlig Nytte, naar den saaledes kun meddeles til enkelte Personer og ikke bliver videre bekjendt. Langt mere nyttigt skulde det da være at skrive saadanne Smaabemærkninger for et eller andet Folkeskrift, saa at de kunde tjene til Oplysning for saa mange flere Læsere. Dette er noget, som jeg ofte har tænkt paa, men som dog ikke er blevet udført, da jeg i senere Aar har været mindre oplagt til saadant Forfatterskab, og det til visse Tider endog har faldet mig meget besværligt at skrive. Til enkelte Tider gaar det rigtignok noget bedre; men alligevel maa jeg beklage, at mine Arbejder have saa liden Fremgang, og dette er ilde, da der endnu er saa mangt og meget, som jeg havde tænkt at udrette. Maaskee er det Alderen, som allerede gjør sin Virkning, og isaafald er der vel liden Fremgang at vente. Imidlertid faar man da stræbe at udrette noget, saa længe som man formaar.

Christiania den 31te Januar 1887.

Ivar Aasen

435. *Sigvard Martin Nielsen, 4. 7. 1887.*

Til Hr. Pastor Nielsen i Skjold.

Stedsnavnet Skjold forefindes nok ikke i de gamle Jordebøger, da disse kun omfatte Kirkegodset i det trondhjemske og bergenske samt i det gamle Oslo Stift, medens derimod nogen saadan Fortegnelse for det gamle Stavanger Stift ikke er forefunden. Imidlertid findes dog Navnet i det norske Diplomatarium paa følgende Steder:

1) i et Brev fra Aar 1393 (Dipl. V, 259), hvori "Gudbrander prester á Skildi" nævner sig tre Vidner til Købet af en Gaardepart "i Æfralande sem ligger i Hindará kirkjusokn".

2) i et Brev fra 1429 (Dipl. II, 259), hvori Biskop Audun af Stavanger fordeler Præstetienden for adskillige Sogne, deriblandt: Skyld, Hindará, Jalse, Finnøy og flere.

<side nr=249>

3) i et Brev fra 1449 (D. IV, 669), angaaende en Jordeiendom i Vormster, som er given til Stavanger Domkirke. Blandt de tilstedeværende Vidner nevnes "Brodder Jonsson, prester á Skilde".

At Navnet en Gang hedder Skyld og en anden Gang Skild (Skilde), har nok ikke stort at betyde, da en saadan Forbytning af i og y forekommer oftere i de gamle Breve. Hvad der er mest at lægge Mærke til er, at Ordet Skjold (skjöldr) i det gamle Sprog netop har Dativformen Skildi, saa at altsaa "á skildi" ligefrem betyder: paa Skjoldet (eller: i Skjold). Og da nu dette Stedsnavn vistnok er det samme Ord, saa er der Grund til at antage, at Formen Skjold netop er den rette eller at den ialfald har god og gammel Grund.,
Kr. den 4de Juli 1887.

Ærbødigst
I.A.

Efterskrift i Brevet til Hr. Nielsen.

I Anledning af Formen "Skjald", som ogsaa er nævnt i Deres Brev, kunde jeg tilføie, at jeg vel ikke selv har fundet denne Form i de gamle Breve; men jeg anseer det dog rimeligt, at den forefindes nogensteds, da den nemlig kommer nær ind paa en anden Bøiningsform af det gamle Ord skjöldr, nemlig Genitivet skjaldar, saa at hvis Navnet kom i en dertil passende Forbindelse, f. Ex. Skjolds Sogn, vilde dette nærmest hedde Skjaldar sókn, ligesom man ogsaa har Fjardar af Fjord (fjördr), Vallar af Voll (völlr) og lignende. Imidlertid synes dette ikke at have nogen Betydning for Navnets nuværende Brug.

43 6. Sigrard Martin Nielsen, 30. 7. 1887.

Til Hr. Pastor Nielsen.

Idet jeg herved skal sende nogle Ord til Svar paa Deres sidste Skrivelse, kan jeg for det første bemærke, at jeg ikke har noget imod, at de i mit forrige Brev anførte Optegnelser om Navnet Skjold kunne benyttes i en Skriftvexel om Formen af dette Navn, skjønt jeg rigtignok kan være noget bange for, at mit Brev tildeels var altfor utydelig skrevet, da det nu paa Grund af Svaghed og Skjælven i Hænderne ofte falder mig meget vanskeligt at skrive tydeligt. Hvad Navnets gamle Form angaar, tror jeg fremdeles, at den i et Par Breve forekommende Form "á Skildi" her maa tillægges megen Vægt, da denne Form, som jeg før har bemærket, netop er den gamle Dativform af Ordet Skjold. Rigstignok seer jeg, at Prof. Munch i Beskrivelse over Norge i Middelalderen har opstillet Formen Skyld (dog uden nogen Bemærkning om Navnet forøvrigt); men herom har jeg da den Formodning, at han tilfældigviis kun har truffet paa det Dokument, hvori denne Form

findes opført, nemlig det Brev af 1429, som jeg forrige Gang har nævnt, medens han derimod ikke har truffet paa de Breve som have en anden Form. Dette synes da ogsaa rimeligt nok, da Munchs Bog er udkommen i 1849, altsaa paa en Tid, da det endnu var vanskeligt at overskue den store Masse af gamle Breve fra forskjellige Dele af Landet. Det var just paa den Tid, at man først begyndte at udgive det norske Diplomatarium, hvoraf det, første Bind udkom i 1849. Og da denne Udgivelse siden er stadig fortsat saa have vi nu allerede 11, næsten 12 Bind med gode fuldstændige Registre til hvert Bind, saa at det nu er en let Sag at finde et gammelt Navn, saafremt det virkelig forekommer i disse Breve.

Beder om Undskyldning for min utydelige Skrift.

Kr. den 30te Juli 1887.

437. *Hans Konrad Kjennerud, 19.12.1887.*

Til Hr. Kjennerud.

Der er allerede hengaaet en lang Tid, siden jeg fik Deres Brev, og Aarsagen dertil er da for det første den, at jeg har havt saa mange Forhindringer, at det jævnlig var saa godt som umuligt at skrive noget Brev, og dernæst ogsaa, at jeg aldrig rigtig vidste hvad jeg skulde foreslaae til Brug i Stedet for det omhandlede Ord. Der har ogsaa forhen været Spørgsmaal om et godt Udtryk for "Industrie" eller Kunstflid, men efter alt hvad vi have studeret derpaa, er dog ikke noget bestemt Udtryk blevet rigtig slaaet fast. Imidlertid have vi altid holdt fast ved, at Ordet Slöid ikke burde optages her, baade fordi det er en forvansket svensk Form for Slöjd, og tillige fordi det egentlig skulde have en ganske anden Betydning. Det grunder sig paa det gamle Ord "slög", som vel stundom kan betyde flink eller behændig, men som sædvanlig hos os har betegnet: slu eller listig. For Begrebet "flink" have vi ellers hag, hæv, hendig, handtamd, og som dertil hørende *Substantiver*: Hegd eller Hagleike, Hævskep, Handtame, Hendugskap. (Hegd er et godt Ord, men baade er det lidet bekjendt, og tillige vil det let forvexles med et andet Hegd, som betyder Maadehold eller Sparsomhed). For Begrebet "Huusflid" have vi paa nogle Steder Ordet "Orka", og det kan vel ogsaa hedde: Handorka, Handyrke, Handverknad, Handgjerd, Heimeverk (- nad), Husverknad eller lignende. Et af disse (og fornemmelig Handyrke) kunde vel lade sig bruge, men da Folk altid ere saa uvillige til at optage norske Ord, saa ville de vel hellere holde sig til "Haandgjerning"; som allerede er noget bekjendt, skjønt det ikke just er det bekvemmeste.

Jeg beklager, at de Oplysninger, som jeg kan give, ere saa ubetydelige, og saa faar jeg da bede om Undskyldning for min utydelige Skrift, da det ofte nu falder mig besværligt at skrive.
Xia den 19de December 1887.

<side nr=251>

438. Arbeidsmelding for 1887, 31.1.1888.

Til den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Underviisningsvæsenet.

I den foregaaende Tid har jeg sædvanlig ved hvert Aars Begyndelse skrevet en kort Beretning om mine Arbeider i det sidst forløbne Aar og tillige om de paatænkte Arbeider for den nærmeste Tid. Det samme burde jeg da ogsaa denne Gang have gjort; men uheldigviis er der blevet saa lidet udrettet, at det syntes ikke at være Umagen værdt at skrive noget derom. Imidlertid vilde det ogsaa være ilde at lade det ganske gaae forbi, da der ellers ikke er nogen bekvemmere Leilighed til at udtale sig om disse Arbeider.

Jeg har vistnok ved en tidligere Leilighed omtalt, at jeg i den sidste Tid havde arbeidet paa et Par Afhandlinger, som snart kunde være færdige til at udgives i Trykken; og jeg havde da ogsaa lovet, at de begge, eller ialfald den ene af dem, nu i det forløbne Aar skulde komme for Lyset; men alligevel er det dog ikke kommet saavidt. Det ene af disse Stykker var kaldet "Optegnelser til vort Folkesprogs Historie" og indeholder en Samling af Exempler paa Forandringer i Sproget i det 14de og 15de Aarhundrede, fornemmelig efter Dokumenter i det norske Diplomatarium, som kunne tjene til at vise, hvorledes Sproget ved Nordmændenes Forsømmelighed efterhaanden faldt ind under den danske Sprogform. Det andet Stykke handler om Folkesprogets nuværende Stilling og især om de mange Tegn til Forvanskning, som vise sig baade i Behandlingen af det egentlige Landsmaal og i det hidtil hævdede Bogmaal, idet man overalt viser sig ligegyldig for alle gamle Regler og kun holder sig til den frieste Hverdagstale med al dens Skjødesløshed og alle dens forkortede Former. Denne sidste Afhandling er rigtignok endnu ikke ganske afsluttet; men den kunde dog nu snart blive færdig, hvis der var bekvem Leilighed til at faae den prentet.

Om det Udkast til en dansk-norsk Ordbog, som jeg ved foregaaende Leiligheder har omtalt, maa jeg desværre sige, at det endnu ligger i Hvile. Det var da ogsaa kun et foreløbigt Grundlag til en Ordbog og bestemt til senere Bearbejdelse; men denne Bearbejdelse har jeg netop gruet for, idet jeg forestillede mig, at Arbeidet dermed vilde blive saa langvarigt, at jeg neppe kunde vente at blive færdig dermed.

En Fortegnelse over de norske Navne paa Dyr og Planter er ogsaa et Arbeide, som har været længe paatænkt og ofte forhen omtalt. Da jeg for mange Aar siden havde skrevet en Fortegnelse over de norske Plantenavne, tænkte jeg, at der senere skulde komme en lignende Sammenstilling af Dyrenes Navne, saa at begge disse Navnerækker kunde udgives samlede i en Bog for sig selv. Dette er nu rigtignok ikke kommet til Udførelse; men alligevel har jeg dog ikke ganske villet opgive Tanken om at gjøre et Forsøg derpaa..

<side nr=252>

Hvad der ellers nærmest for denne Gang kunde være at berette om, er da dette, at jeg ogsaa i det forløbne Aar har taget Deel i Eftersynet af de sidst foretagne Oversættelser af visse Dele af det nye Testamente, idet jeg nemlig har forsøgt at hjælpe til ved Valget af de norske Ord i Oversættelsen.

Af de Arbeider, som jeg i den senere Tid har syslet med, er altsaa intet i dette Aar blevet afsluttet eller udgivet i Trykken, og i det hele have da ogsaa mine Arbeider havt kun liden Fremgang. Dette er noget, som jeg maa beklage, da der endnu var saa meget, som jeg havde tænkt at udrette. Og saa veed jeg da heller ikke, om det herefter vil gaae raskere med mine Udretninger. Det gaar tilbage med Arbeidskraften, saa at det til visse Tider endog falder mig besværligt at skrive noget. Og dertil kommer da ogsaa en Mangfoldighed af Forhindringer og Tidsspilde, blandt andet ved et utaaleligt dagligt Overhæng af Tiggere og trængende Personer, saa at jeg ofte har maattet tænke, at jeg for længe siden burde have flyttet ud fra Byen for dog engang at have Fred til at tænke og udrette noget. Men dette vilde da rigtignok ogsaa have sine Uleiligheder.

Jeg faar nu see til, om der i det nu begyndte Aar skulde blive Leilighed til at fuldføre noget af de paatænkte Arbeider, saa at det dog engang kunde komme for Lyset.

Christiania den 31te Januar 1888.

Ærbødigst

I. Aasen.

439. *Maurits R. Aarflot*, 3. 5.1889.

Til *Maurits Aarflot*.

Gode Ven.

(Efter spredte Concepter og Optegnelser).

Det er vel knapt nok, om jeg nu i disse Tider kan skrive noget læseligt Brev, men alligevel faar jeg dog engang forsøge derpaa, og det har da ogsaa længe nok været forsømt. Det er nu over to Maaneder, siden jeg fik dit

Brev, som jeg da var meget glad over, og som jeg ogsaa strax vilde have svaret paa, hvis jeg fik Pennen til at gaae. Men det pleier ikke at gaae heldigt med mine Arbeider i Vintertiden, og saa blev det da ikke heldigere denne Gang. Jeg blev nemlig ved Nyaars Tider angreben af en stærk Forkjølelse med langvarige Anfald af Krim og Hoste og anden Svaghed. Og denne Tilstand kom til at vare længe, saa at jeg først nu i de sidste Tider er nogenledes kommen i Stand igjen. Det slemmeste er, at det har faldt mig saa besværligt at skrive; thi saasnart jeg forsøgte derpaa, blev jeg saa skjælvhændt og fingerlam, at der aldrig kunde blive nogen ordentlig Skrift. Og saa har jeg da hellere ikke skrevet noget, siden i forrige Sommer.

<side nr=253>

I Begyndelsen af Vinteren eller nærmest for Juul havde jeg en lang Forretning sammen med Belsheim og Prof. Blix, da jeg nemlig maatte være med i et Eftersyn af den nye Landsmaals-Oversættelse af nogle af det nye Testaments Bøger. Og senere have vi da ogsaa havt enkelte Møder i samme Anledning, hvortil der er gaaet megen Tid. Dette er nu altsammen godt og vel; men det slemme er, at mit eget Arbeide i al den Tid ligger ugjort. Jeg er ikke engang bleven færdig med en Afhandling, som jeg begyndte [paa] for vel to eller tre Aar siden og som skulde kaldes "Innkast i Røda om det norske Landsmaalet". Først nu i disse Dage havde jeg tænkt at forsøge paa en Fortsættelse deraf; men saa vil det vel gaae herefter som hidtil med Arbeidet, at det vil blive idelig forsinket ved daglige uventede Afbrydelser og Forhindringer, saa jeg aldrig kan faae den nødvendige Ro til saadant Arbeide. Imidlertid er jeg nu slet ikke sindet at give tabt og lade alle Forsøg fare.

Det var mig et stort Savn, at du ikke skulde komme igjen til Thinget, da jeg nu ikke har mange at snakke med her i Byen. De gamle holde sig mere for sig selv, og de unge tragte altid efter at komme bort fra Byen; desuden er nu Besøget af de unge ikke altid til Fornøielse, da de sædvanlig ere i stor Pengetrang, og deres vanlige Ærinde er at spørge, om man kan hjælpe dem med nogle "Kroner". Det er mig derfor en stor Lettelse, naar nogen af dem endelig kan faae sig en Bestilling, saa han kan hjælpe sig selv for en Stund. Men saa pleie de da ogsaa at blive borte med det samme, saa jeg ikke længere faar snakke noget med dem.

Hvad [jeg] nu ellers denne Gang først skulde skrive, var om det tidligere omtalte Laan til P. Nupen af de Penge, som jeg har tilgode i Voldens Sparebank. Da jeg seer, at den lille Pengesum nu er voxet saa vidt, at der kan være Raad til at afstaae noget deraf, saa vilde jeg gjerne overlade ham en Deel som kunde være ham til Hjælp i hans Forlegenhed. Rigtignok har jeg ogsaa

fra andre Kanter faaet Begjæring om Hjælp, blandt andet fra Johan Stennæs eller Grøthol og nu nylig ogsaa fra min Søstersøn Ivar Melseth i Ørskoug som jeg dog syntes det ikke hastede saa meget med. Og det kan vel være, at nogen vil synes, at P. Nupen har faaet altfor meget; men da det nu denne Gang kan gaae under Navn af et Laan i Sparebanken, saa kan der da ikke synes at være noget urimeligt i det. Jeg er saaledes kun uvis om Formen for en Bemyndigelse til at udtage Pengene af Banken, da jeg er saa reent ukyndig i slige Forretninger og derfor altid er ræd for en Feil eller Forsømmelse. Rigtignok kunde jeg, som du ogsaa har tilraadet, lade det beroe med en kort Paategning i Kontrabogen, men saa var jeg ræd for, at jeg kunde gjøre nogen Feil derved, f. Ex. ved at sætte Paategningen paa urette Sted. Derfor har jeg da fundet paa at skrive et Slags Fuldmagt paa et Blad for sig selv, og dette Blad lader jeg da her medfølge til Benyttelse, hvis det skulde synes tjenligt.

Om vore Bekjendte her i Byen veed jeg ikke stort at fortælle, undtagen

<side nr=254>

det, at A. Hovden er afreist herfra til Stockholm, hvor han har faaet en Bestilling (som Huuslærer eller noget sligt) hos Statsraad Liljedal. Det var nok hans Ven P. Sivle, som havde henledet Statsraadens Opmærksomhed paa ham, og dersom han nu kan beholde sin Stilling nogen Tid, vil det vist være en Lykke for ham. Han fik Budskab om, at han skulde komme strax, og saa reiste han da afsted netop til Paaskehelgen. Nu har jeg allerede faaet Brev fra ham, hvori han melder, at han befinder sig meget vel ved sin nye Stilling.

Men nu faar jeg da engang see til at blive færdig med dette Brev. Det er allerede otte Dage siden jeg begyndte derpaa; men saa har det stormet paa med uventede Forretninger og Udretninger; blandt andet gik en heel Dag hen med fornyet Revision paa nogle af de førømtalte Bibelstykker. Jeg ventede, at jeg skulde ialfald blive færdig til Gaarsdagsposten (altsaa igaar), men jeg blev det ikke og bliver maaskee ikke idag heller. Og saa er det denne daglige Plage af paatrængende Tiggere, som synes at blive flere og flere for hvert Aar og som ere saa vel oplagte til at paaføre Folk en rigtig forargelig Tidsspilde. Og saaledes gaar da den ene Dag efter den anden, og imidlertid skrider Tiden hen; Arbeidet ligger ugjort, og Kræfterne aftage, saa at der snart ikke er Haab om at kunne udrette noget mere.

Kontrabogen til Sparebanken medsendes.

Lev vel og vær hilset.

Kristiania den 3die Mai 1889.

I. Aasen.

440. *Styret i Volda og Ørsta Sparebank, 3. 5.1889.*

Til Bestyrelsen i Voldens og Ørstens Sparebank.

Jeg giver mit Samtykke til, at der udtages saa meget som 600 (sex hundrede) Kroner af de Penge, som jeg har staaende i Voldens og Ørstens Sparebank, og at denne Sum overlades som et Laan til Peder Stenersen Nupen i Ørstens Sogn.

Christiania den 3 die Mai 1889.

Ivar Andreas Aasen.

441. *Student Lund, 12. 8.1889.*

Til Student Lund.

Deres Plan til en Forklaring over en Deel af det gamle "Kongespeil" maa vist ansees som en heldig Tanke, saa meget mere som vi just kunde ønske at see lignende Commentarier til flere af de gammelnorske Skrifter. Thi det er dog altid bedrøveligt, at vore Landsmænd skulde kjende saa lidet til vort gamle Sprog, og at de ikke engang skulde vide noget om et saa herligt Værk som Kongespeilet. Og da der nu trods al den sædvanlige Ligegyldighed for

<side nr=255>

den gamle Skrift dog altid vil findes tænkssomme og videlystne Personer som kunde finde Fornøielse i saadanne gamle Minder, saa vilde det just for dem være vigtigt at finde saadanne udvalgte Stykker af de gamle Skrifter baade i Originalsproget og med Forsøg til dansk Oversættelse og ellers med saa mange Sammenstillinger og Forklaringer, som der kunde blive Leilighed til. Derved vilde Folk da ogsaa faae Agtelse for vore gamle Forfattere, idet man vilde finde, at der under den gamle Udtryksmaade, som vel ofte kan synes noget fremmed og dunkel, dog altid aabenbarer sig en Tænkning, som er saa klar og fornuftig, at man nok vil finde, at det lønner Umagen at have studeret noget derpaa. Men da nu Folk altid ere saa rædde for alt, som skal være "kjedeligt", saa var det vel bedst at gjøre et Udvalg af saadanne Stykker, som have et Indhold, som maa have samme Interesse nu som i forrige Tider.

Den 12te August 1889.

442. *Kristofer Randers, 17.3.1890.*

17. Marts 90.

Til Kristoffer Randers.

Til Deres Spørgsmaal om Navnet paa Dollsteenhulen kan jeg kortelig bemærke.

Ordene Hol(o') og Hola(o') kunne nok tildeels betegne omtrent det samme; men sædvanlig adskilles de dog saaledes, at Hol, n. er et Hul, som gaar dybt ind i Jorden, medens Hola, f. ogsaa kan være en Fordybning eller Sænkning i Overfladen, dog siges tildeels ogsaa Jordhola (Jorhole), f., om en større Fordybning.

Bjerghulen paa Sandsøen kan saaledes nærmest kaldes "eit Hol"; imidlertid har denne Hule, eller Grotte, et Navn for sig selv, nemlig Dollsteinen. (Ikke Dalstenen, som der engang stod i Skilling Magasinet). Den er udførlig beskrevet af H. Strøm i Søndmørs Beskrivelse, II, 447; senere ogsaa af Biskop Neumann; saa vidt jeg erindrer, i Tidsskriftet Urda.

Den morsomste Oplysning om Navnet paa denne Grotte findes imidlertid i den gamle Orknøyinga Saga (Flatøyarbok II, 441), hvor der fortælles om den bekjendte Rögnvald Kale, som var bleven Jarl paa Orknøerne, at han engang foretog en Reise til Thronheim, og paa den Reise blev han liggende veirfast ved Dollsøy (eller som der staar: Dollz). Han hentyttede da Leiligheden til et Besøg i Dollshellir, idet han forestillede sig at dette havde været et Skjulested for Røvere, og at der maaskee kunde findes adskillige Skatte eller Kostbarheder. Han blev dog snart kjed af Vandringen i den uhyggelige Hule og var glad ved at komme ud igjen. Ved denne Leilighed kvad han et Vers hvori det blandt andet hedder: Dolls i dökkum helli draug leita ek Svá bauga. dvs. I Draugen Dolls dunkle Grotte o. s. v. Heraf kan vi slutte, at

<side nr=256>

man har forestillet sig en Vætte eller "Draug", som var kaldet Doll og som skulde have sit Tilhold paa dette Sted.

Der er nok ogsaa enkelte Sagn om denne Hule, men de som jeg har hørt, ere saa fordægtige og uvisse at de neppe ere værd at nævne, saasom at der skulde være en underjordisk Gang fra dette Sted, og at en Hund, som var indslæpt i Hulen, kom siden op igjen i Skotland.

443. *Gustav Friedrich Büsing, 30.4.1894.*

Til Hr. G. F. Büsing. Hamburg. 2 Hohenfelder Allée.

Anm. Det har i lang Tid faldt mig meget besværligt at skrive, saa at jeg ikke nu kan skaffe nogen god Haandskrift.

<dikt>

Kjært er Livet med all sin Harm;
Det klaarnar alt som det gjenger,
Men endaa treng eg ei Von i Barm
um eit, som varer lenger.

</dikt>

Ivar Aasen.

Christiania den 30. April 1894.

Ivar Aasen.

444. *Maurits R. Aarflot, 7. 5. 1895.*

Til Maurits Aarflot.

Det var mig en stor Glæde, at jeg endnu en Gang fik et Brev fra dig, skjønt jeg nu paa lang Tid ikke selv har skrevet noget. Nu skulde jeg da ogsaa have skrevet et Brev til Svar; men dette er allerede længe blevet forsømt og vil nok ikke endnu gaae rigtig fra Haanden. Min Helbreds Tilstand er fremdeles daarlig; saa jeg hverken kan komme ud eller udrette noget hjemme.

Nu træffer det til, at Jon Fagerhol skal reise hjem og blive borte et Par Maaneder; og saa har han da bedt mig om, at jeg vilde lave det saa, at han endnu en Tid kunde faae nogen Understøttelse, og saa have vi da talt om, at der maaskee endnu kunde være noget tilbage af det lille Indskud, som jeg engang havde i Voldens Sparebank; men jeg har havt en Frygt for, at der ikke kunde være saa meget tilbage, at det kunde være til nogen Hjælp. Jeg har rigtignok havt en Contrabog fra denne Sparebank; men denne har jeg i lang Tid ikke tænkt noget paa, da det altid har forekommet mig, at der ikke kunde være meget mere at tage af; imidlertid faar jeg nu sende Contrabogen hjem, for at see hvorledes det forholder sig. Skulde der være saa meget som en 1500 eller 2000 Kroner tilbage, saa vil jeg med Fornøielse strax overlade ham denne Sum, og saa kunde vi da tales nærmere om Tingen. Imidlertid er det nu smaat med Penge med mig ogsaa, da der altid blive

<side nr=257>

saa mange at hjælpe og understøtte, at jeg ofte selv kommer i Knibe. Men dette bliver nu for langt at tale om her; og jeg er ogsaa bange for, at du ikke længere kan læse min Skrift; thi jeg duer snart ikke mere, hverken til at skrive eller noget andet.

Christiania den 7de Mai 1895.

Ivar Aasen.

445. *Styret i Volda og Ørsta Sparebank, 12. 8. 1895.*

Til min Broder John Aasens Dattersøn John Karlsen Fagerhol udtages af mit Indskud i Voldens og Ørstens Sparebank 2000 Kroner fra mig.

Dette Beløb indsættes i Banken på Kontrabog for nævnte John Karlsen.

Bogen sendes mig sammen med min egen, hvortil samtidig Porto udtages.
Kristiania den 12 August 1895.

Ivar Aasen.

446. Kyrkjedepartementet, 14. 8. 1895.

Dersom der er bevilget noget til mig som Fortsættelse af det mig forhen tilstaaede Stipendium; nemlig for sidste Halvaar af 1894, vilde jeg just nu ønske at faae det i Hænde, da jeg baade er forlegen for Penge og jeg desuden formedelst Sygdom og Skrøbelighed ikke er i Stand til at udføre nogen Forretning. Jeg har anmodet Overbringeren heraf, min Slægtning Jon Fagerhol om at modtage Pengene for mig.
Christiania den 14de August 1895.

Ærbødigst Ivar Aasen.

447. Kyrkjedepartementet, 30. 6. 1896.

Dersom det skulde falde beleiligt at sende mig det sædvanlige Stipendium, nemlig for det sidst forløbne Halvaar, bedes dette overleveret til Overbringeren heraf, min Slægtning Jon Fagerhol.
Christiania 30 Juni 1896.

Ærbødigst Ivar Aasen.

448. Utan overskrift.

Jeg kommer til at boe hos Fru Lund i Holbergs Gade 23 for næste Maaned.
Xia den 17 August 1896.

I. Aasen.

<side nr=258>

Tillegg.

449. Omsetjingar av stykke frå Bibelen.

Rom. 8, 22. For me vita, at all Skapningen <fmark ind=1> sukkar og verkjer saman med oss til denne Stund.

1. Cor. 4, 13. Me era vordne som eit Utskot <fmark ind=2> fyre Verdi, eit Avsop (Avskrap) <fmark ind=3> fyre alle (Folk) til no.

1. Cor. 14, 10. Der er no so mange Slags Maal i Verdi, og inkje nokot av deim er utydelegt. <fmark ind=4>

2. Thess. 2, 11. Difyre vil Gud senda deim kraftige Forvillingar, <fmark ind=5> so dei trua Lygni - 12. Til det, at dei alle skulo verda dømde, som inkje trua Sanningi,

men heve Hug <fmark ind=6> til Urettferd.

450. Omsetjingar av stykke frå Bibelen.

1. Sam. 3, 18. Han er Herren; han gjere som honom synest.

2. Sam. 15, 26. Sjaa her er eg! Han gjere med meg som honom tekkjest.

1. Kong. 19, 4. Dat er nog. Herre tak mi Saal; eg er ikkje betre en mine Forfeder.

Job 38, 11. Hit skal du koma og ikkje lenger; her skal du stadna dine stolte Baaror. El. her er Stengsla &c.

Es. 45, 9. Skal Leiret segja til Krukkemakaren: Kvat gjerer du?

Rom. 9, 20. Kann vel nokot, som er skapat, segja til den som skapade det: Kvi gjorde du meg so?

Matth. 10, 29. Selja dei ikkje tvo Sporvar fyre ein Pening? Og ikkje ein av deim fell aat Jordi, utan dykkar Fader vil.

Jf. Luc. 12, 6. Og ingen av deim er gløymd av Gud.

451. Peter Tidemand Malling.

Honoraret for 2den Udgave af "Symra" er mig betalt, erkjender
Christiania den 12 December 1867

I. Aasen.

452. Hjalmar Pettersen, 28. 6. 1884.

Til Kand. Hj. Pettersen.

De omspurgte Ordsamlinger [ere] tildeels adspredte. N. Sveinungsons
Ordsamling [er] i Kristiansands Stiftsarkiv, Grøttings Ordsamling fra Hallingdal,
uvist hvor, Steens Samling fra Senjen, hos mig. For Tiden E. Thesens
Samling fra Nordland, hos mig. Clausens Samling fra Buskerud formodentlig
<fnote ind=1>Luther: alle creatur. Eng.: the whole creation. </fnote> <fnote ind=2>T.
Fluch. E. filth (perikatharma).
</fnote> <fnote ind=3>Fegopfer. E. ofscouring (Gr. peripsema) .</fnote> <fnote ind=4>
Gr. aphonon (ljodlaust). T. undeutlich. Eng.
without signification </fnote> <fnote ind=5> Gr. energeian planes. T. kräftige irrthum. Eng.
strong delusion</fnote> .<fnote ind=6> Gr.
eudokésantes (velfagnande), T. haben lust an. E. had pleasure in. </fnote>

<side nr=259>

hos ham selv. Samling fra Orkedalen, hos mig. For Tiden S. Raaens Samling
fra Hallingdal hos Prof. Rygh?

Til de Spøgenavne som ere anførte i Ordbogens Tillæg, p. 975 kan endnu

føies:

Hos Jensen: Bamse (Bjørn), Bruviske (id.), Brask for Laedør (Hest), Faggersiis (Fuglekonge), Langesuik, el. -svik (Orm), Mundgaadsfugl (Ørn), Snote (Ræv).

Hos de Fine: Trebjørn [Een Egern], Skaktora [Een Høne].

Hos H. Strøm: Sidkofte (Præst), Væsa (Ørn), Roskate (Sviin).

Jf. Fureflas, Furelus, Graabein, -tass, Hubror, Gjertru, Huskall, Jobonde, Livrejo, Kjoteirik, Onglemakar, Talgukse, Trebjønn, Tumeliten, Peer Nonsmat.

<side nr=260>

TILLEGG NR.1

NOKRE BREV TIL IVAR AASEN 1852 - 1893

1. P. Chr. Asbjørnsen [mai 1852].

Høistærede. Da jeg af Unger hørte, at der skulde være adskillige Trykfeiler i Erik Søgaards Referat om Sætersdølenes Brylluper &c har jeg tilladt mig gennem Trykkeriet at anmode Dem om De vil have den Godhed at læse en Korrektur paa Resten; dertil tillader jeg mig at føie Anmodningen De vilde medsende en liden Rettelsesliste paa Feilene i det første Stykke, saa skal det med det samme blive rettet.

Venskabeligst Deres
P. Chr. Asbjørnsen.

2. Bjørn Rist, 13 .8. 1852.

Wigen den 13 August 1852.

S. T. Herr Sproggranskeren Iver Aasen! Kjært skal det være mig og Kone om disse Linier indløber Dem i Velbefindende. Til Gjengjeld for Deres behagelige, korte Ophold i mit Huus hvilket jeg stedse erindrer, tilsendes Dem heri den omtalte Vise i Deres Nærværelse her, nemlig da Tyvene holdt Gjæstebud og Gilde hvilken jeg har faaet afskrevet hos en Mand i Ranen. Et fremmed Ord hvilket vi ikke havde for os i Deres Ophold her, er at der siges paa Helgeland om et uartigt og gjenstridigt Barn: Det er otokle. Dette skeer ved Godhed af Cand. Heierdal. Kjært skulde det være mig om jeg i sin Tid kunde bæres med nogle Ord fra Dem og ved samme erfare om De har taget Dem en Hustru.

De hilses paa det forbindtligste fra mig og Kone.

Deres med Agtelse forbundne
Bjørn Rist.

3. P. Chr. Asbjørnsen, 13. 4. 1853.

Høistærede. Vil De bevise mig den Tjeneste at læse en Korrektur eller Revision paa de Hardangerske Bryllupsskikke, der vil blive sendt Dem fra Brøgger & Christies Bogtrykkerie el. fra Dzwonkowsky, er jeg Dem meget forbunden.

13/4 53.

4. *P. Chr. Asbjørnsen [1855].*

Venskabeligst
P. Chr. Asbjørnsen

Tirsdag.

Kjære og høistærede Ven! "Ærbødigst Pro Memoria" skrev altid Prokurator Winther naar han vilde plage Folk til at hjælpe sig i gamle Dage. Jeg tror ikke en saadan Overskrift behøves; thi jeg tænker De altfor godt har lagt det sidste Arbeide, Skarlagen paa Hukommelsen; men hvorom Alting er saa kommer [jeg] igjen og beder saa vakkert om Deres venskabelige Assistance. Den Fortælling, hvoraf jeg herved sender Dem Begyndelsen, skulde nemlig som Fortællingerne fra Gudbrandsdalen i Huldreeventyrene have en *F a r v n i n g* af Sogneliv og *S o g n e m a a l*, som jeg ikke kan give dem da jeg neppe har været mere end 10-12 Dage i Sogn. Min Begjæring til Dem gaar derfor ud paa, om De vil hjælpe mig til at sætte en saadan Kulør paa dem. Naar jeg har nævnt Dem Fortællingerne fra Gudbrandsdalen behøver De ingen yderligere Udvikling af Tingen. Forøvrig modtager jeg

<side nr=261>

med Taknemmelighed al den Kritik jeg kan faa saavel med Hensyn til Sproget i Alm[indelighed] som til Stil, Stof og Anlæg. Resten skal jeg sende Dem saasnart jeg faar den renskreven, og jo før ieg kan faa det igjen, desto bedre er det.

Deres venskabeligst forbundne
P. Chr. Asbjørnsen.

S. T. Hr. Ivar Aasen.

5. *P. Chr. Asbjørnsen [1850 - åra]..*

Høistærede. Vil De bevise mig den Tjeneste at gjennemlæse Fortsættelsen som jeg herved er saa fri at sende Dem? Da jeg tvivler om jeg gaar til Byen i Dag sender jeg det ved dette Bud, som nu tilbyder sig, uden at jeg har faaet Tid at see igjennem de 3 sidste Ark, hvorfor der rimeligviis i disse findes flere Skjødesløshedsfeil.

Venskabeligst og forbindtligst Deres
P. Chr. Asbjørnsen.

6. *P. Chr Asbjørnsen [1850 - åra].*

<dikt>

Naar Røgen stiger op i store Dampe

De kan i Sprogets Mølle bedre stampe.

</dikt>

7. *Peter Andreas Clausen, 30. 4. 1855.*

Hr. I. Aasen! Det er nu saa længe siden jeg gav Dem Løfte om at sende Dem nogle Bidrag til Fuldstændiggjørelsen af Deres norske Ordbog, hentede fra det drammensiske Almuesprog, at De maaske allerede har opgivet Tanken om, at jeg skulde ville holde mit Løfte. Jeg har ogsaa selv bestandig troet, at jeg ikke vel kunde afse Tid til at ordne og fuldstændiggjøre mine Samlinger, førend jeg havde taget Examen, (jeg har endnu ingen Udsigt til at blive færdig med denne i de to første Aar); men da jeg nylig har været nødt til at tage en midlertidig Lærerpøst og dermed alligevel har maattet afbryde mine Studier for nogen Tid, saa har jeg nu ikke længer saa store Betæneligheder ved at tage fat paa Dialektarbejdet, som jeg før havde. Da De maaske vel snart agter at udgive et Supplement til Deres Ordbog, saa har jeg ikke villet undlade at underrette Dem om, at jeg i Løbet af Sommeren vil faa bragt mine Samlinger i den Stand, at de kan være til Deres Afbenyttelse. Kun for det Tilfælde, at De kunde give mig sikkert Løfte om, at Supplementet til Deres Ordbog ikke skulde udkomme før i Begyndelsen af Aaret 1858, vilde jeg lade Arbejdet hvile, indtil jeg havde taget Examen. Skulde mod Formodning mine Samlinger komme tidsnok, naar De først fik dem i Begyndelsen af 1858, vilde jeg være Dem meget taknemmelig for snar Underretning herom. (Min Adresse er isaaftald: "Hr. Fuldmægtig G. Soot: Gaarden Solberg i Sørum"). Hvis saadan Underretning ikke indløber fra Dem, skal De, som sagt, faa mine Samlinger tilsendt Sommer eller i Høst.

30/4 55.

Ærbødigst
P. A. Clausen,
Stud. realium.

8. *Niels Juel, 1. 8. 1856.*

Høgtæraðe I. Aasen! De undrast væl te sjá brev ífrá ein ukend, som enndá kann og lýstast takka Dikko fyre seinast; serdeles lýt eg takka fyre ei kveldstund eg fekk reika med Dikko umkring slottet og tala um dat meg índarleg kære norske mál. Dá (torer eg ínkje skriva dat "do,") lýt eg enndá føra Dikko í mínne, at eg er dan ungdomen, som vart tilført Dikko fyrri summaren av stud. Gudbrandr Vígfusson.

Inntrengjande lýt eg beda, at De vil ors[a]ka meg fyre di eg brýr Dikko med detta enndá til - litle innlagde brevet. Dat er ínke átleina elsk til málet eg skriv í og "forvisning" um, at detta átleina vil hevja os[s] til ein ansedd egte federnelandsk og sjølvstyrande "nation"; men dat er og dan elsk og vyrdnad eg heve til Apostelen fyre vár velferd og "nationalitet", som driv meg te skriva. Attemed lýt eg dá spyrja um eit og annat um De eingong vilde vera so snild aa svara pá. Fyrst lýt

eg fyre meg og gardsfolket her takka uppregtigt fyre dei morolege bøker me hava fengent[!] leset í várt mo'rmsmál. Snart er andre bóki av "Landsmaalet" ú t s l i t i og "Ervingen" snart og upptoggen Dikko til æra. Ordtøki heve eg enndá ínke

<side nr=262>

fenget fat í. "Liden Læsebog i Oldnorsk" vil dei desverre enndá ínke týggja upp fyre meg. Dikkar tilhángare tiltaka her ínke so lítet og enndá i Bergen blandt unge kaupmennar heve eg høyrð um ívrige tilhángare, so dei enndá tala Strílamál seg ímillom. Dat som ofta mest er ímot Dikko er so vidt eg sér berre leta og stundo líkagýld. Dei lesa "Morgenbladet" her pá øyi, men forstá dat ínke - mest í n k e -. Dei hava leset "Ervingen" og eg undrast kor lítet dei forstá Hermann og kor væl hine. Dei lesa bibelen og vísa enndá í slíka bøker kor lítet dei forstá Dansk. Men Hálsnøyi er betre upplýst enn Storden, Valestrand, Skánavik o.s.v. og her danskast meir enn rundt umkring oss. -

Var eg rík kunde eg gera mýket; men no lýt eg ogso fyre te liva vera flittig í mit arbeid, so eg fær líte tíð lera meg dat gamla málet og gera nokot fyre dat nýa. Mýket meir kunde dar og utrettast um dar berre var fleire, som skreiv pá Dikkar máte, ísær um dat var yversetjingar av gamla sogor, religionsbøker og serdeles pátrengjande um landbruket, fyre te lesa um detta pá Dansk er dei til lite nýtta. Eg pástend, at landfolket vert ínke upplýst pá 2 - 300 ár um ein íkke vil skríva dat bøker í norskt mál. Í umgangsskularne sýnest eg dei mátte snart fá slíka; er dat ínke sant? - Eg var tenkt te senda Dikko nokre fá órd, som eg ínke heve funnet í órdbóki; men eg vil no beda, at De, når De eingon[g] vandrar umkring ogso vil vera so índarleg gíld og lýdast innum til meg ogso, og so kan De sjølv høyra etter um eg heve funnet rette uttydningi pá órði - Eg heve svær hug te víta korí mine. mest[!] feil, ligg når eg skriver Nors[k], um dat ínke ogso er í ein danskagtig stil. Skadar dat einheiti um ein Vestlending skríver heima og vel (dei uttala dat veel)? Likaeins fell dat meg svært te enda eit adjektiv til eit h u elder d a t í bestemt skikkelse pá e, altså d. stora huset og gento. Turde eg venta eit svar eingong, so vilde eg beda um De ínke vilde segja um eg fær í vílsko med eitkvart og korleis De sjølv meinar um gagnet og hugnaden av eit norsk skrivamál. Kor víða De sjølv helst vílde utstrekka dat. Eg hápast dat er ínke berre fyre te vírka pá dat Danska De arbeidar, elder kanske? -

Nei no lýt eg slutta atter bedande mýket, at De vil orsaka meg!

Dikkar høgt agtande og tilhugarlege

Niels Juel.

Hálsnøy Kløster 1/8 56. Pr. Valen s[e]nd um Bergen. Dampbátsending Leirvik.

[I margen.] Er dat ínke rettare at segja som í Hordaland kløster dá dat vel

kem av klaustr? Aa, mýket hadde eg hug te spyrgja etter, men kvat skal eg som lítet formár? -

[Utanpå brevet:] Herr Literat I. Aasen, Christiania.

9. Aasmund Olavson vinje, 4. 1. 1859.

Megtige Maalmann! Kneet heve versnat, so at eg ikki torer annat en fylgja Lækjarens Raad og læggja meg inn paa RiksHospitalet idag, om eg enn aljamt heve tænkt meg det som Hola til Hel. Krykkja til at stydja meg med igjenom Troppirne er komi so eg er buen til at fara herifraa.

I det norske Maals Navn, maa De koma til meg ei eller tvo Gongur om Vika. Skriva maa eg til Pennen datter utaf Haandi mi. -
Christiania d. 4de Januar 1859.

Din Vinje

10. Peter Andreas Jensen, 22. 3. 1859.

S. t. Hrr. I. Aasen! Uagtet jeg ikke har den Ære at kjende Dem personlig, maa jeg dog fremstille mig for Dem med den Bekjendelse, at jeg i lang Tid baade i Tanken og i Virkeligheden har trukket Vexler paa Deres Navn, og det til et ikke ringe Beløb. Da jeg imidlertid med Grund kunde frygte for, at De, hvis dette blev Dem meldt fra anden Haand vilde kunne berede mig en Protest, og da Indfrielsestiden desuden stunder til, ser jeg mig nødt til i al Ærbødighed og med fuld Tillid til Deres velvillige Overbærenhed at foredrage Dem Sagen, som den er.

Jeg er gennem rette Vedkommende bleven anmodet om at forsøge paa Ordningen og Udgivelsen af en Læsebog for Almueskolen gennem alle dens Klasser. Dette Arbeide, som, hvis det Iykses, vil udkomme paa offentlig Foranstaltning, er naturligviis ikke een Mands Værk, men kan kun komme i Stand, naar Landets gode, litteraire, især folkelig litteraire Kræfter ville sætte sig i Bevægelse. Min

<side nr=263>

egen Berettigelse til at paatage mig Forsøget, ligger kun i den Omstændighed, at jeg tidligere har befattet mig med et lignende Arbeide og maaske deri, at jeg ikke er forfængelig eller rettere hovmodig nok til i Eet og Alt at ville hjælpe mig selv. Det ligger ligefrem i Sagens Natur, at De, Hrr. Aasen, maatte være en af de første Mænd, til hvem jeg i Tanken saa hen, da jeg besluttede mig til det vovelige Forsøg, og De skal se, at det Arbeide, jeg har tiltænkt Dem, ikke er saa ganske lidet. Foreløbig maa jeg med et Par Ord berøre den Plan, jeg har udkastet mig. I Almueskolen, hvor kun faa specielle Fag kan foredrages og hvis Elever kun have liden Leilighed til enten gennem Læsning eller fra den daglige Omgang at hente det, for Livet dog altid nødvendige Tænkings- og Kundskabsforraad, maa den Læsebog der

daglig kommer til at blive i Børnenes Haand og vel ogsaa bør blive de Voxnes Læsning i Hjemmet, indeholde, saavidt muligt det nødvendige Stof til en nogenlunde alsidig Uddannelse af Ungdommen paa dette Samfundstrin, men derhos maa Alt være affattet i en saadan Form, at det uden at besvære enten ved Classens Art eller Tyngde paa en nem og behagelig Maade kan tilegnes af de Unge. Kommer nu hertil, at man stadigt maa have ogsaa det "f o l k e l i g e " for Øie, vil De se, at de Fordringer, som jeg opstiller mig selv og mit Arbeide maa kaldes baade vanskelige og, som jeg troer nogenledes fuldstændige. For at tilfredsstille disse har jeg nu sat mig i Forbindelse med saadanne Mænd, der i enhver Henseende maa agtes for dygtige til at bistaa ved det Slags Arbeide, og de har næsten Alle, velvilligen lovet mig Bidrag, hvorhos det falder af sig selv, at jeg betragter Alt, hvad jeg i den hidtil eksisterende Litteratur, kan overkomme som brugbart for mit Øiemed, ganske som staaende til min Raadighed. Værket, der selvfølgelig ikke vil blive af lidet Omfang, har jeg tænkt mig delt i tre Afdelinger, til Brug gennem Almueskolens sædvanlige tre Udviklingstrin, hvert omfattende to Aar. Samtlige disse Afdelinger vil komme til at indeholde eensartet Stof, og efter dettes Beskaffenhed eller maaske snarere efter de Kilder, hvorfra jeg henter det, vil hver Afdeling (eller rettere hver Bog; thi Skriftet kommer egentlig til at bestaa af tre Bøger) igjen indeholde følgende fem Underafdelinger: 1) H j e m m e t . 2) S k o l e n . 3) N a t u r e n . 4) L i v e t . 5) K i r k e n .

Jeg troer, at i en Bog, hvis Ordning ikke kan foretages efter æsthetiske Hensyn, vil denne Indretning være baade udtømmende og let overskuelig; der vil nemlig vanskelig kunne tænkes Noget, som man ikke paa en naturlig Maade kan faa ind under en af hine fem Rubrikker, og at den samme Delingsplan gaar gennem Skriftets Dele vil, haaber jeg, i høi Grad lette Oversigten. Det forstaaer Sig, at baade Indholdet og Formen i de selvsamme Underafdelinger vil paa de forskellige Trin blive forskjellig, der vil skrides frem fra det Lettere til det Vanskeligere bestandig, saavidt mueligt, under Afvexling af prosaiske og poetiske Stykker. En stor Vanskelighed vil nu vise sig i den Omstændighed, at de forskjellige Læsestykker ere af forskjellige Forfattere, der ofte afvige fra hinanden endog i den rent iøinefaldende ydre Form, medens dog ved et Arbeide som dette Enheden nødvendig maa bevares. Her er nu en af de Sider, hvorfra jeg venter mig og bønlig anmoder om Deres Bistand. Jeg har af vedkommende Forfattere tildeels betinget mig fri Raadighed over Formen, hvorved jeg ikke forstaaer den blotte Retskrivning, men ogsaa Ordvalget og Ordføiningen. Nødig vil jeg saaledes tillade nogetsomhelst fremmed Udtryk - det skulde da være et eller andet teknisk - at indsnige sig; mange i Sproget vistnok optagne og nu gjængse, men ikke destomindre urene Udtryk (især de tyske) - vilde jeg gjerne se ombyttede med Udtryk af vort eget hjemlige Sprogforraad o.s.v., se, kjære Aasen, til Gjennemførelsen af en saadan Rensningsproces er nu netop De Manden, og jeg beder Dem derfor indstændigen om,

at De velvilligen vil tillade mig:

1) Naar jeg har nogenlunde bestemt og ordnet Valget af de enkelte Læsestykker, at forelægge Dem den hele Indholdsliste til Gjennemsyn og Prøvelse,

2) at tilstille Dem enten i Manuskript eller efter første Korrektur, den hele Bog arkeviis, for at De kunde lade en rensende Haand gaa gjennem det Enkelte og det Hele, hvorved den fornødne Enhed idetmindste i den ydre Form, vilde vindes. Det forstaar sig af sig selv, at jeg, for ikke altfor stærkt at tage Deres Tid og Taalmodighed i Beslag vil forsøge selv en Udjævning af de mest iøinefaldende Uligheder, og en Rensning af de mest paatagelige Synder mod Udtrykkets Reenhed.

Men jeg tiltrænger Deres Hjælp ogsaa i andre Henseender. Blandt Gjenstande, som jeg ønskede omhandlede i Bogen ere tvende, til hvis Behandling jeg forgjæves

<side nr=264>

søger min Mand; de ere: "Mindesmærker fra Oldtiden" og "Vore Mærkedage" eller (nogle af vore Mærkedage). Jeg finder, at begge disse Gjenstande, hvoraf den første vilde vække Almuens Sands for Oldtidsminderne, deres Bevarelse, en forsigtig Omgang med deres Opgravning o.s.v., og den anden skjærpe den historiske Sands, i høi Grad egne sig til Optagelse i en Læsebog for Almuen. Vil De have den Godhed at paatage Dem en kort Bearbejdelse af disse Emner, jeg, at man heller ikke bør udelukke fra Bogen Prøver af Landsmaalet, hvilke jeg tænkte at tilføie Bogens Slutning til Læsning for de videstkomne Børn; men her er jeg desværre paa en saa godt som fremmed Mark. Min indstændigste og for Øieblikket sidste Anmodning til Dem er derfor, at De baade af Deres eget og Andres Forraad af dette Slags vilde gjøre mig et to á tre Ark stort passende Udvalg baade af Prosa og Poesi saaledes, som De kunde tænke Dem det velbehageligst for Almueskolen baade fra Indholdets og Formens Side. Ganske udmærket af Dem vilde det nu være, om De indledede dette Afsnit med nogle faa, kjærnefulde Betragtninger over Modersmaalet og deri paavise, i hvilket Forhold enhver Norsk og Almuesmanden især, bør sætte sig baade til Talesproget og det nu bestaaende Skriftsprog.

Kjære Aasen, lad mig nu ikke beskjæmmes i mit Haab til Dem; deri bestaar netop min Vexeltrækning paa Deres Navn, at jeg baade til høiere Vedkommende og til Mange af mine Medarbeidere har udtalt en sikker Forhaabning om Deres deeltagende og kraftige Medvirkning. Med særdeles megen Agtelse

Ærbødigst
P.A.Jensen.

Oslo den 22 Marts 1859.

Maaske vil De bære mig med et Par Ord til Svar, i Midten af Mai maatte

jeg have Bidragene.

11.Svein Bjørndal, 20. 9. 1859.

Mo den 20. September 1859.

Hrr. Ivar Aasen. Som ein frammande og ukjende Mann fyre dikka lyt eg bidja dikka aarsaka meg fyre eg skrive dikka til. Men eg trøysta meg med, at naar did heve høyrte mit Maa[l]emne, so vil did inkje finna det saa undarlegt heller. Etter alt, kvat eg heve høyrte um dikka, vona eg meg det Beste.

I den seinare Tid heve eg fingje stor Hug til at læra Norsk. Dei Bøker, som ero skrevne dari, heve hugdrege meg so stærkt, at eg er fast bestemt paa at læra det fyre eg kvile. Men so stend eg i Beit fyre Bøker, som kun[n]a giva meg greid Retleiding i Maalet. Dikkas Ordbok er naudturveleg til at hava, men den finnst inkje i Bokhandelen i Bergen. Eg viste ingjen annan til at spørja etter den, end dikka; kanskje did vilde svara meg herpaa?

Eg er Lærer i "Elementairfagene" ved "Nordre Bergenhus Landbrugsskole" og er født i ein Fjølldal, "Haalandsdalen" i "Søndre Bergenhuus Amt" kor dei enno tala godt Norsk. Dei gamle Ordi renn meg, i Hugem, naar eg læser deim i Dølen, soleides som eg høyrde dei av mi gamla Besta, som var ifraa Harangr.

Eg kom tile burt, daa eg inkje hadde lært til at vyrda mit eie Morsmaal, elde kunne eg heve teke meir med meg.

Eg vilde verda ovlega glad, dersom did vilja svara meg og kanskle gjeva meg ei lita Retleiding.-

Ein Vin av meg og ein Landsmand av dikka, Lensmand Paulsen i Jølster, heve bedt meg helsa dikka mykje, og det same gjere eg ogsaa.

Med Vyrna
S.Bjørndal.

Min Adresse er: Førde i Søndfjord.

12. P. Chr. Asbjørnsen, 3. 1. 1860

Christiania 3die Januar 1860.

Kjære Aasen! Jeg har budet Aga, Paul Botten, Riisnæs og Schübeler hen til mig i Eftermiddag for at slaa en Sladder af og smage paa mit Hardangerøl. Vil De gjøre os Alle den Fornøielse at vere med i dette, saa vær saa snild at komme før Klokken 6.

Venskabeligst Deres
P. Chr. Asbjørnsen.

13. *Ludvig varming*, 7. 4. 1862.

Øster Alling Ved Randers 7. April 1862.

Forfatteren af medfølgende Skrift hører til dem, der med megen interesse have studert deres Værk: "Det norske Folkesprogs Grammatik", hvilket indeholder vigtige Oplysninger ogsaa til det jydsk Almuesprog. Til Tak herfor sendes nærværende Exemplar, idet jeg tillige har tænkt, det vilde interessere Dem at sammenligne de jydsk Dialekter med de norske; og i Haab om, at De vil modtage det med Velvillie, er jeg Deres ærbødige

L. Varming.

14. *Jørgen Olafsen*, 8. 8. 1863.

Veø Klokkegaard i Romsdalen den 8de August 1863.

Kjære Ivar Aasen!

Tak for det Sidste. Det glæder mig at se at De endnu ikke er gaaen træt, men stræver med den samme Sindsfriskhed til det store Maal, hvortil De har viet Deres Liv. Deres "Tvo Tylvter Visor" har jeg seet som allersnarest, men saa at det var udmærkede Sager. Jeg traf nemlig Lensmand [Ivar] Follestad ombord i Dampskibet "Romsdal" for en Stund siden, da han med sin Familie flyttede til sit nye Ombud i Nordmøre, og han havde Deres Bog med. Han fortalte at Oplaget var saa lite og at det allerede var ryddet. Men hvis saa er, saa maa De besørge en ny Udgave straks, thi ellers faar den Ikke den Udbredelse den fortjener. Det er ogsaa særdeles gjilt gjort af Dem, at De benytter vore bedste Folkemelodier; thi til disse mangler man ofte høvelig Tekst. Nu vil jeg ei alene bede Dem om at De sørger for et nyt Oplag af Viserne, men ogsaa at Lindeman ledsager dem med Melodierne, helst 3 stemmige; thi dette vil være godt saavel i Skolen, som i Sangforeninger. Jeg formaar vel ikke stort, men jeg er fast bestemt paa, saavidt Gud giver meg Liv og Helbred, at virke for, at Deres Sange som: "Her er det Land", "Dei vil altid klaga og klyta", "Sundagskvelden" og nogle af Deres sidste, t. Ek. "Hugin" og saa var det en enten om "Rikdomen" og enda en. saa rent udmærket, maatte blive Folkesange i dette Ords allerfuldeste Betydning, og engang indsjungne i Folket ville de aldrig mere glemmes, saalænge Nordmænd bor i Norge. Nu skal vi snart have Møde i vor Skolelærerforening, og da agter jeg at foreslaa dette for mine Medlærere. Mon De har noget imot at en og anden af Deres Sange, nu og da, kunde indtages i "Lørdagsaftenbladet for Arbeidsklassen"? Turde jeg haabe dette, saa vilde jeg levere nogle af dem, som tiltater mig allermest, med Melodier til, lidt efter lidt.

Der er en uforlignelig hjemlig Duft i Deres Sange, kjære Aasen, og foruden denne er der en ægte norsk Humør og sundt Lune i dem, saa man vel kan sige at de ere et sandt Udtryk for den i Nordmanden raadende Aand, for hans Snille, hans Vid.

Det glæder mig at den ny Læsebog har da nogle Prøver af Landsmaalet, saa at

man da kan faa gjøre Skoleungdommen bekjent med deres eget Maal i Skrivt. Det er til denne man maa sætte sit Maal; de Gamle faar dø i Ørkenen, det er Guds Dom. Men til den unge Slægt sætter man ikke sit Haab forgjæves, det ved jeg af Erfaring. Vi vare nylig paa en Sangertour til Eidsvigen en Søndag. Foruden min Sangerforening her i Veø, var ogsaa en bestaaende af Haandværkere fra Molde med. Paa Hjemtouren skulde vi da have en liden aparte Moro for os selv, os Sangerne imellem, som ingen profane Øren og Øine skulde faa noget af; men ved De hvad os valgte? Da en Sanger foreslog "Sangene af Ivar Aasens Ervingen", saa blev dette modtaget med levende Begeistring, og da vi saa i den lyse Sommernat sang: "Her er dat Land som hugar meg bedst", saa havde man det gribende Syn, at se S m i l og T a a r e paa engang paa Sangernes Ansigter, hvoraf 16 vare friske frodige, velklædte Bondejænter, altsaa engang Mødre for ufødte Slægter. Naar vi faar slige Mødre, saa først faar vi Odelsbønder af det rette Slaget, og da vil ikke Præsterne længer kunne bruge den stakkars Almuemand, som er bleven saa skakkjært, til Vidne paa at "Folket anser Guds Ord profaneret, naar det forkyndes paa Folkets eget Maal" jeg har ved enkelte Leiligheder ladet Børnene i øverste Klasse i Skolen faa bruge "Ervingen" som Læsebog, og jeg skulde ønsket at De havde været nærværende uformærket og seet hvor livlige og gjilde Børnene da blive, saa vilde De havt en lille Løn for Deres Stræv, som De visselig havde sat megen pris paa.

<side nr=266>

Dersom Deres Tid tillod det, saa vilde jeg bede Dem udgive en lille Læsebog for en Orts Penge til Skolebrug. Faar man ikke Lov til at bruge den i Læsetimen; nu vel, saa er jeg vis paa at de fleste Børn med stor Glæde ville sidde en time eller 2 om Ugen over og læse i Folkemaal, blot Læreren har Hjerte derfor. Den vilde ogsaa blevet en høvelig lille Bog til Almuebibliothekerne omkring i Landet.

Nu maa De ikke blive sær paa mig, kjære Aasen, for at jeg lægger Beslag paa Deres Tid til at læse mit lange Brev. Lever jeg og faar Deres Sange endnu bedre indsjungne i min lille Kreds, saa skal jeg sende Dem enda et Brev. Vær hjertelig hilset fra Deres hengivne

J.Olafsen.

Torjul i Nordmøre, 16de August 1864.

15. Fredrik Størmer, 16. 8. 1864.

Hr. Ivar Aasen! Dat er Von, at De alt hever høyrst gjetet, at me i Throndheim hava samnat Pengar til Utgjeving av Bøker i Landsmaalet; eg hadde ætlat at skriva til Dykker strakst, etter at Samningi var komi istand, men - Matstrævet hever heile Tidi haldet meg i Kløerna sina, so at eg inkje hev kunnat sleppa laus,

og soleides verder dat daa, at detta Brevet kjemer so seint.

Etter dan store Maalstriden, som me hadde Hausten 62 hever Maalsaki fengjet Liv uppe i Throndeim; og det er inkje so faae som halda med henne. Me hava i alt samnat ikring 60 Spd. aarleg i 5 Aar, altso i alt 300 Spd. som eg hever Fullmagt til at bodja Dykker, for at De kan bruka deim paa dan Visi, som De trur er bedst for Maalsaki, anten med daa skulde samna eit Selskap som "Folkevennen" eller dat bert skulde verda gjevet ut einskilda Bøker eller eit Blad, dat maa De og Maalvenerne i Hovudstaden bedst skyna, og til Dykker stender dat at setja Saki i Gang. Her hava me inkje annat at bjoda enn desse Pengarne; boklega Kræfter hava me inkje, naar eg teker undan Sommer, som strævar trottugt med Maalet; og Saki er soleides bert i Handi Dykkar, og dat er vaart Ynske, at De maatte hava lika so stort Mod til at setja Verket i Gang, som De hever Dug til at driva dat, og inkje so faae er dat vel i Christiania og Bergen som kunna hjelpa Dykker, paa vaar Sida skulo me daa gjera, kvat me kunna, til at samna endaa fleire Pengar. Ja, lat meg sjaa no, at dat verder gjort nokot; me hava so lengje liggjet rolege, so Motstandararne vaare hava trudd, me alt voro lamne, og at dat øgjelege Dyret, Landsmaalet, alt var daudt og burte; lat os no standa upp og syna deim, at dat er ei Sak, som aldrig kan døya, at dat er ei Sak som maa fram, for dat er ei Sak, som vaar folkelege Vokstr krever. Og vaar Freistnad paa at driva henne fram maa no kunna ganga lettare; dat er fleire no enn fyrr, som kunna Landsmaalet, og som ogso hava nokot at skriva paa dat Maalet, dat er og fleire, som kunna lesa dat, og som halda med Saki, og naar slike Samnader som som i Throndeim verda gjorde i Christiania og Bergen millom Kjenningar og Maalvener, hava me Pengar nog til at byrja Saki.

Eg vonar difyre, at eg snart fær høyra fraa Dykker, um at De hever byrjat; ottest inkje for Pengar, um dat gjenger, som eg vonar med Treoljaverki vaare, kann eg vel faa Raad til at gjeva, so dat kunde muna nokot.

Eg vil bruka Dykkar eigne Ord: "Fram daa Frender" og bidja Dykker skunda med at "retta dat, som rangt er", so at me kunna hava dan Hugnaden at sjaa Landsmaalet ganga fram med Siger.

Kannhenda kjem eg til Christiania i Haust for at gjera af nokot med Directionen for Treoljaverket; men skulde dat inkje verda nokot med denna Ferdi, vonar eg, at eg fær høyra fraa Dykker i Brev.

Takk skal De hava, ja tusund Tak[k] av kvar Maalmann for Dykkar "N o r s k " Grammatik; dat var eit Ord som segjer nokot dat; og inni Boki syner De og at detta Ordet inkje er Lygn. Naar me hava slikt nokot at byggja paa, so kann dat verda nokot av Bygningi, og Bygningsmenner koma vel; eit slikt To kann inkje lengje liggja, utan at dat er dei, som vilja bruka dat. Eg takkar Dykker og for Symra; Ja eg veit no inkje um dat er De; men eit slikt Maal, trur eg inkje nokon annan kann skriva.

Ja, so vil eg daa ynskja Dykker Kraft og Mod til at byria dat sidste store Slaget,
Samningi av elt n o r s k Bokselskap, er dat komet istand er Sigeren vaar!

Gjev De daa maatte faa Tid og Helsa til lengje at styra med di, so at dat kunde
ganga, som dat skulde!

Og so være De heilsat fraa Maalmannen

F. Størmer.

<side nr=267>

16. *Bjørnstjerne Bjørnson*, 2.10.1865.

2dre oktbr [1865].

Paa Grund af at den ene Direktør har stolt paa den anden, er De ingen Billet
bleven sendt til de mange Forestillinger, hvorpaa Deres smukke Stykke "Ervingen"
er opført. For at bøde paa denne Forsømmelse tillader Theatret sig gjennem mig
at sende Dem en Partoutbillet til alle vore Forestillinger i denne Sæson.

Til Ivar Aase

I Ærbødighed

Bjørnstjerne Bjørnson.

17. *Kristofer Janson*, 20. 11. 1865.

20/11-65.

Ivar Aasen! Her kjem eg, kakkande paa hurdi som i gamle dagar, men eg stend
inkje frihugad og tek hondi, som de retter ut mot meg. Eg er litet vetta raud i
andlitet og skjeglar mot jordi liksom ein unge, som veit han skal have juling,
um dat kjem i dagen, dat han hever gjort. Og so hever eg og liksom i gamle dagar
ei bok elder eit papir under armen, som eg bed dykk vera so god at lesa igjenom.

Ja dat er best at standa til med dat sama, so er dat gjort. Eg hever latet boki
mi prenta og paa fremsta bladet hever eg sett: T i l I v a r A a s e n . Dat var inkje
rett kannhenda, utan eg fyrst spurde um lov; men eg hadde slik hug til dat, boki
skulde prentast strakst, so dat var inkje tid til nokot vingl fram og atter med
skriv og slikt, - og so vaagade eg at gjera dat paa fri hond. Og eg meinte dat
godt, dat vil de inkje tvila um. Eg tykte eg hadde so myket at takka fyre baade
eg og dan saki eg tenar, at eg inkje kunde syna detta betre enn med at vigja dat
fyrsta, eg bar fram til altaret, til dan mannen, som hever reist dat, altaret fyre
sann norskleike. Vel er dat so, at de kann segja: "ja men eg hever inkje reist
altar til at kvar og ein, filloguten likasogodt som dan vigde presten, skal kunna
bera fram alt dat, han kann finna paa, og myk kann likasovel brenna som røykverk,
men dat er do skilnad paa utev og angje." Til detta vil eg svara: eg trur fyre dat
fyrste inkje, at eg er nokon fillogut, men eg trur, eg hever fenget diktargaava som
ein innblaastr i saali og so trur eg helder inkje, at dat er myk eg kjem med Dat
kann vel vera mangt og myket, som vil skjera dykk i augom, som er so vel kjend
med landsens skikk og maal, og dat er 'kje ventande at dat vil verda onnorleides,

solenge ein bykarl skriv. Men eit og annat kunde vel verda funnet, som inkje var so galet endaa, og so kann dat verda betre med tidi. At her ero komne prentvillor i denna boki og, endaa alt dat me hava strævat med at halda henne rein og fri, er nokot som liksom høyrer til, og ein fær trøysta seg so godt ein vinn. Eg vonar daa, at de inkje vil vera vreid paa meg, um de enn inkje er nøgd med boki mi. Dat skal de tru, at dat berre er heita fyre saki, som hever drivet meg. I detta: til Ivar Aasen, skal de berre sjaa meg strjuka huva djupt av fyre ein mann, som hever gjort eit verk som "vil vara, til verdi øydest", ein mann, som hever slengt inn i meg ein eld til at verka fyre mitt folk og fyre mitt lands maal, og gjevet meg fast grunn oppunder fotom, ein mann, som hever synt meg blidskap og eit vinlegt hjartalag, daa eg kom og plagade og kjøvde honom baade med dat eina og dat hitt so mang ein gong inne i Kristiania. Sleiske ord styggjest eg ved, men detta meiner eg av mitt insta hjarta og eg veit, ordi ero sanne.

So tak daa vinlegt imot detta mitt fyrsta verk, og lat meg atter faa likaso godt handtak som fyrr, naar eg no til sumaren kjem inn aat staden.

Christopher Janson.

18. Hans Ross [1866].

Hr. Ivar Aasen. Det vilde fornøje mig om De vilde komme bortom i Aften. Werenskjold og Nilsen og Berner er hos mig, og det kunde være morsomt at tale lidt om sprogformen i "Salomons Laas" f.Ex.

Hans Ross.

19. Hans Schulze, 29.4.1869.

S. T. Hr. Stipendiat Ivar Aasen! Jeg tillader mig at bede Dem gjøre mig den Fornøielse at tækkes her hos mig i Morgen Aften Kl 7 i al Tarvelighed, da et lidet dramatisk Arbeide af mig skal foredrages af Fru Wolf i Landsmaalet, i hvilken

<side nr=268>

Anledning jeg ønskede at høre Deres kyndige Formening baade med Hensyn til Sprog og indhold.

Christiania. Dronningensgade No 24. Den 29de April 1869.

Ærbødigst
H. Schulze
Storthingsmand.

20. Hans Mo, 6. 8. 1869.

Hr Aasen. Vinerne her i Bjørgvin hava so ymist ymtat um, at eg skulde prøva paa samla og faa utgjevet Tonar til Visorna i Symra. Vel hever eg lagt meg ein Grand etter Musik, hever ogso uppskrivet mange Folketonar; men eg var rædd fyre at taka fat paa Symra i lengste Laget. Til slike Dikt maa me hava Tonar,

som staa paa Maal, som dei segja. No hever eg Samlingen, mest berre Folketonar til allesaman. Bokhandlar Gjertsen her vil taka paa seg Utgjevingi, dersom Hr. Malling inkje vil hava nokot med det elder meinka honom Gjertsen i at taka det paa seg. Eg og fleire til meg tru, at det er best vera smaalaatne og koma berre med Lunden - utan nokon Harmomsering - til kvart Dikt. Men ovlega vel vilde det vera, um De vilde berre med nokre Ord lata meg faa vita Dykkar Meining um, korleis De trur, at Samlingen maatte sjaa ut, anten det vøre best at gjeva det ut einskilt, elder som Tillæg til Symra, dersom ho snart kem ut atter.

Eg er Lærar her i Bergen, hever voret her no i sju Aar, er Sonen bans Andreas Mo i Ørstinne. Han J. Velle i Kristiania er Systkinbarnet mitt. Honom vilde eg gjerne hava Helsing til, C. Velle ogso. Til Malling skreiv eg i Dag um desse SymraTornarne.

Det er eit Dikt - Det einlege Standet - som eg enno inke hever fun[n]et Lund til. Eg undrast paa, um inke det er skrivet til ein Folketone. Kære dersom eg skulde vera so heppen at faa nokre Ord fraa Dykk, lat meg vita, um nokon Tone kunde vera at faa hjaa einkvan anten til det einlege Standet elder til Sumarkvelden. Og liv so vel Vaarherre vera med Dykk og løna Dykk fyre alt godt. Bjørgvin 6. August 1869.

Ærb.

Hans Mo.

21. Christian Holst, 9. 6. 1871.

Christiana d. 9. Juni 1871.

Fra Overintendant Kammerherre Holst.

Ifølge naadigst Befaling giver jeg mig den Ære at overlevere Dem fra Hs. Majestæt Kongen "Medaillen litens et artibus" som en Anerkjendelse af Deres Fortjeneste af det "Norske Folkesprogs videnskabelige Studium".

Hr. Ivar Aasen

Ærbødigst

Chr. Holst.

22. Kristian A. Winter - Hjelm, 19. 2. 1877.

Herr Ivar Aasen! Sangeren Fritz Arlberg bad mig idag om at korrigere for ham indlagte opskrift af visen "Ola, Ola min egen unge", således at den kan fremtræde korrekt som tekst til et hefte sanger, som han vil udgive.

Da jeg ikke selv har tilstrækkelige kundskaber til at bestemme h v i l k e n dialekt, den er i, og dermed tillige formen, så tillader jeg mig at bede Dem om velvilligst at rette på den. Mere end de fire vers behøves ikke for øjemedet.

Samtidig tillader jeg mig at bede Dem om Deres portræt, da vi i ".Norsk Lyrik" skulde have en 12 - 14 slige, og blandt landsmålsdigterne må vi have både Vinje og Dem. Jeg anser det for givet, at De ikke af nogen urimelig tilbageholdenhed skulde finde Dem foranlediget til at negte mig denne tjeneste, da det vil give

min bog en for kommende oplag ny tiltrækning i alle deres øjne, som omfatter
Deres virksomhed og Deres digtning med interesse.

Bedende Dem undskylde bryderi tegner Deres ærbødige

K. A. Winter - Hjelm.
Munkedamsvej 33.

23. *Hans Ross*, 8. 10 1878.

Stavanger 8. 10. 78.

S.T. Hr. Ivar Aasen. Jeg har i de seneste aar ikke meddelt Dem mine fund af Norske
ord, da jeg under tidligere meddelelser havde faaet et stadig sterkere indtryk af

<side nr=269>

at slig meddelelse kun var til bryd. Nu foreligger de dog til Deres afbenyttelse i
en samling, som jeg her i høst sendte ind til opbevaring i Universitetsbibliotheket,
efter Kirkedep'ts tilhold. Hvorvidt en saadan haandskreven samling efter universitets
regler skal være tilgængelig for alle, ved jeg ikke; jeg troede i ethvert fald
at jeg fremkom med et ikke urimeligt ønske, da jeg til det Akademiske Collegium
yttrede at jeg helst saa at det mulige udlaan indskrænkedes til Dem og S.Bugge,
Joh. Storm, Unger, Rygh og Fritzner som jeg formodede var de som den kunde
have mest interesse for; jeg ønskede at et manuscript som var uprøvet baade med
hensyn til papir og blæk ikke skulde slides for meget. Der ligger den altsaa. Den
er nærmest en afskrift af mine successive optegnelser, indeholder altsaa en hel
del gjentagelser og andre overflødigheder, ligesom den, selvfølgelig, vrimler af
mangelfuldheder; - at disse optegnelser fra først af kun vare bestemte for min
egen brug vil blandt andet vise sig i, at jeg ofte anfører det samme findested som
De allerede har angivet for det samme ord; jeg vilde minde mig om, hvor j e g
havde hørt det. Afskriften blev ogsaa foretagen i nogen hast; idet indberetning
og samling skulde indleveres inden 1ste Septbr. og jeg dessuden selv fremhastede
den, for at kunne faa anbragt paa et sikkert sted, inden jeg reiste op i fjeldet,
optegnelser, hvori der var nedlagt meget arbeide. Uagtet dette tror jeg dog at den
vil kunne benyttes af kyndige. Til Trykning egner den sig jo ikke, i den foreliggende
form, i hvilken blandt andet sammenligninger med beslægtede sprog næsten
ganske mangler.

Jeg har ogsaa i denne høst gjort ikke ganske ubetydelige fund, mest i Telemarken;
fundenes værd staar dog nok i det hele ikke i forhold til dets mængde. Idet jeg
beder Dem ved leilighed frembringe min hilsen til Herrerne Unger og Blix, forbliver
jeg

Deres ærbødige

Hans Ross.

24. *"Foreningen for norske dialekter og folketraditioner", 17. 11. 1881.*

Herr Ivar Aasen. I levende Erkjendelse af Deres Fortjenester af vort Folks Sprog har "Foreningen for norske dialekter og folketraditioner" ved sin Stiftelse den 21de April sidstleden indvalgt Dem som Æresmedlem af sit Samfund.

Foreningen beder Dem i Valget se et Udtryk for den varme Erkjendtlighed, hvormed den omfatter Deres betydningsfulde Virken.

Kristiania den 17de November 1881.

For Bestyrelsen

Johan Fritzner.

Formand.

25. *Kristian A. Winter-Hjelm, 1. 6. 1882.*

Herr Ivar Aasen. Jeg tillader mig at forene mig med hr. Cammermeyer i en bøn til Dem om dennegang ikke at negte os Deres portræt til Norsk Lyrik. De vil jo nu have seet, at portrætterne udføres ypperligt, så fra den side set har De intet at frygte for. Desuden har jeg fåt mange anmodninger om i et nyt oplag at "levere Ivar Aasens portræt". De er populær, man læser Dem, men man vil også se Dem. Tusener her i landet, som kjender Deres digtning, vil også se Deres billede, og oprigtig talt synes jeg ikke, at der længere kan være nogen gyldig grund for Dem til ikke at ville imødekomme dette ønske. Når jeg skal få lov til at være lidt egoistisk, så må jeg også anføre, at det er min overbevisning, at afsætningen af bogen vil have adskilligt godt af at bringe et billede af Dem; thi da der ikke er noget andet sådant portræt at få, og så mange ønsker at have det, er det en selvfølge, at man da så meget heller køber sig en Norsk Lyrik.

Vær nu så venlig ikke at skuffe os denne gang; De ved, at De kommer i godt selskab, og De gjør mig og hr. Cammermeyer en stor tjeneste, som ikke kan være Dem byrdefuld. I det sikre håb, at De vil imødekomme vort ønske tegner Deres med høiagtelse

ærbødige K. A. Winter - Hjelm.

Kristiania 1. Juni 1882.

P.S. Vil De ikke også lade os få Deres autograf at sætte under billedet?

<side nr=270>

26. *Northwestern Literary and Historical Society, 3. 12. 1885.*

Geo. D. Chester, D. D., L.L.D., President.

Judge Henri Jerningham, Vice President.

Ben. W. Austin, Secretary.

Nort hwestern Literary and Historical Society, Sioux City, Iowa.
Orginal Poems, Essays, Opinions and Scetches from the Literary, Political and
Artistic World Solicited. Also Autograph Letters and Documents, of Distinguished
People.

Secretary's Office, Dec. 3. 1885.

Mr. Ivar Andreas Aasen, Christiania, Norway.

Dear Sir. The members of our Society wishing to show their appreciation of
your works have unanimously elected you an honorary member. One of our member[s],
a native of your country, has interested us greatly with readings from your
work on Norwegian Proverbs, a work which he brought to this country with him.

Yours truly
Ben. W. Austin.
Secty.

27. Laurits M. Foss, 6. 7. 1886.

Smedsvig i Skjold den 6te juli 1886.

Herr Ivar Aasen. Da jeg (som adj. Lensmand) netop har modtaget det trykte
rimeligvis foreløbige Expl. af Matrikulen med Dep.s Skrivelse, og erfarer deraf, at
Gaardsnavnene ikke ere rettede, men at dette dog vil ske, saavidt jeg dog kan
skjønne, - saa finder jeg, at ville tilskrive Dem nogle Ord i Sagens Anledning,
endskjønt jeg jo er Dem personlig ubekjendt.

Uagtet jeg jo maa tro, at ved en saa kyndig Kommissjon vil alle Hensyn og
Overveielser ved Stedsnavnenes Skrivemaade, blive tilbørlig tagne, saa gjør Sagens
store nasjonale Betydning, at jeg alligevel ikke vil undlade - til mulig Oplysning
- at meddele, hvordan Gaardsnavnene her i Herredet udtales i Bygdedialekten
og, efter min Mening bør skrives paa norsk. Det sidste har jeg blot tilladt mig
at tilføie, skjønt dette jo kunde været det samme for den kyndige Kommission.
Fornemmelig var det "Udtalen" jeg troede kunde have adskillig Vægt og Veiledning,
da jo ikke den allerkyndigste Kommissjon - efter min Formening -
kan efter den danske Udtale, gjætte sig - i alle Tilfælde da - til den norske.

Sluttelig tillader jeg mig at lægge det paa Dem, at virke kraftig til, at vi
faa norske Navn istedetfor de Navne, som danske Embedsmænd døbte om Gaarde
og Steder med, og saaledes udslette en saa sort Plet, som denne, hvoraf vort frie
Fædreland hidtil har baaret saa slemme og for en ærekjær Nordmand i Sandhed
krænkende Mærker. Med megen Agtelse

Laur. M. Foss.

28. Anders Hovden, 3.8.1893.

Vanse 3 aug. 93.

Kjære Ivar Aasen. Med kjærlighed og beundring hilser jeg dig på dm ottiårige
fødselsdag og ønsker, at den tid, du har igjen, må glide roligt afsted uden

altfor mange savn og lidelser!

Du får vistnok høre og se mange rosende ord om dig i disse dage, mange taler
blir holdte for dig af begeistret ungdom. Og vi m e n e r det alle sammen!

Du og Vinje, som begge tog alle stødene fra først af og al hån, nu skinner
I mere og mere som glitretinder for vore øine. Lykkelig er du, som ikke alene fik
de store evner; men som brugte dem al din dag til ædelt arbeide.

Og aldrig skal jeg glemme din noble karakter i forholdet til mig. Skjønt folk
talte ondt om mig til dig, og du havde grund til den antagelse, at jeg misbrugte
de penger jeg fik af dig, s å s a g d e d u a l d r i g e t k r æ n k e n d e o r d , l a g d e
a l d r i g e n . " f o r m y n d e r " . b e t i n g e l s e t i l g a v e n . Det holdt mig oppe
lige såmeget som de penger, jeg fik af dig.

Alle de gode magter belønne dig for, hvad du har været mod mig og mod
mange - i d e t h e l e l a n d !

Jeg hørte af Steinsvik, som nylig var her, at Hole-Jo er hos dig Det var da
rigtig bra, at den kjække, trofaste gutten kan være om dig og gå ærinder for dig.
Du må hilse ham så meget og bede ham skrive til mig om dig.

Inderlig kjærlig hilsen fra din hengivne
Anders Hovden.

<side nr=271>

29. *Det norske Studentersamfund, 5. 8. 1893.*

Hr. Ivar Aasen! Det norske Studentersamfund gennem sin Bestyrelse tillader
sig herved at lykønske Dem i Anledning af Deres 80 aarige Fødselsdag. I taknemlig
Følelse af den store Betydning, Deres Arbeider har havt for den nationale
Sag, og navnlig for Sprogudviklingen, ønsker vi Dem en blid Alderdom. Deres
Navn vil blive uforglemmeligt i vort Land.

I Studentersamfundets Bestyrelse den 5te August 1893.

Hj. Michelsen

p. t. Formand.

/ Krog Steffens.

30. *Henrik Ibsen, 5. 8. 1893.*

Kristiania, den 5. August 1893.

Dr: Henrik Ibsen fremsender sin hjerteligste lykønskning i anledning af fødselsdagen.

Victoria Terrasse 7 B.

31. *Kristiania Flagsamlag, 5. 8. 1893.*

Kristiania 5te August 1893.

Hr. Ivar Aasen! Vi har idag hejst vort norske Flag for igjennem dette at sende

Dem vor Tak og vise Dem den Hæder, vi alle er Dem skyldig.

I Ærbødighed

Kristiania Flagsamlag.

For Flagsamlaget, Halfdan Johnsen, O. A. Wilhelmson.

32. Sophus Bugge [aug. 1893].

Hr. Ivar Aasen. Om jeg end er sent ude, vil jeg bede Dem om Lov til at være med i den Flok, som bringer Dem, nu da De er otti Aar gammel, Tak og Lykønskning.

Jeg har ingen Ret til her at udtale mig om, hvad De har været for vort Fædreland, men jeg vil gjerne sige Dem, hvad De har været for mig personlig.

Deres Skrifter om norsk Sprog har lige fra min Ungdom af hørt til min kjæreste Læsning. Disse Skrifter har været mine trofasteste Veiledere og mine bedste Læremestre; de har for mig været uopnaaelige Mønstre paa klar, jævn og naturlig Fremstilling. Jeg tillader mig nu at bringe Dem min ærbødige Tak for alt det, jeg har lært af Dem, og for al den Glæde, jeg har havt af Deres Skrifter.

Jeg vil ønske, at den Glæde, De ved Deres Skrifter har skjænket Andre, maa virke tilbage paa Dem, saa De maa føle Dem glad og tilfreds nu i Deres Alderdom. Jeg ønsker, at De maa leve endnu mange Aar med god Helbred.

Deres taknemlige
Sophus Bugge.

33. Fredrik Størmer [aug. 1893].

<dikt>

Den, som ikkje hev Vyrtnad for sit Maal

hev ikkje Vyrtnad for seg sjølv.

At det norske Folk no er vaknat til Æreskjensla

hev me deg at takka for.

</dikt>

F. S.

<side nr=272>

TILLEGG NR. 2

NOKRE SKRIFTSTYKKE ETTER IVAR AASEN

1833-1880

Skrivebog 1833. Iver Andreas Iversen Aasen.

1. Opgave. Hvilke ere Hovedtrækkene i Esaus og Jacobs Characterer?

I. Hvilke ere Hovedtrækkene i Esaus Caracteer?

Af Brødrene Esau og Jacob var Esau den Førstefødte. Allerede tidlig finde vi

et uvenligt, vildt Sindelav hos ham; hans Lyst til Udsvævelser sees deraf at han valgte Jagten til sin Hovedsyssel, medens hans Broder derimod foretrak det mageligere Hyrdeliv. At han har været meget letsindig og ubetænksom det viser hans Færd, idet han, for en Ret Mad, solgte sin Førstefødselsret, og med Eed overgav den til sin yngre Broder. - Det var nemlig i de Dage Skik, at, saasom de omvankende Hyrdefamilier ingen Konger havde, saa havde Faderen eller den Ældste i en Familie, næsten en Regents Magt over den. Naar nu denne Stamfader (:Patriarch:) døde, saa fik hans ældste Søn denne Ret, der kaldtes Førstefødselsretten, efter ham. Her var nu altsaa denne Ret Esaus. - At Esau har været egensindig, kunne vi see deraf, at han mod sin Families Samtykke havde taget to Hustruer. Han var ogsaa meget hevngjerrig, thi da Broderen Jacob paa en listig Maade havde tilsneget sig deres Faders Velsignelse, som denne havde tiltænkt Esau, saa besluttede han nu ved sig selv, at rydde sin Broder af Veien ved at dræbe ham, hvilket og maaskee kunde blevet fuldført, om ikke Jacob lykkeligviis fik det at vide, og for en Tid drog bort derfra.

Paa den anden Side finde vi dog hos Esau den Dyd, at han var forsonlig. Da Jacob kom tilbage fra hans tyveaarige Tjeneste hos hans Morbroder Laban, nærrede vel Esau endnu det gruelige Forsæt at omkomme sin Broder, og til den Ende drog ham imøde med en bevæbnet Hær. Da det frygtelige Møde nærmede sig, tog Esau en anden Beslutning. Hans Sindelav mod Broderen forandrede, og de mødtes og skildtes ad som Venner.

II. Hvilke ere Hovedtrækkene i Jacobs Character?

Ved at see ud over Jacobs Historie, finde vi først hos ham en Forkjerlighed for det roligere Liv. Han valgte, som før er sagt, Hyrdelivet til sin Forretning. I den første Deel af hans Levnet træffe vi paa nogle Pletter, der ikke gjorde hans Character Ære. At han var egennyttig, sees tydeligen af hans ublue Begjæring til Broderen. Da nemlig Esau engang træt og hungrig kom hjem af sin Jagt, saae han en Ret Mad, som Jacob havde lavet til for sig. Han begjerte da denne af sin Broder, hvilken gav til Svar: "Sælg mig din Førstefødselsret for den". Samme Egennytte forenet med skammelig Underfundighed finde vi i den Handling, da den gamle, og næsten synløse Fader vilde velsigne Esau, da Jacob, efter Moderens Tilskyndelse, gav sig ud for Esau (:medens denne var fraværende:) og saaledes fik Velsignelsen.

See vi hen til det Sidste af Jacobs Historie, da finde vi i ham en meget gudfrygtig og retsindig Mand. De herlige Løfter og Forjættelser, samt de mange overordentlige Velgjerninger som Gud betroede ham, ere Beviis paa, at hans oprigtige Hjerte havde vundet Guds besynderlige Yndest og Velbehag.

2. Opgave. Hvorfor er det skadeligt, endog kun for Spøg at afvige fra eller

fordreie Sandheden?

Sandhed betyder almindelig det, der siges eller fortælles saaledes, som det virkelig er. Naar jeg beretter Andre Noget, som jeg har erfaret, just saaledes som jeg erfarede eller fornåm det, uden enten at forringe eller overdrive Noget, saa er det Sandhed. Saaledes kaldes Guds Ord, den hellige Skrift, eller den hele

<side nr=273>

christelige Lære Sandheden, fordi deri findes Intet som jo forholder sig saaledes som det er fremstillet. Man afviger altsaa fra Sandheden, naar man tillader sig at enten indbilde Andre det, som ikke er saaledes, eller med Vidende at fortie det, der nødvendig skulde aabenbares. Man fordreier Sandheden, naar man, paa Grund af en eller anden indbildt Fordeel, ikke saa nøie tager Hensyn til den rene Sandhed, men lempet den efter eget Tykke, saaledes, som man ønsker.

Det er altsaa skadeligt at afvige fra eller fordreie Sandheden, da Aarsagen eller Bevæggrunden dertil er, som oftest, en indbildt Egennytte, en bedragelig Egenkjerlighed. Virkningerne ville da gjerne ligne Aarsagen, og saasom denne er ond og skadelig, saa blive hine det sædvanlig ogsaa. Idet man fordreier eller afviger fra Sandheden, skader man sig selv og man skader Andre. Sig selv paadrager man Savnet af den indre Fred, der opfylder den Sandhed og Redelighed. Snart bliver Synden til en Vane, der vanskelig kan aflægges. Man bliver til sidst saa følelsesderved, agtende det ingen Synd at være, og vorder saaledes en Løgner, der ikke kan eller bør troes. Næsten skades derved paa mangfoldige Maader. Mange store Synder og afskyelige Laster skrive sig fra denne ene Synd, og man veed, at Forvandskning af Sandhed har stiftet ubeskrivelig meget Ondt i Verden.

Men gjelder det Samme ogsaa da, naar man kun for Spøg fraviger eller fordreier Sandhed? Den der for Spøg afviger fra eller fordreier Sandheden, vover dog sandelig meget, om han end synes, det har intet at betyde. Sædvanlig foraarsager han derved Skade enten hos sig selv eller Andre. En kostbar, en hellig Skat bør ikke bruges til Legetøj, saaledes at man visse Tider skulde bortkaste den. Den der saaledes spøger med at fordreie eller fravige Sandheden, han bliver snart kold og ligegyldig med den. Hvad flere Gange agtes for Spøg, kan snart blive Alvor. Han vil snart troe sig selv formeget og desmindre tage vare paa sit fordærvelige Hjerte. Hans Næste, især den Enfoldige, der hører ham, vil snart tage Forargelse deraf, og maaskee selv henfalde til den samme Synd. Saaledes kan der komme megen Synd og Skade af det, som i Begyndelsen ikke blev agtet for Synd.

3. Opgave. Hvori bestaaer Taknemmelighed, og hvorfor maa denne nødvendig ansees for at være en skøn Dyd?

I. Hvori bestaaer Taknemmelighed?

Den Kjerlighed som vi skyldte fremfor Andre dem der have gjort vel imod os, kalde vi Taknemmelighed. Den forudsætter saaledes en eller flere Velgjerninger, der have bevæget den Modtagende til at elske Giveren, at ønske ham Godt, og om mueligt stræbe at gjengjælde hans Godhed. Nu er vor allerstørste Velgjører Gud. Mod ham bør vi da altsaa først vise os taknemmelige, thi hvad Godt der hændes os, er af ham. Men paa hvad Maade kan det skee? Gjengjælde hans Godhed kunne vi ikke, thi vi kan Intet give ham igjen, og om vi kunde, behøver han det dog ikke, thi han selv har og giver alle Ting. Det Eneste, hvormed vi kunne vise os taknemmelige mod Gud, er da, at vi inderlig elske ham, med Glæde gjøre hans Villie, og af Hjertet takke og prise ham, samt opmuntre vore Medmennesker til det Samme, og saaledes samtligen love og berømme hans Godhed. Af Mennesker kan vi ogsaa nyde Godt, vi maa altsaa tilkjendegive, at vi skønne derpaa, og ønske dem Velsignelse fra den store Giver, fra hvem alt Godt kommer.

II. Hvorfor maa Taknemmelighed nødvendig ansees for at være en skøn Dyd?

At det er skjønt at være taknemmelig, det kunne vi i det daglige Liv ved mangfoldige Leiligheder erfare. Naturligviis maa det glæde Giveren eller Velgjøreren, naar han fornemmer, at hans Velgjerning er den Modtagende kjerkommen, og at Denne viser Glæde og Erkjendtlighed derover. Derimod maa det være Velgjøreren ubehageligt, naar hans Velgjerning kold og ligegyldig annammes. I det menneskelige Samfund er enhver af os et Lem, der ikke kan undvære de andre Lemmers Tjeneste. Vi maa altsaa nødvendig trænge til hverandre. Hvor skjønt da, naar gjensidig Tjenstfærdighed forenet med taknemmelig Erkjendtlighed finder Sted! Taknemmelighed er, som sagt, en Kjerlighed til Velgjørere. Altsaa en Gren af Kjerlighed, og denne er Christendommens første og ypperste Dyd.

Fremfor Alt gjælder dette om vor Taknemmelighed mod Gud. Dertil ere vi saa meget mere forbundne, saasom vi hvert Øieblik nyde (: og maa, saafremt vi skulle leve, nyde :) Velgjerninger af hans Haand. Han kunde byde Luften at den ikke skulde give os Aande, og saa maatte vi forgaae. Og see vi hen til de aandelige Velgjerninger, da bliver vor Forbindtlighed til Taknemmelighed mod

<side nr=274>

Gud endnu langt større. Hvilken Skade da, om vi ere utaknemmelige! Hvor skjønt derimod naar vor høieste Lyst er at takke og ophøie Herren; naar vor Sjel lever i hans Lov og Pris! Da beroeliges vort Hjerte, det opflammes til inderlig Kjerlig[hed] mod det algode Væsen, vor Næste opbygges og opmuntres derved, og Guds Ære forherliges i hans Børn paa Jorden.

4. Opgave. Sammenligning imellem Vandringsmanden, som valgte til sin Støttestav

en Hyldegreen og den, som er uforsigtig i Valget af sine Venner!

En gammel Mand foretog sig at gaae hen til et vist Sted; og Veien, som førte did, var lang og besværlig. I Haab om, at de Evner, han behøvede til sit Foretagende, endnu skulde findes hos ham, gav han sig med fyrige Skridt ud paa Banen. Snart erfarede han dog, at han trængte Noget at støtte sig paa, Noget, hvortil han kunde helde sig, naar han betyngedes af Mathed. Imidlertid forestillede han sig dog endnu ikke ret, hvad Virkninger Veiens Længde og Vanskelighed vilde have paa hans svage Legeme. Idet han blev vaer en Hyldebusk ved en Side af Veien, gik han did, tog sin Kniv frem, og skar en Green deraf, hvilken han nu agtede at benytte som Støttestav paa sin Vandring. Han fortsatte da sin Reise, smaaeligt støttende sig til den svage Hyldegreen. Med Veiens Længde tiltog hans Legems Mathed, og end større blev denne, da Bestigelsen af en mødende Bakke udfordrede end mere Anstrengelse og saaledes en Styrke, som Oldingen, hvis Knæ allerede bævede, ikke havde. Her skulde nu hans Støtte komme ham tilhjælp, men - denne svag; thi just da han meest trængte at helde sig til den, da brast den, og skuffede vare hans Forventelser. Vemodig sad han i Støvet, og beklagede, at han ganske ubetænksom havde valgt et saa løst Træ til sin Støtte-Stav.

Saadant bliver, som oftest, Udfaldet med den, der ikke med Forsigtighed vælger det, hvortil han skal helde sig, hvoraf han skal vente Bistand i Trangens Tid. Medens vi ere i Vaaden behøve vi Alle Venner, thi at leve uden Ven i Verden er et meget ulykkeligt Liv. Men disse maa da ogsaa vælges med Forsigtighed, saafremt Venskabet skal være bestandigt, og til gjensidigt Gavn. Den, som er uforsigtig i Valget af sine Venner, eller, som ikke viselig søger Venskab med saadanne Mennesker alene, hos hvilke en Vens rette Egenskaber, saasom: Retsindighed, Trofasthed, Medlidenhed og Deslige, findes, den maa vel finde sig i, at han, naar Nøden kommer, har ingen Ven. Jo længere han skrider frem paa Tidens Bane, des flere Vanskeligheder møde der, og altsaa flere Tilfælde, da gode Venners Raad og Hjælp maatte være ham uundværlige, og følgelig er da Skaden des større, naar disse just da svige ham. Forsilde angrer da den Ulykkelige, at hans Valg var slet og indseer at hans Uforsigtighed har skadet ham.

Sammenligningen imellem begge disse Exempler, som her ere fremsatte, bliver da denne: Begge tiltræde de en Vei eller Løbebane. Ved Begyndelsen af Løbet ahne de en Trang til Noget at støtte sig paa, at helde sig til. De søge og vælge Dette, men ikke med Betænksomhed og Forsigtighed. Aldenstund de kun lidet trænge til Bistand og Understøttelse, ere Følgerne af deres Uforsigtighed ikke saa meget følelige. Men det møde dem Tilfælde, da det gjælder de valgte Støtters Paalidelighed, da, saa at sige, Alt beroer paa Understøttelse; og da sviger det hvoraf de ventede Hjælp og Bistand, og forsilde angrer de Ulykkelige sit ubetænksomme Valg.

5. Opgave. Hvad er Grunden til, at alle, endog raa Folkeslag, elske deres Fødeland?

Det er en naturlig Egenskab hos ethvert Menneske, at det Sted, hvor han er født og opdragen, er ham mere kjert end nogetsomhelst Andet. Enhver finder, at det Sted, hvor han først begyndte at nyde Livet og dets Goder, hvor han først tog til at finde Venner og Fortrolige, og hvor de barnlige Glæder, ved Nydelsen af den skønne Naturs Yndigheder, ligesom fyldte hans Sjel, at dette Sted nemlig fremfor Andre tiltrækker sig hans kjerlige Erindring. Dog - langt fra, at denne Kjerlighed skulde være indskrænket blot til Fødestedet. Naar Ynglingen lærer at tænke og see videre omkring i Verden, naar han tiltræder den mandlige Alder, da begynder denne Kjerlighed at strække sig videre. Han elsker nu Landet hvor han fik Tilværelse, og det hele Folkesamfund hvoraf han er et Lem. Med Landets Børn blev han fra først af meddelagtig i Sprog, Skikke og Sæder, derfor ere disse som hans Kjød og Blod. Fra først af nød han godt af Landet, derfor elsker han det, saafremt der er ædel Følelse i ham. Maaskee have og hans Fædre levet og

<side nr=275>

virket her, maaskee nyder han deres Arbeides Frugt og har i deres Værker henrykkende Minder. Her arbejder og virker han selv; hans Arbeides Frugt er ham kjert, og maaskee Mennesker, nedstammende fra ham, skulde ogsaa nyde den. Disse Ideer tilsammentagne ere mægtige nok til at binde Ens Hjerter, med saa stærke Baand, til hans Fødeland, at andre Landes Herligheder smage ham intet mod hans eget Lands. Var end hans Lod den ringe, var end hans Vaaning den usle, lave Hytte, han vilde dog ikke bytte med Udlændingens Palladser; sin egen Arne vil han nødig forlade, og skulde Nødvendigheden for en Tid fjerne ham derfra, saa see vi ham dog snart længselsfuldt hastende at ile tilbage til det kjære Hjem. Antage vi nu, at denne Attraa besjeler alle Mennesker eller dog det Meste af Menneskeheden, saa er det ganske naturligt, at alle endog de raa og vilde Nationer maae elske deres Fødeland. Denne Kjerlighed er Mennesket ligesom indplantet af Naturen fra først af, derfor findes den og hos de mindre dannede Folkeslag. Naar et Land var i Fare, naar Fremmede truede med at bemægtige sig det, da viste sig denne Gnist i fuld Flamme, da saa man den, der værnede for Hjem og Fødeland, at stride med fordoblet Styrke, at kæmpe med beundringsværdig Udholdenhed, og at vove selve Livet for sit Fødeland.

6. Opgave. I hvad Henseende kunne vi siges at have Pligter imod Dyrene?

For at undersøge i hvad Henseende vi have Pligter mod Dyrene, maae vi først vide, hvad Væsener Dyrene ere, og saaledes hvad Indflydelse deres Behandling af os kan have paa dem. Vi vide, at først frembragte Gud allehaande Dyr paa Jorden, og derefter Mennesket med en fornuftig Sjel, der skulde være som Herre

over alle disse. Vi finde at Dyrene ere begavede med visse Evner og Drifter, der dog efter deres Arter ere meget forskellige. Men de Drifter eller Attraer, vi finde hos Dyrene indskrænke sig dog kun til det Maal: at opholde og forsvare sig selv, og at forplante sin Slægt. Dette alene maa da være Dyrets Bestemmelse, følgelig varer dets Tilværelse kun til det Øieblik, da Legemet ganske taber Livskraften og er dødt. Vi have da Pligter i Henseende til Dyrenes Liv, at vi, kun naar vore Fornødenheder udkræve det, men ikke kun for Fornøielse, berøve dem dette. Dræbe dem kunne vi da, naar enten vor Trang eller ogsaa Dyrets Skadelighed byder os, men da bør vi og udføre dette med den mueligste Smerteløshed. Ligeledes bliver det vor Pligt, naar vi kunne, og det er overladt til os, at nære og opholde dem, og efter Muelighed forebygge, at de ikke skal lide Noget. Vi have og Pligter mod Dyrene i Henseende til deres Følelser eller Drifter. Vi kan nævne for Exempel Frihedsfølelsen, der er saa stærk hos Dyrene, at man saa ofte har seet, at de, der have været vant til altid at nyde Friheden, og med Et ere denne berøvede, have fundet Døden, tillige med dennes Tab. Vi maae altsaa ikke, uden Fornødenhed, berøve et Dyr Friheden, som det agter saa høit. Vi have Pligter mod Dyrene i Henseende til deres Legemer, at vi ikke med Fornøielse saare eller plage dem, eller sætte en Forlystelse i at gjøre dem Ondt og bemøie dem. Størst er i saa Henseende vore Pligter mod de Dyr, vi bruge til at lette os i vort Arbeide og at bære vore Byrder. Med Haardhed at drive disse over sine Evner eller Kræfter er da en stor Synd; thi skjønt Dyret er et fornuftløst Væsen, saa har det dog tilligemed Livet annammet Følelse og Selvbevidsthed af Skaberens Haand.

7. Opgave. Hvori bestaaer Egennyttens, og hvad Indflydelse har Samme saavel paa Menneskets egen Moralitet som paa Statssamfundet?

I. Hvori bestaaer Egennyttens?

Ethvert Menneske har af Naturen faaet en medfødt Drift til at søge sin egen Fordeel og Nytte. Saalænge denne Attrae holdes inden sine rette Grændser, saa er den i sig selv uskyldig og ordentlig. Overskrides derimod disse Grændser, idet man nemlig mere, end man bør, seer hen til sin egen Fordeel, saa bliver denne Attrae syndig og uordentlig, og kaldes da Egennytte. I det menneskelige Samfund maa, saafremt Samme skal vedblive, Enhver have Hensyn saavel til Andres som sit eget Gavn; det maa saaledes være Enhvers Lov at elske Andre som sig selv, og den, som med Oprigtighed iagttager dette, den kaldes uegennyttig. Egennyttig er altsaa Den, som ikke søger Andres Gavn uden han selv kan have større Fordeel deraf, eller, som ved enhver Leilighed gjerne vil tilegne sig det Største og Bedste, og som saaledes kun søger sit eget formeente Gavn, ubekymret for, at Andre maa lide derunder.

II. Hvad Indflydelse har Egennytten paa Menneskets egen Moralitet?

Det er let at indsee, at den Indflydelse, som Egennytten har paa Menneskets egen Moralitet, er skadelig. Den Egennyttige besjeles af slette Hensigter, thi hans Formaal er kun hans egne indbildte Fordele, ogsaa da, naar disse have hans Næstes Skade i Følge med sig. Derved vorder hans Hjerte alt mere ufølsomt for Medmenneskers Vel; han fjernes altid mere fra den skønne Dyd at ville gjerne dele sit Gode med Andre. Han glemmer saaledes hvad han skylder saavel sine Medmennesker som og Alles Herre, Opholder og Bestyrer. Thi visselig er det stridende mod den store Givers almindelige Godhed, at den Ene skal anmasse sig en Ret til hans Gaver, der er skadende for den Anden. Stor er ogsaa den Skade, som den Egennyttige tilfører sig selv, thi man tænke sig kun, at med denne Synd ere flere Synder og Laster beslægtede, saasom Ubarmhertighed, Gjerrighed, Uredelighed, Bedragerier og Deslige.

III. Og hvad Indflydelse har Egennytten paa Statssamfundet?

Ogsaa her har Egennytten en skadelig Indflydelse. Som før er sagt, kan et Samfund ei bestaa, medmindre dets Lemmer ere til hverandres Tjeneste, og Saaledes til at gavne saavel Andre som sig selv. Skulde derimod Egennytten blive almindelig, saa at Enhver kun søgte egne Fordele ubekymret for Andres Skade og Tab, saa vilde, med det samme, store Forurettelser og mange Uordener blive almindelige. Ingen skulde da mere nyde Fred med Sit, men Splid og Uenighed Skulde snart adskille og opløse Statssamfundet. Dette blev Udfaldet, om Egennytten blev almindelig. Værne nu end Statssamfundets politiske Love mod saadanne, af Egennytten fremavlede, Yderligheder, saa kan dog Egennytten have mange skadelige Virkninger i et Statssamfund, som man og af Erfaring kan vide, at meget ondt har havt sit Udspring derfra.

8. Opgave. Hvorledes kan man efter Menneske-Naturen i Almindelighed forklare sig Peders fald?

Den Mangel paa Aands Styrke og Frimodighed, hvormed Mennesket efter Naturen er beheftet, viser sig just da paa det Klareste naar det trues med en overhængende stor Fare. Medens den fristende Leilighed endnu ikke er forhaanden, da troer Mennesket sig at være stærk og urokkelig i sine Beslutninger; men derimod, naar den haarde Prøvelses Tid indfinder sig, da erfarer den Stærke en uventet Svaghed, da sees det, at den Kraft, hvormed han skal udholde, ikke er hos ham selv. Derfor, saafremt han endda vedbliver at lide paa egen Styrke, saa er Faldet ham uundgaaeligt. Saaledes her med Peder. Da hans Mester nylig taledes om sin forestaaende Lidelse og Død, samt forudsagde, at Disciplene skulde alle forlade ham, og Peder endog fornegte ham, da ansaae Peder dette for Noget, som end ikke

selve Døden skulde bevæge ham til. Imidlertid nærmer Prøven sig. Jesus bliver grebet og ført fangen hen til Ypperstepræstene for at forhøres. Disciplene forlade ham og skynde sig bort. En Yngling følger ham, og denne gribes, og med blottet Legeme redder han sig ved Flugten. Alt dette seer Peder, og Frygt betager ham. Imidlertid vil han dog gjerne see hvorledes det gaaer med hans Mester. Lykkeligviis træffer han en anden Discipel, der er bekjendt med Ypperstepræsten. Ledsaget af denne iler han til Værelset hvor Jesus er. Bævende af Frygt staaer han der blant Tjenerne ved Varmen. Pigen, som vogter Døren, bliver opmærksom paa ham, hun spørger ham offentlig: var ikke ogsaa du med Jesu fra Galilæa? er ikke du hans Discipel? - her staaer just Peder nu i største Forlegenhed. Skal han nu sige Sandheden, saa maa han hvert Øieblik vente at gribes og maaske at dømmes til en haanlig og smertefuld Død, og - hvad kunde være haardere for den menneskelige Natur end dette? Nu overvinder Frygten ham, og, for at besvare det forelagde Spørgsmaal, griber han i denne Overilelse til Løgnen. Han siger: jeg er ikke hans Discipel; jeg kjender ham enddog ikke. Saa svagt er Mennesket, at det, i Farens og Prøvelsens Øieblik, saa gjerne vil gribe Usandheden til at frelse sig med. En nye Prøve forestaar Peder. Atter en Pige forelægger ham det samme Spørgsmaal, og endnu en Anden er djerv nok til at sige "Du var med Jesu af Nazareth". Ifølge den menneskelige Natur i Almindelighed kunde han nu ikke modsige hvad, han før havde sagt. Det gjentagne Spørgsmaal gjør hans Frygt endnu større; han svarer som forhen, og sværger endog derpaa. Endelig bliver han tredie Gang sat paa samme Prøve. En af de Hosstaaende siger: Dit Sprog viser at du er Galilæer, og en Anden forsikrer at have seet ham i Haven

<side nr=277>

hos Jesum. Her stiger Peders Frygt endnu mere, da det Alt ligesom bebuder, at han ikke kan undgaae Faren. Da han allerede to Gange har erklæret at han ikke havde mindste Bekjendtskab med Jesum, saa gjentager han nu det Samme tredie Gang, og bekræfter det endog med Eeder. Saavidt kunde han, som et svagt Menneske, overilet og bestormet af saa heftige Sindsbevægelser, for en Tid forsee sig mod Den, som ham dog desuden saa inderlig elskede.

9. Opgave. Udvikling af den Sætning hos Seneca "vi have ikke modtaget et kort Liv, men gjort os det kort".

Ofte hører man Mennesket at klage over, at dets Liv her paa Jorden faaer saa snart Ende. Endskjønt dette Liv er saa fuldt af Besværinger, saa synes man dog, at den Tid, man lever i Verden, er saare kort. Rigtignok bortdøer en Deel meget tidlig, og finder saaledes ikke saa megen Leilighed til sin Aands Udvikling og Fuldkommengjørelse som derimod en anden Deel Mennesker, der leve saa længe,

at de endog kjedes ved Livet og længes efter Døden. Men antager man af Menneskets almindelige Levetid et Middeltal, saa er dog denne Tid ikke saa kort, at den, hvis den blev tilgavns anvendt, dog skulde kunne ansees for lang nok. Just fordi at Mennesket ikke bruger Tiden, denstund han har den ihænde, derfor synes han at Enden kommer fortidlig. Naar Den, der skal fuldføre et vist Arbejde, begynder derpaa i Tide og vedholder med Flid og Omhyggelighed, saa har han visselig Tid nok, og kan vente, ved Aftenens Komme, at øine Fuldendelsen af sit bestemte Dagværk med Rolighed og Glæde; medens Den derimod, som lader Timerne gaae uanvendte hen, ventelig maa finde Dagen at være for kort, da han ved dens Ende endnu har meget at gjøre. Saaledes med Menneskelivet paa Jorden. Den, der anvender Tiden med Viisdom, han seer med Glæde dens Ende nærme sig; men just denne Mangel paa sand Viisdom hos Mennesket er Aarsag til, at Jordlivet er ham for kort. Her skulle vi ikke være bestandig, her er kun en Skole for Mennesket, hvori det skal dannes og beredes til det Tilkommende. Vandre vi nu altsaa som de Vise og ikke som de Uvise, saa kunne vi vente denne Overflytning med et roligt og frimodigt Sind. Den som nu fæster sit Hjerte til det Forgængelige, som formeget elsker Verden og de Ting, som ere i den, han maa naturlisviis have Møie med at forlade Disse; og han har saaledes gjort sit Liv kort, idet han har forlidet seet hen til sin høiere Bestemmelse. Ogsaa kan Mennesket paa mange Maader, selv være Aarsag til sin Leveevnes Svækkelse og Livets Forkortelse. Ikke alene den Lastefulde forkorter sit eget Liv, men og Enhver, som forlidet holder sine Begjerligheder og Lidenskaber i Tømme. Det bliver derfor en Regel, at den som vil nyde Livet saa længe, som Forsynet bestemte ham at nyde det, han maa med Viisdom beherske sig selv og forsigtig bortfjerne enhver uordentlig Sindsbevægelse eller Begjerlighed, samt alt Svækkende og Skadeligt. Dette er saa meget tilforladeligere, som og flere vise og oprigtige Mænd have bekræftet det Samme. David siger: Blodgjerrige og falske Mænd skulle ikke naae Halvedelen af deres Dage. Og Sirach: Nidkjerhed og Hastighed formindske Dagene, og Bekymring gjør gammel før Tiden.

Om Almuesproget [1], 1843.

Med Hensyn til et Sprogs eller en Dialekts Fuldkommenhed har jeg tænkt mig følgende Egenskaber i større eller mindre Grad nødvendige for samme.

1. Sproget bør have et Ord eller Udtryk for ethvert forekommende Begreb, som adskiller sig saaledes fra andre, at det ikke lettelig ved en simpel Tillæmpning kan betegnes ved samme Udtryk som disse. - Flere Udtryk for eet og samme Begreb kunne være nyttige i nogle Tilfælde, saasom naar et Begreb forekommer saa hyppig, at Gjentagelserne af samme Ord vilde komme til at staae hinanden alt for nær; men saadanne Synonymer bør dog som en Byrde for Hukommelsen ikke være alt for mange.

Anm. At saaledes Begrebet "falde" har forskellige Udtryk i Forhold til Faldets Hurtighed eller Langsomhed (dette, felle, sige), er et virkeligt Fortrin i vort Sprog; - at derimod Begrebet "Hale" har forskellige Udtryk, efter som man taler om Heste, Køer, Gjeder, Fugle eller Fiske (Hale, Rumpe, Spæl, Vele, Spor), er et unyttigt Fortrin, som kun vilde være til Byrde for Fremmede.

2. En fuldkommen Lighed imellem flere Ord bør, saavidt muligt, ikke finde Sted, naar de Begreber, som disse Ord udtrykke, ere saa forskellige, at det ene ikke ved Overførelse eller figurlig Brug kan udledes af det andet.

<side nr=278>

Af saadanne fleertydige Ord gives der adskillige i vort Sprog. Nogle, saasom Mor, 1) Maar, 2) Moder, 3) Mord; - Vaag, 1) Bugt, 2) Vægt, 3) Vovestykke; - kunne adskilles ved de forskellige Former; - men nogle f. Ex. Lag, 1) Stilling, 2) Natur, 3) Selskab; - Kveite, 1) Hvede, 2) Helleflynder; - Tak, 1) at tage, 2) at tække; dauv, 1) døv, 2) smagløs; o.s.v. kunne ikke adskilles uden ved Talens Sammenhæng.

3. Sproget bør være bekvemt for videre Uddannelse, saaledes at det tillader Afledninger og Forandringer, der passe til visse Klasser af Begreber.

I denne Henseende har vort Almuesprog vigtige Fortrin. Som Exempler paa Ordenes Dannelighed anføres her et Par Slægter.

1. skape, at danne, forme. Skapar, den som danner. Skapning, Handlingen at danne. Skapning, det som er dannet (Skabning). Skapnad og Skap, Form, Skikkelse. skaplè, dannelig, bekvem.

2. Skjære, at skjære. Skjæring, Handlingen at skjære. Skjære, Redskab at skjære med. skjær, som kan skjæres. Skùr, det som er skaaret. Skar, Skøre, - Skaar, Snit. Skaare, afskaaren Rod eller Hob. skjèrast, formindskes, beklippes, skjèrandes, som man kan skjære. Skjære, en Sax. -

4. Sproget bør ikke have flere grammatiske Former end de nødvendige, eller de hvis Begreb ikke vel kan udtrykkes paa anden Maade.

I denne Henseende har Almuesproget visse Egenheder, som slet ikke kunne ansees som Fortrin. Det har rigtignok hverken Akkusativform eller Genitivform, men derimod ere mange Dialekter af samme besværede med en Dativform, som er til langt mindre Nytte, end ovennævnte Former vilde have været.

5. Det bør have en passende Sammenstilling af Konsonanter og Vokaler, saa at Bogstaver af samme Natur ikke ere for meget sammenhobede, til Skade for Tydelighed og Velklang. -

I denne Henseende har Almuesproget, uagtet sin naturlige Kraft og Velklang, tildeels store Uleiligheder. En overordentlig stor Mængde Ord og Former ende med Vokaler, og en Mængde Ord begynde med Vokaler, hvorfor altsaa saadanne Ord hvert Øieblik støde sammen. Paa den anden Side ere Konsonanter, som ikke vel

kunne udtales paa een Gang, ofte ved Sammentrækning komne i een og samme Stavelse. I den daglige Tale er dette imidlertid til ingen Hinder og bemærkes ikke; thi hvor to Vokaler støde sammen, opsluges sædvanlig den ene; og hvor flere haarde Konsonanter støde sammen, bliver ogsaa den mindst nødvendige af dem udelukket, naar Vellyden fordrer det. - Men ved Skrivningen vil det altid blive en slem Omstændighed. Skriver jeg f. Ex. Ordsproget: Dæ lika ikje Alle Eitt, saa vil dette ved de sammenstødende Vokaler synes meget ildeklingende; og skrives det efter den virkelige Udtale: Dæ lika 'kj' Alle Eitt, vil det synes utydeligt. Samme er Tilfældet med Konsonanternes Sammenhøbelser, som i m`yrkt, `ynskt, slitst; der kun udtales: m`yrrt, `ynst, slist.

Om Almuesproget [2], 1843.

I Henseende til Evnen til at udtrykke de forskjellige forekommende Begreber har det norske Almuesprog sine Fortrin og sine Mangler. - Det har en stor Rigdom af Ord og Udtryk for det Sandselige og Materielle, saasom Naturgjenstandene, deres Egenskaber og Forandringer, Tingenes Beskaffenhed, Udseende, Lyd, Bevægelser, o.s.v. - Det har heller ingen Mangel paa Udtryk for Begreber af det huuslige og selskabelige Liv; men det er derimod meget fattigt i Alt hvad der udkræver en mere frigjort og abstrakt Tænkning. Ligesom det i de første Henseender staar ligesaa høit som de beslægtede moderne Sprog og tildeels endog over samme, saaledes staar det i sidste Henseende langt under dem. Skulde man f. Ex. beskrive en Naturscene, en Tings Udseende, en Mands Virksomhed, hans Sindelag eller deslige, da vilde man gjøre det ganske godt med Almuesproget - men skulde man udvikle et religiøst eller politisk Emne i samme, vilde man derimod komme i megen Forlegenhed. - Denne Omstændighed er imidlertid ganske naturlig, og Aarsagen dertil er bekjendt nok. I flere Aarhundreder blev nemlig dette Sprog hverken dyrket ved Skrifter, ei heller til daglig Brug benyttet af den mere tænkende og oplyste Deel af Nationen. Det blev saaledes ganske overladt til den Deel af Folket, hvis Opmærksomhed udelukkende maatte være henvendt paa det Materielle og paa Menneskenes simpleste almindeligste Anliggender. Allevegne hvor en høiere Tænkning skulde udvikles, maatte man gribe til den Meddelelsesmaade, som man ved danske Bøger og dansk Underviisning var bleven bekjendt med; hvorved Sprogets nationale Udvikling nødvendigviis maatte blive forsømt. Vort sprog vilde uden Tvivl, hvis ikke

<side nr=279>

det danske var kommet samme i Veien, nu have staaet paa et ligesaa høit Trin i konsekvent Udvikling som det danske og svenske; men ved den Mangel paa Uddannelse, som Omstændighederne have medført, staar det nu saa meget tilbage i Forhold til Tidens Fordringer, at det vanskelig kunde benyttes som Skriftsprog. Imidlertid vil man ved nøiere Oplysning om Landets Dialekter uden Tvivl finde, at disse indeholde et meget rigt og bekvemt Stof til et selvstændigt Sprogs Dannelse.

Men for Dannelsen af et saadant Sprog fremstille sig nogle vigtige Hindringer. For det Første vilde Formernes, især de grammatikalske Formers Forskjellighed i de forskellige Distrikter gjøre det vanskeligt at give Sproget systematisk Eenhed og Holdning. For det Andet er det danske nu saa tilvant i Skrifter og Forretningssager, at et nyoptaget Sprog vanskelig kunde udvikle sig ved Siden af samme. For det Tredie vilde man ansee vor Nation for at være for liden til at have et eget Sprog, og i politisk Henseende vilde man vel heller ønske, at de nordiske Riger skulde have eet og samme Sprog tilfælles, end at hvert af dem skulde have sit eget særskilte. Hvorvidt disse Hindringer kunne overvindes eller ikke, er vanskeligt at sige; nok er det, der er saare liden Sandsynlighed for, at det ægte norske Sprog nogensinde vil indsættes i sine gamle Rettigheder. Men Noget er der dog, som godt kunde gøres, og som vilde være særdeles ønskeligt, nemlig at man i de Skrifter som ere bestemte for Menigmand, vilde afholde sig fra disse fremmede Udtryksmaader, som gjøre vore Bøger saa ufrugtbare for Folket; hvorimod man just skulde optage bekvemme Ord og Udtryk af vort Folkesprog, fornemmelig saadanne som ere brugelige over hele Landet, og tildeels ogsaa benyttes af den mere dannede Deel af Nationen. Ved denne Tillæmpning vilde man virke langt mere til Almuens Oplysning end ved adskillige andre Foranstaltninger.

Om det norske Almuesprogs Vigtighed, Febr.[18]45.

1. At det norske Almuesprog fortjente en omhyggelig Undersøgelse, og at en nogenlunde fuldkommen Oplysning om dette hidtil forsømte Sprog vilde være meget ønskelig, er Noget, som kyndige Mænd for længe siden have indseet, og som i den senere Tid ofte har været yttret i Aviser eller andre Tidsskrifter. Imidlertid ere der kun faa, som vise nogen alvorlig Opmærksomhed for Almuesprogets Værd og Vigtighed; hvorimod de Fleste synes at ansee dette Sprog som en Ting, der ingen Opmærksomhed fortjener; hvorfor de ogsaa betragte den skriftlige Behandling af dette Sprog som et unyttigt og latterligt Foretagende, der i det høieste blot kan tjene til Morskab. Almuen selv er bange for, at man blot vil have Kundskab om dens Sprog for at faae Noget at more sig med; Adskillige af de mere Dannede frygte derimod for, at man snart vilde vise Almuesproget for megen Opmærksomhed, og derved fordærve Skriftsproget, hvilket skulde være til Hinder for Oplysningens og Dannelsens Fremgang. Disse Anskuelse af Sagen grunde sig sædvanlig paa den Fordom, at vort Bondesprog er intet mere end en vanslægtet Affødning af Skriftsproget, og at dette sidste er det eneste rette. Denne Mening er rigtignok uden Grund, som Enhver, der har nogen tydelig Kundskab om vort Lands Historie, let vil indsee; men da den alligevel er almindelig udbredt, og da man overalt synes at betragte Almuesprogets Fremhævelse med Uvillie, vil det blive nødvendigt at forklare de Grunde, som man har havt til at foretage en skriftlig Behandling af dette Sprog.

2) Foreløbig maa jeg forsikre, at den nu foretagne Samling af Almuesprogets Ordforraad aldeles ikke er gjort for at faae Noget til Morskab eller til at lee ad, som det hedder; men at den tvertimod er foretagen i den Hensigt at stifte Nytte dermed, for Exempel ved Udgivelsen af en Bog, hvoraf Folk kunde faae vide, hvad den eller den Ting hedder i Bogsproget, og saaledes lære bedre at forstaae, hvad de læse. Thi det Sprog, som vi nu bruge i vore Skrifter, er desværre ikke dannet i Norge, men i Danmark, og det for en stor Deel ved Overførelse af Ord og Talemaader fra det tydske og andre fremmede Sprog. Derfor indeholder det saa meget, som den norske Almue ikke kan forstaae, og derfor har ogsaa den norske Almue saa megen Vanskelighed for at udtrykke sig rigtig i Skriftsproget. For at rette paa denne uheldige Omstændighed vilde man have megen Hjælp af en norsk Ordbog, hvoraf man kunde see, hvilke norske Ord der kunde sættes istedetfor de danske, og hvoraf man ogsaa kunde see, om disse norske Ord vare brugelige i hele Landet eller blot i enkelte Egne. Dette vilde ogsaa være til Hjælp for de Skribenter, som ville skrive forstaaeligt for Almuen; de kunde derved faae Anledning til at bruge mange af de gode norske Ord, som forstaaes over hele Landet. Der ere

<side nr=280>

Adskillige, som i den senere Tid have prøvet herpaa; men da de ikke kunde vide, om vedkommende Ord vare brugelige i flere Dele af Landet, saa have de ofte taget Feil; jeg har saaledes i en og anden ny Bog fundet norske Ord, som jeg aldrig havde hørt eller kunde faae at høre, førend jeg kom til den Egn, hvori Bogens Forfatter boede. Naar man nu kunde faae Kundskab om Sproget i alle Dele af Landet og saa vilde udgive en Ordbog derover, saa kunde Forfatterne deraf see, hvilke Ord der vare de bedste og almindeligste, og saadanne Ord kunde de da med megen Fordeel bruge i sine Skrifter for Almuen. Det vilde saaledes være til Nytte for Oplysningen og for Udbredelsen af nyttige Kundskaber.

3) Endog uden Hensyn til en saadan Anvendelse af Almuesproget - vilde en større Kundskab om samme altid være af Vigtighed og maaskee have en Nytte, som ikke let kan beregnes. Ialfald synes dog det Ubekjendtskab med vort egentlige Modersmaal, som hidtil har fundet Sted, at være meget ufordeelagtigt i flere Henseender. Man studerer al Verdens Sprog, undtagen det som bruges i Fædrelandet; man har bedre Kundskab om, hvorledes Italienerne taledes for to tusinde Aar siden, end hvorledes Nordmændene tale i vore Dage; man veed bedre at omgaaes med Engellændere og Franskmænd end med vore egne Fjeldbyggere. De som ellers have Kald og Evne til at oplyse Folket og meddele det Kundskaber, see ofte sin Hensigt forfeilet, fordi de ikke kjende den Maade, hvorpaa Folket burde tiltales. Allerede ved den videnskabelige Uddannelse er den Lærde sat i en lang Afstand fra Folket; men naar nu hans Underviisning desuden maa gives i et

Sprog, som baade i Ord og Stiil er vidt forskjelligt fra Folkets, saa bliver denne Afstand saa stor, at Folket ikke mere kan forstaae ham, ligesom han heller ikke kan forstaae Folket. Jeg vil aldeles ikke modsige den Erfaringssætning, at et Folk vinder meget i sin Udvikling ved at nærme sig til de mere dannede Nationer og ved Efterligning gjøre sig Fordeel af hvad disse have forud for samme; men med Hensyn til Sproget kan dog blot den videnskabelige Stiil have nogen virkelig Vinding af en saadan Efterligning (Tilnærmelse til andre Nationers Sprog); og det er saaledes kun en liden Deel af Nationen, som har Gavn af denne Tilnærmelse. For den store Masse af Folket, som af Nødvendighed er udelukket fra videnskabelig Dannelsen, vil alt det Gode, som Efterligningen af fremmede Nationers Sprog kan forskaffe, stedse blive en ubrugbar Skat, som er til meget Besvær og liden Nytte. Den Plan at drage Folkemassen opad, for at have den nærmere ved sig og kunne bedre virke paa den, kan vel i visse Henseender være god nok; men naar denne Opdragen skal medføre en Tilintetgjørelse af Folkets egne ældgamle Sprog, da burde man dog først være vis paa, at dette Tungemaal var udueligt og uværdigt til at vedligeholdes, og at det var umuligt for den dannede Mand at nedlade sig til Folkets Standpunkt eller sætte sig ind i dets særegne Maade at tænke og tale paa.

4) Man gjør sædvanlig den Indvending, at det norske Sprog er saa forskjelligt i de forskjellige Egne, at man ikke kan faae noget Heelt derudaf og at altsaa et nøiere Bekjendtskab dermed ikke vilde være til nogen Nytte. Men naar vi tænke paa den lange Tid, hvori dette Sprog har levet i Foragt og Forsømmelse i vore tyndt befolkede og fra hinanden langt afsondrede Egne, hvis Beboere ikke havde nogen Samfærsel med hinanden, og ikke heller som Islænderne noget nationalt Skriftsprog at holde sig til, - saa maa vi alligevel forundres over, at Sproget ikke er endnu mere forskjelligt. Forskjellen imellem vore Dialekter er i Grunden ikke saa stor som den synes at være; den har for det meste kun Sted i de mindre vigtige Forholdsformer eller Kasus, og i Navnene paa visse Slags Arbeidsredskaber, Huustøi, Spisevarer, o.s.v. Men i de mere vigtige Henseender (som Bogstavsystemet, Orddannelsen, Ordklassernes Afdelinger, og Betegnelsen af de vigtigere Begreber) have vore Bygdemaal en saa stor Overeensstemmelse, at de med fuldkommen Grund maae tilsammentagne ansees som et eget nationalt Sprog. Dette Sprog adskiller sig i flere Henseender baade fra Dansk og Svensk, hvorimod det har megen Lighed med det Islandske eller gamle Nordiske. Da nu dette Tungemaal med visse Forskjelligheder er herskende i de fleste Landdistrikter og endog har megen Indflydelse paa Byernes Sprog, saa har det en temmelig stor Deel af Landets Befolkning for sig, og det modsatte Partie, som bruger det nye moderne Sprog, kan neppe anslaaes til en Tyvendedel af Folket, ja i det Vestenfjeldske maaske kun til en Hundredeedel. Skulde man nu vedblive at ansee de nitten Tyvendedele af Nationen for intet, og blot en Tyvendedel for alt, saa var det

rigtignok temmelig ligegyldigt, hvorledes denne anseelige Flerhed tænkte og taled;

<side nr=281>

men den Tid, hvori en saadan Ringeagt for Folkets Masse fandt Sted, burde dog nu være forbi; allerede Rigets forandrede Forfatning og den Stræben efter Frihed og Lighed, hvorom der tales saa meget, skulde give Formodning om, at Folkets Ret betragtes med mere Opmærksomhed end forhen. Det er ingen ubillig Fordring, at denne Opmærksomhed ogsaa maa vises for Folkets Sprog; saa meget mere som dette Sprog ikke er noget nyt og paatvunget, men den norske Nations egne fra umindelige Tider nedarvede Tungemaal, som endnu til denne Tid har vedligeholdt sig temmelig godt iblandt Almuen paa Landet, ubekjendt og foragtet, og fortrængt af et unorsk Tungemaal, som ved uheldige Omstændigheder er blevet herskende i Skrifterne og i det offentlige Foredrag. Til nærmere Forklaring herover maa jeg henlede Opmærksomheden paa nogle historiske Omstændigheder, som vel ikke ere ubekjendte, men som dog sædvanlig synes at blive for løselig betragtede.

5) Det er just ikke ubekjendt, hvorledes det norske Sprog i gamle Dage var beskaftet; der haves tvertimod vigtige Samlinger af Breve og Bøger fra den Tid, da Norge endnu var selvstændigt, og dets Regjering var udgaaen af Folket selv. Fra samme Tider haves en langt rigere Samling af Bøger, som ere skrevne paa Island af Mænd hvis Forfædre vare komne fra Norge og saaledes havde bragt det norske Sprog med sig til dette Øeland, hvor det nu dyrkedes mere omhyggelig end i Moderlandet selv. Naar man nu erindrer, at det er omtrent et tusinde Aar, siden de Norske bosatte sig paa Island, og man tillige veed, at det norske Bondesprog med uvæsentlige Forandringer er for største Delen lig Sproget i de islandske Oldtidsskrifter, saa faar man deraf ud, at Størstedelen af det norske Ordforraad er idetmindste et tusinde Aar gammelt, og har saaledes allerede ved dets Ælde et Slags Ærværdighed. Nu indtraf det, som bekjendt, i Slutningen af det fjortende Aarhundrede, at Norge og Danmark fik en fælles Konge, ikke ved Erobring eller Underkastelse, men paa Grund af Arveretten. Dette Forhold kom siden til at vedvare, men forandredes uformærket og lidt efter lidt derhen, at Norge kom under Danmark og blev ganske afhængigt af samme. Norge havde ikke længere noget Foreningspunkt i sig selv; dets Videnskabsmænd studerede i Danmark; Skolerne indrettedes efter de danske og forsynedes, ligesom Kirkerne, med danske Bøger; danske og tyske Familier bosatte sig i hundredevis i Landet og blandedes med de Indfødte. Og alt dette indtraf netop paa den Tid, som var den vigtigste for Sprogets Dannelse; det var nemlig den Tid, da Bogtrykkerkunsten blev indført i Landet, og den nyere Oplysning begyndte at udbrede sig. Dersom det danske Sprog imidlertid havde haft sin gamle Reenhed, vilde det endda ikke have været saa forskjelligt fra det norske; men paa hiin for Sprogets Skjæbne saa vigtige Tid var det danske

just i en Opløsnings Tilstand, en forvirret Blanding af nordiske og tydske og endnu mere fremmede Bestanddele. Det gamle nordiske Sprog, hvorefter det nye burde været rettet, var paa den Tid enten ubekjendt eller uden Anseelse; og selv de senere Forfattere synes at have taget lidet Hensyn til Sprogets egen Oprindelse og egne Udviklings Regler. Ved Dannelsen af de nye Udtryk, som den mere udviklede Tænkning fordrede, have de dels vedligeholdt, dels forøget det store Antal af fremmede Ord og Vendinger, som især Oversættelserne fra det Tydske maatte give Anledning til. Det er saaledes intet Under, at det Skriftsprog, som Norge nu har tilfælles med Danmark, er saa uligt og uforeenligt med det egentlige Norske, og saa uforstaaeligt for det norske Folk.

6) At den norske Bondestand, uagtet de omtalte mislige Omstændigheder, endnu for største Delen bruger sit gamle Fædrenesprog, er saaledes Noget, som vi heller have Aarsag til at være stolte af, end til at spotte og foragte. Dersom dette Sprog imidlertid var saa slet og saa ubrugbart, som man sædvanlig synes at ansee det for, vilde rigtignok alt det Anførte endda ikke sige saa meget; men dette er aldeles ikke Tilfældet. Man er bleven forledet til denne ufordeelagtige Mening om Almuesproget, dels ved den Fordom, at der intet godt kunde komme fra Almuen, - dels ved den besværlige Udtale, som sproget har i nogle Dele af Landet, - dels endelig ved de mangelfulde Prøver af Sproget, som man har seet i visse Ordsamlinger, hvor der er optaget en Mængde af de sletteste og ubetydeligste Ord, og hvor endeel Ord ogsaa ere forvanskede ved en skjødesløs Skrivemaade. I sig selv har dette Sprog tvertimod meget vigtige Fortrin, hvilket man allerede kan slutte af dets Lighed med det Islandske, hvis Fortrinlighed nu endelig bliver tilbørlig agtet af Kjendere. Det Norske er rigtignok meget simplere end det Islandske, idet mange af de gamle Forholdsformer og Endelser ere bortfaldne; men Ordforraadet er i Grunden næsten (omtrent) det samme, og det som Sproget har tabt er fordetmeste

<side nr=282>

uvæsentligt, saa at det neppe kan ansees for noget Tab. Bogstavsystemet og ansees som store Fortrin; det har en passende Blanding af haarde og bløde Konsonanter; den danske Blødhed mærkes kun i et Par Dialekter, den islandske Haardhed Ordenes derpaa grundede Dannelsesmaade har saadanne Egenskaber, som maa i Ordenes Endelser er for en stor Deel bortfalden, og sproget har i denne Henseende megen Lighed med det Svenske. Dets Diftonger, som besynderlig nok næsten fattes i Nabosprogene, give en stor Deel af Ordene en vis Fylde og Velklang; dets rige Vokalforraad har givet et vidt Rum for Dannelsen af korte og bekvemme Ord; dets regelmæssige Omlydssystem har givet Leilighed til at danne en Mængde Afledninger uden nogen besværlig Endelse eller Forlængelse. Dessuden har det, ligesaavel som de beslægtede Sprog, en Række af korte og bekvemme Afledningsendelser,

en Række af korte Forpartikler, som forandre Ordenes Betydning, samt endelig en særdeles Bekvemhed til Sæmmensætning, saa at Ordenes Antal kan forøges i tusindviis, uden at dog de nye Ord vilde blive uforstaaelige. Der er meget rigt paa bekvemme og betydningsfulde Ord, og er ganske tilstrækkeligt til at betegne de fornødne Begreber, untagen i den høiere og mere abstrakte Tænkning; i denne Post er det rigtignok utilstrækkeligt; men da dets Udvikling kun har været overladt til ulærde Folk, hvis Opmærksomhed jævnlige maatte være henvendt paa det Materielle, saa kan Sproget naturligviis ikke lastes derfor; ligesaa lidt som man kan rose noget Sprog for en Righed, der er laant og samlet af andre sprog; thi paa den Maade kan selv det fattigste Bygdemaal gjøres til et saa rigt Sprog, som Nogen vil ønske sig.

7) Kan det saaledes ansees som afgjort, at man har fuldkommen Grund til at vise vort Almuesprog Opmærksomhed, da er det ogsaa vist, at det just nu er paa høi Tid at samle dette Sprogs Materialer og bringe dem for Dagen, for at de ikke skulle komme i Forglemmelse. Det viser sig nemlig i den senere Tid en stærk Overgang til det nyere Sprog, som udgaar fra Byerne og danner sig mere eller mindre efter Skriftsproget. I nogle faa Landdistrikter er denne Overgang allerede kommen temmelig vidt, og bliver ellers overalt befordret af den senere Tids forandrede Forholde. Den større Samfærse og den hyppige Overgang imellem de forskellige Folkeklasser; den mere udbredte Kundskab, Læsning og Deeltagelse i offentlige Anliggender, i Forening med den Indflydelse, som de mere dannede Folk udøve over deres Omgivelser - er altsammen Aarsager, der virke til det gamle Sprogs Fortrængelse og det Nyeres Udbredelse. Adskillige Lærere og Embedsmænd, ja endog mange oplyste Almuesmænd stræbe at vænne deres Undergivne til et mere moderne Sprog, hvilket de ansee som en Forædling og som et Middel til Udbredelsen af Kundskab og Dannelse. Man erkjender mere og mere, at et Fællessprog, som kunde forstaaes overalt i Landet, vilde være høist ønskeligt til Lettelse for Omgangen og Kundskabs Udbredelse; og da nu det danske Sprog er blevet eneherkende i Skrift og Foredrag, og derfor ogsaa har hævdet sig som Omgangssprog hos en Deel af Nationen, der vel er saare liden, men dog formedelst sin høiere Dannelse er af megen Indflydelse, saa er det naturligt, at man søger at give dette Sprog Overvægten. Men den som kjender Folkets egne ældgamle Tungemaal, og som veed, hvor inderligt og nøie det er forenet med Nationen, kan dog kun med et Slags Græmmelse see paa denne Udbredelse af en unorsk Dialekt, som er saa upassende for Folket og saa vanskelig for samme at tilegne sig.

8) Om nu det mere dannede, men for Nationen mere fremmede Sprog skal udbredes videre iblandt Almuen, eller om Folkets Tungemaal skal komme til nogen Ære, vil beroe paa, hvorvidt man finder dette Sprog værdigt til videre Dyrkning, og finder sig beføiet til at bekjæmpe de Hindringer, som ere i Veien for samme. I ethvert Tilfælde vil en fuldkommen Oplysning om det nuværende

Almuesprog være af megen Vigtighed. Vil man paa en Maade oprette det Norske, saaledes at Forfatterne i den simplere Stil ville læmpe sig derefter og optage det bedste deraf, da vil en Ordbog over samme blive aldeles nødvendig, for at man baade kan kjende Ordforraadet og tillige vide hvad der er almindeligt eller ikke. Vil man derimod blot drive paa Udbredelsen af det Danske, og saaledes fortrænge Almuesproget, da skulde det dog vel være godt for Efterkommerne at have en Skildring af det fortængte Sprog, hvoraf de idetmindste kunde see, hvorledes det saae ud, og hvoraf de ellers kunde faae vigtige Oplysninger. Thi hvis man endog bliver istand til at fortrænge Nationalsproget, hvilket dog nok ikke vil gaae saa hurtigt, saa bliver man dog neppe istand til at utrydde Alt hvad der grunder sig paa dette Sprog, saasom Udtryksmaaden i (Indholdet af) gamle Breve og Dokumenter,

<side nr=283>

Navne paa Gaarde og Steder, paa gamle Sæder og Skikke med Mere; og herved kunde man dog altid trænge til Forklaring. Vel kan det der indvendes, at naar det Norske er saa ligt det Islandske, saa kunde særskilte Bøger om det Norske ikke behøves; men denne Lighed gjelder vel, som foranført, den største Deel af Ordforraadet, men ikke det hele Ordforraad. I det Norske fattes mange af de Ord, som Islandsken har, men derimod har det Norske ogsaa et Antal Ord, som fattes i Islandsken, og som dog efter alle Mærker synes at være ægte og ældgamle Ord. Det forekommer mig ogsaa, at ligesom adskillige Dunkelheder i det Norske kunne oplyses af det Islandske, saa kunde maaskee Adskilligt i det Islandske ogsaa blive nærmere oplyst ved det Norske; hvilket i al Fald ikke er usandsynligt, thi det Islandske er jo kommet fra Norge, og det Norske ikke fra Island. Vist er det ialfald, at en fuldkommen Oplysning om det Norske vilde være meget kjærkommen for Videnskabsmændene; og imidlertid behøver Almuesmanden ikke at frygte for, at den skulde blive ham til Skade. Efter Planen for Ordbogens Indretning skal den indeholde mest om de mere vigtige og betydningsfulde Ord, hvorimod ubetydelige, slette eller grundløse Ord skulle udelukkes fra samme. Der vil saaledes ikke blive saa megen Materie til Spot og Latter, undtagen maaskee for taabelige Folk (Tosser), som ikke have Skjøn paa Tingen; men saadanne Personers Spot er altid vanskelig at slippe fri for, og den er da heller ikke at skjøtte videre om. At upartiske Kjendere derimod ville finde Sproget værdigt til en fordeelagtig Opmærksomhed, er Noget, hvorom man kan have en grundet Formodning.

Tanker til Anvendelse ved Leilighed [1], [1846].

1) Endog vore dygtigste Mænd og Digtere synes at misforstaae Bogstavføiningen i det gamle Sprog, saaledes naar en af vore Reformatorer i Retskrivningen, der ellers overalt sætter j imellem g, k og i, y, i et Vers skriver: "Valkyrien sig over Valen

svinger", uagtet han efter sin Plan netop burde skrive Valkjyrjen.

2) Vore Grammatikere have anført det som en mærkværdig Opdagelse at Almuesproget har tre Kjøn, medens Skriftsproget blot skal have to, uagtet dog alle beslægtede Sprog (undtagen Engelsk) har tre Kjøn ligesom Almuesproget i Danmark og Norge, saa at det kun er det fordærvede danske Skriftsprog som har to, da nemlig Han- og Hunkjønnet Former ere lige. Denne Misforstaaelse har blandt andet givet Anledning til en uheldig Oversættelse af et Sted i Tegners Axel. Det Stykke, som begynder med de Ord: "Du är ännu i menskans sinne en aftonglans, et bleknadt minne af skönare, af bättre dar, då hon ännu på barnbal var o. s. v. er i Boyes Oversættelse (Side 35) forfeilet, da Oversættelsen her overalt har "den" istedetfor Orginalens "hon", der svarar til menskan. "Den" kan blot referere sig til "Sjælen" ("du staar i Sjælen end tilbage"), men det har en altfor vidløftig Betydning til at Begrebet kan fastholdes; hvorfor ogsaa den rette Betydning af Digterens smukke Tanker gaar tabt for den der ikke forstaar det Svenske.

3) En Reform af det norske Almuesproget vilde udkræve baade en varm Interesse og en skarp Tænkning; den vilde saaledes være en svær Anstødssten for de Forfattere der blot hylde Magelighedsprincippet, at man aldrig skal vade over Bækken, saalænge som der nogensteds findes en Bro.

4) Det er mærkeligt nok at det danske aldeles mangler et Ord til at udtrykke en hastig Skræk og den dermed følgende Fornemmelse. Ordet gyse kan ikke passe hertil 1) fordi det er langtonet, 2) fordi det har blot bløde og slæbende Lyde. De norske kveppa, kippa, kvekka, støkkja, skvetta have ikke denne Mangel; derimod kan man især med skvetta indvende at det er for tungt for Udtalen, hvilket ellers ogsaa er Tilfældet med det danske Skræk. Der behøves længere Tid til at sige Skræk end at faae Skræk.

5) Vel kunde det synes ønskeligt for at forebygge Ensidighed at den norske Sprogsag maatte behandles af en Forening eller Kommission og ikke af een Mand alene. Men en virkelig Forening vilde her neppe kunne finde Sted i Længden, thi de mest modsatte Forslag vilde idelig krydse hinanden og man vilde aldrig komme til Enighed eller Eenhed, dersom man nogensinde kan paastaae, at et mildt Despotie er bedre end en Allemandsregjering, da er det især Tilfældet i en Sag som nærværende.

6) Forklaringer. Fortale.

1) Jeg antager det vil interesse Publikum. D. e. Jeg kunde maaskee faae en Stilling og et Navn for det.

<side nr=284>

2) Jeg maae overlade det til mere Kyndiges Dom. D. e. Man maa smigre Folk lidt om de ere dumme.

3) Bogens Mangler skulle senere blive afhjulpne. D. e. Køber, køber hele

Oplaget, saa skal I faae et nyt.

4) En saadan Bog manglede i vor Literatur. Pengene for en saadan Bog manglede i min Pung.

Poesie: Solen skinner, Fuglen synger, Bækken risler, Blomsten smiler. Eller: Maanen skinner, Fuglen tier, Jorden seer bleg ud.

Novelle: En Pige som er skrækkelig vakker, møder en Karl som er det samme, de blive forlibte og ville ha hinanden. En Kræmmersjæl vil hindre det, men det blir lel.

7) De fornemme Damers Skrivemaade.

Da jeg nu har løst tel at skrive dei thil og her Er nue saa go Leilighet som jeig ike vel forsømme at faarteleg dig at vi lever alle Well og ønsker ad Høre de samme Fra Dere Far har nyli vært baarte aasaa har en kjøvt et Kjølethøi til mig og en rø Duug me grønde Blaamster og noen Tørkler, saa skule jeg fortaldd dei at vie har hat selskab og at dotteren og Præsten vaer her og en ung Fyer som er Hos præsten som skal studere, du skule bare sedt vor støg han er stor næse og støgt Andsegt med Vandmaalsklær og vor puseerli han bokket seg naar han skulde si gu Dag og atgjøe, Far sagde det var en interre sang Mand, men jeg ved ræt ikke vor det sider, vi danset ogsaa, og jeg blev angasieret baad af doktoren aa Præsten. Tusen tak for Brevit, det var meg meget kjert o. s. v.

8) Bønders Skrivemaade.

Jeig maae nu skrive deg thil og helse deg met at jeg slæt intet kan bie lenger paa de Pengerne. For jeg har nu bit og kravt og tigget saa længe at jeg er blidt baade harm og lei, og naar jeg viste det slet ikke var Raad til det for dig saa skulde jeg endog ikke sakt om det. Da jeg nu er forleien og kommer selv i Beit og har slæt ikke udkome til og bie længer; Jeg helser deg nu med det at vis du ikke Skikke meg Pengerne i denne Maanet, saa nødest jeg at stemne dig, det blir ikke anden Raad til Komitionen at Jeig kand see om det ikke blier en Greye paa det paa Kumsionen. Flittig Helsing det kan ikke gjelpe nogen Ondskylding længer.

Tanker til Anvendelse ved Leilighed [2] ,[1840].

1. Om et norsk Skriftsprog.

Dersom man nu af de norske Dialekters Ordforraad og efter Orddannelsens Regler i sammen kunde faae istand et Nationalsprog med bekvemme og regelmæssig bestemte Former, hvilket jeg aldeles ikke anseer for umuligt, vilde der dog være en stor Hindring for sammes Opkomst, idet Dansken er bleven saa *alminderlig* herskende og saa bekjendt og tilvant at man ikke vilde finde sig i at lære et nyt "Modersmaal". Desuden vil man vel allerede ansee det slemt nok, at de tre nordiske Riger med deres ubetydelige Folketal have to Sprog (Dansk og Svensk), om de ikke endnu skulde faae et tredie. Jeg føler altfor vel hvor megen Vægt denne Grund har. Naar vi erindre at andre Lande have samme Sprog for tyve eller tredive Mill. vil det

synes os ubeleiligt nok, at de 5 Mill. i Norden skulle som nu dele sig i to Stammer, og hvis et norsk Bogsprog kom i Gang, endog i tre. De burde nu som i forrige Tider have eet og samme Sprog i det mindste paa Papiret; de Fordele dette vilde medføre for Bogvæsenet eller for Oplysningens Fremgang i Almindelighed ere saa iøinefaldende, at jeg ikke behøver at tale videre derom. Men der vilde blive Spørgsmaal om hvorledes et saadant Fællessprog skulde komme istand, om enten det Svenske eller det Danske skulde faae Overvægten, eller de begge skulde paa en Maade sammenslaaes. Men i ethvert Tilfælde har man Aarsag at frygte for at der vilde blive liden Tale om det Norske, og at man vilde paastaae at der egentlig ikke var noget norsk Sprog til. Derfor burde vi Norske just af al Magt sætte os imod en saadan Plan saafremt der ellers var nogen Kjærlighed til Modersmaalet hos os, hvilket man desværre har altfor stor Aarsag til at betvivle, da den mere oplyste Deel af Folket netop er opfødt i den Tro at vort (bedrøvelige) Skriftsprog er det eneste rette norske. Nu kan man dog temmelig sikkert antage, at hverken de Danske eller de Svenske vilde give Slip paa sit eget, og at man saaledes ikke vilde komme til Enighed om et skandinavisk Sprog; da kunde vi passe Leiligheden og tilraabe dem omtrent saaledes: Hør I gode Folk, hvad I der stride om, er dog kun noget broget Kram, det er paa begge Sider opfyldt med fremmede Varesorter, som ikke kunne kaldes nordiske; vender Eder engang hid til os, vi have noget som hidtil har

<side nr=285>

ligget skjult, saa vi ikke selv vidste af det; det er af den ægte Art og er langt mere skandinavisk end det som man tvistes om. Hvem veed om det ikke gik an at erklære dette for det rette nordiske; derved vilde Dansken og Svensken tabe lige meget, og saaledes vilde den ene ikke kunne avindes paa den anden.

2. Ukyndighed i Fædrelandets Sprog.

Det er baade latterligt og ærgerligt, at der i vort Land som vimler af lærde og halvlærde Folk, findes ikke En af Titusind som har noget rigtigt Begreb om det norske Sprog. Overalt træffer man den samme Uvidenhed; Folk blive reent forskræmte naar de høre at man vil vise Bondesproget nogen Opmærksomhed, og endmere naar nogen siger at det er bedre end vor Skrift. Nogle have dog for Moro Skyld tænkt paa dette underlige Sprog, og gjort forunderlige Opdagelser, f. Ex. at der gives visse Regler i dette Sprog hvilket de aldrig før havde troet; de have opdaget at Ordene have Fleertal og at dette er anderledes end i vort (d. e. det danske) Maal. "Naar vi sige Heste, siger Bonden Hesta, Hestan el. Hestom". Det sidste løber naturligviis i Eet med det første; de lange Endelser ere blot et Slæng som den morsomme Bonde bruger ved sine Ord naar han taler med visse Folk. Andre have gjort en større, en uhyre stor Opdagelse: de have fundet at Bondesproget har tre Kjønligesom Tydsken. Man veed naturligviis intet om, at baade Islandsk, Svensk og

endog det danske Almuesprog har tre Kjøen, eller at det danske Fælleskjøn i Skriften blot er en unaturlig Sammenstøbning af Han- og Hunkjøn, opkommen derved at de have faaet fælles Artikel og Endelse. Det kan herved anmærkes, at Hankjøn og Hunkjøn er som vi alle kunne vide netop den naturlige Inddeling, saa at hvis noget Kjøn var uægte, da maatte det være Intetkjønnet. Hvor derimod alle Navneord have lige Form som i det Engelske, der kan der først blive Tale om et virkeligt Fælleskjøn.

3. Ukyndighed i Oldsproget.

Paa Grund af Skriftsprogets skammelige Udartning fra det gamle Sprog, og af Uvidenheden om de ægte Dialekters Beskaffenhed, blive de gamle Ord og Navne som tildeels løbe ind i Skriften sædvanlig læste paa en gal Maade. Dette kan endda undskyldes naar det skeer af mindre anseede Folk, men det er virkelig en Skam, naar Digterne sætte de gamle Navne i deres Riim i en saadan Stilling at de maa læses urigtigt. Man er punktlig nok med fremmede Ord som Nation, Kommission; men Ordet Gefion sætter man saaledes i Rimet at det maa læses som Trestavelsesord, skjønt det efter Sprogets Natur maa læses Gjevjon. Man rimer Ordet Yggdrasil med "Smiil"; ligesaa godt kunde man rime Ordene: Kjedel og Høvel med Smiil, thi de hedde jo i det gamle Sprog: ketill og hefill, ligesaa Egil, Ketil o. fl. Ordet Valkyrie, som efter alle Regler skal udtales Valkjyrje, rimes som et Fiirstavelsesord, f. Ex. "Valkyrien sig over Valen svinger" der er skrevet nylig af en Forfatter som ellers bruger langt mere Jod end andre Folk.

4. Om manglende Ord.

Det er mærkeligt nok, at uagtet der er skrevet saa meget i Dansk, og dette Sprog nu ansees for at være meget uddannet gives der dog adskillige simple Tanker som man kun med Vanskelighed kan udtrykke i samme; saaledes til Ex. de Begreber som betegnes ved norsk: avdaga, greid, kvide, laate, skuva, snaud, tidig. Besynderligt er det ogsaa at man endnu ikke har fundet nationale Udtryk for saa nødvendige Begreber som: Familie, Genie, interessant, Original o. fl. Et simplere Tilfælde som her kan anføres, er Udtrykket for den Fornemmelse som foraarsages af en pludselig Skræk (det norske kveppa, kippa, støkkja, skvetta). Skal det danske Ord: gyse, have samme Begreb, da er det upassende 1) fordi det er langtonet, 2) fordi det har bløde og slæbende Lyde. Ordene skrækkes og Skræk ere for tunge for Udtalen; der behøves længere Tid til at sige Skræk end til at faae Skræk.

5. Om Sprogkunsten.

Det er virkelig ingen let Sag at trænge ind i Sprogets Dybder og udforske dets eiendommelige Udviklingsregler, samt at forklare sig hvorfor dette eller hiint er saaledes og ikke anderledes. Men dette Arbeide er netop derfor vanskeligt, at der ikke har været arbeidet synderlig paa det forhen, og man saaledes har en saa godt som uryddet Mark for sig. Man vil paastaae, at der maatte udfordres megen Lærdom til dette Værk, og det er uden Tvivl sandt, at den som skal befatte sig dermed, bør i det mindste kjende til de beslægtede Sprog; dette Studium er imidlertid det

som vore Grammatikere allermest forsømme, idet de kun holde sig til Græsk og Latin, der har kun saare lidet at bestille med de nordiske Sprog. Men der er meget som er mere nødvendig end al Lærdom. Det er et klart Begreb om Sprogets Be-

<side nr=286>

skaffenhed og et nemt Blik til at opdage dets naturlige Udviklingsregler. De Folk som hidtil have brugt og beholdt vor[t] Fædrenesprog i sin renere Skikkelse, have ikke været lærde; tvertimod man har anseet dem som yderst dumme og uvidende. De Gamle, hvis Tungemaal er opbevaret os ved Skrifter hvoraf vi nu med Beundring kunne kjende dette Maals mærkværdige Uddannelse, vare hverken lærde eller dannede; de ansees jo heller som halvville Røvere. Men de gamle havde noget som deres forfinede Efterkommere med al sin indbildte Lærdom dog ikke have; de havde S p r o g s a n d s . Derfor kunde de ei alene holde sit Modersmaal reent men ogsaa berige og udvikle det på sin simple Maade efterhaanden som nye Tanker krævede nye Udtryk. Dette har man i vore Tider ikke kunnet gjøre uden at forskrive Ord fra Tydskland, Frankrige og Italien. Vil man nu have en ægte national Sprogvidenskab, da maa man netop efterforske hvilken Maade de Gamle brugte i at udvikle Sproget, og hvilken Plan de mest ægte Dialekter iblandt os rette sig efter i denne Henseende. Først derved bliver Sprogets Behandling en virkelig ægte K u n s t , som nogle Forfattere have kaldet det, og alt andet bliver kun Abespil og Eftersnakkerie.

Om et norsk Skriftsprog, Mai [18]49.

Ønskeligt af følgende Grunde.

En Sammenstilling af vore Dialekter under en bestemt Sprogform bliver det eneste Sprog som kan kaldes norsk og nationalt. Det maa ansees som en Forklaring af vore Dialekter, en Samling af alt deres gode Stof og tillige en Forbedring af det mindre gode eller en Rettesnor for Dialekternes fremtidige Udvikling. Kun derved kan vor Nationalitet skildres og Folkets Tanke udtales.

Dette Sprog er en Arv fra vore Fædre og bør derfor holdes i Agt og Ære. Ville vi virkelig ansee de gamle norske Helte som vore Forfædre, da gjøre vi vel i at vende tilbage fra dette Udenlandsvæsen som vi have været saa forgabede i, og søge at redde det Arvegods der ved vor egen Skjødesløshed nær [var] ved at gaae tabt for evig.

Et saadant Sprog vilde med Tiden blive en stor Vinding for vort Folk. Det vilde ei alene blive meget lettere at forstaae, men det vilde ogsaa have et særeget Hygge derved at Folkets Tanker og Følelser kom tilbage til Folket i sin egen velbekjendte Form uden at have undergaaet en Oversættelse, hvorved den oprindelige Friskhed og Kvikhed var forsvunden.

Folkesproget indeholder et saa fortrinligt Stof til [et] Skriftsprog, som nogen

kan ønske sig. Ved varsom Fremfærd kunde et reent udmærket Sprog dannes deraf. Meget af dette Stof kommer nu til efterhaanden at forfalde hvis ikke et Skriftsprog kommer til Hjælp. Men vi have dog sandelig for meget at miste; det var da ogsaa baade Skam og Skade hvis vi skulde miste det uden et Forsøg til Redning.

Om end dette Sprog skulde vantrives vilde det dog være af høieste Vigtighed som et Led i Nordens Sprogrække. Vi kunne ikke foreenes med de øvrige Nordboere paa den Maade at vi skulde blot modtage og intet byde. Og heldigviis have vi mere at byde end de nogensinde kunde give os.

Hinderlige Omstændigheder.

Vi have allerede et Sprog, hvori alt offentligt Foredrag holdes, hvori vor offentlige Underviisning bliver given og vore Lover skrevne. Dette Sprog er ved Vanens Magt saaledes fastvoxet til alle skriveføre Folk at de ikke kunne hjælpe sig uden dette.

Vort Folk synes at være for lidet til at have et Sprog sig selv. Man maatte heller ønske, at der skulde være kun eet Sprog i de tre Riger, end at hvert af dem skulde have sit eget. En ny Litteratur vilde saaledes finde for liden Understøttelse og blive agtet som intet i de andre Lande.

Vort Sprog maatte saa at sige gøres af nyt; det vilde derfor blive vanskeligt at tilegne sig og vinde kun lidet Bifald i Landet selv. Dialekterne have saa forskjellige Former, at den nye Sprogform maatte bestemmes vilkaarlig efter Godtykke, og herom vilde Folk ikke blive enige.

Vort Folkesprog er for det Første for meget udannet og ubekvem for den Stiil, hvori Nutidens vigtigste Anliggender skulde behandles. Det mangler Udtryk for de abstrakte og sammengribende Tanker som spille den største Rolle i Tidens offentlige Debat. Vilde man ikke nu som før indtage fremmede Ord, da maatte man gjøre nye, og herom vilde Folk heller ikke blive enige.

<side nr=287>

Folket selv vilde for Øieblikket ikke lide en saadan Reform, da det anseer sit Sprog for altfor plat og slusket til at bruges til vigtige Ting. De skriveføre Folk vilde ogsaa modsætte sig, fordi de vel ikke ansee det fornødent at studere et saadant Sprog.

Fordeelagtige Omstændigheder.

En Reformation i Stilen og Ordføiningen tiltrænges høilig, hvis vi nogensinde skulde faae populære Bøger. Man vil engang, seent eller tidlig, indsee Uleiligheden ved denne idelige Udadvending, denne Indstudering af en fremmed Tankegang og fremmed Udtryksmaade. En mere national Opfatning af Tingene vil indtræde, man

vil kræve ei alene norske Ord men ogsaa norsk Stil, og dertil udfordres saa meget, at man gjerne med samme kan tænke paa en ny Sprogform.

Vore Folkeviser, Æventyr, Anekdoter, Ordsprog, Lege og Melodier have først nu begyndt at komme op og vinde Opmærksomhed; men meget deraf er endnu ikke kommet rigtig for Dagen. Af den Lykke, som disse Ting allerede have gjort, kan man see, at Tiden er gunstig for en Reform i national Retning.

Den stigende Kundskab om det gamle Sprog virker til at udbrede Interessen for denne Sag. Kundskaben om *Dialekterne* vil ogsaa herefter virke sit dertil.

Vi have en stor Mangel paa egentlige Folkebøger, og i den Vei er meget nyt at gjøre. Populære Andagtsbøger, Sangbøger og Børnebøger savnes. Folkesange savnes. Vore Noveller have kun Skildringer af den fremmede Leveskik hos de tyndt adspredte Konditionerede iblandt os, ingen rigtig Afmaling af Nordmandens egentlige Leve-og Tænkemaade. Dramatisk Literatur mangler aldeles.

De mange Forsøg paa at indføre en ny Ortographe og optage norske Ord, vise Trang til en Reformation.

Gamla Reglo aa Rispo, [1850].

Det synes ikke at være ganske overflødigt at henlede Almenhedens Opmærksomhed paa denne lille Bog, da den kan betragtes som det første Forsøg paa at give en Række af Sagn og Eventyr i en vis Dialekt, nedskreven af en indfødt Almuesmand. At en betydelig Deel af saadanne Sager findes hertilands, har man allerede seet af Asbjørnsens og Moes interessante Samlinger, men det er ogsaa vist, at der endnu findes en stor Deel, som vanskelig kunne komme for Lyset saalænge som Almuen selv ikke vil interessere sig for Sagen og hjælpe til sammes Fremme; og det er altsaa en Fordeel, at der er givet et Exempel paa, at en Mand af selve Almuen har foretaget sig at samle de Sagn og Digtninger, som forekomme i hans Fødeegn og at opskrive dem i Egnens Dialekt. Man kunde ønske at have lignende Samlinger fra forskjellige andre Egne da man derved kan tænke sig en dobbelt Nytte, nemlig dels den klarere Belysning af enkelte *Dialekter* og dels det forøgede Materiale til en fuldstændig Samling af Folkepoesiens Produkter. Men for det Tilfælde at flere skulde ville forsøge herpaa, maatte man ogsaa raade til at Sagen maatte behandles med Smag og Skjønsomhed, da der snart kunde blive for meget af disse Sager, da der dels vilde komme Gjentakelser og Opkog af noget som var forhen bekjendt, og dels ogsaa leveres adskilligt, som ikke duede synderligt. Hvad de egentlige Sagn og Eventyr angaaer, da kan vel meget ønskes udgivet, men der findes endeel, som i Grunden kun bestaaer af Barnespil, og i adskillige andre Ting er Udtrykket undertiden saa drøit og overgivent at det ikke ligefrem kan gives offentlig.

Nærværende Samling bestaaer af tyve Stykker eller Nummere, hvoraf dog nogle ere meget korte og ubetydelige; et Par af dem (No 3 og 4) ere kun korte Beretninger om opgravne Kjæmpehøie, og Indholdet i samme kan kun have Nytte som Dialektprøve.

Fem el. sex Stykker (No 1, 9, 14, 16, 18, 19) ere egentlig fuldkomne Eventyr, hvoraf især et Par (No 9 og 14) ere meget indholdsrige og fulde af ganske interessante Forviklinger. De øvrige ere deels Sagn om Jætter og Underjordiske (7, 10, 20), deels Fabler (13, 17) og deels af de saakaldte Regler af forskjelligt Indhold. Fortællingerne synes at være nedskrevne ganske saaledes som de fortælles; man vil derfor finde en vis Korthed eller en Frygt for at blive altfor langtalende. Denne Korthed maa virkelig ogsaa i slige Tilfælde anbefales, da det her er mest om at gjøre at fremlægge det egentlige Materiale, naar dette engang er nogenlunde fuldstændigt kommet for Dagen, vil der altid være Anledning til at bearbejde Emnet i en mere bekjendt Sprogform, og da er der Leilighed til, at give Fortællingen en større Rundhed og Udførlighed, at sammenslaae flere Stykker til eet eller gjøre eet til flere og saa videre.

<side nr=288>

Hvad Fortællingernes Nyhed og Originalitet angaaer, kan jeg ikke sige noget bestemt, undtagen at det under Læsningen forekom mig, som om det i det Hele var nye Fortællinger, som kun i et og andet Punkt faldt sammen med noget som jeg forhen havde hørt. Saadanne enkelte Sammentræf i visse Passager vil man ellers sædvanlig finde i de fleste Eventyrsamlinger, og man faar lade sig nøie med at det meste er forhen ubekjendt; thi ogsaa en Variation eller en noget betydelig forandret Form af et forhen hørt Sagn kan ogsaa ofte have megen Interesse.

Den norske Eenhed, [1851].

Af Aviserne sees, at der i Xnia er udkommet et Udvalg af Cl. Frimanns Digte, besørget og anbefalet af Prof. Welhaven, og at disse Digte i Hovedstaden have vakt en usædvanlig Opmærksomhed, da nemlig Aviserne rose dem i høi Grad og yttre Forundring over, at slige gode Sager ikke have været dem bekjendte førend nu, omendskjønt de allerede ere temmelig gamle. Dette er naturligviis kjækt at høre for os Fjordebyggere; thi det var jo blandt os, at den ædle Digter levede og virkede; imellem vore blaae Fjeldtinder og brusende Fjorde var det, at hans fleste Digte fik sin Tilværelse; vore Dale og Lider med deres sneehvide Fosser, deres tykke Løvskov og tusindstemmige Fuglesang var det som stemte hans Sind til Poesie. Og desuden var Frimann ikke blot en Naturens Sanger. Han elskede det Folk, som han levede iblandt; han holdt sig ikke for stor til at stige ind i den lave Røgstue og sætte sig paa Bondens Bænk som en venlig Deeltager i Familiens Glæder eller Sorger. Han kjendte sine Landsmænds Smag og Tilbøielighed, og han ansaae det ikke for at være for lavt for Digteren at lade denne Kundskab komme tilsyne i sine Værker; tvertimod ansaae han det som en vakker Idræt at sætte Folkets egne Tanker i en poetisk Form og saaledes give dem tilbage til Folket selv som et Middel til at tolke

sine Følelser paa den ædleste og behageligste Maade. Derfor have hans Sange ogsaa været saa yndede og afholdte iblandt Almuen heromkring; hans "Almuens Sanger" har været anseet som en stor Skat i de Huse, der have været saa heldige at eie den; thi den har i lang Tid ikke været i Boghandlingen, og det er ogsaa sjelden at man hos os kjøber Bøger, som man ikke af en eller anden Nødvendighed er forpligtet til at have.

Det er altsaa noget mere end det bare Landsmandskab, som har gjort Frimanns Digte saa yndede i vore Hytter, og det maa altsaa være os smigrende at høre, at disse Digte nu vinde en saadan Erkjendelse paa andre Steder; thi det viser dog, at vi ikke [have] været saa dumme endda, naar vi have sat saa stor en Priis paa disse Digtninger. Imidlertid er der dog noget ved Sagen, som leder os til visse alvorlige Betragtninger. I Hovedstadens Aviser siges jo, at man ikke før har vidst om eller været opmærksom paa disse Digte og at de altsaa nu læses med Nyhedens Interesse som om de vare tilkomne i dette Aar. Denne Tale vil vistnok klinge noget underlig for mange, som ikke have havt Anledning til at færdes noget vidt omkring i Landet; hvorimod den, som har vanket om paa forskellige Kanter af Landet, vil ikke finde det mindste besynderlig herved. Der findes nemlig i de forskellige Egne i vort lille Rige en ret mærkværdig Uvidenhed om de øvrige Dele af Riget og en ligesaa mærkværdig Ligegyldighed for alt hvad som angaar disse ubekjendte Egne. Ved Landet, Riget eller Staten tænker man sig sædvanlig kun sit Fogderi eller Amt eller i det høieste sit Stift; hvad der foregaaer udenfor samme lægger man ikke synderlig Mærke til. Vestlændingen veed saare lidet om Østlændingen. Denne veed ligesaa lidet om hiin, og Nordlændingen veed ligesaa lidet om dem begge. Dette Forhold er til megen Hinder for ethvert Nationalforetagende og har derfor ofte givet Anledning til Beklagelse; især have Hovedstadens Blade ofte klaget over denne saakaldte Bygdeaand eller Bygdepatriotisme. Imidlertid seer det dog ud til, at selve Hovedstaden ikke er saa ganske fri for denne Bygdeaand, og det hjælper ikke at den undertiden kalder mine egne Anliggender et Nationalanliggende, hvilket de rigtignok blive, naar den hele Nation skal udrede Afgifter eller Bidrag til dem. Dersom denne Afsondringsaand viser sig saa kjendelig i det politiske Liv, hvor der dog ere saa mange Foreningspunkter, da viser den sig endnu mere i det literære Liv. En Forfatter eller Digter vil saaledes ikke let finde nogen almindelig Erkjendelse; hans Bygd eller hans By vil maaskee kjende hans Værker, men hvis man skal kjende dem paa den anden Side af Dovre eller Filefjeld, da skal der meget til. Som man nu seer at Frimann har været ubekjendt i Xnia, saaledes kunne vi og fortælle, at Østlandet har havt en Digter, der var saa bekjendt, at hver Mand i Xnia og Omegnen veed noget om ham; men i Bergens Stift er han saa godt

som ubekjendt. Denne Mand var Wergeland, og gaaer det saa med den største, saa kan man vide hvor det gaaer med de mindre.

Spørge vi nu om Aarsagerne hertil, da ere disse vist nok forskellige. Først og fremst komme vi da til at tænke paa Landets Beskaffenhed og den store Afstand imellem Byerne og de store Bygder. Men der ere ogsaa andre Aarsager, og blandt disse spores nu især Følgerne af Rigets forhenværende Provindsstilling og Forbindelse med Danmark, idet man engang har faaet en fremmed Literatur og fremmed Dannelse ind i Landet, hvorved der blev en stor Afstand imellem Forfatterne og Folket, saa at det sidste ikke bekymrede sig synderlig om de første. Spørge vi derimod efter Midlerne til at omdanne Bygdaanden til en National- eller Almeenaand, da bliver Svaret vanskeligere. Hvad vore Digtere og deres Værker angaaer, da er det bedste Middel til at gjøre dem almindelig bekjendte, at man giver Udvalg af deres Værker, saaledes som i det heromhandlede Tilfælde er skeet. Derved skulde man ogsaa vogte sig for at sammenrøre indenlandske og udenlandske Forfattere, da dette kun tjener til Forvirring for dem der ikke kjende Forholdet, saa at de tilsidst troe at det er noget udenlandskt Tøi altsammen. Man har ofte talt om den skandinaviske Eenhed, men det synes for Øieblikket at være nødvendigere at tale om den norske Eenhed, vi ere et lidet Folk, og det er slet ikke godt at vi gjøre os endnu mindre ved at dele os i tre eller fire Folk, som ikke ville vide noget af hinanden at sige. Enhver oplyst Mand kan rigtignok virke i en liden Kreds til at udbrede Almeenaanden og Bevidstheden om Folkets Eenhed; især vilde Embedsstanden have god Anledning dertil, paa Grund af dens hyppige Flytninger og deraf følgende videre Kjendskab til Nationen. Men allermest kunne dog Forfatterne og Journalisterne især i Hovedstaden virke til dette Maal. Hovedstaden burde netop være Rigets Hjerte, som samlede Livsstoffet fra alle Lemmer og førte det atter tilbage i en forædlet Tilstand.

Om en Sprogreform, [1851].

1. Det er latterligt at høre den megen Tale om Nationalitet, om den ægte gamle Malm i Sproget, om de herlige Levninger fra vore berømte Forfædre, medens man dog seer saa lidet der minder om disse Fædre. Landet seer jo ud som ganske omskabt. En ny Slægt hersker i Byerne, i Kirker og Skoler, i Embeder og Ombud, Een Slægt som ikke forstaaer og ikke gider læse et Ord af det gamle Sprog og ikke vil kjendes ved det saakaldte Folk undtagen som dens egne Tjenere og Kreaturer. Man peger paa de gamle Fjeldmandsdragter som et fabelagtigt Kram, man hermer efter Fjeldmaalet som efter et hinduisk eller malebarisk Sprog, hvilket man ikke kan udtale, ikke læse og endnu mindre skrive. Folket selv betragtes som en underlig Stamme af Vilde; man finder deres Manerer afskyelige, deres Udseende motbydeligt, deres Navne barbariske. Man lider godt slige Navne som Fischer, Meltzer, Schreiner men ikke Fiskar, Maltar, Skrinar. Tydske, Franske og slige Navne vrimle

overalt og lides godt, men en norsk Oversættelse af dem vilde ikke taales.

Her ere to Ting at foreslaae, nemlig enten en radikal Reform i Sproget, en Ombygning paa ægte norsk Grundlag, som vistnok vilde koste nogen Møie, men dog medføre adskillige store Fordele, blandt andet den, at vi med rette kunde kalde os Efterkommere af de gamle Nordmænd. - Etter at lade alt blive ved det Gamle som nu er tilvant. Dette er den nemmeste og mageligste Udvei, men den har visse slemme Uleiligheder med sig, blandt andet den, at vi da ikke tør skryde av de gamle Nordmænd og kalde dem vore Forfædre, da Verden vil have Mistanke om at vi ikke ere deres rette Børn siden vi slet ikke ligne dem.

Almindelige Bemærkninger.

2. Sprogene have en overvættets stor Mængde Ord til at betegne Formaalene for Synet (Udseende, Farve), en mindre, dog ikke liden Mængde af Navne paa Formaal for Hørelsen (Lyd) og for Følelsen, men meget faa Ord for Smagen og næsten ingen for Lugten.

3. Et vist Hang til Overdrivelse eller til at gjøre Skildringen af et Maalemne ret kraftig og iøjnefaldende har foraarsaget, at mange Ord have efterhaanden faaet en svagere Betydning, idet den oprindelige stærke Betydning er ved idelig Brug i Utide dovnet bort. Saaledes: gjerne, storleg, fælt (øgje, agaleg), umogeleg, urimeleg.

4. En Stræben efter at undgaae Udtryk som kunne støde eller forvexles med uædle Begreber, har gjort at nogle gode Ord ere komne i Forfald, og uædle Ord ere ophøiede i Stedet. Saaledes: gjere.

<side nr=290>

Her mærkes: daud, sjuk.

5. Det er en falsk Tro, at de simple hjemlige Ord ikke skulde kunns bruges i ædel og alvorlig Stiil. Bruge ikke Islænderne sine gammeldagse Ord i Psalmer, Bønner og Prækener. Er den svenske Kirkesang mere uædel og plat, fordi den indeholder Ord som her kaldes bondske. Og er der ikke saa mange andre Folk som ikke kunne et dansk Ord og dog have saa herlige Prøver paa Veltalenhed. Skrev Luther paa Dansk? Skal man banlyse det Udtryk "mi Sæl" fordi det bruges i Sværge. Skal man afskaffe Ordet "gjeld" fordi det stundom bruges i smudsig Tale. Gik det ikke an at ophøie slige Ord i en ædlere Stilling eller kanskee man skulde blæse dem bort ligesom de Folk der ere "komne op af Skarnet". Jeg skulde dog mene at det er bedre at være kommen fra Skiddenhed til Reenhed end fra Reenhed til Skiddenhed.

6. Naar Sagen kunde vinde saa megen Opmærksomhed paa en Tid da Kristiansandinger og Kristianiafolk paa en vis Maade styrede Literaturen, da vil den vist under andre Omstændigheder staae sig bedre. Thi det er dog egentlig disse Folk

som have den stærkeste naturlige Modbydelighed for Norsken.

7. De sædvanlige Anmærkninger om Kulturens og Velstandens Virkninger have her lidet at betyde. Norge kan ikke blive noget grundrigt Land. Rigdommen kan iafald ikke blive almindelig. I et tætbygget Land kan nok de Rige tage de fattige Folk i sin Tjeneste; dette kan alligevel ikke skee i Norge. Altsaa vil der altid blive en stor Deel Folk, som ikke kunne blive fornemme, om de vilde, og disse ville aldrig være istand til at følge med den voldsomme Fremskynding i udenlandske Moder, som maaskee enkelte ville befordre. Menigmand vil vistnok antage adskillige nye Skikke, men ere de nyttige, da ere de det ligefuldt, om de end omdøbes med norske Navne.

8. Man siger at en Sprogreform vilde afbryde Litteraturens Historie og gjøre vore ældre Bøger unyttige. Men dermed er det nok ikke saa farligt. Thi den største Deel af de ældre Bøger bliver alligevel unyttige med Tiden. Hvor mange Læsere have nu de Bøger som kom ud for 100 Aar siden og da gjorde megen Opsigt. Der er kanskee en eller to *Forfattere* som holde sig, og endog disse finder man vel nu at være gammeldagse. Om hundrede Aar herefter vil endnu flere *Forfattere* være glemte, fordi deres Tal altid forøges og det hele Tal bliver for stort til at holde i Hukommelsen. Bøger som kom ud for 30-40 Aar siden, ere vanskelige at overkomme. Aviser fra samme Tid ere aldeles glemte saa at der endog stundom udkommer nye Blade med samme Navne, men aldeles forskjellige derfra. Man er alt kommen saa vidt, at man kun formaar at have de sidste Aars Udgivelser i Hovedet; det er kun det nye, det fra iaar, som gaar. For Eftertiden vil dette blive endnu mere Tilfældet.

Om et norsk Sprog, [1852—53].

Om den Indvending, at de Bestræbelser som have været gjorte for Sprogets Uddannelse og Tilvænnelse, da vilde være frugtesløse. Sproget er kun et Middel til Dannelse, denne kan opnaaes saavel ved det ene Sprog som det andet. Det kan ikke nægtes at det brugelige Skriftsprog falder tungt for Almuen at tilegne sig, og at der udfordres lang Tid og Øvelse dertil. Nu er det vist at ogsaa det nye Sprog maatte læres, men dette vilde vist falde langt lettere, og de Bøger som deri forfattedes, vilde vist ikke savne Interesse, saavidt de duede noget. For *Forfattere* og *Pædagoger* vilde her vistnok blive en ny Skole at gennemgaa, men denne Skole vilde blive til Nytte for disse, da de derved nødtes til at lære Sproget grundigere og studere Nationaliteten mere end forhen. Naar vi ellers see hen til, hvilket Sprog det er som vi skulle give Slip paa, da er dette et meget blandet Sprog hvori meget er laant udenfra, fremmedt og forvansket, og dette skulde man just være tilbøielig til at kaste bort; meget er derimod virkelig nordisk og nationalt; dette fik man jo fremdeles beholde, og deraf gaar intet tabt. Med Hensyn til den Litteratur som vi have i Fællessproget, da behøver ikke

denne at være tabt, om Sproget forandres; det gode og udmærkede kunde man jo oversætte, og forøvrigt vilde man altid være istand til at læse det forrige Bogsprog, om man end fik et nyt. Man veed hvor kort Tid det er at Bøger holde sig i almindelig Anseelse, og hvor faa de Bøger fra det 16 og 17 Sekel ere, som nu ere i nogen Priis. Det er mest iblandt den simpleste Almue, at de gamle Bøger bruges, og Grunden hertil er at disse Bøger ere mere forstaaelige og populære

<side nr=291>

end de halvlærde Folkeskrifter, som man nu saa rigelig opvarter med. Og hvor meget nyt er der ikke at gjøre i Bogveien. Vi have gennemlevet et langt Tidsrum, hvori man har seet megen Skrivelyst og megen Speculation i Bogveien enten det nu er for at gavne Folket eller at fortjene Penge. Men det synes at mangle paa Aand og Kræfter, man synes ikke at kjende Folkets Tarv, og heller ikke at have det rette Begreb om populær Skrift.

Om Sproget, [1852-53].

Ved Tildannelsen af et norsk Sprog har man at vogte sig for

1) al Indsnigelse af fremmede Ord, især af de tydske og halvtyske, som i den senere Tid ere blevne udbredte ved Skriftsproget. Ogsaa for franske Ord, synes mig, man bør holde Sproget reent, paa Grund af disse Ords forvanskede Form og afvigende Udtale. Derimod er det ikke saa farligt med de latinske Ord, da disse baade let erkjendes som fremmede, og tillige have en saa simpel Bogstavføining og let Udtale, at de ikke saa meget ville vansire Sproget. Ord som egentlig ere latinske men i den senere Tid ere optagne i en fransk Form, bør kun bruges i sin gamle og simple Form.

2) al Udskeielse i Bestemmelsen af Ordenes Brug og Betydning. Her maa man altsaa løsrive sig fra den Uskik, som er indkommen i enkelte Dial. at de udelukke enkelte ægte gamle Ord og Former, kun paa Grund af en falsk Mening om at disse Ord skulde være stygge eller stødende. (Ex. daud, ful, gjera, kneppa, kvat, laupa, Mus. Rauv. Rumpa, sjuk, sliten, Svein). Ved en saadan latterlig Forsigtighed, som bruges paa enkelte Steder blive nemlig mange ægte Former fordrevne, og i deres Sted optages nye, som næsten i alle Tilfælde ere falske.

3) al Eftergivenhed for den brede, slappe og skjødesløse Udtale som hersker i enkelte Dialekter, især ved Byerne. Førend man indlader sig paa Forfatterskab, bør man have gransket Sproget saavidt at man veed, at f. Ex. Lit, Bite, Vid, lida, skipa ere rette Former, og ikke: Læt, Bæta, Ve, lea, sjæpa. - Man maa vide, at sætte: gjera for jæra, Tjørn for Kjønn el. Kjærn, Stjerne for Sjenne, Bod for Baa, Bode for Bøe &c. Vel er nu dette en vanskelig Post, da det i visse Tilfælde er meget tvivlsomt, hvorvidt man skal gaee i at optage saadanne Former som

overalt ere bortslidte i Dagligtalen; men overalt bør dog den mindre Kyndige heri rette sig efter den mere Kyndige. Bestemmelse af Reglerne for denne Brug bør overlades til dem, som have den grundigste Kundskab om Sproget, og de øvrige ville da finde sig i at rette sig derefter, af den simple Grund, at det ikke gaar an, at hver Forfatter bruger en særegen Skrivemaade.

Olav Trygveson, [1852].

Dan Kungeætti, som gekk ut ifraa Harald Haarfagre, var ei Ætt, som var merkverdug i mange Maatar og leivde etter seg mangt eit stort og varugt Minne aat Ettetidi. Da var Folk med Mod og Magt og med godt Lag til aa hylla Folket til seg, djerve Kempur i Striden og kloke Styremenner i Fredar Tidi. Ein av dei, som mest hava merkt [seg] ut fyre Mod og Manndom, var Olav Trygveson. Dei gamle Sogomeisterane hava voret trottuge til aa tekna upp alt som Folk kunde minnast um honom. Dei hava tykt ein stor Mun til aa fortelja um hans Verk, og dei hava inkje vist kor myket dei skulde lova og rosa han. Han hadde myket til aa strida med fraa da fyrste og ut igjenom; dar var Uviner, som stod etter han, strakst han var komen til Verdi, og fyre Uviner fall han tilsidst; men daa stridde han og ein Strid, som var makelaus, og som vil minnast med Undring og Æra, so lengje som Nordmannsætti er uppe. Daa han var fødd, var Fader hans drepen og Moderi hadde lotet røma og laut halda seg i Skjol og var inkje trygg paa nokon Stad fyrr ho kom ut or Landet; ho tok Vegen til Sverike med Barnet, men inkje eingong dar fekk ho vera i Fred. Sidan skulde ho fara til Rusland og søkja til ein Broder som ho hadde dar, men so kom dar andre Uheppor paa; Skipet som dei foro med, vart teket av Sjørøvarar, og Folket vart ført i Land og selt til Trælar, sume paa ein Stad og sume paa ein annan. Men endaa hadde Olav so god Lukka, at han vart væl medfaren og kom i goda Hender, og sidan kom [han] til Kungen i Rusland og var dar nokre Aar i godt Samvære. Sidan for han ut med Herskip, so som Sedvanen var paa dan Tid; daa var han ei Tid i Vendlandet, og sidan var han i Engelland og for fram som Hovding elder Smaakunge, som so mange gjorde paa dan Tid. Daa havde Eirikssønerne mist Magti i Norig, og Haakon Jarl styrte meste Luten av Landet. Han hadde høyrte um at Olav var avsloppen og var ein

<side nr=292>

djerv og vonarleg Mann; difyre var han rædd at Olav kunde tenkja paa Herredømet i Norig og koma i Vegen fyre honom, og so prøvde han med Svik te lokka Olav inn i Landet og faa gera av med honom, fyrren han hadde fenget nokor Magt. Men da gekk anderleid en som Jarlen hadde tenkt; han hadde gjort so mange Ugerningar i dan siste Tidi, at Folket sette seg upp imot honom, og daa Olav kom til Landet, var Jarlen paa Flugt og vart drepen, og sa var[t] Olav teken til Kunge.

Dan Tidi var da Heidningskap endaa i Norig, men i dei andre Landi sunnanfyre var Kristendomen innførd; Olav hadde voret kristnad i Engelland og hadde fyreset seg aa føra dan kristne Trui inn her i Landet, endaa da vilde kosta stor Møda. Ein av Fyremennerne hans, Kung Haakon, som er kallad den gode, hadde ogso teket Kristendomen i Utlandi og vilde føra han inn her i Riket, men han hadde fenget so stor Motstand, at han laut slaa da fraa seg. Men Olav var ikje dan Mann, som let seg reka, naar han hadde sett seg nokot fyre. Han freistade baade med godo og med vondo og brukade mange Raader, som inkje alle er rosande. Dei Hovdingarne, som inkje gjorde Motstand, dei fekk stor Æra og goda Gaavor, men dei som sette seg imot, vart ille medfarne, sume drepne og sume pinte og skamførte, so da er kjølelegt aa høyra. Og paa dan Maaten vart dan nye Trui uppteki yver ein stor Deil av Landet; men da var gjort med Skræmsla og Trugsel, og varde ikje lenger en Agen stod paa, og difyre vart da endaa lengje fyrr Kristendomen vart aalmenneleg i Landet. Han gjorde Upplag til Byen Nidaros, som no er kallad Trondheim; og dar budde [han] og let byggja Hus og Skip. Da var berre faae Aar at Olav var Kunge i Norig, men i dan Tidi vart myket gjort, og endaa Kungen var ofselege streng og hardfør, so var daa Landslyden holl og vinarleg imot honom; fyre han var ein makelaus Mann i mange Maatar. Men so gode Viner som han hadde i Landet, so store Uviner hadde han utanfyre. Dar var mange Trættor med Kungarne i Sverike og Danmark, og dei traadde etter aa hava Norig under seg. Kung Olav i Sverike og Kung Svein i Danmark var imot honom baade tvo, dartil var dar ein Son etter Haakon Jarl, som heitte Eirik, han traadde etter dan Hovdingskapen som Fader hans hadde havt, og so vart dei samde um, at dei alle tri skulde slaa seg saman imot Olav Trygveson og falla yver han paa ei Utferd, som han gjorde til Vendlandet sunnanfyre Austersjøen. Han hadde mange Skip og Folk med seg til Vendlandet og var dar ei Stund, men daa han skulde heimatter, var Floten skild, sidan Skipi siglde ut etterkvart som dei var ferduge, og Kungen sjølv var sist i Radi. Daa hadde dei tri Hovdingarne samlat Skipi sine og lagt seg i Skyle attunder ei Øy paa ein Stad som heitte Svolder; dar laag dei og saago paa, at meste Luten av dan norske Floten siglde avstad, men dei rørde seg inkje, fyrren da var berre Olavs eget Skip og nokre faae andre atter; daa lagde dei seg i Vegen fyre honom og byrjade Striden. Daa hadde han litet Folk til aa strida med mot ei slik Yvermagt; men endaa stod han seg so godt, at dei laut gera Skifte og leggja til med nye Folk baade ein Gong og tvo; dan eine etter dan andre laut vika, men da var altsaman faafengt, fyre dei var so mange, at dar kom altid kvilde og usaara Folk i Staden fyre dei, som var undanslegne. Og Utgangen vart dan, at Nordmennerne fall so lengje til dar var berre 8 atter, og daa sprungo dei [i] Sjøen, fyre dei vilde inkje giva seg til Fangar. Dei andre vart upptekne or Sjøen, men Kungen sjølv vart inkje funnen; han skal hava voret hardt saarat i Slaget, og difyre er da vonlegaste, at han heve druknat. Da var ei

Sorg og ein stor Harm fyre heile Landet, at han skulle soleid falla, og dei som var heimfarne fekk inkje vita fyrren dei var heimkomne, og daa harmadest dei rett storlege fyre da, at dei inkje skulde vera med i eit slikt Møte. Da var i Aaret Nie hundrad og fem og nitti, at Olav vart Kunge, og i Aaret Eit tusund at han fall, og soleid er da no halvniande hundrad Aar sidan.

Byreisa, [1852-53].

Daa mid va i Bynn i Sumar mæ Fiskja, daa saag mid aa haure mid so maangt løie aa undale, ate dæ turte laange Tid, naa ein skulde fortelje ta altihop. Mid hade havt so go Lukke mæ Fiskja, ate dei va so hækne itt'aanaa, so dæ va reint eit Aabin; fyst va dæ no gilde tidige Fisk, aa so fekk mid so go Tærre paa 'naa, at han vart so trauste aa blaanke so dæ skygde igjønnaa 'naa; du saag inkje den minste Flekk paa 'naa elde dæ ringaste Liknelse te Skove elde Surke paa noka Side. Dittanne va Kjømmanin so gilde ta at han vist 'ikje kurr grume han skulde vere mæ oss, aa især mæ me, sida e skulde no fosti vere Styremannin paa Baata. Han baud me no so maange Drama, ate naar e bære vilde drukkje, so kunna e gjerne

<side nr=293>

gjingje ti ei einaste Fylle heile Da'inn igjønnaa. Aa so baud han me inn aa æte me se ogsaa, aa dæ va no so mykje løie ate hade did sett dæ, so hade did storlætt. D'æ undale bærrer te gløse inn i Stovinne deira; fyre dær æ so fint aa uppskura kvar Dag, so dæ vore ei Høgtid. Glaskvarmanne æ tilhengde mæ fine, kvite Duka, aa Veggjinne æ tilkleimde mæ rosette Papir aa mæ alle Slags Skildri aa Belæte. Aa so æ dær ingja Grue, anna bærrer ein Omn, aa ingre Brika elde Benkje anna bærrer Stola. Koppanne aa Matkjørølda dei ha dei i Kjøkja, so du saag inkje slikt i Stovinne, anna naa Matin va framsette; daa drog dei fram eit lite Bor aa slo upp Klaffanne, aa so sette dei Stola rynterumkring. Kjørølda paa Bora va bærrer ta Krusty, aa so va dær Syl'skjeide aa blaanke Junga, so dæ glima ti dei, dæ va kje likso Aarefata, aa Boroskanne aa Treskjeidinne vaare, ska tru. So ha dei eit Slag so dei kalla Gaffel, so dei bere Matin aat Munna mæ; fyre dei tæk inkje Matin mæ Fingraa. Slikslag ha dei smaa Duka so dei breide 'tyve se, so dæ inkje ska sprette paa Klæda. Dæ va Kjöt dei hade te Mat, aa dæ va so fækst at ein kjende Raatævin ta di, aa inkje va dæ skikkele kokt helder, dæ va berre likso løyft elde forvelt. Aa Brøde, dæ va bærrer Stumbrød, aa dæ mæ va so raatt, so ein hade tikje dæ to Knødinne; e tord' ikje æte noke ta korje Slagjaa, fyr e va rædde, e skulde faa vondt til Livs. Aa so hade dei ei undale Suppa mæ; dæ va bærrer klaare Kjøtsøde, aa dær hade dei lite n'i ei heile Mylske mæ Gras aa Rabbekaal aa eit Slag so dei kalla Løk, so æ slik ein stygge Smak paa at ein kann kli aat di. E æ reint forandra paa ate Folk kann vinn' aa æte slikt aa ha godt ta di. Aa

dæ va'ikj nokre Smaafolk, ska tru, so sat attmæ Bore, dæ va Kjøpmannin aa ei tvo tre Storesella til, aa so ei tvo tre Storekjelle, so stadsette aa uppstrokne, so dei skulde hilde paa pynta se halve Da'inn. Sida va dæ no oftaa, e va inne, aa maangt undale so e saag, men ein Ting va no so stygt aa ofjelt, at e hade aldre trutt dæ førr e saag dæ. Dæ va ein Gaang e kom inn, dei helt paa aat Ostre; dei tok Skjæla, slike so ho kom a Sjønaa, aa rengd'inne upp aa tok uto den Klysaa, so æ inni Skjælinne, aa aat hinne so dæ vore Rjømebite; ja mi Sann, laut e snu me vek aa inkje gløse paa dei, fyr e tikte plent, e vilde brjøte me. E hade aldre trutt, ate nokin kunna vere so hækjin aa rævin, at han kunna late n'i se slike Styggheit. Dei helt paa snakke so mykje um Raaheita, aa e trudde dæ [va] dinne raa Matin, so dei meinte; men dæ va 'kje likt te di helder, fyre dei sa ingaang um ein Mann, at han va so raa aa bondagtige; daa vist'e slett inkje kva e sku tenkje, aa inkje torde'e spyrje helder, fyre e va rædde dei ha lætt aat di; dæ va oftaa e saag dei log, naa e skulde seie etkvartslag elde svare paa dæ so dei spure um. - Ellest æ dæ no somaangt rart te sjaa i Bynn at ein kann no inkje haa itte alt elde ha Tida te skipe ta alt i ein Gaang. Dæ va ein Gaang mid va stad aa gløste paa eit, so dei kalla Hestekomedi; dæ va soleis, at dær va nokre Folk so helt paa reid i ein Ring, aa fekk Øykjin te gaa paa tvert aa paa lengst, aa attitte aa framitte, stundaa i Traav aa stundaa i Laanglegg, aa so helt Mannin paa gjore alle Slags Kunstre, sto paa ein Fot aa bykste aa dansa paa Hesta, mæ han gjekk i Laanglegg. Dæ va reint otrule kurr dei kunna faa dæ til. So fekk e vere mæ ein Gaang aa sjaa dæ so dei kalla Komedi. Dæ æ nokre Folk so snakka aa fær aat paa ein Maate, so dæ ser ut liksom eit Hendelse elde noke so gjenge fyre se i Værinne. D'æ digta aa uppskrive, dæ dei ska seie, aa dær sit ein Mann inni eit Hol, mest som eit Sniglehus, aa kviskra te dei aa minne dei paa dæ so dei inkje haar itte. Aa so æ dær somykje Spel so høyre til, dær sit ein heile Flokk mæ Spelara mæ Fele aa Fløyte, aa Tuta aa Trume aa alle handige Slag. D'æ orimele rart te høyre.

Helsinga, [1852—53].

Dæ æ ein Ting, so Smaabonna lyte lære aa take itte, dæ æ te helse aa takke elde svare paa ei Helsing. D'æ maange Maatanne te helse paa, aa sume høve paa ei Tid aa sume paa ei onnaa Tid, alt itte so dæ laga se. Naa du gjeng ei Ærend einkvanstadin, aa du kjem inn i Støvaa, daa seie du "Guds Frid", dæ æ no fyste Helsnadin; aa naa d'æ daa Folk so du kjenne aa du sjøldaa kjeme til, so gjenge du inna aa helsa dei pi Handa, kvart fyre se; daa seie du "Gudag" eld' ogsaa "Gumaarn" elde "Godt kveld", naa dæ høve se so mæ Tidinne. Daa svara dei "Gud signe de", aa so ska du svare mæ, naa einkvann kjem' aa helsa de. Æ dæ so, du heve vore dær førr aa nòte dær noke godt, so seie du "Takk fyre siste". Æ dæ so, ate Folkje site mæ Arbeida sinnaa, so seie du "Gud signe Arbeide", daa svara dei "Takk fyre dæ" elde "Takk ska du ha" eld eitkvart slikt. Aa æ dæ so dei sit'

aa æt'e, so seie du "Gud signe Matin"; daa svara dei ogsaa "Takk", aa so ska

<side nr=294>

du gjere mæ, naa dæ kjem einkvann aa signa Matin din. Dæ fyste du daa snakka, naa du heve helsa, dæ æ at du sp`yre itte kurr dei live, elde kurr dæ stende til mæ dei. So svara dei paa dæ, aa so sp`yre dei de, kurr Folkje ditt live; daa ska du svare snildt aa fagert, ate "mid live væl mæ Helsinne; Takk so itte sp`yre", elde mid tultla mæ dæ same, elde dæ riksa aa græve, elde eitkvart slikt. So bere du upp Ærenda di, aa æ dæ so at d'æ eikor Villigheita du ska bie um, so ska kje du kome slumpande mæ di so beint fram, likso du skulde vore nøydde te gjere dæ, men du ska bie fagert, soleisinne ate "e skulde høyre aat mæ dokke, um did kunna gjere so væl", elde so, ate "e undrast paa um dæ kunna lage se so fyre dokke, at did kunna hjelt oss ti ein Ting", aa so seie du ta, kva d'æ for ein Ting. Æ dæ so dei sete fram Mat aat de, so ska du takke aa seie so fallne Or, ate dei skulde inkje kostvart se elde brytt se so mykje fyre dæ, um du kom no gaangande. Aa naa du æ færige te gaa heimatte, so takka du alle so i Husa æ, aa bide væl yve aa seie "Farvel aa Takk fyre me". Dei so æ vaksne aa store, dei seie no meir ogsaa stundaa likso: "Vor Herre vere att'i min Stad", elde: "Vor Herre vere i Husa". - Naa du møte einkvann paa Veia, so seie du "Godt Mot", aa daa svara han ogsaa "Godt Mot" Æ dæ nokin so sit aa kvile se, naa du kjeme gaangande, so seie du "Sit i Frid" eld' ogsaa: "Gud signe Kvile"; daa svara han "Takk fyr dæ, vælkomin til", aa so ska du svara mæ, naa dæ kjem' einkvann aa signa Kvile ditt. Æ dæ noken so stend aa bide paa Veia, so seie du: "Statt i Frid", aa æ dæ so han gjenge same Veien, aa du naar haanaa atte, so seie du "Gakk i Frid", aa naa d'æ einkvann so seie so te de, so svara du "Takk fyre dæ, vælkomen til" Ellest æ dæ no maangt ein kan seie aa leggje atta; dæ kann no inkje vere so godt fyre Bonnaa te vite kva so høvelegaste æ, men so ska du altidt lyde væl itte kurr dei seie, dei so æ snildaste aa vitigaste Folkje; dæ lære du mykje meir uta elde ta alt anna. Naa d'æ nokin so kjeme heim ta ei Reis, so seie du "Vælkomin atte", aa so legge du atta dæ so høve. "Vælkomin fraa Kirkjinne" seie mid te den so dær heve vore; "Til Lukke" naa d'æ slike so æ lyst fyre; "Til Lukke aa Velsignelse" naa d'æ Brudfolk; "Til Lukke aa Saligheit", naa d'æ Altersfolk. "Gledele Høgtid" ska du seie, naa du helsa einkvann i Høgtidsdøgaa; daa svara han "Takk fyre dæ; De dæ same". Den so vil ut paa ei laange Reis, han seie "Vor Herre vere atte mæ dokke" elde "Vor Herre vere heime"; aa dei so heime ska vere, dei seie "Lukke paa Reisa", elde "Lukkeleg Reis" elde "Vor Herre vere mæ de", aa meir so ein kann no leggje atta, men dæ høve best fyre dei so æ store; fyre dæ hæv' ikje Bonnaa te vere for mykje aalvorsame helder.

Om Landsmaalet. Sept 1853.

1. Man siger, der er ingen Trang til et norsk Sprog. Er man da vis paa, at hver almindelig Trang er almindelig erkjendt og almindelig beklaget? Hænder det ikke, at En lider af Sygdom, som han ikke veed Navn paa, el. en Længsel som han ikke kan forklare? Det kan og hænde, at Folk indbilde sig en Trang som ikke er til, istedenfor den rette og virkelige. Sagen er her vistnok denne: Mængden som bruger Norsk, veed ingen Besked om at dette er vort rette Maal; om derimod de Skrivende vide Besked derom, saa finde de det dog mageligst at følge Strømmen og vedblive som begyndt. I slige Tilfælde vil netop behøves en Belærelse, en Opvækkelse, en Agitation. Og dette Middel pleier man ogsaa bruge i andre lignende Tilfælde, saasom naar der handles om Skolevæsen, Agerbrug, Næringsflid, Maadehold, Brændeviins Brug, og slige Ting hvor man vel skulde troe, at Folk ogsaa skulde vide sit eget Bedste.

2. Man henviser til Nordtydsken, Skotter og Irer, som jo ogsaa finde sig i at bruge Naboernes Sprog. Det maa dog betænkes, at det geografiske og politiske Forhold her er anderledes. Der er Spørgsmaal om hvorvidt de have tabt ved Byttet. Finde de dette eller komme de selv til Kundskab herom, saa kunne de vel endnu gjøre, hvad de ikke have gjort før. Men eet er vist, nemlig: om andre Folk forsømme sin Ret, saa følger deraf ikke, at ogsaa vi skulle gjøre det.

3. Man siger, at de provindsielle Egenheder maa vige for den almindelige dannede Udtryksmaade. Men hvis dette er saa afgjort, saa gjælder det kun der, hvor et nationalt Sprog er det herskende eller er Modesprog. Og hvilken er nu den almindelige dannede Sprogform? Dansk kan det ikke være, da det kun er lidt over en Million Europæere som kjende det. Er det da Tydsk eller Engelsk eller Fransk? Vi vide ikke rettere end at disse ansees omtrent som jævnstore. Eller skal vi tage lidt af hvert Sprog og stikke det ind i et nordisk Sprog? Isaafald

<side nr=295>

skjønner jeg ikke hvorfor det danske Grundlag skulde være det værdigste. Svensk kunde da ogsaa gaae an, hvis Norsk ikke var til.

4. Man siger, at mange af de norske Ord ere sjældne og bruges kun paa faa Steder. Men er ikke dette Tilfældet med danske Ord? Hvorvidt bekjendte ere f. Ex. vrinske, Blegne, Høved. Hvor vidt bruges: beskeden, væsentlig, ømfindtlig, bibringe, bibeholde.

5 Man siger, der er meget tvivlsomt og uregelmæssigt i det Norske. Er der da intet saadant i det Danske. Man erindre sig det forskjellige Fleertal paa e og er; - Imperfekter paa te og de; - Adj. med og uden t i Neutrum; den forskjellige Brug af g og v (u), samt af g og i.

6. Nogle sige, at man ved at optage de bedste norske Ord i Skrift vil gjøre

Sproget norsk paa den nemmeste Maade. Men en saadan Optagelse har allerede fundet Sted i lang Tid uden dog at tilfredsstille nogen Trang. Derimod har den ledet til at splitte Sproget ved forskjellige Dialektord (Kaar, Hold, Følge, Livøre). Det er kun løse, uvigtige Ord, som blive optagne, de vigtige gaae fri. Og Tonen i det Hele, Udtrykket, er lige fremmed som før. (Jf. Anm. af Folkevennen og Opsats i Tilskueren). Nogle Ord som for lang Tid siden ere foreslaaede til Brug, ere siden opgivne og erstattede ved fremmede (Jf. Topografier).

7. Man siger altid, at Norsken er utilstrækkelig til at udtrykke Begreber af den høiere abstrakte Viden. Lad saa være; det var ialfald ganske rimeligt. Men er Dansken mere tilstrækkelig, naar man afklæder den alle dens laante Fjære af Tydsk og Fransk. Man forsøge engang dette alvorligt, og man vil kanske finde hvad vi have fundet, at nemlig Norsken er meget rigere end Dansken. Saa betænke man at alt dette laante Kram er fremmed for Folket. Dette maa altsaa lære disse Navne, og naar saa er, kunde det ligesaa godt lære et nyt norsk Navn som et nyt fremmedt.

8. Det er et Selvbedrag, at man tror at gjøre Sproget norsk ved at læmpe nogle faa Ord efter den norske Tale i Byerne, eller ved at skrive dem som man siger ortofonisk. Noget sligt gjør man jo ogsaa i Dammark. Er en Avisopsats kun dansk i Berlingsken eller *Fædrelandet*, men derimod norsk, naar den er ordret aftrykt i *Morgenbladet* el. [Christiania-] *Posten*? Er en *Bibeloversættelse* norsk fordi den er skreven i Xnia? Det var bedre at kalde Tingen ved sit rette Navn.

Om Udtalen af skj og sj (1856).

I et Stykke, som for nogle Dage siden var indført i dette Blad, er jeg bleven anmodet om at give en nærmere Forklaring over en Yttring i "Det norske Folkesprogs Grammatik", angaaende den vestenfjeldske Udtale af skj og sj. Det er vistnok ikke let at give nogen tilfredsstillende skriftlig Forklaring over saadanne Lydforhold, da man derved maa berøre visse Overgange eller Nuancer, som ikke saa let lade sig betegne paa Papiret som i en mundtlig Meddelelse, og det kunde derfor let hænde, at min Forklaring endnu vilde lide af den samme Dunkelhed, som Indsenderen har fundet ved det omhandlede Sted. Imidlertid skal jeg dog her forsøge at betegne Tingen noget nærmere. Da det seer ud til, at Indsenderen har en anden Forestilling om Lyden "skj", finder jeg det her bekvemmest at gaae ud fra Lyden "kj", hvorom vi begge formodentlig have same Forestilling, da denne Lyd synes at være ligedan overalt i Landet. Naar vi nemlig forudsætte som bekjendt, at Konsonanten "k" har en egen og bestemt Udtale forved i, y, e, æ og ø, og at denne Udtale er ligefuldt tilstede, enten man saa vil skrive k eller kj (f. Ex. i Kid, Kylling, kjende, Kjæde, kjøle), saa kunne vi derved ogsaa komme til et nogenlunde bestemt Begreb om den her omhandlede Udtale af skj. Thi den vestenfjeldske Udtale er i dette Tilfælde temmelig simpel og ligefrem, da nemlig kj udtales omtrent ligedan, naar s kommer til, som naar det staaer alene; altsaa i det Ord "skjær",

omtrent ligedan som i "kjær", saaledes at s paa sædvanlig Maade forbindes med kj ligesom med enhver anden Konsonant uden at forandre eller svække denne i nogen mærkelig Grad. Saaledes pleier man i Bergens Stift at læse kj (eller k) ligesaa tydeligt i "Skind" som i "Kind", i "skynde" som i "for-kynde", i "skjende" som i "kjende", i "skjæmme" som i "kjæmme", i "Skjøn" som i "Kjøn"; og dette bliver da, efter min Forestilling, den samme Form, som Indsenderen har betegnet ved Exemplerne "Iskjælder" og "løskjøbe". Vistnok kunde man sige, at K-lyden i den daglige Tale ikke altid høres saa klart og tydeligt i skj som kj, men den Forskjel, som da finder Sted, bliver ialfald saa ubetydelig, at den ikke kan komme i nogen Betragtning. Der gives, saavidt jeg veed, kun en eneste Undtagelse fra denne Regel, nemlig det Ord "Skjorte", som i Bergens Stift sædvanlig udtales som

<side nr=296>

Sjorte. Men hvad de øvrige Ord angaaer, vil en saadan Forvexling af skj med sj altid forekomme Bergenhusingerne stødende, hvorfor de ogsaa pleie at lee ad fremmede Folk, fordi de udtale "Skjaa" (det er: Tørkehuus o.s.v.) ligedan som "sjaa" (at see), eller "Skjæl" (Muslinger) ligedan som "Sjæl" (Aand). - Forsaavidt her ogsaa er Spørgsmaal om den bergenhusiske Udtale af sj (f. Ex. i sjaa, sjeldan, sjø), da kan hertil svares, at ogsaa denne er simpel og ligefrem, saaledes at man tydelig hører baade s og j uden nogen særegen Beaanding eller Hysselyd, da nemlig en saadan (som sh eller sch) hverken finder Sted ved skj eller sj. Det Vestenfjeldske sj vil altsaa falde sammen med den af Indsenderen anførte Sammenstilling af si, hvoraf nemlig Lyden "i" bliver Konsonant, fordi hele Betoningen gaaer over paa den følgende Vokal, f. Ex. si-uuk = sjuk. Forholdet er altsaa det samme som ved tj, dj, rj, o.s.v.

Den her angivne Udtale af skj har jeg altid anseet som den retteste eller bedste norske Udtale, og det samme anseer jeg den fremdeles for at være, ikke fordi den er bergenhusisk, men fordi den er reen og simpel og stemmer overeens med de fleste andre Forbindelser af to eller flere Konsonanter, ligesom den ogsaa passer fortrinlig til de Ord, som have een Form med skj og en anden med sk, f. Ex. skjære, skar, skaaret. Forsaavidt Enhver har Adgang til at tale sin tilvante Dialekt, vil naturligviis de forskjellige Afvigelser ikke komme i synderlig Betragtning, men forsaavidt der i en Skole eller et Theater skulde blive Spørgsmaal om en normal Udtale, altsaa om en Form, som skulde foretrækkes for de øvrige, da troer jeg, at netop den Udtale, som her er omhandlet, burde have Fortrinnet.

I. Aasen.

Lidt mere om Sprogsagen.

I December 1858. (Ikke indleveret).

I Anledning af et Stykke, som for nogle Dage siden stod at læse i dette Blad,

indeholdende et Svar fra Anmelderen af "Fridtjofs Saga" imod mit Stykke "Om Sprogsagen" i Nyhedsbladet, maa jeg herved bede om en Plads for nogle Bemærkninger, idet jeg skal forsøge at tage Tingen paa lempeligste Maade og være saa kort som muligt.

Anmelderen paastaar, at jeg har et aldeles urigtigt Begreb om et Sprogs Kulturstandpunkt, idet han søger at oplyse, at et høiere Kulturstandpunkt forlanger andre Former end et lavere, at det norske Landssprog er ganske uskikket for en moderne Kultur, fordi "det staaer paa et meget ældre lingvistisk Standpunkt i alle Henseender end vort Bogsprog", og at Islændingen ligger tilbage i Kultur "fordi hans Sprog er oldnorsk". Disse Oplysninger vilde være mærkelige og have stor Betydning, naar de bare holdt Stik; men det er netop dette, som jeg har nogen Tvivl om. Hvad Islændingerne angaar, da seer det dog ud til, at de staae paa et høit Trin af Oplysning, saa at man neppe kan sige, at de staae tilbage i Kultur; og om det end kunde oplyses, at de stode tilbage i nogen Ting, da skulde man hellere troe, at dette maatte komme af andre Aarsager, f. Ex. afsides Bosted, Fattigdom, Mangel af Frihed og deslige, end at det skulde komme af Sprogets Alderdom. Imidlertid er der ogsaa andre Folk, som have et gammelt Sprog, og dog have kunnet kappes med de andre i Kulturen. Vi ville ikke tale om, at Svenskernes Sprog staaer paa et Standpunkt, som er noget ligt det norske og vistnok, efter Anmelderens System, bliver ældre end det danske Sprogs Standpunkt. Vi ville kun nævne Høitydsken, og der finde vi da et Standpunkt, som er meget ældre. I Bøiningen finde vi en heel Mangfoldighed af gamle Former, saasom fire Kasus for Substantiv og Adjektiv, et fuldstændigt Konjunktiv og tre Personalformer i Verberne med mere sligt; i Lydsystemet finde vi Diftonger i stor Mængde, og det er saa langt fra, at deres Antal har formindsket sig, at de tvertimod have formeret sig i Tidens Løb, saaledes at der er blevet Diftonger af enkelte simple Vokaler, f. Ex. Eis, Haus, istedetfor det gammelhøitydske: is, hus, o.s.v. Og alligevel maa man dog vistnok tilstaae, at Tydskerne ikke staae tilbage i Kulturen. Jeg troer saaledes, at det lingvistiske Standpunkt ikke gjør saa overordentlig meget fra eller til, og at ialfald det omhandlede norske Sprogs Standpunkt ikke er saa forældet, at dette kunde være til nogen Hindring for Kulturen.

Det hedder ogsaa, at naar jeg mener, at Kulturen kan betjene sig af hvilket som helst Sprog, da er dette "en naiv Yttring". Jeg veed ikke hvorledes det kan være med Sprogene i Afrika eller Amerika; men jeg troede, at det her kunde være

<side nr=297>

nok at tænke paa de germaniske Sprog; og iblandt disse findes der vel neppe noget, som skulde være aldeles udeligt til Kulturens Tjeneste; en anden Sag er det, om Tilfældet eller Skjæbnen har begunstiget det ene Sprog mere end det andet. Det

danske Sprog er just ikke blandt de ypperste af dem. I Müllers danske Synonymik vil man ofte finde to eenstydige Ord, som begge ere fremmede, ofte ogsaa sex eller otte Synonymer, hvoraf tre eller fire ere fremmede, altsaa laante andensteds fra og især fra Tydsken. Allerede heraf maa man da slutte, at enten har dette Sprog været meget fattigt, eller ogsaa have Forfatterne været meget forsømmelige i at benytte et nationale Sprogstof. Og alligevel finder dog baade Anmelderen og mange andre dette Sprog at være ret fortræffeligt til Kulturens Fremme. Og naar Folk kunne hjælpe sig saa godt med dette, saa kunne andre Folk ogsaa hjælpe sig med et andet; thi de fremmede Ord kunne naturligviis ogsaa finde Rum i et andet Sprog, ifald man vil have dem. Men dette er allerede tilstrækkelig paapeget i Stykket "Om Sprogsagen" saavel som andensteds, saa at det er uden Grund at ville sigte mig for at have omgaaet Sagen ved "Fraser" og "Manøvrer". Jeg har ikke troet at behøve nogen "Manøvre"; jeg har anseet Sagen som ærlig heelt igjennem, saa at jeg endog har gjort Folk opmærksomme paa de Punkter, hvor den helst vilde angripes, og dette mener jeg dog skulde være aaben Færd, om den end ikke var saa ganske "kløgtig".

Nu skal det imidlertid være Hoved-Anken, at Tingen ikke kan udføres, hører jeg. Tanken om Folkesprogets Dyrkning skal kun være en Idee (en "Sproglaveridee" som det hedte ensteds), en Stuelærdom, en Grille, som ikke kan paa nogen Maade udføres. Hvis dette var sandt, da veed jeg ikke hvorfor man skulde gjøre slige fortvivlede Stormløb imod Sagen; det var da meget klogere at see til i Stilhed og lade Sagen gaae sin skjæve Gang, indtil den gik overende for Alvor. Det vilde da ogsaa være daarligt af os, hvem Sagen nærmest vedkommer, om vi ikke havde betænkt, hvorledes vor Plan skulde udføres. Men dette skal nu ingen kunne paastaae; jeg for min Deel haaber at have viist, at jeg har tænkt vel saa meget paa det praktiske som paa det theoretiske ved Tingen; og det samme have nok ogsaa andre gjort. Om man end vil sige, at hvad vi hidtil have gjort, er ingen Ting, saa kan man dog ikke sige, at vi intet mere kunne gjøre. Sagen stiller sig nemlig noget anderledes for den, som kan Sproget, end for den, som ikke kan det. Der behøves for det første kun, at nogle skal kunne skrive i dette Sprog, og at Folket skal vænnes til at læse det. Det kan maaskee gaae noget vaklende med Skrivningen i Begyndelsen; men det er nu engang en bekjendt Sag, at jo mere man skriver i et Sprog, des bedre lærer man at skrive det; og jo mere Folk læse, des bedre læse de. Og saa er det ogsaa et gammelt Ord, at hvad man ikke kan, det kan man lære; man lærer Tydsk, man lærer Engelsk og, kort sagt, alt hvad man finder det Umagen værdt at lære; saaledes kan man vel ogsaa lære en Normalform af et Sprog, som man forhen kjender en Dialekt af. Naar der nu er en og anden, som ikke kan og ikke vil, da har han naturligviis Frihed til at holde sig udenfor, og der er ingen, som tvinger ham til at være med; men derfor kan dog Tingen gaae frem alligevel. Jeg har hørt fortælle om en Sømand, at, da han første Gang saae en Dampbaad,

sagde han, at dette var en bespottelig Ting, som ikke kunde undgaae Himmels Straf, fordi den gik lige imod Guds Veir og Vind. Naar Bønder saaledes vise Uvillie mod et nyttigt Foretagende, da pleier man at kvæde noget for dem om Dumhed og Fordomme, om Kortsynthed og "bornerede Anskuelser" med mere sligt. Men der er nok af Exempler paa, at nyttige Forandringer have faaet Modstand af andre end Bønder; ogsaa andre Folk have anseet dem som Tegn paa Galskab og modtaget dem med Spot og Spee; og alligevel er Forandringen kommen i Stand, og Efterkommerne have befundet sig ganske vel derved.

Hvorledes Anmelderen kan komme til at anke over en "overmodig Tone" i mit omhandlede Stykke, forekommer mig noget besynderligt. Jeg troede dog at have en ligesaa god Ret som enhver anden til at tale noget djervt om denne Sag; og det har netop forekommet mig, at en saadan Tone er meget sædvanlig hos dem, som skrive i Aviserne. Og da jeg denne Gang kun havde unavngivne Folk for mig, saa kunde jeg heller ikke finde Grund til nogen særdeles Tilbageholdenhed. En anonym Indsender har dog den Fordeel, at et skarpt Svar ikke kan gjøre ham nogen særdeles Uleilighed; hans Navnløshed betrygger ham for personlig Fornærmelse; han kan desuden komme frem og træde tilbage, naar han selv vil, uden at nogen veed, hvor han kom fra, eller hvor han gikk hen. Til Modvægt herimod maa dog vel den navngivne Mand have Lov til at tale frit og uden Persons Anseelse, hvor han ikke

<side nr=298>

seer nogen Person for sig, men kun hører en Stemme, som han ikke kjender. Jeg toer saaledes, at det ikke kunde have nogen Fare med det saakaldte Overmod.

Der vilde naturligviis være meget mere at sige fra min Side; men da det meste vilde gaae ud paa en nærmere Belysning af enkelte Punkter, som forhen ere nævnte, saa vilde der vel atter blive Tale om "Opkog af det gamle". Et Ord maa jeg alligevel tilføie. Da jeg netop havde tænkt at have et norsk Normalsprog stadig for Øie ved en paatænkt Forbedring af min Grammatik og Ordbog, saa vilde det nu være af Vigtighed for mig, at dette Arbeide maatte hvile paa en sand og fast Grund. Hvis der nu ved denne Sprogstrid var fremkommet saadanne Oplysninger, som kunde omstøde denne Plan, da vilde jeg ogsaa finde det nødvendigt at rette mig derefter. Men nu er det saa langt fra, at jeg har fundet noget, som kunde rokke denne Plan, at jeg tvertimod har fundet endnu mere Tilskyndelse til at holde frem, som jeg stævner.

Om Sprogets Dyrkning, 1860.

1. Sprogformen bør kun vere een. Ord kunne derimod tages af alle *Dialekter* med Lempning, om dette behøves.
2. Den nationale Udtryksmaade maa altid iagttages. Man maa være i Stand til

at frigjøre sig fra den moderne danske Stil.

3. Ingen maa vente at finde færdige norske Udtryk for alle fremmede Begreber.

Det bliver stundom nødvendigt at danne slige Ord.

4. Man behøver ikke at vrage alle fremmede Ord, naar de kun ere korte og lette, saa at de ikke støde an imod den hjemlige Udtale og Betoning.

5. Ord som i senere Tid ere dannede i Dansk til Oversættelse af fremmede Ord, kunne her beholdes, forsaavidt de ere af en Rod, som ogsaa findes i Norsk.

6. Ord af Gammel Norsk kunne optages om de end ikke nu bruges.

7. Hvor Betydningen er bleven altfor stærkt indskrænket, maa den atter kunne udvides.

8. En Harmonie imellem Begreberne maa naturligviis paasees, saa at ikke det ene Udtryk kommer i Veien for det andet.

9. Adskillige tvivlsomme Punkter i Former og Skrivemaade ere for nævnte. De skade ikke stort, men Eenhed burde søges.

10. I det reent Udvortes behøver intet nyt at indføres. Lad os bruge Fraktur og store Bogstaver for *Substantiv*. Ogsaa "aa" m. m.

11. Andre Ting derimod maa rettes. Saaledes ikke skrive adskilte Ord i eet. I lange sammensatte Ord heller sætte Bindetegn.

12. I Stilen eller Konstruktionen maa man vende tilbage til Simpelheden. Den stive tyske Periodebygning fortjener ingen Efterligning.

13. Ord og Udtryk kunne som sagt tages af alle *Dialekter*. Heri vil nu vistnok enhver Forfatter følge det tilvante fra sin Dial. og dette skader egentlig ikke, naar kun Formen er een. Men han bør dog studere det almindelige.

14. Man har her en sjelden Anledning til at opstille en ret ædel og værdig Form, fri for alle Forvanskninger, som Vankundighed, Stolthed og Griller have indført. Men denne Anledning bør benyttes.

15. Man maa søge at gjøre den alm. folkelige Opfatning gjældende, at tage sine Exempler af landlig Brug, og udvikle en ædel Simpelhed i det hele.

16. Især undgaae at bruge Ord af en ensidig Opfatning, kun tilhørende et lidet Koterie og ikke Folket, og som egentlig er til Fornærmelse for en stor Deel af Samfundet; f. Ex. hvor der tales om Kvinder, Bønder (Urbanitet).

17. Af Navne paa bekjendte Natur Objekter har Sproget stor Overflod og mange Synonymer. Her maa de bedste udvælges for Hovedbegrebet; de øvrige kunne bruges til andet f. Ex. til Slægtsnavne.

18. Af Navne paa abstrakte og noget omfattende Begreber har dette som andre Sprog kun et lidet Forraad. Her maa man nytte alt som findes i det nye og gamle Sprog. Og nye Ord kunne dannes.

19. Af Synonymer kan man stundom tage et til Brug for et fremmedt, om det end ikke nøie svarer dertil. Det er Brugen som bestemmer Betydningen.

20. De nydannede Ord maa, hvis ikke Roden strax er bekjendt, enten forklares

eller stilles i en saadam Sammenhæng at Meningen skjønnes.

<side nr=299>

Max Müller um Landskapsmaal.

Av Lectures [on The Science of Language. Third Edition, London 1862].

Det som me ero vane til aa kalla Maal, dei boklege Maalformer fraa Grækland og Rom og India, fraa Italia, Frankrike og Spania, maa helder vera vyrde som kunstuge en som naturlege Former av Tale. Sitt verkelege og naturlege Liv hever Maalet i sine Landskapsmaal, og til Traass fyre all den Tvang (Ovrike) som dei mønsterrette elder boklege Maalformer føra med seg, er daa den Dagen langt burte, daa Landskapsmaali skulde vera heilt utrudde endaa under slike Mønstermaal som Italiensk og Fransk.

Umkring tjugo av dei italiske Maalgreiner hava vordet uppførde i Skrift og Prent. Dei mest utskilde franske Maalgreiner ero reknade til fjortan. Talet paa dei nye græske Maalgreiner segja sume skal vera sjautti. (S. 49.)

Daa den mønsterrette (klassiske) latinske Maalformi eingong var innsett som Maal fyre Logbøkerna, Truarlæra, Bokstilingi og den aalmennelege Borgarseding, vardt dette Maalet standande fast og fjøtrat. Det kunde ikkje veksa fram, av di det inkje fekk Lov til aa brøyta seg elder vika ut fraa sin mønsterlege Rettleike. Det vardt forfylgt av sin eigen Attergangar. Boklege Maalformer, elder det som sedvanlege er kallat mønsterlege (klassiske) Maal, maa bota fyre sin stundlege Storleike med eit uavvendelegt Forfall. Det er med deim som med stillstandande Hylar elder Tjørner paa Sida av ei stor Elv. Dei ero Uppsamningar av nokot som eingong var livande og laupande Tale, men dei ero ikkje lenger framdrivne med Hovudstraumen. Til ymsa Tider kann det synast so, at den heile Straumen av Maalet var innsogen i desse Tjørnerna, og me kunna knapt sjaa nokot atter av dei Smaastraumom som siga fram etter rette Elvarfaret. Men naar me daa lenger nedetter, det vil segja seinare i Historia, finna ein ny Bulung av standande Maal, anten tilskapad elder i Tilskapnad, so kunna me vera støde paa, at Upphavet til dette Maalet var just desse same Smaastraumarne, som fyre ei Stund vaaro komne oss reint av Syne. Elder kann henda det er betre tilmaat at aa likna eit mønsterlegt elder boklegt Maal med den frosne Flata paa ei Elv, slett og slikjande, men stiv og kald. Det er mesta berre ved store Rørslor og Skjeplingar i Rikjom, at denne Yverflata med tilfinat og uppstroket Maal verd broti og burtrivi av Flaumen, som stig upp nedunder henne. Det er i del Tider, naar dei rikare Æterna anten ero knekte i Striden um Tru og Rett, elder blanda seg atter med det urikare Folket til Motstand mot framand Aagang, naar bokleg Verksemd er vanvyrd, naar Herregardar ero oppbrende, naar Kloster ero plundrade og Høgskular nedbrotne, - daa er det, at dei folkelege, elder som dei er kallade, del bondske (vulgar) Maalformer, som

fyr hadde gjenget som ein Understraum i Djupet, stiga upp under den iisblanke Flata paa det boklege Maalet og daa, liksom Vatsflaumen um Vaaren, sopa fraa seg dei tunglege Tilskapningar fraa ein avliden Alder. I fredsamare Tider vil der daa skjota upp ei ny og folkeleg Bokstiling i eit Maal, som vel kann synast aa vera tilskapat ved Hervinning og Umstøytingar, men som likevel i Røyndom heve voret i Uppvokster longo fyr og berre no vardt ferdiggjort og utsett ved ymse historiske Tilfelle. (Side 59, 60.)

Femtiaarsfesten, [1864].

Um Sider er han daa komen, den Dagen, som mange hava lenge stundat etter og tenkt paa med stora Voner. Det som eingong skal koma, er no ofta so stort i Vonom, det som eingong er komet, er ikkje fullt so stort, som det skrøyvde til i den lange Fraasyni. Det stig upp so mange Minningar, og dei ero ikkje alla jamljosa; minnest ein eitkvart, som er til Fagnad, so minnest ein ymist som er bljugsleg[t] og tregelegt med, so det eine vil vega upp det andre. Der er Tale um, at allting gjeng fram; men fram lyt ein no alltid paa einkvar Maaten, antig det so er i den rette Stemna elder den ranga; og det er vel ettersjaaande, um det som heiter Framgang, inkje er helder ein Attergang, elder um det inkje er eit viljelaust Framsig paa ein Straum, som stemner til ei verre Kraa, en den som ein kom ifraa Aari ganga alltid fram, og Folk maa ganga med Aarom; men me hava Segner fraa framfarna Tider um Folk, som tyktest ganga duglega fram, og endaa inkje hadde nokon lang Fagnad; for var det nokot, som steig upp, so var det nokot som seig ned; det eine voks og det andre minkade; det eine voks i Hop, det andre slitnade i sunder.

<side nr=300>

Kor kjem det til, at Folk aldri kunna vera so glade og lettlivade no som i fyrre Tider? Me høyra segja fraa alla Sidor, at det er ikkje slik Moro i Bygdom no som fyr; at det er ikkje den Glede-Svipen paa Ungdommen, som det var fyre femti Aar sidan. Fyrr kunde Folk vera lystige med liten Mat og mindre Drykk; no kunna dei aldri verda kviklynde, utan dei faa renna seg fulle med rusande Drykkjer. Her er fleire Folk i Landet, men endaa feller det langsamt og audslegt; her er fleire Pengar i Bygdom, men endaa er her større Pengasorg, her er fleire Hus og større Torp, men endaa er her trongare um Husrom. Nye Aakar, nye Vegar, nye Verkstader reisa seg paa alla Leider; men endaa ero Folk illnøgde. Sume sank sitt Sylv i Skrin og fara langt avleides til eit ukjent Land; sume sitja atter heima, men slaa seg av ifraa Verdi og berre lesa og syngja um si snarlege Avløyssning fraa denne Graatardalen, der alt er faafengt og vanvyrdelegt. Ymse Folk, som

tykjast vera klokare en alle hine, gjera seg ein stor Hjarteverk av det, at me ero slikt eit litet Folkeslag; dei kjenna seg so skjemde og "nedtrykte" (segja dei), naar dei koma til ein Stad i England, og naar dei høyra, at Folket der veit so litet um oss, daa verda dei handfalne og tykkjelause; difyre Ynskja dei berre, at me kunde finna ei Pipa til at pusta oss upp med, so me verda lika store som andre Folk, og sidan me no ero for veike til at leggja eit annat Land inn under oss, so skulde me helst leggja oss sjølve inn under eit annat Land, so det maatte verda eit stort Rike som kunde glamra lika høgt som hine. Soleides er det Sorg paa ymsa Sidor; so det er vandt at vita, um ein torer gledja seg so myket, som ein hadde Hug til; for det kann og henda, at det som Folk laast gledja seg mest yver, er nokot, som hever mindre paa seg, en mange vil tru.

Tjodseden, [1864].

Mange Ord verda talade um vaar "Nationalitet" og ofta ser det so ut, som um den Ting var storleg vyrd og heidrad; men det er vist so med denne Hùgmùnen som med mange andre, at dei som halda honom best, ero dei som tala minst um honom. Her er meir en berre ein Tjodsed i Landet; snarast er det tvo og dertil ymse Millomslag. Naar eg ferdast i Innbygdum nord og sud i Landet: i Vefsen, Snosen, Uppdal, Gbr., Sfj., Voss, Hall., Tel., Sæt., Aaserall, Sirdalen o.s.v., daa tykjest eg sjaa kvat vaar rette Tjodsed er; daa høyrer eg Landsens rette Maal, daa merkar eg den Tenkjemaaten som høyrer Folket til. Allstad minnest eg paa mi eigi Heimbygd og tykjest finna berre Ættingar og Skyldfolk paa alla Sidor. Det er ikkje nokor Kluft elder nokon Stengjemur, som skiler oss; me kunna lett samtykkjast um alle heimlege og tilvande Ting; men me kunna ogso tala um Ting som liggja langt burte elder høgt uppe yver den kvardagslege Samtalen, og endaa greida me oss tollega godt paa vaar eigen Maate, um just ikkje paa same Maaten som vaare lærde og bokvise Folk. Ein liten Skilnad imillom oss er no det, at eg inkje er so hardtolug elder so smaanøgd som desse Folki, sidan eg no hever lenge vordet van til eit rolegare og riklegare Liv. Men detta kann eg daa ikkje rekna meg til nokon F'yremun, som det skulde vera nokot til at rosa seg av. Helder maa eg daa gledjast ved, at sterste Parten av Landsens Folk kunna tòla so myket og nøgjast med so litet, so dei kunna hjelpa baade seg sjølve og andre og inkje liggja til Tyngsla paa Land og Rike, som so mange andre gjera.

Naar eg kjem til ein Kaupstad elder ein Herregard finner eg derimot eit Folk, som er onnorleid tilskapat i mange Maatar, i Tungemaal og Tenkjemaate, i Samferd og Seder. Dei kunna vera kloke og vellærde Folk og vita mangt, som Aalmugen inkje veit; dei kunna og ofta vera tyde og greide til at koma til rettes med; men endaa ero dei liksom framande fyre mine eigne Folk, so det kostar myki Møda og ein lang Tiltame at venjast til deira Sed og Vis. Dei hava ofta ei Hugstemna, som me inkje skyna, elder som me inkje lett kunna semjast med, um me endaa skyna

henne. Dei hava og ein annan Framburd fyre si Hugstemna, so at endaa det, som er sameigelegt og aalmennelegt fyre alle Folkeslag, verder nokot framandt og avkjennelegt, so det ofta teiknar seg so, at det same inkje er det same.

Kven er no den beste elder rettaste av dessa tvo Tilstemnorna? Vistnog vilja mange segja, at slikt er inkje verdt at spyrja um; dei tykjast vita, at deira eigen Tame er den rette, og difyre vilja dei at alle andre skulde vera som dei sjølve. Men me vilja inkje lata oss forvilla av nokon Ting. Naar me sjaa vidare i Kring i Verdi, so sjaa me, at den store Folkahopen deiler seg i ymse Greiner elder Ætter, som hava havt ulike Seder fraa dei fyrste Tider, og som ogso hava havt ulik Lukka til at hævda sine gamle Seder. Suma Ætter hava vordet bundne tett saman i eit

<side nr=301>

rikt Land og hava sjølve skapat [seg] si Styring og Skiping i Landet etter sin eigen Hug. Andra Ætter hava dreivt seg ut yver vidsveimde Land, som vaaro litet byggjande, difyre hever det fallet deim ulett at halda saman og kjenna sin Storleike og verja seg mot framand Inntrengsla. So kunde det og henda, at ymse Hovdingar av eit annat Folkaslag fingo nokot Herredøme i Landet, so dei anten med vondo elder godo fingo ein Part av Landsens Folk til at halda med deim og skapa seg til etter deira eigen Sed. Naar no slikt er eingong paakomet, og Landsens eigne Born inkje hava Klokskap og Samhelde nog til at halda Erveseden uppe, so vil det lett koma dertil, at den framande Seden verd halden som rettest, og Landsens Sed verder vanvyrd og forvanskad.

Endnu lidt om Udgivelsen af Munchs Skrifter, 1872.

Indsenderen heraf er en af dem, som længe have ønsket, at der skulde blive Adgang til at have Professor Munchs forskjellige mindre Afhandlinger samlede i en særskilt Udgave, og som derfor have glædet sig over, at dette Ønske nu vil blive opfyldt. Imidlertid tør jeg herved tillade mig at fremsætte en Bemærkning, angaaende Udstyret af denne Bog. Efter en af de udkomne Subskriptions-Indbydelser ser det ud til, at disse Afhandlinger nu skulle trykkes med latinske (eller romerske) Bogstaver; og dette var da noget uventet for os; thi der er da vistnok flere end jeg, som havde ventet at faa see disse Afhandlinger med den samme Skrift, som de forhen vare prentede med, og hvormed ogsaa Keyzers samlede Skrifter ere trykte. Riktignok vide vi, at der i lang Tid har været en stærk Paadrivning og Agitation for at faa den latinske Skrift i Moden hos os; men vi ere dog vistnok mange, som slet ikke finde nogen Nødvendighed for at bortbytte den Skrift, som vort Folk nu engang er vant til, og som flere Nationer bruge sammen med os; thi man kan dog ikke sige, at vi staae alene med Frakturskriften, saa længe som

vi se, at denne Skrift fremdeles er i Brug hos den større Mængde af de germanske Folkeslag, og at der ikke er noget sikkert Tegn til, at denne Skrift skal fortrænges hos Tydskerne eller hos vore nærmeste Nabofolk. Og hvorfor skulde den vel fortrænges? Dertil finde vi saa liden Grund, at vi ikke kunne afholde os fra den Tanke, at det egentlig kun er visse Personers særegne Smag og Behag, som herved skal tilfredsstilles, og at dette staar i Forbindelse med den herskende Nyhedssyge, som altid driver Folk til at foragte den gamle Brug og idelig gjøre Forandringer paa den yderste Overflade af Tingene, idet man forestiller sig, at enhver saadan Forandring skal være et "Fremskridt". Maaskee kommer da hertil ogsaa en vis Lyst til at adskille sig fra Tydskerne, idet man vil vise disse Folk, at man er uafhængig og ikke behøver at gaae i deres Fodspor. Men i dette Tilfælde vilde det være mere nyttigt at vise sin Selvstændighed paa en anden Maade, nemlig ved at forkaste en Deel af de mangfoldige tyske Udtryk og Talemaader, som man idelig har optaget og hævdet til Fortrængsel for den ægte nordiske Udtryksmaade, thi ved saadan Taleskik bliver man mere tydsk, end som tilbørligt er; men ikke ved at bruge samme Bogstavskrift som Tydskerne. Jeg skulde dog mene, at vort Folk har god Grund til at være fornøiet med, at det engang er blevet vant til Frakturskriften; thi den har da ialfald en vis vigtig Fordeel fremfor den latinske Skrift, nemlig denne, at den er mindre eensformig og derfor bedre for Øinene. Der er da vel mange, som have mærket, at man ved svagt Lys eller paa en mørk Dag holder længere ud med at læse Frakturskrift end den latinske Skrift; og dette er da en Ting, som har mere at betyde, end alt hvad der kun sigter til Stads og Pragt. Om nu visse andre Folkeslag have større Lyst til en Skrift, som angriber Øinene mere, saa ere vi dog ikke forpligtige til at rette os derefter eller til at føie dem i dette Stykke, for at det skal falde dem lettere at læse vore Bøger. Vi see dog ikke andet, end at ogsaa Engelskmænd og Franskmænd meget godt kunne læse den tyske og nordiske Skrift, naar de træffe paa noget, som de finde nødvendigt at læse. Og saa skulde det da ogsaa synes mere rimeligt at føie sit eget Lands Folk i slige Ting; thi det er dog at betænke, at Folket maa synes ilde om alle unødige Forandringer, som ikke føre til noget virkeligt Fremskridt, men derimod altid medføre en Deel Uleilighed. Folket vil altsaa ikke være med i dette Slags Ombytning, og saaledes vil da den gamle Brug blive staaende ved Siden af den nye, saa at de to Former vil betegne to forskjellige Klasser i Folket. Ved visse Smaaskrifter kan det nu vistnok gaae an at give to forskellige Udgaver, den ene med Frakturskrift for Menigmand, og den anden med latinske Bogstaver for andre Folk; men i det Hele synes da en saadan Tvedeling ikke at være synderlig heldig.

<side nr=302>

Men hvordan det nu end forholder sig hermed, saa tror jeg ialfald at udtale,

hvad mange ønske i sit stille Sind, naar jeg fremsætter den Begjæring: Lad os faa Munchs Afhandlinger med samme Skrift som Keysers Afhandlinger, altsaa med det Slags Bogstaver, som vi ere bedst vante til.

Tusundaarsfesten, [1872].

No er det ikkje vandt um Stas og Staak og dundrande Talar og klingande Visor. Allstad sjaa me det norske Flagget; allstad høyra me tala um Harald Haarfagre. Og kor høver det so altsaman i Hop? Kvat vita no Folk um Kong Harald, annat en det som dei hava leset i danska Bøker? Der er gamla Skrifter um Harald og hans Menner; men d'er vist ikkje mange som lesa deim, fyrren dei er umskrivne paa Dansk. Der er væna Visor fraa Haralds eigi Tid, men dei verda korkje sungna elder lesna; for dei vaaro ikkje digtade paa Dansk og inkje paa Tydsk elder Engelsk helder. Um Harald sjølv stod upp og saag paa alt detta Styret, so vilde han knapt vita, kvar han var komen. Han vilde kjenna Landet og Fjelli og Fjordarne; men det Folket so[m] no lètst vera ovanpaa, vilde han inkje kjenna. Han vilde sjaa fleire Byar og større Hus og snøggare Skip og meir slikt, og det vilde han tykkja var gildt; men naar han so spurde etter deim som raada og rikja yver all denne Midelen, og han so fekk høyra berre framande Namn, so vilde han tenkja: Det kann ikkje vera mitt Folk. Og naar han fekk høyra Namnet paa Hovudstaden og paa Gatorna og Husi og Verkstaderne i denne Byen so vilde han tenkja: Det kan ikkje vera mitt Land. Men naar han so fekk høyra, at alt detta Framandstellet no var kallat norsk, og at detta Folket jamlege skrøyte av sin Nordmannskap og av sine gamle Forfeder, so tenkjer eg, han vilde harmast og tykkja so, at detta Bølet hadde liten Rett til aa rekna seg i Skyldskap med hans Menner. Daa vilde det vera ein heppen Ting, um nokon bad honom sjaa ut yver Bondegardarne nord og sud igjenom Landet; daa trur eg, han vilde blidkast og segja so fallne Ord at detta Folket er vel ogso nokot umskapat, men daa inkje verr, en at eg kan draga Kjensl paa deim; dei hava lært myket nytt og myket godt, men endaa maa eg segja, at dei ero Nordmenner no som fyrr. Den Fyremunen hava dei framfyre hine.

Om Benævnelsen Krone og Øre, 1873.

At indføre en ny Benævningsmaade for Penge og Penges værd er en Sag, som angaar det hele Folk og ikke blot de Personer, som drive Handel med Udlandet, og det kunde derfor lettelig vise sig, at det, som er til Lettelse for disse sidste, vilde kun være til Plage og Besvær for de øvrige. Adskillige af de Uleiligheder, som deraf vilde følge, ere allerede blevne paaviiste; men jeg frygter for, at der er endnu flere, som ikke ere blevne tilstrækkelig fremholdte. Imidlertid er dette

en Sag, hvis Forklaring jeg maa overlade til andre, som have bedre Indsigt, idet jeg for Øieblikket kun vil omtale et Par af de foreslaaede nye Mynt-Benævnelser, som, efter alt hvad jeg kan skjønne, ikke ere synderlig heldige.

For det første hører jeg, at der skal være en stor Mark, som skal hedde "Krone". Dette navn synes at være kommet noget langveis fra. Rigtignok har jeg læst om en engelsk Sølvmynt, som hedte Crown, og en tydsk, som hedte Kronenthaler; men for det første var disse Mynter meget større, og for det andet synes de ogsaa nu at være forældede. Hvad der imidlertid for os er det vigtigste, er dette, at Krone ikke er noget Navn paa Mynt, men derimod et almindeligt Ord, som betyder noget ganske andet, og som altsaa, anvendt paa Mynten, ofte kunde give Anledning til Forvexling og Misforstaaelse. Og desuden veed man, at en stor Deel af Landets Folk bruger dette Ord i en anden Form (Kruna) og saaledes ikke kan finde synderlig Behag i den nye Benævnelse. Jeg for min Deel finder den meget stødende, og mangfoldige andre ville finde det samme. Naar man egentlig skulde have et nyt Navn, maatte man dog vel kunne ophitte noget andet, saasom Rigsmark eller Nymark eller Stormark (som siden ved Tilvænnelse kunde forkortes til Mark), eller, da nu det foreslaaede System egentlig er svensk, saa kunde man vel ogsaa hjælpe sig med Navnet Rigsdaler, ligesom Svenskerne. Ialfald maatte man vel finde noget, som var heldigere end Krone.

Men om nu endda Benævnelsen Krone lod sig forsvare, saa skjønner jeg dog ikke hvorledes man vil forsvare Benævnelsen "Øre for den mindste Mynt. Rigtignok har jeg seet, at den svenske "Øre", som fordum (ligesom vor egen

<side nr=303>

"Øyre") var en Ottendedeels Mark Sølv, efterhaanden har sunket saa dybt i Betydning, at den tilsidst kun gjælder som en Penning eller Centime. Men jeg har da ogsaa anseet det som en stor Skjødesløshed af Svenskerne at bruge et godt og gammelt Ord i en saa forvendt Betydning; og jeg havde aldrig anseet det muligt, at nogen vilde finde paa at indføre den samme Brug hos os. Skulle vi da slet ikke komme ihu, at vi have en Historie? Vor gamle Øyre (eyrir) var 1/8 Mark Sølv (altsaa en Speciedaler, eller lidt mere) og deltes i 3 Ertogar eller 30 Penningar. Øren var altsaa ikke den mindste, men næst efter Marken den største Sum; og det skulde da være nyttigt at beholde dette Begreb uforvansket og klart for alle dem, som i Fremtiden ville læse vort Lands Historie. De vilde ellers faae et underligt Begreb om de gamle Tidens Brug, naar de kom til at læse, at en Ko blev taxeret for 2 Ører (eller i Mandebød for 2 1/2), at 6 Alen Vadmæl (tildeels endog 9 eller 12) sattes lige med en Øre, og at et Par Sko af bedste Slags skulde gaa for en halv Øre, og at Arbeidsmænd paa Bryggerne skulde have en halv Øre for at bringe en Læst Varer fra Skibet til Gaarden. (Se Norges gamle Love, III, 13 ff, og Munchs "Det

norske Folks Historie", VI, 667). Det vilde altsaa være meget uheldigt at give dette gamle Ord den her foreslaaede Betydning; og desuden var det ogsaa aldeles unødigt, da man just ikke stod forlegen for en Benævnelse paa den mindste Penge-Enhed. Vilde man ikke have noget, som lignede "Skilling", saa havde man jo Adgang til at optage det gamle "Pening" (eller Penning). Dette er et Ord som har været længe i Brug, og som fremdeles er vel bekendt iblandt Folket; man siger f. Ex. om en uduelig Ting, at den ikke har "Pennings Værd", eller at der ikke er "Pennings Gagn" i den. Og naar vi ret betænker os, saa er selve Benævnelsen "Penge" ikke andet end kun en anden Form af det samme Ord. Der var saaledes ingen Vanskelighed for et Navn paa Tingen, hvis Tingen selv var nødvendig, eller hvis det egentlig var nogen Nødvendighed, at man nu, efter kun et halvt Aarhundredes Ro, skulde atter paatvinge Folket en ny Pengeregning med den deraf følgende uberegnelige Uleilighed.

I. A

Skrivemaade for Stedsnavne, [om lag 1874].

1. Norsk Form i Vokalerne. Ex. Aur. Aaker. Bjørk. Braut. Bu. Bud. Eik. Haug. Heim. Kleiv. Lein. Leir. Leite. Lykkja. Osp. Reina. Røyr. Skeid. Stein. Straum. Teig. Tveit. Vaag. Veita. Ækra. Øy. Øyr.

b) Ikke for bred Vokal. Ex. Bekk. Brekka. Brøte. Fen. Fit. Fløt. Fløta. Gil. Gøta. Hov. H'yl. Kòs. Mel. Mol. Nes. Ris. Sel. Skør.

c) Mærk: Sæt. Vær.

2. Norsk Form i Konsonanterne. Berg. Botn. Fitjar. Hage. Hamar. Hasl. Heim. Hjell. Krok. Kvi. Leite. Mot. Reit. Selja. Skog. Stad. Tuva. Vatn. Vik. Voll. Ækra.

3. Fuld Form, hvor Ordet er tydeligt. Audn. Djuv. Eid. Fold. Gard. Gjerde. Heid. Hjell. Horn. Ida. Lad. Lade. Lid. (Lødeland). Rud. Skard. Skeide. Skrida. Stød. Svad. Svida (?). Tjørn. Trøde. Urd. Vad. Mærk: Støl. Val.

4. Dog ikke altfor voldsom Tilbageførsel. Ex. Byrkesæt. -strand. Faaberg. Gjorde. Hov. Kval. Kvam. Kvarv. Lade. Lein. Lid (hl.). Støl. Sæt. Sætr. Torp. Tveit. Val. Vær.

5. Nogle Sammendragninger vanskelige at undgaae. Ex. Alby. Buraas. Løsæt. Løvoll. Melbu. Melby. -gard. -heim. -hus. Onsaaker. -hov. Onsland. -stad. -øy. Larvik. Midvik. Skodven. Særvoll.

6. Navnets Form burde være eens overalt. Ex. Aaker. Bjørk. Djuv. Fitjar. Fløt. Gard. Hamar. Hasl. Hov. Hjell. Kòs. Lein. Mol. Skør. Tuft (?). Tveit. Vatn. Voll.

b) Saaledes ogsaa i Fleertal. Haugar (ne). Vollarne. Aasarne. Reitarne. Trøderne. Brekkerne.

(Mk. Rundarne. Grindarne).

7. Ordets Stilling beholdes efter Brugen. Ex. Mo og Moen. Bø, Bøen. Stad, Staden. Aal, -en. Dal, -en. Haug, -en. Hovde, -en. Mel, -en.

Femin. her helst med "en". Brauten. Engen. Kleiven. Kosen. Liden. Morken.

Myren. Rusten. Mærk. Brekka. Evja. Fjora. Glenna. Hella. Ila. Lykkja. Reina. Sletta.

8. Dativer paa "e" beholdes. Aakre. Aase. Berge. Dale. Eide. Fosse. Hamre. Hauge. Hjelle. Hole. Hove. Kile. Kvale. Kvamme. Lade. Mele. Nese. Ose. Rise. Sande. Skeide. Stave. Steine. Straume. Sunde. Sætre. Tune. Vatne. Velle.

9. Endelsen "ar" burde atter optages. Bergar. Borgar. Eikjar. Gardar. Holtar. Lundar. Risar. Ullar.

M. Lesjar. Nesjar. Vinjar. Ullar-øy. Alstarhaug. Ørstarvik.

<side nr=304>

10. Unødige Tillæg bortkastes. F. Ex. Øy i Trums. Vegen. Tjotta. Leka. Giske. Skorpa. Selja. Rundet.

11. Utydelige Navne skrives efter Almuens Udtale. Ex. Auten. Blien. Fister. Fjone. Gya. Herre. Kvitne. O. Oen. Re. Skorge. Bagn.

12. Navne paa Gaardparter kunne optages. F. Ex. Bakken. Rabben. Sletta. Runnen. Veita. Sloka. Rinden &c. - Nedergard. Nørdstegard. Uppgard. Men ikke naragtige Navne. F. Ex. Kigud. Fantenborg. Att og fram. Pisserød. Jammerdal. Helvete. Rundtom. Rolighed. Sorgenfri. Nøisomhed. Frydenlund. Sofienlyst.

13. Sammensætninger at mærke. Frøy og Frøys. Nerd. On (Oden). Jf. Al (Adal). Mel (Medal). Lar (Lagar). Fram. inn. nedar. aust. sunn. sydre. I Endelsen: Bost (Bolstad). Bøle. Heim. Lo. Møre. Sæt (Sætr). Aaker (Aak). Anger. Vin

14. Tvivlsomme for Skrivemaaden. Abildsø. Bærum. Fillingsø. Fjelberg. Fremo. Grong. Groven. Hiterdal. Klæbo. Kragerøe. Lalum. Skonvig. Skøien. Stjørdal. Støren. Tøien. Undal.

15. Forvanskede i Skrift. Abelset. Alstadhaug. Bang. Bjerkager. Diset. Ervig. Efterlød. Fedt. Fikkan. Grøvig. Hurum (Hordin). Kringelen. Krogø. Livaag. Lessø. Molla (Marum). Naig. Nærø (i Sogn). Overstad. -vaag. -vold (Søndmør). Raig. Sjong. Sjøstrand. Starum. Svadsum. Søndeløv. Ørstenvig. Østeraad. Mk. Vinje. Lesje.

16. Vakilende imellem flere Former. Abildsø, Apelnæs, Appelvær. Bjordal og Bjørdal. Bredvig og Brevig. Eg og Eik; Egenæs, Eiknæs. Fedt og Fitje. Fladmark, Flatla. Fodneby, Fonnebo, Fornebo. Gedebo, Geitstrand, Gjedsjø, Gjetmark. Hodne og Horne. Hof og Hove. Holtan, Holtene og Holter. Hval, Qvale. Hvam, Qvam. Hvid[e]næs og Kvitholm. Høydal og Høitinden. Jaren og Jæderen. Jellum, Hjelde, Gjælde. Medal, -fjord, -gaard; Midgaard, Midtbø, -sund. Nor og Nord. Raade, Raaen. Rouland og Rødø. Skogstad og Skougstad. Vaade, Vøie, Vøien.

Forskjellige Ændringer. Kobbervig. Krogøe. Nøstdal. -vig. Oudal. Ous. Sørli. Ullerø. Vealøs. Mk. Alstadhaug. Ørstenvig. Fedde. Raig (Ragje). Naig (Nag). Fikkan (Fekjan).

1. De gamle Navne maa beholdes og ikke ombyttes med ny, om endog Husene ere flyttede til et andet Sted paa samme Jord-Eiendom.

Hvor en Gaard er deelt i flere Brug; pleie disse allerede have sine særlige Navne, enten efter Beliggenhed (f. Ex. Bakken, Sletta, Haugen, Nedergard, Inste-gard), eller efter et Mandsnavn (Arnegard, Nilsgard &c). Disse Navne kunne vel optages i Matrikulen, dog bør det ældste Sted beholde det gamle Navn. Nye Navne kunde ogsaa dannes i Lighed med de ældre, i dog burde man undgaae alle unaturlige og naragtige Paafund, f. Ex. Kigud, Fantenborg, Att og fram, Pisserød, Jammerdal, Helvede, Rundtom, Vendom, Rolighed, Sorgenfri, Nøisomhed, Frydenlund, Sofien-lyst &c.

2. Navnene skrives efter Almuens Udtale, forsaavidt man ikke har Adgang til at kjende nogen rettere Form.

Om Navnet for Øieblikket ikke er forstaaeligt, faar det dog alligevel blive staaende, f. Ex. Auten, Blien, Fister, Fjone, Gya, Kvitne, O, Oen, Re, Skorge, Bagn.

3. Naar Navnets Form kun er en afvigende Udtale af et allerede bekjendt Ord, altsaa en Dialektform, burde denne føres tilbage til en mere normal Stilling.

a) Det norske Lydsystem burde her overalt gennemføres. F. Ex. Aur, Braut Haug, Straum; Eik, Heim, Skeid, Teig; Øy, Øyr; Bu, Bru; Aaker, Hage, Skog; Leite, Vik, Botn, Vatn, Fitjar, Selja &c.

b) Den fulde Form opstilles, om end en forkortet Form er mere i Brug, Ex. Audn, Djuv, Eid, Fold, Gard, Gjerde, Heid, Horn, Lad, Lid, Rud, Skeide, Stød. Tjørn, Urd.

Anm. Dog kan i nogle Tilfælde Afvigelsen være saa stor, at det er tvilvsomt, om en Tilbageførelse er tilraadelig.

c) Det samme Ord eller Navn burde overalt skrives eens.

Anm. Heri er megen Vaklen; saaledes i Krafts Norges Beskrivelse: Aakre, Akre, Ager; Abildsø, Apelnæs og Appelvær; Bjordal og Bjørdal; Bredvig og Brevig; Eig og Eik, Egenæs, Eikenæs; Fedt og Fitje; Fodneby, Fonnebo og Fornebo; Gedebo, Geitstrand, Gjedsjø og Gjetmark; Hodne og Horne; Hof og Hove; Holtan, Holtene og Holter; Hval og Qvale; Hvam og Qvam; Hvidenæs og Kvitholm, Jaren og Jæderen; Jellum, Hjelde, Gjelde; Me-dal, -fjord, -gaard, Midgaard og Midtbø; Nor og

<side nr=305>

Nord; Raade og Raaen; Rouland og Rødø; Skogstad og Skougstad. Jf. Vaade, Vøie Vøien.

4. Naar Navnet findes i ægte gamle Dokumenter, bør den Form, som det der har, tages i fortrinlig Betragtning.

Dog maa enkelte Navne, som kun findes paa eet Sted, tages forsigtigt, da Skrivemaaden ikke altid er at stole paa.

Imidlertid maa det regelrette Forhold imellem gammel og ny Skrivemaade iagttages; f. Ex. Aal (äll), Øy (ey), Mork (mørk), Byrke (birki), Tveit (Þveit), Rossøy (hrossey), Reinlid (hreinelid), Lade (hladi), Nakk (hnakkr), Hov (hof), Evje (efja), Hovde (hofdi), Jf. Vær (ver), Sæt (setr), Støl (stødull)?

5. Enkelte Afbigelseser fra den ældste Form kunne dog vanskelig undgaaes, især i Navne, som er sammensatte og noget lange; f. Ex. Erstad (Eiriksstad), Frilsæt (Fridlaugsetr), Hilstad (Hildulfstad), Ambla (Andblade), Kalleland (Kalladaland), Vilsrud (Vilhjalmsrud).

Tvivlsomme blive saadanne som Berrum (Bergheim), Grong (Grodning), Graven (Granven), Skøien (Skodven), Alby (Adalby), Melby (Medalby), Onslund (Odens-), Løsæt (Lødesæt).

6. Mange slemme Forvanskninger kunne imidlertid godt blive rettede; f. Ex. Apallsæt, Alstarhaug, Bagn, Efteløyte, Fitjar (Fikkan), Grøyyvik (Grø-), Hordin (Hurum), Kringar (Kringlen), Kraakø (Krogø), Lesjar (Læssø), Lidarvaag (Livog), Maareim (Marum), Mol (Molla-Ø), Nederheim el. Nerem (Nærø, i Sogn), Skjaaeng (Sjong), Systrand (Sjøstrand), Staarem (Starum), Sundeled (Søndeløv), Svartsem (Svadsum), Ørstarvig (Ørstenvig).

Aurvoll (Overvold), Austaraatt (Østerraad), Nag (Naig), Rage (Raig).

*Wörterbuch der ostfriesischen Sprache von J. ten Doornkat Koolman.
Hermann Braams, Norden. 1877.*

De nedertydske Sprogformer have i lange Tider været os kun lidet bekendte, og imidlertid have de dog, ved Siden af Høitydsken havt megen Indflydelse paa Sproget i vort eget Land, da baade en stor Deel nedertydske Ord have været optagne i dansk og saaledes ere os bekendte af Bøgerne, og tillige endeel Ord og Udtryk ere komne i Brug hos os ved vor Samfærsel med de tydske Søstæder. Men til nærmere Oplysning om Nedertydsken har der alligevel været liden Adgang, da man ikke har nogen omfattende Ordbog over Sproget i det hele. De tydske Sprogmand have længe beklaget sig over denne Mangel, og efter Forlydende er der ogsaa gjort Forberedelser til en Ordbog for Nedertydsken i dens hele Omraade; men alligevel kan det komme til at vare længe, før en saadan Ordbog kommer i Sand, og til den Tid faar man da hjælpe sig med de hidtil udkomne Glossarier for enkelte Dialekter. Til disse Glossarier kommer nu ogsaa den ovennævnte Ordbog over Sproget i Øst-Friesland, som nemlig er den vestligste og nærmest til Holland grændsende Deel af Nord-Tydskland. Frisernes Tungemaal var i Middelalderen betragtet som et Sprog for sig selv, og deres gamle Love ere ogsaa skrevne i dette Sprog; men ved Landets Deling imellem forskjellige Herskaber er Vestfrisernes Land slaaet

sammen med Holland, og deres Sprog for en Deel opgaaet i det hollandske, medens derimod Østfrisernes Sprog er kommet i samme Stilling som de andre nedertydske Dialekter, som i lange Tider have manglet en fælles boglig Form og derfor ere saa meget mere udsatte for at paavirkes og fortrænges af Høitydsken. Efter de udkomne første Hefter af ovennævnte Ordbog findes dette østfrisiske Sprog at have ganske nette og tækkelige Former, saa at det i visse Henseender, og navnlig i Vokalforholdet, synes os smukkere end enkelte andre nordtydske Dialekter, efter de Prøver, som vi have seet af dem. Koolman's Ordbog er i tospaltet bred Oktav og meget vakkert udstyret. Den udkommer i Hefter paa 6 Ark, til en Pris af to Mark (Tydske) for Heftet; 7 til 9 Hefter skulle udgjøre et Bind, og det hele Værk vil komme til at udgjøre 3 Bind. Det bliver altsaa en temmelig stor Bog, og der vil hengaae nogen Tid, førend det hele Værk bliver afsluttet; imidlertid kundgjør Forlæggeren, at Manuskriptet foreligger færdigt, saa at Trykningen kan fortsættes uden Afbrydelse. I en vis Henseende forekommer det os, at Bogen vil blive større, end den egentlig behøvede at være; det vil sige, at en Deel af Indholdet helst burde fraskilles og samles til et Værk for sig selv. Vi sigter herved til de temmelig lange Anmærkninger om enkelte Ords Oprindeles, og om Forholdet til Ordstammerne eller Rødderne i de ældgamle Sprog (Sanskrit, Zend, Græsk o. s. v.)

<side nr=306>

Saadanne etymologiske Undersøgelser have naturligviis sin Interesse for de Læsere, som kunne sysselsætte sig med det sammenlignende Sprogstudium; men for andre vil det først og fremst være ønskeligt at faae en kort og let Oversigt af det enkelte Sprog og dernæst en kortfattet Sammenstilling med de nærmest beslægtede og samtidige Tungemaal. Dertil kommer da ogsaa, at de Ord, som bedst egne sig til Sammenligning med Oldtidssprogene, for det meste ere netop saadanne, som findes i flere beslægtede Sprog, og at man altsaa helst kunde ønske at finde disse Sammenligninger i en Ordbog over et af de mest bekjendte germaniske Sprog. Det heldigste vilde det maaskee være, om man engang kunde faae en Ordbog over samtlige germaniske Stamord med Henviisning til de gamle Sprog og med saadanne kortfattede Sammenstillinger, som f. Ex. i Ficks "Wörterbuch der indogermanischen Sprachen". Men herom kan der ogsaa være forskjellige Meninger. Imidlertid er det en glædelig Ting, at der bliver Adgang til Oplysning om et af disse Tungemaal, som i lang Tid har været saa lidet bekjendt. Dermed har man da en Udsigt til, at adskilligt nyt og godt vil komme for Lyset, og at man maaskee vil finde Ord og Udtryk, som kan lede til bedre Opklaring af enkelte dunkle Punkter i de nærmest beslægtede Sprog.

J. E. Rydqvist, 1878.

Den svenske Maalkjennaren, Johan Erik Rydqvist, som no nyst er daaen (17de December), var vistnog litet kjend her i Landet; men me hava daa god Grunn til aa minnast honom med Vyrndad; for han heve gjort eit Verk, som vil standa lenge uppe, og som ikkje berre var til Gagn fyre hans Landsmänner, men ogso fyre oss og fyre alle deim, som søkja paaliteleg Kunnskap um Grunnbyggnaden i dei norderlendske Maalformer.

Rydqvist var fødd i Gøteborg i Aaret 1800 og var soleides jamgamall med vaart Aarhundrad. Han studerade fyrst Logkunnskap; men han hadde større Hug til ymse andre Lærdoms-Emne, og sidstpaa kom han daa meir og meir inn paa det, som han kallede "den historiska språkforskningen". I Aaret 1850 gav han ut det fyrste Heftet av eit Verk, som heiter "Svenska Språkets Lagar", det vil segja: dei Loger og Reglar, som det svenske Maalet heve gjevet seg sjølv og rettat seg etter fraa dei fyrste Tider, daa det viser seg i Skrift. At detta Heftet hadde voret lenge fyrebuet og tilreidt, syner seg godt paa den klaare, grunnstøde Utgreidingi; og nokot slikt syner seg ogso i dei etterfylgjande Heftom, som komo nokot seint og langdrøgt, so at det oftaste gjekk ei tvau-try Aar, fyrr eit nytt Hefte kom ut. Det heile Verket er komet til fem Bind; dei tvau fyrste gjeva Greida paa Bøygningformerne (Flexionen) i eldre og nyare Skrifter; det tredje Bindet er mest berre eit Register yver dei serskilde Ord, som vaaro umtalade i dei fyregangande Bind; det fjerde handlar um Ljodlæra, og det femte um Ordlagningi (Avleiding og Samansetning). Denne Deilen, som kom ut i 1874, er ventelege den sidste; um Utgivaren hadde skrivet nokot um Setningslæra (elder Syntaxen), hava me ikkje fengyet nokor Greida paa.

Detta Verket gav ein uventande Rikdom av gode Opplysningar um alle Greiner av det svenske Bokmaalet, og dermed tenar det ogso til Opplysning um dei næmaste Skyldsmaali. Det er utført nokot nær paa den same vitenskaplege Maaten som Jakob Grimm's vidkunnige "Deutsche Grammatik." Ved alle dei Ord, som hava nokot merkjelegt Eigenlag i Skipnad elder Bøygning, er deira eldste Former framsette etter dei gamle Skrifter med Tilviisning til Bok elder Kapittel og Blad elder Bladsida, der Ordet var funnet, so at andre kunna finna det lika so godt som Uppteiknaren sjølv. Dertil kjem daa ogso ei Umsyn yver den Form, som Ordi hava fengyet i den nyare svenske Skrift, og yver den Stemna, som Maalskapnaden heve teket i dei seinare Tider. Elles er baade den gamle og den nye Formi jamnan samanliknad med dei nærskyldte Bokmaal, helst med det gamle norske (elder islandske, som det her er kallat), og stundom ogso med det norske Aalmugemaalet, naar detta kunde tena til nokor Opplysning, som til Exempel i Ljodlæra og Tonelag. Og det heile er utført med gløgg Umsyn og grannleg Utgreiding og med slik tydeleg og tekkjeleg Framsetning, at um det endaa stundom verd nokot langt, so verd det daa ingenstad for langt elder leidsamt.

I det Hefte, som kom ut i 1870, var der ei lang Avdeild um Rettskrivningi, og myket av denne Avdeildi var eit Innlegg imot dei Avgjerder, som vaaro vedtekne paa det sokallade "nordiske" Rettskrivningsmøte i Stockholm i 1869. Som ein

<side nr=307>

kunde venta av ein Mann, som hadde so stor Vyrndad fyre det gamle Bruket, og som dertil hadde so god Greida paa Skrivemaaten i alle vedkomande eldre og nyare Maal, hadde han funnet seg myket fraastøytt ved denne sjølvtykkjelege Samanstøypning av tvau serskilde Maal (Svensk og Dansk), som kvart fyre seg hadde ein rik og fager Skatt av Skrifter fraa so mange gode Meisterar, som aldri hadde kjent seg brydde av nokon Vanskipnad i Skrivemaaten, og som helder ikkje hadde drøymt um, at ein skulde retta elder rengja paa Skrifti deira, fyre kvar Gong ein skulde visa Prøvor av deim i ei Lesebok fyre Skulen. Det maatte difyre synast honom som ei "sammansvørjing", at eit litet Lag av sjølvkallade Skulemeisterar skulde setja seg til aa giva nye Loger fyre Maalteikningi og umskapa det eine Maalet etter det andre, so snart som det ikkje høvde saman. Difyre vilde han daa ogso nøyta Tilfellet til aa verja og forsvara det gamle Bruket; og det heve han gjort som ein dugande Mann. Som ventande var, hava dei sokallade "Nystavararne" reist seg upp imot detta Forsvaret hans; og det er nog ikkje fritt fyre, at der alt no heve voret kastat Skugge paa hans Minne fraa denne Sida. Andre Folk derimot, som ikkje era so forhugade paa Umsnuing og Nyskapnad, vilja vistnog lesa detta Innlegget med den største Hugnad.

Og av Folk, som veit aa vyrda eit vælgjort Arbeid, vil Boki um "Svenska Språkets Lagar" vera raadspurd med Godtru og Vyrndad, som ei rik og klaar Kjelda til Kunnskap um ei Sak, som høyrer til eit heilt Folk og ikkje berre til ein Skule elder eit litet Herremanns-Lag. Det er ein stor Hugnad ein Gong imillom aa høyra paa ei sanntenkt og truverdug Framsetning av ei slik Folkesak, i Staden fyre alle dei sjølvtykkjelege Tilskapningar, som ein so ofte elles fær sjaa og høyra.

Frua og Frøken, 1880.

Det var nyst umtalat i eit Blad, at der paa ein Stad skulde hava voret ei Fyremæling um, at me no skulde bruka desse Nemningarne, Frua og Frøken, um Kvende av Bondestand so vel som um andre. Her i Bladet stod det nylege eit Ord um det same, og detta Stykket kann eg no i ymse Maatar godt samtykkjast med; men so vilde eg daa gjerna, at der skulde vera sagt nokot meir um denne Saki.

Um Ordet Fru (elder Frua) er no ikkje so myket aa segja, for det er so gamalt kjennt i Landet, at endaa gamle Snorre nemner det i Innleidingi til si Kongesoga (Ynglinga Saga, 13. Kap.); men Snorre veit og aa fortelja, at det gamle norske

Ordet var *F r ø y a* (Freyja), og at detta er Upphavet til Ordet *Husfrøya*, som sidan heve voret brukat um kvar Kona, som heve *Hus* elder *Bustad*. Det er soleides det same som *Husmoder* elder den som raader fyre *Hushaldet*.

Ordet *Frøken* heve derimot ingen Grunn i vaart Maal. Tydskarne hava eingong havt eit *Kjælenamn* "*Frøuchen*" (d. e. *Little-Fru*); men dette Ordet synest no vera reint avlagt, og i Staden fyre det bruka Tydskarne eit annet Ord "*Fraulein*". Derimot heve detta *Frøken-Namnet* hengt seg fast i Danmark og Sverige. I lange Tider var det no so, at det var berre hjaa visse Embættesfolk, at Tittelen *Frue* og *Frøken* var i Bruk; men fyre nokre Aar sidan hadde dei i Danmark funnet ut, at fleire Kvende burde njota den same *Åra*, og fyrst og fremst dei, som gjorde Tenesta ved Theatret. No er det jamnen so, at naar ein slik Stortanke kjem upp i *Kjøbenhavn*, so kjem han og til oss, maa vita; og soleides vart det ikkje lenge, fyrr ein saag paa Theater-Plakaten, at alle vaare Madamer og Jomfruer hadde berre med eit Pennedrag vordet umskapade til *Fruer* og *Frøken*. Og naar desse Folki hadde fenget slik ei stor Uppreisning, so var det ventande, at fleire med vilde hava same Retten.

Men kvat Vinning det no skal vera aa setja "*Frøken*" i Staden fyre "*Jomfru*", det er nokot, som er vandt aa skyna. Vistnog er det so, at Ordet *Jomfru* er nokot avskapat i *Formi*; men so heve det daa altid ein god og gamall Grunn. Etter vaare gamle Kongesogor er det likt til, at det fyrst heve voret so tilstemnt, at Ordet "*Fru*" skulde gjelda fyre alle *Hovdinge-Døtter* baade gifte og ugifte, lika eins som det franske *Dame* og det engelske *Lady*; men med Tidi heve daa Folk viljat hava ein Skilnad imillom gifte og ugifte, og daa vardt det her likasom i Tydskland, at den ugifte "*Fru*" vardt kallad *Jungfru* (d. e. *Ungfru*). I Soga um Kong *Haakon* den gamle († 1263) sjaa me, at *Nemningarne* *Fru* og *Jungfru* paa den Tid var i fullt Bruk, og serlege verd *Kongsdotteri* *Kristin* fleire *Gonger* nemnd som "*Jungfru*". Nokor Tid seinare vardt det skrivet "*Jomfru*", so som i *Brevom* fraa *Biskop Haakon* i *Bergen* (umkring Aaret 1338); og denne *Formi* "*Jomfru*" heve sidan haldet seg

<side nr=308>

her likasom i Danmark, medan *Svenskarne* hava haldet paa den gamle *Formi*: *Jungfru*. Men anten ein no vil segja *Jomfru* elder *Jungfru* elder *Ungfru*, so heve daa dette *Namnet* eit vyrdelegt Upphav, og det er og paa ein Maate helgat, med di at me i vaar *Barnelærdom* hava lært aa nemna *J o m f r u* *Maria*, som og er kallad "*vaar Fru*", so at *Fru* og *Jomfru* i dette Tilfellet gjelda likt; og denne *Sedvanen* er gamall og likaso væl norsk som dansk. Og i *Samhøve* dermed er ogso Ordet *Jomfru* vyrdt som eit *Heiders-Namn*, medan derimot det heimlause *Frøken-Namnet* heve ein framand Klang og dermed liksom tyder paa, at det er nokot, som ikkje høyrer Landet til.

Elles kann eg no ikkje sjaa, at det just no skulde vera slik Torv og Trong til aa merkja Folk med slike Titlar, som dei ikkje era vane til, og som dei fleste vist aldri skøyta nokot um. Eg tenkjer, at det vist er mangei vyrdande Kona, som helst vil vera fri fyr Frue-Titelen, og mangei vitug Gjenta, som aldri heve nokon Hug til aa heita Frøken. Der er talat um ei Tiljamning imillom dei ymse Greiner av Folket, so at alle skulde verda jamlike og laga seg etter same Mynstri. Dette kunde altsaman vera godt og vel, naar berre denne Tiljamningi gjekk ut paa nokot, som var heimhøvelegt og landsfolkelegt elder "nationalt", som dei kallar det. Men naar alt gjeng berre ut paa aa skapa seg til etter dei rikaste og stoltaste Folk i andre Land, og naar all ny Tilskipnad skal draga med seg ei Rekkja av framande og heimlause Ord og Nemningar, so tykkjer eg ikkje, at slik Tiljamning kann vera til nokor Ara fyre Landsens Folk. Men dette er no ein Ting, som der vilde vera mangt og myket aa segja um.

I.A.

Nemningar paa Maal og Vegt, [1880].

Me liva i ei Tid, som vist maa vera morosam fyre ymse Folk, som ynskja seg ein ny Mode fyre kvar Maanad, og som aldri skøyta ein Grand um kvat Folk i Landet fyrr hava brukat. Men her er gamalt Folk, som minnst kvat Forfederne hava havt og som aldri [hava] kjent nokor Naud fyre nye Umveltingar.

Fyre nokre Aar sidan saago me, at der i Frankrike elder kvarhelst det var, kom upp nokre undarlege nye Mælingar og Vegter, til Ex. Hektoliter, Kilometer, Kilogram og fl. Det var likt til at det skulde vera græske Namn; men daa me saago etter funno me, at dei korkje vaaro græske elder nokot annat, men beint fram uppdiktade Namn. Nokot slikt kunde ein daa mest venta av Franskmannen; for me mintest daa um, at dei eingong i den store Riksumstøytingi endaa vilde hava ei ny Dagrekning med 30 Dagar i kvar Maanad, og tie Dagar i kvar Vika, og altsaman med nye Namn. Men dei saag daa sidan, at Folk tykte detta vardt for drjukt, so dei laut finna seg i aa snu atter til det gamle.

Um slike Mælingar og slike Nemningar hadde me no trutt, at det aldri kunde vera Tanke um her hjaa oss. Men det hender mangt, som ikkje Folk hava trutt. Det vardt no i det fyrste ei reint utruleg Lengting etter ei ny Pengerekning, so at all den gamle Tolvtalsrekning skulde reint vera avlyst, og ei gjennomgangande Tietalsrekning koma i Staden. Detta segja me no ikkje so myket um, for Pengerekningi heve so ymist voret umskipat fyrr; men no skulde ogso Pengeslagi hava spildran[de] nye Namn. Ty[d]skarne hava og umbrøytt Pengerekningi; men og sjaa [me] daa, at Namni er som fyrr; det er Mark og Pfennig; og detta er ogso gamle Namn hjaa os[s]. Pening var alltid Namn paa minste Mynti; og difyre tala me ogso um "Pengar" (Peningar), um Penings Verd og Penings Gagn. Men i Staden er det no uppkomet eit Namn, som i si rette Form, "Øyre", fordum tydde ei Unza Sylv, mest paalag som

det som no heiter Fem Kroner.

Men so var det no ikkje berre Pengerekningi som skulde verda umstøytt; det skulde og vera Umsmiding av allskyns Maal og Vegt. Her er alt no nokre Aar sidan det var openlege forkynnt, at alle dei nye franske Mælingar skulde vera innførde, og endaa med alle deira nye Nemningar. Fraa Tydskland, der allting skal ganga etter Skuletavla, hava me alt seet nokot slikt innført; det heiter no alt, at til Ex. ei Elv er so og so mange "Kilom." lang, og at eit Land er so og so mange "Q.Kilom." stort. Og det er ikkje fritt fyre, at [me] sjaa ymse slike Ting i eit og annat Blad her og. Dermed fylgjer daa, at ein aldri veit kor stor (elder tung) ein Ting er, utan ein set seg til og reknar det ut. Og so dei spottelege uppdiktade Namni attaat oll onnor Møda! Tydskarne hava daa gjevet nokor Rettleiding til folkelege Namn; iminsto hava me seet i deira aarlege Folkekalendrar slike Uppgifter som "Meter oder Stab (Stav), Centimeter oder Neuzoll (Ny-Tume), Millimeter oder Strich (Strik);

<side nr=309>

Liter oder Kanne, Hektoliter oder Fass (Fat), Dekagram oder Neuloth (Ny-Lod)". Her hjaa oss heve eg ikkje seet nokon Freistnad til slikt i dei aalmennelege Uppgifter; og det kunde ein mest venta og, naar ein hugsar kor forhækne ymse Magthavarar era etter alt nytt og framandt, og kor litet dei vyrda det som høyrer Landsens Folk til.

No er det aa merka, at vaart Folk so vel som andre, hever fraa gamle Tider havt ymse naturlege elder sjølvgeivne Mælingar, som Tume, Løvd, Spann, Aln, Fot, Stig, Famn, og større Lengder her som annanstad: Mil, Halvmil. Skynsmaal: Skant, Stong, Stol, Skeid og Rast. Fyllingsmaal heve voret: Maat, Flaska, Kanna, Skjeppa, Mæle, Stamp, Tunna. Vegtmaal: Øyre (fordum), Lod (ranglegt kallat Lodd), Mork, Pund, Vaag, Vegt. Nokre kunna vera framande, men andre era so heimlege som nokot kann vera: Tume, Spann, Famn, Maat, Mæle, Mork og Vaag.

Slike Mælingar som Tume, Spann og Famn hadde daa alltid den store Fyremunen, at alle kunde vita nokot so nær kor myket det tydde, um det endaa ikkje var so haargrant med Storleiken. Ein Famn til Ex. kunde gjerna vera 70 Tumar elder 75, elder nokot meir elder mindre; Folk hadde daa alltid eit Skyn paa Ting. Men kvat er no det som dei kalla "Meter". Det heiter, at det er den Lengdi som ein fær ut, naar [ein] tenkjer seg ei Snor fraa Sollina (Δqvator) til Polen og so deiler denne Snori i tie Million[ar] jamstore Stykke. Det var langt aa fara etter eit Maal fyre Lengdemaalet! Ein skulde fyrst mæla kor langt det er kringum Jordi, fyrr ein kunde vita kor lang ein Finger elder ein Famn kann vera.

Og so denne Vegt, som dei kalla "Gram". Det skal vera som 1/4 av eit Qvintin; elles faa me aldri nokor rett Greida paa kor myket det er; det verdt vel paa Lag som det me kalla eit B o s elder eit F l u s elder eit Frækorn. Dei maa hava fine

Varor dei, som skula vega so smaatt. Og so skal detta vera den Vegti, som alle andre Vegter faa Namn etter. Den største Vegti som me faa Namn paa, er Kilogram, og det er berre som 4 Merker; so det vil heile 18 Vegter til, fyrr det verd so myket som ei Vaag. Og so ingen Millomting millom 1 og 10; det skal anten vera 10 Gonger meir elder 10 Gonger mindre. Det er Talet som skal raada fyre Storleiken, anten det er til Letting elder til Tyngsla. Det er mangt som minner um Ordi av den engelske Diktaren: "Er detta Galenskap so er daa ei Tilskiping i det".

Og med all denne undarlege Tilskipingi er det daa komet dertil, at der so godt som aldri er nokot Maal elder Maat, som høver til nokot av dei gamle. Kvar Gong eit nytt Maat er liknat med eit gamalt, kjem der ein endelaus Brøk, so ein aldri kan trøysta seg til aa rekna ut nokot, som ikkje er utreknat fyrr. Fylgja er, at ein aldri veit kor stor ein Sum er, elder kor myket ein skal giva elder hava fyre ein Ting. Det kunde vera godt nog fyre Folk, som aldri hadde lært aa mæla elder vega nokon Ting; men [fyre] dei som fyrr hava skynat Maal og Vegt, vil det vera ei onnor Sak. Me hava kjent kvat Ugreida det vardt med den nye Pengerekningi; men kvat maa det ikkje verda med desse Umskifti, som er so mange Gonger verre.

Men kor det so kann vera elder ei, so er det no avgjort at so skal det vera. Der er komi ei Log um det, som segjer, at den nye Mælingi skal vera den einaste gjeldande, at alle gamle Mælegagn skal vera avlyste, og at der skal vera Bot elder Straff fyre den som sidan brukar gamall Mæling. Her vilja Folk spyrja: Kven er det som legg slik Tyngsla paa oss? Kvat er det fyr ei Magt, som driv Regjering og Storting til aa samtykkja i [ei] slik Avgjerd, som fyre Storparten av Landsens Folk vil vera berre til Mein og Møda? Og kvar heve det vordet av den gamle Røda um, at me vaaro eit fritt og sjølvstendigt Folk, naar me so skulde [lata] oss pina og plaaga av eit Herredøme, som me ikkje kjenna? Det maa vist vera litet verdt med vaar Fridom og vaart Sjølvvelde. Kann henda det endaa verd kallat uloglegt aa lasta paa Logi!

Motmæle, [1880]

Den nye Maalrekningi er reint uskynande, med di ho vik av fraa alle gamle naturlege Mælingar. Det er ikkje aa undrast paa, um Aalmugen held slikt fyre tarvlaus Uppfinning og eit mødelegt Meinvelde. Det høver ikkje godt til Talen um det "nationale", at ein so skal taka Tylft etter Tylft av d[ei] gamle folkelege Nemningar og kasta deim burt og so setja oppdiktade Maat og Namn i Staden. Det heve voret skravlat so myket um Maaldikting; jau no syner det seg, kven det er som diktar Maal.

Fyre deim, som alltid elska det nye og hata det gamle, kann slikt vera Moro, og daa era dei ikkje for gode til aa mødast. Men fyre Aalmugen er slikt ei utoleleg

Pinsla. Det verd vel so, at dei Folk faa bruka det gamle, so lenge som Meinveldet ikkje verd alt for vyrdlaust.

Lempelegaste var det no aa bruka dei gamle Namni lika fullt, um dei just ikkje høva til det nye. Slikt hava me so ymist lotet gjera fyrr, til Ex. med Nymaals Tunna, Nymaals Kanna, Sølunds Aln og fl.

Mælingar, [1880].

Maal. Mæling. Maat. Skant.

1) Fingar. T u m e (Støl, Stolpe). Løvd (Nevetak). - S p a n n . Fot. Stig. Aln. - F a m n . Stong (Troda). Skot. - Maala. Kale. Skeid (Rota). Rast. Mil.

2) Torva. Duk. Ryft. Teig. - Stengel. Mæling. Ruta. Golv. Bolk. Vang.

3) Snabb. Terning. Kjuka. Neve. Gripe. Fang. Femning. Stuv. Kubbe.

4) Tint. Maat. Staup. Kopp. Glas. Potta (Flaska). - K a n n a . Skaal. Fat. Skjeppa. Aske. - M æ l e . Spann (Bytta). Laup. Stamp. Butt (Holk. Strokk). Kagge. T u n n a . Saa. Lest. Korg. Kassa. Kista. Byrda.

5) Øyre (?). Lod. M o r k . Pund. V a a g . Vegt. Byrd. Lyfte. Forda (Føring). Lass. Farm.

Mindste Kar.

Kula. Staup. Tint. Tumling. Nateskal. Daase. Øskja. Skurn?

Jf. Skvett. Sope. Dogg. Glup. Sup.

Om Gaardsnavne, [om lag 1880-81].

En Trang til Forbedring i Skrivemaaden for vore Stedsnavne har vistnok længe været følt; men det maatte da altid være vanskeligt at gjøre noget derved, saalænge som der ikke var nogen rigtig Leilighed til at kjende Navnenes gamle Form. Men efterat nu de vigtigste gamle Jordebøger ere komne paa Prent og tillige en stor Mangfoldighed af gamle Breve om enkelte Gaarde ogsaa ere komne for Lyset, vil der dog for en stor Deel være Adgang til Oplysning om Navnets rette gamle Form. Naturligviis mangler der endnu saare meget, og mange Navne ville altsaa endnu blive noget uforstaaelige; men den Oplysning, som hidtil er vunden, kan dog allerede komme til stor Nytte, især da det som oftest viser sig, at Navnets nuværende Form hos Almuen lader sig let forklare af den gamle Skrivemaade.

En Deel Fordunkling i Navnene er opkommen derved, at en vis Dialektform er optagen i Skrift uden noget Hensyn til hvad der ellers kunde gjælde for de øvrige Dele af Landet; saaledes f. Ex. i det kristianske "Fede" (Fete), det bergensiske "Hatle" (for Hasle), det guldalske "Lete" (for Leite) og det nordlandske "Moll"

(Molla, for Mol). Dette viser sig især i de Navne, som have et Slags Fleertalsform, f. Ex. i det Trondhjemske: Haugan, Aasan, Reitan, Brekkan, Trøan

En anden og større Anke imod den vedtagne Skrivemaade er den, at Navnene for en stor Deel ere tillæmpede efter den danske Form, uagtet den gamle Form endda var i Brug hos Landets Almue. Der haves endog Exempler paa, at norske Navne, som vare aldeles fremmede for det danske Sprog, ere blevne afpassede efter det danske Lydsystem; saaledes: Kleiv, Leine, Naust, omdannet til Klev, Lene, Nøst (Nøstdal, Nøstvig). Enkelte norske Former ere riktignok blevne staaende, saasom: Aakre, Eid, Haug, Reine, Molde; men ved Siden deraf har megen unødigt Fordanskning fundet Sted, f. Ex. Abildsø, Bredtvedt, Egeberg, Egerø, Gedebo, Kragerø, Strømme, Strømmen, Steen, Hvidsteen, Aahjem, Trondhjem, Midtskaug o. fl. Dette virker da ogsaa til, at Almuen efterhaanden vænner sig til den fremmede Form og anseer denne som rettere end den gamle.

Men dette kan da just ikke kaldes nogen Velgjerning for Folket. Om man endog laaner et andet Lands Sprog til Høitidsbrug, saa ere dog de hjemlige Stedsnavne ikke laante nogensteds fra; de tilhøre dog Folket fra den Tid, da man bedst forstod at hævde sin Arveskik baade i Sprog og Navne. I andre Lande see vi, at Navnene holdes i sin gamle Form og saaledes have en vis Egenhed for hvert Folkeslag, saa at man kun behøver at see nogle faa Navne for at skjønne hvad Land de tilhøre. At tillempe sine Navne efter Brugen i et andet Land, er noget som de andre Folk ikke befatte sig med; de ansee det ikke som nogen Grille at ville have noget for sig selv. Og ethvert Lands Folk maa da ogsaa have Ret til at beholde det Navnesystem, som deres Forfædre have havt, saa at dette ikke skulde være udsat for en vilkaarlig og voldsom Omstøbning af et lidet Parti, som engang er opfostret med fremmed Smag og med Ringeagt for Folkets Skikke.

<side nr=311>

De Tilfælde, hvor en tiltagende Skjødesløshed og Slaphed i Udtalen har gjort den gamle Form ukjendelig, ere ellers mange nok, om man ikke endnu skulde forsøge deres Tal ved Tillempling efter et Lydsystem, som Landets Sprog aldrig har havt. Det er ikke hyggeligt at læse, at f. Ex. Raudøy hedder nu Rødø, at Nautøy hedder nu Nødø, at Leikanger hedder nu Leganger o. s. v., uagtet Stedet hedder nu som før hos de Folk, som kjende Stedet bedst og vide bedst, hvad de ældre Folk have kaldet det. Men naar nu Almuen idelig seer disse Paastande fremsatte, er det rimeligt, at denne nye Form omsider faar større Medhold, saa at ogsaa Almuen maa troe, at denne Form er den retteste. Men det skulde da ogsaa være en Skyldighed for dem, som raade over Sagen, at lede Folket tilbage til den rette Opfatning af Tingene og ikke lade sig drive af en personlig Smag, som netop finder de ægte nationale Former stødende og modbydelige.

I Navne, som have været noget lange, men nu i Udtalen ere meget forkortede, f. Ex. Melhus, Onstad, Ullstad, Frilstad, Hilstad, Gulsv'g, Vindilsnes, vil det vel beroe paa et Skjøn, om den fuldkomnere Form skulde gjenopføres eller ikke. Men i de Tilfælde, hvor et tydeligt Navn er afstumpet ved Udeladelse af en enkelt nødvendig Lyd, burde der ikke være Tvivl om, at den fulde Form burde holdes fast. Dette gjælder fornemmelig om de Navne, som skulde have et "d" i Slutningen, som nu paa mange Steder bortfalder i Talen, f. Ex. Li, Hei, Sta, Sva, Svee, Gar, Gjære, I saadanne Fald burde der ikke vises nogen Eftergivelse for den slappede Udtale, da det her (som Prof. Munch pleiede at sige) netop gjælder om at vise Folk hvad der er det rette.

Dunkle Navne, som ikke forefindes i gamle Skrifter, maa vel helst skrives efter Udtalen; og det vilde da være nyttigt for senere Granskning, om Udtalen blev nogenlunde tydelig betegnet. Naar man f. Ex seer et Navn skrevet "Klok", bliver man i Tvivl, om det skal være Klokk eller Klook; ligesaa om "Flot" skal være Flot (Flade) eller Flott (Fjeldmyr) <fmark ind=[1]>, eller om Kjer er Kjer eller Kjerr. Da vi ikke (som Islænderne) bruge Accenter til at skille den lukte Lyd fra den aabne, vil det blive uklart, om f. Ex. Ris er Riis eller Ris (Riss, Res), om Hol er Hool eller Hol (Hul), om Rot er Root eller Rot (Rott, Raat) <fmark ind=[2]>. De nymodens Regler, at ingen Vokal skal fordobles o. s. v. vilde her kun blive til Uleilighed, hvis de tilfulde skulde gennemføres.

<fnote ind=[1]>. I margen: Grov. </fnote>. <fnote ind=[2]>. I margen: Rim, Dun. </fnote>.

TEIKNFORKLÅRING

I hovudteksta:

[] Ord eller bokstavar som er sette til av utgjevaren står mellom hakeparentesar (tverrhakar).

Kursiv Kursiverte endingar eller orddelar som er sette til av utgjevaren.
Dette er i visse høve gjort ved ord som i manuskriptet ikkje er skrivne fullt ut

S p e r r i n g Sperring merkjer ut ord eller setningar som i manuskriptet er understreka, eller som på annan måte kan vera merkte ut.

/ Dette teiknet merkjer ut linedelinga i utanpåskrifter på brev.

I "Opplysningar og merknader":

- ~ Dette teiknet skil ord - og tekstvariantar. Det ordet (eller den setninga) som i merknadene står *framfor* teiknet ~, er *alltid* ei attgjeving av den teksta som i utgåva er prenta som *hovudtekst*. I merknadene er det sett til ymse teikn (som det er gjort greie for nedanfor) som skal visa korleis manuskriptet ser ut (t. d. om noko er sett inn frå marg eller linemellomrom, utstroke, retta i manuskriptet eller retta av utgjevaren o. I). Det ordet (eller den setninga) som i merknadene står etter teiknet ~, er då ein variant eller ein parallell til den teksta som i utgåva er trykt som hovudtekst.
- Dette teiknet tyder at noko er utelate mellom det fyrste og det siste ordet (eller dei fyrste og dei siste orda) i ei setning som før er sitert fullstendig i hovudteksta.
- // Ord, setningar eller setningsdelar som i merknadene står mellom teiknet //, er i manuskriptet skrivne til i margen (eller i linemellomromet). Det vil seia at det er ei retting i hovudkladden som Aasen sjølv har gjort. Når slike tillegg eller tilskrifte i marg (eller i linemellomrom) ikkje høvde inn i brevsamanhengen utan at ein måtte endra bøygningsformer o. l., eller setja til utfyllande tillegg i hakeparentesar, er dei i staden sette inn i merknadene. I dei høve der slike tillegg ikkje er siterte i merknadene (av grunnar som det før er gjort greie for), er dei merkte ut ved teiknet: [var. i m. /minus/]. Ord eller setningar som er sette inn i hovudteksta og som er henta frå marg (eller frå linemellomrom), og som ikkje har ein tilsvarande parallell i den opphavlege tekstutforminga (hovudkladden), er i merknadene sette mellom teiknet //, men teiknet ~ fylgjer ikkje då etter (sidan det ikkje finst ei parallell tekst).
- < > Ord, setningar eller setningsdelar som står innanfor desse to vinklane er utstrokne i manuskriptet. Grensa for utstrykingane er ikkje alltid tydeleg av di Aasen ofte berre stryk ut det fyrste ordet ved ein skråstrek. Samanhengen i brevet har då avgjort kvar grensa for det utstrokne skulle gå, men innanfor dette utstrykingsteiknet har eg berre sett ord, setningar og *delar av setningar* som tydeleg er strokne ut ved strekar.
- < ~ Dette teiknet viser at ord eller bokstavar er retta i manuskriptet.
- [<] ~ Dette teiknet viser at ord eller bokstavar er retta av utgjevaren. Oftast er det ord og bokstavar som er skrivne feil ved aktløyse.

- Tankestrek er nytta som alinea-teikn, og det er sett inn mellom kvar merknad.

-] I sakmerknadene fylgjer dette teiknet etter det ordet (eller dei orda) som det er gjort greie for.

- [etc] Dette teiknet er nytta når den setninga (eller dei setningane) som det gjeld, ikkje tydeleg er avgrensa ved eit sluttord.

- [etc +] Dette teiknet viser at det i manuskriptet står eit etc. Det er nytta etter tillegg eller tilskrifter i margen som ikkje er skrivne fullt ut, men som skal ha eit framhald identisk med teksta i hovudkladden.

Nokre forkortingar:

- hkl hovudkladd.
- [hkl -] hovudkladd som ikkje er sitert.
- [i m.:] tidskrift i margen.
- [o. l.:] tidskrift over lina.
- [m. l.:] tidskrift mellom linene (eller i linemellomrommet).
- var. variant (av teikna).
- [var. i m. -] tekstvariant i marg (eller i linemellomrom) som ikkje er sitert.

<side nr=407>

HANDSKRIFTLISTE

(Tala visr til brevnummer.)

Det kongelige norske Videnskabers Selskab (=VS) Trondheim: Ms. fol. 544: 35, 37, 41, 53 (avskrift ved I. Aasen), 56, 57, 60, 68, 71, 75, 77, 82, 84, 91, 93, 94, 96, 98, 102, 105, 110, 112, 126, 127, 128, 129, 134, 165, 211, 251, 297, 447.

Innskrifter i bøker: 166, 169, 202, 392.

Eiksetsamlingane, Volda: 12, 13, 14, 15, 17, 20, 23, 24, 40, 43, 45, 46, 49, 52, 58, 61, 70, 78, 83, 85, 89, 92, 95, 97, 100, 104, 107, 109, 116, 125, 144, 148, 150, 154, 157, 159, 170, 171, 173, 179, 181, 183, 185, 186, 193, 444.

Av desse breva, bortsett frå 78 og 444, er det fotostatkopiar på UBO, brev-samling nr 174.

Göteborg's Statsbibliotek, Göteborg: I eit samleband med titel: "Finska runan":

155, 184. Innskrift i bok: 264.

Kungliga Bibliotek, Stockholm: Norske autografer: 388.

Norsk Folkemminnesamling (= NFS), Universitetsbiblioteket, Oslo: M. B. Landstads samlinger: 161, 162 (pk. 34). Ivar Aasens samlinger: 131 (pk. 7,5), 137 (pk. 7,24), 138 (pk. 7,25), 142 (pk. 7,23), 172 (pk. 5,6), 197 (pk. 7,27), 229 (pk. 13,18), 237 (pk. 9,34), 304 (pk. 6,3). Alle ms. i denne samlinga er kladdar eller kopiar. Innskrift i bok: 168.

Privat eige: Øystein Hovden, Vang: 406. Halvdan Koht, Oslo: 101, 120. Emily Mohr, Stortveit: 405. Olav Riste, Volda: 18. Jonas Skougaard, Oslo: 448, 451. Aasmund Svindal, Kolbotn: 419. Volda og Ørsta Sparebank, Volda: 440.

Riksarkivet (=RAO), Oslo: "Landstads Salmebok 1844-1877": 263. Privatarkiv nr 15, A. Fayers samlinger, pk. 38, XI, 3: 79, 80: og pk. 20, VI, 12: 81. Privatarkiv nr 59, C. R. Ungers samlinger, pk. 1, legg A 1: 133, 139, 140, 141. "Statsråd Ludvig Daae's papir", kasse 1: 38, 50, 132, 151, 158, 200, 203, 210, 214, 218, 257, 274, 280, 365. "Satstipendier 1850. KD, Kirkekontoret A. Journalbilag": 130.

Statsarkivet i Bergen: Lensmann Løvvigs samlinger, Brev 17: 316.

Statsarkivet i Oslo: Vedlegg til skiftet etter Ivar Aasen (gjort opp 13. sept. 1898): 445.

Stortingsarkivet, Oslo: Vedlegg til journalnr. 133/1877: 341. (I Stortingsarkivet ligg og originaldokumentet til 378, med m. a. I. Aasens underskrift).

Universitetsbiblioteket i Bergen (= UBB): Ms. samling nr 790 F: 309. Ms. Samling nr 822: 400, 408, 417. Ms. samling nr.1044: 432.

Universitetet i Bergen, Institutt for nordisk filologi: W. F. K. Christie's samlinger, nr 3: 237 (originalen til dette brevet kom fyrst til etter at brevet alt var prenta etter kladden).

Universitetsbiblioteket i Oslo (= UBO): Brevsamling nr. 18: 270. Brevsamling nr 67: 34, 36. Brevsamling nr. 105: 402. Brevsamling nr 174: 231, 258, 275, 344, 361, 423, og fotostatkopiar til 143, 312, 337, 429, 431 (fotostatkopiar av desse breva ligg òg i Aasenmuseet, Ørsta). Her ligg òg fotostatkopiar av brev frå Eiksetsamlingane. Brevsamling nr. 182: 108, 111, 149, 198, 221. Brevsamling nr 201: 376. Ms. samling

nr. 602,4to: 228. Ms. samling nr. 915,4to, pk. XI: 237 (originalms. til den delen av brevet som gjeld gåtemerknadene); pk. XII: 234. 349; pk. XV 2-3: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, (8), 9, 10, 11, 16, 19, 21, 22, 30, 38, 44, 48, 59, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 87, 99, 114, 115, 117, 117b, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 135, 145, 146, 147, 153, 160, 164, 175, 176, 178, 182, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 195, 196, 199, 201, 204, 205, 207, 208, 209, 212, 213, 215, 217, 219, 220, 222, 224, 225, 226, 230, 232, 233, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 249, 250, 252, 253, 256, 259, 261, 266, 267, 268, 271, 273, 276, 277, 278, 279, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 290, 291, 293, 294, 295, 298, 299, 300, 301, 302, 305, 306, 308, 310, 311, 313, 314, 317, 319, 320, 322, 323, 324, 326, 327, 328, 329, 332, 334, 335, 336, 338, 340, 342, 343, 347, 348, 350, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 362, 363, 364, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 374, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 389, 390, 391, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 404, 407, 409, 410, 411, 412, 413, 415, 416, 420, 424, 425, 426, 427, 430, 433, 435, 436, 437, 439, 441, 442, 443, 449, 450, 452. Av disse er nr. 1, 5, 9, 11, 19 og 317 originalar, dei andre er kladdar og utkast. I pk. XV 2-3 ligg vidare ms. til: 42, 47, 51, 54, 55, 69, 76, 85, 103, 106 og 113 (som er å finna i "Kopier og Uddrag af Breve angaaende mine Undersøgelser af Modersmaalets Dialekter 1841-1850" = Kopibok [I]); og til: 26, 27, 28, 29 (som er å finna i eit skrivehefte med titelen: "Originale Fragmenter og Blandinger for 1836"); og til: 31, 32 (som er å finna i eit skrivehefte med titelen "Tankar og Bemærkninger"). Ms. samling nr 1563, 4to: 422. Ms. samling nr 1557 fol. (fotostatkopiar etter originaldokument): 136, 152, 163, 174, 177, 180, 194, 206, 216, 227,, 236, 238, 247, 255, 260, 265, 269, 272, 281, 289, 296, 303, 307, 318, 325, 331, 333, 339, 340, 352, 366, 375, 393, 403, 414, 421, 428, 434, 438. Med unntak av 177 er det avskrifter av desse arbeidsmeldingane i I. Aasens Kopibok II, "Offentlige Breve og Beretningar, angaaende Undersøgelsen af Folkesproget, med mere dertil hørende, fra Slutningen af Aaret 1850 [til 1887]", som ligg i Ms. samling nr. 1520, 8vo.

Innskrifter i bøker 167, 262.

Universitetsbiblioteket i Uppsala: Nr. G 267 d: 321.

Faksimile etter originalbrev i prenta skrifter: 353, 446.

Avprent etter originaldokument eller originalbrev i prebta skrifter: 8, 25, 33, 86, 90 , 156, 223, 235, 254, 292, 315, 330, 345, 351, 373, 418.

Brev sende til Ivar Aasen. UBO, brevsamling nr. 174 inneheld alle brev som Ivar Aasen fekk, med unntak av nokre få brev som no ligg i Aasenmuseet i Ørsta og nokre som ser ut til å vera komme bort.

BORTKOMNE BREV

Liste over brev frå Ivar Aasen som er komne bort eller som no ikke er å finna.

(Datoen i parentes viser til brev som Aasen har fått, og der tidlegare brev frå Aasen er nemde. Talet viser til brevnummer i denne utgåva der Aasens brev er omtala i merknadene.)

1.	[1826]	Ola Ryste [1826]
2.	[1829?]	Berte Kanutte Aarflot [1829?]
3.	[1829?]	Karl Rasmusson Hovden [1829?]
4.	1830, 14. 3,	Sivert B. Aarflot (2. 4. 1830, sjå Br. nr. 12)
5.	[1832]	Sjur Larson Koppen (20. 8. 1832)
6.	1833, 5. 1.	Sivert R. Aarflot (12. 2. 1833, sjå Br. nr. 12)
7.	1833, 24. 4.	Sivert R. Aarflot (13. 5. 1833, sjå Br. nr. 12)
8.	1833, 21. 6.	Hans Conrad Thoresen (sjå Br. nr. 4)
9.	1833, 22. 9.	Rasmus Fagerhol (okt. 1833, sjå Br. nr. 12)
10.	1833, 22. 9.	Sivert R. Aarflot (11. 10 og 19. 10. 1833, sjå Br. nr. 13)
11.	1834, 14. 2.	Sivert R. Aarflot (9. 3. 1834, sjå Br. nr. 12)
12.	1835, 22. 10.	Sivert R. Aarflot (5. 11. 1835 (sjå Br. nr. 20)
13.	1835, 7. 12.	Sivert R. Aarflot (17. 12. 1835, sjå Br. nr. 24)
14.	1836, 27. 2.	Maurits R. Aarflot (21. 5. 1837, jfr elles Br. nr. 25)
15.	1837, 20. 7.	Maurits R. Aarflot (29. 7. 1837)
16.	1837, 3. 9.	Maurits R. Aarflot (11. 9. 1837)
17.	[1838]	Maurits R. Aarflot (29. 4. 1838)
18.	1838, 12. 5.	Maurits R. Aarflot (3. 6. 1838)
	1838, 28. 6.	Maurits R. Aarflot (11. 7. 1838)
19.	1839 [fyrst på året]	Maurits R. Aarflot (6. 4. 1839)
20.	1839, 14. 6.	Maurits R. Aarflot (17. 6. 1839)
21.	1839, 6. 7.	Maurits R. Aarflot (5. 11. 1839)
22.	1839, 18. 10.	Maurits R. Aarflot (5. 11. 1839)
23.	1839, 7. 11.	Maurits R. Aarflot (3. 6. og 15. 7. 1840) [Vedlagt ligg "et meget beskjedent Stykke om Intet".]
24.	[1840]	Rasmus Fagerhol (17. 5. 1840)
25.	1841, 13. 8.	Rasmus Fagerhol (15. 9. 1841)
26.	1841, 7. 9.	Maurits R. Aarflot (19. 12. 1841 og 19. 1. 1842, sjå Br. nr. 40)
27.	1841, 30. 12.	Maurits R. Aarflot (19. 1. og 9. 2. 1842, sjå Br. nr. 40)
28.	1842, 26. 7.	Maurits R. Aarflot (11. 8. 1842, sjå Br. nr. 40)
29.	1842, 8. 11.	Martinus Larsen (Lærdal, 14. 12. 1842)

30.	1843, [febr.]	Postopnaren i Lavik (sjå BD 1. s. 63)
31.	1843, 3. 6.	Nils Alstrup (sjå Br. nr. 49 og nr. 59)
32.	1843, 12. (el. 13) 6.	Nils Alstrup (sjå Br. nr. 59)
33.,	1844, 8. 5.	Henrik O. Johnsen (sjå Br. nr 65)
34.	1847, 11. 2.	Jon Neergaard (brevet sendt med Lars P. Ringdal)
35.	1848, 21. 3.	Conrad Nicolai Schwach (6. 4. 1848, sjå Br. nr. 105)
36.	1848, 24. 3.	Vitskapselskapet, kvittering (sjå Br.nr. 105)
37.	1852, 26. 4.	Hans Velle (sjå Br. nr. 157)
38.	1878, 28. 3.	"Anbefaling for H. Brekken"
39.	1884, 7. 10	"Svar paa en Seddel fra [Georg Kristian] Parmann"

ALFABETISK BREVLISTE til band 1 og 2

(Tala viser til brevnummer.)

<spalte nr=1>

Alstrup, Niels 59, 62, 324.

Andersens Enke, Jacob (Anton Heiberg)
356.

"Andvake", Bladstyret for 304.

Arbeidsmeldingar til Kyrkjedepartementet

152, 163, 174, 180, 194, 206, 216,
227, 236, 238, 248, 255, 260, 265, 269, 272,
281, 289, 296, 303, 307, 318, 325, 331, 333,
339, 346, 352, 366, 375, 393, 403, 414, 421,
428, 434, 438.

"Arkiv for Læsning af blandet Indhold,
eller Norsk Penning-Magazin", Redaksjonen
for 30.

Arnesen, Martin 261, 268.

Askevold, Mathias 398.

Bakke, David Olson 351.

Barstad, Johannes (Stipendtilråding)
360.

Belsheim, Johannes 301, 371, 378.

Bendixsen, Christian August 276.

Bibelen, Omsetjing av stykke frå 228,
230, 374, 396, 449, 450.

Björgum, Olav 220.

Blichfeldt, Frants Henrik 2.

Blichfeldt, Johan 190.

Boeck, Christian (sjå 215, Videnskabs-
Selskabet i Christiania).

Brockhaus, F. A. 256.

Brudvig, Christian 67.

Bugge, Frederik Moltke 36, 86, 93, 99.

Bull, Nils Rosing 340.

Büsing, Gustav Friedrich 443.

Bætzmann, Frederik 354.

Bø, Per 271.

Bøhn, Ingvar (sjå 294, Det norske Samlaget).

Christie, Werner Hosewinckel 237, 290.

Den burtkomne Sonen (sjå 228, Bibelen).
 Det kgl. norske Videnskabers Selskab
 (sjå Vitskapsselskapet).
 Det norske Samlaget 294, 382, 409.
 Det norske Studentersamfund 118.
 Dikt (sjå 25, Aarflot, Sivert R.; 90, Aarflot,
 Rasmus; 292, "Vaar Gud han er
 vaar faste Borg").
 Dyrland, Folmer 212.
 Daae, Ludvig J. 39, 44, 50, 63, 87, 142.
 Daae, Ludvig L. 132, 137, 151, 158, 200,
 203, 210, 214, 218, 257, 274, 280, 365.
 Eidsvollsmonumentet, Nemnda for 376.
 </spalte>

<spalte nr=2>

Fauchald, Peder J. 178.
 Faye, Andreas 79, 80, 81.
 "Fedraheimen", Bladstyret for 349.
 "Fedraheimen", Ekspedisjonen for 379.
 Feilberg og Landmark 135.
 Finans- og Tolldepartementet 201.
 "Finnlendske Visa", Omsetjing av 155.
 Folkestadrette, Ola Olson 9.
 Frich, Stefan 410.
 Frisch, Carl Friedrich 328.
 Fritzner, Johan 270.
 Føreord etla til "Stykker i Lands-
 maalet" 234.
 Føreord til "Prøver af Folkesproget" i
 P. A. Jensen: "Læsebog" 235.
 Føreord til "Noregs Saga" av E. M. T.
 Sommer 254.
 Føreord til "Segner fraa Bygdom" av
 J. P. Sand 315.
 Genesis (sjå 230, Bibelen).
 Glaeser, Ernest, og Co. 384.
 Graver, Ketil 425.
 Grieg, Georg 282, 283, 284, 285, 286, 299,
 300, 380.
 Grimsgaard, Kristian Lefèvre 402.
 Gude, Julius 400, 408, 415, 416, 417.
 Haldorsen, Christian 172.
 Halkjelsvik, Jakob Jonson 259.
 Hansen, Ole 348, 389.
 Helsing frå Det norske Samlaget til
 Island 330.
 Hildebrand, Rudolf 326.
 Hiorth, Lauritz Kristian 295.
 Hole, Ivar 347.
 Holm, Olaf 405.
 Hovden, Anders 406.
 Hundevadt, Benedicte (Stambokvers)
 182.
 Hægstad, Marius 370, 430.
 Høyem, Olav Jakobson 323.
 Jelsa, Lars Konrad 359.
 Jensen, Søren Julius 420.
 Jessen, Edwin 314.

Johnsen, Christian Johan 358, 411.
Johnsen, Henrik O. 65.
Kahrs, Christian August 334.
Katekisma, Omsetjing av 287 (sjå 373,
"Oplandenes Avis").
Keyser, Rudolf (Dedikasjon) 167.
"Kierlighed uden Strømper", Om 197.
</spalte>

<side nr=413>

<spalte nr=1>

Kjennerud, Hans Konrad 437.
Klingenberg, Johannes Benedictus 364.
Knudsen, Tobias Olaus Bertanus 273.
Kobberstad, Jakob 253, 277, 279.
Kofod, Bjarne 117, 117 b.
Krohn, Henrik 309.
Kyrkjedepartementet 136, 177, 377, 413,
418, 446, 447 (sjå og Arbeidsmeldingar).
Landmark, Marie 131, 244.
Landsleigebolken, Omsetjing og merknader
223.
Landstad, Magnus Brostrup 108, 111, 149,
156, 161, 162, 198, 221, 263.
Larsen, Anton Laurentius 298.
Leigh, Søren 48.
Leikongbakken, Pål Pålson 143.
Lidforss, Volter Edvard 319.
Lindeqvist, Johan 207, 208.
Litleré, Mons 432.
Lund, Student 441.
Løvvig, Christoffer 316.
Malling, Peter Tidemand 327, 451.
Mauland, Torkell 433.
Melset, Ingeborg 302, 306.
Melset, Ivar Ivarson 175, 204, 381, 387.
Menne, Hansine 195 (Stambokvers), 196.
Merknader til bøker (sjå 81, Faye Andreas;
221, Landstad, M. B.; 226, 241,
243, 246, Sommer, Eirik; 283, 286, 300,
Grieg, Georg; 371, Belsheim, Johannes;
410, Frich, Stefan; 417, Gude,
Julius. Sjå òg 229, Petersen, Siegwart;
237, Christie, W. H.; 294, Det norske
Samlaget).
Moe, Jørgen (Dedikasjon) 168.
Monrad, Johan Fredrik 372.
Munch, Peter Andreas (Dedikasjon) 166.
Möbius, Theodor 320.
Møller, Løytnant 324.
Møller, Hilmar Krohg 250.
Neumann, Jacob 33, 34, 42.
Nielsen, Sigvard Martin 435, 436.
"Norrøningar" til "Evangeliet etter
Lukas" 395 .
Nupen, Per Steinarson 357, 368, 399.
Nygaard, Marius 231, 258, 275.
Odland, Gabriel 164.

Olsen, Knud, 313.
 "Oplandenes Avis", Bladstyret for 373.
 "Originale Fragmenter og Blandinger
 for 1836", Frå 26, 27, 28, 29.
 Ose, Bård 191.
 Paulson, Olav 291 (sjå 292, "Vaar Gud
 han er vaar faste Borg").
 Petersen, Siegwart 329.
 Pettersen, Hjalmar 452.
 Plahte, Thomas Henrik 397.
 Postkontoret i Stavanger 72, 74
 Postopnaren i Roaldstveit 66.
 Postopnaren i Skånevik 73.
 Randers, Kristofer 442.
 Reitan, Anders 209, 219, 267:
 </spalte>

<spalte nr=2>
 "Religions-Lærdomme" 3.
 Rolfsen, Nordahl 424.
 Ross, Hans (sjå 341, Stortinget).
 Ryste, Ola 153.
 Rødsæt, Jørgen 189.
 Røo, Sander 345.
 Sand, Johan Peter 305 (sjå 315, Føreord).
 Sauerwein, Georg Julius Justus 427.
 Schjølberg, Hans Anton 213.
 Schjølberg, Hans Lund 391.
 Schlanbusch, Theodor von 64.
 Schwach, Conrad Nicolai 51, 54, 55.
 Semeleng, Olav Håkonson 353.
 Sjølvbiografi (sjå 33, Neumann).
 Sjølvbiografiske oppteikningar 8.
 Skard, Matias 329, 344, 423.
 Skattebøl, Olaf 386.
 Skjelderup, Marta 188.
 Skuletilfanget, Om 10.
 Skøien, Ole 338.
 Sommer, Eirik 225, 226, 240, 241, 242, 243,
 245, 246, 249 (sjå 254, Føreord).
 Sommer, Ole (Stambokvers) 199.
 Spørgsmaale, Nogle af Hr. Provst H. C.
 Thoresens 4.
 Steinnes, Sivert 336, 429, 431.
 Stenersen, Stener Johannes 310.
 Storm, Johan 407.
 Stortinget 341, 378, 422.
 Støylen, Bernt (Stipendtilråding) 361.
 Svensgaard, Thorstein 350, 404.
 Svinndal, Ola 419.
 Sysken og foreldre, Om 5.
 Säve, Carl 264 (Dedikasjon), 321.
 Tankar om oppsedinga 6.
 "Tanker og Bemærkninger" 31, 32.
 Thesen, Elias 232, 239.
 Thomle, Bernhard Nicolai 369.
 Thoresen, Hans Conrad 22, 146, 147
 (Dedikasjon) (sjå 4, Spørgsmaale).
 Tollefsen, Thorvald 367.

Trønnes, Nils Halvorson 138.
 Udvig, Jørgen Martinus (Påskrift) 119.
 Universitetsbiblioteket i Oslo 401.
 Unger, Carl Richard 133, 139, 140, 141,
 262 (Dedikasjon).
 Utan tilskrift 7, 21, 362, 363, 388, 448.
 Vartdal, Hans 394.
 Vederhus, Isak 412
 Vehn, Jørgen 390.
 Velle, Karolus (Påskrift) 311.
 Videnskabs-Selskabet i Christiania 215.
 Vidsteen, Christian Bang 426 (sjå 422,
 Stortinget).
 Vindsnes, Ola 322.
 Vitskapsselskapet 35, 37, 41, 47, 53, 56,
 57, 60, 68, 69, 71, 75, 76, 77, 82, 84, 85,
 91, 94, 96, 98, 102, 103, 105, 106, 110,
 112, 113, 121, 122, 123, 126, 127, 128, 129,
 130, 134, 165, 169 (Dedikasjon), 202
 (Dedikasjon), 211, 251, 292 (Dedikasjon),
 297, 308, 392.

</spalte>

<side nr=414>

<spalte nr=1>

Volda og Ørsta Sparebank, Styret i 440.
 Vullum, Olaus 101, 120.
 Væringsaasen, Helge 342.
 "Vaar Gud han er vaar faste Borg",
 Omsetjing av 292.
 Vaarum, Olav Kristenson. 385.
 Weinhold, Karl 293.
 Welle, Anders 11, 38, 192.
 Wergelandskomiteen 383.
 Wessel, J. H. (sjå 197, "Kierlighed uden
 Strømper").
 Whistling, Karl Wilhelm 343.
 Zetterquist, Carl Gustaf 185 (sjå 155,
 "Finnlendske Visa").

</spalte>

<spalte nr=2>

Aabel, Andreas 278.
 Aarflot, Maurits R. 40, 43, 45, 46, 49, 52,
 58, 61, 70, 78, 83, 88, 89, 92, 95, 97, 100,
 104, 107, 109, 116, 125, 144, 148, 150, 154,
 157, 159, 170, 171, 173, 179, 181, 183, 185,
 186, 193, 205, 222, 439, 444.
 Aarflot, Rasmus (minnedikt) 90.
 Aarflot, Sivert R. 12, 13, 14, 15, 16, 17,
 18, 19, 20, 23, 24, 25 (minnedikt).
 Aasen, Ivar Jonson 252, 317.
 Aasen, Jon Ivarson 1, 114, 115 (fullmakt),
 145, 160, 176, 187, 217, 233, 266, 288, 312,
 332.
 Aasen, Rasmus Jonson 337, 355.

<side nr=415>

NAMN OG SAKREGISTER

til band 1 og 2

(Tala viser til side.)

<spalte nr=1>

Abelsted, J. C. 457

Abrahamson, W. H. F. 448,
469

"Adskillelsen" 410 f

"Afskedssange" 425

Aftenbladet 300, 344, 461,
491, (2) 157, 318

"Aften-Underholdninger",
sjå musikk

Aga, L. J. 115 f, 433

Akersgt. 6 og 8, Kr.a 318 f,
328

Akershus, - stift 67, 85 f,
99, 121, 430

Alme, E., sjå Johannessen, E.

almuge, landsfolk 87, 93,
119, 124, 153, 198, 273, (2) 15,
23 f, 42

Alstadhaug 128, 437, 460

Alstrup N. 69, 71, 75, 83, 89,
424, 427 f, (2) 134, 335, 408.

Anchersen, S. 22, 407

Andenes (2) 12

Andersen, A. M. (2) 365

Andersen, O. A. 298, 478 f, (2) 314

Andersens Enke, J. (2) 173

Anderssen, J. 158, 196, 445,
(2) 53

Andreasen, H. 438

Andresen, K. G. (2) 148, 338

Andvake, blad (2) 105, 326,
329, 333

Andøya 495

Ane-Berte 217, 461

Angell, H. A. 418, 428 f, 431

"Anmærkninger" om folkeviser
446 f

arbeid, påemna 102, 193 f,
495 f, (2) 244 f, 264

arbeidsmeldingar, sjå Innhaldslista

arbeidsvilkår, stidpend 46-50,
69-72, 74 f, 78-81, 83,
86 f, 90, 92, 96 f, 108, 112,
150, 175, 185, 194, 196, 200 f,
204, 210 f, 215, 219, 281,
416 ff, 426, 429, 452 f, 456 f,
463, 470 f, 487, (2) 13, 19,
140, 146, 151, 192, 195, 257,
350, 365

</spalte>

<spalte nr=2>

Arbo, A. 260, 470, 491 f, 499

Arendal 109, 213
 Arentz, H. 245, 417
 Arkiv for Læsning 31, 40,
 407, 414 f
 Arlberg, F. (2) 268
 Arndt, J., sjå Voldens rel.
 Traktatselskab
 Arnesen, M. (2) 30, 42, 315,
 318, 333
 Arnstädt, F. E. 124, 435
 Arntzen, K. 417 f, 428 f, 431,
 445
 Arvesen, O. (2) 350
 Asbjørnsen, P. Chr. 222, 285,
 299, 415, 462, 466, 471, 476,
 479, 501, (2) 137, 173, 260 f,
 264, 333, 367
 Askevold, M. (2) 208, 355
 Askim 254
 "Atterførsle", sjå "Bidrag"
 Audnedal (Undal) 101
 Auerbach, B. (2) 351
 Augundson, T., sjå Myllarguten
 Aurskog (Urskog) 257
 Aursnes, P. A. (2) 216, 357
 Aurstad, B. 19, 229, 240, 404,
 449, 455, 462, 464
 Aurstad, M. 449
 Austefjorden 455
 Austin, B.W. (2) 270
 Austlandet (Østbygderne,
 -landet) 109, 112, (2) 97
 Austlid, A. (2) 184, 330, 348 f
 "Av Adam Bede" (2) 313
 Avaldsnes (Agvaldsnæs)
 (2) 207, 354
 aviser, blad o. l., ålm. 24, 26,
 152, 157, 187, 216, 237, 321 f,
 443, 461 (sjå og einskilde
 avisnamn)

Bach, J. O. (2) 348 f
 Baggesen, J. 23, 26, 477,
 (2) 370, 376
 Bakke bru 101, 430
 Bakke, D. O. (2) 167, 343
 Bakketun, S. M. 428
 Balslöv, R. 439, 449
 </spalte>

<spalte nr=3>
 barneoppseding 17 f
 barnerim 107, 431
 Barstad, Ørsta 21, 406
 Barstad, G. (2) 363
 Barstad, H. 410
 Barstad, H. J. 76, 425
 Barstad, J. A. (2) 176, 345
 Barstad, K. P. 408

Barstad, L. (2) 363
Barstad, L. P. 158, 167 f, 179,
452, 474, (2) 53
Barstad, N. 425, 445
Beian 126
Behrens, J. 496
Belsheim, J. 458, 449, (2) 31,
99, 184 f, 192, 247, 253, 315,
328, 330, 344, 349, 351, 353,
356, 364 ff
Bendixen, C. A. (2) 58, 320 f
"Benkjevigsla" 263, 471
Bentsen, madam (2) 216
Benum, L. O. (2) 361
Berg, J.C. 452 f, 456, 459
Berg, J. P. 74, 237, 239, 247,
411, 424 f, 465, (2) 346
Berg, N. 29, 411, 425, (2) 319
Berg, O. 415
Berg, O. A. 124, 435, 439
Berg, S. C. 166, 447
Berge, R. (2) 324
Bergen 49, 55, 67-85, 89 f,
93 f, 213, 216, 237-40, 245
247, 276, 279, 300, 420 f, 424,
460, (2) 114, 361
Bergen, skip 278, 474
Bergenhush, sjå Bergens stift
Bergensferda 1841 43 ff,
415 f, 420, (2) 175, 346
Bergens Kalfskinn (2) 221
Bergensmålmenn 466, 492 ff,
(2) 262, 266 f, 351
Bergens Stift, Bergenhus 31,
45 ff, 52, 54 ff, 60, 66, 73 f,
80, 85, 88, 90, 92, 95, 109,
111 f, 115, 23, 131, 137, 173,
205, 214, 225, 231, 234, 239,
312, 424, 427, 430, (2) 245
Bergens stift, Bergenhus, 31,
420
Bergslien, K. (2) 321

<side nr= 416>

<spalte nr=1>

Berlin, N. J. 299, 479
Berner, C. (2) 320
Berner, H. E. (2) 55, 67, 109,
114, 142, 157, 163, 267,
320, 326, 337, 350
Berner, O. C. 68, 423
Berntsen, A. (2) 321
Bien, blad 25, 27, 409, 462,

(2) 382

Bibelen, omsetjing av - bibelmål

m. m. 330 ff. 355 ff,
359 ff, 431, 493 f, (2) 72 ff,
74 ff, 94 ff, 96 ff, 133, 184,
189, 192 ff, 203 ff, 206 f,
213, 221, 232, 241, 245, 247 f,
252 ff, 258, 272 f, 327 f, 335,
341, 350 f, 354, 358 f, 361 f,
366 (sjå óg katekisma)

Bibel, I. Aa.s 16, 20 f, 36,
404 f, 454

"Bidrag til vort Folkesprogs

Historie" (2) 25, 202, 212,
219 f, 222, 233, 235, 239 ff,
246 f, 251, 253, 314, 361, 363

bilete, teikningar av I. Aa.

422 (2) 101 f, 109 f, 124,
208 f, 237, 268 f, 329 f, 332,
355, 360, 403

Birch-Reichenwald, C. 166,
447

Birkeland, P. D. B. 31, 413

Bjelland 353

Bjerke, H. (2) 78

Bjerkedal, J. P. 25, 408 f

Bjerregaard, H. A. 28, 410
(2) 160, 341

Björdal, J. (2) 216, 357

Björgum, O. 232, 490, (2) 335

Björgvin, skip 238

Bjorkedalen 474

Bjorkvatsdalen 127, 437

Bjørndal, S. E. (2) 264, 367

Bjørnhusdalen 127

Bjørnson, B. 300, 318, 322,
329, 372, 471 f, 479, 486-89,
492, 494, 499 (2) 124, 179,
267, 320, 345, 352, 364, 390,
395, 404

Bjørnson, S. (2) 324
Bjørnstad, T. N. (2) 324
"Blanches Tale" 498
"Blandt Lykkens Yndlinger" 414
Blichfeldt, F. H. 11 f, 31,
403 f, 406 ff, 413
Blichfeldt J. M. 283, 474 f, (2) 317
Blix, E. (2) 62, 100, 114, 142,
221, 253, 269, 324 f, 350,
358 f, 365
Blom, H. Ø. 255, 469
Blom G. P. 31, 414
</spalte>

<spalte nr=2>

Blytt, N. M. 158, 444 ff
(2) 175, 346
Bodø 211, (2) 145
Boeck, A. 409, 434
Boeck, Chr. 152, 323, 434, 487
(2) 404 (sjå og Videnskabs-
Selskabet)
"Bogforraad" 44, 214, (2) 146,
366
"Bogmaal" i brev m. m.
(2) 22, 99, 172, 184, 394 ff
(sjå òg skriftspråket)
Bohn, H. J. 302, 480
Bókmentafélag (isl.) 320
Bolt, Aslak, sjå jordbøker
"Bonde-Viser" sjå "Fem Viser"
Bonnevie, N. (2) 337
Borg, Torkild 422
Borge (2) 352
Borgfirðingur, J. 320, 487
Borgund, Snm. 144
Borrings, L. S. ordbok
(2) 143, 202, 337
botanikk, sjå Herbarium
Botanisk hage, Kr.a 165, 446 f

Botten Hansen, P. 274 f, 300,
314, 322, 468, 473 f, 484,
488, 496, (2) 313, 315 (sjå òg
Illustreret Nyhedsblad)

Bournonville, A. A. 433

Bratsberg 111

Breder, A. J. sjå Viser, ymse

Breidsvoll, E. (2) 403

Breim 51

Breimsvatnet 52

Brekke, Ørsta 406

Brekke, A. 404

Brekke, C. (2) 382

Brekke, H. (2) 78, 324

Brekken, H. (2) 408

Brenne, N. (2) 361

Bretteville, C. Z. 166, 447

brevskriving, lei av - m. m.

22, 27 ff. 32 f, 54, 56, 65,
70 ff, 83, 89 ff, 100, 102, 108,
110, 114, 117, 122 f, 130,
132, 138, 143, 145 f, 148, 150,
157, 175 f, 177, 181, 203,
221, 238, 252, 255, 291, 297,
311 ff, 317, 319, 327 ff, 259 f,
383, 385, 392, 398, 405 f, 410,
(2) 10, 12, 19 f, 32 f, 38, 116,
130 f, 134, 138, 149 f, 152,
162, 167, 172 f, 179, 214 ff,
225, 242 f, 245 f, 250, 256 f,

brevporto, portofridom 32 f,

88, 227, 238, 413 f, 449

"Brev um Kulturen" 496

Broch. J. J. 166, 447

Broch, T. C. 417 f, 420

</spalte>

<spalte nr=3>

Brochmand, J. (2) 370

Brockhaus, F. A. (2) 19, 139,

313 f, 337, 380
Brudevoll, Ørsta 406
Brudevoll, K. T. 23, 408, (2) 404
Brudvig, C. 75, 83, 90 f, 425
Brulandsfossen 53
Brun, D 432
Brun, J. F. 300, 480
Brun, J. N. 31, 413
Brun, L., sjå Aasen, L.
Brun, S. 218, 461
Brun, S. B. 306, 481
Brune, N. Z. *. 213, 239, 460
Brungot, Ørsta 406
Bruun, C. (2) 319
bryllaup, om 26
Brynjúlfsson, G. 302, 478,
481, 489 (2) 161, 341
Brøder, Chr. G. 22, 25, 407
Brømel, A. T. 70, 424
Budstikken 31, 232, 235, 344,
414, 465, (2) 165, 173, 181,
191, 202, 223, 241
Bugge, F. M. 46-49, 55, 66,
112, 123, 125, 148, 184,
416 ff, 420, 428 f, 431 f,
435 f, 438 ff, 444 f,
451 ff, (2) 24, 315, 381
Bugge, S. B. 22, 25, 407, 409
Bugge, S. E. 235, 299, 314 465,
479, 484, (2) 60, 200,
269, 271, 321
Buksnes (Busnæs) 129
Bull, N. R. (2) 156, 340
Bull, O. B. 76, 178, 328, 425,
449, 488
Bunyan, J. (2) 68 ff, 72 ff
Buskerud 111, 432, (2) 258,
322 f
byen, leviekostnad 131, 140 f,
143 ff, 150, 253 ff, 259, 407,

byen, opphald i 101, 115, 124,
 132, 138, 142-47, 152, 165 f,
 176 f, 179, 184, 187, 214 f,
 218, 223, 229, 239, 253, 269,
 413, (2) 317, 347, 365

Bykle (2) 45

bymål (Byernes Sprog) o. 1.
 86, 99, 111, 134, 363, (2) 121,

Byneset 319, 486, (2) 334 f,

"Byreisa" 458, (2) 292 f

Büsing, G. F. (2) 256, 364 f

"Bærende sin Fløite" 414

Bætzmann, F. (2) 171, 343 f

Bø, P. (2) 48, 318 f

Bøgh, E. 178, 449

Bøhn, P. I. (2) 87, 326, 360

bøne- og salmebøker 20, 36
 (sjå óg Bibel)

</spalte>

<side nr=417>

<spalte nr=1>

Canrobert, F. C. 300, 479

Cappelen, J. W. 190, 422, 443,
 453, (2) 14, 366

Cappelen, S. J. 33, 414

Carstens, C. (2) 313

Cervantes, M., sjå ."Den
 raadvice Riddaren"

Chambers (2) 92

"Charivari" 314, 484

Chateauneuf, A. 488

Christensen, H. O. 166, 447

Christian III (2) 23

Christian IV (2) 23, 314

Christiania-Posten 157, 201 f,
 253, 314, 445

Chnstie, W. F. K. 84, 416,

426 f, 497, (2) 81, 324
Christie, W. H. 378, 497, (2) 81,
324, 381
Clausen, N. 69, 84, 424, 427
Clausen, P. A. (2) 259 ff, 367, 383
Cleasby, R. 454, 487
Colberg, J. 410
Constitutionen, skip 213, 454,
460
Cordsen, P. (2) 382
Corsaren, blad 314, 484
Cortes, T. 430
Cronborg, J. 300, 480

Dag, blad (2) 244, 361
Dagbladet (2) 114, 157, 239
daglegliv (heimlaus, hushald
m. m.) 60 f, 87, 115 f, 131,
137, 165, 176, 186 f, 214,
218, 223, 304, 318, 327, 374,
398, 433, (2) 11, 78, 100, 110,
117 f, 131, 144 ff, 151, 182
Dahl, E. 449
Dahl, J. 443
Dahl, N. G. A. 64, 68 f, 73,
422 f, 425, 427
Dahm, N. 178, 449
Dalane (og Lista) 97, 100 f,
430
Dale, Sunnfjord 238
dansk 98, 142, 320, 321, 331,
353, 364 f, 367, 375, 384, 387,
396, (2) 28, 42
"Dansk-norsk Ordbog" 183 f,
193, 289, 307, 325, 332, 385,
401, (2) 18, 113, 126 f, 132,
135 ff, 147, 154, 156, 165 f,
169, 178, 161, 190 f, 201 f,
203, 212, 214, 221 ff, 234,
240 f, 247, 251, 335, 358 f,

Darre, H. J. 439, 456, 467
Dass, P. (2) 24, 124, 202, 312,
354, 370
Dawson, G. 458
</spalte>

<spalte nr=2>
"De fire Aarstider" 23 ff, 28,
408-11, (2) 382
"De gode Ting" 426
"Dei gamle Fjelli (2) 171,
343, 386 ff
Deinboll, A. T. (2) 344
Deinboll, P. V. 416, (2) 175, 344
Den Constitutionelle 415,
436, 443
"Den 35. Fødselsdag" 444,
447
"Den Lade" 415
Den lille Maanedsavis 434
"Den norske Eenhed" (2) 288
Den norske Folkeskole 299,
302, 481, (2) 318
Den norske Rigstidende
157, 199, 443
Den norske Tilskuer 215,
247, 250, 461, 467 f,
(2) 25
Den philologiske Forening
187, 452
"Den raadvise Riddaren"
(2) 127 ff, 332 f, 335
"Den store Bannlysingi" 498
"Den søndmørske Dialekt",
"Forerindring" 45 f,
415 f, (2) 195, 346
"Den talande Harpa" 433
Det -kgf. norske Videnskabers
Selskab 47, 50 ff,
54 f, 64-74, 76, 78-87,

89-93, 98 ff, 100, 108,
110 ff, 115, 121 ff,
125 ff, 130, 132 f, 136,
139-41, 143 ff, 147-
50, 154 f, 168, 175, 182
-85, 188 f, 192 f, 196,
198 f, 200, 244, 248 f,
301, 306, 315, 420, 423,
425-32, 435-39, 443 ff,
448 f, 452 f, 456, 467,
485, (2) 11, 19, 27, 36,
91, 113, 126, 140, 195,
201, 213, 223, 326, 330,
346, 366, 381, 384, 392,
409 (sjå òg arbeidsvilkår
og Trondheim)

Det direksjonsmedlemer

141, 417 f, 439, (2) 326

Det musicalske Selskab,

Tr.h. 435

"Det norske Folkesprogs

Grammatik", sjå

"Norsk Grammatik"

Det norske Nationalblad

31, 414

Det norske Samlag(et)

(2) 73, 87, 107, 109, 142,

157, 159, 163, 192, 194,

</spalte>

<spalte nr=3>

213, 219, 234, 245, 320,

326, 340 f, 349 ff, 358,

367, 381, 383

Det norske Studentersamfund

144, 157, 181,

440 f, 450, (2) 55, 271,

320, 352

Det norske Theater, Kr.a

268, 300, 315, 462, 471 ff,

476, 480 (2) 345
Det philmarmoniske Selskab,
Kr.a 449
Det statistiske Kontor
(2) 155, 340
Digernes, I. (2) 365
Digernes, O. S. 45, 416, (2) 404
dikting, forfattarskap 25,
27 f, 31 f, 35, 39 f, 73 f, 82,
118 ff, 148, 153 f, 196 ff,
292 ff, 333 ff, 406 ff, 410 f,
414, 424 ff, 437, 444, 455,
(2) 10, 39, 42, 171, 195 f,
208 f, 288 f, 317, 359 ff
"Dikt og Sanning". 285, 476
Dingen, Dingenes, Dingsøyra
(2) 60, 321
diplom, gl. 51
Diplomatarium Norvegicum
222, 235, 424, 462, (2) 31, 43,
47-50, 87 f, 144, 153, 155,
170, 176, 190, 208, 222, 232,
248 f, 250 f, 319, 343
Djurklou, N. G. 320, 486
Dollsteinshola (2) 255 f, 364
Dolstad, Vefsn 129
Doornkat Koolmann, J. ten,
plattysk (2) 395 f, 342
Dovre, -fjell 105, 117, 123,
(2) 239, 361
"Dovrefjell" 495
Drabløs (2) 339
Drabløs, G. J. 408
Drabløs, J. A. 23, 407 f
Dragsund 30
Drammen (2) 177
Drammens Tidende 250, 300,
314, (2) 211
"Draumkvædet" 244
Drevjebukta 128

"Drottkvæde-Maal" (2) 161

Drøbak 214, (2) 53

Dunker, B. (2) 55, 320

"Dverge" (2) 344

"Dvergens Spaadom" 444

Dybwad, C. A. 148, 190, 202,
264, 443, 445, 457

Dybwad, J. 443

Dyngjasand (2) 60

Dyrlund, F. 317, 320, 485

Dysjaland (2) 61, 321

Dzwonkowski, A. 471, (2) 260

</spalte>

<side nr=418>

<spalte nr=1>

Dølen, blad 314, 357, 470,
485, 491, 496, 498 f, (2) 25,
55, 99 f, 158, 211, 245, 316,
319 f, 326, 362

Døvle, O. 318, 485

Daa, L. K. 54, 70, 157, 215,
250, 255, 322, 355, 419 f,
424, 436, 458, 493, (2) 84 f,
320

Daae, fru 299

Daae, C. 70, 72, 424

Daae, H. B. (2) 63, 320 f

Daae, H. B. W. (2) 382

Daae, H. J. 30, 144, 158, 186,
211, 222, 229, 411, 452, 460

Daae, J. C. 411

Daae, J. J. (2) 245 f

Daae, L. J. 29-32, 45, 50, 59,
71, 90, 114, 137, 145, 210,
404, 411, 413, 419, 424, 454,
(2) 19, 319, 345 f

Daae, L. L., prof. 322, 487

Daae, L. L., statsråd 30, 144,

158, 186, 195, 201, 211, 222,
234, 239, 297, 302, 312, 319,
327, 411 ff, 452, 454, 457,
460, 462, 466, 478 f, 484-88,
(2) 19, 40, 54, 63, 78, 101,
131, 149, 178, 313 f, 316,
320 f, 327, 345 ff, 364, 372,
381, 384, 390

Daae, M. G, sjå Zwiilmeyer, M G.

Daae, N, sjå Berg, N.

Daae, S. 30, 211, 236, 411,
460 465. (2) 319

Eckersberg, J. F. (2) 59, 61 f,
65, 321

Edda 321

Egersund 96, 101, 430, (2) 223

Egilsson, S. 329, 333, 488 f,
(2) 134, 334

Eggum, M. 56 f, 421

Eidsberg 254, 257, 469

Eidsvoll 461

Eidsvollsmonumentet, Kr.a
(2) 192, 350

"Ei Fantepretta". (2) 313

Eiker (Eger) 109

Eikin, Aseral 353

Eikset (Egsæt), Volda 30, 81,
89, 195, 197, 199, 204,
211, 215, 217, 220, 227,
406 f, 419, 426, 430,
437, 474, (2) 362

Eikset (prenteverk, boksam-
ling) 28, 31, 36, 44, 89,
117, 152 f, 167 f, 225,
405, 408, 410, 415, 420,
422 f, 426 f, 434, 437,

</spalte>

<spalte nr=2>

440, 443, 447, (2) 317,
370, 385
Eikset, G. J. (2) 337 f
Eikset, J. O. (2) 338, 365
"Einar Einstøding" (dvs.
I. Aa.) 301
"Eit Innstig" (2) 82, 324
"Eit Kjempestig i Kunn-
skap" 496
Eivindvik (Evindvig) 63-75,
77, 419, 422
ekteskap, sjå giftartankar
Eliot G., sjå "Av Adam
Bede"
Ellis, A. J. 459
Elverum 355, 377
"En aldrende Mands Til-
bageblik" 409
"En Elskovsvisen i Vosse-
maal" 147 f, 441 f, (2) 404
"En erfaren Mands Formaninger"
410
"En Levnetsbeskrivelse"
444, 447
"En liden Læsebog i Gammel
Norsk" 194, 229, 266,
472, 491, (2) 262
"En ny Vise om Skanaven"
444, 451
"En sørgelig Vise" 428
"En Trøstesang", sjå "Ny
Vise"
"En Vise om Giftermaal" 442
"Endnu lidt om Udgivelsen"
osv. (2) 301 f, 332, 355, 399
Eng, O (2) 341
engelsk, England 207, 211,
355, (2) 46, 327
Engeset 406 f
Engeset, B. R., sjå Hovden,

B. R.

"Erindringer af mine Reiser"

137, 437 f, 439, (2) 380

Erik av Pommern (2) 23

"Ervingen" 263, 268 f, 278,

471-474, 478, 495, (2) 13 f,

135, 245, 261 f, 265, 267, 313,

317, 335, 347, 360, 362

Espenakken, O. H. 460

Espenakken, R. O. 213, 460

Essendrop, C. P. P 124,

434 f, 441

Essendrup, J. 198, 207, 455

"Et stort Navn" 444

"Ettersleng til 17de Mai"

(2) 317

"Exempel-Samling" m. m.

198, 204, 456, 458

Fagerhol, J. K. (2) 256 f, 270,

364 ff. 377

</spalte>

<spalte nr=3>

Fagerhol, J. K. J. 449, (2) 338

Fagerhol, K. J. D. (2) 152, 337 f,

365

Fagerhol, R. O. 83, 89, 94, 102,

117, 153, 407, 409, 428 f,

440, (2) 382, 408

Fagerskinna 351, 388, 391,

(2) 34

Falsen, C. V. 166, 447

Falsen, E. 31, 413 f

"Farmanna-Logen" 205

Fauchald, P. J. 166, 261 f,

445, 447, 471, 489

Fauske (-hagen), I. N. I.

(2) 352 f

Fauske, O K. (2) 353

Faye, A. 102 ff, 109, 115, 129,
430 f

Fedraheimen (2) 157, 163,
166, 172, 184, 192, 340 f,
357

Feilberg & Landmark, for-
lag 149, 151, 156, 190, 192,
200, 222, 443, 451, 453, 465,
467, 478, 485

"Femtiaarsfesten" (2) 299 f,
317

"Fem Viser" 56, 62 ff, 65,
68 f, 198, 421 ff, 426, (2) 334,
376 (sjå óg "Grønlands-
Reisa")

ferdaliv, ferder, trøytt av -
56, 73, 75, 84 f, 87, 89, 92 f,
97 f, 100, 109, 114-117,
122 f, 126, 131, 133 ff, 137,
139, 143, 146, 176, 185,
195 ff, 208, 213, 217, 224 f,
234, 237 f, 247, 249, 259
280, 374, 430, 432, 437, 439,
(2) 18, 29, 68, 131, 140

Ferder (Færder) 213

Fetveit, O. (2) 324

Fick, A. (2) 148, 338

Finans- og tolldept. 301

Fine, B. C. (2) 259, 366

Finnland 130

"Finnlendske Visa" 230 f,
273 f, 464, 473

Finnmark (2) 314

Finnøy (Findøen) 96

Fiplingdalane 127

"Fiskarvise" 422 (sjå óg
"Fem Viser")

Fitjar (2) 331

Fjaler (2) 343

fjell-folk, -mål 110 f, 114 f,

Fjotland 353

Fjærtøft, O. J. (2) 330, 341,
347, 365, 395

Flateyrbók 321 f, 328, 351,
388, 391, 488, (2) 255

</spalte>

<side nr=419>

<spalte nr=1>

Fleiseher J. S. 88, 427

Flekkefjord 101, 213, 279,
430

Flo, R. (2) 349

Flugum (Flugheim), O. L. 56,
59, 421

Flyveposten, Kbh. 237, 465

folkeminne, segner, viser,
saml. av - 58 f, 64, 89,
102-07, 126-33, 165, 174,
184, 187, 194, 198, 201, 204,
222, 421, 428, 431, 435, 437,
458, (2) 66, 73, 81, 107 ff,
122 f, 245, 362, 364 (sjå óg
gåter)

Folkeopplysningsselskapet,
sjå Selskabet for Folkeop-
plysningens Fremme

folkeskrifter i landsmal,
m. m. 119, 147, 194, 223,
226 f, 267, 308, 326, 332,
384, 401 f, (2) 57, 101, 118,
127, 131, 137, 148, 151, 248

Folkestadreite, O. O. 20 f,
406, (2) 370, 382

folketeljingslister (2) 154 ff,
340

Folkets Nisse 314, 484

Folkevennen 235, 263, 266,
269, 285, 289, 302, 320,

325, 329, (2) 14, 25, 42,
 60, 82, 137, 144, 148,
 154, 164, 166, 168, 317 f
 Folkevennen, I. Aa.s melding av-
 235, 248
 folkeviser m. m. 111, 158-
 64 172 ff, 198, 232, 240 ff,
 433 (sjå óg Landstad,
 M.B)
 Follestad, I. O. 408, (2) 285,
 382
 Folstaddalen, Ørsta 408
 Fongfjord-breen 129
 Fonn-Isen 129, 437
 fordom mot I Aa.s arbeid,
 syn på - 93, 99, 102, 114,
 124, 133 f, 142, (2) 195
 Forening for norske dialekter,
 sjå Norvegia
 "Forfatteren til sig selv" 415,
 (2) 369, 372, 375 f
 "Foregreben Hjemkomstglæde"
 433
 "For Kongen" 405, 407
 Formo 117, 119, 129, 439
 formularbøker 319, (2) 369,
 380
 "fornem" i mål, m. m. 50,
 93 f, 101, 110, 115, 312, 430,
 (sjå óg kondisjonerte)
 fornorsking m. m. 207, 292 ff,
 </spalte>

 <spalte nr=2>
 299, 302, 331, 358, 387, 479
 (2) 33 f, 192 f, 203 ff, 214 ff,
 217 f, 250, 356, 358 f, 363
 Fosna (Fosen) 130, 133, 436
 Foss, L. M. (2) 270
 "Fossen" 415

Fougstad, C. A. 166, 411, 447
"Fra Dagens Møisomhed"
414
"Fra Maalstræverne" (2) 320,
322
Fram, blad (2) 158, 341
framandord, -bok "Laanadbok"
153, 207, 223, 289, 208,
325, 371, 385, 440, 443 f,
(2) 19, 214
fransk (2) 195
Fredrikshald 257, 313
Fredrikstad (2) 345
Fredriksvern 213
Frich, S. (2) 219, 358
"Fridtjofs Saga" 329, 332,
344, 349, 355, 489, 491,
(2) 25, 315
Friis, J. 450
Friis, P. C. (2) 202, 354
Frimann, Cl. 25, 409, 426,
(2) 288 f, 370
Frimann, P. H. 426
Frimann, P. H. (d. y) 426
Frisch, K A. (2) 139, 336 ff
frisisk mål m m. 473 (sjå óg
Doornkat Koolmann)
Friskyttten, sjå Paulsen, B.
Fritzner, J 384, (2) 31, 37, 47,
67, 134, 200, 203
Fron 262, 264 f, 269, 318, 353
"Frua og Frøken" (2) 307 f,
350
Fræming, Madam 140, 439
Frøningen 51, 419
Frøysvik (2) 215
Fraa By og Bygd (2) 114 f,
163, 172, 330
Fugleberg, J. 327, 488
Fyldal, Ørsta 406

Fylsvik, E. O 25, 408, (2) 216,

357

Fyresdal (Fyrresdal) 134

"Fyrtiande Føddagen" 301

Fædrelandet, avis 322

færøysk mål og diktning 223,

232, 462-65, 473

Førde, Sunnfjord 51 ff

Fåberg 325

gamalnorsk, oldnorsk 44, 98,

102, 140, 142, 158, 198, 208,

321 f, 328, 355, 388, 391 f,

(2) 312, 315, 318, 343, 346,

350

</spalte>

<spalte nr=3>

Gamla Reglo aa Rispo (2) 287

(Sjå óg Vang, A. E.)

"Gamla Voner" (2) 388 ff

"Gamle Norig" (2) 388 ff

Garborg, A. (2) 157 ff, 163,

340 f, 345, 349 f, 352, 362,

395

Gauldal (Guldal) 24, 139, 143,

408, 436, (2) 120

Gausdal 318, 325, (2) 47, 89,

319

"Geiti" 495

Genesis, sjå Bibelen

giftartankar, friarsorger 37,

166 f, 202 f, 211 f, 236 f,

269-72, 275 f, 278-82,

286 f, 297 ff, 303 f, 315,

394 f, 398 f, 412, 452, 460,

472 f, 475, 478, 484, 500,

(2) 250, 346 f

"Giftar-Taanka" 421 f

Gislason, K 233, 321, 388, 391,

462, 487 f, 499
Gjerdrum, C. F. 480
Gjerstad (Gjerrestad) 400,
501
Gjersvika 251
Gjertsen, E. B. (2) 114, 268
Gjessing, G. A. 492
Gjøstøylen, Ørsta 403
Glaeser, E. (2) 195, 352
Gler, skip 195, 454
Gloppen 52
Glosemot, O. 174, 243, 432,
441, 448 f
Glosimodt, O. O. 441
"Glæde og Sorg" 410 f
"God Taalmodighed at lære"
433
Goldschmidt, M. 484
Goldsmith, O. 207, 459
Golther, W. (2) 345
Gottwald, G (2) 341
grammatikk, aksentuering
62, 140, 146 f, 149, 169,
173, 240 ff
grammatikk, assimilasjon 388
grammatikk, avleiing 98, 111, 113,
(2) 30 f
grammatikk, bokstavsyst 102, 113
grammatikk, bryting 365
grammatikk, bøyging 133 ff, 160 f,
242, 365 ff, 369 ff, 388,
390, 392 f
grammatikk, etymologi 98, 113, 134,
364 ff, 418
grammatikk, fig. bruk 89
grammatikk, genus 113, 161
grammatikk, jamvektlova 112, 459
grammatikk, kasus 99, 365 f, 368,
371, 388 ff, (2) 133
</spalte>

<side nr=420>

<spalte nr=1>

grammatikk, "Lautverschiebung" 459

grammatikk, lett å læra 23 f, 45

grammatikk, omlyd 139, 364 f, 371

grammatikk, ordlaging 99, 102, 111,
113

grammatikk, pron. 388 f

grammatikk, samansetning 98

grammatikk, syntaks 113, 389

grammatikk, termini omsette 180 f,
207, 450, (2) 244

grammatikk, vokalar, kons. 99, 103,
134, 139 f, 142, 147,
160 f, 364 ff, 430 f (sjå
óg "Norsk Grammatik",
"Søndmørske Grammatik")

Gran 262, (2) 335

Granskeren, sjå Daa, L. K.

Granstauren, sjå Sandberg, C.K.

Graun, C. H. 178, 449

Graver, K. (2) 237, 360

gravferd, I. Aa.s (2) 366

Greidung, Stryn 474

Grevstad, N. (2) 131, 329, 334

Grieg, E. (2) 364

Grieg, G. 372, 466, 494, (2) 68 ff
71-77, 94-98, 322 f,
324, 327 f, 350 f, 381

Grimm, J. og W. 146, 237,
321, 354, 393, 441, 459, 466,
492, 500, (2) 52, 92, 137 ff,
306, 333, 336

Grimsgaard, K. L. (2) 211,
356

Grundtvig, N. F. S. 27, 409 f,
441

Grundtvig, S. 302, 480, (2) 64, 321

Gryting, Fron 262
 Grøgaard, H. J. 21, 406
 Grønberg, B. C. (2) 132, 143,
 202, 335
 Grøndahl, Chr. 181, 451, 472
 Grønningsæter, E. A. 480,
 495, (2) 78, 324
 "Grønlands-Reisa" 71, 168,
 422 f, 447 f, (2) 376
 Grøthol, J. E. S. (2) 253, 339,
 365
 Grøtting, A. W. 198, 245, 455,
 (2) 258
 Gudbrandsdalen 110,112,
 114, 116 f, 123, 128,139,
 198, 202, 265, 302, 306,
 (2) 260 f
 Gud2, J. B. (2) 210, 217,
 224 f, 351, 355, 358 f, 381,
 399
 Gulatinget 64, 422 (sjå óg
 lov)
 </spalte>

<spalte nr=2>

Guldberg's, O. H., salmebok
 292, 295, 404, 406, 477 f
 Gunnerus, J. E. (2) 24, 314,
 356
 Gyller, skip 213, 454, 461
 Gaarder, Madam (2) 216
 gåter, gåtesamling 187, 204,
 378-82, 496 ff, (2) 81, 324
 (sjå óg folkeminne)

Hadeland 110, 114, 116, 246,
 258, 265, 306
 Hadsel 400
 Hagen, C. H. 300, 479 f
 Hageselle, J. 251, 469

Halbertsma, J. H. 473
 Haldorsen, Chr. 254, 469
 Haldorsons, B., ordbok 67,
 75 ff, 333, 418, 420, 422,
 425, (2) 134
 Hallagers, L., ordbok 45, 58 f,
 67, 89, 167, 256, 416, 420 f,
 423, 430, 455, 469, 496,
 (2) 213
 Halland, Nesna 128
 Halland, Sverike 354, 493
 Hallgrimsson, S. 487
 Halling, H. 218, 251, 461
 Hallingdal, hallingar 108-
 14, 198, 225, 231, 234, 237 f,
 245, 274, 432, (2) 35, 47, 51,
 66, 162, 196, (2) 66, 162 f,
 258 f, 318 f, 322, 352 f, 359
 Halkjelsvik, Volda 197, 279,
 419, 474 f, (2) 150
 Halkjelsvik, J. J. 23, 407 f
 Halkjelsvik, Jacob J. (2) 26, 315
 Halkjelsvik, J. S. 408
 Halkjelsvik, P. J.(2) 317
 Halkjelsvik, S. H. 116, 156 f, 164 f,
 167 f, 179, 432, 434, 469
 Halkjelsvik, V. P. 466, (2) 101, 329
 Haltdalen (Holtaalen) (2) 199
 Hamarsbøen, S. S. (2) 319
 Hamburg (2) 182, 256, 348,
 364 f
 Hammarberg, C. O. 437
 Hammer, Chr. 265, 306, 472
 (2) 24, 85
 Hammerfest 480
 Hammershaimb, V. U. 223,
 232, 462 f, 484 f, 473, 480
 Hammerstad, O. 313, 484
 Hamre (Hammer) 70, 72, 75,

Hande, H. (2) 335

"Han Nils Prest" 465

Hanno, A. F. W. 463, 488

Hansen, stud. 186, 452

Hansen, C. 245, 455 f

Hansen, Chr. 254 f

</spalte>

<spalte nr=3>

Hansen, J. H. 51, 419

Hansen, M. C. 22, 31, 45, 109,
407, 414, 416, 422, 432,
458

Hansen, O. (2) 166, 198, 842,
353, 381

Hansteen, Chr. 28, 410, 452,
(2) 404

Hansteen, Aa. 498, (2) 57, 320, 331

"Haralds-Haugen" 466, 496,
(2) 119, 324, 331

Harbitz, G. 454

Harboe, L., 477

Hardanger 71, 75, 78, 81, 84-
92, 105, 274, 427, (2) 314,
360

Hareid 30, (2) 317, 338

Harrebomées, P. J., ordtøkesaml.
(2) 180, 347

Harris, A. T. 166, 447

Hatlem, P. (2) 346

Hattfjelldalen 437

Hauge, A. 124, 148, 184, 435,
441

Hauge, H. N. (2) 371 (sjå òg lesarar)

Hauge, N. 467

Haugen, E. I. (2) 399

Haugen, O. P. L. (2) 382

Haugen, R. O., sjå Fagerhol, R. O.

Haugesund 239, 247, 466,
(2) 119

Haukås, stud. (2) 101
Haus (Haug) 70, 72
Havig, J. J. 131, 438
Havik, Overhalla 130
Havstad, Førde 51 f
Hazelius, A. (2) 355
Heddal (Hitterdal) 109, 265,
288
Hedemark 114, 116, 139, 143,
246, 258, 432
Heggjastad, M. L. 61, 64, 69,
421, 423,
Hegrenes, postopnar (2) 383
Heiberg, A. (2) 173
Heiberg, M., sjå viser, ymse
"Heimhug" 444
heimløyse, sjå daglegliv
"Heimsyn", 194, 308, 320, 326,
354, 479, 486, 493 (2) 338
"Heimvegjen" 444
Hekleberg, J. 317 f, 485 f
Helgeland 125 ff, 130 f, 123,
224, 436
Helgen-register (2) 155, 164
Heli 254
Hellevær 466, (2) 125
helse (frisk, sjuk), I. Aa.s 11,
22, 25, 29, 54, 56, 59, 65, 71,,
91, 100, 109, 138, 167, 197,
199, 204, 209, 223, 229, 236,
239, 249, 252 f, 255 f, 258 ff,
262 ff, 269, 273, 276, 278,
285, 298, 304, 330, 374, 378,
383, 392, 447, 455, (2) 12 f,
16, 26 f, 39, 102, 110, 118,
145 f, 151, 193, 197, 203, 209,
214, 217, 223, 225, 234 f, 238,
241-46, 248 f, 252
"Helsinga", sjå "Um Helsing"
Hemnes (Hemnæs) 129

Hemnes-odden 128
Hemsedals-vegen 328
Heraklit 37, 415
"Herbarium", botanikk 43 f,
158, 412, 416, 444, 465, (2) 63,
140, 175, 344, 346, 362 (sjå
òg "Norske Plantenavne")
Herjedalen (2) 122, 331
"Her paa dette sted" 410
Hertzberg, N. (2) 358
Herøy (Herrøe) 13, 22, 24-
30, 45, 49, 54, 212 f, 404,
411, 419, 460, (2) 382
Hesseberget 29 f, 411
Hesselbergs gard, Kr.a 158,
170, 174, 185
Heyerdal, H. T. 319, 454,
486
Hildebrand, R. (2) 92, 137,
333, 336, 390
Hiorth, L. K. (2) 87, 326
Hirdskrå 395
Hjelmen (2) 331 f
Hjelmeland, Ryf. 353
hjelpbøker i arbeidet
("Sprogværker") 49, 122,
132, 134 f, 138 f, 150 f, 332
Hjerkinn (Jerkind) 123
Hjorthøy, H. F. 198, 265, 455
Hjørundfjorden (Jørgenfj.)
30, 195, 434, (2) 78
Hofgaard, P. R. (2) 345
Hol, Hall. 238, (2) 51, 319, 342
Holand, Helg. 128, 437
Holberg, L. 36, 321, 397, 415,
(2) 365, 370
Holbergsgt. 35 (23), Kr.a
(2) 181 f, 190, 225, 257, 317,
348
Holbæk, Danm. 317

Hole, I. A. A. (2) 166, 342
Holler, F. E. 195, 454, 462
Holm, O. A. (2) 215, 356
Holms, fru, gard, Kr.a (2) 34
Holmboe, C. A. 115 f, 139,
143, 146, 191, 416, 418 f,
433, 458, 487
Holmboe, H. 166, 447
Holsen 72, 75, 90
Holst, Chr. 283, 475, (2) 73,
200, 268
Holst, L. (2) 323, 341
Holt 102, 109, 430
Holtermann, E. H. 70, 424
Holtermann, M. T. 417
Hornemann, J. W. 46, 416
Horst, H. J. (2) 341
Horten 213, 279
Hostrup, J. C. 237, 465 f
Hougen, E. 473
Hovde, E. (2) 339
Hovde, R. (2) 339
Hovden 138, 428, (2) 362
Hovden, A. (2) 216, 254, 270,
330, 352, 357, 363 f,
382
Hovden, B. R. (2) 339
Hovden, K. R. (2) 382, 409
Hovden, P. (2) 13, 313, 317
Hovden, R. G. S. (2) 242, 339,
361, 365
Hovdenakk, S. 50, 419
Hovland 128
Hovstad, E. (2) 335
"Hr. Hans eller Lykkefristeren"
415, (2) 372 ff
"Hugverk" 444
"Huldre-Eventyr" 36, 415,
(2) 260
Huldefossen 53

"Humør" 75, 285
Hundevadt, B. 271, 300, 472 f
Hurdal 261 f
Huseby, O. (2) 358
hushald, sjå daglegliv
Hustveit, D. L. 428
"Hvor er den" 414
"Hvor længe skal jeg" 433
"Hvorfor er du sat" 426
Hægebostad 353
Hægstad, M. K. (2) 183, 243,
348 f, 361, 381, 394, 397
Høfling, J. W. F. (2) 187, 249 f
Hølaas, A. (2) 157, 245, 333,
341, 349 f, 358
Høyem, I. (2) 335
Høyem, K. (2) 355
Høyem, O. J. (2) 132 f, 184, 323,
334 f, 337, 348 f, 350, 356
Høland 254, 257
"Haabet" 27, 409 ff
Håkon, biskop (2) 307

Iagttageren, sjå Krag, S.
"I Anledning R. Aarflots Død"
119 ff, 433 f
Ibsen, H. 329, 465, 469, 474,
479, 489, (2) 271, 331, 355,
364
Idre (2) 331
"Idylle" 410 f
Ihle, hr. 261
Ihres, J., ordbok 122, 435
Illustreret Nyhedsblad" 229,
250, 278, 285, 300, 302, 313,
322, (2) 25 f, 54, 320, 397
(sjå òg Botten Hansen, P.)
"I Marknaden" 431, 471
Inderøy (Inderøen) 125, 130 f,
133, 438

Innherad (Indherred) 306
Ingemann, B.S. 27, 410
Ingerslevs, C. F., ordbok
 (2) 132, 335
innvandringsteorien 127 ff,
 130, 387, 436
"Isaksons Lysing" 498
islandsk mål m.m. 45, 302,
 320 f, 330 f, 353, 388, 391 f,
 478, 487, (2) 21, 142, 337 (sjå
 øg gamalnorsk)
Iversen, D. 466
Iversen, sjå òg under Aasen

Janson, K. (2) 81, 83, 367,
 322, 324 f, 330, 332 f, 337,
 350, 367
Jarlsberg, - amt 344, 346,
 353, 384
jarnvegsbygging m.m.
 ("Jernveien", "Dampvogn")
 215 f, 250 f, 262,
 313, 461, 468
"Jeg vil synge", sjå "Mit
 Fødeland"
Jelsa, (2) 176, 344 f
Jelsa, L. K. (2) 176, 345
Jemtland (2) 120 ff, 331
Jensen, student 186, 452
Jensen, P. A. lesebok 73,
 374 ff, 395 f, 424, 495 f,
 (2) 119, 262 ff, 367
Jensen, S. J. (2) 232, 360
Jenssen, J. N. 439, 453, 456
Jenssøns, Chr., ordbok 245,
 467, (2) 23, 36, 259, 366
"J. E. Rydqvist" (2) 306 f,
 343 (sjå òg Rydqvist, J. E.)
Jenssen, E. (2) 120, 331
Johannessens gard, Kr.a 145,

- Johannesen, E. G. (2) 328,
355
- Johnsen, H.O. 84, 90, 425,
427, (2) 409
- Johnsen, J. C. (2) 174, 220, 344,
353, 358, 381
- Jónasson, S. 328, 488
- Jónsson, B. (2) 337
- Jónsson, E. (2) 20, 134
- Jónsson, H. 487
- Jónsson, S., sjå Jónasson, S.
- jordebøker (2) 144, 155, 185,
198, 220, 318, 347, 349, 359
- jordskyld, nemningar (2) 64,
321
- Jostedalen (Justedalen) 107,
276, 288, 474, (2) 150, 313
- Juel, N. (2) 261, 314, 367
- Juel, P. (2) 24, 314
- Juell, D. B. 166, 447
- Junkerpartiet 314, 484
- "Justedals-Breden" 474, 495
- Jæren (Jæd(d)eren) 95, 97,
100 ff., 213, 429, (2) 49, 223,
362
- Jødrudal (2) 319
- Jølster 52 f
- Jørstad, lærar (2) 211, 356
- Jaabæk, S. 166, 447, (2) 350
- Kahrs, C. A. 413, (2) 149 ff,
338
- "Kamfjord" (2) 198, 353
- Karl III (XIV) Johan 84, 427
- Karl IV (XV) 328, 484, 488
- Karlsøy (Karlsøe) 372, 495
- Karmsund 213, 239
- Katekisma, oms. m. m. 330 ff,
489, (2) 72-77, 186-89,

322 f, 335, 349 f (sjå òg
Bibelen)

Kaupanger, Sogn 53, 420

Kaurin, H. J. 31 f, 413 f

Kaurin, J. M. P. 218, 461

Keilhau, W. 282, 475

Kempis, Th. frå, sjå Thomas
frå Kempis

Keyser, F. W. 468

Keyser, R. 115 f, 139, 141, 143,
146, 155, 175, 191, 209,
248, 299 f, 302, 314, 321,
329, 343, 416, 418 f, 433,
436, 441, 455, 459, 468,
479, 485, 487, 489, 500,
(2) 64, 321

Kierlighed uden Strømper,
sjå Wessel, J. H.

Kildal, B. (2) 337

Kinck, H. 455

Kingos, T., salmebok 406,
477 f, (2) 33, 370

"Kippevise" 496

kjeldeskrifter, utg. av, sjå
Oldskriftselskab

Kjennerud, H. K. (2) 250, 363

Kjerulf, T. (2) 322, 342

Kjiland. P. (2) 330

"Kjært er Livet" sjå "Livet"

"Klagedigt" 410 f, (2) 374

Klemming, G. E. (2) 353

Klingenberg teater, Kr.a
166, 215, 314 f, 318, 323,
447, 461, (2) 22 (sjå òg
teater)

Klingenberg, J. B. (2) 177, 345

Klingenberg, R. 471 f

Klubben, Trh. 124, 345

Klungsoyr, J. 26, 409, (2) 404

Knudsen, A. (2) 317

Knudsen, D. F. (2) 358

Knudsen, K. 201, 205, 260, 299 f,
302 f, 313, 415, 454, 456,
458, 470, 479 ff, 489,
(2) 24 f, 133, 190, 327,
347, 350, 355 f, 397

Knudsen, K. T. (2) 319

Knudsen, T. O. B. (2) 53, 319 f,
346

Kobberstad, J. N. (2) 13, 59,
61, 65, 313, 317, 321, 348,
381

Kofod, B. 179, 449 f

Kolås, Ørsta 406

komet i 1857 - 314, 484

Kondisjonerte, o. l., synsmåtar
hjá 57, 60, 94, 111,
195, 197, 201, 205, 273, 303,
421, 427, (2) 316, 351, 372

konfirmasjon, I. Aa.s 12, 403,
(2) 346

Kongespegelen 147, 167, 422,
441, (2) 34, 47, 254 f

Kongsberg 109, 114, 274, 432,
(2) 383

Kongsvoll 123

konventikkelplakaten 404

kopibøker, I. Aa.s 456,
(2) 392 f, 408

Koppen, L. J. (2) 329

Koppen, S. L. 407, (2) 382, 409

Kraft, J. E. 329, 489

Krag, H. 300, 473, 480

Krag, S. 313, 318, 322, 484

Kragerø(-e) 279

"Krigsmanden" 444

Kristiania (Christiania) 83 f,
93 f, 102, 108-116, 118 f,
131 f, 134-48, 151 ff, 176,
196 f, 199, 201, 203 f, 208-

19, 225, 228 f, 239, 246 f,
254, 278 ff, 281, 302, 305,
318, 327 f, 432, 439, 446,
463, 488, (2) 159 (sjå òg bymål,
byen, og daglegliv)

Kristiania Flagsamlag (2)
271

Kristiansand 97-102, 111,
114, 213, 259 f, 278 f, 353,
430, (2) 223, 322

Kristiansand stift, omland
78, 85 f, 89, 91, 93, 97, 101,
308, 430

Krogh J. C. (2) 320

Krohn, H. 466, 494, (2) 73,
114, 316, 324, 330

Kroken, Sogn 51, 53, 420

Krydseren 215, 461

Krøgle, Ørsta 405

Kulstad, N. J. 131, 438

Kulstadsjøen 129

"Kunsten at imponere" 444

Kunstforeningen, Kr.a 218,
462

Kvam 197

Kvammen, A. E. (2) 317, 338,
365

Kvammen, M. S. J. 449, (2) 317,
337 f

Kvamshol, A. E., sjå Kvammen A. E.

Kvamsøy (2) 255, 364

Kvikne 302, 306

Kvinesdal 308, 330

Kvinnherad (Kvindherred)
104

Kvitseid (Hvideseid) 265

Kyhn, L. 215, 453, 456, 461,
463, 470

Kyrkjebo (Kirkebøe) 72

Kyrkjedepartementet 196,

200, 202, 215, 223 f, 244,
256, 260 f, 264, 273, 287,
324, 352, 376, 382, 470,
(2) 192, 221, 232, 257, 315,
358 f, 381, 384 f, 392, 404
(sjå òg arbeidsvilkår)

kysten ("Søekysterne"), målet
ved 111, 134

København 115 f, 158, 193,
297, 314, 321 f, 328, (2) 92 f,
146

"Labbelændsk" 93, 429

Land 110, 114, 116

Landboe-Avisen 22, 24-29,
56, 63, 68, 75 f, 93, 118,
407 ff, 414 f, 423, 426, 434

landbruksmøte 252

Landmark, fut 414

Landmark, A. 461

Landmark, J. 443 (sjå òg Feilberg
og Landmark)

Landmark, M. B. 195, 319, 394, 454,
500

Landmark, M. A. 454

Landnámabók (2) 208, 354

landsbygda o. m. 54, 109, 138,
141 f, 144, 176, (2) 51

landsmål, "Folkesprog",
norsk, "høiere Sprogform"
o. m. 44 f, 77, 102, 147, 159,
170 ff, 182 f, 187, 193 f, 205,
208, 222 f, 225, 230 ff, 242,
248, 250, 257, 263, 274 f,
285, 289 f, 308, 316, 325 f,
329-32, 349 f, 354, 357 f,
363-72, 374 ff, 383 f, 388,
391, 397, 440 f, 448, 451,
470, 490, 492, (2) 11, 14 f,
16 f, 22-28, 32, 34, 55, 58,

83 f, 99, 105 ff, 116, 128 f,
 132 f, 138, 140, 151, 157 ff,
 163, 167 f, 170, 172, 183,
 193 f, 196, 203, 210 f, 217 ff,
 221, 224 f, 235, 243, 246 f,
 264, 266 f, 277-87, 289 ff,
 294-99, 314-18, 320, 332 ff,
 340 f, 343, 355, 357, 393 ff
 Landstad, M. B. 109, 115,
 158, 170, 219, 222, 231, 235,
 239 ff, 247, 249, 256, 285,
 291-95, 333-343, 366, 379,
 432, 445 f, 448 f, 462, 464-
 67, 471, 473, 477 f, 490 f,
 497, (2) 24, 32 ff, 87, 315 f,
 320, 381, 383
 Lange, C. C. A. 70, 73, 139-
 44, 146, 149 ff, 169 f, 175,
 187, 191, 199, 201, 231, 321,
 424 f, 443, 445, 448, 452,
 455, 459, 474, 476, 488 f,
 (2) 333
 Lange, O. V. 166, 283, 447, 480
 Langstøyl, Ørsta 406
 Langstøyl, P. 357 (2) 437
 Langvand, O. J. (forlag) 422
 Larsen, A. L. (2) 92, 94, 259,
 327
 Larsen, C. F. 479
 Larsen, M. (2) 409
 Larsneset 277
 Lassen, songar 449
 Lassen, A. 314 f, 485
 Lassen, H. 300, 479 f, (2) 352
 Lauvduskar (2) 83, 354
 Lavik, (Ladevig) 53, 63, 66,
 68, 72, 422, (2) 409
 Leem, K. 206, 245, 423, 467,
 (2) 314
 Leganger, S. 115, 433

Lehmann, H. 299, 479
Leigh, S. 56, 60, 68, 73, 423
Leikanger (Leganger), Sogn
419
Leikanger, Sunnm. 33
Leikongbakken (Legangerbakke)
B. P. 212, 297 f,
411 f, 460, (2) 346, 404
Leikongbakken, P. P. 212, 460, (2) 404
Leipzig (2) 19, 158, 313, 341
Leirvik (Leervigen) 63, 238
Leksikon (tysk) 35, 415
Lekve 88, 427
Lem, S. H. 51, 53, 419
Lemme, D. L. 428
Lerche, F. G. 255, 469
lesarar, Hauge-vener 36, 61,
64, 415, 428, 477 (sjå òg
religion)
Lesja 197
Leveld (Læveld), Ål (2) 185,
349
Levin, I. S. 237, 466
Liadal (2) 339
Liadal, A. P. (2) 344
Liadal, M. P. (2) 344
Lianes, A. A. (2) 344
Lianes, H. P. (2) 344
Lianes, O. (2) 357
Lidforss, V. E. (2) 127 ff,
332 f
"Lidt mere om Sprogsagen"
492, (2) 296 ff
Lie, J. H. 50, 52, 419
Lie, J. (2) 331
Lieblein, J. (2) 157, 340
Liebrecht, F. (2) 333
Lier 198, 207
Liljedahl, E. (2) 254, 364
"Lillebergen" 75, 80, 83 f,

- Lillehammer 262
- Lindberg, J. C. 27, 410
- Lindberg, V. P., sjå Halkjelsvik,
V. P.
- Lindeman, fru 461
- Lindeman, L. M. 324, 457, 467, 471,
476, 488, (2) 265, 313
- Lindeman, O. A. 478
- Lindeqvist, J. 308-11, 482 f
- Lindesnæs, skip 277, 279,
474
- Lindset, Vefsn 129
- Lindås 70, 72, 79
- Linge, Hard. 104
- Lippe, J. v. d. 166, 447
- Lista, "Lister og Mandals
amt" 97 ff, 101, 213, 324,
327, 383, 430, (2) 357
- Listov, A. (2) 327
- "Liti Kirsti" (2) 313
- Litleré, M. (2) 245, 357, 359,
362, 397
- litterære nyhende frå Kr.a
187, 222, 235, 300-03,
313 ff, 318, 321 f, 328 f
- "Livet" (2) 256, 364
- Livius 391
- livssyn 26, 37, 40 ff, 43
- Lochmann, E. F. (3) 352
- Lofoten 198, 204, 209, 224,
372, (2) 10, 20, 352 f
- Lom (Lomb) 134, 355
- Lome, K. T. 458
- López-Fabra, Fco. (2) 333
- Lorange, P. W. 49, 419
- Lorck, C. B. 451
- lov om brennevin 116
- lov om "Jords Fredning"
343 ff, 491

lov om landslut (2) 19 ff, 314
lov om lensmenn 166
lov om Grágás (2) 21
lova, Frostatings- 345 f,
 (2) 20, 123
lova, Gulatings- 246, (2) 123
lova, Lands- (Magnus Lagabøte)
 243-49, 491,
 (2) 20 f
Love, Norges gamle 196, 198,
 203 f, 345, 388, 455, 458 f,
 (2) 34, 47
"Lovtale yver Culturen"
 (2) 319
Lund, Vest-Agder 184, 441
Lund, Sverige (2) 127
Lund, fru (2) 257
Lund, student (2) 254, 364,
 397
Lund, J. M. 198, 455
Lund, N. J. 24, 408
Lund, S. K. 411
Luster (Lyster) 276
Luther, M. 292, 295, 330, 359,
 478 f, 489, 494, (2) 82 ff,
 187, 322-26, 335, 350, 366,
Lye 96 f
Lyngby, K. J. (2) 355
Lyngbye, H. C. 464 f
Lyngdal 101
Lyngen (2) 78
Lysefjord 353
Lützens, major, gard,. Kr.a
 214
lærer i Ørsta 11-15, 19, 21 ff,
 44, 50, 403 f, 406 f, 419
lærer på Solnør 29 ff, 45,
 144, 329, 411 ff, (2) 19,
 140, 319, 346 f
lærefag, -emne, åndeleg utvikling

i ungd. 18 ff, 22-
27, 38 f, 43, ff, 294, 404,
411 ff, (2) 195, 317 ff, 338
Lærdal (Leirdal) 53, 238, 276,
474
Lærdalselva 53
Lærdalsøyri 51-55, 419
Lærum, G. (2) 403
"Læsebog for Folkeskolen",
sjå Jensen, P. A.
Løken, E. 317, 486
Løkke, J. (2) 355, 383
Løset (Løsæt), K. 304, 481
Løten (Løiten) (2) 340
Løvenskiold, H. S. 439
Løvvig, Chr. (2) 123, 331 f
"Laanadbok", sjå framandord
Lårdal (Laurdal) 256

Macaulay, T. B. 462
Madsen, O. 306, 481
Magnor (2) 43, 318
Malam, J. 443
"Malkerpigens Sang" 414
Malling, P. T. 344, 387, 389,
391, 395, 476, 499 (2) 27, 57,
138, 202, 258, 268, 336, 343,
366
Maltheby, Kr.a 328
Mandal 101, 111, 383, 430,
(2) 66, 344
Mandt, M. (2) 324
"Manne-Hausen" 263, 471
"Markenrud" (2) 232, 360
Markusson, B. (2) 142, 337,
341
Martens, D. 251, 469
Martyrologier, sjå Helgenregister
materialsamlingar, rike,
ålm. verdsetjing 85, 95, 97,

99, 110, 122, 135, 137, 225,
435
matrikel (2) 61, 200, 208, 270,
319, 335
Mau, E. (2) 180, 347
Mauland, T. (2) 246, 362, 397
Maurer, K. (2) 179, 333, 345
"Max Müller um Landskapsmaal"
(2) 299
Meheia (Midheid) 109
Meidell, D. 461, 479
Meland (Mæland) 72, 77
Meldal 125
Melhus 123
Melle, L. K. 89, 428
Melset, Ørskog 403, 480,
(2) 197, 352 f
Melset, I. I. (syster til I. Aa.)
177, 259, 304, 404, 470,
(2) 100, 109, 119, 131,
194, 197, 329, 352, 381,
Melset, I. I. 177, 258, 304, 481,
(2) 193, 197, 209, 253,
352 f, 365, 381, 404
Melset, I. M. 11, 403, 449, 470
Melset, I. M. A., sjå Søvik,
I. M. A.
Melset, I. N., sjå Søvik, I. N.
Melset, K., sjå Tandstad, K.
Melset, N. I. 259, 304, 470
Melset, O. M. 481, (2) 352
Meløy (Mæløen) 129
"Memories" 15 ff
Mendelsohn-Bartholdy, F.
178, 449
Menne, H. 290, 476
"Mennesket" 426
"Mere om det norske Sprog"
467
"Merkedagarne 496, (2) 315

merknader til bøker, sjå
 målretting
Mette, J. 220, 227, 462
Meyer, E. 465
Microscopet, blad 314, 484
militærtenest 29 ff, 411
 413 f
Miltzow, G. (2) 44, 318
"Min Lyst" 410 f, (2) 371 f
"Minningar fraa Maalstriden"
 496
"Mit Fødeland" 410 f, 414,
 (2) 386
Mjøsa, båt på 261, 471
Mo, Tel. 246
Mo, Sfj. (2) 264
Mo, Vefsn 128 f
Mo, Ørsta 406
Mo, D. S. (2) 344
Mo, H. (2) 268, 343, 355, 367
Mo, J. (2) 344
Mo, O. P. (2) 174, 344
Mo, P. K. 404
Mo, P. L. (2) 344
Mo, P. P. 21, 406, 419
Moane, M. J. K. 251, 260, 470
Modum 109, 114
Moe, kjøpm. 254
Moe, J. 147, 210, 222, 237, 248,
 441, 460, 462, 464, 468,
 (2) 331
Moe, M. 428, 468, (2) 354
Moland 265, (2) 360
Molbech, Chr. 54, 76 f, 169,
 218, 223, 418, 420, 425, 461 f,
 (2) 93, 397
Molde 29, 40, 210, 251, 410,
 (2) 344, 346
Monrad, J. F. (2) 185, 349
Monrad, K. O. 195, 454

Monrad, M. J. 278, 313, 449,
474 f, 489, (2) 352

Monsen, C. 423

Morgenbladet 56, 60, 108, 132,
155, 157, 178, 183, 199, 250,
254, 263, 300, 303, 414, 443,
(2) 32, 239, 261, 318

"Morgenrøden" 410 f, 414

Mork, O. G. 217 f, 220 f, 228,
239 f, 361 ff

Morkinskinna (2) 55

"Morskabsblade" 313 f

Mortensson-Egnund, I.
(2) 216, 442, 357

Mosling, S. (2) 326, 330

Moss 213

Mossige 96 f, 430, 439

Mossige, I. 96, 115 f, 160, 166,
429

Motzfeldt, K. J. M. 255, 469

Munch, A. (2) 331

Munch, E. S. 195, 454

Munch, P. A. 115 f, 139, 141,
143 f, 146 f, 151 f, 155,
167, 171, 175, 191, 201,
205, 222, 230, 244, 248,
250, 302, 313, 320 f, 433,
436, 441, 443, 445, 447 f,
451, 454 f, 458 f, 462,
464 ff, 468, 473, 484,
(2) 24 f, 43, 48 ff, 60,
64, 87, 140, 153 ff, 176,
198, 249 f, 301 f, 314 f,
332, 334, 340, 345, 347,
355, 399

Munthe, G. 51, 53 ff, 65,
418 ff, (2) 87

musikk(-liv, -interesse) 124,
166, 178 f, 215, 263, 292,
314 f, 318, 322 f, 328, 412 f,

435, 449, 477 f, 486, (2) 56,
 265, 268, 313, 320, 347
 Myklebust, Ørsta 406 f
 Myklebust, K. P. 21, 406
 Myklebust, L. N. 21, 406
 Myklebust, N. N. 21, 406
 Myklebust, P. K. 21, 406
 Myklebust, Pål K. 406
 Myllarguten 178, 449
 Müller, C. 439, 453, (2) 313
 Müller, Edv. (ordbok) (2) 92, 327
 Müller, H. (postille) (2) 370
 Müller, H. H. 185, 439, 452
 Müller, M. 458, (2) 321
 Müller, P. E. 235, 420, 464 f,
 (2) 141, 337
 Münster, H. 94, 429
 Münster, M. W. 94, 429
 mæleeiningar, namn på
 (2) 64, 224, 308 ff
 "Mælingar" (2) 310
 Möbius, Th. 302, 480, (2) 129,
 333, 336
 Möhl, A. W. 71, 423 f
 Møller, løytn. 349
 Møller, C. C. 491
 Møller, H. K. (2) 10, 211, 312 f
 Møller, J. J. 51, 53, 419
 Møller, P. 354, 493
 mål og vekt, sjå mæleeiningar
 målføre, "fortrinlige", "bedste"
 o.l. 61, 88, 95, 102,
 111, 194, 225, 232, 273 f,
 372 (2) 42
 målføre, ålm. 47, 56, 77, 79,
 84 f, 92, 98 f, 102, 134,
 140, 142, 147, 158, 174,
 202, 246, 288, 311 f, 320,
 374 ff, 457, (2) 11, 315
 målretting, 104-07, 285, 289,

333-52, 355, 357 f, 372, 378-
82, 387-97, 400, 431, 433,
471, 476, 496 f, (2) 9 f, 14 f,
18-21, 30-34, 40-44, 47 f,
56 ff, 60 f, 68-77, 81 ff, 87,
94-98, 107 ff, 120 ff, 133,
141 f, 159-62, 178, 181,
183 ff, 186 ff, 192 f, 195 f,
203-06, 213, 217-21, 224-
31, 235 f, 238, 241, 243 f,
254 ff, 384 f

målstrid, -sak m. m. 94, 123,
142, 173, 247 f, 250, 291 f,
344, 349 f, 354 f, 357 f, 384,
387, 467 f, 485, 491 f, 499,
(2) 22-26, 32 ff, 42, 55, 57,
73 f, 83, 99, 105 ff, 114 ff,
119, 128, 132 ff, 138, 148 f,
151, 157 f, 163, 167 f, 171 f,
178 f, 184, 186, 203, 210 f,
217 ff, 238 f, 243 f, 266 f,
296 ff, 312, 314 ff, 320, 325,
330, 335 f, 340 f, 343, 345,
347 ff, 357 ff, 367, sjå òg
landsmål

målvitskap, ålm. m. m. 45,
135, 435, (2) 38 f, 44, 94,
132 f, 135, 346

Måløy (Maaløen) 277, 279

Nakken, S., sjå Hovdenakk,
S.

Namdalen 125, 127, 130 ff, 438

"Namnevisa" 408

Nannestad, C. L. 148, 442 f

Nasjonalmuseet 218, 461

"Naturen" 27, 409 ff, 415

"Naturhistorisk Navnebog"

syst. namn på dyr m. m.
45, 307, 378, 496, (2) 165,

173, 178, 181, 191, 202 f, 213,
222 f, 233 f, 241, 247, 251,
360 (sjå òg "Norsk Maalbunad"
og "Norske Plantenavne")

Naustdal (Nøstdal) 50 ff, 419

"Navnene Krone og Øre"

(2) 359

Nedenes (fogderi) 99, 211,

115, 400

Nedre Vollgt. 5 og 8, Kr.a

141, 145, 148

Nedstrand (Nærstrand) 96

Nergaard, J. 131, 214, 410 f,

414, 438, (2) 409

</spalte>

<spalte nr=2>

"Nemningar paa Maal og

Vegt" (2) 359, 389

Nerike 320, 486 f

Nes, Hall. 108-13, (2) 108 f

Nesna (Næsne) 128, (2) 211

Neumann, J. 31, 43, 46 f, 55,

70 f, 73, 403, 414-17, 420 f,

424, 426, (2) 19, 140, 255,

346, 364, 381, 383

Newton, Th. 26, 409

Nielsen, J. E. (2) 65 f, 100,

114, 267, 322

Nielsen, S. M. (2) 248 f, 362 f,

381, 397

Nielsøn, J. (2) 212, 227, 356

Nielsøn, T. (2) 23, 314

Nilsen, C. J. (2) 142, 337

Nilsson, S. 56, 60, 421

Nissedal 109, (2) 340

Nisson, (A. C.?), kjøpm. 284,

475

Nord, K. (2) 313

Norderhov (Nordrehoug) 109

Nordfjord 50, 52, 54 f, 64,
66, 199, 205 f, 276, 288,
(2) 150

Nordfjordeid 50, 52, 419

Nordhordland, (Nordhordlehn)
67 f, 70-77, 79, 84 ff,
92, 105, 421, 424, (2) 35 (sjå
òg Sunnhordland)

Nordisk Conversations Lexikon
(2) 19, 171, 314

Nordland, Nord-Noreg
(Nordland, Nordlandene)
27, 121 f, 125 f, 129 ff, 133 f,
161, 202 ff, 208-11, 224,
237, 265, 279, 327, 355,
372 ff, 378, 385 f, 398, 400,
437, 473, 494 f, 498 f, (2) 10,
12 f, 47, 150, 196, 258, 313,
317 (sjå òg Helgeland)

"Nordmannen" (2) 322, 324

Nordmøre 125, 130 f, 133, 380,
436, 439 (sjå òg Fosna)

Norðri, blad 321, 487

Nordstjernen, skip 391

Noregs Saga, sjå Sommer,
E. M. T.

Norge, bok, sjå Bætzmann, F.

Norge, skip 474

Norges gamle Love, sjå Love

"Norges Velkommen" 24, 408

Norli, O. (2) 358

Norsk Folkeblad (3) 54, 320

Norsk Folkekalender 344

Norsk Forfatterlexikon 329,
488 f, (2) 19

"Norsk Grammatik" 77, 93, 102,
131 f, 135, 138-51, 154 ff,
167, 176 ff, 182 f,

</spalte>

<spalte nr=3>

209, 216, 225, 234 ff, 258,
265 f, 290, 299, 308, 316,
320, 325, 350, 353 f, 355,
363, 374, 377 f, 382 f, 386,
388, 398 ff, 426, 436, 438 f,
443 ff, 465, 478, (2) 11,
15 ff, 19, 22, 24 f, 27 ff,
32, 35, 39, 141, 168, 195,
266, 314-17, 327, 336,
357, 359, 378, 388 (sjå òg
grammatikk)

Norsk Haandlexikon, sjå Johnsen,
J. C.

Norsk ill. Kalender 263, 471

Norsk Landbrugs-Tidende,
153, 249, 253, 420, 443,
469

Norsk Mag. for Lægevitenskab
149

Norsk Missionstidende 124,
435

"Norsk Maalbunad", synonymikk
99, 261 f, 266, 289,
307, 323, 472, 482, (2) 69,
126 f, 132, 135 f, 143,
146 f, 154, 169 f, 191,
221 f, 351, 359 (sjå òg
"Naturhistorisk Navnebog"
og "Norsk Plantenavn")

"Norsk Navnebog", personnamn
ålm. 229, 263, 266,
269, 285, 289, 394, 472,
(2) 60 f, 137, 144, 148,
154 ff, 163 f, 166-72,
181 ff, 190 f, 202, 223,
237 f, 289, 321, 338, 343,
348, 354, 360, 384

"Norsk Ordbog" 48, 77, 79, 92 f,
95, 99 f, 102, 113, 122 f,

131, 135, 140 f, 150, 154 f,
165, 168-70, 174 ff, 178,
181-86, 188-93, 199 f,
203, 205 ff, 216, 224 f,
232-35, 244 f, 252, 257 f,
261, 264 f, 290, 305 f,
315 ff, 324-27, 332, 350,
364, 373, 376 ff, 384 ff,
401, 430, 443, 448 f, 451 ff,
455, 457, 463, 465, 467,
485, 494, (2) 11, 17 ff, 25,
28 f, 32-37, 39, 44-47,
50 ff, 56 f, 61, 64-68, 74,
77, 79 ff, 88-91, 99, 101
-04, 111-14, 117 ff,
125 f, 129 ff, 135, 138,
141, 143 f, 148, 163, 165,
168, 195 ff, 222, 233, 240 f,
261, 264, 268 f, 316, 318,
323, 326 f, 330, 333-36,
357, 359, 378

</spalte>

Norsk Penning-Magazin, sjå

Arkiv

Norsk Tidsskrift 144, 148, 151,

155, 167, 187, 199 ff, 205,

222, 235, 278, 313, 424,

443, 454, (2) 25

Norske Fjeldmelodier, sjå

Lindeman, L. M.

Norske Norske Folkelivsbilleder,

I. Aa.s tekster til

235, 344, 465, (2) 171, 343

(sjå òg Tønsberg, N. C.)

Norske Folkeviser, sjå landstad,

M. B.

"Norske Ordsprog", 1. og 2. utg.,

ordtøkesamlingar ålm.

103, 187, 194, 198, 200, 204
222, 225, 235, 253, 257 f,
266, 269, 285, 288 f, 299
301, 307 f, 311, 367, 458,
480, 482 f, 489 f, 496,
(2) 19, 25, 52, 83, 104, 113,
127, 136, 140, 143 f, 148,
154, 156, 164 f, 168 f, 178,
180, 183, 190 f, 197 f, 201,
211 ff, 261 f, 270, 347,
350, 353 f, 362 (sjå òg
Søndmørske Ordsprog)
"Norske Plantenavne", plantesamling
307, 309 ff, 378,
385, 416, 427, 496, (2) 140,
165, 171, 173, 175, 178,
181, 191, 202, 213, 222 f,
233 f, 241, 247 251, 344
(sjå òg "Herbarium" og
"Naturhistorisk Navnebog")
Norske Viser og Stev 167, 171 f,
441, 447
Norskt Maanedsskr. 302, 481
Northwestern Lit. and Hist.
Soc. (2) 270
Norrøningar (2) 303 ff, 354
Norvegia, Forening for norske
dial. 448, (2) 202 f, 212,
240, 269, 354, 357
"Nu er den kommen" 414
Numedal 111, 134, 258, 265,
272, 275, 288, 455, (2) 121
Nupen, Ørsta 406
Nupen A., sjå Liadal, A.
Nupen B. D. (2) 344
Nupen D. S., sjå Mo, D. S.
Nupen H. P., sjå Lianes, H. P.
Nupen I. E. (2) 344
Nupen O. P., sjå Mo, O. P.
Nupen P. S. 373, 403, 476, 495,

(2) 173 f, 182, 194, 209,
253 f, 338, 344, 348,
355, 362, 364, 365, 381

Nupen R. H. (2) 344

</spalte>

<spalte nr=2>

Nupen, S. P. (2) 344

Nyerup, R., sjå Syv, P.

Nygaard, M. 363, 492, 494,
(2) 22, 56, 114, 314 f, 320,
330, 337, 351, 381

Ny Hermoder 420

Ny Hungrvekja, så Prah, J.

Ny Félagsrit 321, 487

"Ny Vise om den sørgelige
Tildragelse" 28, 404 f, 410
"Nytaarssang" 410 f

Odén, J. 407, (2) 382

Odensøy (2) 215

odelsretten 313, 484

Odland, G. 247, 467

Oehlenschläger, A. G. 76, 425

Ofoten 466

Ogne (2) 87 f, 326

Oksnøystranda 29 f

Olafsen, J. (2) 265, 367

Olafsrima 395

Olav Haraldsson, segner om
106, 129, 431, 437

"Olav Trygveson" (2) 291 f

"Oldnorsk Leksikon", plan
om 115 f, 193, 453 f

Oldnorsk Kbh., plan om 328 f,
333, 488 (sjå òg gamalnorsk)

Oldskriftforening, Den norske
222, 321, 328, 462, 487 f

Oldskriftselskab, Det nordiske
478, 488 f

Olsen, bokprentar (2) 216
Olsen i Hotel du Nord (2) 133
Olsen vognmann 305, 481,
Olsen, K. (2) 119, 149, 331, 338
Olsen, O. 214, 461
Olsen, R. O., sjå Espenakken
Olsen, R. O. 147, 441
"Om Almuesproget" I - II
 (2) 276 ff
"Om Benævnelsen Krone og
 øre" (2) 302 f, 335
"Om Dannelsen og Norskheden"
 320, 325, 329, 485,
 (2) 25, 315
"Om de latinske Bogstaver"
 448, (2) 399
"Om det norske Almuesprogs
 Vigtighed"
 (2) 279 ff
"Om en Ordbog" 92, 95, 100,
 112 f, 136, 139, 141, 425,
 429, 431 f, 435 f, 438
"Om en Sprogreform"
 (2) 289 f
"Om et norsk Skriftsprog"
 (2) 287 f
"Om et norsk Sprog" (2) 290 f
</spalte>

<spalte nr=3>

"Om Gaardnavne" (2) 345,
 347
"Om Landsmaalet" (2) 294 f
"Om menneskelige Kunster"
 440, (2) 370
"Om Sproget." (2) 291
"Om Sprogets Dyrkning"
 (2) 298
"Om Sprogsagen" 441 f
"Om Stedsnavne" (2) 304 f,

345, 347 (sjå òg Skrivemaade
for Stedsnavne)
"Om Udtalen af skj og sj"
476, (2) 295 f
"Om Udtalen i Norske Folkeviser
243, 466
"Om vort Skriftsprog" 415
Oplandenes Avis (2) 186,
349 f
"Opmuntring til Glæde" 426
(sjå òg Tre Viser)
"Opningi av Stortinget 496
Oppdal (Opdal) 302, 306
Opplanda (Oplandene) 51,
53, 73, 77, 102, 259, 374
Opsal, L. J. 240, 466
Opsal, S. 240, 466
"Opstandelsen" 410 f
Ordbok, sjå "Dansk-norsk
Ordbog", "Norsk Ordbog"
ordsamlingar, tilsende -, frå
ymse kjelder 45, 98, 172 ff,
198, 232 f, 235, 244 ff, 253,
257, 276, 385, 287, 306, 309 ff,
327, 353, 272 f, 376 f, 384 ff,
449, 455, 481, 494 f, (2) 18,
23 f, 28 f 31, 36, 44 - 47, 54,
61, 65 ff, 79 f, 89 f, 93,
112 f, 126, 162, 181, 202,
212 f, 240 f, 268 f, 314,
316 f, 319, 324, 327, 340,
352 f, 356
ordtøke, sjå "Norske Ordsprog"
"Originale Fragmenter" 35
Originale 40, 414 f, (2) 369, 382
Orkdal (Ørkedalen) 125,
130 f, 133, 139, 436, 439,
(2) 132, 259, 327, 334
ortofonisme 38 ff, 205, 207,
415, 458, (2) 24, 314

Oscar II 425

Ose, A. H. 404

Ose, B. 284, 475

Oslo (ikkje Kristiania) 215,
388

Overhalla (Overhalden) 130,
133

Paris (2) 195, 352

Parmann, G. K. (2) 409

</spalte>

<side nr=427>

<spalte nr=1>

pass 424

Paulsen, B. 313, 318, 322, 484

Paulson, O. 468, (2) 82, 264,
324 f

"Pebersvendens Sang" 425

pengehjelp til andre 259,
317, 373, 398, (2) 12 f, 78,
99, 117, 145, 149, 151 f, 173 f,
177, 182, 194, 197, 209, 242,
245, 252 ff, 256 f

Per Kr. (2) 101

Peris-Mencheta, J. S. (2) 333

personnamn, sjå Norsk

Navnebog

Petersen, Chr. 439, 445, 448,
452 f, 456, 467, (2) 313

Petersen, C. 486

Petersen, N. 214, 216, 461

Petersen, N. M. 79, 425, (2) 31,
315

Petersen, P. (2) 195, 352

Petersen, S. B. 357, 387, 493, 499,
(2) 124

Pettersen, H. (2) 258, 366

Pitman, I. 458 f

Plahte, T. H. (2) 207, 354

plan for arbeidet, arbeidsmåte

55, 66 f, 72, 74,
79 f, 95, 97 ff, 102 f,
109 - 13, 116 f, 119, 121,
125, 130, 134 f, 137 f, 187,
194, 224, 228 f, 324,
(2) 89, 93 f, 112, 181

plan for framtida, studieplanar

27, 39, 131, 135,
137, 186 f, 193 f, 196,
200 f, 260 f, 401, 407,
409, 413, 415, 453

plan frå Vitskapsselskapet,

1842 47 f, 49 f, 66, 183,
193, 266, 289, 453,
(2) 126

Platou, L. S. 22, 25, 407

plattysk, sjå Doornkat

Koolmann, J. ten

"Poesiens lille Have" 415

politikk 177, 255, 412 f,

(2) 179, 347, 363 f

Pontoppidan, E. 20, 269, 302,

406, 428, 472, 477, (2) 23

portrett, sjå bilete

Postbudet 119, 153, 197, 217,

229, 238, 250, 263, 420, 434,
438, 454, 461

Prahl, J. 357, 492 ff, 496, 499,

(2) 25

prentekunst (2) 23, 314

Prestøy (Præstøe) (2) 124 f

Prinds Carl, skip 454, 460

Prinds Gustav, skip 213, 460

"Prædiken fra svensk", sjå

</spalte>

<spalte nr=2>

Voldens religiøse Tractatselskab

Prøver af Landsmaalet, målføreprøver

ålm. 171, 183,
187, 194, 198, 200, 202 ff,
215, 222 f, 225, 229 232,
234 f, 239, 246 - 50, 256,
258, 289, 365, 458, 467 ff,
478, 491, 496, (2) 19, 23 f,
25, 42, 140, 261, 328
"Paa Byvegen" 447, 472

Qvam, P. 392
"Qvamavisen" (2) 382

Rachløw, B. H. (2) 211, 355
Rafn, C. C. 478
Raftenes, Herøy, sjå Herøy
Rahbek, K. L. 477
Ramnes 353
Rana (Ranen 126 - 29, 204,
437, (2) 312 (sjå òg Vefsn)
Randers, K. (2) 255, 364
Rasch, H. H. 489, (2) 342
Rask, R. K. 49, 77, 418 f,
420, 435, 448, 450, 458, 465,
(2) 19, 140, 171, 244, 351
Rasmussen, Th. 178, 449
Rasta (2) 318
Rauland (2) 79, 324
Rebbestad, Ørsta 406
regjeringa 196, 199, 263, 283,
(2) 200 f
Reina, G. og A. i 420
Reitan, A. 306, 311, 330, 483 f,
489 f, (2) 40 ff, 317 f, 381,
383
Reite, O. O., sjå Folkestadreite,
O. O.
"Relions-Lærdomme" 12 f,
403
religion 12 - 17, 20, 40 - 43
(sjå òg lesarar)

Rennebu (Renneboe) 311, 483
rettskriving, serlege problem
48, 92, 147, 158
rettskriving, 64, 171, 292 f, 350,
(2) 107 ff, 133, 178, 210,
306 (sjå òg landsmål)
rettskriving ny ("Orthographie")
38 ff, 415 (sjå
òg ortofonisme)
Reymert, T. D. 197, 455
Richter, O. 461
Riddervold, H. 456, 463, 470,
487
Rietz, J. E. 425, (2) 336
"Rimeren" (2) 374 f
Ring, O. W. (2) 345
Ringdal, J. 118, 434
</spalte>

<spalte nr=3>

Ringdal, L. P. 136, 138 f, 438,
450, (2) 409
Ringerike 108-12, 114, 116,
432
Rise, R. (2) 59, 61 ff, 65, 321
Rist, B. (2) 10, 260, 313, 367
Riste, O. (2) 339
Risøyhamn 495
Rjånes (2) 339
Roaldstveit 91, 428
Roget, P. M. (Thesaurus)
(2) 126 f, 143, 147, 332
Roggen, B. 467
Rolfsen, N. (2) 237, 245, 337,
360, 397
Rollag (2) 340
Roma 314, 484
Romerike (Rommerige) 143,
252, 257, (2) 359
Romsdal 57, 77, 133, 197,

206 f, 214, 227, 298, 461,
(2) 121 f, 247

Romundgard, I. 432

Romundgard, P. 432

Rosenqvist, H. H. 216, 461

Rosenqvist, J. E. 195, 454

Rosenqvist, T. C. 279, 475

Ross, H. (2) 55, 65, 67, 80,
142, 156 f, 163, 191, 196,
218, 267 f, 320 f, 235, 340,
342, 350, 353, 356 - 60, 362

Rostad, posteksp. 420

Rosatd, G. F. 124, 435

Rosted, J. 25, 409, (2) 369,
397 f

Rotset, Volda 417 f

Ruge, H. 324, 487 f

runeinnskrift 395, (2) 9, 312

Ruseløkkparken, Kr.a 446

Rydvist, J. E. 453, 473,
(2) 31, 306 f, 315

Ryfylke 96 f, 100, 134, 234,
237, 245, 253, 429,

Rugh, O. (2) 200, 259, 269,
314, 335, 342, 349, 358

Ryste, J. K. 240, 466

Ryste, L. O. 411

Ryste, L. S., sjå Aasen, L. S.

Ryste, O. 50, 220, 226 f, 234,
419, 462 f, (2) 409

Rødsæt, J. M. 282, 301, 475,
480, 485, (2) 317

"Røildalskirkjo" 428

Rønneberg, ekspeditør 277

Rønneberg, P. E. 413

Røo (Raanen), S. T. (2) 46 f,
51, 54, 66, 162, 259, 318 f,
341 f, 377

Røros 136, 143, (2) 41

Rørvik, Hard. 104

Røssvatn 127 f, 437

</spalte>

<side nr=428>

<spalte nr=1>

Røssågå (Rydsaa) 127, 437

Råbyggelaget 109, 111, 114,
(2) 66

Saga, Alexanders 147, 151,
441

Saga, Barlaams 196, 201,
207 f, 455, 459, (2) 47,
366

Saga, Bragða-Mágus 328,
488

Saga, Diðriks 201, 222, 235,
455, 459, 462, 465, (2) 20,
314

Saga, Fornaldar 422

Saga Haavards (2) 159 ff,
341

Saga, Karla - Magnus 314,
322 328 484

Saga, Konge- 395 (2) 88, 155,
158

Saga, Konrad K; 455

Saga, Mariu 322, 487

Saga, Olafs 388, 391, 500,
(2) 123

Saga, Romverja 391

Saga, Viglundar (2) 141, 237

Saga, Vilkina 235, 465

Saga, bibliothek, sjå Müller,
P.E.

Sagen, L. 70, 73, 424, 477

Sallust 391

salmar, salmedikting 292-
96, 333-343, 477 f, 490 f,

(2) 32 ff, 82 ff, 315, 324 ff
 (sjå òg Landstad, M. B.)
 Salten 129, 209, (2) 100, 363
 Samfundsbladet, sjå Det
 norske Studentersamfund
 Samling af Sange 447
 Samlinger til det norske
 Folks Sprog og Historie
 126, (2) 318
 "Samtale imellem to Bønder"
 183, 451
 Sand, J. P. (2) 107, 122 f, 329,
 331
 Sandberg, C. K. 313, 484
 Sandefjord (2) 34, 166, 173,
 198, 342, 344, 353, 383
 Sanders, D. (2) 143 f, 147,
 337
 Sandesund 213
 Sandnes 128
 Sandsvær 108, 111
 Sandsøy (2) 255
 Sandvika (2) 61 f
 Sapientia Salomonis, sjå
 Bibelen
 Sars, J. E. (2) 55, 157, 163,
 320, 342
 </spalte>

<spalte nr=2>
 Sars, M. 487
 Sauerwein, G. J. J. (2) 238 f,
 361, 397
 Sauerzapff, C. F. R. 185, 189,
 452
 Sauesund 238
 Saxild E. N. 406
 Schavland, Aa. (2) 382
 Schiller, F., sjå "Songen um
 Klokka"

Schirmer, H. E. 463
Schirmer, H. M. (2) 350
Schjelderup, J. F. 445 (sjå
 øg Skjelderup)
Schjelderup, P. V. 124, 435
Schjølberg, H. A. 229, 276,
 317, 474, 485 f, (2) 150
 200 f, 354
Schjølberg, H. L. (2) 200, 354
Schjølberg, J. (2) 354
Schjøtt, S. (2) 158, 329, 341,
 359
Schlanbusch, F. v. 90, 428
Schmidt, J. A. 440
Schnabel, M. (2) 24, 213, 314,
 356
Schreuder, H. P. 61, 421
Schröter, J. H. 464 f
Schult, Aa. C. 305, 481
Schulze, H. (2) 267, 367
Schumacher 41
Schwach, C. N. 70, 73-76,
 78, 80 ff, 112, 123, 408, 417,
 420, 423, 425, 428 f, 431 f,
 435 f, 438 f, 443 ff, 448,
 (2) 381, 409
Schweigaard, A. M. 166, 447,
 487
Schübeler, F. C. 299, 461
 (2) 173, 344
Schytte, E. G. 198, 205, 224,
 372, 455
Schønheyder, L. W. 285, 476
Schøning, G. 436
Schönström, kunstnar 166
sed, skikk (husbygging, kledebunad
 m. m.) 57-61, 64,
 69 f, 87, 101, 109, 114 f, 131,
 137, 312 f, (2) 158, 292 ff, 341
Seim 70, 424

Seip, K. (2) 142, 337

Seip, S. 487

Selbervik, S. K., sjå

Aasen, S. K.

Selbu (Selbo) 134, (2) 107 ff,

122 ff, 329, 331

Selje (2) 358

Seljord (Sillejord) 109, 111,

115, 164, 432, 441 (sjå òg

Wille, H. J.)

Sell 117

</spalte>

<spalte nr=3>

Selmer, C. A. (2) 350

Selskabet for Folkeopplysningens

Fremme 229, 299,

315, 320, 329, 355, 464, 479

485, 489, 499, (2) 9, 14, 262,

266 (sjå òg Folkevennen

og Vig, O.)

"Selskapssang" 425

Selskap for landsmålet

(2) 10, 266, 312 (sjå òg Det

norske Samlaget)

Semeleng, O. H. (2) 170, 343

Semilasso 41 f, 415

seminar 27, 69, 302, 409 f, 453

Senja (Senjen) 204, 209, 372,

495

Setesdal (Sætersdal) 97 f,

100 f, 114, 134, 246, 258,

285, 430, (2) 40, 45, 158, 340

Sexe, S. 126, 130, 274, 424

436 f, 445, 464

Sidenbladh, K. (2) 130

"Sidste Kvelden" (2) 363

Siebke, J. 446

Sigurðsson, J. (2) 21, 354

Simonsen, C. 441

Sirdal (Siredalen) 308, 330

353

Sivertson, S. 410 f, 458

Sivle, P. (2) 254 364

"Sjelens Udødelighed" 41 f,

410 f

sjølvbiografi 11 f, 15 f, 18 ff,

35-40, 43-46, 281 f, 394 f,

411 ff, 415, 420, (2) 19,

139 ff, 171 f, 174 f, 179, 195,

237 (sjå òg helse)

sjømannsord 205

sjøferd 208, 213

Sjøli, H. O. 496

"Skam faa den" 414

skandinavisme 116, 158, 314,

441, 445, (2) 55, 179, 320

Skard, M. (2) 141, 159, 235

239, 247, 337, 341 360 f

Skattebøl, O. (2) 196, 352 f

Skavdal, C. (2) 332

Skavdal, M. S. I. (2) 332

skiftet etter I. Aa. (2) 365 f

Skilling-Magazin (2) 255

skip, namn på 261 f, 323 471,

(2) 177 f

skipsulukke 277 f, 279, 474

Skjegstad, L. O. 398 501

Skjelderup, M. M. 269 ff, 280

286 f, 472-76, (2) 404

Skjelderup, P. (2) 404

Skjelderup, P. E. 447, 472

Skjerjehamn 49, 419

Skjold 239, 247, (2) 248, 270,

362 f

</spalte>

<side nr=429>

<spalte nr=1>

Skodje (Skoue) 30 f, 411, 416

Skogn 131

Skogøy 466, (2) 11

Skottland (2) 256

skrift, gotisk 62 f, 140, 142,
146 f, 149, 173, 364,
(2) 102, 244, 301, 399 f

skrift, latinsk 19, 62 f, 142,
146 f, 173, (2) 102, 244,
301, 399 f

skrift, teikn, serlege 169 199,
353, 371, 439, 448 f,
(2) 208

skriftspråket 56, 93 f, 99,
179 f, 181, 193, 198, 201, 205,
289, 292 f, 299, 303, 320,
331 f, (2) 42 (sjå òg "Bogmaal")

"Skrivebog 1833" (2) 272 ff,
370, 397

"Skrivemaade for Stedsnavne"
(2) 303 f, 347 (sjå
òg stadnamn)

Skøien, O. H. (2) 153, 340

Skøyen 2) 153, 340

Skånevik (Skaanevigssøen)
86 - 94, 100, 102, 430, (2) 332

Skaar, J. N. (2) 331

"Slaget i Hafsford" (2) 331

Slidre 319, (2) 195, 352

Slottet, Kr.a 218, 446, sjå òg
215, 263

sløyd (2) 250, 363

"Slatteverse" 422

Smith, korplækjar 480

Smith, A. C. 377, 496

"Smuk" 444

"Smaalenene" 246, 252, 257

"Smaasegner" (2) 313

"Sneklokke" 69

Snorre Sturlason 187, 391,

499, (2) 55, 158, 170, 218,
 307, 319 f, 341
 Snåsa (Snåsen) 302, 306,
 (2) 120, 134
 Sogn, Indre-, Ytre- 47, 51 -
 69, 72 f, 74, 76f, 86, 105,
 112, 234, 237, 245, 274 276,
 288,423 f, 471, (2) 35, 150,
 260, 323, 362
 Sogndal 51, 53 ff, 57 ff, 63,
 65 f, 68, 72 f, 430
 Sogodalsfjæra 51 - 63
 Solarljød 243
 Solberg, Madam 305, 481
 "Solformørkelsen 1851" 211,
 460
 Solheim (Solem), O. R. 50,
 52, 419
 Sollid, E., sjå Fylsvik, E.
 </spalte>

 <spalte nr=2>
 Solnør, Solnør 29 ff, 45, 50,
 53, 115 195 ff, 202, 211, 236,
 239, 297, 329, 411, 419 f, 424,
 454, 460, (2) 101, 319, 334,
 345 ff, 382
 Solvorn 51
 Solør 246, 258, 265, 273, 290,
 302, 306, 355, 377, (2) 32, 66,
 315
 Sommer, E. M. T. 349 - 52,
 387 - 97, 491 f, 496,
 499 f, (2) 9 ff, 14 f, 18,
 312 ff, 323, 381
 Sommer, O. 132, 145, 255, 296 f,
 389, 435, 438, 478
 Sommerfeldt, C. 265, 325,
 472, (2) 24, 314
 "Sommernaten" 27, 409 f

"Song ved Minnestytta yver"

A. O. Vinje (2) 335

"Songen um Klokka" (2) 99,

328

Soot, G. (2) 261

Sparbu (Sparboen) 133 302,

306 f, 481 f

Spilkevig, J. 442, 444

"Spongvegen i Oslo" 468

Sporstøyl, I. 260, 470

Spydeberg 198, 257

Stabell, A. B. 157, 445, 451,

476

Stad, -havet 277, 299

stadnamn, ålm. - tydingar

98, 127 f, 394 420 437 495,

(2) 42 ff, 48 ff, 60 f, 87 f,

123, 134, 153, 166, 169 ff,

176, 181, 185 f, 190, 198 ff,

202, 207 f, 215, 217 f, 220 f,

224 f, 232, 248 ff, 270, 303 ff,

310 f, 318 f, 326, 331 f, 335,

340, 342 f, 345, 347 ff, 353 f,

356, 358, 360, 362 ff, 384,

399

stambokvers 271, 290 f, 296 f,

444, 472 f, 476, 478, (2) 383,

403

Stamsø, H. O. 166, 447

Stark, F (2) 148, 338

Stavanger, - amt 92-98,

100f , 213, 279, 324, 327, 330,

353,430, (2) 133, 223, 234,

268, 381

Stavseng, O. A., sjå Andersen,

O. A.

Stedje (2) 312

Steen, M. F. 372, 495, (2) 258

Stefanson, T. (2) 324

Steinkjer (Steenkjær) 306,

Steinnes, A. (2) 339

Steinnes A. I. R., sjå

</spalte>

<spalte nr=3>

Aasen, A. I. R.

Steinnes, A. R. (2) 339

Steinnes, B. K. I. (2) 339, 348

Steinnes, J. E. S. sjå Grøthol

J. E. S.

Steinnes, J. K. J. (2) 339

Steinnes, R. A. (2) 339

Steinnes, R. G. S., sjå Hovden

R. G. S.

Steinnes, R. R. (2) 339

Steinnes, S. I. (I. Aa.s bror) 240,
404, 423, 440, 449, 466,
(2) 40, 78, 117, 146,
149 f, 173, 197, 242, 244,
338 f, 348, 361 f, 381,
397

Steinsvik, R. (2) 270

Stenersen, S. J. (2) 117, 330

stipend, sjå arbeidsvilkår

stipendtilrådingar (2) 156,

176 f, 192, 235, 238

Stjórn 222, 235, 322, 328, 333,

462

Stjørdalen (Størdalen) 131,

302, 306, 438, (2) 211, 355

Stockfleth, T. R. 423, (2) 24

(sjå òg Viser)

Stockholm 152, 158, 193, 300,

304, 481, (2) 146, 210, 306,

355, 357

Stokke, Fron 262

Stokksund, sjå Herøy

Stord (2) 123

Storelvdalen 139

Store-Rovde, E. S. (2) 382

Storfjorden 30

Storgata, - nr. 6, Kr.a 214,
219, 223, 329, 254, 318 f, 430,
461, 486

Storm, E. 423, 496, (2) 24

Storm, F. E. 315, 417 f, 420,
428 f, 431, 436, 439, 445,
448, 453, 455, 467, 485,
(2) 313

Storm, G. (2) 321, 337

Storm, J. B. (2) 179, 217, 269,
341, 345, 354, 357 f

"Storm og Stilla" (2) 313, 324

Stortinget 89, 116, 165 f, 167,
196, 199, 202, 204, 215, 250,
255, 260, 263, 303, 305, 313 f,
321, 338, 407, 410, 434, 446,
463, 468, 471, 488, (2) 40,
131, 156, 163, 192, 235, 253,
317, 340, 350 f, 360 f, 381

"Stortingets Helsarbrev, Av"
498

stortingsmenn 100, 115 f, 131,
166, 214, 254 f, 265, 305, 325,
(2) 38, 53, 117, 182, 363 f

Stranda 298, 478

</spalte>

<side nr=430>

<spalte nr=1>

Strandebarm 86, 91, 104

Straume, K. (2) 362

Straumsheim, furer (2) 319

Strengleikar 455

stril(ar) 71, 88, 427

Stryn 288, 474, (2) 150

Strøm, H. 20, 45, 107, 405,
416, 438, (2) 23, 64, 255,

259, 364, 366

Strøm, J. O. 438 f

Strøm, O. J. 136, 407, 413, 438

Strömbäck, K. (2) 197, 347,
353

Strømme, L. 303, 481

Strømmen 250

studentmøte 115 f, 237, 433,
445, 465 (sjå òg skandinavisme)

Størmer, F. (2) 266, 271, 312,
367

Støylen, B. A. 431, (2) 177,
345

Sundet, sjå Ålesund

Sundt, E. 115 f, 312 f, 315,
349, 387, 432, 436, 473, 484 f,
489, 499, (2) 42, 313, 315

Sunnfjord (Søndfjord) 54 f,
64, 66, 68 f, 74, 134, 205,
237 f, 245, (2) 321, 343

Sunnhordaland (Søndhordlehn)
67, 71, 78, 85 f, 89, 91 f,
97 f, 104, 380, 427, (2) 235,
238, 360 f (sjå òg Nordhordaland)

Sunnmøre (Søndmør) 43,
49 ff, 54, 61, 64, 68 f, 71, 88,
93 f, 104 - 07, 115 - 19, 124,
131 f, 165, 168, 176, 185 - 88,
194, 197, 200, 202 f, 211 f,
215 f, 218, 224, 229 f, 237,
250, 259, 262, 264, 267 ff,
271 f, 276 ff, 312, 374, 382,
472 ff, (2) 39 f, 101 f, 131,
149 f, 242, 244, 247, 383

Sunnylven (2) 166, 342

Susendalen 127 ff, 437

Svabo, J. C. 464

Svane, H. 405

Svee, N. O. (2) 370

"Svein Duva" 498

"Svein Urædd" 491, 496
Svein Urædd, blad (2) 329
"Sveinkalla-Visa" 496
Sveinungson, N. (2) 67, 79,
285, 322
Svenkerud, C 377, 496, (2) 66
Svenkerud, I. (2) 340
Svenningdalen 127
Svensgaard, T. P. (2) 166,
214, 342, 356, 381
</spalte>

<spalte nr=2>
Svensgaard, T. T. (2) 342
svensk, 45, 49, 77, 95, 129,
353, 364 f, 367, 384, 425,
(2) 22, 28, 41, 180, 333 f
Svepstad, O. 438
Sverdrup, J. (2) 350, 363
Svinndal, O. (2) 232, 359 f
Svolvær 209, 211, 460
Svorkom 125, 436
Syfting 129
Sygnfest (Sognefæst) 63
Sykkylven (Søkelven) 30
(2) 353
"Sylphiden" 138, 439
"Symra" (2) 57, 256, 258, 265,
268, 315, 346, 360, 364 f, 367,
371, 383, ,86 - 89, 403
Synar-Marita, sjå Heggjastad,
M.
synonymikk, sjå Norsk
Maalbunad
Syv, P. 258, 289, 469, 476
Sæddalen 107
"Særlingen" 444
Særna (2) 331
Säve, C. (2) 35, 130, 333 f
"Søfjorden" 496

"Søndmøre", skip 323, 484,
487, f

"Søndmørske Gramatik"
45 ff, 77, 79, 204, 207 ff, 225,
416 f, 420, 450, 458 f, 485,
(2) 141, 195

"Søndmørske Ordsprog" 416,
482 (sjå òg "Norske
Ordsprog")

"Søndmørske Stedsnavne" 416,
(2) 348

Sørkedalen 455

Sørum 257

Søvik, Helg. 128

Søvik, I. M. A. I. (2) 353

Søvik, O. O. (2) 353

"Talar fyre tome stolar"
(2) 317

Tandstad, K. I. (2) 353

Tandstad, N. (2) 353

"Tankar til Andvendelse"
(2) 283 ff

"Tausakjærings-Vise" 62,
198, 421 f

Teater, -framsyningar 101,
138, 147, 166, 178, 187, 215,
218, 236 f, 263, 268 f, 300 f,
314 f, 318, 322 f, 430, 452,
471 f, 479 f, 485, (2) 56, 267
293, 320, 333, 347, 367

Teatergt. nr. 6, Kr.a 327
(2) 34, 39, 317, 347

Teikning (2) 62 f

</spalte>

<spalte nr=3>

teikningar, laga av I. Aa. 89,
427 f

Telemark 97 ff, 108 f, 111 f,

114, 202, 158 ff, 173 f, 231 f,
235, 239 - 44, 246 f, 249, 252,
256, 258, 265, 314, 432, 455,
(2) 45, 89, 121, 156, 314,
320 ff, 324, 340, 356
"Tenestaa i Pe-Gara" 422
Thesen, E. 372, 385, 400 f,
494, 498 f, (2) 10, 258, 381
Thomas frå Kempis (2) 184 f,
349
Thomle, B. N. (N. B.) (2) 183,
348
Thordarson, G. (2) 341
Thoresen, H. C. 14 f, 21 ff,
27, 29 ff, 44 ff, 213,
216 f, 403 f, 407, 409,
411, 413, 416 f, 424, 454,
460 f, (2) 19, 346, 376,
397, 403, 409
Thoresen, M. 413
Thoresen, S. M. 30
Thorne, J. F. 166, 447
tidrekning, gl. (2) 84 ff, 326
tiggarar (2) 252, 363
Tinn 265, 275, 288
"Tjodseden" (2) 300 f, 317
Tjølling (2) 48
Tjøråvågane 409 f
Tjøtta (Kjøtten) 128
Tollefsen, Th. (2) 182, 348
tolltariff 116
Topelius, Z. 464, (2) 219, 358
Topographisk Journal 232,
235, 244 f, 306, 377, 465,
496, (2) 36
Torjul, restauratør 435
Toten 262, 265, 318, 325
"Tre nye Sange" 82, 94, 168
426, 429
"Tre Smaadigte" 415

Troms, Tromsø 209, 211, 372,
460, (2) 10, 78

Trondheim (Trondhjem) 55,
61, 64, 71 f, 91 ff, 100, 110,
112, 115 ff, 119, 121 - 25,
130 ff, 136 - 39, 142 - 45,
148, 158, 165, 176, 185 f,
194 - 98, 207, 211, 255, 279,
297, 302, 306, 311, 350, 388,
417, 429, 435, 438 f, 473,
(2) 113, 120, 213

Trondhjems stift, - amt,
Trøndelag 117, 121 - 26
130, 133, 161, 209, 265 f,
271, 279, 290, 306, 350, 435,
438, 483, (2) 120 ff, 163, 266,
329, 331, 369, 383

Tronåsen 101

</spalte>

Trysil (Trys(s)ild) 307, 355,
377

Trøgstad (Trygstad) 254

Trønnes, N. H. 144, 199, 202,
210, 436, 457, 459

"Tusundaarsfesten" (2) 302,
331

"Two nye Visor" 232, 465

Tynset (Tønset) 306, 439

Tysfjord (2) 215, 356 f

tysk 157, 330, 355, 365, (2) 34,
43, 46, 86, 139, 159

Tysse (Tøsse) 30, 32

Tyvevisen fra Ranen (2) 10,
211, 260, 312 f, 355

Tømmerbakk, A. 15, 404, 408

Tønsberg, N. C. 240, 244, 249,
465-68, (2) 404 (sjå òg
Norske Folkelivsbilleder)

Tøyen, Kr.a 165, 215, 446 f,
461

Udbye, M. A. 145, 311, 441

Udvalg af Psalmer 21, 406

Udvig, J. M. 144, 158, 179,
181, 186, 239, 441, 450 f,
466

Ueland, O. G. 100, 115 f, 166,
430, 445, (2) 348

Ugebladet (2) 363

Uglen, blad 314, 484

Uksøy 277

Ullensvang 84, 86, 88, 90 f,

Ulvestad, I. E., sjå
Aasen, I. E.

Ulvestad G., sjå Drabløs, G.

Ulvestadbygda (2) 339

"Um Folkasegner" (2) 313

"Um Helsing" 458, (2) 293 f

"Um Namnet Oslo" (2) 319

"Um sjeldsynte Dyr" (2) 166,
342 f

Unander, F. 354, 492 f, (2) 130

Undertun 427

Universitetet, Kr.a, bibliotek,
samlingar 165, 229,
343, 409, 463, (2) 211, 223

Unger, C. R. 115 f, 143 f,
146 f, 151, 154, 158, 169, 172,
175, 191, 193, 197, 201, 203,
207, 209, 314, 321 f, 424, 433,
441, 449, 453 ff, 457-60,
462, 464, 469, 472, 480, 484,
500, (2) 32, 56, 142, 232, 269,
314, 320, 337, 340, 350, 358 f,
381, 404

Upmark, G. (2) 130

"Upp og ned" (2) 354

"Uppløysningi av Stortinget"

</spalte>

<spalte nr=2>

Uppsala 237

Urda, tidsskr. 31, 414, (2) 255

Vadheim (Vadem) 51, 53

Vae, N. E. 96, 429

Valand, I. (2) 344

Valdres (Valders) 110, 112,

114, 116, 134, 202, 225, 235,

239, 265, 273 f, 276, 288,

307 f, 318 f, 324, 432, 457,

459, 474, 487 f, (2) 185, 343

Valle, Setesdal 98, 101, 114,

430, (2) 45

Vang, Valdres 324

Vang, A. E. 208, 222, 235, 239,

324, 379, 457 f, (2) 287

Vanse 384

Vanylven (Vanelven) 195

Varaldsøy 104

Vardal 114, 116

Varming, D. L. C. (2) 265,

367

Vartdal, H. O. (2) 203, 354

Vartdal, O. H. 229, 239, 251,

278, 314, 463, 485,

(2) 22, 40, 65, 354

Vassbotn, A. (2) 364

Vassbotn, J. R. 409, 476

Vassbotn, R. J. 27, 409 f, (2) 317

Vatne, J. A. 23, 251, 407

"Ved Efterretningen om -

S. R. Aarflots Død" 33 f,

414 f, 434

"Ved en Vens Død" 410

Vederhus, Selje (2) 220, 358

Vederhus, I. (2) 220, 358

Vefsn 126 ff, 133, 436 f, 439

Vehn, J. P. (2) 199, 353

Veitastranda 64

Velle (Welle), A. H. 11, 19,

21 f, 24 f, 28, 50, 284,

403, 405, 408, 410, 463,

475 f, (2) 78, 101, 381 f

Velle G. S. 373, 403, 449, 476,

495, (2) 365

Velle H. A. 228, 233, 465,

(2) 409

Velle J. A. 327, 374, 398, 488,

(2) 40, 54, 59, 78, 101,

131, 268, 319, 348

Velle K. 248, 466, (2) 78, 101,

117, 131, 268, 329 f

Velle O. I. (I. Aa.s syster) 26,

373, 403 f, 409, 449, 476,

495, (2) 344, 404

Velle P. S., sjå Nupen, P. S.

Velle S. P. 11, 409, 495,

(2) 344

Velsvik (Welsvig), O. O. 15,

23, 404, 407 f, (2) 404

Velsvik S. J. 25, 409

</spalte>

<spalte nr=3>

Verdalen 131, 302, 306, 438

vertshus, kafear 218, 236,

314, 472

Veset, J. O. 116, 433

Vesterbotten 354, 492 f

Vesterålen 400

Vestkysten 378, 385

Vestmannalaget (2) 114, 163,

224, 234, 323, 328, 330, 337,

351, 355, 359, 367

Vibe, A. 157, 445

"Vi bede dig" 405

Videnskabs-Selskabet, Kr.a
323, 487, (2) 390

Vidsteen, C. B. (2) 235, 238,
241, 360 f

Vig, O. 229, 285, 299 f, 464 f,
472, 476, 478 f, 485, (2) 82
(sjå òg Folkevennen)

Vigfússon, G. 321, 328, 487,
(2) 261, 337, 383, 404

Vik, Sogn 63, 66, 68, 77, 422

Vik, Ørsta 285, 474

Vike, B. P., sjå Leikongbakken,
B. P.

Villand, T. K. 238, 466, 478,
(2) 319

Vin, Ålen (2) 199 f, 353

Vindsnes, O. (2) 130, 329, 334

Vinje, Tel. 256, 274, (2) 79,
322, 324, 356

Vinje, A. O. 250, 274, 300, 314,
322, 328 ff, 412 f, 441,
449, 459, 465 f, 467 f,
473 f, 479, 485, 489 492,
494 ff, (2) 18, 22, 99
133, 211, 262, 313 f, 320,
324 f, 327 f, 335, 347,
356, 367, 380 f, 395, 397
(sjå òg Dølen)

Vinje, O. O. (2) 22, 99, 314

Vinje, O. Aa. (2) 99, 328

Vinje, R. S. (2) 99, 328

"Vinskap" 422

"Vise i et muntert Selskab"
410

viser, ymse; bygdemåls-,
m. m. 98, 131, 292, 406,
414 f, 421 ff, 438, 445 474
477, 497, (2) 58, 87, 320 f

Vitskapsselskapet, sjå Det
kgf. norske Videnskabers

Selskab

Vogt, J. H. 425, 453

Vogt, N. 344, 491

Volda 21, 25, 32, 43, 116,
195 ff, 200, 206, 268, 276,
278, 301, 409, 474, (2) 145 f,
253 f, 256 f, 313, 317, 364

"Voldens religiøse Traktatselskab"

406

</spalte>

<side nr=432>

<spalte nr=1>

Volqvartz, M. 270, 380, 472,
497, (2) 370

Vonen, N. (2) 362

"Vor Politik" (2) 313

Vort Land, blad (2) 55, 320

Voss, Vossevangen 67, 70 f,
75, 78, 81-92, 94, 112,
237 ff, 245, 274, 427,
(2) 35, 235, 360

Voss, J. A. 313, 484, (2) 26,
315

Voss, J. S. 69, 423 f, 427

Vulfila 493

Vullum, A. 441

Vullum, E. K. 451

Vullum, O. 124, 145, 181, 429,
439, 441, 451, (2) 381

"Vær glad ved Livet" 426

Væringsaasen, H. (2) 157,
340 f

Vågan (Vaagen) 209, 372

Vågå (Vaage) 119, 197, 353

Våler (2) 66

"Vaardagen" (2) 324

"Vaar Gud han er" 478,
(2) 82-84, 324 ff

Vaarstigen 123

Vaarum, O. (2) 195, 352, 378

Wackernagel, W. 393, 500,
(2) 43

Walstad, O. K. 166, 254, 447

Wander, K. F. W. (2) 180, 347

Wedgwood, H. (2) 52, 92, 319

Weigand, F. K. L. (2) 43, 318

Weinhold, K. (2) 84, 326

Weise, skodespelar 430

Welhaven, J. S. (2) 288, 372

Welle, I. (2) 352 (sjå òg Velle)

Wencel, L. H. 32, 414

Werenskiold, W. (2) 55, 267,
320, 329

Wergeland, H. 31 f, 69, 410 f,
414, 421 ff, 464, (2) 24, 195,
288 f, 315, 352, 372

Wergelands-komiteen
(2) 195, 352

Werner, C. C., & Co. 151, 154,
169, 443 ff, 448 f, 467, 482

Wessel, J. H. 291, 301, 476,
480

Wexels, W. A. 218, 461,
(2) 338, 371

Wexelsen, V. A. (2) 365

Whistling, K. W. (2) 158, 341

Wille, H. J. 256, 469, (2) 23,
64, 85, 314, 356

Wilse, J. N. 198, 257, 455, 469,
(2) 23, 64, 85

Winsnes, H. 469

</spalte>

<spalte nr=2>

Winther, E. 221, 228, 233, 238,
462, 466

Winther, H. T. 221, 228, 233, 409,

Winther-Hjelm, H. 475

Winther-Hjelm, K. A. (2) 268 f, 330,
342, 367

Wittstock, A. (2) 344

Wold, J. (2) 348

Wolf, L. (2) 267, 367

Wolff, S. O. 433

Wraamann, H. N. 268, 472,
474

Wulfsberg, C. A. 251, 469

Ytre-Hovden (2) 339

Ytre-Hovden G. J., sjå Aasen, G. J.

Ytrestøyl, I. M., sjå Melset,
I. M.

Ytteborg, N. J. 157, 445

Zernichow, H. T. 443

Zetlitz, J. 24, 31, 408, 414,
477, (2) 370

Zetterquist, C. G. 230, 273,
464, 473 (sjå òg "Finnlendske
Visa")

Zwilgmeyer, L. H. (2) 179,
345

Zwilgmeyer, M. D. 30, 186, 411, 452,
(2) 319

Zwilgmeyer, P. G. 411, 452, (2) 179

Ævi Noregs konunga 388,
499

Ølve 428

Øregrund (2) 197

Ørlandet 125, 130, 133

Ørnberg, B. A. 277, 474

Ørskog (Ørskoug) 30 ff, 49,
297, 303, 416, (2) 320, 334,
353 (sjå òg Solnør)

Ørsta (Ørsten) 21, 25 f, 28, 43,
87, 93, 107, 185, 195 ff, 209,
295, 319, 454 f, 474, (2) 19,
150, 172, 216, 268, 321, 338,
345, 361, 364, 366, 370

Østerdalen 112, 134, 136, 139,
143, 146, 265, 271, 273, 290,
302, 306 f, 311 f, 377, 439,
483 f, 489, (2) 66, 317

Østgaard, N. R. 222, 462, 472,
480, (2) 124, 333

Øvre Slottsgt. 5, Kr.a 158,
170, 174, 185, 189

Øy, Ørsta 406

Øy, J. I., sjå Aasen, J. I.

Øye, K. 419

</spalte>

<spalte nr=3>

Øye (Øie), O. O. 21, 406,
(2) 404

Øyra (Øren), J. A. 461

Øyra prestegard, Volda 13

Aabel, M. A. L. (2) 60, 321

Ådalen 324

Aakre, B. 118, 152, 157 f, 167,
178 f, 186, 214, 229, 422,
434, 449, (2) 53 f, 319

Aakre, S. 179, 214, 449

Ål 238, 245, (2) 185, 349, 353

Ålen 439, 483, (2) 353

Ålesund 30, 136, 153, 156, 197,
272, 420, 443, 460, (2) 119,
149 f, 313, 319, 338

Aall, J. 430, (2) 24, 314, 319

Åm, A. K. 404

Åm, M. O. 403

Årdal 353

Aarflot, A. 408

Aarflot, B. K. (2) 382, 409

Aarflot, J. A. (2) 78, 324

Aarflot, M. R. 33, 52, 56, 62 f,
68, 75, 81, 86, 90, 93,
100, 108, 115, 117, 122,
130, 136, 143, 150, 155,
164, 176 f, 186, 197, 213,
217, 220, 226 f, 233, 238,
249, 252, 254, 260, 262,
267, 272, 275, 277, 280,
285, 305, 312 f, 327,
343 f, 414 419-23,
425 f, 429 f, 432, 434,
437 f, 440, 443, 445 ff,
461 ff, 466, 468 f, 472 ff,
476, 480 f, 484 f, (2) 33,
40, 52 f, 78, 101, 117,
131, 146, 149, 151, 209,
242, 252, 256, 315, 317,
338, 363 f, 364 f, 376,
379, 381-84, 397, 409

Aarflot, M. A. E. R. 405, (2) 382

Aarflot, N. K. 271, 447, 472, 474

Aarflot, R. S. 32 f, 49, 82, 89,
102, 108, 118-21, 156 f,
167 f, 403, 408, 411, 414,
432, 434

Aarflot, R. R. 217 f, 220 f, 226
-29, 409, 461 ff, 468,
(2) 59, 317, 348

Aarflot, S. R. 22-34, 403, 405
-11, 413 ff, 419, 426,
(2) 379, 381, 409

Aarrestad, S. (2) 350

Årsæter, Ørsta 406

Årvik, O. O. 406

Årvoll, Sogn 423

Ås (2) 53

Aas, J. 400, 501

Åsen (Aasen), Ørsta 18 ff,

43 f, 102, 108, 195, 197, 405,
408, 454, 474, (2) 38, 317,
338 f, 365 f

Aasen, Ane I. R. (2) 339

Aasen, Anton I. (Iversen)
(2) 332

Aasen, Berte O. (2) 339

Aasen, Brite I. (I. Aa.s syster)
sjå Aurstad, B. I.

Aasen, Guri J. (I. Aa.s mor)
19, 44, 404 f, (2) 362

Aasen, Gurina E. J. (2) 338

Aasen, Gurina J., sjå Eikset,
G. J.

Aasen, Gurina J. (dtr. til Jon
R.) (2) 339

Aasen, Gurina S., sjå Velle,
G. S.

Aasen, Ingeborg E. 409, (2) 338

Aasen, Ingeborg I. (I. Aa.s
syster), sjå Melset, I. I.

Aasen, Ingeborg J. (2) 339

Aasen, Ingeborg R. (2) 339

Aasen, Ivar A. I. (Iversen)
(2) 332

Aasen, Ivar J. (I. Aas.s far)

</spalte>

<spalte nr=2>

16-20, 44, 404 f, (2) 140

Aasen, Ivar J. (I. Aa.s. brorson)
94, 240, 279, 327,
374, 398, 429, 449, 466,
495, 501, (2) 11 ff, 117,
124, 145, 313, 317, 338,
381

Aasen, Ivar J. (2) 339

Aasen, Johanne I. (I. Aa.s
styk-mor) 17, 404, 408

Aasen, Johanne K. J., sjå

Fagerhol, J. K. J.

Aasen, Jon B. I. (Iversen)
 (2) 232, 336

Aasen, Jon I. (I. Aa.s bror)
 11, 26, 65, 175, 177, 216,
 239 f, 260, 279, 327, 372,
 398, 403 f, 408 f, 423,
 449, 440, 454, 501, (2) 12,
 38, 77, 100, 117, 145,
 151 f, 317, 324, 337 ff,
 365, 381

Aasen, Jon R. (2) 338 ff, 366

Aasen, Lars S. (2) 339

Aasen, Laurits A. (Iversen)
 (2) 332

Aasen, Lydianna 466

</spalte>

<spalte nr=3>

Aasen, Marte S. I., sjå Skavdal,
 M. S. I.

Aasen, Marte S. J., sjå Kvammen,
 M. S. J.

Aasen, Olina I. (I. Aa.s syster),
 sjå Velle, O. I.

Aasen, Ragnhild I. (I. Aa.s
 syster) 15 f, 404

Aasen, Ragnhild R., sjå Hovden,
 R. R.

Aasen, Rannveig J. (2) 339

Aasen, Rasmus I. (I. Aa.s
 bror) 404

Aasen, Rasmus J. 449, 454,
 (2) 152, 172, 317, 324,
 337 ff, 355, 365, 381,
 394

Aasen, Roar J. (2) 339

Aasen, Sivert I. (I. Aa.s bror),
 sjå Steinnes, S. I.

Aasen, Steinar J. (2) 339

Aasen, Synnøve J. (2) 339

Aasen, Synnøve K. T. (2) 338

Åseral 353

"Aasmund Vinje" (2) 328

(sjå òg Vinje, A. O.)

Åsnes (2) 166, 342, 356